ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE CÜLÛSİYE

Zeynep KOCA

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Orhan KURTOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

KASIM 2021

ankara
HBM

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE CÜLÛSİYE

Zeynep KOCA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KASIM 2021

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Zeynep Koca

30.11.2021

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE CÜLÛSİYE

(Yüksek Lisans Tezi)

Zeynep KOCA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Kasım 2021

ÖZET

Tür, edebiyat bilimi açısından incelendiğinde edebi metinlerin konuları temel alınarak çeşitli gruplara ayrılması sonucu oluşan kategorilerdir. Klasik Türk şiiri tür açısından çok zengin bir edebiyat dönemdir. Bu dönemde ortaya konulan bir tür de cülûsiyelerdir. Cülûsun kelime anlamı, oturmaktır. Tarih açısından bakıldığında Türk devletlerinde padişahın tahta çıkış geleneği için kullanılan bir terimdir. Buradan hareketle cülûs merasimi, cülûs bahşişi, cülûs terakkisi gibi ifadeler türetilmiştir. Bunlara ek olarak edebiyat biliminde ise cülûsiye terimi oluşturulmuştur. Cülûsiye, edebiyat terminolojisinde padişah tahta çıktığında şairlerin padişahı tebrik amaçlı kendisine sundukları şiirler için kullanılan özel bir sözcüktür. Bu şiirlerde yeni padişahın tahta geçişinden dolayı duyulan mutluluk dile getirilir, padişahın devlet yönetiminde başarılı olması için dua edilir. Sadece padişahlara sunulduğu yaygın bir kanıyken aslında padişahlara ek olarak devlet adamlarına, tarikat şeyhlerine ve harem kadınlarına da sunulmuştur. İlk örnekleri 15. yüzyılda verilmekle birlikte padişah değişikliklerinin çok sık yaşandığı 18. ve 19. yüzyıllarda yoğun olarak yazılmıştır. Cülûsiyeler klasik Türk şiirinin ürünü olması dolayısıyla çeşitli dîvân şiiri nazım şekilleri ile kaleme alınmıştır. Ayrıca dîvân şiirinin öteki türlerinde olduğu gibi geniş bir anlam derinliğine de sahiptir. Bu çalışmada söz konusu kişilere sunulan manzum cülûsiye metinleri şekil ve muhteva açısından incelenmiş böylece cülûsiye türünün özellikleri ve sınırları belirlenmeye çalışılarak bu konuda bir başvuru kaynağı oluşturmak amaçlanmıştır.

Bilim Kodu : 31402
Anahtar Kelimeler : Tür, Klasik Türk Şiiri, Tebrik, Cülûs, Cülûsiye
Sayfa Adedi : 467
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Orhan KURTOĞLU

CÜLÛSİYE IN CLASSICAL TURKISH POETRY
(M.Sc. Thesis)

Zeynep KOCA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
November 2021

ABSTRACT

When the genre is examined in terms of literary science, it is the categories that are formed as a result of the division of literary texts into various groups based on their subjects. Classical Turkish poetry is a very rich literary period in terms of genre. Another genre that was introduced in this period is the cülûsiyes. The literal meaning of cülûs is to sit. In terms of history, it is a term used for the tradition of the sultan's accession to the throne in Turkish states. From this point of view, expressions such as cülûs ceremony, cülûs bahşiş (called from ottoman sultan during entering upon office) and cülûs progress are derived. In addition to these, the term cülûsiye has been created in the science of literature. Cülûsiye is a special word used in literary theory for the poems that the poets presented to the sultan for the purpose of congratulating the sultan when he ascended the throne. In these poems, the happiness felt due to the new sultan's accession to the throne is expressed, and the sultan is prayed for success in the state administration. While it is a common belief that it was offered only to sultans, actually it was also offered to statesmen, sect sheikhs and harem women in addition to sultans. Although the first examples were given in the 15th century, it was written extensively in the 18th and 19th centuries, when the sultan's changes were very frequent. It has been written in various verse dîvân poetry forms as a reflection of the tradition, since it is a classical Turkish poem. It also has a wide depth of meaning as in other types of dîvân poetry. In this study, the verse cülûsiye texts presented to the people in question were examined in terms of form and content, so it was aimed to create a compact reference source on this subject by trying to determine the characteristics and limits of the cülûsiye type.

Science Code : 31402
Key Hords : Tür, Klasik Türk Şiiri, Tebrik, Cülûs, Cülûsiye
Page Number : 467
Supervisor : Prof. Dr. Orhan KURTOĞLU

TEŞEKKÜR

Klasik Türk Şiirinde Cülûsiye adlı yüksek lisans tezimde konumu belirlememde engin bilgileriyle bana yol gösteren, tezimi yazma sürecinde her türlü soruma ilgiyle cevap veren, çalışmalarımda beni güdüleyen, doğruya yönlendiren ve geliştiren tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Orhan KURTOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezimi araştırma ve yazma sürecimde maddeten ve manen her zaman yanımda olan en büyük destekçilerim, değerli annem ve babam Hülya GÜNEŞ ve Avni GÜNEŞ'e, sevgili kardeşlerim Semra Nurdan GÜNEŞ'e ve Oğuzhan GÜNEŞ'e en içten teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süreçte başarılarımda beni takdir eden, olumsuzluklarda ise bana yol gösteren, beni geliştiren, akademik görüş ve düşüncelerini benden esirgemeyen, desteğini her daim hissettiren kıymetli hayat arkadaşım Mustafa KOCA'ya ve varlığıyla kalbimi ısıtan biricik kızım İnci Betül KOCA'ya tüm kalbimle müteşekkirim.

Zeynep KOCA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv
ABSTRACT v
TEŞEKKÜR vi
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR LİSTESİ xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ xvii
KISALTMALAR xviii
1. GİRİŞ 1
2. CÜLÛSİYELERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ 7
2.1. Cülûsiyelerin Başlıkları 7
2.2. Cülûsiyelerde Kullanılan Nazım Biçimleri 17
2.3. Cülûsiyelerin Ahenk Özellikleri 19
2.3.1. Redif/ Kafiye 19
2.3.2. Vezin 22
2.4. Dil Özellikleri 23
3. CÜLÛSİYELERİN MUHTEVASI 27
3.1. Din-Tasavvuf 27
3.1.1.Dinî ve Tasavvufî Kavramlar 27
3.1.1.1. Allah 27
3.1.1.2. Âyet- Hadîs 28
3.1.1.3. Cebrâil/Cibrîl 34
3.1.1.4. Cennet 35
3.1.1.5. Deccâl 37
3.1.1.6. Kâbe 37
3.1.1.7. Şeytân 38
3.1.1.8. Ye'cûc ve Me'cûc 39
3.1.2.Dinî Şahsiyetler 40
3.1.2.1. Dört Halife / Çâr-yâr-ı Güzîn 40
3.1.2.2. Hızır 41
3.1.2.3. Hz. Âdem 43
3.1.2.4. Hz. Dâvud 44
3.1.2.5. Hz. Hûd 45

3.1.2.6. Hz. İbrâhîm/ Halîl 45
3.1.2.7. Hz. İlyâs 47
3.1.2.8. Hz. İsâ/ Mesîh 47
3.1.2.9. Hz. Muhammed 48
3.1.2.10. Hz. Mûsâ 50
3.1.2.11. Hz. Nûh 51
3.1.2.12. Hz. Süleymân 52
3.1.2.13. Hz. Yakûb 54
3.1.2.14. Hz. Yûsuf 54
3.1.2.15. İmrân 56
3.1.2.16. Meryem 57
3.1.2.17. Mehdî 58
3.2. Mitoloji 59
3.2.1. Mitolojik Kavramlar 59
3.2.1.1. Âb-ı Hayât 59
3.2.1.2. Ankâ /Simurg 61
3.2.1.3. Ejderhâ 61
3.2.1.4. Hüdhüd 62
3.2.1.5. Hümâ 63
3.2.2. Mitolojik Şahıslar 64
3.2.2.1. Behmen 64
3.2.2.2. Behrâm 65
3.2.2.3. Cem/ Cemşîd 65
3.2.2.4. Dahhâk 67
3.2.2.5. Dârâ 68
3.2.2.6. Efrâsiyab 68
3.2.2.7. Erdşîr 69
3.2.2.8. Fağfûr 70
3.2.2.9. Ferîdûn 70
3.2.2.10. Hûşeng 71
3.2.2.11. Hüsrev-i Pervîz 72
3.2.2.12. İsfendiyâr 73
3.2.2.13. İskender 74
3.2.2.14. Kahramân 77

3.2.2.15. Keyhüsrev 78
3.2.2.16. Keykûbad 78
3.2.2.17. Nerîmân 79
3.2.2.18. Nûşirevân 80
3.2.2.19. Rüstem 81
3.2.2.20. Sâm 82
3.2.2.21. Şâpûr 83
3.2.2.22. Tahmûrs 83
3.2.2.23. Zâl 84
3.3. Tabiat 86
3.3.1. Ay/ Mâh/ Kamer 86
3.3.2. Bağ/ Bahçe 88
3.3.3. Bahar 89
3.3.4. Bülbül 91
3.3.5. Gül 92
3.3.6. Güneş/Şems 94
3.3.7. Hazân 96
3.3.8. Şitâ 98
3.4. Kozmik Âlem 99
3.4.1. Burçlar 99
3.4.2. Gezegenler/ Seyyâreler 100
3.4.2.1. Mars/Mirrîh/ Behrâm 100
3.4.2.2. Merkür/Utârid 101
3.4.2.3. Jüpiter/ Müşterî/ Bercîs 103
3.4.2.4. Satürn/ Zühâl/ Keyvân 104
3.4.2.5. Venüs/ Zühre/ Nâhîd 105
3.4.3. Felek 106
3.4.4. Yıldız 108
3.4.4.1. Ferkadân 109
3.4.4.2. Süreyyâ 110
3.5. Cemiyet 111
3.5.1. Tarihi Şahsiyetler 111
3.5.1.1. Abdülkâdir-i Geylânî 111
3.5.1.2. Aristo/ Risto 112

3.5.1.3. Âsaf 112
3.5.1.4. Bâyezîd-i Bistâmî 113
3.5.1.5. Bel'âm İbn Bâ'urâ 114
3.5.1.6. Belkîs 114
3.5.1.7. Bihzâd 115
3.5.1.8. Calinus 116
3.5.1.9. Cengiz Han 116
3.5.1.10. Ebü'd Derdâ 117
3.5.1.11. Eflâtun 117
3.5.1.12. Fir'avn 118
3.5.1.13. Firdevsî 119
3.5.1.14. Gazzâlî 119
3.5.1.15. Haccâc 120
3.5.1.16. Harûnü'r-Reşîd 120
3.5.1.17. Hassân bin Sâbit 121
3.5.1.18. Hâtem-i Tâi 121
3.5.1.19. Hüseyin Baykara 122
3.5.1.20. İbn-i Sînâ 123
3.2.2.21. Mânî 123
3.5.1.22. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî 125
3.5.1.23. Molla Câmî 125
3.5.1.24. Nemrûd 126
3.5.1.25. Râbiatü'l Adeviye 127
3.5.1.26. Sa'dî-i Şîrâzî 127
3.5.1.27. Selmân-ı Savecî 128
3.5.1.28. Zelihâ/ Züleyhâ 128
3.5.2. İctimâi Hayat 129
3.5.2.1. Bayram 129
3.5.2.2. Nevrûz 130
3.5.2.3. Ramazan 131
4. CÜLÛSİYE YAZAN ŞAİRLER VE CÜLÛSİYE YAZILAN KİŞİLER 133
4.1. Cülûsiye Yazan Şairler 133
4.1.1. Abdî-i Karahisârî (ö. 1885) 133
4.1.2. Ahmed Bâdî (ö. 1908) 133

4.1.3. Ahmed Paşa (ö. 1496) 133
4.1.4. Antepli Aynî (ö. 1837) 134
4.1.5. Arpaemînizâde Mustafâ Sâmî (ö. 1734) 134
4.1.6. Âşık Çelebî (ö. 1572) 134
4.1.7. Azmizâde Hâletî (ö. 1629) 135
4.1.8. Bâkî (ö. 1600) 135
4.1.9. Benderli Cesârî (ö. 1829) 135
4.1.10. Beyânî (ö. 1597) 136
4.1.11. Bosnalı Alâeddin Sâbit (ö. 1712) 136
4.1.12. Bosnalı Âsım (ö. 1710) 136
4.1.13. Bursalı Rahmî Çelebi (ö. 1567/68) 136
4.1.14. Celilî (ö. 1569?) 137
4.1.15. Cem'î (1659/60) 137
4.1.16. Çelebizâde Âli İlmî (ö. 1809) 137
4.1.17. Çelebizâde Âsım (ö. 1760) 137
4.1.18. Çorlulu Zarîfî (ö. 1604) 138
4.1.19. Diyarbakırlı Alî Emîrî (ö. 1924) 138
4.1.20. Diyârbekrî Hâmî Ahmed (ö. 1747) 138
4.1.21. Dürrî Ahmed Efendi (ö. 1722) 138
4.1.22. Ebûbekir Celâlî (ö. 1818) 139
4.1.23. Ebûbekir Sâmî Paşa (ö. 1813) 139
4.1.24. Ereğlili Türâbî (ö. ?) 139
4.1.25. Fahrî-i Celvetî (ö. 1799) 139
4.1.26. Fasîhî (ö. 1743) 140
4.1.27. Fatîn (ö. 1866) 140
4.1.28. Ferdî Abdullâh Efendi (ö. 1857) 140
4.1.29. Filibeli Vecdî (ö. 1599) 141
4.1.30. Gelibolulu Mustafâ Âlî (ö. 1600) 141
4.1.31. Hâkim Mehmed Efendi (ö. 1770) 141
4.1.32. Hâlet Efendi (ö. 1822) 142
4.1.33. Halîl Bin Halîl Efendizâde Sâlik (ö. ?) 142
4.1.34. Hanyalı Nûrî Osmân (ö. 1815) 142
4.1.35. Harputlu Rahmî (ö. 1884) 143
4.1.36. Haşmet (ö. 1768) 143

4.1.37. Hâtif (ö. 1823)..... 143
4.1.38. Hüdâyî-i Kadîm (ö. 1584)..... 143
4.1.39. İhyâ (ö. 1812)..... 144
4.1.40. İlmî (ö. 1739)..... 144
4.1.41. İstanbullu Eşref (1876)..... 144
4.1.42. İstanbullu Nîmet (ö. 1773)..... 144
4.1.43. Kabûlî İbrâhîm Efendi (ö. 1591/92)..... 145
4.1.44. Kafzâde Fâizî (ö. 1622)..... 145
4.1.45. Karamanlı Aynî (ö. 1490?)..... 145
4.1.46. Kasımpaşalı Sâlik Efendi (ö. 1800?)..... 145
4.1.47. Kayserili Süleymân Hayrî Bey (ö. 1892)..... 146
4.1.48. Keçecizâde İzzet Molla (ö. 1829)..... 146
4.1.49. Kemahlı İbrâhîm Hakkı (ö. 1924)..... 146
4.1.50. Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz (ö. 1767)..... 147
4.1.51. Lebîb (1768)..... 147
4.1.52. Leylâ Hanım (ö. 1848)..... 147
4.1.53. Mahmûd Celâleddin Paşa (ö. 1899)..... 147
4.1.54. Mehmed Fâzıl Efendi (ö. 1882)..... 148
4.1.55. Mehmed Nebîl (ö. 1818)..... 148
4.1.56. Mehmed Şerîf Efendi (ö. 1790)..... 148
4.1.57. Mekkî (ö. 1797)..... 148
4.1.58. Meşhûrî (ö. 1857)..... 149
4.1.59. Mîrzazâde Ahmed Neylî (ö. 1748)..... 149
4.1.60. Mostarlı Ziyâî (ö. 1584)..... 149
4.1.61. Mustafâ Fennî (ö. 1745)..... 150
4.1.62. Muvakkitzâde Pertev (ö. 1807/08)..... 150
4.1.63. Münîf Antakî (ö. 1743?)..... 150
4.1.64. Nâbî (ö. 1712)..... 150
4.1.65. Nakşî (ö. 1702)..... 151
4.1.66. Nâşid (ö. 1719)..... 151
4.1.67. Nebzî (ö. 1762?)..... 151
4.1.68. Nef'î (ö. 1635)..... 152
4.1.69. Nev'î (ö. 1599)..... 152
4.1.70. Nev'îzâde Atâyî (ö. 1634)..... 153

4.1.71. Osmân Nevres (ö. 1876) 153
4.1.72. Racûlî (ö. ?) 154
4.1.73. Râmiz Mehmed Efendi (ö. 1759) 154
4.1.74. Râşid (ö. 1735) 154
4.1.75. Rehâyî (ö. ?) 154
4.1.76. Revânî (ö. 1523/24) 154
4.1.77. Rızâyî (ö. 1629) 155
4.1.78. Rûznâmecizâde Şinâsî (ö. 1702) 155
4.1.79. Sabîh (ö. 1783) 155
4.1.80. Sahhâf Rüşdî (ö. 1699) 156
4.1.81. Sehî Bey (ö. 1548) 156
4.1.82. Selâmî (ö. 1842) 156
4.1.83. Servet (ö. 1766) 157
4.1.84. Seyyid Mehmed Efendi (ö. 1770) 157
4.1.85. Sıdkî Paşa (ö. 1662) 157
4.1.86. Sırrî Râhile Hanım (ö. 1877) 158
4.1.87. Siyâhî Dede (ö. 1710/11?) 158
4.1.88. Süheylî (ö. ?) 158
4.1.89. Sünbülzâde Vehbî (ö. 1809) 159
4.1.90. Şâkir (ö. 1745) 159
4.1.91. Şehdî (ö. 1769) 159
4.1.92. Şehrî (ö. 1660) 160
4.1.93. Şevkî Hasan Tahsîn İstanbulî (ö. ?) 160
4.1.94. Şeyh Mehmed Nazmî (ö. 1701) 160
4.1.95. Şeyhî Mehmed Efendi (ö. 1731) 160
4.1.96. Şeyhülislam Yahyâ (ö. 1644) 161
4.1.97. Tecellî (ö. 1688/89) 161
4.1.98. Tokatlı Kânî (ö. 1792) 162
4.1.99. Trabzonlu Emîn Hilmî (ö. 1884) 162
4.1.100. Ümîdî Ahmed (ö. 1571?) 162
4.1.101. Üsküblü İshâk Çelebi (ö. 1538-39) 163
4.1.102. Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmed Efendi (ö. 1664) 163
4.1.103. Vahyî (ö. 1718) 163
4.1.104. Vâsık İlâhizâde Mehmed Emîn (ö. 1751/52) 163

4.1.105. Yahyâ Bey (ö. 1582) 164
4.1.106. Yenişehirli Avnî (ö. 1883) 164
4.1.107. Zîver Paşa (ö. 1862) 165
4.2. Cülûsiye Yazılan Kişiler 169
4.2.1. Padişahlar 169
4.2.1.1. Abdülaziz (ö. 1876) 169
4.2.1.2. Abdülmecid (ö. 1861) 170
4.2.1.3. I. Abdülhamid (ö. 1789) 170
4.2.1.4. I. Ahmed (ö. 1617) 170
4.2.1.5. I. İbrahim (ö. 1648) 171
4.2.1.6. I. Mahmud(ö. 1754) 172
4.2.1.7. I. Mustafa (ö. 1639) 172
4.2.1.8. I. Selim (ö. 1520) 173
4.2.1.9. I. Süleyman (ö. 1566) 173
4.2.1.10. II. Abdülhamid (ö. 1918) 174
4.2.1.11. II. Ahmed (ö. 1695) 175
4.2.1.12. II. Bayezid (ö. 1512) 175
4.2.1.13. II. Mahmud (ö. 1839) 176
4.2.1.14. II. Mehmed (ö. 1481) 176
4.2.1.15. II. Mustafa (ö. 1703) 177
4.2.1.16. II. Osman (ö. 1622) 177
4.2.1.17. II. Selim (ö. 1574) 178
4.2.1.18. II. Süleyman (ö. 1691) 179
4.2.1.19. III. Ahmed (ö. 1736) 179
4.2.1.20. III. Mehmed (ö. 1603) 180
4.2.1.21. III. Murad (ö. 1595) 181
4.2.1.22. III. Osman (ö. 1757) 182
4.2.1.23. III. Selim (ö. 1808) 182
4.2.1.24. IV. Mehmed (ö. 1693) 183
4.2.1.25. IV. Murad (ö. 1640) 184
4.2.1.26. IV. Mustafa (ö. 1808) 185
4.2.1.27. V. Murad (ö. 1904) 185
4.2.1.28. VI. Mehmed Vahideddin (ö. 1926) 186
4.2.2. Devlet Adamları 187

4.2.2.1. Amcazâde Hüseyin Paşa (ö. 1712) 187
4.2.2.2. Damat İbrahim Paşa (ö. 1601) 187
4.2.2.3. Kaymakam Mahmud Efendi (ö.?) 188
4.2.2.4. Sokullu Mehmed Paşa (ö. 1579) 188
4.2.3. Tarikat Şeyhleri 189
4.2.3.1. Şeyh Şerif Ahmed Efendi (ö.?) 189
4.2.4. Valide Sultanlar 189
4.2.4.1. Safiye Sultan (ö. 1619) 189
5. SONUÇ 193
6. KAYNAKLAR 203
EKLER 215
EK-1. CÜLÛSİYE METİNLERİ 215
ÖZGEÇMİŞ 467

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 2.1. Cülûsiyelerin Başlıkları 16
Tablo 2.2. Cülûsiyelerin Nazım Biçimleri 18
Tablo 2.3. Cülûsiyelerde Kullanılan Kafiye Çeşitleri 20
Tablo 2.4. Cülûsiyelerde Kullanılan Redif Çeşitleri 21
Tablo 2.5. Cülûsiyelerin Vezinleri 23
Tablo 4.1. Şairlerin Yazdıkları Cülûsiye Sayıları 169
Tablo 4.2. Hakkında Cülûsiye Yazılan Kişiler ve Cülûsiye Sayıları 191

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 2.1. Cülûsiyelerin Başlıkları 16
Şekil 2.2. Cülûsiyelerin Nazım Biçimleri 19
Şekil 2.3. Cülûsiyelerde Kullanılan Kafiye Çeşitleri 21
Şekil 2.4. Cülûsiyelerde Kullanılan Redif Çeşitleri 22
Şekil 4.1. Kişilere Sunulan Cülûsiye Sayıları 192

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
B.:	Beyit
G.:	Gazel
K.:	Kaside
Kt.:	Kıta
M.	Mısra-i Azade
Mes.:	Mesnevi
Mur.:	Murabba
N.:	Nazm
S:	Sayı
s.:	Sayfa Numarası
Ş.	Şarkı
T.:	Tarih
Ter.:	Terkib-i Bent

1. GİRİŞ

Cülûs, Arapça "celese" sülasi kökünden türemiş, "oturmak" anlamına gelen bir fiildir. Bu kelime özellikle Osmanlı Devleti'nde şehzadelerin tahta geçişini tanımlayan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır (Canım, 2016: 28; Kayaokay, 2020: 169; Yıldız, 2020b: 132). Cülûsiye kelimesi ise *İslam Ansiklopedisi*'nde "padişahların tahta çıktıkları zaman dağıttıkları bahşiş ya da daha çok şairlerin tahta çıkan padişahı kutlamak için yazdıkları manzumeler için kullanılan bir tabir" olarak tanımlanmıştır (Özcan, 1993: 113). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*'nde "padişahların saltanat tahtına çıkmaları münasebetiyle söylenmiş manzume veyahut yazılmış makaleler hakkında kullanılan bir tabir" olarak verilmiştir (Pakalın, 1993: 316) *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*'nde "padişahların tahta oturması münasebetiyle onu tebrik için yazılan kasidelere verilen ad" olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydemir, 2001: 573). Buradan hareketle cülûsiye teriminin hem tarih hem de edebiyat bilimi kapsamında kullanıldığı savunulabilir. Çalışmanın amacı ve içeriği itibariyle terimin edebiyat bilimine bakan yüzü temel alınmıştır.

Edebî bir terim olarak cülûsiye Osmanlı şehzadelerinin hükümdar olarak tahta çıkmaları üzerine şairler tarafından genellikle kaside nazım şekliyle, bunun yanında kıt'a, terkib-i bend, terci-i bendlerle de yazılan manzumeler ve bu konuda yazılan düzyazı metinleri olarak kabul edilmektedir. Bu tanımdan cülûsiyelerin padişah için yazıldığını anlıyoruz. Fakat araştırmalarımız sırasında bu usulden farklı olarak padişah dışındaki devlet adamlarına, valide sultanlara, halktan kişilere ve tarikat şeyhlerine de nadir de olsa cülûsiye yazıldığı saptanmıştır (Çalka, 2014: 432; Akkuş, 2014: 51; Özer, 2017: 2). Çalışmamızda bu tarz cülûsiyelere de yer verdik. Fakat bunu yaparken herhangi bir tarih metniyle karışmamasına azami dikkat ettik. Buradaki ölçütümüz şiirde "cülûs" kelimesinin geçmesi oldu. Fakat cülûsiyeleri saptarken içeriğinde "cülûs" kelimesi geçse bile cülûsiye türüyle ilişkilendirilemeyecek şiirler de karşımıza çıktı. Konu itibariyle cülûsiye türü içerisinde değerlendirilemeyecek olan bu şiirleri çalışmamızın dışında tuttuk. Tespit yaparken konu açısından cülûsiye türüyle alakalı, başlık ya da içeriğinde de "cülûs" geçen şiirleri kapsamımıza aldık.

Enes Yıldız, cülûsiye konusuyla ilgili bir makalesinde Türk tarihi açısından cülûs hadisesinin tarihine bakıldığında, varlığının Eski Türk devletlerine dayandığını savunmuştur. Cülûs geleneğinin coğrafî ve kültürel etkileşimden dolayı Moğollar gibi

komşu devletlerde görüldüğüne ulaşmaktayız. Hükümdarların tahta çıkışlarının tarihte de özel bir törenle kutlandığını görmekteyiz. İlk Türk devletlerinde ve Moğollarda cülûs merasimi yıldız ilmiyle uğraşan yetkililerin –Osmanlı'daki karşılığı müneccimbaşıdır- tayin ettiği, özel, uğurlu bir saatte yapılmaya çalışılmıştır. Bu merasimlerde devletin ileri gelenleri ve halk toplanmış, hükümdarın tahta oturmasına şahitlik etmiştir. Hükümdar tahta otururken etrafına paralar, altınlar saçılmıştır. Türk İslam devletlerinde yeni hükümdarın tahta çıkması için yapılan bu törenler taht kavgalarını önlemek amacıyla ölen hükümdarın cenaze töreninden önce yapılmıştır, ölen hükümdarın cenaze töreni ise daha sonra gerçekleştirilmiştir. Selçuklulara gelindiğinde ise cülûs töreni sırasında yeni hükümdar toy merasimi düzenler ve toy sofrası halk tarafından yağmalanır, ataların kabirleri ziyaret edilir, fakirlere sadaka verilir, devlet erkânına hil'at giydirilirdi (Canım, 2016: 28; Kayaokay, 2020: 169; Yıldız, 2020b: 132).

Osmanlı Devleti'nde padişah vefat ettiğinde darü's-saâde ağası, sadrazama haber verir, sadrazam devletin yüksek dereceli memurlarını toplar, saraya gider ve beraber yeni padişahı beklerlerdi. Padişahın devletin ileri gelenleri toplandıktan sonra tahta çıkması adettendir. Fakat bazı padişahların devlet erkânını beklemeden de tahta çıktığı görülmektedir. 17. yüzyıla gelindiğinde ise padişah namzedi olan şehzadeye kızlar ağası ve silahtar ağa tarafından hükümdarın vefatı haber verilerek saltanat nöbetini devralması gerektiği bildirilir ve yeni hükümdar tebrik edilirdi. Bazı durumlarda şehzadeye ölen padişahın cenazesi gösterilirdi. Bunun şehzadeye dünyanın geçiciliği vurgulamak, hükümdar da olsa fâni olduğunu fark ettirmek amacıyla yapıldığı söylenebilir. Fakat bu her zaman gerçekleşen bir durum değildir. Çoğunlukla cülûs hazırlıkları yapılırken, diğer taraftan da cenaze hazırlıkları tertip edilirdi. Bu adımdan sonra yeni hükümdar Hırka-i Saâdet Dairesine götürülür ve burada kendisine veziriazam ve şeyhülislam bağlılıklarını bildirir. Başına hükümdarlık alameti olan yûsufî destar, sırtına da samur erkân kürkü giydirilir. Padişahın başına giydiği yûsufî destar Yavuz Sultan Selim'in Mısır'dan kutsal hazinelere getirdiği, Hz. Yûsuf'un başlığıdır. Samur kürkün de zenginlik ve gücü temsil ettiği düşünülebilir. Tüm bu hazırlıklar tamamlandıktan sonra padişah, müneccimbaşının belirlediği uğurlu bir zamanda Babü's-saâde önündeki tahta cülûs eder ve devlet erkânı teker teker kendisine biat ederdi (Canım, 2016: 28, 29).

Osmanlı Devleti'nde cülûs merasimi resmî bir bayram olarak kutlanmıştır. Hatta kaynaklardan cülûs merasiminin Osmanlı'nın tek resmî töreni olduğunu öğrenmekteyiz. Cülûs törenine "büyük çıkma", "umum çıkması", ya da "cülûs çıkması" adları verilir. Bu merasimde başta yabancı elçiler olmak üzere devlet erkânı hazır bulunur ve yeni padişah elçilerin, devlet erkânının ve halkın tebrik ve hediyeleri kabul ederdi. Ayrıca cülûs hadisesinde bahşişler dağıtılarak görevlilere maaş zammı yapılırdı. Cülûs merasimi sırasında padişahın ulema, asker ve devlet ricaline dağıttığı bahşişe "cülûs bahşişi" denir. Padişahın yaptığı maaş zammına da "cülûs terakkisi" adı verilir. Cülûs bahşişi ve cülûs terakkisi resmi görevlilere maaşları oranında eklemeler yapmak, hediye sunmak olarak kabul edilebilir. Cülûs bahşişinin II. Abdülhamid döneminde kaldırıldığını görüyoruz. Her ne kadar o zaman kaldırılmış olsa da, o zamana kadar asker ve devlet ricali için bir motivasyon kaynağı olduğu kabul edilebilir. Padişah tahta çıktığında kendi adına mühür ve para bastırır, hutbe okuturdu. Kendi tuğrasıyla ferman düzenler ve diğer devlet başkanlarına cülûsunu bu fermanla tebliğ eder, onlar da elçileri aracılığıyla padişahı tebrik ederlerdi. Cülûs hadisesinin elçilerle komşu devletlere tebliğ edilmesine "cülûs tebliği" denir. Cülûs hadisesi toplarla, tellaklarla ülke geneline duyurulur ve halk duaya davet edilir (Kayaokay, 2020: 169; Yıldız, 2020b: 132, Canım, 2016: 30; Akkuş, 2014: 51).

Osmanlı döneminde yaygın patronaj geleneğinden dolayı şairlerin padişahlara şiir sunmaları önemlidir. Patrimonyal siyasi güç sahiplerinin himayesini ve yardımını kazanmak şair için hayatta kalma koşuludur. Hatta bazı şairler vardır ki sadece şiir sunarak elde ettikleri para ve imkânlarla geçimlerini sürdürmüşlerdir. Düğün, doğum, çeşitli şenlikler ve cenaze törenleri gibi sosyal oluşumlar, padişahlara şiir sunmak için şair açısından önemli birer fırsattır. Cülûs merasimleri de bu fırsatlardan birisidir. Şairler, bu törenlerin resmî davetlisi olmasa da, hem cülûs hadisesini tebrik amacıyla hem de cülûs bahşişi alabilmek için padişahlara "cülûsiye" olarak adlandırılan şiirler sunmuşlardır. Çünkü o dönem şairlere de yazdıkları cülûsiyeler sebebiyle armağan vermek adettendir. (Akkuş, 2014: 51; Canım, 2016: 30; Durmuş, 2009, 60; İnalcık, 2019: 21, 24, 72; Kayaokay, 2020: 169; Yıldız, 2020b: 132). Cülûsiye sunarken şairler farklı beklentiler içinde olmuşlardır. Şairler padişahtan "caize" ya da "in'âm" denen maaş ve bahşişler ya da hediyeler almak, "câme" denen kıyâfetler almak, bayramlarda bayramlık almak, üzücü durumlarda teselli hediyesi almak, sarayda ya da saray dışında çeşitli devlet görevlerine getirilmek, makam ve mansıb elde etmek, tımar, zeamet veya

hassa sahibi olmak, diğer şairlerden ayrılarak ünlü olmak, toplumda statü elde edebilmek, padişah ve devlet adamlarının gözü önünde olarak kendine çevre edinmek ve en önemlisi padişahın nedimi ve musahibi olmak, sürekli yanında bulunabilmek, onun hamiliğine erişerek korunmak amacıyla cülûsiye yazar. Cülûsiye sunmaktaki amaç bahşiş almak gibi görülse de aslında şairin padişaha cülûsiye sunmasındaki gizli gayesi şairin göze girerek makam mevki sahibi olmak istemesi olduğu düşünülmektedir. Osmanlı gibi patrimonyal devletlerde güç hükümdarın elindedir. Şair hükümdara ne kadar yaklaşabilirse o kadar şan ve şöhret kazanabilecektir. Yöneticilere cülûsiye takdim etmek de bu amacı gerçekleştirmek için bulunmaz fırsattır. Çünkü böyle bir düzende bir patrona bağlanamayan şairin sanat dünyasında yer edinmesi oldukça zordur (Durmuş, 2009: 87-91; İnalcık, 2019: 21-29, 73; Özer, 2017: 12, Tuğluk, 2010: 56). Şairin hamilik beklentisini cülûsiyelerde net bir şekilde görmekteyiz. Haşmet, III. Osman'a sunduğu kıt'a-i kebîre biçimli cülûsiyesinde şiiri karşılığında itibar sahibi olmak için padişahın kendisine hamilik yapmasını istediğini ve saltanatın gölgesinde şöhret sahibi olmayı beklediğini dile getirmektedir.

Bâ-husûs Haşmet-i şeydâ kulunuz hünkârım
İtibârınla ola nâdire-sencân-ı zamân (Haşmet, Kt. 1/25)

Sâye-i saltanatında olayım bî-pervâ
Şöhret-i midhat-i zâtın ile sahib-dîvân (Haşmet, Kt. 1/25)

Cülûsiye metinlerinin diğer metinlerle ilişkisi incelendiğinde tebriknâmelerle ve tarihlerle iç içe olduğu görülmüştür. Tebriknâme; içine cülûsiyeleri de alan, bir yeniliği, önemli bir olayı ya da başarıyı tebrik eden –ki bu olaylar, evlenme, yeni bir bina inşa etme, doğum, evlilik, sünnet, hastalıktan iyileşme, bir savaş kazanma, hacdan dönme, bayram, bir yerden bir yere gitme ve tahta çıkma olabilir- manzum ya da mensur şiirlere verilen addır (Tuğluk, 2010: 42, 49). Fakat çalışmamızın ana konusu olmadığı için cülûsiyeler dışındaki tebriknâmelere değinilmemiştir. Örnek olarak alınan tebriknâme sayılabilecek metinler de cülûs tebriği olduğu için ele alınmıştır. Tarih metinleri ise cülûsiyelerle yakından ilişkili olan bir başka türdür. İncelediğimiz dîvânlarda cülûs töreni için düşülen tarihlerin konu itibariyle cülûsiye türü içinde yer alabildiği 165 adet örnek tespit ettik. Bundan dolayı cülûs hadisesi için düşülen tarihleri de cülûsiye türünde değerlendirdik. Buradaki kıstasımız söz konusu tarih metninin bir padişahın cülûsu, bir devlet adamının veya tariat şeyhinin yeni bir makama gelmesi olmuştur.

Klasik Türk şiirinde yazılan cülûsiye metinleri incelendiğinde elimizdeki örneklerden hareketle ilk cülûsiye örneğinin 15. yüzyılda verildiği saptanmıştır. Cülûsiyeler padişah değişimlerinde verilen ürünler olduğu için klasik dönemde daha az karşımıza çıkarken, Osmanlı'nın duraklama ve gerileme dönemlerindeki sık padişah değişikliği hasebiyle 18. ve 19. yüzyıllarda yazılması yoğunlaşmıştır. Bu ürünler genellikle manzum tarzda verilmiştir. Fakat II. Abdülhamid döneminde gazeteciliğin de gelişmesiyle onun hakkında yazılmış mensur cülûsiyeler de mevcuttur. Çalışmanın doğası gereği mensur cülûsiyelere değinilmemiştir. Manzum cülûsiyelerin şekil özelliklerine bakıldığında bu şiirlerin genellikle kasidelerin nesib bölümünde yer aldığı görülecektir. Bunun yanında mesnevi, terkib-i bend, kıt'a, nazm, murabba, şarkı, gazel, beyit ve müfred ve azade mısra tarzında yazılan cülûsiyeler de vardır. Cülûsiyelerin aslında sadece padişahın tahta oturduğu zaman yazıldığı düşünülmemelidir. Bazı şairler hükümdarların cülûs yıl dönümlerinde de bu tarz şiirler yazıp padişaha sunmuştur. Hatta II. Abdülhamid cülûs yıldönümlerine önem verir, bu zamanları törenlerle kutlardı. Haliyle bu dönemlerde de şairlerin II. Abdülhamid'e şiir sunması beklenir (Akkuş, 2014: 51; Kayaokay, 2020: 169; Özer, 2017: 2; Yıldız, 2020b: 133). Araştırma sırasında II. Abdülhamid döneminde bazı şairlerin dîvânlarında "salîyye" başlığı altında yazıldığını tespit ettik fakat bu şiirler kanaatimizce yeni yıl tebriki tarzında olduğu için tebriknâme türüne daha yakın görülmüş ve çalışmaya dâhil edilmemiştir. Cülûsiye metinleri dîvân şiiri örnekleri olduğu için kullanılan ölçü de doğal olarak aruz ölçüsüdür. Bu kısım tezimizin "Cülûsiyelerin Şekil Özellikleri" bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Cülûsiyelerde hükümdarın tahta çıkmasından dolayı ülkede huzur ve mutluluğun hâkim olacağı beklentisi vardır. Bu metinlerde halkın sevinç ve mutluluğu vurgulanıp Allah'a şükredilmiştir. Bu şiirlerde padişahın cömertliği, adaleti, saltanatı, çeşitli teşbih ve mecaz yollarıyla vurgulanarak padişah methedilmiştir. Ülke yönetimi konusunda padişaha başarı dilenmiş ve dua edilmiştir. Aslında cülûsiyelerde kullanılan dil ve üsluba bakıldığında bu şiirlerin yeni padişaha devlet yönetimi ve ideal hükümdarlık konularında yol gösterici birer siyasetnâme özelliği de taşıdığı fark edilecektir. Cülûsiyelerde ebced hesabıyla tarih düşürme geleneğine sık sık başvurulduğu için bu metinler birer tarihi vesika niteliğindedir (Akkuş, 2014: 52; Canım, 2016: 30; Kayaokay, 2020: 169; Özer, 2017: 8; Yıldız, 2020b: 133).

2. CÜLÛSİYELERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1. Cülûsiyelerin Başlıkları

Dîvân şiiri döneminde yazılan cülûsiyelerin başlıkları incelendiğinde, cülûsiye metinlerinin genellikle müstakil bir başlık taşıdığı görülecektir. Tespit edilen 219 cülûsiyenin sadece 39 tanesine herhangi bir başlık koyulmamıştır. Geri kalan 180 cülûsiye metninin özgün bir başlığı vardır. Cülûsiyelerdeki bu tercihin dayandığı nokta klasik Türk şiiri geleneğinin zihniyet yapısıdır. Klasik şiirde gazeller ve şarkılar dışında kalan mesnevi, kaside gibi şiirlerde genel olarak başlık tercih edilir (Erbay, 2016: 203-206). Cülûsiyelerin yazımında gazel ve şarkı şekline çok az yer verildiğinden, bu türde yazılan şiirlerin başlıklandırılması, geleneğin yansımasıdır. Başlıklar incelendiğinde de genellikle "cülûs", "kudûm", "tehniyet", "tebrîk", "târîh", "tac", "taht", "hümâyun", "sultân", "han", "saltanât" kelimelerinin yoğun olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Tablo 1.'de cülûsiyelerin başlıkları listelenmiştir. Şekil 1.'de ise başlıklı ve başlıksız cülûsiyelerin oranları gösterilmiştir.

Şair	**Yüzyıl**	**Eser**	**Başlık**
Ahmed Paşa	15	Dîvân	Tarih-i Cülûs-ı Sultân Bâyezid [1]
Karamanlı Aynî	15	Dîvân	Başlıksız
Âşık Çelebi	16	Dîvân	Başlıksız
Bâkî	16	Dîvân	Der-cülûs-ı Sultân Selîm Han
Bursalı Rahmî Çelebi	16	Dîvân	Târîh-i Rahmî Berây-ı Cülûs-ı Vezâret-i Mehemmed Paşa
Celîlî	16	Dîvân	Başlıksız
Çorlulu Zarîfî	16	Dîvân	Der Vasf-ı Sultânü'l-azam ve Hâkânü'l-mufahham Sultân Murâd Han İbn-i Sultân Selîm Han Halled'allahu Devletehu İlâ-inkırâzi'd-devrân
Filibeli Vecdî	16	Dîvân	Başlıksız
Filibeli Vecdî	16	Dîvân	Ender-cülûs-ı Sultân Muhammed Han Eyyâd'ellâhu Ta'âlâ Saltanetehu
Filibeli Vecdî	16	Dîvân	Başlıksız
Filibeli Vecdî	16	Dîvân	Vezir-i A'zam İbrâhîm Paşa Hazretlerine Virilmişdür
Gelibolulu Mustafâ Âlî	16	Dîvân	Kaside-i Bahâriyye ve Cülûs-ı Sultân Murâd
Gelibolulu Mustafâ Âlî	16	Dîvân	Cülûsiyye Der-vasf-ı Merhûm Sultân Mehemmed Han
Gelibolulu Mustafâ Âlî	16	Dîvân	Cülûsiyye-i Belâgat-nişân Be-valide Sultân Firistâde Şud

[1] Başlıkların orijinal imlasına müdahale edilmemiştir.

Gelibolulu Mustafâ Âlî	16	Dîvân	Der-vakt-i Cülûs-ı Sultân Mehemmed Güfte El-hak Dürr-i Süfte
Gelibolulu Mustafâ Âlî	16	Dîvân	Der-tebyîn-i Sümüvvet-i Cülûs
Gelibolulu Mustafâ Âlî	16	Dîvân	Başlıksız
Hüdâyî-i Kadîm	16	Dîvân	Mesnevi Der-iltimas-ı Kitâbet
Kabûlî İbrâhîm Efendi	16	Dîvân	Başlıksız
Mostarlı Ziyâî	16	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Pâdişâh-ı Âlem-penâh
Revânî	16	Dîvân	Kaside Der-medh-i Sultân Selîm Han
Sehî Bey	16	Dîvân	Der-medh-i Pâdişâh-ı Zıllu'llâh Sultân Süleymân Süleymân Şâh ve Sıfat-ı Tîg
Süheylî	16	Dîvân	Zübde-i Selâtîn-i Selef ve Güzîde-i Havâkîn-i Halef Sultân-ı Sâhib-kırân Sultân Mehemmed Bin Sultân Murâd Han Hazretlerinüñ Cülûs-ı Hümâyûnlarına Dinmişdür
Süheylî	16	Dîvân	Merhûm u Magfûr Sultân Murâd Hazretlerinüñ Halef-i Emcedi Sultân Mehemmed Han Cülûsına Târîhdür
Ümîdî Ahmed	16	Dîvân	Kaside-i Ümîdî Der-medh-i Sultân Selîm
Üsküblü İshâk Çelebi	16	Dîvân	Başlıksız
Yahyâ Bey	16	Dîvân	Merhum Sultân Süleymân Han Hazretlerinüñ Oğlı Sultân Selîm Şâhun Cülûsına Her Mısra' Târîhdür
Azmizâde Hâletî	17	Dîvân	Sultân Mehmed Han'un Cülûslarında Dinilmişdür
Beyânî	17	Dîvân	Başlıksız
Cem'î	17	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân İbrâhîm Han
Dürrî Ahmed Efendi	17	Dîvân	Târîh-i Lihye-i Hümâyûn Bâ-fermân-ı Hümâyûn
Dürrî Ahmed Efendi	17	Dîvân	Pâdşâh-ı Âlem-penâh Sultân Ahmed Han Hazretlerinüñ Dest-i Himmet-peyvestleriyle Çekdügi Tugra Evsâfıdur
Dürrî Ahmed Efendi	17	Dîvân	Târîh-i Cülûs
Dürrî Ahmed Efendi	17	Dîvân	Târîh-i Dîger
Dürrî Ahmed Efendi	17	Dîvân	Târîh-i Hazret-i Sultân Ahmed Han-ı Sânî Aleyhi'r-rahmetü'l-melikü's-sübhânî
Ereğlili Türâbî	17	Dîvân	Târîh Berây-ı Sultân-ı Azam (Sultân Osmân)
Ereğlili Türâbî	17	Dîvân	Târîh Berây-ı Sultân Mustafâ

Ereğlili Türâbî	17	Dîvân	Diger
Ereğlili Türâbî	17	Dîvân	Diger
İlmî	17	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Pâdişâh-ı Âlemîn Sultân Mehmed Han Medda'llahu Te'âla Zılâlehu
Kafzâde Fâizî	17	Dîvân	Kıt'a-i Târih
Kasımpaşalı Sâlik Efendi	17	Dîvân	Târîh-i Dîğer Gûn Der Cülûs-ı Hümâyûn Pâdişâh-ı Reb-i Sükûn
Kasımpaşalı Sâlik Efendi	17	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Hümâyûn Hazret-i Mustafâ Han
Kasımpaşalı Sâlik Efendi	17	Dîvân	Cülûs-ı Hazret-i Şehen-şâh Devr-i Zamân-ı Abdülhamîd Han
Nâbî	17	Dîvân	Târîh-i Diğer
Nâbî	17	Dîvân	Kaside-i Cülûsiye Ender-sitâyiş-i Sultân Mustafâ El-gâzî İbn-i Sultân Muhammed El-gâzî Tâb'ellâhu Serâhumâ
Nâbî	17	Dîvân	Kaside-i Cülûsiyye Der-medh-i Sultân Ahmed Bin Muhammed Han Aleyhümü'r-rahmeti Ve'r-rıdvân
Nâbî	17	Dîvân	Târîh-i Dîger Berây-ı Cülûs-ı Hümâyûn
Nakşî	17	Dîvân	Başlıksız
Nakşî	17	Dîvân	Başlıksız
Nef'î	17	Dîvân	Kaside-i Garrâ Berây-ı Cülûs-ı Sultân Osmân Han
Nev'î	17	Dîvân	Berây-ı Tehniyet-i Cülûs-ı Sultân Murâd
Nev'î	17	Dîvân	Berây-ı Tehniyet-i Cülûs-ı Sultân Mehemmed Han
Nev'îzâde Atâyî	17	Dîvân	Kaside-i Cülûsiyye Berây-ı Sultân Murâd Han Der-sıfat-ı Taht-ı Pâdişâh
Rehâyî	17	Dîvân	Başlıksız
Rızâyî	17	Dîvân	Vasf-ı Tâc u Taht-ı Pâdşâh-ı Hümâyun Baht-ı Hazret-i Sultân Murâd Han İbn'ü Ahmed Han Dâme Bâsıte'l-emn ü Ve'l-emân
Rûznâmecizâde Şinâsî	17	Dîvân	Sultân Mustafâ'nın Tahta Cülûsuna Dâir
Sahhâf Rüşdî	17	Dîvân	Şevketlü Sultân Mustafâ'nıñ Cülûs-ı Hümâyûnlara Târihdür
Sıdkî Paşa	17	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn
Sıdkî Paşa	17	Dîvân	Başlıksız
Sıdkî Paşa	17	Dîvân	Der-vasf-ı Hod Berây-ı Tugra-yı Pâdişâh
Siyâhî Dede	17	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Sultân Süleymân Han-ı Sâni
Siyâhî Dede	17	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Sultân Ahmed Han Sâni

Şehrî	17	Dîvân	Târîh-i Berây-ı Cülûs-ı Sultân İbrâhîm
Şeyh Mehmed Nazmî	17	Dîvân	Berây-ı Cülûs-ı Mahmûd Efendi Gafûrî
Şeyhî Mehmed Efendi	17	Dîvân	Kaside Der-sitâyiş-i Ahmed Han Aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân
Şeyhülislam Yahyâ	17	Dîvân	Başlıksız
Şeyhülislam Yahyâ	17	Dîvân	Başlıksız
Tecellî	17	Dîvân	Târîh Berây-ı Cülûs-ı Sultân Süleymân Han
Tecellî	17	Dîvân	Târîh-i Diger Berây-ı U
Tecellî	17	Dîvân	Târîh-i Diger Berây-ı U
Tecellî	17	Dîvân	Târîh-i Diger Berây-ı U
Üsküdarlı Fenâyi Cennet Mehmed Efendi	17	Dîvân	Târîh-i Sultân Mehemmed
Vahyî	17	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mustafâ Han Aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân
Antepli Aynî	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Cennet Mekân Sultân Mustafâ Han-ı Râbi Tâbe Serâhu
Antepli Aynî	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Huld-âşiyân Gâzî Sultân Mahmûd Han-ı Adlî Ce'alallâhu'l Cennete Mesvâhu
Antepli Aynî	18	Dîvân	Diger
Antepli Aynî	18	Dîvân	Diger
Arpaemînizâde Mustafâ Sâmî	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mahmûd Han-ı Gâzî İbn-i Mustafâ Han
Arpaemînizâde Mustafâ Sâmî	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hazret-i Sultân Mahmûd Han
Bosnalı Alâeddin Sâbit	18	Dîvân	Berây-ı Cülûs-ı Mustafâ Han
Bosnalı Alâeddin Sâbit	18	Dîvân	Târîh Berây-ı Cülûs-ı Sultân Süleymân-ı Sâniyü'l-magfûr
Bosnalı Alâeddin Sâbit	18	Dîvân	Berây-ı Cülûs-ı Ahmed Han
Bosnalı Âsım	18	Dîvân	Sultân Ahmed'in Cülûsuna Târih
Bosnalı Âsım	18	Dîvân	Târîh-i Sultân Mustafâ
Çelebizâde Alî İlmî	18	Dîvân	Başlıksız
Çelebizâde Âsım	18	Dîvân	Başlıksız
Diyârbekrî Hâmî Ahmed	18	Dîvân	Kaside vü Târih Berây-ı Cülûs-ı Hümâyunu Der Medh-i Sultân Mahmûd-ı Evvel
Ebûbekir Celâlî	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Humayûn-ı Hazret-i Pâdişâh-ı Rube-i Meskûn (Lâ-zâlet

			Saltanata Hûma-dâmet Es-semavât-ı ve'l-arzun)
Ebûbekir Celâlî	18	Dîvân	Târîh-i Culûs-ı Meymenet-me'nûs Hazret-i Pâdişâh-ı Rûy-ı Zemîn Dâme Muvaffakan İla-yevmi'd-dîn
Ebûbekir Celâlî	18	Dîvân	Diger
Ebûbekir Celâlî	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hazret-i Pâdişâh-ı Rûy-ı Zemîn
Ebûbekir Sâmi Paşa	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Meymenet-i Me'nûs Hazreti Sultân Selîm
Ebûbekir Sâmi Paşa	18	Dîvân	Başlıksız
Fahrî-i Celvetî	18	Dîvân	Şevketlü Sultân Selîm Han Hazretlerünüñ Nişîn-i Taht-ı Âli-baht Buyurdukları Târîhdür
Fahrî-i Celvetî	18	Dîvân	Bu Dahı Sultân-ı Âli-şân-ı Müşâr Hazretlerinüñ Târîh-i Taht-ı Sa'âdetleridür
Fasîhî	18	Dîvân	Başlıksız
Hâkim Mehmed Efendi	18	Dîvân	Târîh Berây-ı Cülûs-ı Sultân Osmân Han İbn-i Sultân Mustafâ Han
Hâkim Mehmed Efendi	18	Dîvân	Târîh
Halîl Bin Halîl Efendizâde Sâlik	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Osmân
Hanyalı Nûrî Osmân	18	Dîvân	Nazm-ı Müştemil Be-esâmî-i Selâtîn-i İzâm-ı Âl-i Osmân
Hanyalı Nûrî Osmân	18	Dîvân	Sitâyiş-i Şuarâ-yı Muhtarân Aleyhimü'r-rahmete ve'l-Gufrân
Hanyalı Nûrî Osmân	18	Dîvân	Berây-ı Cülûs-ı Sultân Mustafâ Aleyhü'r-rahme
Hanyalı Nûrî Osmân	18	Dîvân	Berây-ı Cülûs-ı Meymenet-me'nûs Hazret-i Sultân Mahmûd Han
Haşmet	18	Dîvân	Şehen-şâh-ı Kişver-ârâ Hâlâ Pâdişâhımız Sultân Mustafâ Efendimiz Hazretlerine Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûnlarını Mutazammın Arz Buyurdukları Kaside-i Beççedir ki Şân-ı Bülend-unvân-ı Şehen-şâhanelerine Tazîmen Zîver-i Sahîfe-i Nühustîn Kılındı
Haşmet	18	Dîvân	Merhûm u Magfûr Cennet-mekân u Firdevs-âşiyân Sultân Osmân Efendimiz Hazretlerinin Târîh-i Cülûsları ve Sâir Tevârîh-i Mütenevviadır
Hâtif	18	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Sultân Selîm

Hâtif	18	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Hümâyûn Sultânü'l-berreyn ve Hâkânü'l Bahreyn Sultân Mahmûd (Tûlallâhuömrehu)
İhyâ	18	Dîvân	Târîh-i Ahz-ı Kabza-i Sultân Selîm
İhyâ	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mustafâ Han
İhyâ	18	Dîvân	Def'a-i Târîh
İhyâ	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mahmûd Han-ı Şevket-unvân
İhyâ	18	Dîvân	Târîh-i Diger
İhyâ	18	Dîvân	Def'a-i Târîh
İhyâ	18	Dîvân	Diger
İstanbullu Nîmet	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn
Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz	18	Dîvân	Başlıksız
Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz	18	Dîvân	Başlıksız
Lebîb	18	Dîvân	Başlıksız
Lebîb	18	Dîvân	Başlıksız
Mehmed Şerîf Efendi	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn Berây-ı Şehenşâh-ı Cihân Sultân Abdülhamîd Han
Mekkî	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Abdülhamîd Han-ı Aleyhir'r-rahmete ve'l-gufrân
Mîrzazâde Ahmed Neylî	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Cennet-mekân Merhûm Sultân Mustafâ Han Aleyhi'l-rahmetü ve'l-gufrân
Mustafâ Fennî	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mahmûd Han
Muvakkitzâde Pertev	18	Dîvân	Târîh Berây-ı Post-nişînî-i Eş-şeyh Şerîf Efendi Der-kâdirî-hane-i Top-hane
Münîf Antakî	18	Dîvân	Tebrik-nâme-i Cülûs-ı Hümâyûn
Nâşid	18	Dîvân	Başlıksız
Nâşid	18	Dîvân	Başlıksız
Nâşid	18	Dîvân	Başlıksız
Nebzî	18	Dîvân	Başlıksız
Nebzî	18	Dîvân	Başlıksız
Nebzî	18	Dîvân	Başlıksız
Râmiz Mehmed Efendi	18	Dîvân	Târîh Berây-ı Cülûs-ı Hazret-i Sultân Osmân Bin Mustafâ Han Der Devlet-i Âl-i Osmân
Râmiz Mehmed Efendi	18	Dîvân	Târîh Berây-ı Cülûs-ı Hazreti Sultân Mustafâ Han
Râşid	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mahmûd Han
Sabîh	18	Dîvân	İbtîdâ-i Tevârîh-i Cülûs-ı Sultân Mustafâ Han Rahmetüllah-i Aleyh
Sabîh	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Abdülhamîd Han Rahîm-allâh

Selâmî	18	Dîvân	Târîh-i Berâ-yı Cülûs-ı Merhûm Sultân Mustafâ Han Aleyhi Rahmetü'r-rahîm
Selâmî	18	Dîvân	Târih-i Diger
Selâmî	18	Dîvân	Târih-i Diger
Selâmî	18	Dîvân	Berâ-yı Cülûs-ı Hümâyûn Hazreti Sultân Mahmud Han Halled'allahû Hilafetehu ve Ebede Saltanatehu
Servet	18	Dîvân	Başlıksız
Seyyid Mehmed Efendi	18	Dîvân	Târîh-i Berây-ı Cülûs-ı Sultân Osmân Han İbn-i Sultân Mustafâ Han
Şâkir	18	Dîvân	Başlıksız
Şâkir	18	Dîvân	Der-sitâyiş-i Mahmûd Han Be-hengâm-ı Zuhûr-ı Fesâd Olan Cülûs-ı Meymenet-i Menûsları
Şâkir	18	Dîvân	Târîh Be-her Cülûs-ı Hazret-i Sultân Mahmûd Han-ı Hümâyûn Makdem
Şehdî	18	Dîvân	Bu Kaside Sultân Mustafâ Han Aleyhi'r-rahme Hazretleriniñ Cülûsunda Amm-ı Büzükvâr-ı Celîlü'ş-şân Sultân Ahmed Han-ı Sânî Aleyhi'r-rahmet Dâr-ı Bekâya Rıhlet İtdükde Vezîr-i Azamı Alî Paşa Mahtûf-ı Hilâf Kâide-i Saltanat Merhûmuñ Bir Şehzade-i Mâsûmun Yerine İclâsın İdecegi Hissolundukda Rızâ-dâde-i Umûm Olmağla Bu Şeh-zâde-i Civân-baht-ı Revnakda Hilâfet Oldukda Merhûmı Bîlâ-emân Katl-i Elmas Mehmed Paşayı Vezîr-i Azam İtmişdir
Tokatlı Kânî	18	Dîvân	Târîh Berây-ı Cülûs-ı Meymenet-menûs Hazret-i Sultân Selîm Han-ı Sâlis Sellemehu'llahu Teâlâ
Vâsık İlahîzâde Mehmed Emîn	18	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn-ı Sultân Ahmed Han-ı Sâlis
Abdî-i Karahisârî	19	Dîvân	Başlıksız
Abdî-i Karahisârî	19	Dîvân	Başlıksız
Ahmed Bâdî	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Pâdişâh-ı Âlem-penâh
Ahmed Bâdî	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Murâd Han-ı Hâmis
Ahmed Bâdî	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Abdülhamîd Han-ı Sânî
Ahmed Bâdî	19	Dîvân	Târîh-i Diger
Ahmed Bâdî	19	Dîvân	Târîh-i Diger
Ahmed Bâdî	19	Dîvân	Târîh-i Diger
Ahmed Bâdî	19	Dîvân	Târîh-i Diger
Ahmed Bâdî	19	Dîvân	Târîh-i Diger
Benderli Cesârî	19	Dîvân	Başlıksız

Benderli Cesârî	19	Dîvân	Başlıksız
Diyarbakırlı Alî Emîrî	19	Dîvân	Kaside-i Sultân Murâd-ı Hâmis
Diyarbakırlı Alî Emîrî	19	Dîvân	Şehriyâr-ı Zamân Sultân Muhammed Vahîdeddîn Han (….....) Cülûsı Hakkında
Diyarbakırlı Alî Emîrî	19	Dîvân	Der Sitâyiş Sultân Abdulhamîd Han
Fatîn	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn-ı Cennet-mekân Gâzî Sultân Abdülmecîd Han
Fatîn	19	Dîvân	Diger
Ferdî Abdullâh Efendi	19	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Sultân Abdülmecîd Han Ber-taht
Hâlet Efendi	19	Dîvân	Cennet-mekân Sultân Mustafâ Han-ı Râbi'iñ Cülûsları Tarîhidür
Harputlu Rahmî	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Abdülazîz Han
İstanbullu Eşref	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mehmed Murâd Han
İstanbullu Eşref	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Abdülhamîd Han
Kayserili Süleymân Hayrî Bey	19	Dîvân	Berây-ı Cülûs-ı Ahmed Han
Keçecizâde İzzet Molla	19	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Meymenet-me'nûs-ı Hazret-i Pâdişâhî
Keçecizâde İzzet Molla	19	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Hümâyûn
Keçecizâde İzzet Molla	19	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Hümâyûn
Keçecizâde İzzet Molla	19	Dîvân	Târih-i Cülûs-ı Hümâyûn
Keçecizâde İzzet Molla	19	Dîvân	Târîh Berây-ı Cülûs-ı Hazret-i Şehriyâri
Keçecizâde İzzet Molla	19	Dîvân	Târîh-i Diğer
Keçecizâde İzzet Molla	19	Dîvân	Târîh-i Diğer
Keçecizâde İzzet Molla	19	Dîvân	Târîh-i Diğer
Keçecizâde İzzet Molla	19	Dîvân	Târîh-i Mu'çem-i Musanna' Berây-ı Cülûs-ı Sultân Mustafâ Han Nazîre Be-Nâbî Efendi ve Her Mısrâ'eş Târîhest
Kemahlı İbrâhîm Hakkı	19	Dîvân	Cülûsiye
Leylâ Hanım	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Abdülmecîd Han Dâme Mâ Dâme'l-melevân
Leylâ Hanım	19	Dîvân	Dîger (Târîh-i Cülûs-ı Abdülmecîd Han)

Mahmûd Celâleddîn Paşa	19	Dîvân	Târih-i Cülûs
Mahmûd Celâleddîn Paşa	19	Dîvân	Başlıksız
Mahmûd Celâleddîn Paşa	19	Dîvân	Başlıksız
Mehmed Fâzıl Efendi	19	Dîvân	Kaside Be-hengâm-ı Cülûs-ı Sultân Abdülâziz Han
Mehmed Nebîl	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mustafâ Han-ı Râbî
Mehmed Nebîl	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn-ı Şehen-şâh-ı Cihân-dârâ Der-bân-ı Hazret-i Sultân Mahmûd Han
Mehmed Nebîl	19	Dîvân	Diğer Târîh-i Cülûs-ı Meymenet-me'nûs
Meşhûrî	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Meymenet-me'nûs Gâzî Hazret-i Sultân Abdülhamîd Han İbn Sultân Gâzî Hazret-i Sultân Mahmûd Han-ı Adlî Der-zımn-ı Sitâyiş-i Û
Osmân Nevres	19	Dîvân	Berây-ı Tebrîk-i Rûz-ı Cülûs-ı Hümâyûn
Osmân Nevres	19	Dîvân	Târîh Musammat Gazel
Osmân Nevres	19	Dîvân	Târîh
Osmân Nevres	19	Dîvân	Diger
Osmân Nevres	19	Dîvân	Diger
Osmân Nevres	19	Dîvân	Diger
Osmân Nevres	19	Dîvân	Diger
Racûlî	19	Dîvân	Başlıksız
Racûlî	19	Dîvân	Başlıksız
Racûlî	19	Dîvân	Başlıksız
Sırrî Râhile Hanım	19	Dîvân	Du'âiyye Der Hakk-ı Sultân Abdülazîz Han Der Evâil-i Cülûseş
Sünbülzâde Vehbî	19	Dîvân	Nazîre-i Bahâriyye-i Nef'î Der-zımn-ı Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn-ı Hazret-i Sultân Selîm Han
Sünbülzâde Vehbî	19	Dîvân	Der-zikr-i Bazı Tevârîh Ez-târîhhâ ki Ekser-i Û Be-emr ü Taleb Berây-ı E'âzım-ı Hazerât-ı Mülûk ve Sâir Efâhim-i Pesendîde-sülûk Nüvişte Bûd Ez-ân Cümle Târîh-i Cülûs-ı Hazret-i Sultân Mustafâ Han-ı Cennet-mekân
Sünbülzâde Vehbî	19	Dîvân	Târîh-i Dîger
Sünbülzâde Vehbî	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Sultân Abdülhamîd Han
Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî	19	Dîvân	Berây-ı Cülûs-ı Hümâyûn-ı Abdülmecîd Han
Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî	19	Dîvân	Diger

Trabzonlu Emîn Hilmî	19	Dîvân	Pâdişâh-ı Dârâ-gulâm u Şehenşâh-ı İskender-ihtişâm Velîyü'n-ni'met-i Cihân Veliyyü'n-ni'met-i .....miz Pâdişâhımız Es-sultân İbn Es-sultân Abdülazîz Han Halledullâhu Te'âlâ Hilâfetühu İlâ-âher El-mülevvân Efendimiz Hazretleriniñ Taht-ı Âlî-Baht-ı Saltanat-ı Seniyye-i Osmâniyeye Şeref-bahş-ı Vukû' Olan Cülûs-ı İzz-i Me'nûs-ı Hümâyûnları İçin Teşekküren Tanzîm Olunan Târîhdir
Trabzonlu Emîn Hilmî	19	Dîvân	Sâniha
Yenişehirli Avnî	19	Dîvân	Kaside-i Mevkîbiyye Der-sitâyiş-i Sultân Murâd-ı Hâmis
Yenişehirli Avnî	19	Dîvân	Kaside-i Cülûsiyye-i Sultân Murâd-ı Hâmis
Zîver Paşa	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn
Zîver Paşa	19	Dîvân	Zât-ı Şevket-simât-ı Hazret-i Şâhânenin Cülûs-ı Hümâyûnları Vukû'ında Mezkûr Sâhil-serây-ı Hümâyûn İçün Başkaca Söylenilmiş Olan Târîhdir
Zîver Paşa	19	Dîvân	Târîh-i Dîger
Zîver Paşa	19	Dîvân	Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn
Zîver Paşa	19	Dîvân	Târîh-i Diger
Zîver Paşa	19	Dîvân	Târîh-i Diger

Tablo 2.1. Cülûsiyelerin Başlıkları

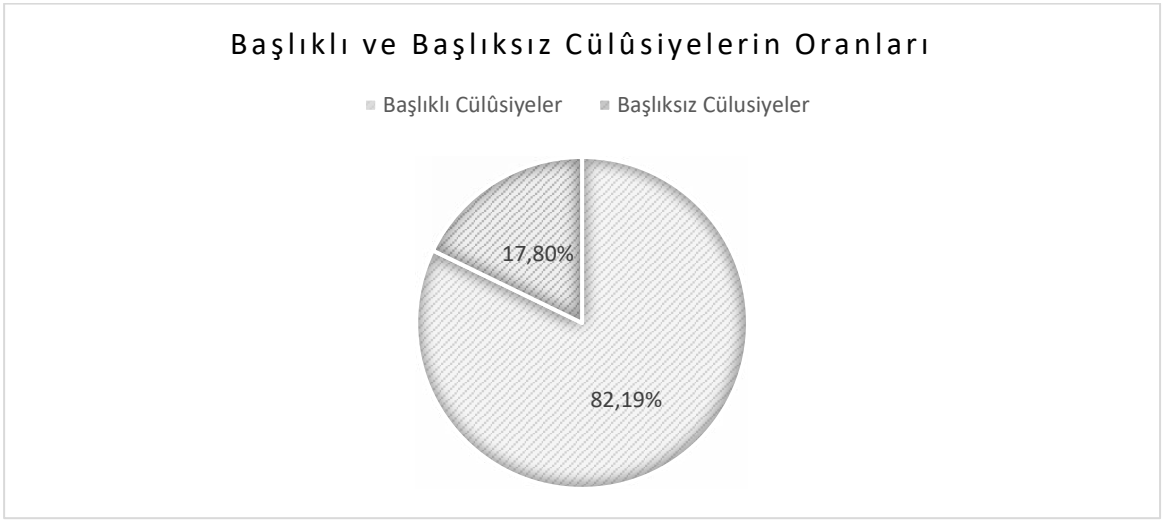

Şekil 2.1. Cülûsiyelerin Başlıkları

2.2. Cülûsiyelerde Kullanılan Nazım Biçimleri

Cülûsiyelerin yazımında kıt'a, kaside, mesnevi, gazel, terkib-i bend, murabba, nazm, şarkı, matla' ve azade nazım şekilleri kullanılmıştır. İncelediğimiz cülûsiyelerde 15. yüzyıldan itibaren yoğun olarak kıt'a nazım biçiminin kullanıldığı görülmüştür. Hatta bu türün yazımında %44,77 oranla ilk tercih edilen nazım biçimi kıt'adır. Bunun nedeninin padişahın tahta çıktığı tarihi kaydetmek, yani cülûs hadisesine tarih atmak olduğu savunulabilir.

Cülûsiyelerin yazımında kıt'adan sonra en çok tercih edilen nazım biçiminin kaside olduğu saptanmıştır. Kaside, 15. yüzyıldan itibaren, her yüzyılda yoğun olarak kullanılmıştır. Genele oranı %27,85'dir.

Cülûsiyelerin yazımında yoğun olarak müfredler de tercih edilmiştir. Taranan dîvânlarda %7,3 oranında müfred nazım biçiminde cülûsiyeye rastlanmıştır. Bu da müfred nazım biçiminin cülûsiye yazarken üçüncü sırada tercih edildiğini göstermektedir.

Cülûsiyeler yazılırken tercih edilen diğer bir nazım biçimi de nazmdır. İncelediğimiz cülûsiyelerde tercih edilen nazm oranı %3,65'tir.

Gazel nazım biçimi klasik Türk şiirinde en çok kullanılan nazım şeklidir. Fakat cülûsiye metinlerinde pek tercih edilmez. Yine de 16. yüzyıldan itibaren cülûsiyelerin yazımında kullanılmaya başlanmıştır. Tespit edilen gazel şeklindeki cülûsiyelerin, tespit ettiğimiz tüm cülûsiyelere oranı %3,19'dur.

Cülûsiyelerde kullanılan bir diğer nazım şekli de mısra-i azadedir. Azadeler cülûsiye metinlerinde ender olarak tercih edilmiştir. Saptanan cülûsiyelerde %2,28 oranındaki şiirin azade şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir.

16. yüzyıldan itibaren cülûsiye yazımında mesnevi nazım şekli de kullanılmıştır. Fakat diğer türlerle kıyaslandığında oldukça nadir tercih edildiği fark edilmektedir. Mesnevi nazım biçimi ile yazılan cülûsiyelerin tüm cülûsiyelere oranı %1,82'dir.

Kıt'a, kaside, müfred, gazel, mesnevi dışında cülûsiyelerde terkib-i bend, murabba, matla' ve şarkı nazım şekilleri kullanılmıştır. İncelediğimiz cülûsiyelerde farklı yüzyıllarda terkib-i bende rastladık. Terkib-i bent nazım şekilli cülûsiyelerin çalışmamızda tespit ettiğimiz cülûsiyeler içindeki oranı %1,36'dır. Matla' da terkib-i

bend gibi, %1,36 oranında tercih edilen bir nazım şeklidir. Murabba ve şarkı ise çok daha nadir kullanılmıştır. Tespit edilen cülûsiyelerde sadece 2 adet şarkı nazım şekline rastlanmıştır. 1 adet de murabba örneği saptanmıştır. Bu murabba cülûsiye 16. yüzyıl şairi Âşık Çelebi'ye aittir.

Elde ettiğimiz verilerden hareketle cülûsiyelerin yazımında en çok kıt'a, ondan sonra da kaside ve daha sonra müfred nazım biçiminin tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Bu üç nazım biçimini ise gazel, nazm, mesnevi ve mısra-i azade takip etmiştir. Cülûsiye metinlerinde az tercih edilen nazım şekillerinin ise terkib-i bend ve murabba, en az tercih edilenin matla' ve şarkı olduğu anlaşılmıştır. Tablo 2. ve Şekil 2.'de cülûsiye metinlerinde kullanılan nazım şekilleri, örnek sayıları ve yüzdelik oranlarıyla belirtilmiştir.

Nazım Şekli	**Örnek Sayısı**	**Yüzde**
Kıt'a	109	%44,77
Kaside	61	%27,85
Müfred	16	%7,3
Nazm	8	%3,65
Gazel	7	%3,19
Mısra-i Azade	5	%2,28
Mesnevi	4	%1,82
Matla'	3	%1,36
Terkib-i bend	3	%1,36
Şarkı	2	%0,91
Murabba	1	%0,45
Toplam	**219**	**%94,94**

Tablo 2.2. Cülûsiyelerin Nazım Biçimleri

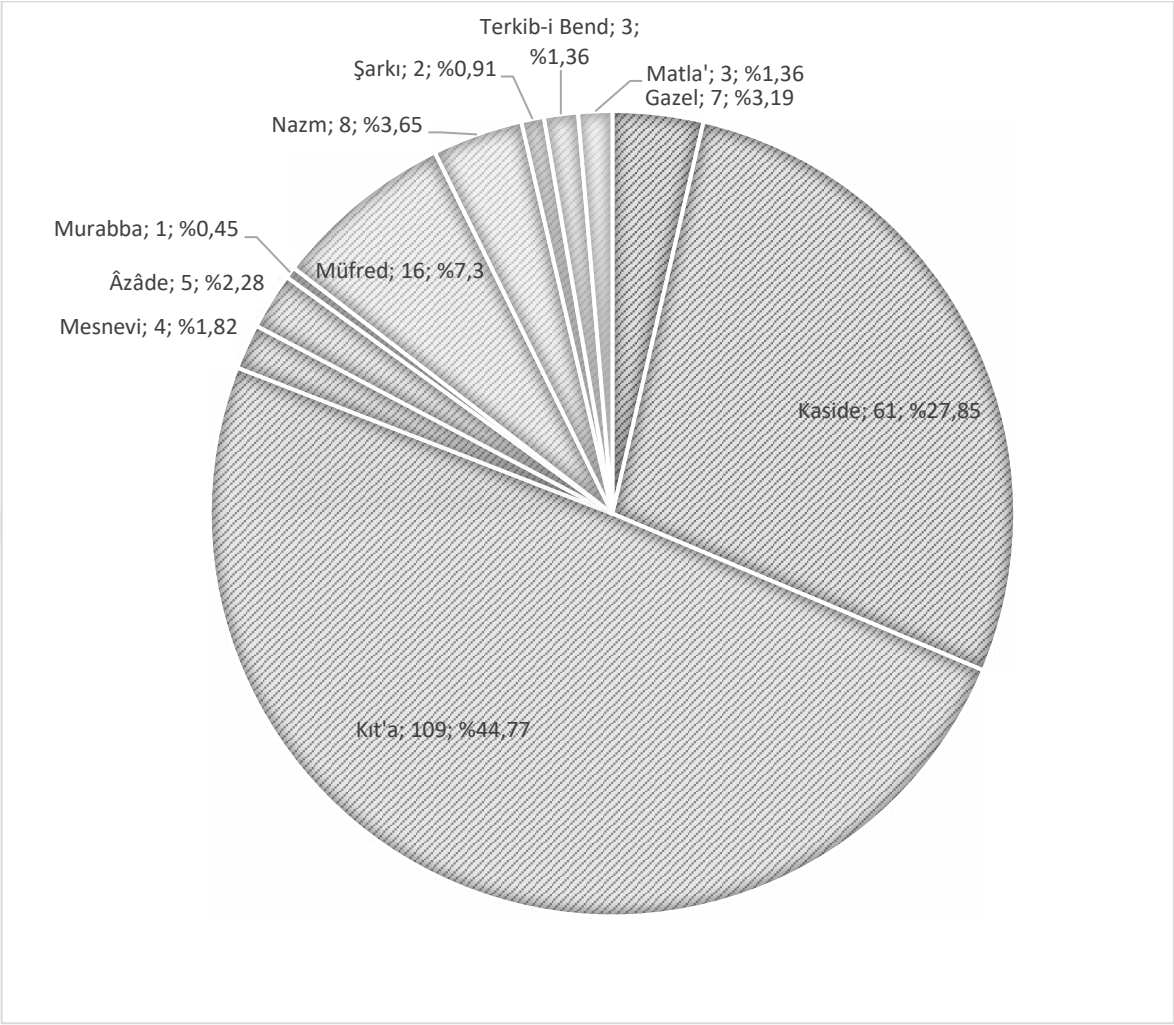

Şekil 2.2. Cülûsiyelerin Nazım Biçimleri

2.3. Cülûsiyelerin Ahenk Özellikleri

2.3.1. Redif/ Kafiye

Eldeki cülûsiye metinlerinin kafiye çeşitleri incelediğinde mücerred, mürdef, müesses ve mukayyed kafiyelerin dördünün de örneği olduğu görülmüştür. Bunun yanında tercih edilen nazım şeklinden dolayı kafiyesiz yazılan cülûsiyeler de mevcuttur. Kafiye çeşitlerinden en çok mürdef, en az mukayyed kafiye kullanılmıştır. Mürdef kafiye, tespit edilen cülûsiyelerin yarısından fazlasında kullanılmıştır. Kafiye; şiirde mısra yapılarını, nazım şekillerini düzenler ve anlamı taşıma görevinde işlevsel olarak kullanılır (Kortantamer, 1993: 279). Kafiyenin anlamı pekiştirme görevini

cülûsiye metinlerinde de görmekteyiz. İncelediğimiz cülûsiyelerin 14 tanesinde "-îd" hecesi kafiye olarak kullanılmıştır. Kafiyeli cülûsiyelerin toplamı 183'tür. 14 tanesinde "-îd" hecesinin kullanılması iyi bir orandır ve bu hecenin bilinçli olarak seçildiğini düşündürmektedir. Şair bu heceyle "bayram" anlamındaki "îd" kelimesini hatırlatmak istemiştir. Bu tercihle cülûstan dolayı yaşanan bayram havası şiirin tümüne yayılmaya çalışılmış, anlam kafiye üzerinden taşınmıştır.

Redifler incelendiğinde cülûsiyelerde hem sözcük halinde hem de ek halinde redifin kullanıldığı fark edilmiştir. Redif olarak "gör, itdi cülûs, basdı nev sikke, ol, oldı, yeñilendi, bâ'is, Han Mahmûd, Hâk, ola Sultân Mustafâ, buldı, mübârek, 'Abdulazîz, kılıç, üzre, küllî" kelimeleri kullanılmıştır. Bu seçimlerin yapılması doğaldır. Şair muhatabını tebrik ederken cülûs hadisesine ve padişahın kimliğine, sultanlık alametlerine dikkat çekmek istemekte, şiirde bir bayram havası hissettirmeyi amaçlamaktadır. Saptanan cülûsiyelerin yaklaşık yarısında ise herhangi bir redif kullanılmamıştır. Tablo 3, 4. ve Şekil 3, 4.'te kafiye ve redif çeşitlerinin, ayrıca kafiyesiz ve redifsiz cülûsiyelerin sayıları ve tespit edilen cülûsiyelerin geneline oranı verilmiştir.

Kafiye Çeşidi	**Sayısı**	**Oranı**
Mücerred Kafiye	40	%18,26
Mürdef Kafiye	131	%59,81
Müesses Kafiye	11	%5,02
Mukayyed Kafiye	1	%0,45
Kafiyesiz Cülûsiyeler	36	%16,43
Toplam	**219**	**%99,97**

Tablo 2.3. Cülûsiyelerde Kullanılan Kafiye Çeşitleri

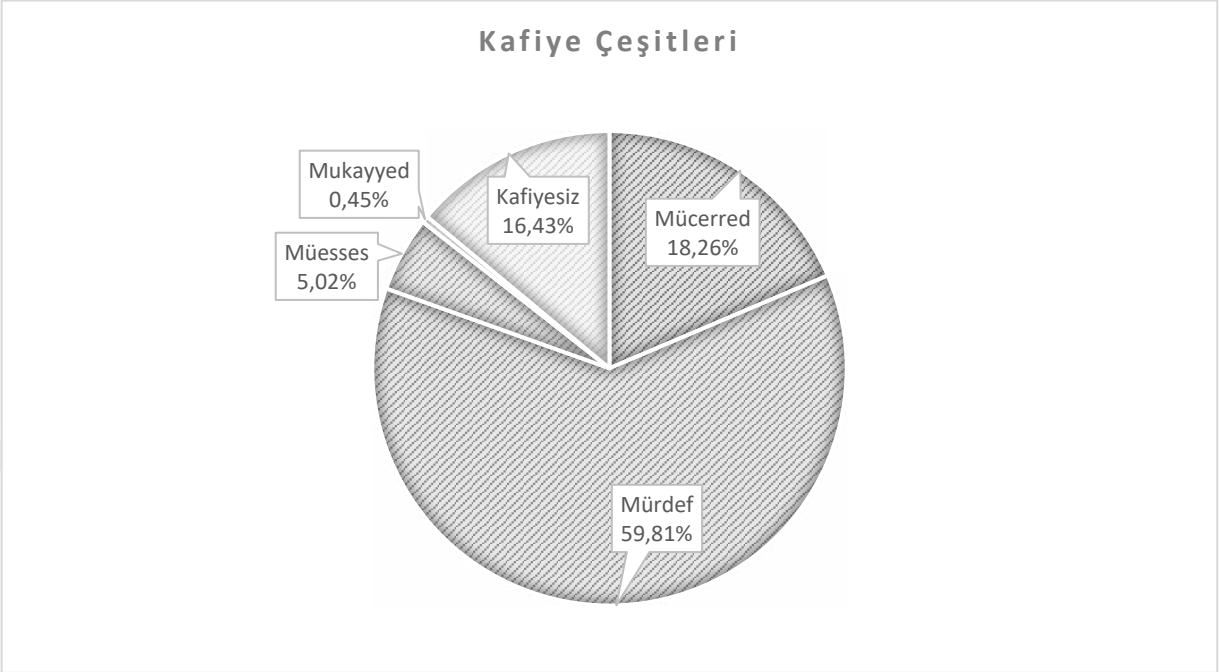

Şekil 2.3. Cülûsiyelerde Kullanılan Kafiye Çeşitleri

Redif Çeşidi	**Sayısı**	**Oranı**
Sözcük Halinde Redif	13	%5,93
Ek Halinde Redif	33	%15,06
Sözcük + Ek Halinde Redif	7	%3,19
Redifsiz Cülûsiyeler	166	%75,79
Toplam	**219**	**%99,97**

Tablo 2.4. Cülûsiyelerde Kullanılan Redif Çeşitleri

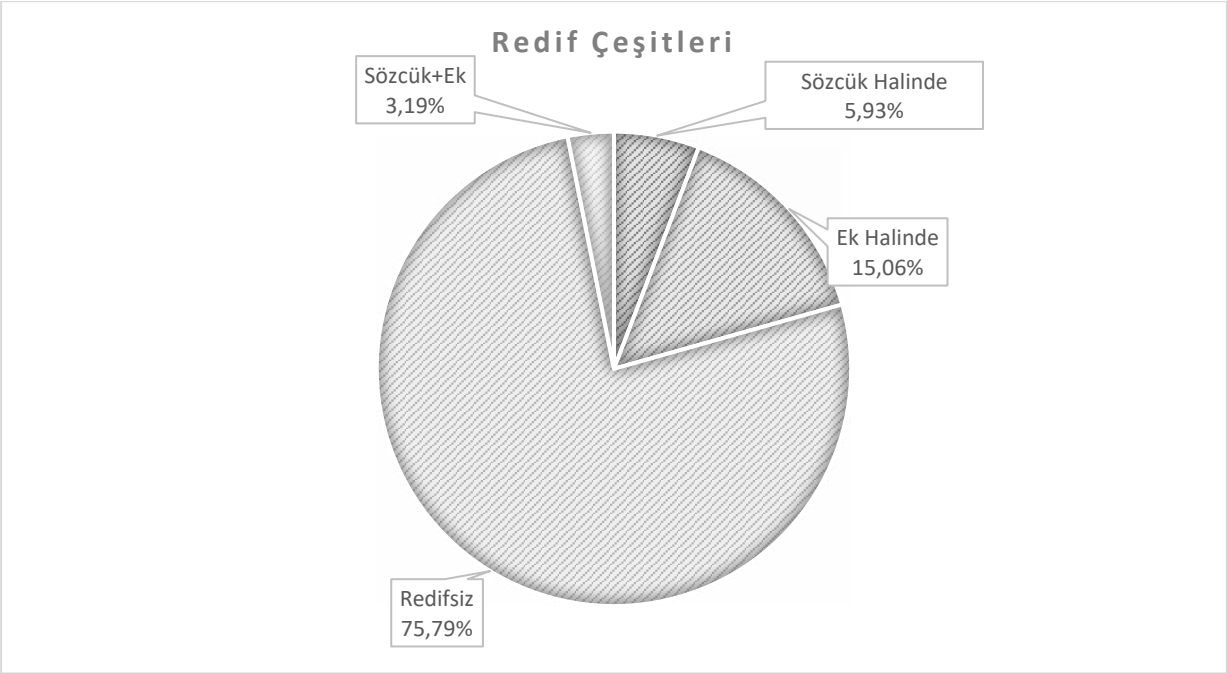

Şekil 2.4. Cülûsiyelerde Kullanılan Redif Çeşitleri

2.3.2. Vezin

Türk şiirinde en çok tercih edilen kalıp "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbıdır. Cülûsiyelerde de bu tercih değişmemiştir. Eldeki cülûsiyelerin %32,87'si de "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır. Bundan sonra tercih edilen kalıp ise "mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün" kalıbıdır (İpekten, 2019: 300). İncelenen cülûsiyelerin de %24,2'si "mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün" kalıbıyla yazılmıştır. Cülûsiyelerde sıklıkla kullanılan bir diğer kalıp ise "müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün" kalıbıdır. Bunun cülûsiyelerde kullanılma oranı ise %8 civarındadır.

Cülûsiyelerde en az tercih edilen kalıplar ise "mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'ilün", "fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl", "fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün", "müfte'ilün müfte'ilün fâ'" kalıbıdır. İncelenen cülûsiyelerden sadece birer örnek bu kalıplarda yazılmıştır. Bu tercihler dîvân şiiri geleneğiyle alakalıdır. Cülûsiyeler divân şiiri

ürünleri olduğu için geleneğin yansıması eldeki metinlerde de kendini göstermiştir. Aşağıda verilen tablo ve grafiklerde aruz kalıpları ve bahirlerinin kullanım adedi ve oranları gösterilmiştir.

Aruz Kalıbı	**Örnek Sayısı**	**Yüzde**
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	72	%32,87
mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	53	%24,2
müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	19	%8,67
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	16	%7,3
mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	16	%7,3
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	9	%4,1
mefa'ilün mefa'ilün mefa'ilün mefa'ilün	6	%2,73
mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	6	%2,73
mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün	5	%2,28
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	3	%1,36
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün	2	%0,91
mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	2	%0,91
mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün	2	%0,91
fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	2	%0,91
fe'ilâtün mefâ'îlün fe'îlün	2	%0,91
mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'ilün	1	%0,45
fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl	1	%0,45
fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün	1	%0,45
müfte'ilün müfte'ilün fâ'	1	%0,45
Toplam	**219**	**%99,89**

Tablo 2.5. Cülûsiyelerin Vezinleri

2.4. Dil Özellikleri

Cülûsiyeler tebrik ve müjde şiirleri olduğu için kullanılan dil ve üslup da ona göre seçilir. Yıldız, cülûsiyeler üzerinde yaptığı çalışmasında cülûsiyenin bölümüne göre çoğunlukla tercih edilen bazı kelimelerden bahseder:

> Padişahın tahta çıkmasından dolayı mutluluk belirtildiği için cülûsiyelerde "sa'd, meymenet, yümn, şeref, şevket, emn, selâmet, sürûr, sa'adet, ferâh, inbisât, neşâd, handân, tarâb', hurrem, mes'ûd, ferhunde, beşâret" gibi sözcükler kullanılır. Yine şehzadenin tahta çıkmasını belirtmek için "cülûs itdi, câlis, makdem, kâ'id, iclas, zuhûr itdi, hurûc itdi, çıktı, tahta çıktı" gibi kelime ve kelime gruplarından yararlanılır. Cülûs vakti uğurlu bir vakit olarak değerlendirilir. Bundan dolayı o vakit, "ahd-i tarâb, dem-i ferhunde, dem-i nevrûz, îd-i ekber, devr-i hurrem, eyyâm-ı rahât, eyyâm-ı şeref-efzâ, dem-i devlet, dem-i hurrem ü mes'ûd ü meserrât, evkât- şeref, eyyâm-ı sürûr, hengâm-ı ferhunde, ibtidâ-yı ahd-i şevket, sa'ât-i şeref, şevk-i cedîd, vakt-i ferâh-bahşâ, vakt-i pür-neşât, intihâ-yı fasl-ı hüzn, sa'ât-i sa'd, vakt-i ferâh, vakt-i nusret, vakt-i şevket ü hurrem" gibi tamlamalarla nitelendirilir. Şehzadenin çıktığı tahtı tasvir etmek için de "taht-ı ikbâl, taht-ı âlî, taht-ı nevrûs, taht-ı saltanât, taht-ı hümâyun, taht-ı bâlâ, evreng, dihîm, erîke, serîr" gibi terkib ve kelimeler kullanılmıştır (Yıldız, 2020b: 137-139).

Cülûsiyelerde şehzade için dua etmek adettendir. Yine Yıldız'ın aynı çalışmasında dua kısmında sıklıkla kullanılan ifadeler tespit edilmiştir:

> Dua ederken ise "Sultân serîr-i saltanatta ebedîyyen kalsın. Evreng-i şevkette ber-karâr olsun. Devlet düşmanları hâkir olsun. Devrân sultânın murâdı üzere dönsün. Allah'ın tevfîki sultâna rehber ve kârin olsun. Din düşmanlarını sultânın askerleri târumar etsin. Hâşir zamanına kadar vücudu dünyaya emniyet versin. Korku ve ümitsizlik ilelebet defolsun. Ömrü ve ikbâli uzun olsun. Saltanat tahtında her zaman mutlu olsun. Sultânın askerleri mansur, düşmanları kahrolsun. Sözü üstün, kendi de düşmana gâlip olsun. Fetihler ve nusretler nasîb olsun. Tahtında şevket ve sürûr ile müstedam ola." gibi dileklerde bulunulur (Yıldız, 2020b: 141).

Cülûsiyeler birer övgü şiiridir. Kaside biçimindeki cülûsiyelerde şair dili ve üslûbunu buna göre seçer. Şiirin teşbib bölümünde genellikle bir bahar ya da bahçe tasviri yapılır. Methiye bölümü cülûsiyenin en önemli bölümüdür. Şair, övgüsünü

cülûsiyenin methiye kısmında ifade eder. Bundan dolayı bazı sanatlara abartılı şekilde başvurulur, teşbih, istiare, mecaz, telmih gibi sanatlar sıkça kullanılır. Padişahın yöneticilik yeteneği, dinine düşkünlüğü, cesareti, olgunluğu, zekâsı, bilginliği, eli açıklığı, adil olması, ahlakı, benzetmeler yoluyla methedilir (Özer, 2017: 8, 9; Yıldız, 2020b: 140). Şair bu kısımda padişahın üstün yönlerini o yönde öne çıkmış dinî, tarihî ve mitolojik şahıslarla bağdaştırır. Fahriye kısmında şair, kendi şairlik yeteneğini över, kendisini diğer şairlerle ve tarihteki önemli şairlerle karşılaştırırken yine önemli oranda teşbih ve istiare sanatlarına başvurur. Dua kısmında padişahın başarısı için dua edilirken mübalağa, telmih ve istiare sanatları kullanılır. Bu kısımlar sadece kaside biçimli cülûsiyelerde görülürken tercih edilen diğer biçimlerde görülmemektedir.

Saptanan cülûsiyelerde çeşitli deyim ve atasözü gibi kalıp ifadelere ve halk söyleyişlerine yer verildiği fark edilmiştir. “Saçılı yıldız gibi togmak, tabanca yimek, kökinden kazımak, bulutdan nem kapmak, bil baglamak, toz koparmak, dilde yatmak, göz göre, egri oturıp togrı söylemek, dakup yitmek, dili çalmak, bögrini delmek, bilin iki bükmek, kılıç kuşanmak, toluya ugramak, el sunmak, meydane girmek, sakız kim halkın agzına virmek, başına od yakmak, hançer depretmek, agız açmak” gibi kalıp ifadeler; “kaşanmak, çalkatmak, çalkamak, söyünmek, söyündürmek, yasavul, yilişdürmek, talazlanmak, yaykamak, belinlemek, yeğrek, ağmak, tükme, yasamak, bagal, yügrük” gibi halk söyleyişleri buna örnektir. Tespit edilen cülûsiyeler dil ve üslup açısından incelendiğinde dillerinin ağırlığının yazıldığı yüzyıla göre değiştiği fark edilmiştir. Örneğin, 15. yüzyılda ortaya konan cülûsiye metinleri genellikle sade bir dille yazılmışken 16, 17 ve 18. yüzyıl cülûsiyelerinin dillerinin kullanılan Arapça-Farsça terkiblerdn dolayı biraz daha ağırlaştığı görülecektir.

3. CÜLÛSİYELERİN MUHTEVASI

3.1. Din-Tasavvuf

3.1.1.Dinî ve Tasavvufî Kavramlar

3.1.1.1. Allah

Dîvân edebiyatında Allah en çok zikredilen isimlerdendir. Bu doğrultuda tevhidler, münacatlar yazılmıştır. Bu tür şiirlerde Allah, Esmâü'l-hüsnâ'sıyla, zatî ve subutî sıfatlarıyla zikredilmiştir. Âyetlerden iktibaslar yapılmış, Allah'ın âleme ve insanın gönlüne tecellisi anlatılmıştır. Gerek dîvân şiiri ekolü gerekse tasavvuf ekolünde zatına bolca yer verilmiştir (Pala, 2020: 21). Burada her yönüyle Mutlak Yaratıcı'nın edebiyata yansımasını incelemek imkânsızdır. Konuyla ilgili olan, yöneticileri öven kaside ve bizzat konumuz olan cülûsiye metinlerinde nasıl yer verildiği incelenecektir. Bu tip metinlerde övgüye mazhar olan kişi Allah'ın gölgesi olarak nitelendirilerek kendisine büyüklük isnat edilir. Şair güçsüz bir kul olarak memduha ilticâ eder. Bundan dolayı cülûsiye metinlerinde hükümdar "zıll-ı Hâk, Zıllu'llâh, zıll-ı Yezdân, zıll-ı Mevlâ, zıll-ı Rahmân u Rahîm, zıll-i Bârî, zıll-ı Hûdâ, zıll-ı Bekâ-yı Memdûd, zıll-ı İlâh, zıll-ı İzîd, sâye-i Hayy-ı Kadîm, zıll-ı Zalîl-i Zülcelâl" gibi sıfatlarla nitelendirilmiştir.

Bâkî; cülûsiyesinin dua bölümünde "Cihan şahının devleti için duaya başla ey Bâkî, Allah kendisinin dünyadaki gölgesi olan padişahın tacını ve tahtını sonsuz kılsın." diyerek padişahı Allah'ın bu dünyadaki gölgesi, reayanın sığınağı olarak nitelendirmiştir. Dîvân edebiyatı geleneğinde hükümdarlar ve devlet yöneticileri toplumun kendilerine sığınacağı büyük bir güç olarak kabul edilmektedir. Devlet büyüklerine sunulan kasidelerde ve methiye tarzı şiirlerde bunu görmekteyiz. Cülûsiye metinlerinde de geleneğin yansıması görülmektedir. Bâkî'nin alıntılanan bu beyiti de bu yansımanın en güzel örneklerinden biridir.

> Du'â-yı devlet-i şâh-ı cihâna başla ey Bâkî
> Hûdâ pâyende kılsun tâc u taht-ı zıll-ı Yezdânı (Bâkî, K. 5/36)[2]

[2] Örnek beyitlerde yazarların imlâlarına müdahale edilmemiştir.

3.1.1.2. Âyet- Hadîs

Âyet ve hadîsler, dîvân şiirinin önemli kaynakları arasındadır. Şairler anlamı derinleştirmek maksadıyla âyet ve hadîslere sıklıkla başvurmuştur. Bir âyet ya da hadîsin şiirde kullanılmasına iktibas sanatı denir. Şiirde âyet ve hadîslere yer verilirken bazen tam metniyle bazen tercümesiyle bazen bir bölümüyle bazen de biraz değiştirilerek kullanılır. Dîvân şiiri geleneğinde âyet ve hadîslerin kullanım amacı şiire didaktik bir hava katmaktır (Pala, 2020: 183; Pala, 2018: 36).

Ahsen-i Takvîm

Tîn 95/4. âyette geçen "ahsen-i takvîm" ifadesi "en güzel biçim" anlamındadır[3]. Filibeli Vecdî; III. Mehmed'e sunduğu cülûsiyesinde padişah için "Baştan ayağa en güzel biçimde yaratılmış bir insandır, bu simayı seyret." diyerek övgüde bulunmuştur. Beyitte padişahın üstün vasıflarını "ahsen-i takvîm" ifadesiyle anlatmak başarılı bir iktibas ve telmih sanatı örneğidir. Ayrıca bu ifade Kur'ân ifadesi olduğu için kanaatimizce padişaha sunulabilecek övgülerin en güçlülerinden biridir.

Kadi ra'nâ ruhı zîbâ mehâsin müctemî' olmış
Ser-â-pâ ahsen-i takvîmdür seyr it bu sîmâyı (F. Vecdî, K. 26/11)

Âyetü'l-Kürsî

Bakara 1/255. âyettir. Bu âyette Allah'ın isimlerinden ve büyüklüğünden bahsedilmektedir. Âyetü'l-kürsî'nin anlamı tam olarak bilinmemekle birlikte, arş, arşın yanında ayrı bir makam olduğuna, bu makamın ilim, saltanat, güçlülük makamı, kâinatı kaplayan büyük bir makam olduğuna inanılmaktadır (Pala, 2020: 47; Yılmaz, 1992: 25). Bosnalı Alâeddin Sâbit, II. Ahmed'e yazdığı cülûsiyesinde padişahın tahta çıkış tarihinin Âyetü'l-kürsî'nin arşa yazıldığı gibi yazılmasını istemektedir. Böylece padişahın makamı arştaki kürsiye benzetilmiş, teşbih sanatı yapılmıştır. Ayetü'l-kürsî âyetine de iktibas yapılmıştır.

Yazılsun 'arşa Sâbit âyet'ül-kürsî gibi târîh
Cülûs-ı Hân-ı Ahmed'in mutayyeb kıldı dünyâyı (B. A. Sâbit, Kt. 5/9)

[3] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/T%C3%AEn-suresi/6099/1-4-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021

Fihi Be'sün Şedîdün

Hadîd 57/25. âyette geçen "fihi be'sün şedîdün" ifadesi "büyük bir kuvvet" anlamındadır. Âyetin bir kısmının manası "Kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için (ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler."dir [4]. Bu ifadeyi Sehî Bey, Kanuni için yazdığı cülûsiyesinde kullanarak, bu âyeti iktibâs etmiş, Hadîd sûresinin ve bu âyetin şanı için hükümdarın kılıcının âleme karşı başarı ve üstünlük kazanmasını istemiştir. Allah'tan bir şeyler isterken hatrı sayılan kullarının hürmetine istemek adettendir. Bu şekilde dua edildiğinde duanın geri çevrilmeyeceğine inanılır. Sehî Bey de cülûsiyesinin dua bölümünde padişahın Allah kelâmı hürmetine âleme üstünlük sağlamasını istemektedir.

Menzil hadîd-i şânına be'sün şedîdi fih
Olsa 'aceb mi 'âleme sâhib-kırân kılıç (Sehî Bey, K. 14/18)

Habl-i Verîd

Kâf 50/16. âyette geçen "habl-i verîd" ifadesi, müfessirler tarafından "şah damarı" olarak tefsir edilmiştir. Âyetin bir kısmında "Biz ona şah damarından daha yakınız." cümlesi geçmektedir[5]. Nev'îzâde Atâyî, IV. Murad için yazdığı cülûsiyesinde, şah damarını kulluk gerdanlığına benzeterek bu âyete işaret eder. Bu kullanımla birlikte beyitte bariz olan iktibas ve teşbih sanatları da görülmektedir.

Hasta-i dâr-ı şifâ-yı keremi cân-ı 'alîl
Beste-i tavk-ı 'ubûdiyetidür habl-ı verîd (N. Atâyî, K. 19/53)

İllâ Rahmeten Li'l-'âlemîn

Enbiyâ 21/107. âyette geçen "illâ rahmeten li'l-âlemîn" ifadesi Peygamberimiz'e söylenen "Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." ifadesini hatırlatır[6]. Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz, beyitinde Peygamber Efendimiz'in âlemlere rahmet olarak gönderildiğini hatırlatmaktadır. Peygamberimiz'in nübüvveti güneşe benzetilmiş, kendisine temiz yaratılışlı olduğu için peygamberlik tacının

[4] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Had%C3%AEd-suresi/5097/22-25-ayet-tefsiri. Erişim Tarihi: 10.04.2021
[5] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/K%C3%A2f-suresi/4646/16-35-ayet-tefsiri. Erişim Tarihi: 10.04.2021
[6] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Enbiy%C3%A2-suresi/2590/107-ayet-tefsiri. Erişim Tarihi: 10.04.2021

giydirildiği belirtilmiştir. Cülûsiyenin son kısmından alınan bu beyit dua bölümüne dâhildir. Peygamber Efendimiz aracılığıyla padişaha dua edildiği de savunulabilir.

Mustafâ mâ-câ'e illâ rahmeten li'l-'âlemîn
Mihr-i eflâk-ı nübüvvet tâc-ı fark-ı asfiyâ (L. F. Nâfiz, K. 7/42)

İnnâ Ce'alnâ

Yâsîn 36/8. âyette geçen bu ifadenin anlamı "elbette biz geçirdik"tir[7]. Filibeli Vecdî, III. Mehmed'e yazdığı cülûsiyesinde "Madem hafızlar Kur'ân'dan 'İnnâ Ce'âlnâ'yı okuyorlar, O halde Allah padişahı hilâfet kapısında halife kılsın" demiştir. Beyitte innâ ce'âlna ile tüm Kur'ân kastedilmiştir. Bu yüzden mecaz-ı mürsel sanatından bahsedilebilir. Ayetin bir kısmının alınmasıyla iktibas yapılmıştır. Aslında burada âyetin "geçirmek" anlamı da kastedilmiştir. Allah'ın padişahı hilafet kapısından geçirerek halife kılması için dua edilmiştir.

Hûdâ kılsun halîfe dâr-ı fezâ-yı hilâfetde
Okur mâdâm huffâz âyet-i innâ ce'alnâyı (F. Vecdî, K. 26/55)

İnnâ Fetahnâ

"İnnâ fetahnâ", Fetih 48/1. âyettir. "Fetih ihsan ettik." anlamındadır[8]. Fahrî-i Celvetî, aşağıdaki beyitinde tahta yeni çıkan padişahın fermanını/ ayva tüylerini Fetih sûresinin ilk âyetine benzediğini söylemiş, padişaha fetihlerin nasip olacağı beklentisi içinde olduğunu belirtmiştir. Böylece söz konusu âyet ve padişahın fermanı ya da padişahın ayva tüyleri arasında bir kıyas yapmış, böylece padişahı övmüş ve onun için dua etmiştir.

Hat degül innâ fetahnâ sırrın eyler âşikâr
Âyet-i nûrun 'alâ nûra müşâbihdür 'azîm (F. Celveti, Kt. 222/3)

Len Terânî

Hz. Mûsâ'nın Allah'ı görmeyi istemesi üzerine Allah'ın "Sen beni göremezsin, fakat şu dağa bak, eğer yerinde durabilirse beni görürsün." diye cevap verip dağa tecelli etmesi ve Mûsâ'nın bayılıp düşmesini hatırlatan "len terâni" ifadesi "Sen beni göremezsin." anlamındadır. A'râf 7/143. âyette geçer[9]. Hanyalı Nûrî Osmân, II.

[7] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Y%C3%A2s%C3%AEn-suresi/3738/33-36-ayet-tefsiri. Erişim Tarihi: 10.04.2021
[8] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Fetih-suresi/4584/1-7-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021
[9] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/A'r%C3%A2f-suresi/1097/143-ayet-tefsiri, 10.04.2021

Mahmud'a yazdığı cülûsiyesinde nice Fir'avn yaradılışlı kişilere "Sen beni göremezsin!" diye hitap edilmesiyle bu olaya telmihte bulunur.

Niçe Mûsâ-yı Fir'avn-hısâle
Hitâb etsin 'itâben len terâni (H. N. Osmân, T. 162/20)

Nasrun min'allâh

"Sevdiğiniz diğer bir şey, Allah'tan bir zafer/yardım ve yakın bir fetihtir. Müminlere müjdele!" anlamındaki âyetin bir kısmı olan "nasrun min'allâh" ifadesi Sâf 61/13. âyette geçer. İfadenin tam karşılığı "yakın bir fetih"tir. Bu âyet Mekke'nin fethi sırasında Peygamber Efendimiz'e vahiy yoluyla indirilmiş ve Kureyşli kâfirlere karşı İslam ordusunun galibiyet kazanacağı ve Mekke'nin fethedileceği müjdelenmiştir[10]. Filibeli Vecdî, söz konusu cülûsiyesinde bu âyeti iktibas yollu kullanmıştır. Padişahın cülûsuyla Allah'ın yardım bayrağının açıldığını ve padişahın eline Allah'ın yardım bayraklarının verildiğini söylemiştir. Allah, Mekke'nin fethinde nasıl Peygamber'e yardım ettiyse tahta yeni çıkan padişaha da fetihlerinde yardım edecektir. Çünkü padişah; Peygamber'in selefi, İslam'ın halifesidir. Bu yüzden Allah'ın yardımının geleceğine yürekten inanılır. Böylece Mekke'nin fethine de telmihte bulunulmuştur.

Açıldı râyet-i nasrun min'allâh
Virildi destüñe a'lâm-ı nusret (F. Vecdî, K. 2/20)

Nûru'n Alâ Nûr

"Nûru'n alâ nûr"; Nûr 24/35. âyettir, "nur üstüne nur" anlamına gelir[11]. Fahrî-i Celvetî, III. Selim'e yazdığı cülûsiyede bu âyetin bir kısmını kullanmıştır. Padişahın büyüklüğünün de nur üstüne nur örneği olduğunu söylemiştir. Padişahın vasıflarını bir âyetle kıyaslayarak memduhunu yüceltmiştir. Yani özetle bu âyet, beyitte kıyas unsuru olarak kullanılmıştır. Burada bu âyetle iktibas ve telmih sanatları da yapılmıştır.

Hat degül innâ fetahnâ sırrın eyler âşikâr
Âyet-i nûrun 'alâ nûra müşâbihdür 'azîm (F. Celveti, Kt. 222/3)

[10] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Saff-suresi/5173/10-14-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021
[11] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/N%C3%BBr-suresi/2826/35-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021

‘Urvetü’l-Vüskâ

Bakara 1/256. âyette geçen “urvetü’l-vüskâ”, “kopmayan sağlam bir kulp”[12] anlamındadır. Harputlu Rahmî, beytinde padişahın özelliklerinden bahsederken onun sağlam bir Müslüman ve elinde Peygamber’in temiz şeriatı/ dini olduğunu belirterek bu âyeti hatırlatır. Yine bu beyitte söz konusu âyet bir kıyas unsuru durumundadır. Padişahın dinibütün oluşu bir Kur’ân âyetiyle kıyaslanarak âyete denk tutulmuş, böylece dindar bir devlet lideri ve İslam’ın güvenilir bir koruyucusu olma özellikleri desteklenmiştir. Bu destek iktibas sanatıyla gerçekleştirilmiştir.

‘Urvetü’l-vüskâ yedinde şer’-i pâk-i Ahmedî
Sîretinde ‘adl ü dâd ü merhamet şefkât yaman (H. Rahmî, Kt. 2/17)

Ûlî Be’sin Şedîdin

İsrâ 17/5. âyette geçen, “çok güçlü” manasındaki bu ifade âyetin tamamı düşünüldüğünde “kuvvet ve şiddet sahibi” olarak yorumlanır. Âyetin anlamlı hali “Nihâyet bu iki bozgunculuktan ilkinin zamanı gelince (sizi cezâlandırmak için) üzerinize, pek güçlü olan birtakım kullarımızı gönderdik.” şeklindedir[13]. Sünbülzâde Vehbî, I. Abdülhamid’in tahta çıkması üzerine yazdığı cülûsiyede padişahın gücünü anlatmak için, din düşmanlarının kulağına bu âyetin fısıldandığını söylemiştir. Padişahın gücü, din düşmanlarına olan üstünlüğü söz konusu âyetle kıyaslanmış, böylece memduhun gücü perçinlenmiştir. Padişah Allah’ın din düşmanları üzerine gönderilen “pek güçlü kulları”ndan birine benzetilerek teşbih yapılmıştır. Telmih, iktibas ve teşbih sanatlarının kullanıldığı bu beyitte padişah güçlü bir şekilde övülmüştür.

Sît-i kahr u savleti a’dâ-yı dînin gûşuna
Eyledi ilkâ-yı peygâm-ı ülî be’sin şedîd (S. Vehbî, K. 4/8)

Utuvvin ve Nüfûrin

Mülk 67/21. âyette geçen “utuvvin ve nüfûrin” “azgınlık ve nefret” anlamına gelmektedir. Âyetin tamamı “Peki, Allah rızkınızı keserse, kimdir size rızık verecek

[12] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/263/256-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021
[13] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/%C4%B0sr%C3%A2-suresi/2034/5-7-ayet-tefsiri. Erişim Tarihi: 10.04.2021

olan? Hayır, onlar azgınlık ve nefretle direnip durdular." anlamındadır[14]. Nâbî, II. Mustafa'ya yazdığı cülûsiyede "İslam'ın şanı ve heybeti ve din yıldızının ululuğu azgınlık ve nefret fırkasını ayakaltında çiğnemez mi?" diye sormaktadır. Beyitte Osmanlı'nın düşman olarak nitelediği devletler Kur'ân'daki "utuvvin ve nüfûrin" fırkasıyla eş tutulmuş, böylece istiare sanatı yapılmıştır. Padişah dinin halifesi olarak tabi ki de bu azgınlık ve nefret fırkasını yenecektir. Âyetin iktibas yollu kullanımıyla padişahın değeri yükseltilmiştir.

Şükûh-ı kevkeb-i dîn şân u şevket-i İslam
Olmaz mı pâ-zede-i fırkâ-i "utüvv ü nüfur" (Nâbî, K. 7/100)

Ve'd-duhâ

"Ve'd-duhâ" kuşluk vakti anlamına gelir. Kur'ân'ın 93. sûresi Duhâ sûresinin ilk âyeti olan "ve'd-duhâ", "Kuşluk vaktine andolsun." anlamındadır. Kur'ân'da "ve'd-duhâ" yemin unsuru olarak kullanılmıştır (Pala, 2020: 125, 288). Fahrî-i Celvetî, III. Selim'e yazdığı cülûsiyesinde "ve'd-duhâ"yı kullanmaktadır. Duhâ'nın "yanak" anlamı da vardır. Padişahın methiyesi yapılırken yanaklarıyla Dûhâ sûresi hatırlatılmıştır. Böylece iktibas, teşbih, istiare ve tevriye sanatları yapılmıştır.

Ve'd-duhâ üstünde gûyâ sûre-i ve'l-leyldür
Kıl kalemle mushaf-ı hüsnindeki hattı cesîm (F. Celveti, Kt. 222/2)

Edebiyatta "ve'd-duhâ", "şems-i duhâ" şeklinde de kullanılabilir. Buna örnek de Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz'in I. Mahmud'a yazdığı cülûsiyesidir. Beyitte kuşluk vaktinde güneşin doğudan doğduğu anlatılmıştır. Padişah, burada kuşluk vaktinde doğan güneşe benzetilmiş ve istiare sanatına başvurulmuştur. Osmanlı Devleti de Avrupalı devletlere göre doğuda olduğu için din ve hükümdarlık güneşinin doğuda olduğu, Osmanlı'nın rakiplerine üstün geleceği anlatılmaya çalışılmıştır. Âyet, yemin unsuru olarak da kullanılmıştır. Padişahın rakiplerine üstünlük sağlayacağı inancı Kur'ân'da geçen bir yemin ifadesiyle güçlendirilmiştir. Bu yönüyle de tevriye sanatı yapılmıştır. Âyetin kullanılması telmih ve iktibas sanatlarına da örnektir. Söz konusu âyet memduhu övmek için bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştır.

Rahş-ı iclâle süvâr oldu şerefle şehriyâr
Maşrıkından gûyiyâ kıldı tulû' şems-i duhâ (L. F. Nâfiz, K. 7/20)

[14] İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/M%C3%BClk-suresi/5260/19-21-ayet-tefsiri. Erişim Tarihi: 10.04.2021

Ve'l-leyl

"Ve'l-leyl" Kur'ân'ın 92. sûresi olan Leyl sûresidir. Kelime anlamı "gece"dir. Kur'ân'da yemin unsuru olarak kullanılan diyet ifade de "ve'l-leyl"dir (Pala, 2020: 125, 288). Fahrî-i Celvetî, III. Selim'e yazdığı cülûsiyesinde ve'l-leyl ifadesini kullanmıştır. Vel-leyl'in gece ve yanak üzerindeki hatt/ ayva tüyleri anlamı vardır. Şair padişahı överken ayva tüyleriyle Ve'l-leyl sûresini hatırlatmıştır. Ayrıca beyitte gecenin üstünde/ardında kuşluk vakti olduğu söylenmektedir. Gerçekten de Kur'ân'da Duhâ sûresi Leyl sûresinin ardından gelmektedir. Bu beyit bize bu sıralamayı da hatırlatır.

Ve'd-duhâ üstünde gûyâ sûre-i ve'l-leyldür
Kıl kalemle mushaf-ı hüsnindeki hattı cesîm (F. Celveti, Kt. 222/2)

Levlâk

"Ya Muhammed, sen olmasaydın, ben felekleri yaratmazdım!" anlamındaki kutsî hadîstir (Uludağ, 2012: 229). Fahrî-i Celvetî, III. Selim için yazdığı cülûsiyede padişaha Allah'ın isimlerinin ve Allah'ın Peygamber'e bu hitabının ve Peygamber'in hakkı için dua etmektedir. Padişaha dua ederken bu kutsî hadîse telmihte bulunmuştur. Böylece duasının geri çevrilmeyeceğini ummaktadır. Ayrıca beyitte bu kutsî hadîsle iktibas sanatı da yapılmıştır.

Be-hakk-ı ism-i a'zam hem be-câh-ı şâhid-i levlâk
Mukârin kıl anı hüsn-i karîne oluben hem-râh (F. Celvetî, K. 222/13)

3.1.1.3. Cebrâil/Cibrîl

Dîvân şiirinde birçok özelliğine değinilen Cebrâil, metinlerde "Cibrîl, Ruhû'l-Kuds, Ruhû'l-Emîn, Cibrîl-i Emîn" gibi adlarla da anılır. Kanatlarının olduğu varsayılır ve kanatlarıyla sevgiliye gölgelik görevi görür. Allah kelâmı konuştuğu için kendisine "tûtî", "bülbül", "hümâ" yakıştırmaları yapılır. Âşık bazen Cebrâil, sevgili de ulaşılmak istenen Sidre olarak düşünülür (Pala, 2020: 84). Cülûsiye metinlerinde ise Cebrâil kanatlarıyla gölgelik yapmasıyla, yardımcılığıyla, söz söylemesi ve hutbe okumasıyla karşımıza çıkmaktadır. Yine incelediğimiz metinlerde Cebrâil'in makâmı Sidre'den bahsedilmiştir. Bazen Cebrâil'in diğer isimleri kullanılmıştır. Bütün bunlara padişahı yüceltmek için bir kıyas unsuru olarak başvurulmuştur.

Dürrî Ahmed Efendi, III. Ahmed'e yazdığı cülûsiyesinde padişahın tahta çıkışıyla birlikte Cebrâil'in kendisine kanatlarıyla gölgelik yaptığını bildirmiş, Cebrâil'in kendisine yardımcı olacağını belirtmiştir. Peygamberlere sıkıntılı anlarda yardım eden bir meleğin padişaha yardım edeceği beklentisi padişah açısından önemli bir övgü unsurudur. Padişah manevi yönden peygamberlerin namzeti konumuna yükseltilmiş, Cebrâil de bu yüceliği perçinleyen bir kıyas ölçütü olarak kullanılmıştır. Böylece mübalağa sanatına başvurulmuştur. Beyitte Cebrâil'in ismi kullanılarak telmih sanatına da yer verilmiştir.

Utârid levh-i mihre Dürrîyâ yazdı bu târîhi
Cemâl-i Ahmedîye sâye saldı şeh-per-i Cibrîl (Dürrî A. E., K. 1/9)

Sünbülzâde Vehbî, padişahın hutbesini Cebrâil'in arşın üzerinde okuduğu söyler. Padişah tahta çıktığında hutbe okutması padişahlık alâmetidir. Bu hutbeyi Cebrâil'in okumasıyla padişahın büyüklüğüne işaret edilmiştir. Bir padişahın hükümdarlık hutbesinin Cebrâil tarafından okunması mübalağa, hatta gulüvv sanatına örnektir. Beyitte Cebrâil memduhu övmek için kıyas unsuru olarak kullanılmıştır.

Minber-i 'arş üzre şimdi hutbesin Cibrîl okur
Ol imâmû'l- müslimîne eyleyip bast-ı senâ (Vehbî, K. 1/5)

Şeyh Mehmed Nazmî, padişahı överken makâmını Cebrâil'in ikâmet ettiği Makâm-ı Müntehâ ve Sidre olduğu söyleyip padişahın değerini yükseltmiştir. Padişahın makamının Cebrâil'in makamlarıyla eş tutulması yine bir mübalağa, gulüvv ve istiare örneğidir. Beyitte Cebrâil memduhun yüceliğini kanıtlayan bir değerlendirme ölçütü olarak ele alınmıştır.

Sidre-i cennet gibi kadrün makâm-ı müntehâ
Sâhat-ı sahn-ı harem gibi harîmün muhterem (Ş. M. Nazmî, K. 7/16)

3.1.1.4. Cennet

Edebiyatımızda cennet çok çeşitli özellikleriyle anılıp, şiirlerde geniş yer tutmaktadır. Cennet, genellikle Farsça karşılığı "behişt" biçiminde, bazen çoğul hali "cinân" biçiminde kullanılmaktadır. Bazı şairler de şiirlerinde cennetin tabaka isimlerine yer vermişlerdir. Şiirlerde cennet tasvirlerine bakıldığında kıymetli taşlardan, yeşilliklerden, mutluluk yurdu olmasından, mücevherlerden, şaraplarından, güllerden, çiçeklerden bahsedilmektedir. Cennet bahçesi "gülistân" ve "gülşen" diye adlandırılmaktadır. Şiirlerde cennet unsurlarından hûrî, gılmân, hulle, Kevser,

Selsebîl'e de yer verilmektedir (Pala, 2020: 88, 89; Onay, 2021: 94). Cülûsiyelerde de bolca kullanılan cennet tasvirleri bu unsurlarla karşımıza çıkmaktadır. Geleneğin cennet tasvirlerine yer verdiği ölçüde cülûsiyelerin de bu tasvirlerinden yararlandığını görmekteyiz. Cennet çeşitli betimlemelerle, içinde bulunan cennete özgü manzara ve unsurlarla cülûsiye metinlerinde de işlenmiştir. Bu metinlerde cennetin işlevi, bazen kaside biçimindeki cülûsiyelerin nesib kısımlarında konuya hazırlığı sağlamakken çoğu zaman da padişahın cülûsuyla devrin huzur ve mutluluk açısından cennetle eşdeğer olduğunu anlatabilmek için bir kıyas unsuru olmaktır.

Münîf Antakî, cülûsiyesinin aşağıdaki beytinde bir cennet manzarası tasvir etmiştir. Beyitte geçen "bağ-ı Me'vâ", cennetin seviyelerinden birisinin adıdır. Bu cennet ortamı padişahın cülûsuyla meydana gelmiştir. Şair padişahın döneminde dünyanın asayiş ve huzur bulduğunu, her köşenin Me'vâ cennetinden bir bağ olduğunu söylemiştir. Cennet tasvirinin buradaki işlevi memduhu övmek için bir kıyas unsuru olmasıdır. Padişah devlet yönetiminde o kadar başarılıdır ki o yönetime geldiğinde ülkede cennet havası esmiştir. Bu açıdan bakıldığında mübalağa sanatına başvurulduğu görülür. Padişah o kadar yücedir ki dönemi cennet devri, ülkesi cennet bahçesi gibidir.

Devrüñde buldı dünyâ âsâyiş-i dü bâlâ
Her gûşe bâğ-ı Me'vâ her müstekar mübârek (Münîf A., K. 1/11)

Cennet tasvirleri sırasında cennet ırmaklarına, cennet elbiselerine, cennetteki huri ve gılmanlara, cennet ağaçlarına da göndermeler yapılır. Bu göndermeleri Nev'îzâde Atâyî'de görmekteyiz. Şair beyitinde yukarıda sayılan unsurlardan bazılarını kullanmış, böylece memduhu övmek için bu unsurları kıyas malzemesi haline getirmiştir. Zira memduhun vasıflarından birinin cennette yer alan herhangi bir şeye benzetilmesi, büyük bir övgü ifadesidir. Şair padişahın elbisesinin cennetliklerin giydiği altın işlemeli hulleye benzediğini söyler. Burada kıyas ve övgü ifadeleri göze çarpmaktadır. Memduhun yüceliği elbiselerinden bile bellidir. Çünkü elbisesi cennet elbisesi kıvamındadır, onun kadar değerlidir. Öyleyse kendi vasıfları ve kişiliği de yüce ve değerlidir. Örnek verilen bu beyitte istiare, teşbih ve mübalağa sanatları da yer almıştır.

Ol ki olsa yaraşur hey'et-i garrâ-yı hilâl
Fazl-ı menşûrına zer-hulle-i tugra-yı cedîd (N. Atâyî, K. 19/27)

3.1.1.5. Deccâl

Dîvân şiirinde Deccâl düşman, istenmeyen, dışlanan, sevilmeyen kişi olarak karşımıza çıkarken tarih sahnesinde de düşman kavim, din, inanç ve hükümdarlar olarak kullanılmıştır (Pala, 2020: 109; And, 2020: 244). Deccâl'in kullanımına cülûsiye metinlerinde sadece Yenişehirli Avnî'de rastladık. Burada da geleneğe paralel bir kullanıma yer verilmiştir. Dîvân şiiri sahasının her alanında olduğu gibi bir cülûsiyelerde de Deccâl düşman unsurlar için kullanılmıştır. Böylece padişah için bir övgü, düşman unsurlar için ise bir yergi malzemesi olarak yer almıştır. Övgü ve yergi karşılıklı ifadelerdir. Bir kimsenin düşmanı ne kadar yerilirse kendisi de o derece övülmüş sayılabilir. Ayrıca bu metinlerde Deccâl ve Hz. İsâ arasındaki çekişmeye ve sonunda Deccâl'in yok edilmesine de telmih yapılmıştır.

Yenişehirli Avnî'nin V. Murad'a yazdığı cülûsiyesinde, düşmanlar Deccâl'e benzetilerek aşağılanmış, padişahın tahta çıkışından dolayı düşmanların zulümlerinin yok edildiği anlatılmıştır. Beyitte padişah, Deccâl'i yok ettiğinden dolayı Mehdî'ye benzetilmiştir. Bu iki benzetme ile istiare ve teşbih sanatlarına başvurulmuştur. Hem de Deccâl'in Mehdî tarafından öldürüleceği hatırlatılarak telmih sanatı yapılmıştır. Ayrıca bu beyitte Deccâl'in tek gözlü olmasına da "zulüm gözünün yok edilmesi" ifadesiyle telmihte bulunulmuştur.

Cihân vâreste oldı intizârı dâd-ı Mehdîden
Bugün Deccâl-i ahvâl dîde-i 'udvân müdemmerdür (Y. Avnî, K. 24/6)

3.1.1.6. Kâbe

Tasavvuf inancına göre Kâbe âşığın maşukuyla vuslata erdiği makamın sembolüdür. Bu açıdan bakıldığında sûfî, gönlünü Kâbe olarak kabul eder. Çünkü sevgilinin mekânı âşığın gönlüdür. İlâhî aşk kalpte tecelli eder. Vuslat gönülde gerçekleştiğinden dolayı gönül de bir nevi Kâbe'dir. Hatta bu yönüyle gönül Kâbe'si, fizikî Kâbe'den daha önemlidir. Sevgilinin yüzü ve mahallesi de güzelliğinden dolayı Kâbe'ye benzetilmiştir. Âşık oralarda dolaştığında Kâbe'yi tavaf eder. Dîvân şiirinde aşk, sevgi, vuslat, güzellik gibi temaların sembolü Kâbe'dir. Bu anlamlarıyla şiirlerde sıkça yer bulmuştur (Pala, 2020: 245; Uludağ, 2012: 200). Tez çalışmamızda incelediğimiz cülûsiye metinlerde Kâbe mazmununa çokça başvurulduğunu saptadık. Bu kullanımlar gelenek çerçevesindeki kullanımlar olarak karşımıza çıkmıştır. Kâbe bu metinlerde de İslam'ın kıblesi anlamında kullanılmıştır. Bunun yanında bir şeyin

merkezi, kalbi anlamlarını da taşımaktadır. Bu merkez bazen hürriyetin merkezi bazen de sözün, belagatin, mananın, şairlik yeteneğinin merkezi, kalbidir. Bu kullanımlar sırasında Kâbe şairin kendisini ve memduhunu övmek için başvurduğu bir kıyas ölçütüdür. Zira övülenin Kâbe ile denk tutulması memduha ve kendisine yönelik büyük bir övgü ifadesidir. Cülûsiye metinlerinde de dîvân şiirinin genelinde olduğu gibi her zaman Kâbe kelimesi kullanılmamış, bunun yerine diğer "Beyt-i Şerîf", "Beytü'l-harâm" gibi isimleri de kullanılmıştır.

Diyarbakırlı Alî Emîrî, Kâbe'ye cülûsiyesinin fahriye bölümünde kendisini övmek için bir kıyas unsuru olarak yer vermiş, şiirini Kâbe ile denk tutmuştur. Bu bölümünde sözlerinin mazmunun ümmeti, mananın Kâbe'si, kalbi diyerek kendisini yüceltmiştir. Bu kullanım sırasında sözlerini Kâbe'ye benzettiği için teşbih-i beliğ sanatına, sözlerinin Kâbe kadar yüce olduğunu söylediği için de mübalağa ve gulüvv sanatına başvurmuştur.

> Harîminde olur ihrâm bende inkîyâd-ı elfâz
> Dilimdir ümmet-i mazmûn nazm-ı ka'be-i ma'nâ (D. A. Emîrî, K. 13/48)

Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz, Kâbe'ye cülûsiyesinin dua bölümünde yer vermiştir. Padişaha dua ederken, Kâbe'nin ve Peygamber'in hürmetine, Allah'ın padişahın tüm istediklerini gönlüne göre vermesini dilemektedir. Dua ederken büyüklerin adıyla istemekle duanın kabul olunacağına inanılır. Burada da şair duasının geri çevrilmemesi için Kâbe gibi yüce bir varlıktan, Müslümanların kıblesinin hatrından yararlanmıştır.

> Hürmet-i fahr-i cihân ü hürmet-i Beyt-i Şerîf
> Vere dil-hâh üzre cümle maksadıñ Bâr-ı Hûdâ (L. F. Nâfiz, K. 7/84)

3.1.1.7. Şeytân

Edebiyatımızda şeytânın kıssalarına değinilir. Cennetten kovuluşu, kalabalık ve pis yerleri sevmesi, dua edilen ortamdan uzaklaşması, Ramazân'da zincire vuruluşu, Hac'da şeytân taşlama ibadetinin yapılması anlatılır. Bir de gazellerde rakip kötü özellikleri yönüyle şeytâna benzetilir. Şiirlerde "İblîs, İfrît, Azâzîl, Hannâs, Vesvâs, Şeyh-i Necdî" gibi isimlerle anılır (Onay, 2021: 355; Pala, 2020: 431). Cülûsiye metinlerinde şeytânla ilgili çok fazla veriye rastlanmamıştır. Sadece bir beyitte "İfrît" olarak karşımıza çıkmıştır. O beyit de, Siyâhî Dede'nindir. Bu beyitte gelenekteki kullanımına paralel bir şekilde yer almıştır. Sevilmeyen, düşman olarak

görülen kişiler cülûsiye metinlerinde de şeytânla eşdeğer görülmüştür. Bundan dolayı yergi malzemesi olarak karşımıza çıkmıştır. Ayrıca Süleymân Peygamber ile olan yüzük mücadelesi de telmih unsuru olarak yer almıştır.

Siyâhî Dede, II. Süleyman'a yazdığı cülûsiyesinde zamanın şeytânlarının Süleymân'ın yüzüğünü almaya çalıştıklarından, Allah'ın da buna izin vermediğinden bahseder. Burada Süleymân Peygamber'in yüzüğünü çalan şeytân telmih edilmiştir. Zamanın şeytânları diyerek II. Süleymân'ın yerine başka bir hanedan üyesini tahta çıkarmaya çalışan devlet adamları, yeniçeriler ya da harem kadınlarından bahsediyor olabilir. II. Süleymân karşıtı kişileri şeytân olarak tanımlamıştır. Böylece şeytânı istenmeyen kişileri eleştirirken bir kıyas malzemesi yapmıştır. Ayrıca bu kişiler ile şeytân arasında benzetme yaptığı için teşbih sanatına da başvurmuştur.

Revâ görmedi ammâ hazret-i Bârî Te'âla kim
'Afârit-i zamâne el suna mihr-i Süleymâne (Siyâhî D., Kt. 1/21)

3.1.1.8. Ye'cûc ve Me'cûc

Dîvân şiirinde Ye'cûc ve Me'cûc'ün fitne çıkarıcı özelliklerine çok değinilir. Gelenekte, şiirlerde Zülkarneyn Peygamber, Ye'cûc-Me'cûc ve onlara karşı yaptığı set telmih unsuru olarak yer alır. Cülûsiye metinlerinde ise karşımıza sadece bir şairimizde çıkmıştır. Oradaki kullanım da geleneğe uygundur. Ye'cûc ve Me'cû, fitne çıkarıcı özellikleriyle ve kendilerine yapılan setle zikredilmiştir. Ayrıca Ye'cûc-Me'cûc din düşmanlarına yergi için bir kıyas malzemesi yapılmıştır.

Revânî'nin II. Selim'e yazdığı kasidede Ye'cûc'ün fitne fesat çıkarma özelliğine değinilmiştir. II. Selîm İskender'e, din düşmanları Ye'cûc'e benzetilip II. Selîm'in din düşmanlarına Zülkarneyn Peygamber gibi set yapacağından, onları durduracağından bahsedilmiştir. Bu beyitte hem Ye'cûc-Me'cûc kıssasına telmih, hem de padişah ve din düşmanlarıyla Zülkarneyn Peygamber ve Ye'cûc-Me'cûc arasında benzerlik kurulduğu için istiare ve teşbih sanatları yapılmıştır. Padişahın düşmanları Ye'cûc'le eşdeğer tutularak düşmanları yergi unsuru olarak yer alınmıştır.

Fesâd ü fitne ye'cûcine sedd-i âhenîn tîği
Anun zât-ı şerîfidür meger İskender-i sânî (Revânî, K. 33/7)

3.1.2.Dinî Şahsiyetler

3.1.2.1. Dört Halife / Çâr-yâr-ı Güzîn

Dört Halife, edebiyatımızda önemli yer tutmaktadır. Haklarında methiyeler, naatler yazılmış, birçok şiirde anlamı güçlendirmek için telmih, istiare ve teşbih unsuru olarak kullanılmışlardır. Cülûsiyelerin içeriklerinde de Dört Halife'ye çokça rastlarız. Dört Halife, incelediğimiz şiirlerde "Çâr-yâr" olarak kullanıldığı gibi isimleri tek tek de anılmıştır. Çâr-yâr'ın sözlük anlamı ise "dört dost"tur (Pala, 2020: 99). Cülûsiye metinlerinde de Osmanlı padişahları ayrıca halife oldukları için Dört Halife'ye benzetilmişler, onlar gibi dini bütün ve başarılı olabilmeleri için haklarında dua edilmiştir. Bu yönüyle padişahlar ve Dört Halife arasında istiare ve teşbih sanatları oluşturulmuştur.

Zîver Paşa, Abdülmecid'e sunduğu aşağıdaki cülûsiyesinde Dört Halife'ye "Çâr-yâr" biçiminde yer vermiştir. Dört Halife'nin hakkı için Allah'ın padişaha makbul bir ömür vermesini; dinine, devletine hizmet etmeyi nasip etmesini; Allah'ın padişaha yardımını da çokça göndermesini; hilafetini doğrulamasını, kuvvetlendirmesini istemektedir. Çünkü nihayetinde padişah da bir halifedir ve Dört Halife'nin namzetidir. Bundan dolayı aralarında bir bağlantı kurulmuş, memduh bu şekilde bir anlamda övülmüştür.

İkbâl-i ömr ü şevket-i nasrın be-hakk-ı Çâr-yâr
Te'yîd idüp virsün hilâfetle Hûda ol şâha şan (Zîver P., Kt. 112/4)

Şiirlerde Dört Halife'nin isimleri ayrı ayrı da zikredilmiştir. Bu durumda da teşbih ve kıyas unsuru olmuşlardır. Bu yönüyle Hz. Ebûbekir olgunluk, doğruluk, vefa ve tevazu; Hz. Ömer adalet; Hz. Osmân iffet, namus, utangaçlık ve hayâ; Hz Alî ise kahramanlık, âlimlik, halifelik, yiğitlik ve imamlık yönünden yer almışlardır. Hatta şiirimizde Hz. Ebûbekir'in "Sıddîk" lakabına, Hz. Ömer'in adaletli anlamındaki "Fâruk" lakabına Hz Alî'nin de "Haydâr-ı Kerrâr" lakabına yer verilmiştir. Hz Alî'nin bu yönlerinin yanında kılıcı Zülfikâr ve atı Düldül de şiirimizde zikredilmiştir (Pala, 2020: 18, 19, 131, 365, 367) Cülûsiyelerde de gelenekteki bu kullanımları görmekteyiz. Cülûsiye metinlerinde Dört Halife yukarıda anlatıldığı gibi memduh için bir övgü unsuru olarak zikredilmiştir. Bu şekildeki kullanımlarda istiare ve teşbih sanatlarına yer verilmiştir. Hayatları hatırlatılarak padişah için bir kıyas ve methiye

unsuru olarak, aslında belli etmeden de yeni padişaha yönetim alanında yol gösterme amaçlı kullanılmış ve telmih sanatı yapılmıştır.

Örneğin, Yenişehirli Avnî aşağıdaki beyitinde padişahın çeşitli yönlerini Dört Halife'nin öne çıkan özellikleriyle kıyaslayarak memduhunu yüceltmiştir. Padişahla ilgili aklın kemali noktasında Ebûbekir'e, iffet noktasında Osmân'a, adalet noktasında Ömer'e kuvvet ve kudret noktasında da Alî'ye benzediğinden bahsetmektedir. Bu beyitte Ebûbekir'i olgunluk açısından, Hz. Osmân'ı hayâ açısından, Hz. Ömer'i adil olması açısından, Hz. Alî'yi de yiğitlik açısından telmih etmiştir. Ayrıca Hz. Alî'den "Haydâr-ı Kerrâr" olarak bahsetmektedir. Padişahı bu özelliklere sahip olma noktasında Dört Halife ile bir tutarak mübalağa ve teşbih sanatları yapmış, onları kullanarak padişaha övgü ifadeleri dile getirmiştir. Bu kullanım dîvân şiiri geleneğine uygun bir kullanımdır. Aslında burada farklı bir noktaya da değinmek gerekir. Şairin yeni padişaha fark ettirmeden iyi bir hükümdar ve lider olma yolunda Dört Halife'yi örnek vererek devlet yönetiminde yol göstermeyi amaçladığı savunulabilir.

Kemâl-i 'akl ile Bû Bekr 'iffetde 'Osmândur
Adâletde 'Ömerdür kudret ü kuvvetde Haydardur (Y. Avnî, K. 24/18)

Trabzonlu Emîn Hilmî, aşağıdaki beytinde Hz. Alî'nin kılıcı Zülfikâr'a, Haşmet ise atı Düldül'e değinmiştir. Hilmî'nin beyitinde padişah Hz. Alî gibi kudretli, yiğit olarak betimlemiş, kılıcının da Zülfikâr gibi keskin olmasını istenmiştir. Haşmet'in beyitinde ise padişahın atının Düldül gibi süratli olduğu söylenmiştir. Bu iki beyitte Hz. Alî'nin kılıcı ve atı da birer kıyas unsuru olmuştur. Padişahlar o kadar büyük ve kudretlidir ki kendileri Hz. Alî'ye, kılıçları Zülfikâr'a, atları da Düldül'e benzemektedir. Bu kullanımlar dîvân şiirinde alışılmış kullanımlardır. İki beyitin de gelenek penceresinden bakıldığında genel kullanıma uygun olduğu görülmektedir.

Ol şehenşâh-ı şecâ'atkâr u Haydar-kudretiñ
Ola yâ Rab Zü'l-fikâr-ı kuvve-i ikbâli tîz (T. E. Hilmî, Kt. 1/6)

Sen ol düldül-süvâr-ı arsagâh-ı saltanatsın kim
Sezâdır gâşiye-ber-dûş-ı ikbâlin ola Hûşeng (T. E. Haşmet, K. 5/2)

3.1.2.2. Hızır

Hızır, edebiyatımızda mucizeleri ve hadiseleriyle yer bulur. Özellikle Hz. İlyâs, İskender, zulmet ve âb-ı hayâtla beraber anılır. Sevgili övülürken geçtiği yeri güzelleştirmesi ve bereketlendirmesi bakımından Hızır'la özdeşleştirilir. Âşık,

sevgiliden dolayı gözyaşı döktüğünde sevgilinin Hızır gibi yetişip kendini kurtarmasını bekler. Bazen de sevgilinin yüzü su, ayva tüyleri ise suyun üstünde yürüyen Hızır'ı sembolize eder. Sevgilinin dudağı âb-ı hayât, dudağının çizgisi de Hızır olarak düşünülebilir (Pala, 2020: 205). Cülûsiyelerde ise zor günler geçiren halkın padişahı Hızır olarak gördüğü ve ondan yardım beklediği anlatılır. Bu tip kullanımlarda Hızır padişah için bir kıyas unsuru olarak görülmüş, padişah Hızır'a denk tutularak övülmüştür. Bunun padişaha Hz. Hızır'ı örnek göstererek yönetim açısından öğüt verme amacı taşıdığını söylemek de yanlış olmayacaktır. Bunun yanında âb-ı hayât ve İlyâs göndermeleri de vardır. Bu göndermeler telmih yollu yapılır ve aslında yine bir kıyas unsuru oluşturmaktadır. Bazen de Hızır'ın tahta yeni çıkan padişahın yardımcısı olması için dualar edilir. Tüm bu kullanımlara bakıldığında cülûsiyelerde Hızır kullanımının gelenekle örtüştüğü görülmektedir.

Hanyalı Nûrî Osmân; aşağıdaki cülûsiyesinde memleketin, eski yönetimdeki sorunlardan çok sıkıldığından ve zamanın Hızır'ı olan padişahın yardım etmesini umduğundan bahsetmiştir. Padişah, beyitte Hızır ile denk tutularak yüceltilmiştir. Bu durumda Hızır bir kıyas malzemesi olarak kullanılmıştır. İnsanların sorunlardan kurtulmak için padişahı Hızır olarak gördükleri söylenmiştir. Beyitte padişah zamanın Hızır'ı olarak adlandırıldığı için istiare, Hızır'ın insanlara yardım etmesine değinildiği için telmih sanatları vardır.

Sıkılmışdır nihâyetde memâlik
Mededler eylesin Hızr-ı zemâni (H. N. Nûrî, K. 162/ 22)

Leylâ Hanım ise aşağıdaki beytinde Hanyalı Nûrî'den farklı olarak Hızır'ın padişaha devlet yönetiminde yardımcı olmasını istemektedir. Burada, yukarıdaki beyit gibi bir benzetmeden ziyade padişah için dua söz konusudur. Yine de Hızır gibi bir yardımcının padişaha yardım etmesini beklemek padişah için bir övgü unsurudur. Beyitte Hızır'ın insanlara yardım etmesi hatırlatılarak telmih sanatına da başvurulmuştur.

Hak Ta'âlâ itsün ol hâkân-ı 'âlî-himmete
Lutfını yâver hemîşe Hazret-i Hızr'ı karîn (Leylâ H., Kt. 7/5)

Kayserili Şair Süleymân Hayrî Bey, cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyitte padişahın yaratılışını âb-ı hayâta benzetmektedir. Hızır'ın ise âb-ı hayât yaratılışlı padişahtan medet umduğunu söyleyemiştir. Beyitte Hızır, padişahın büyüklüğünü

anlatmak için bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştır. Hızır'ın padişahtan medet umması padişah için çok güçlü bir övgü ifadesidir. Hızır'ın bile yardım beklediği âb-ı hayât yaratılışlı bir padişah ifadesi mübalağa ve gulüvv sanatına örnektir. Hızır ve âb-ı hayât vurgusu telmihe, padişahın âb-ı hayâta benzetilmesi ise teşbihe örnektir.

Ey meşreb-i âb-ı hayât senden umar Hızr iltifât
Görse alıp katre necât câmın şikest eylerdi Cem (K. S. Hayrî, K. 9/ 26)

3.1.2.3. Hz. Âdem

Dîvân şiirinde Hz. Âdem kıssası geniş ölçüde yer bulmuştur. Hz. Âdem'in yaratılması; can verilmeden bir süre öylece bekletilmesi; ilk insan, ilk peygamber oluşu; tüm meleklerin kendisine secde edip İblis'in secde etmeyişi; Hz. Havvâ ile birlikte yaşadıkları cennet hayatı; İblis'in oyununa gelerek yasak meyveden yemeleri ve cennette kovulmaları; bunun sonucunda yıllarca tövbe edip pişmanlık duyması; insan neslinin başlangıcı; insanların atası oluşu sık sık telmih edilmektedir. Bunun yanında adının Hz. Havvâ, İblis ve yılanla anılmasıyla kıssasına atıflar yapılır. Tasavvuf edebiyatında "adem" ve "dem" kelimeleriyle sanatlı bir şekilde kullanılır. "Âdem" kelimesi şiirlerde "insanoğlu" manasında da kullanılmıştır. Hatta bu gelenek içinde bazı şairler sevgiliyi Âdem'e, rakibi de İblis'e benzetmişlerdir (Pala, 2020: 7). Hz. Âdem cülûsiye metinlerinde de karşımıza gelenek çerçevesinde çıkmıştır. Hz. Âdem'in cennetteki hayatından, dünyaya gönderilmesinden, şeytânla ilişkisinden bahsedilmiştir. Bu kıssalar telmih yoluyla anlatılırken aslında Hz. Âdem'e padişaha övgü malzemesi olarak yer verilmiştir. Ayrıca "âdem" kelimesi dîvân şiiri geleneğinde olduğu gibi insanoğlu manasında da kullanılmıştır. Tüm bu kullanımların geleneğe uygun olduğu görülmektedir.

İstanbullu Nîmet'in kıtasında "âdem" kelimesi "insanoğlu" manasında kullanılmıştır. Padişahın cülûsuyla insanoğlu, mutluluk, sevinç ve huzura gark olmuştur. Padişahın tahta çıkışının tüm insanlığa mutluluk vermesi padişah için önemli bir övgü ifadesidir. Ayrıca "âdem" kelimesinin insanoğlu anlamını ifade edecek şekilde kullanılması tevriye sanatına örnektir.

Ola dâim şeref-bahşâ-yı evreng-i hilâfet kim
Kudûmın itdi Hak tahsîl-i kâm-ı âdeme bâ'is (İ. Nîmet, Kt. 28/5)

Hz. Âdem'e telmihte bulunan şairlerden bir diğeri de Diyarbakırlı Alî Emîrî'dir. Beyitte Hz. Âdem'in cennet yaşamına, oradaki mutluluğuna, dünyaya

gelince orayı özlemesine atıfta bulunulmuştur. Bunlar telmih sanatına birer örnektir. Hz. Âdem burada padişahın yüceliği için kıyas unsuru olarak yer almıştır. Padişah tahta çıktıktan sonra o kadar geniş bir huzur ortamı oluşmuş ki Hz. Âdem bu ortamı görse Firdevs cenneti yeryüzüne inmiş sanacaktır. Bu şekilde bir kullanım padişah için önemli bir övgü ifadesi durumundadır. Beyitte böylece telmih ve mübalağa sanatlarına da başvurulmuştur.

> Sanûr Âdem ki yâ dünyâya çıkmış cennet-i firdevs
> Yâhûd cennet kesilmis ser-te-ser ma'mure-i dünyâ (D. A. Emîrî, K. 13/7)

3.1.2.4. Hz. Dâvud

Hz. Dâvud, edebiyatta güzel sesiyle, Zebûr'la ve demire şekil vermesiyle anılır (Pala, 2020: 108). Cülûsiyelerde ise hükümdar olmasından dolayı Hz. Dâvud'a çokça yer verilmiştir. Padişahlar için örnek bir yönetici olarak kullanılmıştır. Tahta yeni çıkan padişaha Hz. Dâvud'un sultanlığı, ihtişamı ve gücü örnek olarak gösterilip, padişahın da onun yolundan gitmesinin beklentisi hissettirilmeye çalışılmıştır. Padişahın yüceliği anlatılırken övgü için kıyas unsuru olarak kullanılmıştır. Sultanlığından dolayı sahip olduğu hazineleri, tahtı, tacı, kıyafetleri ve Hz. Süleymân Peygamber'in babası oluşu işlenmiştir. Bu yönleriyle dîvân şiirindeki yaygın kullanımlar cülûsiyelere de yansımıştır.

Bosnalı Alâeddin Sâbit; padişahın elbiselerini Dâvud'un elbiselerine benzetmekte, onların ayarında olduğunu söylemektedir. Hz. Dâvud bir hükümdar olduğu için ihtişamlı elbiseleri olması beklenir. Burada Hz. Dâvud'u kıyas ölçütü olarak görmekteyiz. Padişah ihtişam ve şaşaa yönünden Hz. Dâvud'la kıyaslanarak ona denk görülmüş ve methedilmiştir. Padişahın kıyafetleri Hz. Dâvud'unkilere benzetilirken teşbih sanatına, padişah bir peygamberle denk tutulurken de mübalağa sanatına başvurulmuştur.

> İtdi çün şevk-i cülûs ile mutayyeb 'âlemi
> Bu şehinşâh-ı Süleymân-taht ü Dâvudî-lebûs (B. A. Sâbit, Kt. 4/6)

Hz. Dâvud'a şiirinde yer veren bir diğer şair ise Selâmî'dir. Selâmi; cülûsiyesinde Hz. Dâvud'un Hz. Süleymân'ın babası olduğundan, ikisinin de hükümdar oluşundan, hükümdarlık ve hilafetin silsile halinde gittiğinden bahsederek telmih sanatı yapmıştır. Padişah da bir İslam halifesidir. Bu halifelik kendisine silsile halinde peygamberlerden miras kalmıştır. Bu yüzden padişah da peygamberler gibi

yüce yaratılışlıdır. Hz. Dâvud'u burada da memduha övgüde kıyas unsuru olarak görmekteyiz.

Cem ü Cemşîd-i bed-kâra nice teşbih idem hâşâ
Âna mevrûs iken mülk-i hilâfet ibn-i Dâvuddan (Selâmî, Kt. 28/9)

3.1.2.5. Hz. Hûd

Hz. Hûd, edebiyatta kavminin helak oluşunu hatırlatacak şekilde kullanılır. Hz. Hûd'un kavmi Âd Kavmi, edebiyatta Allah'ın gazabına uğramaları ve yok olmaları açısından anılmışlardır. Cülûsiyelerde gelenek dairesi içindeki bu kullanımı görmekteyiz. Cülûsiye metinlerinde Hûd karşımıza çok fazla çıkmamakla birlikte kullanıldığı yerlerde de kavmini kastedecek şekilde yer almıştır. Âd kavmi memduhun düşmanları için bir yergi ögesi olarak zikredilmiştir. Hem Allah'ın gazabından dolayı yok oluşları telmih edilmiş, hem de düşman kavimleri yererken padişahı övmek için bir ölçüt olarak yer verilmiştir.

Selâmî, Hz. Hûd'un kavmi olarak dolaylı yoldan Âd kavmi hakkında telmihte bulunur. Din düşmanlarının Âd kavmine benzetmektedir. Düşmanların padişahın cülûsuyla birlikte onlardan daha beter bir şekilde yok olmasını dilemektedir. Burada din düşmanları için yergi ifadelerinin yanında padişah için de övgü ifadeleri ve güzel temenniler yer almaktadır. Din düşmanlarının Âd kavmine benzetilmesi de teşbih örneğidir.

Ola râh-ı necîdün cism-i pâk-i dem-be-dem fâ'iz
Âdû-yı dîni bedter ola kavm-i hazret-i Hûddan (Selâmî, Kt. 28/13)

3.1.2.6. Hz. İbrâhîm/ Halîl

Dîvân şiirinde Hz. İbrâhîm kıssası birçok noktasıyla yer alır. Putları yıkması, Nemrûd tarafından ateşe atılması, ateşin gül bahçesine dönmesi, Hz. İsmâil'i kurban etmesi, Kâbe'yi yaptırması gibi hadiseler dîvân şiirinde sık sık telmih edilir. Adı yerine "Halîl" sıfatı da "Allah'ın dostu" manasında çokça kullanılmış hatta şahsına "Halîlname"ler yazılmıştır. Şairler sevgilinin yanağını ateş, âşığın gönlünü de ateşe düşen İbrâhîm olarak düşünürler. Sevgilinin ateşinin yakıcılığından, Nemrûd'u geçen zulmünden Allah'a sığınan âşık da bir halîlu'llahtır. Dîvân şiirinde Makâm-ı İbrâhîm de çokça telmih edilmiştir (And, 2020: 150- 154; Levend, 2018: 112, 113; Onay, 2021: 198; Pala, 2020: 225, 226). Cülûsiyelerde de şairler yeri geldiğinde hayatınının farklı noktalarını telmih etmiştir. Bu yönlü kullanımı geleneğe uygundur. Cülûsiyelerde Hz.

İbrâhim'in ateşe korkmadan girmesindeki cesaretinden, cömertliğinden, dine hizmetlerinden bahsedilmiştir. Padişahlar bu yönlerden Hz. İbrâhîm'e benzetilmiş, Allah'ın ona yardım ettiği gibi tahta çıkan padişaha da yardım etmesi beklenmiştir. Bundan dolayı cülûsiye metinlerinde Hz. İbrâhîm, padişahı övmek için bir ölçüt olarak kullanılmıştır. Padişah Hz. İbrâhîm'e denk tutulmuş, padişah için Allah'a bu benzerlikten yararlanılarak dua edilmiştir. Hz. İbrâhîm ve padişah arasında benzerlik oluşturulduğu için teşbih, istiare gibi sanatlara da yer verilmiştir. Bu kullanımlar gelenek dairesi içindeki kullanımlardır.

Selâmî; aşağıda bir beyiti alınan cülûsiyesinde padişahı, Hz. Yûsuf'un güzelliğinde, Peygamber'in yaratılışında, Hz. İbrâhîm gibi kerem denizinin ikram saçan kapısı olarak tasvir eder. Burada Hz. İbrâhîm'in sofrasından kimseyi boş çevirmemesine telmih yapılmıştır. İbrâhîm (a.s) sofrasından kimseyi boş çevirmediği için cömertlik konusunda akla ilk gelen kişidir. Bundan dolayı da padişah ona benzetilerek istiare sanatı yapılmış, bu yönlü kullanımla padişah yüceltilmiş, Hz. İbrâhîm de kıyas unsuru olmuştur.

O Yûsuf tal'at İskender-meniş hem hulk-ı Mahmûdı
Çü İbrâhîm der-i pâş-ı keremdür kulzüm-i cûddan (Selâmî, Kt. 28/8)

Selâmî, II. Mahmud'a yazdığı cülûsiyesinde Nemrûd'un Hz. İbrâhîm'i ateşe atmasını, Allah'ın da bu sırada ona yardım etmesini telmih etmiştir. Padişaha dua ederken onu Hz. İbrâhîm'le eş tutmuş, Allah'ın Hz. İbrâhîm'e yardım ettiği gibi padişaha da yardım edeceğinden söz etmiştir. Çünkü padişah da Hz. İbrâhîm gibi dine hizmet eden bir liderdir. Bundan dolayı Allah'ın yardımı gelecektir. Hz. İbrâhîm ve padişah arasında benzerlik ilgisi kurulduğundan dolayı teşbih sanatına yer verilmiştir. İbrâhîm, padişahı övmek için kıyas unsuru olarak kullanılmıştır.

Hâlilullâh-veş eyler muzaffer hazret-i Allâh
İder elbette ahz-i intikâm a'da-yı Nemrûddan (Selâmî, Kt. 28/10).

Filibeli Vecdî'nin aşağıdaki kullanımı diğer örneklerden biraz farklıdır. Cülûsiyelerde Hz. İbrâhîm'e benzetilen öge genelikle padişah olurken burada padişaha yazılan bir cülûsiyede benzetilen öge vezirdir. Vecdî, tahta yeni geçen III. Mehmed'e devlet yönetimi konusunda tavsiye verirken İbrâhîm Paşa'yı da vezir yapmasını öğütlemiştir. İbrâhîm Paşa'nın yiğit birisi olduğunu, ateşten korkmayıp Hz. İbrâhîm gibi şevkle ateşe girdiğini, zorluklardan kaçınmadığını söylemiştir. Beyitte yine Hz.

İbrâhîm kıssasına telmih vardır. İbrâhîm Paşa ve Hz. İbrâhîm arasındaki isim benzerliğinden dolayı da arada benzetme ilgisi kurulmuş böylece teşbih sanatı meydana getirilmiştir. İbrâhîm Paşa cesareti yönüyle Hz. İbrâhîm'le denk tutularak methedilmiştir.

Halîlâsâ girür şevk ile yanar âteşe korkmaz
Bahâdır bir kuluñdur kullan İbrâhîm Paşa'yı (F. Vecdî, N. 26/31)

3.1.2.7. Hz. İlyâs

Edebiyatta Hz. İlyâs'ın sıkıntıya düşenlere yardım etmesinden, Hızır'la dostluk etmesinden bahsedilir (Pala, 2020: 231). Şairler cülûsiye metinlerinde Hz. İlyâs'ı Hz. Hızır ile beraber anmışlar, insanlara yardım etmesinden bahsetmişlerdir. Cülûsiyelerde kullanımı çok yaygın değildir. Birkaç şairde karşımıza çıkmıştır. Bu kullanım da dîvân şiirinin genelinde olduğu gibi insanlara yardımcılığına telmihten ibarettir.

Bosnalı Âsım, beyitinde padişah nereye giderse gitsin, Hızır ve Hz. İlyâs'ın kendisine yardım etmesi için dua etmiştir. Hz. Hızır ve İlyâs'ın zorda kalanlara birlikte yardım etmesine telmih yapılmıştır. Padişah için böyle bir temennide bulunurken de padişah övülmüştür çünkü kendisi de bir din halifesidir. Dine hizmet ederken Hızır ve İlyâs'ın kendisine yardım edeceği beklentisi memduh için bir övgü ifadesidir.

Ne semte 'azm iderse reh-ber olsun
O şâh-ı berr ü bahre Hızr u İlyâs (B. Âsım, Kt. 2/7)

3.1.2.8. Hz. İsâ/ Mesîh

Hz. İsâ, dîvân şiirinde en çok anılan peygamberlerdendir. Hz. Meryem'in rahmine düşmesi, bebekken konuşması, ölüleri diriltmesi, hastaları iyileştirmesi, göğe yükseltilmesi, gökte dördüncü katta beklemesi, dünya malına kıymet vermemesi, göğe çıkarken üzerinde sadece dünyalık mal olarak iğne bulunması ve bundan hesaba çekilmesi, söküğünü dikmesi, elbiselerini tamir etmesi, bekâr oluşu, su üzerinde yürümesi, kıyâmet alâmeti olarak yeryüzüne inmesi ve Deccâl'i öldürmesi gibi mucizelerine telmihte bulunulur. Ayrıca şiirde kendisinden "Mesîh", "Ruhû'l-kuddûs" olarak da bahsedilmektedir (Pala, 2020: 236, 237). Cülûsiyelerde kullanımı da bu minvaldedir. Şairler Hz. İsâ'nın annesine şahitliğine, ahir zamanda dünyaya zuhur edeceğine ve örneklerin büyük bir bölümünde hastalara şifa, ölülere hayat vermesine yer vermişlerdir. Bunlar birer telmih unsuru olarak kullanılmıştır. Padişahların Hz. İsâ gibi topluma şifa vermesinden bahsedilmiş, bu yönüyle Hz. İsâ memduhu övmek için

bir kıyas unsuru olmuştur. Bu tip beyitlerde teşbih ve istiare sanatlarına da yer verilmiştir. Bu kullanımlar geleneğe uygun kullanımlardır

Diyarbakırlı Alî Emîrî, aşağıdaki beyitinde artık ahir zamanın gelmesinden, dünyanın fitne fücurla dolmasından şikâyet edip Hz. İsâ'nın gelmesini isteyerek telmih sanatına yer vermiştir. Hatta padişah ile Hz. İsâ arasında bir benzerlik ilgisi kurulmuştur. Çünkü Osmanlı ülkesi iç huzursuzluk dolayısıyla kıyamet sahnesini yaşamakta, tahta yeni çıkan padişahın da Hz. İsâ gibi bu kıyamet ortamında fitne fücura çare olması beklenmektedir. Buradaki istiare sanatıyla padişahın methedildiğini görmekteyiz. Padişahın İsâ gibi bir mucizeye sahip olduğu belirtilmiş, Hz. İsâ, padişahın büyüklüğü için kıyas ölçütü yapılmıştır.

Zamâne âhir oldı çıkmalı yâ hazret-i Mehdî
Cihân pek fâcir oldı gelmeli yâ hazret-i 'İsâ (D. A. Emîrî, K. 14/12)

Kayserili Şair Süleymân Hayrî Bey; cülûsiyesinde padişah için "Erdemli, uğurlu, Allah'ın gölgesi, derya gibi geniş gönüllü, Hâtem gibi eli açık, İsâ nefesli, Mûsâ ayaklı" diyerek övmüştür. Nefesinin İsâ'nın nefesi gibi şifa verici olduğunu söylemiştir. Padişah ve Hz. İsâ arasında bir benzerlik kurulmuş, Hz. İsâ'nın ölüleri diriltme mucizesi hatırlatılmış; böylece teşbih ve telmih sanatlarına yer verilmiştir. Padişahın nefesinin Hz. İsâ gibi şifa verici olması padişah için güçlü bir övgü ifadesidir.

Sultân-ı ferhunde-hisâl zıll-ı Zâlîl-i Zülcelâl
Deryâ-dil ü Hâtem nevâl İsâ-dem ü Mûsâ-kadem (K. S. Hayrî, K 9/19)

3.1.2.9. Hz. Muhammed

Edebiyatımızda Peygamberimiz Hz. Muhammed mucizeleriyle şairlerin beyitlerini şereflendirmiştir, her şair ona telmihte bulunmak için birbiriyle yarışmıştır. Adına sayısız naatler, hilyeler, mevlidler, siyerler yazılmış, hayatı birçok esere konu olmuştur. Dîvân şiirinde en çok telmih edilen peygamberler sıralansa belki de ilk sırada olacak olan odur. Şiirlerde sadece adıyla değil birçok farklı sıfatıyla da anılmıştır. Ahmed, Mustafa, Habîbullah, Mahmud, Rasûl, Rasûlullah, Fahr-i Cihân onun şiirlerde sıklıkla geçen isim ve sıfatlarıdır (And, 2020: 127-147; Levend, 2018: 127-141; Pala, 2020: 331). Cülûsiyelerde bu sıfatlar kullanıldığı gibi bunların yanında Ahmed-î Muhtâr, Habîb-i Kibriyâ, Habîb-i Ekrem, Sultân-ı Risâlet, Resûl-i Adnan gibi sıfatlar da karşımıza çıkmıştır. Yine incelenen cülûsiye metinlerinde yukarıdaki

mucizelerinin birkaçına değinmekle birlikte özellikle doğumuna ve Mi'râc Gecesi'ne bolca atıfta bulunulmuş, Mi'râc hadisesiyle ilgili Sidre, Refref, Makâm-ı Müntehâ, Burak gibi unsurlar da telmih edilmiştir. Cülûsiye metinlerinde Peygamberimiz'in dört ismi de kullanılmış, bunlarla birlikte ümmetine, İslam dinine, sünnetine göndermeler yapılmıştır. Şairler genellikle şiirlerinde Peygamberimiz'e memduhu övmek, ona rehber olması için dua etmek, memduha bir yandan da devlet yönetiminde yol göstermek amacıyla yer vermişlerdir. Peygamberimiz'in hayatının her noktası padişaha övgü için kıyas unsuru olmuş, her karşılaştırmada padişahın Peygamberimiz'in yolunun izcisi olduğu anlatılmıştır. Bu tip kullanımların gelenek çerçevesinde olduğu tespit edilmiştir.

Süheylî, III. Mehmed'e yazdığı cülûsiyesinde Peygamber'in üç ismini de kullanıp padişahı Peygamber'e benzediğinden dolayı övmektedir. Mumunu, kandilini –burada "çerağ" kelimesinin padişahın yüzünün aydınlık, güzel oluşu manasında kullanıldığını düşünmekteyiz- Peygamber'in nurundan yaktığını, ahlakının Hz. Muhammed'e benzediğini, onun yaratılışında olduğunu, adının da onunla aynı kökten geldiği için, onun gibi övülmüş olduğunu belirtmektedir. Bu ifadeler padişah için yüksek övgü ifadeleridir. Bir memduhun yüzünün güzelliğinin, adının, yaratılışının Peygamber'e benzetilmesi elbette ki o memduh için büyük bir onur vesilesidir. Şair bu yolla padişahı onurlandırmış, Peygamber ve padişah arasında benzerlik ilgisi kurmuştur.

Çerâgı nûr-ı Ahmed'den yakar ol
Muhammed-haslet ü Mahmûd-'ünvân (Süheylî, Kt. 20/6)

İhyâ; cülûsiyesinde padişahın tahta çıkmasının nedenini Peygamber'in ümmetinin mutluluğu, refahı olduğunu bildirir. Burada padişaha önemli bir görev yüklenmiş, onun Ümmet-i Muhammed için umut olduğundan, padişahtan beklentinin büyük olduğundan bahsetmiş, padişahın yolunu ona göre çizmesini, ülkesini bu beklentiye göre yönetmesini istemiştir. Bunlar elbette padişah için hem birer övgü vesilesi hem de önemli bir sorumluluğun altına girdiğinin göstergesidir. Çünkü padişah Peygamber'in namzeti, dinin halifesidir. Peygamber'in ümmetinin de bu bilinçle yönetmesi boynunun borcudur.

Kemâl-i re'fet idüb Ümmet-i Muhammed için
Cihâne eyledi Sultân Selîmi şâhen-şâh (İhyâ, Kt. 1/2)

Nev'îzâde Atâyî, aşağıdaki beyitinde Mi'râc Gecesi'ne telmihte bulunmuştur. Padişah için, "Maşallah o padişahlık makamına, o öyle yücedir ki Mi'râc Gecesi'nde Hz. Peygamber'in göğe yükseldiği kutsal kaya kadar kıymetlidir." diyerek padişahı övmüştür. Mi'rac Gecesi ve Peygamber'in göğe yükseldiği kaya, padişahlık makamı için kıyas unsuru olmuştur. Padişahın makamını Peygamber'in göğe yüksediği kayaya benzetmek padişah için bir onur vesilesidir, övgü ifadesidir. Bu ifadeyle teşbih sanatı da yapılmıştır.

Levhaşallah zihî destgeh-i 'âlî kim
Sahre-i leyle-i mi'râc gibi kadri mezîd (N. Atâyî, K. 19/4)

Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz, cülûsiyesinin teşbib bölümünde Peygamberimiz'in doğumunu telmih etmiştir. Peygamberimiz'in doğumuyla beraber yeryüzü ve gökyüzünün nura gark olduğunu bildirmiştir. Kasidelerin teşbib bölümlerinde bu tip, konuyla alakalı olmayan kısımların konuya girmeden önce okuyucuyu hazırlamak için işlenmesi çok yaygın bir gelenektir. Bu cülûsiye de kaside biçiminde yazıldığı için bu geleneğin yansımasını burada da görmekteyiz.

Nûr-bahşâ oldu mevlûd-ı habîb-i kibriyâ
Döndü mir'âta o nûr-ı tâb ile arz ü semâ (L. F. Nâfiz, K. 7/1)

3.1.2.10. Hz. Mûsâ

Edebiyatımızda şairlerimiz onun mucizelerine sıkça yer vermiş olup en çok telmih ettikleri hadiseleri, Allah'la konuşması, Kızıldeniz'i yarması, asâsının yılana dönüşmesi ve Yed-i Beyzâ'dır. Bunun dışında Hz. Mûsâ Allah'la konuştuğundan dolayı kendisine "Kelîmullah" da denmektedir. Dîvân şiirinde beyitlerde "Kelîmullah" olarak da geçmektedir. (Adn, 2020: 164-171; Levend, 2018: 120; Pala, 2020: 335). Hz. Mûsâ, cülûsiye metinlerinde de kıssasının farklı noktalarıyla zikredilir. Bu metinlerde de geleneğe uygun olarak asâsından, Tûr dağından, Kızıldeniz'i yarmasından, Yed-i Beyzâ'sından bahsedilir. Bunlar çoğunlukla padişahı övmek için kullanılmıştır. Ayrıca İmrân'ın soyundan geldiği de telmih edilmiştir.

Hanyalı Nûrî Osmân, yeni padişaha dua ederken etrafındaki ikiyüzlü kimselerden Allah'ın onu korumasını istemektedir. Bu kimselerin aslında Fir'avn yaratılışlı kötü kimseler olduğunu fakat padişaha şirin gözükerek Mûsâ gibi temiz yaratılışlı, dürüst kimseler olarak kendilerini gösterdiklerini belirtmektedir. Bu kimseler padişahın kötü duruma düşmesi için uğraşabilir, hatta onu tahtından

edebilirler. Bundan dolayı şair, padişahın bu kişilere karşı Allah tarafından korunmasını istemektedir. Burada Hz. Mûsâ'nın karakter özelliklerine değinilmiştir. Sonuçta Hz. Mûsâ bir peygamberdir. Tüm peygamberler gibi dürüsttür, yalan söylemez, günahtan beridir. Padişahın da bu açılardan bir peygambere benzetilmesi padişah için bir övgü unsurudur.

Niçe Mûsâ-yı Fir'avn-hısâle
Hitâb etsin 'itâben len terânî (H. Nûrî, T. 162/20)

Filibeli Vecdî, beyitinde Hz. Mûsâ'nın asâsının yılana dönüşmesi mucizesine yer vermiştir. Asânın Allah'tan emir aldığını, İmrânoğlu Mûsâ'nın asâyı yere atarak yılana dönüştürdüğünü hatırlatmıştır. Bu kullanımla telmih sanatına yer vermiştir. Hz. Mûsâ'nın buradaki kullanım amacı beyitin anlamını derinleştirmektir.

Hûdâ çün kîl u kâl itdi 'asâ emrin su'âl itdi
Hemân-dem 'arz-ı hâl itdi görüñ Mûsâ-yı 'İmrân'ı (F. Vecdî, K. 2/32)

Azmizâde Haletî, beyitinde Hz. Mûsâ'nın Yed-i Beyzâ mucizesine telmihte bulunmuştur. Padişahın elini Hz. Mûsâ'nın göğsünden çıkardığı nurlu eline –Yed-i Beyzâ- benzetmiş, Türk milletinin cihan hâkimiyeti anlayışı olan kızıl elma mefkûresini bu nurlu eline alarak harekete geçmesini söylemiştir. Padişahın elinin Yed-i Beyzâ'ya benzetilmesi padişah için bir methiye unsurudur. Şair, Hz. Mûsâ'nın bu mucizesini padişahın yüceliğini anlatmak için bir kıyas ögesi olarak kullanmıştır. Bu sayede telmih ve istiare sanatlarına da yer vermiştir.

Kızıl elmayı alsun idüp izhâr-ı yed-i beyzâ
Dem-i a'dâ ile sürh eylesün hâk-i Horâsân'ı (A. Haletî, K. 1/19)

3.1.2.11. Hz. Nûh

Edebiyatımızda şairler Nûh'un gemisine, tufana ve uzun ömrüne sık sık telmihte bulunurlar. Âşığın gözyaşlarının Nûh tufanına, âşığın da Nûh'un gemisine benzetildiği teşbih ve istiareler çoktur (Onay, 2021: 290; Pala, 2020: 361). Cülûsiyelerde de durum farklı değildir. Hz. Nûh, cülûsiyelerde gelenekteki bu kullanıma uygun olarak yer almıştır. İncelenen metinlerde padişaha dua edilirken çoğunlukla Hz. Nûh'un ömrü ölçüt alınmaktadır. Bu yolla mübalağalı anlatımlara yer verilmiştir. Ülkeyi Nûh'un gemisine, iç karışıklık ve huzursuzlukları da Nûh tufanına, padişahın cülûsunu da geminin Cûdi dağına çıkmasına benzeten kullanımlar karşımıza

çıkmıştır. Bu kullanımların beyitlerdeki işlevi padişahı övmek için kıyas malzemesi olması ve padişaha devletvlt yönetiminde yol göstermek olmuştur.

Fatîn, Abdülmecid'e sunduğu cülûsiyede Allah'ın padişahın ömrünü Nûh'un ömrü gibi uzun eylemesini dilemektedir. Padişahın ömrünün Hz. Nûh gibi bin yıl olmasını dilemek mübalağalı bir anlatımdır. Hz. Nûh'un bin yıllık ömrü padişah için bir kıyas unsuru olmuştur. Şair, padişahın ömrünün uzunluğu bakımından ona benzemesini dilemektedir. Böyle bir kullanım teşbih sanatına da örnek gösterilebilir. Bu yolla padişahı övdüğü de savunulabilir.

Mevlâ mu'în olsun aña Nûh 'ömrini kılsun 'atâ
İtsün hemân zevk u safâ ya'nî ilâ yevmi'l-vâ'îd (Fatîn, Kt. 242/4)

Yenişehirli Avnî'nin yazdığı cülûsiyede Nûh tufanına telmih vardır. Şair, devleti Nûh'un gemisine, devrin fitne ve karışıklıklarını Nûh tufanına, padişahın yardımını, yani tahta cülûsunu da Nûh'un yardımına benzetmiştir. "Eğer padişah bu fitne fücur içinde tahta çıkmasaydı, yani tufan olurken Nûh gibi liderlik yapıp gemiyi doğru kullanmasaydı, devlet gemisi bu tufanda batardı." demiştir. Bu kullanımlarda telmih ve teşbih sanatları ayan beyan fark edilmektedir. Bu anlatım ayrıca padişah için de büyük bir övgü unsurudur. Hz. Nûh; gemisini nasıl tufandan kurtardıysa, padişah da devleti iç karışıklıklardan kurtaracaktır.

Ger imdâd itmeseydi himmetüñ Nûh-ı nebî-âsâ
Bu fülk-i devlet-i gark-âb iderdi fitne tûfânı (Y. Avnî, K. 23/48)

Aynı cülûsiyede Yenişehirli Avnî, padişahın cülûsuyla birlikte sıkıntıların bittiğini, Allah'ın yardımıyla Cûdi dağının zirvesinin göründüğünü söylemiştir. Burada Cûdi dağına telmih vardır. Cûdi dağıyla cülûstan sonra ülkede refah ve asayişin sağlanması kastedilmektedir. Padişahın cülûsuyla birlikte devletin problemlerinin biteceğini beklentisi anlatılmıştır. Böylece hem telmih ve istiare sanatlarıyla beyitin anlamı derinleştirilmiş hem de padişah Hz. Nûh'a benzetilerek methedilmiştir.

Bi-hâmdi'llâh o dehşetler ba'îd oldı havâtırdan
Göründi zirve-i Cudî-i cud u fazl-ı Sübhânî (Y. Avnî, K. 23/50)

3.1.2.12. Hz. Süleymân

Dîvân şiirine Hz. Süleymân'ın hayatı bolca konu edilmiştir. Hz. Süleymân'ın mucizevi özellikleri olan cinlerle konuşabilmesi, yüzüğü, Hüdhüd kuşu, karıncadan öğüt alması çok şair tarafından telmih edilmiştir. Hatta teşbih, istiare ve mecazlar

yoluyla karınca güçsüzlüğün, Süleymân da gücün sembolü olmuştur. Belkîs ve veziri Âsaf da şiirlerde kendileri çok defa yer bulmuşlardır (Pala, 2020: 412). Kasidelerde memduhun gücünü perçinlemesi açısından Süleymân Peygamber'e şairlerce çokça yer verilir. Cülûsiyelerde de durum farklı değildir. Hatta cülûsiyelerde, bu tür şiirlerin özellikle padişahlara hitap eden şiirler olması nedeniyle Süleymân Peygamber, ismi en çok zikredilen peygamberlerden birisi olmuştur. Buna neden, kendisinin de hükümdar olması, bu yönüyle hem padişahın büyüklüğüne kıyas unsuru olması hem de genç padişahın devlet yönetiminde Hz. Süleymân'ın hayatından öğütler almasının amaçlanmasıdır. Şair kendisini karıncayla, padişahı Süleymân Peygamber'le, vezirini de Âsaf'la eş tutar. Padişahın hayatını, sarayını, Süleymân Peygamber'in gücü, iktidarı, şaşaa ve debdebesiyle denk görür. Bunları bir kıyas malzemesi olarak kullanarak padişaha övgü dolu sözler eder. Tüm bu kullanımlar da geleneğin çerçevesi içinde yer alan kullanımlardır.

Âşık Çelebi, Yavuz Sultan Selim'e sunduğu cülûsiyesinde padişahı Hz. Süleymân'a benzetmektedir. Padişahın eline Süleymân'ın mührünün sunulduğunu, emrine de insanların ve cinlerin verildiğini söylemektedir. Böylece padişahı hem güç ve iktidar noktasında Hz. Süleymân ile aralarındaki benzerlik ilgisinden dolayı övmüş hem de padişah için Hz. Süleymân'ın yöneticilik tarafını misal olarak gösterip onun hükümdarlığından örnekler almasını beklemiştir. Bu kullanımlarda hem teşbih ve istiare hem de telmih sanatları meydana getirilmiştir.

Sunuldı destine mühr-i Süleymân
Mutî-i emrüñ oldı ins ile cân
Melekler kaldı k'ola bende fermân
O gün Sultân Selîm devrân senüñdür (Âşık Çelebi, Mur. 7/2)

Çorlulu Zarîfî, III. Murad'a yazdığı aşağıdaki beyitte padişahı Hz. Süleymân'a kendisini de karıncaya benzetmiştir. Padişaha Süleymân'ın tahtının verildiğini, kendisinin de adaletli yönetimi altında bir karınca olmak istediğini belirtmektedir. Padişahın Hz. Süleymân'a benzetilmesi yönüyle hükümdarlık ve adalet konusunda övüldüğü görülmektedir. Çünkü Hz. Süleymân adaletli bir hükümdardır. Emri altındaki karıncaya bile zulmetmemiştir. Bundan dolayı şair padişahın yüceliğine ve adaletli yönetimine iltica etmek istemektedir. Böylece padişaha yöneticilik görevinde adaletten de ayrılmaması gerektiği telkin edilmiştir. Bu kullanımlarda telmih, teşbih ve istiare sanatları da yapılmıştır.

N'ola 'adlinde mûr olsa du'â-hân
Nişîmendi durur taht-ı Süleymân (Ç. Zarîfî, N. 6/8)

3.1.2.13. Hz. Yakûb

Edebiyatımızda Hz. Yakûb hüznün timsalidir. Adı, genellikle Hz. Yûsuf ile birlikte anılır. Kulübesi, ömrü boyunca oğluna ağlaması ve gözlerinin kör oluşu, Yûsuf'un gömleğini gözlerine sürüp gözlerinin açılması kıssasında sık sık telmih edilen noktalardır. Şair, çoğu zaman kendisini sevgiliye kavuşamadığı için hüzne gark olan Yakûb olarak tanımlar (And, 2020: 154-163; Pala, 2020: 478). Cülûsiye metinleri için de aynı şey geçerlidir. Bu metinlerde de Hz. Yakûb, Yûsuf'a olan sevgisi ve özlemiyle yer almıştır. Cülûsiye metinlerinde de Yakûb hüznün sembolüdür. Bu kullanımlar dîvân şiiri geleneğine uygun kullanımlardır. Şairler bu metinlerde daha çok Yakûb'un gözlerinin görmez oluşuna atıfta bulunmuşlardır. Hatta padişahın cülûsu Hz. Yûsuf'un ortaya çıkmasına, halkın sevinci de Yûsuf'u bulan Yakûb'un sevincine benzetilmiştir.

Şehdî, aşağıdaki beyitinde padişahın tahta oturmasını Yakûb'un kayıp Yûsuf'un kokusunu almasıyla gözlerinin açılmasına benzeterek Hz. Yakûb kıssasına telmihte bulunmuştur. Bu kullanım padişah için kıyas unsuru olmuştur. Padişahın tahta çıkmasına sevinen halk Yûsuf'unu bulan Yakûb'a benzetilmiştir. Bu da padişah için bir övgü malzemesidir. Bu kullanımla ayrıca teşbih sanatı da yapılmıştır.

Ne müjde eyledi Ya'kûb dehrin dîdesin rûşen
Getirdi Yûsuf-ı güm-geştesinden bûy-ı Ken'ânı (Şehdî, K. 19/4)

3.1.2.14. Hz. Yûsuf

Hz. Yûsuf, dîvân şiirinde kendisine en çok telmihte bulunulan peygamberlerden birisidir. Şairler Yûsuf kıssasında her noktaya temas etmeye çalışmışlardır. Onun çocukken gördüğü rüya ve sonucunda kuyuya atılması, kanlı gömleği, Mısır'da köle pazarında ağırlığınca altın karşılığı satılması, azizin sarayına alınması, Züleyhâ'nın kendisine aşkı, Mısırlı kadınların ellerini kesmesi, gömleğinin arkadan yırtılması, zindana atılması, rüya yorumunu bilmesi, babasının hasreti içinde olması, kölelikten Mısır sultanlığına yükselişi, babasına gömleğini gönderip gözlerinin açılmasına vesile olması ama en çok da güzelliği dîvân şiirinin beyitlerini süslemiştir. Sevgili güzelliğinden dolayı Yûsuf'a benzetilir. Şairler sevgililerinden "Yûsuf-ı sânî" olarak bahseder. Kendisinden "mâh-ı Ken'ân" olarak da bahsedilmektedir.

Edebiyatımızda onun Züleyhâ ile maceraları üzerine kurulu *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevileri yoğun biçimde yazılmıştır (Onay, 2021: 392; Pala, 2020: 484). Cülûsiye metinlerinde de Hz. Yûsuf'un güzelliğinden çokça yararlanılmıştır. Padişah övülürken güzellik bakımından Yûsuf'a denk ya da ondan daha güzel olduğu düşünülür. Bu yönüyle Yûsuf, memduh için bir kıyas malzemesidir. Bunun yanında Mısır'a sultan oluşundan da bolca bahsedilir. Padişah, sultanlık bakımından Hz. Yûsuf'a benzetilir ve bu vesileyle methedilir. Babasıyla ilişkisine değinilerek padişah ve halk arasında benzer bir bağlantı kurulur. Tüm bu kullanımlar gelenek içindeki kullanımlara paraleldir.

Bâkî, II. Selim'e yazdığı cülûsiyesinde padişaha "Yûsuf bu zamanda yaşasaydı ve güzelliğini görseydi insanlar sana Yûsuf, ona da ikinci Yûsuf derlerdi." diye hitap etmektedir. Burada güzellik bakımından padişahı Hz. Yûsuf'tan üstün görerek onu övmektedir. Hz. Yûsuf, padişahın güzelliğini anlatan bir karşılaştırma ölçütüdür. Padişah yaratılış bakımından o kadar güzeldir ki Hz. Yûsuf onun yanında ikinci Yûsuf olarak kalmıştır. Bu kullanım mübalağa ve telmih sanatlarına da örnektir.

Senâ-hânuñ olurdı mâh-ı Ken'ân tal'atuñ görse
Saña Yûsuf diyeydi iller aña Yûsuf-ı sânî (Bâkî, K. 5/29)

Rızâyî, cülûsiyesinde padişahı iktidar sahibi olmasından dolayı Mısır'ın Yûsuf'u olarak adlandırmıştır. Hz. Yûsuf'un ömrünün ikinci yarısında Mısır'a sultan olmasına telmih etmiş, padişahı da hükümdarlık bakımında Yûsuf'la denk görerek övmüştür. Aradaki bu benzerlik ilgisi dolayısıyla beyitte teşbih sanatı yapılmıştır.

Yûsuf-ı Mısr-ı hüner pâdşeh-i kulzüm ü ber
Taht-ı Cemşîd makarr Hüsrev-i seyyâre 'abîd (Rızâyî, K. 9/20)

Tokatlı Kânî, aşağıdaki beyitinde Hz. Yâkub'un külbe-i ahzânını ve Hz. Yûsuf'un Mısır sarayına sultan oluşunu telmih etmiştir. Padişahın cülûsunu, Hz. Yûsuf'un külbe-i ahzânı ziyaret edip orayı mutluluktan dolayı kendi sarayına çevirmesine benzetmiştir. Hz. Yâkub, Hz. Yûsuf külbe-i ahzânı ziyaret etmesi koşulunda nasıl sevinirse halk da padişahın cülûsuyla öyle sevinmiştir. Hz. Yûsuf'un külbe-i ahzâna adımı, orayı saraya nasıl çevirirse padişahın tahta cülûsu da ülkeyi o şekilde bayram yerine çevirmektedir. Halkın böyle büyük bir mutluluk yaşaması mübalağa sanatına örnektir. Padişah, Hz. Yûsuf'a çok sevilmesi açısından benzetilerek övülmüştür. Hz. Yûsuf ile padişah arasında, Hz. Yakûb ile halk arasında, taht ile

Yûsuf'un sarayı arasında ve ülke ile külbe-i ahzân arasındaki benzerlik ilgisi teşbih sanatını oluşturmuştur.

Cülûs-ı meymenet me'nûsu itdi 'âlemi mesrûr
Kudûmu kasr-ı Yûsuf kıldı künc-i beyt-i ahzânı (T. Kânî, Kt. 48/17)

Sünbülzâde Vehbî, kasidesinde Hz. Yûsuf'un önce zindana düşmesini daha sonra da Mısır sarayına sultan olmasını telmih etmiştir. Şair beyitinde "Yeni cülûs eden padişahın bağışlayıcılığının hayali rüyalarında bile zindanlıkların aklına düşse zindan Yûsuf'un sarayı gibi şenlenir." demiştir. Burada zindandaki tutuklular için yeni padişahın af fermanı vermesine olan beklenti kastediliyor olabilir. Ya da padişahın affediciliği zindanı bile tutuklulara saray eyler, denmek isteniyor da olabilir. Her iki durumda beyitte Hz. Yûsuf ile zindan halkı arasında bir benzerlik ilgisi kurulmuştur. Bundan dolayı teşbih ve istiare sanatları oluşmuştur. Padişahın zindandaki Yûsuf'u bile affedecek kadar yüce oluşuna vurgu vardır. Bu durum mübalağa sanatına örnektir. Hem de böylecec padişah için büyük övgü ifadeleri sarf edilmiştir. Ayrıca zindan ve saray kelimeleri arasında da tezat sanatı vardır.

Sarây-ı Yûsuf eyler yerlerin düşdükçe rü'yâda
Hayâl-i Pertev-i 'afvıñ ser-i zindâniyân üzre (S. Vehbî, K.15/ 43)

3.1.2.15. İmrân

İslam kaynaklarında İmrân adlı iki kişiden bahsedilmektedir. Bunların birisi Hz. Mûsâ'nın babası, diğeri de Hz. Meryem'in babasıdır. İkisinin de adı aynı olsa da ikisi farklı kişilerdir. İkisinin arasında 1800 yıl bulunur. Kur'ân'ı Kerim'de İmrân ismi çok geçer. Hatta Âl-i İmrân adında bir sûre de vardır. Müfessirlere göre Kur'ân'da geçen İmrân Meryem'in babası İmrân'dır (Harman, 2000: 332, Pala, 2020: 232). Cülûsiye metinlerinde İmrân ismi bazı yerlerde telmih unsuru olarak geçer. Buralarda beyite anlam derinliği kazandırmak için kullanılmıştır.

Abdî-i Karahisârî'ye ait olan aşağıdaki beyitte şair "Padişahın devletinin zamanı âlemin İmrân'ının başlangıcıdır, bunda asla şüpheye düşmeyiz." der. Beyitte atıf yapılan İmrân hangi İmrân'dır, bu açık değildir fakat her iki İmrân da baba olduğu için, burada bir ataya bağlılık belirtilmiştir. Çünkü "âlemin babası, koruyucusu gibi" bir anlama da ulaşmak mümkündür. Osmanlı'nın cihan hâkimiyeti mefkûresi göz önünde bulundurulduğunda devlet bütün mazlum ümmetleri kuşatan bir sığınak olarak yorumlanabilir. Bu sığınağın başlangıç noktasının ise çok eskilere, peygamberlere

dayandığı söylenmek istenmektedir. "Cülûs eden padişah da bu silsileye dâhildir, atalarına bağlıdır, bu sığınak olma anlayışını devam ettirecektir." diyerek övülmüştür. Özetle beyitte İmrân kelimesi devletin geçmişinin çok eskilere dayandığını anlatmak ve böylece padişahı övmek için bir kıyas unsuru, beyitin anlamını zenginleştirmek için de bir telmih ögesi durumundadır.

Mebde'-i 'İmrân-ı 'âlemdir zamân-ı devleti
Bunda aslâ olmayız dûçâr-ı kayd-ı iştibâh (A. Karahisârî, N. 14/6)

3.1.2.16. Meryem

İncelediğimiz metinlerde Meryem sembolü karşımıza temizlik, saflık, iffet ve Hz. İsâ'nın annesinin namusuna şahitliği konularında çıkmıştır. Kadın memduhları ya da erkek memduhun annesini överken Hz. Meryem'in bu saflık ve temizlik rolü atıf unsuru olmuştur. Böylece methiyeye güç kazandırılmış, övülen kişi Meryem'le kıyaslanarak övgü güçlendirilmiştir. Dîvân şiiride de bu çerçevede telmih edilen Meryem sembolünün cülûsiyelerde kullanımı geleneğe uygundur.

Gelibolulu Mustafâ Âlî, III. Mehmed tahta çıktığında annesi Safiye Sultan'a sunduğu cülûsiyesinde Safiye Sultan'ın Meryem ve Râbiâ yaradılışlı olduğunu, soyundan Hz. İsâ gibi büyük bir kişinin geldiğini söyleyerek valide sultanı tebrik etmektedir. Beyitte Safiye Sultan temizlik, saflık yönünden Hz. Meryem'e benzetilmiştir. Bu yönüyle Hz. Meryem bir kıyas unsuru olmuş, böylece Safiye Sultan da methedilmiştir. Hz. Meryem nasıl Hz. İsâ'yı kendi sulbünden vücuda getirdiyse Safiye Sultan da Hz. İsâ gibi temiz yaratılışlı ve yüksek vasıflara sahip padişahı vücuda getirebilmiştir. Hz. Meryem ve Safiye Sultan arasında bu yönlü bir benzetme ilgisi kurulmuş, teşbih sanatı yapılmıştır. Hz. Meryem kıssası hatırlatılarak da telmih meydana getirilmiştir.

Sen o Meryem sıfat ü Râbi'a-hilkatsin kim
Geldi 'Îsâ gibi sulbüñden o şâh-ı zî-şân (G. Alî, K. 43/6)

Nev'î, kasidesinin fahriye bölümünde Hz. Meryem'den kendini övmek için yararlanmıştır. Sözlerinin kendi şanının yüceliğine Hz. İsâ'nın Meryem'in temizliğine şahitlik ettiği gibi şahit olduğunu söyler. Beyitte Hz. Meryem ve İsâ şairin şiir vadisindeki ustalığını kanıtlamak için bir kıyas unsuru olmuş, böylelikle şair kendini övme imkânı bulmuştur. Hz. İsâ'nın bebekken annesinin namusuna şahitlik etmesine telmih yapılmıştır. Hz. İsâ ve şairin şiiri, Hz. Meryem ve şair arasında benzerlik ilişkisi

kurulduğu için teşbih, bu kelimeler beyitte düzenli bir sıra gözetilerek dizildiği için leff ü neşr-i mürettep sanatı vardır.

Kemâli şânuma şâhid yeter sözüm ki olur
Salâh-ı Meryem'e nutk-ı Mesîh istidlâl (Nev'î, K. 29/40)

3.1.2.17. Mehdî

Dîvân şiirinde Mehdî'yi kurtarıcı olarak görürüz. Mehduh ya da sevgili, Mehdî olarak yansıtılır (And, 2020: 375; Onay, 2021: 260; Pala, 2020: 301, 302) Mehdî, cülûsiye metinlerinde de geleneğin bu kullanıma uygun olarak yer almıştır. Padişah, Mehdî olarak görülüp bozulan düzeni yeniden sağlayacağı umut edilen bir kişilik olarak işlenmiştir. Böylece cülûsiyelerde bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştr.

Beyânî'nin I. İbrahim'e sunduğu cülûsiyesinden alınan beyitte, şair; padişahı zamanın Mehdî'si olarak görür. Bu konudaki tüm söylenen ve işitilen sözlerin onun Mehdî olduğunu bildirdiğini söyler. Kıyamette dünyaya zuhur edecek olan Mehdî gibi padişahın da yaşadıkları devirde bozulan düzeni yeniden sağlayacağını anlatmıştır. Mehdî ve padişah arasında benzerlik ilgisi kurulmuş, böylece Mehdî padişahın büyüklüğü konusunda bir karşılaştırma unsuru olmuştur. Beyitte telmih ve teşbih sanatlarına da yer verilmiştir. Beyitte Peygamber'in her asırda bir kurtarıcı gönderileceğine dair hadîsi de padişahın Mehdî olduğunun kanıtı olmuştur.

Mehdî-i devr-i zamândur o şeh-i Cem-'azamet
Cümle ma'lûmı anuñ lâzıme-i güft ü şenîd (Beyânî, Kt. 3/19)

Dîvân şiirinin Müslüman bir coğrafyada doğup geliştiğinden dolayı kaynak olarak dinî ve tasavvufî ögeleri kullanması çok tabiidir. Dönem şairlerinin medrese eğitimi almış olmaları ve dini ilimler konusunda bilgili olmalarından dolayı şiirlerine din ve tasavvuf unsurlarını yansıtmaları doğal bir sonuçtur. Dîvân şairleri şiirlerinde Kur'ân ayetlerinden, Peygamber'in hadîslerinden, peygamberlerin kıssa ve mucizelerinden, İslam ilimlerinden, tasavvuf felsefesinden ve mutasavvıflardan, iman hakikatlerinden iktibas ve telmih sanatları aracılığıyla yararlanmışlardır. Bu kaynaklardan yararlanırken dinî ve tasavvufî unsurları ilham kaynağı olarak kullanıp şiirlerine anlam derinliği katmışlardır. Ayrıca âyet ve hadîs kullanımı şiire didaktik bir hava da katar (Kara, 2016: 27, 28; Pala, 2020: 183). Bu kaynaklardan yararlanma cülûsiyeler için de geçerlidir. Padişahlara cülûsiye sunan şairler de çeşitli dinî ve tasavvufî kaynaklardan şiirlerine mana zenginliği katmak amacıyla yararlanırken

bunun yanında peygamberlerin ve din büyüklerinin hayatlarını tahta yeni çıkan şehzâde için örnek mahiyetinde kullanarak bir taraftan da yeni padişaha yol göstermeyi amaçlamışlardır. Böylece cülûsiyelere öğretici bir nitelik de kazandırılmıştır. Dîvân şiirinin diğer verimlerinde olduğu gibi cülûsiye metinlerinde de dinî ve tasavvufî unsurlar iktibas ve telmih yoluyla yer almıştır. Bunlar hem bir siyasetnâme özelliği taşıyan cülûsiyelerin muhtevasını zenginleştirmiş hem de padişahı methederken yararlanılan kıyas unsurları ve yeni padişaha öğüt mahiyetinde kullanımlar olmuştur.

3.2. Mitoloji

3.2.1. Mitolojik Kavramlar

3.2.1.1. Âb-ı Hayât

"Ölümsüzlük suyu" demektir. İçene, sonsuz bir hayat bahşedildiğine inanılır. Dîvân şiirinde "âb-ı hayât, âb-ı hayvân, âb-ı Hızır, âb-ı İskender, âb-ı bekâ, ab-ı zindegî, ab-ı zindegânî, aynü'l hayât, âb-ı câvid, âb-ı câvidân, ab-ı cüvân, çeşme-i hayât, çeşme-i hayvân, çeşme-i cihân" şeklinde de kullanılır. Âb-ı hayât; çoğunlukla Hızır, İskender ve zulmet ile birlikte alınır. Âb-ı hayâtı içen kişinin sonsuz hayata kavuşması, ölümden kurtulması, öldürüldüğünde tekrar dirilmesi, ihtiyarsa gençleşmesi, hastaysa iyileşmesi gibi motifler de şiirimizde anılır. Bunun dışında âb-ı hayât çeşitli kavramlar açısından sembolik olarak da kullanılmıştır. İslam dininde iman, Peygamber Efendimiz, Kâbe; tasavvufta ledün ilmi, mürşid-i kâmil, aşk, sevgilinin dudağı, şarap, gönül, kalp, ruh, nefis terbiyesi, lütuf, ihsan, adalet, ilim, irfan, eser bırakma, ay, güneş, bahar mevsimi gibi çok çeşitli kavramlar, insana sonsuz cenneti kazandırdığı, hayatta tuttuğu, can verdiği, dünyada iz bıraktırdığı gibi nedenlerden dolayı âb-ı hayâta benzetilmiştir. Ayrıca âb-ı hayâtın dizelerde Hızır, İlyâs, İskender ve zulmet kavramlarıyla da ilişkili kullanıldığı olmuştur (Çelebioğlu, 1988: 3, 4; Pala, 2020: 3).

Cülûsiyelerde âb-ı hayât, genellikle mutluluk veren unsurlar için sembol olmuştur. Şairler padişahın tahta geçtiğinden dolayı hissettikleri bereket ve mutluluğu âb-ı hayâta benzetmişlerdir. Ülkenin su kaynaklarını âb-ı hayâta benzetenler olmuştur. Padişahın güzel ve üstün vasıflarını halkını ölümsüzlüğe kavuşturan âb-ı hayât olarak nitelendiren şairler olmuştur. Böylece memduhun üstün vasıfları için kıyas malzemesi yapılmıştır. Hatta bazı şairler kendi şiir yeteneklerini ab-ı hayâta benzeterek şiirlerinin beğenileceğine hatta daha sonraki devirlere kalıp ölümsüzlüğü yakalayacaklarına

inanmışlardır. Tüm bunların yanında İskender, Ye'cûc ve Me'cûc, zulmet, Hızır gibi telmihler de yapılmıştır. Âb-ı hayâtın yukarıda zikredilen isimlerine de şiirimizde yer verilmiştir. Bu kullanımlar gelenek dâhilinde karşımıza çıkan kullanımlardır.

Nâbî, aşağıdaki beyiti alınan cülûsiyesinde padişahın tahta çıkmadan önce memleketin içinde bulunduğu durumu tasvir etmiştir. Çöllerde nehirlerin boşa aktığından, bir su yatağına bağlanmadığından şikâyet etmiştir. Bu sözlerle önceki padişahın devrinde altyapı hizmetlerinin etkin şekilde verilmediğinden bahsetmiştir. Yeni padişahın bu israfları ve plansızlığı sonlandıracağı beklentisi verilmiş, padişaha devlet yönetimi ve var olan sorunlar konusunda yol gösterilmeye çalışılmıştır. Burada da boşa akan su; âb-ı hayât nimetine benzetilmiş, ikisi arasında bir istiare oluşturulmuştur.

Akardı âb-ı hayât-ı ni'am beyâbâna
Mecârî-i hıred üzre degüldi cûy-ı umûr (Nâbî, K. 7/ 20)

Sünbülzâde Vehbî, I. Abdülhamid'e yazdığı cülûsiyesinin aşağıdaki beyitinde, "Padişahın ihsanının bir damlası tebaa halkı için İskender'e sunulan âb-ı hayât hükmündedir, adaleti de zâlimlere karşı İskender'in Ye'cûc ve Me'cûc'ün zulmünü engellemek için yaptığı set gibidir." demektedir. Burada halkına karşı merhametli bir lider, zalimlere karşı ise kahredici bir komutan profili çizilerek padişaha devlet yönetimi konusunda tavsiye niteliğinde ifadelere yer verilmiştir. Padişahın cömertliği halkı için onları ölümsüzlüğe ulaştıran bir âb-ı hayât olarak nitelendirilmiştir. Âb-ı hayât sembolü beyitte padişahı methetmek için bir karşılaştırma unsuru olarak işlenmiştir. Âb-ı hayât ve padişahın cömertliği arasında teşbih sanatı yapılmıştır.

Katre-i ihsânıdır İskender'e 'ayn-ı hayât
'Adlidir Ye'cûc-ı zulmüñ men'ine sedd-i sedîd (S. Vehbî, K. 4/6)

Azmizâde Hâletî, âb-ı hayâtı kendi şiirini övmek için bir sembol olarak kullanmıştır. Kendi şiirini başarısından ve kalıcı olacağına inandığından dolayı âb-ı hayâta benzetmiş, devrin İskenderi olarak nitelendirdiği padişahın, şiirine meyledeceği beklentisini yansıtmıştır. Âb-ı hayât mazmunu bu cülûsiyenin fahriye kısmında güzel ve kalıcı şiiri sembolize etmektedir. Bu durumda âb-ı hayât yukarıdaki beyitlerden farklı olarak şair için bir kıyas unsuru olmuştur.

Bana İskender-i devr-i zamâne mâ'il olmaz mı
Akıtdum hâk-i pâyına dilümden âb-ı hayvânı (A. Hâletî, K. 1/31)

3.2.1.2. Ankâ /Simurg

Dîvân şiirinde Simurg istiğna, alçakgönüllülük, kanaat, azla yetinme sembolü olarak kullanılır. Dizelerde bu kuşla ilgili farklı efsanelere yer verilir. Kafdağı'nda yaşamasından, renkli tüylerinden, yüksekten uçmasından, yere konmayışından, yeşil renginden dolayı zikredilir. Zâl ve Sâm'la maceraları telmih edilir. Âşık, sevgilisinden yardım beklediğinde onu bir Simurg olarak nitelendirir. Sevgilinin asla görülmeyişinden, sadece adının bilinmesinden dolayı sevgili; Simurg'la denk tutulur. Ele geçirilemeyen bir kuş olasından dolayı ulaşılması zor şeyleri temsil eder (Onay, 2021: 52; Pala, 2020: 24). Cülûsiyelerde de padişahın büyüklüğü, yardımseverliği, ulaşılmazlığı söz konusu olduğunda Simurg ve Ankâ mazmunlarına başvurulmuştur. Padişah; yüksek vasıflarından dolayı Ankâ'ya benzetilmiş, Ankâ bu açıdan padişah için bir kıyas unsuru olmuştur. Bu kullanımlar geleneğe paraleldir.

Filibeli Vecdî, aşağıdaki beyitinde padişah için "O başı yüksek olan yiğit padişah, şahinini ava salsa şahin, kartalın gagasını alır; Simurg ve Ankâ'yı da kapar." diyerek padişahın şahininin bile Simurg ve Ankâ'dan daha yüce olmasından bahseder. Zira Simurg, önüne gelen her şeyi kapıp kendi ele geçirilemeyişine rağmen padişahın şahini de o kadar büyüktür ki Ankâ'yı bile ele geçirir. Burada padişahın yüceliğine atıf vardır. Simurg ise bir kıyas malzemesidir. Simurg'un yüksekten uçup yere konmayışına ve önüne gelen her şeyi kapışına da telmih vardır.

> Şikâra salsa şâhînin o şeh-bâz-ı ser-efrâzum
> Alur minkâr-ı 'ukâbı kapar simûrg u 'ankâyı (F. Vecdî, K. 26/23).

3.2.1.3. Ejderhâ

Edebiyatta sevgilinin saçı kıvrımından dolayı ejderhâya benzetilir. Sevgilinin saçının bol olması ile ejderhânın başının çok olması arasında bağ kurulur. Hazineleri ejderhâların koruduğuna inanılır. Bu yönüyle de ejderhâ şiirimizde kendisine yer bulur (And, 2020: 322- 327; Onay, 2021: 134, 135; Pala, 2020: 136). İncelediğimiz cülûsiyelerde de gelenekteki bu tip kullanımların yansımasını görmekteyiz. Cülûsiye metinlerinde ejderhâların ağzından ateş çıkarmasına, hazineleri korumasına, bin başlı olmasına telmihler vardır. Ejderhâ bu yönleriyle padişah için bir methiye, şair için de bir fahriye unsuru olmuştur. Bazen kaside şeklindeki cülûsiyelerde konuya hazırlığı

sağlayabilmek için teşbib bölümünde ejderhânın mitolojik anlatılarından da yararlanılır.

Filibeli Vecdî, beyitinde padişahın güneş ışığında düşmanlarının kanını saçan kılıcını çektiğindeki görüntünün ağzından ateş saçan bir ejderhânın kuyudan çıkmasını andırdığını söyler. Padişahın kılıcına güneş ışığının vurmasıyla ejderhânın ağzından ateş çıkarmasının görüntüsü arasında benzerlik ilgisi kurulmuştur. Hem de kılıç, kan dökücülüğü nedeniyle ağzından ateş saçan bir ejderhâya benzetilmiştir. Böyle bir kullanımla padişahın o dehşetli savaş ortamında düşmanlar için korkutucu görüntüsü anlatılmaya çalışılmış, ejderhâ; padişahın korkutuculuğu konusunda kıyas malzemesi edilmiştir. Beyitte bu dehşet ortamı mübalağa sanatıyla daha da güçlendirilmiştir.

Tîg-ı hûn-âşâmını çekdi miyânından şebüñ
Çıkdı gûyâ çâhdan bir ecder-i âteş-feşân (F. Vecdî, K. 8/2)

Sünbülzâde Vehbî, cülûsiyesinin aşağıya alınan beyitinde ejderhâların hazineleri koruduğuna telmihte bulunur. Burada şair, ejderhâ motifini kendisini övmek için kullanmıştır. Sözlerinin mana hazinesi olduğunu, kaleminin de o hazineye her an gözcülük eden bir ejderhâ olduğunu söyler. Böylece kendisini ejderhaya benzeterek kıymetli söz hazinelerini kendisinin sakladığını, kendisinden başka kimsenin o hazinelere ulaşamayacağını anlatmaktadır. Beyitte ejderhâ ve şair arasında teşbih sanatı vardır.

Dilim gencîne-i ma'nâ kalem destimde ejderhâ
Nigehbânlık eder her dem o genc-i şâyegân üzre (S. Vehbî, K. 15/ 56)

Hâtif, cülûsiyesinin teşbib bölümünde ejderhâ imajına yer vermiştir. Dağınık saçlı sevgililerin saçlarının çokluğunu bin başlı ejderhâların kafalarına benzetmektedir. Bu yüzden gönlünün o ejderhâ saçlı güzellere kanmadığını söylemiştir. Böyle bir kullanıma okuyucuyu konuya hazırlamak için yer verilmiştir. Sevgililerin saçlarının ejderhanın bin başlı kafasına benzetilmesi dîvân şiiri geleneğinde alışılmış bir kullanımdır.

Gözümde şekl-i ejder oldığından târ-ı efkârı
Nigâh itmez dil-i dîvânemiz zülf-i perîşâna (Hâtif, K. 13/2).

3.2.1.4. Hüdhüd

Mitolojik kuşlardandır. Dîvân şiirinde Hz. Mûsâ ve Hz. Süleymân ile olan maceraları anlatılmıştır (And, 2020: 317; Onay, 2021: 194, 195; Pala, 2020: 216).

Cülûsiyelerde de bu kullanımlara yer verilmiştir. Bunların yanında haberciliğinden bahsedilir. Bu tip kullanımlar geleneğe uygundur.

Bosnalı Alâeddin Sâbit, II. Süleyman'ın cülûsu üzerine yazdığı şiirinde II. Süleyman'ın adının Süleymân Peygamber'i hatırlatmasından dolayı onun cülûsunu haber verenin Hüdhüd olduğunu söylemiştir. Hüdhüd seher vakti ümitle Sebâ ülkesinden gelip müjdeli ve mübarek haberler getirmiştir. Bu müjdeli haber II. Süleyman'ın cülûsudur. Söz konusu iki beyitte Hüdhüd'ün Sebâ'dan Hz. Süleymân'a haber getirmesi telmih edilmiştir. II. Süleyman ve Süleymân Peygamber arasında isim benzerliğinden dolayı benzerlik ilgisi kurularak teşbih sanatı yapılmıştır.

Seher geldi bir Hüdhüd-i hûb-mânzâr
Fürû-hişte-tâ'vîz ümmîd-i der-ber

Getürdi beşâretle mülk-i Sebâdan
Müferrih havâdis mübârek haberler (B. A. Sâbit, Kt. 3/1,2)

3.2.1.5. Hümâ

"Devlet kuşu, tâlih kuşu" demektir. Kafdağı'nda yaşar. Gölgesi kimin başına düşerse onun padişah olacağı ya da önemli bir göreve geleceğine inanılır. Ayrıca zenginlik, mutluluk, refah ve huzura vesile olur. Dîvân şiirinde Hümâ, talih ve mutluluk sembolüdür. Methiye ve cülûsiyelerde padişah Hümâ kuşu ile ilişkilendirilir. Hükümdar için övgü unsuru olarak kullanılır. Şiirlerde "Hümâ-pâye, Hümâ-sâye, Hümâ-pervâz" gibi terkibler hükümdarın sıfatlarıdır. Sevgili için de mutluluk verdiğinden dolayı Hümâ kuşu tabiri kullanılır. Peygamberimiz'e de "Hümâ-yı beyzâ-yı din" lakabı verilmiştir (And, 2020: 320; Levend, 2018: 186; Pala, 2020: 216).

Cülûsiyelerde de Hümâ motifinin geleneğe pararel kullanımları yer almıştır. Padişahlık makamı için Hümâ kelimesi çok kullanılır. Hümâ kuşu yüksekten uçtuğu için gölgesinin padişahın üzerine düştüğü, padişahın bundan dolayı zenginlik ve ihtişam sahibi olduğu, padişahlık görevine de bunun için geldiği hissettirilir. Padişahın Hümâ kuşunun gölgesi, kanadı olduğu yolunda kullanımlara yer verilmiştir. Bu kelimeden "padişaha ait" anlamında "hümâyûn" kelimesi türetilmiştir.

Revânî, padişah için devletin Hümâ kuşu olduğunu, kanatlarını açtığında dönen feleğin bütün katlarını kanadı altına aldığını söylemiştir. Bu kullanımla padişahın koruyuculuğu, mutluluk ve huzur kaynağı olduğu vurgulanmıştır. Hümâ kuşu yüksekten uçtuğu için padişahın yüksek vasıflarına bir sembol olmuştur. Padişahın

yüksek vasıfları ve Hümâ kuşu arasında benzerlik ilgisi kurulmuştur. Yani Hümâ motifi padişahın yüceliğini anlatmak için kıyas unsuru yapılmıştır.

Yahod devlet hümâsıdur kaçan kim bâl ü per açа
Kanadı altına alur hemân dem çarh-ı gerdânı (Revânî, K. 33/15)

Azmizâde Haletî, padişahı "Hümâ kuşunun gölgesi, hükümdarlık makamının sahibi, yüksek feleklerin sultanı" diyerek övmektedir. Bu beyitte Hümâ kuşunun gölgesinin padişahın üstüne düştüğü anlatılmıştır. Bilindiği gibi Hümâ'nın gölgesi kimin üstüne düşerse o yüksek bir mevkiye gelir. Padişah da bu sayede padişahlık makamına gelmiştir. Böylece Hümâ'nın gölgesinin şans getirdiği inancına telmih yapılmıştır.

Hümâ-sâye hümâyûn-pâye sultân-ı felek-rif'at
Cenâb-ı Hazret-i Sultân Mehemmed Hân-ı 'Osmânî (A. Hâletî, K. 1/9)

Dîvân şiirinde kullanılan daha pek çok mitolojik kavram ve varlık vardır. Fakat cülûsiye metinlerinde genellikle yukarıda zikrettiğimiz kavram ve varlıklar işlenmiştir. Cülûsiyelerde genel kullanımın aksine yeni ve farklı bir varlık ya da kavram göze çarpmamış, şairler mitolojik kavramların kullanımı konusunda geleneğe bağlı kalmışlardır. Ayrıca bu kavramların kullanımı metinlere bağlamsal derinlik katma işlevi görmüştür.

3.2.2. Mitolojik Şahıslar

3.2.2.1. Behmen

Acem kahramanlarından İskender'in oğlu Erdşîr'in lakabıdır. "Zekî ve anlayışlı" anlamına gelmektedir. Mitolojide Behmen kelimesiyle ilgili farklı rivayetler vardır. "Brehmen" kelimesinden geldiği, Zerdüşt'e inen meleğin adı olduğu, sihirde ileri giden bir hükümdar olduğu, Rüstem'in büyüttüğü bir şahıs olduğu, Güneş takviminin on birinci ayı olduğu gibi inanışlar vardır. Fakat şiirimize bakan yüzü onun kahramanlık sembolü olmasıdır. Ululuk ve azamet sahibidir. Tacı, tahtı sık sık telmih edilir (Levend, 2018: 162; Onay, 2021: 127; Pala, 2020: 62, 63; Tökel, 2016: 90-92). Cülûsiye metinlerinde de kullanımı buna paraleldir. Memduh için örnek alınacak bir övgü timsali olarak kullanılmıştır. Nâbî, örnek olarak alınan beyitinde padişah atına binip yola revan olduğunda güzergâhında Şâpûr ve Behmen'in ruhunun bulunduğunu söyler. "Yiğitlik ve cesaret konusunda kendisine Behmen ve Şâpûr yol göstericidir." diyerek padişahı övmektedir.

Süvâr olınca sa'âdetle rahş-ı ikbâle
Güzergehinde turur ruh-ı Behmen-i Şâpûr (Nâbî, K. 7/67)

3.2.2.2. Behrâm

Sasani hükümdarlarındandır. 20 yıl hüküm sürmüştür. Döneminde dört yıl boyunca kimse ölmemiş, zevk ve eğlence ayyuka çıkmıştır. Adına "Behrâm-ı Gûr" da denir. "Gûr" kelimesinin hem "eşek" hem de "çukur/mezar" anlamı vardır. Yabaneşeği avına meraklı olduğu için bu adla anılmıştır. Hatta bir gün avlanırken bir çukura düşerek ölmüştür. Dîvân şiirinde daha çok kahramanlık, adalet ve cesaret konularında adı geçer. Övülen kişi bu yönleriyle Behrâm'a benzetilir. Şiirimizde "Gûr" lakabıyla da zikredilir. Hatta debdebeli iktidarının sonunda yine ölümü tattığı için dünyanın geçiciliği anlatılırken de adı anılır. Behrâm; ayrıca İran mitolojisinde Merkür'ün karşılığıdır, "savaş tanrısı" anlamı vardır. Bu yüzden savaş konulu şiirlerde, methiyelerde, fetihnâme, gazâvatnâme ve cülûsiyelerde Behrâm'a telmih yapılır (Pala, 2020: 63; Tökel, 2016: 92- 94).

İncelediğimiz cülûsiyelerde Behrâm karşımıza çok çıkmıştır. Fakat bu kullanımların sadece bir tanesi mitolojik şahıs olan Behrâm'dır. Burada da padişah, kahramanlığı anlatılırken kendisiyle kıyas edilerek övülmüştür. Bu kullanım geleneksel kullanıma uygundur. Diğer beyitlerde Behrâm, "Merkür" anlamında kullanılmıştır. Bu yönü "Kozmik Âlem" bölümünde ele alınmıştır.

Süheylî'nin III. Mehmed'e yazdığı cülûsiyesinde Behrâm'ın "savaş tanrısı Merkür"ü de andıracak şekilde savaşçı yanına vurgu yapılmıştır. Süheylî, padişaha Behrâm gibi savaşçı, intikamcı diyerek, düşmanlarını mağlup etmede başarılı olduğunu söyleyip memduhu över. Behrâm; padişah için bir övgü malzemesi olarak kullanılmış, din düşmanlarına karşı intikamcılığı yönüyle padişah Behrâm'a benzetilmiştir. Bundan dolayı beyitte teşbih sanatı da yapılmıştır.

Kahramân-rezm ü Nerîmân-bezm-i Behrâm-intikâm
Erdeşîr-i şîr-dil Tahmûres-i gîtî-sitân (Süheylî, K. 8/26)

3.2.2.3. Cem/ Cemşîd

İran hükümdarlarından Tahmûrs'un oğludur. Dîvân şiirinde çokça anılan Cem, birçok icadın da mucididir. Cem'in dîvân şiirinde çok geniş bir kullanım yelpazesi vardır. Adı özellikle şarap, zevk ve eğlence söz konusu olduğunda zikredilir. Şairler kendilerini överken meclislerini Cem'in meclisiyle karşılaştırır. Dünyayı gösteren

kadehi, tacı, tahtı telmih konusu yapılır. Hatta kadehinin İskender'in aynası yerine kullanıldığı da olmuştur. Bu ayna bazen sevgilinin yüzü, gönlü bazen de temiz yaratılışlı bir dost olur. Kullanım alanlarından bir diğeri de yücelik ve ululuk timsali oluşudur. İktidar, güç ve şa'şaa sembolü olarak kullanılmıştır. Methiye ve cülûsiyelerde padişahlar için bir övgü malzemesi durumundadır. Padişahın gücü ve iktidarı Cem'le karşılaştırılıp padişah ikinci Cem olarak nitelendirilir. Böylece memduha ululuk atfedilir. Hükümdarın kudretinin Cem'inki gibi hatta ondan daha fazla olduğu öne sürülerek methedilir (Pala, 2020: 87; Tökel, 2016: 106, 112).

Cem'in cülûsiyelerde de geniş bir kullanım yelpazesi vardır ve bu kullanımlar da geleneğe uygundur. Cülûsiyelerde Cem; zevk, sefâ, eğlence, hükümdarlık, ihtişam, güç, iktidar, adalet, doğruluk sembolüdür. Eğlence meclisine, tacına, tahtına, kadehine, kendisine "Cemşîd" adının verilmesine değinilmiştir. Padişahlar övülürken Cem'le karşılaştırılmış, ona denk ya da ondan üstün oldukları söylenmiştir. Bundan dolayı Cem motifi padişahları övgü için bir kıyas malzemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönlü kullanımlarda telmih, istiare, mecaz, teşbih ve mübalağa sanatlarına da bolca yer verilmiştir.

Gelibolulu Mustafâ Âlî, aşağıdaki beyitinde Cem'in kadehine telmih yapmaktadır. Padişahın cülûsuyla gönüllerde kederin kalmadığını, âlemin yenilendiğini söylemiştir. Şarap dağıtan kişiye de, Cem'in safa bahşeden kadehinin yenilendiğini hatırlatmıştır. Beyitte Cem ve içki ilişkisine, meclisine, zevk, eğlence ve taravet sembolü olmasına vurgu vardır. Padişahın meclisi ve Cem'in meclisi arasında bir karşılaştırma yapılmış, Cem'in meclisi padişahınkinden daha üstün görülmüştür. Padişah halkına zevk ve mutluluk ihsan etmesiyle ve kendi ihtişamıyla dünyanın görüp görebileceği en büyük hükümdarlarından biri olan Cem'den bile daha yüce olduğu algısı oluşturularak padişaha büyük övgü ifadeleri sarf edilmiştir.

> Sâkî yürisün câm-ı safâ Cem yeñilendi
> Dillerde keder kalmadı 'âlem yeñilendi (G. Âlî, G. 1404/1)

Nev'î, cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyitte Cem'in yüksek yere kurdurduğu tahtını anmaktadır. "Tahta çıkan padişahın parıltısı, güneşin ve Cem'inki gibidir." diyerek padişaha ululuk atfetmektedir. Padişah, ululuk ve ihtişam yönüyle Cem'le karşılaştırılmış ve ona eşit görülmüştür. Bu kullanımda teşbih sanatı mevcuttur. Ayrıca

Cem'e güneş ışığını yansıtmasından dolayı "Cemşîd" unvanının verilmesini de telmih etmektedir.

Nedür bu tal'ât-i hurşîd ü fitnât-ı Cemşîd
Nedür bu haşmet-i İskenderî vü heybet-i Zâl (Nev'î, K. 29/ 9)

Azmizâde Haletî, söz konusu beyitinde Cem'in tahtına gönderme yapmıştır. Felek; Cem ve Dârâ'nın tahtını padişahın cülûsuna kadar saklamış, korumuştur. Padişaha sağ salim teslim ettiğinde ise padişah, onların tahtını kendi azametine layık görmediğinden olsa gerek, tahta oturmamıştır. Burada şair, padişahın yüceliğinin Cem'den bile fazla olduğunu söyleyerek memduhunu övmektedir. Bu beyitte yine ululuk yönünden padişah ve Cem karşılaştırması göze çarpmaktadır.

Felek saklar yorardı tahtını Dârâ vü Cemşîd'ün
Ana teslîm idince yirine oturmadı cânı (A. Haletî, K. 1/2)

Nef'î, aşağıdaki beyitinde Cem'i adalet timsali olarak resmetmektedir. Tahta yeni çıkan padişah şan ve şevket cihanının tahtını süsleyen şahtır. Tahtı adalet ve doğruluğun tahtı, kendisi Cem gibi büyük hükümdar, makamı ise felek makamındadır. Dîvân şiirinde Cem adalet bakımından sembol olarak kullanılmamıştır. Bu kullanım dîvân şiirine mazmun açısından şairin yeni bir açılım getirmeye çalıştığını düşündürmektedir.

Cihân-ı şevket ü şânın serîrârâ şehenşâhı
Serîr-i adl ü dâdın dâver-i Cem câh-ı devrânı (Nef'î, K. 11/13)

3.2.2.4. Dahhâk

İran padişahlarındandır. Dîvân şiirinde Dahhâk zulmün, kötülüğün sembolüdür. Büyük bir hükümdar oluşuna da atıf yapılır. Gâve tarafından öldürülüp yerine Ferîdûn'un tahta çıkması telmih konusu edilir. Bazen sevgili de aşığa zulmettiği için Dahhâk'la eşleştirilir. Sevgilinin siyah, uzun, dalgalı saçları, Dahhâk'ın omzundan çıkan iki yılana benzetilir. Düşmanlar için sıfat olarak kullanıldığı da olmuştur. Bazen de adı hayatın geçiciliğini vurgulamak için zikredilir (Tökel, 2016: 116-117).

Cülûsiyelerde Dahhâk'ın adına sadece bir yerde rastladık. Bu da Hüdâyî-i Kadîm'in cülûsiyesidir. Hüdâyi-i Kadîm, cülûsiyesinde Dahhâk'ın devlet sahibi büyük bir hükümdar olduğundan bahsetmiştir. Bu kullanım dîvân şiirindeki genel kullanıma

uygundur. Dîvân şiirinde de Dahhâk ululuğu temsil eder şekilde kullanılmıştır. Dahhâk'ın buradaki işlevi de padişahın ululuğunu anlatmak için bir kıyas unsuru olmasıdır.

Gül-i bahtuñ revâdur bu çemende
İderse devlet-i Dahhâk'e hande (Hüdâyî K., Mes. 2/8)

3.2.2.5. Dârâ

İran hükümdarlarındandır. İsfendiyâr'ın torunu, Behmen'in oğludur. Dîvân şiirinde adı en çok geçen hükümdarlardandır. Ululuğu ve ihtişamıyla şiire konu olmuştur. Kasidelerde memduh Dârâ ile karşılaştırılmış ve Dârâ küçümsenerek memduh yüceltilmiştir. Hatta Dârâ memduhun kapıcısı olarak nitelendirilir. Dünya hayatının geçiciliği söz konusu olduğunda da Dârâ'nın adı anılır. Şair bazen kendisini aşk ülkesinin sultanı, Dârâ'sı olarak tanımlar. Dârâ'nın İskender'le savaşları konusunda da ismi zikredilir (Levend, 2018: 163; Onay, 2021: 28; Pala, 2020: 106; Tökel, 2016: 118-122).

Dârâ'nın cülûsiyelerde kullanımları dîvân şiiri geleneğine paraleldir. Dara; cülûsiye metinlerinde de iktidarı ve debdebesiyle anılır, İskender ile savaşına değinilir. Padişah Dârâ ile kıyaslanarak ihtişam bakımından padişahın daha yüksekte olduğu söylenip methedilir. "Hükümdar" anlamındaki kullanımı da cülûsiyelerde yaygındır. Bu kullanımlar beyite anlam derinliği de katar.

Ereğlili Türâbî, padişah için "O, öyle zenginlik ve ihtişam sahibi ki zamanın Dârâ'sı onun kölesi oldu." demektedir. Padişahı Dârâ ile kıyaslayıp ondan daha yüksek görerek övmüştür. Hükümdarın büyüklüğüne Dârâ bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştır. Ayrıca "dârâ" kelimesinin "hükümdar" anlamı da kastedilmiştir. Zamanın hükümdarlarının padişah tahta çıktıktan sonra onun kölesi olduğu anlatılmıştır. Bu iki anlamlı kullanımda tevriye sanatı vardır. Padişaha Dârâ gibi efsanevi bir hükümdarın köle olmasında mübalağa sanatı mevcuttur. "Köle" ve hükümdar anlamındaki "dârâ" kelimelerinin kullanımıyla da tezat sanatı yapılmıştır.

Bunca dârât u haşemle olup ol server-i dîn
Bendesi oldı derinde niçe Dârâ-yı zamân (E. Türâbî, Kt. 161/ 2)

3.2.2.6. Efrâsiyab

Turan hükümdarlarından Alp Er Tunga'nın *Şehnâme*'deki adıdır. Dîvân şiirinde kahramanlık ve yiğitlik sembolü olarak anılmıştır. Memduh, Efrâsiyab'a benzetilerek övülmüştür. Bazen de dünyanın geçiciliğini anlatmak için kendisine şiirlerde yer verilmiştir (Levend, 2018: 161; Onay, 2021: 28; Pala, 2020: 135; Tökel, 2016: 123-125).

Cülûsiye metinlerinde de dîvân şiiri çerçevesinde kullanılmıştır. Bu metinlerde padişah için bir övgü unsuru olarak yer almıştır. Güç ve kuvvet açısından Efrâsiyab küçümsenerek padişah yüceltilmiştir. İran ve Turan savaşlarına da dikkat çekilmiştir.

Gelibolulu Mustafâ Âlî; aşağıdaki beytinde padişaha Efrâsiyab ve Keyhüsrev'in gücünü, ihtişamını unutturmak için Allah'tan ona güç vermesini, bu bakımdan onların önüne geçmesini, İran ve Turan'ı kendi askerleriyle zapt etmesini istemiştir. Beyitte padişahın Efrâsiyab'a güç bakımından üstün gelmesi temennisini görüyoruz. Bu, padişah için bir övgü unsuru mahiyetindedir. Şair bu temenniyle mübalağa sanatı yapmıştır. İran-Turan savaşlarına da telmihte bulunmuştur.

Unıtdur nâmını Keyhüsrev'üñ Efrâsiyâb'uñ hem
İki kemter kuluñ zabt eylesün Îrân u Tûrânı (G. Âlî, K. 39/50)

3.2.2.7. Erdşîr

İran hükümdarlarından İskender'in oğludur. Kelime manası "öfkeli" ve "gazaplı arslan"dır. Dîvân şiirinde kahramanlık, yiğitlik sembolü olarak kullanılır (Pala, 2020: 62, 140; Tökel, 2016: 90, 130). Cülûsiye metinlerinde şairler memduhunu Erdşîr'le karşılaştırıp memduhun Erdşîr'den daha yüce olduğunu savunurlar. Böylece Erdşîr, padişah için bir övgü unsuru olmuştur. Genel kullanıma da uygun olarak yer almıştır.

Süheylî, aşağıdaki beyitinde padişahı Erdşîr gibi aslan yürekli diye överek hem Erdşîr'e telmihte bulunmuş hem de sözcük anlamı olan "arslan"a dikkat çekmiştir. Beyitte padişah cesaret yönünden Erdşîr'e benzetilmiş, bu kullanımla teşbih sanatı yapılmıştır. Ayrıca padişahın cesaretini övmek için kıyas malzemesi durumunda kullanılmıştır. "Erdşîr" kelimesinin "arslan" anlamı da kastedildiği için tevriye sanatına da yer verilmiştir.

Kahramân-rezm ü Nerîmân-bezm-i Behrâm-intikâm
Erdeşîr-i şîr-dil Tahmûres-i gîtî-sitân (Süheylî, K. 8/26)

3.2.2.8. Fağfûr

Eski Çin hükümdarlarına verilen addır. Kaynaklarda Nûh Peygamber'in soyundan gelen ve Asya'nın tümünü ele geçiren Fağfûr adlı bir hükümdardan da bahsedilir. Şiirimizde memduhu övmek için kahramanlıkları ve gücü telmih edilir. Övülen kişi Fağfûr'la karşılaştırılıp yüceltilirken Fağfûr küçümsenir. Ayrıca "Çin" ve "Hıta" kelimeleriyle de beraber kullanılarak tenasüp sanatı yapılır (Onay, 2021: 153; Pala, 2020: 145; Tökel, 2016: 131).

Cülûsiyelerde kullanımı da geleneğe paraleldir. Diğer Acem hükümdarları gibi gücün, cesaretin, cömertliğin, doğruluğun, adaletin, zenginliğin kısacası hükümdarlığın sembolü olmuştur. Hükümdar, Fağfur'la kıyaslanıp ona benzetilerek övülmüş ya da ondan üstün görülmüştür.

İhyâ, cülûsiyesinde padişah için "Lütuf ve ihsanı Fağfûr gibi boldur." demiştir. Fağfûr, padişahın lütuf ve ihsan seviyesini ölçen bir ölçüt olarak kullanılmış ve padişahın lütufkâr yönü methedilmiştir. Bu açıdan aralarında bir benzerlik ilgisi kurularak teşbih sanatı yapılmıştır.

Kimine kâse-i zerrîn-hân lutf-ı ihsânı
Becâdır tâc-ı ser olsa şeh-i Fagfûr-ı hâkâne (İhyâ, Kt. 30/13)

3.2.2.9. Ferîdûn

Şehnâme'de geçen İran hükümdarlarındandır. Demirci Gâve'yle Dahhâk'ı öldürür ve tahta kendisi geçer. Klasik şiirde Ferîdûn en çok kullanılan mitolojik şahıslardan birisi olmuştur. Şiirimizde adalet, kahramanlık, iyilik, doğruluk sembolüdür. Uzun ömrüyle anılmıştır. Kendisiyle beraber Dahhâk ve Gâve de zikredilmiştir. Methiyelerde memduh Ferîdûn'la kıyaslanıp adalet ve doğruluk açısından ona denk ya da ondan üstün görülür (Pala, 2020: 159; Tökel, 2016: 136) Ferîdûn, şiirde ideal hükümdar tiplemelerinden bir tanesidir. Cülûsiye metinlerinde de bundan dolayı adı çokça geçer. Gizliden gizliye tahta yeni çıkan padişaha bir örnek olarak gösterilip devlet yönetimi konusunda önerilerde bulunulur. Ferîdûn, padişahın yöneticilik vasıfları ve adalet duygusu kendisiyle denk tutularak bu konularda övgü ve yüceltme işlevi görmüştür. Ayrıca cülûsiye metinlerinde adaletli olmasının yanı sıra diğer Acem şahları gibi ihtişamına ve uzun ömrüne de atıfta bulunulur. Bu kullanımları klasik şiirin geleneksel kullanımına paraleldir.

Keçecizâde İzzet Molla, aşağıdaki beyitinde "Ferîdûn saltanat sürdüm diye yersiz laflar etmiş, bizim padişahımızı görseydi ayağının tozu olurdu." diyerek hem uzun ömrüne hem de debdebe ve ihtişamına gönderme yapmıştır. Feridûn; uzun ömrü ve saltanatı açısından padişahla karşılaştırılarak padişahın yanında küçümsenmiş, padişah da yüceltilerek övülmüştür. Böylece mübalağa sanatı da yapılmıştır. Yine Feridûn'un uzun ömrüne ve hükümdarlığına atıfta bulunulmuş, bu yollu bir telmih sanatı oluşturulmuştur.

Ferîdûn saltanat sürdüm deyip lâf ü güzâf etmiş
O bî-bahta müyesser oldu mu pâ-bûs-ı Han Mahmûd (K. İzzet M., T. 35/3)

Râmiz Mehmed Efendi, cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyitte padişahı "zamanın Ferîdûn'u" diyerek övmüştür. Hükümdarlık ve saltanat açısından Ferîdûn ve padişah arasında teşbih sanatı oluşturulmuştur. Hem de Ferîdûn'un hayatı telmih edilmiştir. Burada padişahtan Ferîdûn gibi adaletli ve cesur olmasına dair gizli bir beklenti de hissedilmektedir.

Ferîdûn-ı zamân hâkân-ı devrân Hüsrev-i zî-şân
Vucûd-ı rûh-bahşı itdi ihyâ cism-i devrânı (Râmiz M. E., T. 46/2)

3.2.2.10. Hûşeng

İran hükümdarlarından Kiyumers'in torunudur. Şiirimizde adına çok rastlanmaz. Kullanıldığı yerlerde kahramanlık sembolü olmuştur (Levend, 2018: 158; Onay, 2021: 29; Pala, 2020: 215; Tökel, 2016: 139). Cülûsiyelerde ismine çok rastlanmamıştır. Kullanıldığı yerlerde padişahı cesareti ve kahramanlığı yönünden övmek için bir unsur olarak yer aldığı saptanmıştır. Bu kullanımlar klasik şiir geleneğindeki kullanımlara uygundur.

Ümîdî Ahmed, cülûsiyesinde padişahı "Kahramân gibi heybetli, Hûşeng gibi savaşçı, Cem yaradılışlı, Keyhüsrev gibi çok kuvvetli bir hükümdar." diyerek över. Klasik şiirde Hûşeng'in kahramanlığı telmih edildiği gibi burada da savaşçılığı yani dolaylı yoldan kahramanlığı ve cesareti telmih konusu olmuştur. Padişah savaşçılık yönünden Hûşeng'le denk görülerek methedilmiştir. İkisi arasındaki benzerlik unsurundan dolayı teşbih sanatı da yapılmıştır.

Kahramân-ı Kahtarân-heybet şeh-i Hûşeng-ceng
Pâdişâh-ı Cem-haşem Keyhüsrev-i sâhib-kırân (Ümîdî A., K. 1/7)

3.2.2.11. Hüsrev-i Pervîz

İran hükümdarlarından Nûşirevân'ın torunu, Hürmüz'ün oğludur. Kendisi de İran hükümdarlarındandır. *Ferhâd ile Şirîn* veyahut *Hüsrev ile Şirîn* hikâyesinin erkek kahramanıdır. Şebdîz ve Gülgûn adlı atları vardır. Dîvân şiirinde adı çokça geçen mitolojik kahramanlardan biridir. Şirîn ile olan aşkı üzerine *Hüsrev ü Şirîn* mesnevileri yazılmıştır. Sevgilisine kavuşan, mutlu âşık rolü üstlenmektedir. "Padişah" ve "güneş" kelimeleri için de "Hüsrev" kullanılır. Bu kelime padişahı överken tevriyeli olarak karşımıza çıkar. Âşık, sevgilisini de gönül tahtının padişahı kabul ettiği için Hüsrev olarak nitelendirir. Ayrıca dîvân şiirinde atları Şebdîz ve Gülgûn da bolca geçer (Levend, 2018: 166; Pala, 2020: 220; Tökel, 2016: 142-143). Cülûsiyelerde şairler padişahın yüceliğinden bahsederken onlara "Hüsrev" diye seslenirler. Hüsrev gibi güçlü bir hükümdar olduklarını belirtirler. Burada Hüsrev motifi padişahların büyüklüğünü kanıtlayan bir araç durumundadır. Padişah, Hüsrev ile karşılaştırılarak ona benzetilir ya da ondan daha yüksek konuma çıkarılır. Karşımıza atlar da telmih unsuru olarak çıkar. İki atı vasıtasıyla yine padişaha ululuk atfedilir. "Hüsrev" kelimesi "güneş" anlamında da kullanılmıştır. Padişaha hitap edilirken bu anlam da kastedilerek, "ülkenin güneşi" manası kastedilmiş, tevriyeli bir kullanım oluşturulmuştur. Bütün bu kullanımlara gelenek çerçevesinde yer verilmiştir.

Siyâhî Dede, aşağıdaki beyitinde padişaha "Hüsrev ve Dârâ senin devletinin yüceliğini hayalinde bile görmemiştir." diyerek padişahı Hüsrev ve Dârâ'dan bile yüce göstermektedir. Hüsrev motifi beyitte padişahın azametini ve ihtişamını anlatan bir sembol olarak kullanılmıştır. Hüsrev'in büyüklüğü telmih edilerek padişahın ondan daha büyük olduğu anlatılmıştır. Böylece mübalağa sanatına da yer verilmiştir.

Ne devlet kim hayâlin görmemişdür Hüsrev ü Dârâ
Ki hükmi cârî olmışdur ser-â-ser kevn-i imkâna (Siyâhî D, Kt. 1/19)

Kabûlî İbrâhîm Efendi, padişaha "Bugün tac, taht ve saltanat temiz yaradılışlı ve yüksek değerli padişahındır." diyerek padişahı över. Bu beyitte "hüsrev"in hem "padişah" anlamında hem de Acem kahramanı Hüsrev'i akla getirecek şekilde kullanımını görmekteyiz. Bu kullanımla tevriye sanatı yapılmıştır. Padişah büyüklük bakımından Hüsrev'le denk tutulmuştur. Yani Hüsrev motifi padişahın saltanatını methetmek için kıyas malzemesi olmuştur.

Bugün tâc u 'âlem bir pâdşâh-ı pak-zâduñdur

Serîr-i saltanat bir hüsrev-i ‘âlî-nijâduñdur (Kabûlî İ., T. 19/1)

Nâbî, aşağıdaki beyitinde padişahın atının dizginini Hüsrev’in atı Şebdîz’in dizginine benzetmiştir. Böylece padişaha ululuk atfetmiştir. Padişahın atının üzengisini de Gülgûn’un üzengisiyle denk tutar. Onun üzengisine güçlü, kuvvetli olan Gülgûn’un üzengisi layıktır, çünkü ancak o, atı yavaşlatabilir, durdurabilir. Önüne başka hiçbir şey duramaz. Padişahın atının bile Hüsrev’in atı kadar güçlü olması padişahın da gücünü kanıtlamaktadır. Padişah Hüsrev’e, atı da Şebdîz ve Gülgûn’a benzetilmiş ve teşbih sanatı oluşturulmuştur. Beyitte Hüsrev, Pervîz, Şebdîz ve Gülgûn kelimelerinin birlikte kullanımı görülmektedir. Bu dörtlü kullanım tenasüp sanatını oluşturmuştur. Ayrıca Hüsrev’in hayatı hatırlatıldığı için telmih sanatı da yapılmıştır.

Mahal ‘inânına Şeb-dîz-i Hüsrev ü Pervîz
Sezâ rikâbına Gül-gûn-ı Rüstem-i pür-zûr (Nâbî, K. 7/71).

Nev’îzâde Atâyî, beyitinde “hüsrev”i “güneş” anlamıyla kullanmanın yanında “padişah” anlamını da kastederek tevriye sanatı yapmıştır. “Tahta bayram gezegeninin güneşi geçecek” demekle bir yandan güneşin doğuşunu, ışıklarını saçmasını anlatırken bir yandan da padişahın tahta cülûsunu, ülkenin üzerine güneş gibi doğmasını kastetmektedir. Bu türlü kullanım beyite anlam derinliği katmıştır. Şair, padişahı güneşe benzeterek hem övmüş hem de istiare sanatı yapmıştır.

Âfitâb oldı ziyâ-bahş-ı hilâl-i iclâl
Geçicek taht-ı zere hüsrev-i seyyâre-i ‘îd (N. Atâyî, K. 19/19)

3.2.2.12. İsfendiyâr

İranlıların efsanevi kahramanlarından birisidir. Lakabı “Rûyinten (tunç bedenli)”dir. Heft-hân’ı geçen iki kişiden biridir. Rüstem ile savaşarak ölmüştür. Klasik şiirimizde İsfendiyâr cesareti, kahramanlığı, yiğitliği, savaşçılığıyla anılır. Vücuduna ok işlememesi, Hz. Dâvud’un zırhını giymesi, Zerdüşt’ün kendisini kutsal bir suda yıkaması, Heft-hân’ı geçmesi, savaşlarda hiç yaralanmaması ve ölmemesi, sadece Simurg’un gösterdiği ağaçtan yapılan okla gözünden vurularak ölmesi zikredilen özellikleridir. Şiirimizdeki kahramanlık sembollerinden bir tanesidir. Methiye ve cülûsiyelerde şair öveceği kişiyi İsfendiyâr ile kıyaslayarak ya ona denk görür ya da ondan daha yüksekte görerek memduhu yüceltir. Kendisinden bahsedilirken bazen sadece ismi zikredilmez, “Rûyinten” lakabı da zikredilir (Tökel, 2016: 146, 147).

İsfendiyâr cülûsiye metinlerinde pek fazla kullanılmamıştır. Kullanıldığı yerlerde de kahramanlığı, cesareti, saltanatı, büyüklüğü, savaşçılığı yönünden telmih edilmiştir. Padişah bu yönlerden İsfendiyâr ile karşılaştırılarak ona denk ya da ondan üstün görülmüştür. Yani İsfendiyâr motifi cülûsiyelerde padişah için bir kıyas unsuru olarak geçmektedir. "Rûyînten" lakabına da cülûsiye metinlerinde yer verilmiştir. Bu kullanımların tümü geleneksel kullanıma paraleldir.

Ebûbekir Celâlî, IV. Mustafa'ya yazdığı cülûsiyesinde "Bu hükümdar, İsfendiyâr tarafından kıskanılsa ne olur, zira cam ve kehribar ağacı değerli taşla bir olamaz." diyerek padişahı değerli taşa, İsfendiyâr'ı cama benzeterek padişahı över. Arada kıyas yaparak İsfendiyâr'ı küçümserken, padişahı yüceltir. Padişahın İsfendiyâr'dan bile yüce olarak anlatılması mübalağa sanatına, padişahın cevhere, İsfendiyâr'ın da cama benzetilmesi teşbih sanatına, bunların beyitte sıralı bir şekilde verilmesi leff ü neşr-i mürettep sanatına, züccâc ve cevher kelimelerinin birlikte kullanımı tezat sanatına, İskender'in hükümdarlığını hatırlatılması da telmih sanatına örnektir.

Olsa n'ola bu tâc-dâr reşk-i key-i İsfendiyâr
Cevherle olmaz hem-ayar berg-i züccâc ü senderûs (E. Celâlî, T. 30/7)

Bâkî, padişaha "Kahrının ateşinden İsfendiyâr bir anda erir." demektedir. Padişah ve İsfendiyâr karşılaştırılmakta ve padişah ondan üstün görülmektedir. Beyitte İsfendiyâr'ın "Rûyînten" lakabı kullanılmıştır. İsfendiyâr'ın padişahın kahrının ateşinden erimesi mübalağa örneğidir. "Su" ve "ateş" kelimelerinin beraber kullanılması tezat sanatı, İsfendiyâr'ın suya benzetilmesi teşbih sanatı oluşturmuştur.

Su gibi nâr-ı kahrından erir bir demde Rûyîn-ten
Tokınsa şu'le-i şemşîri nerm eyler Nerîmânı (Bâkî, K. 5/11)

3.2.2.13. İskender

Tarihî kaynaklarda iki İskender'den söz edilmektedir. Birisi Kur'ân'da adı geçen Zülkarneyn, diğeri ise Makedonya Kralı Büyük İskender'dir. Her iki İskender de yakın dönem ve coğrafyalarda yaşadıklarından, hayatlarındaki birtakım benzerlikler bu ikisinin birbirine karıştırılmasına sebep olmuştur. Fakat aynı kişi değillerdir. Zülkarneyn adaletli, Allah inancı olan, hakkında peygamber olduğu rivayetleri bulunan bir şahıstır. Ye'cûc ve Me'cûc'e set çekmiş, dünyayı gezmiştir. Fakat Makedonya kralı ise hırslı, insanlara eziyet eden, içki içen, adaletsiz bir

hükümdardır. Kısa ömrüne sayısız fetih ve zaferler sığdırmıştır. Şiirimizde adı anılan İskender bu iki İskender'in karışımıdır (Levend, 2018: 163; Onay, 2021: 204; Pala, 2020: 236; Tökel, 2016: 147). Klasik Türk şiirinde İskender adı farklı yönleriyle çok defa anılır. İskender'in kullanımının yanında âb-ı hayât, Hızır, İlyâs ve zulmet, sedd-i İskenderî, âyîne-i İskender ve Dârâ da telmih edilir. Hayatını anlatan İskendernâme türünde ürünler geleneğimizde çokça verilmiştir. Büyük bir hükümdar olduğu için padişahlara sunulan kasidelerde memduh, İskender'e benzetilir. Memduhtan "İskender-i sânî", "İskender-i zamân" diye bahsedilir. Hatta ve hatta bazı şairler bu övgüyü öylesine abartmışlardır ki İskender memduhtan daha alt seviyede işlenmiştir. Böylece memduh yüceltilirken İskender küçümsenmiştir. Şiirimizde İskender vezne uyması için "Sikender" olarak da kullanılmıştır. Bazen şairler aşk mesnevilerinde okuyucuya mola verdirmek için İskender kıssasına değinmişlerdir. Bazen de şairler istiğna amacıyla bir köşeye çekilip İskender'in sahip olduğu hiçbir dünyalık nimete sahip olmak istemediklerinden bahsederler. Kimi zaman ise İskender Süleymân Peygamber yerine kullanılmıştır (Levend, 2018: 163; Onay, 2021: 204; Pala, 2020: 236, 237; Tökel, 2016: 160-163).

Cülûsiye metinlerinde İskender, adı en sık geçen kahramanlardandır. Kullanımı dîvân şiirindeki kullanımına paraleldir. Kıssasında geçen âb-ı hayât, Hızır, İlyâs ve zulmet, sedd-i İskenderî, âyîne-i İskender, Dârâ sık sık telmih edilmiştir. Fakat cülûsiyelerin doğası gereği İskender'in en çok memduhu övmek amaçlı kullanıldığını görmekteyiz. Hükümdar övüleceği zaman İskender'e denk ya da ondan daha yüce olarak nitelendirilir. Hükümdara "II. İskender" ya da "zamanın İskender'i" gibi sıfatlarla seslenilmiştir. İskender'in iktidarından, kahramanlığından, kısa hayatındaki başarılarından, debdebesinde, şaşaasından, mantıklı hareket edişinden ve sağduyusundan bolca bahsedilmiştir. Böylece yeni hükümdar için ideal bir hükümdar tipi çizilmiştir. Böylece aslında hükümdara yol göstermek de amaçlanmıştır. Cülûsiyelerin fahriye kısımlarında şairler kendilerini överken sözlerini "âb-ı hayât" olarak nitelendirmişlerdir. İskender'in babasının adı Feylikos olduğu için adı zikredilirken "İbn-i Feylikos" dendiği olmuştur. Ya da ölçüye uydurmak için "Sikender" şeklinde de kullanılmıştır.

Bâkî, II. Selim'e takdim ettiği cülûsiyede padişahın tahta çıkmasıyla babası Kanuni Sultan Süleyman'ın mülkünün şeref bulduğunu, İskender-i Sânî olarak andığı

padişahın cülûs ettiğini söylemiştir. Bu beyitte İskender'in iktidar ve saltanat sahibi olmasına telmih vardır. Padişah, II. İskender olarak tanımlanıp yüceltilmiştir. Beyitte padişah İskender'e benzetilmiştir. Böylece teşbih sanatı yapılmıştır.

Bi-hamdi'llâh şeref buldı yine mülk-i Süleymânî
Cülûs itdi sa'âdet tahtına İskender-i sânî (Bâkî, K. 5/1)

Süheylî, aşağıdaki beyitinde padişah için "halkına yardımcı insaflı hükümdar, yeryüzünün İskender'i, Dârâ ve Keyhüsrev gibi izzetin ve büyüklüğün hükümdarı" diye sitayişler düzmüştür. Burada padişah yeryüzünün İskender'i denilerek övülmüştür. Burada da yukarıdaki gibi İskender'in iktidar ve güç sahibi oluşuna telmih vardır. İskender motifinin yanında Dârâ da kullanılmış, padişah ikisine benzetilerek teşbih sanatı yapılmıştır. İkisinin beraber kullanılmasıyla aralarındaki mücadeleye de gönderme yapılmıştır.

Dâver-i nusret-karîn İskender-i rûy-ı zemîn
Server-i 'izzet-rehîn Dârâ-yı Keyhüsrev-nişân (Süheylî, K. 8/25)

Azmizâde Hâletî, cülûsiyesinin fahriye kısmından alınan aşağıdaki beyitinde padişahı zamanın İskender'i, şiirini de padişahın ayağının altına akıttığı âb-ı hayât olarak nitelendirmiştir. "İskender'in âb-ı hayâta meyilli olduğu gibi, padişah da benim şiirime meyilli olmaz mı?" diye sorup hem kendini hem padişahı methetmiştir. İskender'in yanında âb-ı hayâtı da telmih etmiştir. Kendi şiirini âb-ı hayâta, padişahı da İskender'e benzetmiş; istiare sanatı yapmıştır. İskender ve âb-ı hayâtı beraber kullanması da tenasüp ve telmih sanatına örnektir.

Bana İskender-i devr-i zamâne mâ'il olmaz mı
Akıtdum hâk-i pâyına dilümden âb-ı hayvânı (A. Hâletî, K. 1/31)

Ebûbekir Celâlî, aşağıdaki beyitinde İskender'i "İbn-i Feylikos" olarak zikretmiştir. İskender'in babasının adı Feylikos'tur. Bundan dolayı bu beyitte "İbn-i Feylikos" olarak yer almıştır. Padişahın Cem gibi tacını giydiğini, İskender gibi debdebesinin kıskanıldığını söyler. Yine yukarıdaki beyitlerde olduğu gibi padişah debdebe ve ihtişam yönünden İskender'e benzetilmiş, böylece İskender padişah için bir kıyas unsuru olmuştur.

Bârekallâh efser-i ikbâli giydi Cem gibi
Oldı reşk-i revnak-ı İskender ibni Feylikos (E. Celâlî, T. 32/2)

Şâkir, söz konusu beyitinde İskender'in Ye'cûc ve Me'cûc kavmine karşı yaptığı sete telmihte bulunmuştur. Padişahın devletindeki Ye'cûc gibi fitnecilere karşı İskender gibi set çektiğinden, onları etkisiz kıldığından bahsetmektedir. Padişah İskender'e, düşmanlar Ye'cûc ve Me'cûc'a benzetilmiş; böylece arada teşbih sanatı oluşturulmuştur. Bu beyitte İskender motifi bir kurtarıcı görevinde kullanılmıştır, padişah kurtarıcılık yönünden İskender'le denk tutularak övülmüştür.

Sed çekip İskenderâsâ ey şeh-i nusret-penâh
Devletüñde oldı Ye'cüc-i fiten güm-kerde-râh (Şâkîr, Ter. 2/2)

Sünbülzâde Vehbî, aşağıdaki beyitinde İskender'in ayna motifine yer vermiştir. Padişahın İskender gibi imrenilecek ihtişamı ve debdebesinden bahsetmiş, temiz yaratılışının âlemi yansıtan ayna (İskender'in aynası) olduğunu söylemiştir. İskender ve aynası beraber kullanılarak tenasüp, padişah İskender'e ve aynaya benzetildiği için teşbih, "âyine-i İskender" hatırlatıldığı için telmih sanatı yapılmıştır. İskender ve ayna motifi padişahı yüceltmek için kullanılan birer sembol durumundadır.

Reşk-i İskender değil mi sûret-i dârâtı kim
Safvetiyle tab'ıdır âyîne-i 'âlem-nümâ (S. Vehbî, T. 1/9)

3.2.2.14. Kahramân

İran hükümdarlarından Tahmûrs'un oğludur. İnsanlardan birçok kişiyi öldürdüğünden dolayı "Kahramân-ı Kâtil" olarak bilinir. Dîvân şiirinde kahramanlık ve yiğitlik sembolüdür. Sevgilinin gözleri de öldürücülüğünden dolayı Kahramân'a benzetilir (Levend, 2018: 158; Onay, 2021: 214, 215; Pala, 2020: 252; Tökel 2016: 163). Cülûsiyelerde kullanımı da buna paraleldir. Kahramân, cülûsiyelerde mitolojik bir İran padişahı olarak ele alınır. Diğer İran padişahları gibi iktidarından ve cesaretinden bahsedilir. Bazı yerlerde de şair kendi şiirini Kahramân'ın savaşçılığıyla özdeşleştirip kendisini över.

Beyânî, cülûsiyesinde padişahı Peygamber yaratılışlı, İsâ nefesli, Yûsuf yüzlü, Kahramân görünüşlü, Nerîmân şiddetli, kuvvetli diyerek övmektedir. Kahramân genel Acem şahları gibi heybet ve ihtişamıyla ele alınmıştır. Padişahın görünüşünün de onun gibi heybetli, ihtişamlı olduğu söylenmek istenmiştir. Padişahın görünüşünün Kahramân'a benzetilmesi teşbih sanatına, Kahramân'ın adının kullanılması telmih sanatına örnektir.

Mustafâ-hulk u Mesîhâ-dem ü Yûsuf-dîdâr
Kahramân-hey'et ü sultân-ı Nerîmân-teşdîd (Beyânî, K. 3/67)

Ümîdî Ahmed, cülûsiyesinin fahriye bölümünde kendi şiirini Kahramân'ın kılıcı olarak nitelendirip o kılıçla gönülleri çaldığını anlatmaktadır. Şiirde Kahramân'ın savaşçılığına ve insanları öldürüp "Kâtil" sıfatı almasına değinilerek telmih yapılmıştır. Kahraman nasıl kılıcıyla insanları öldürüyorsa, şair de şiirinin kılıcıyla gönülleri çalmaktadır. Şairin sözleri ve Kahraman'ın kılıcı arasında istiare sanatı yapılmıştır. Kahrâman motifi şairin şiir yeteneğini anlatmak için başvurulan bir sembol durumundadır.

Bir mücevher kasedür destüñde tac-ı Keykûbad
Bir dili çalar kuluñ yanuñda tîg-i Kahraman (Ümîdî A., K. 1/33)

3.2.2.15. Keyhüsrev

İran kükümdarlarından Keykâvus'un oğlu, Siyâvuş'un torunudur. Aynı zamanda anne tarafından Efrâsiyab'ın da torunudur. Dîvân şiirinde Keyhüsrev, büyük padişahların sıfatı olarak kullanılır. Methiyelerde memduhu överken bir kıyas unsuru olarak karşımıza çıkar. Memduh "Keyhüsrev-i sânî" denilerek Keyhüsrev'e denk tutulur. Bazen Keyhüsrev küçümsenip memduh yüceltilir. Bazen de şairler dünyadan el çekmek adına Keyhüsrev'in sahip olduğu hiçbir şeyi istemezler (Pala, 2020: 268; Tökel, 2016, 172, 173). Keyhüsrev'in memduh için kıyas unsuru olması cülûsiyeler için de geçerlidir. Bu anlamda padişahlar saltanatları, iktidarları ve güçleri yönünden Keyhüsrev ile karşılaştırılırlar. Bazen ona denk tutulurken bazen de ondan üstün görülürler. Bu kullanımlar dîvân şiirinin geleneksel kullanımlarına paraleldir.

Kafzâde Fâizî, aşağıdaki beyitinde padişah için "Keyhüsrev vasıflı, Dârâ'yı mağlup eden İskender gibi muzaffer hakan" diyerek padişahı Keyhüsrev gibi ahlaklı ve yüksek vasıflara sahip bir padişah olarak nitelendirmiştir. Keyhüsrev, padişahın yüksek vasıfları için bir karşılaştırma malzemesidir. Şair padişahı onunla karşılaştırarak üstün yönlerini ona benzeterek bu üstünlüğü kanıtlamıştır. Bu benzetme sonucu teşbih sanatı yapılmıştır.

Hâkân-ı Keyhüsrev-siyer Dârâ-yı İskender-zafer
Pîrâye-i tâc ü kemer revnâk-dîh-i Cem-mesnedi (K. Fâizî, Kt. 19/5)

3.2.2.16. Keykûbad

İran hükümdarlarındandır. Ferîdûn'un soyundan gelir. Yüz yıl boyunca hükümdarlık yapmıştır. Ölene kadar ülkeyi huzur, barış ve adaletle yönetmiştir. Dîvân şiirinde adalet konusunda adı en çok anılan kahramanlardan birisidir. Kasidelerde memduhu övmek için kıyas ögesi olur. Övülen kişi onunla denk ya da ondan üstün tutulur. Diğer hükümdarlar gibi iktidar, ihtişam ve debdebe sembolü olmuştur. Dünyanın geçiciliği konusunda ismi zikredilir. Bazen şairler kendilerini aşk meydanının hükümdarı olarak nitelendirip Keykûbad'la denk tutarlar. Bazen de uzlet için adı anılır. Şair uzlete çekildiğinde o manevi halini Keykûbad'ın debdebesine tercih eder (Levend, 2018: 161; Pala, 2020: 268; Tökel, 2016: 178, 179).

Cülûsiyelerde Keykûbad motifinin kullanılması geleneğin yansıması şeklinde olmuştur. Bu metinlerde de şairler padişahı methederken Keykûbad'la kıyaslarlar, hatta padişahı Keykûbad'dan üstün görürler. Padişah onun gibi yüce yaratılışlı, iktidar sahibi, güçlü, kuvvetli, adaletli, zengin bir hükümdardır. Bu açıdan Keykûbad hükümdarlık sembolü olmuş, padişahların iktidarını kanıtlayan bir kıyas ögesi yapılmıştır. Bu tip kullanımlarda arada benzerlik oluşturulduğu için teşbih, istiare gibi sanatlar yapılmıştır. Keykûbâd'ın hayatı hatırlatılarak telmih sanatı yapılmıştır.

Ümîdî Ahmed, aşağıdaki beyitinde Keykûbad'ın tacını padişahın elinde mücevherden bir kâse olarak zikretmesi mübalağa sanatına örnektir. Padişah o kadar yücedir ki Keykûbad'ın başına taktığı hükümdarlık tacını elinde bir kâse olarak tutar. Padişah ve Keykûbad güç açısından kıyaslanmış, padişah Keykûbad'a üstün gelmiştir. Beyitte Keykûbad'ın hükümdarlığı telmih edilmiştir.

Bir mücevher kasedür destüñde tac-ı Keykûbad
Bir dili çalar kuluñ yanuñda tîg-i Kahraman (Ümîdî A., K. 1/33)

3.2.2.17. Nerîmân

Şehnâme'de geçen ünlü bir pehlivandır. Sâm'ın babası, Zâl'in dedesi, Rüstem'in büyük dedesidir. *Şehnâme*'de Rüstem'den onun soyundan geldiği için övgüyle bahsedilir. Dîvân şiirinde Nerîmân, kahramanlık timsalidir. Şairler memduhu överken Nerîmân'la kıyaslarlar. Adı Sâm'la beraber zikredilir (Levend, 2018: 166; Onay, 2021: 29; Pala, 2020: 356, 357; Tökel, 2016: 188, 189). Cülûsiyelerde sadece bir yerde karşımıza çıkmıştır. Buradaki kullanımı geleneğe paraleldir. Şairler, padişah ve Nerîmân'ı kahramanlık açısından kıyaslayıp padişahı Nerîmân'a denk ya da ondan üstün tutarlar.

Hâtif, III. Selim'e yazdığı cülûsiyesinde padişaha "Ey cömert padişah, ey saltanatın süsü hükümdar, senin kahrının kuvvetinin büyüklüğü Nerîmân'a bile dehşet verir." diyerek mübalağa yoluyla padişahı yüceltmiştir. Padişah güç, kuvvet, kahramanlık, yiğitlik, cesaret, savaşçılık ve öfke yönünden Nerîmân'dan daha yüksek görülmüştür.

Kerem-kârâ hidîvâ pâdişâhâ saltanat-pîrâ
Virir dehşet kemâl-i kuvvet-i kahrıñ Nerîmân'a (Hâtif, K. 13/12)

3.2.2.18. Nûşirevân

İran'ın adaletiyle meşhur hükümdarıdır. Kisrâ" lakabını kullanan ilk hükümdardır. Halkı o kadar yüksek bir adalet duygusuyla yönetmiştir ki halk yönetiminden çok memnun olmuştur. Sarayına "zincîr-i adl" denen ucunda çan olan adalet zincirini çektirmiştir. Halktan sıkıntısı olanlar bu çanı çaldığında Nûşirevân problem olduğunu anlar, halkının sıkıntısını dinlemek ve çözmek için harekete geçermiş. Ülkede refah, adalet ve huzuru yaymıştır. Nûşirevân adaletli yönetiminin yanında yaptırdığı saray ve kasırlarla meşhurdur. Klasik Türk şiirinde Nûşirevân adaleti ve saraylarıyla yer almıştır. Methiye tarzı şiirlerde memduh adalet yönünden Nûşirevân'la karşılaştırılır, onunla eşit görülür ya da ondan üstün görülür. Yaptırdığı sarayları ise sevgilinin güzelliğini anlatmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Saraylardaki kemerler -ki buna tak denmektedir- kavisli yapısından dolayı sevgilinin kaşına benzetilir. Sevgilinin kendisi güzellik sarayına, saçları ise adalet zincirine benzetilir. Şiirde "Nûşinrevân" olarak da geçer (Onay, 2021: 29; Tökel, 2016: 192-194).

Cülûsiyelerde Nûşirevân ekseriyetle adaletiyle zikredilmiştir. Nûşirevân bir kıyas unsuru olarak kullanılmış, adil olma açısından padişah ona denk ya da ondan daha üstün tutulmuştur. Bu yönüyle şairlerin esasen yeni hükümdara adaletli ve ideal bir yönetici olma konusunda da yol göstermek istedikleri savunulabilir. Çünkü Nûşirevân her yönüyle kusursuz bir yönetici profilidir. Bu şahıs cülûsiyelerde sadece "Nûşirevân" olarak değil, "Enûşirvân" ve "Kisrâ" adlarıyla da anılmaktadır. Bütün bu kullanımlar klasik Türk şiiri geleneğine uygundur.

Ümîdî Ahmed, aşağıdaki beytinde padişaha "Ey adil padişah, senin adaletli devrinde Nûşirevân bile kapına adalet zincir ile gelse buna şaşırmamak lazımdır." diyerek padişahı adalet mevzusunda Nûşirevân'dan da üstün görmektedir. Yeni

padişah o kadar adildir ki, Nûşirevân adalet konusunda ondan yardım istemek, onu örnek alabilmek için adalet çanını çalma gereği duymuştur. Nûşirevân'ın adalet konusundaki hassasiyeti padişah için bir kıyas ve övgü malzemesi olarak kullanılmıştır. Burada hem mübalağa hem de telmih sanatlarını da görmekteyiz.

Devr-i 'adlüñde senüñ ey padişah-ı dad-gîr
Kapuña zencîr ile gelse n'ola Nuşîrevan (Ümîdî A., K. 1/28)

Filibeli Vecdî, cülûsiyesinde padişah için "O; tahta çıktıktan sonra yiğitlikte Zâloğlu Rüstem'in adı anılmaz oldu, adalette de Kisrâ Nûşirevân'ın adını unutturdu." demektedir. Bu kullanım hem telmih hem de bir mübalağa örneğidir. Padişahın adalet konusunda dünyaya nam salmış bir hükümdarı geride bırakması padişah için çok büyük bir övgü ifadesidir. Aslında beyitin satır arasında adalet konusunda Nûşirevân'ın padişaha örnek olması gerektiği konusunda padişaha bir tavsiye verildiği savunulabilir. Burada Nûşirevân'ın hem "Enûşirvân" şeklindeki kullanımı hem de "Kisrâ" unvanını görmekteyiz.

Şecâ'atde añılmaz oldı adı Rüstem-i Zâl'üñ
'Adâletde unutdurdı Enûşirvân-ı kisrâyı (F. Vecdî, K. 26/20)

3.2.2.19. Rüstem

Şehnâme'deki Acem kahramanlarındandır. Zâl'in oğlu, Sâm'ın torunudur. Kendisine bundan dolayı "Zâloğlu Rüstem" de denir. "Rüstem-i Dâstân, Rüstem-i Zâl, Pûr-ı Zâl, Pûr-ı Zâl-i Zer, Tehemtem, Heft-Han-ı Acem, Pûr-ı Dâstân" olarak da anılır. Padişahlara devlet yönetiminde yol gösterecek kadar sözü dinlenen, nüfuzu olan bir şahıstır. Klasik şiirimizde Rüstem, kahramanlıklarıyla anılmaktadır. Sipend dağında Nerîmân'ın intikamını alması, Heft-hân'ı geçmesi, Keyhüsrev ve Güştab'ı esaretten kurtarması, insan etiyle beslenen halkı olan Bidât kalesini fethetmesi, Efrâsiyab'la savaşları, İsfendiyâr'ı ve Siyâvuş'u öldürmesi, Ekvân adlı devi öldürmesi onun kahramanlıklarında bazılarıdır. Dîvân şiirinde de bu kahramanlıklar yeri geldikçe telmih edilmiştir. Methiye konulu şiirlerde Rüstem, memduh için bir kıyas malzemesidir. Memduh çoğu zaman Rüstem'le karşılaştırılıp ya ona denk görülmüş ya da ondan daha da fazla yüceltilmiştir. Gazellerde sevgilinin kirpiği öldürücülüğünden dolayı Rüstem'e benzetilmiştir. Ayrıca, Rüstem'in sıfatlarından "dâstân" hile demektir. Bu yüzden sevgilinin kaşı, gözü, gamze ve kirpiği hile yapıp

âşığı kendisine bağladığı için bunlarla tenasüplü kullanılır (Pala, 2020: 382; Tökel, 2016: 197-201).

Cülûsiyelerde, Rüstem'in methiye tarzı şiirlerde olduğu gibi kahramanlık izleği çerçevesinde ele alındığını görmekteyiz. Rüstem kahramanlık, yiğitlik ve cesaret konularında padişahla kıyas edilip kendisi ya padişaha denk tutulur ya da padişaha karşı küçümsenir. Böylece padişah methedilmiş olur. Bu tarz kullanımlarda teşbih, istiare, telmih, mübalağa gibi sanatlara da çokça başvurulmuştur. Cülûsiyelerde Rüstem motifi klasik Türk şiiri geleneğindeki kullanıma paraleldir.

Şeyhî Mehmed Efendi, cülûsiyesinde Rüstem'in yiğitliği ve savaşçılığını konu etmiştir. Padişah için "Eline yayını aldığında Rüstem gibi olur, onu o halde görenler parlak güneşin yay burcuna geldiğini sanırlar." demiştir. Padişah; savaşçılık bakımından Rüstem'le denk tutulmuştur. Böylece Rüstem'in bu özelliğine telmih yapılmış, ikisi arasındaki benzerlik teşbih sanatını oluşturmuştur. Şiirde Rüstem'in klasik edebiyatta çokça geçen kullanım şekli olan "Rüstem-i destân"ı görmekteyiz.

Kemân aldıkça destine misâl-i Rüstem-i destân
Sanırlar burc-ı kavsa geldi hurşîd-i dırahşânı (Şeyhî M., K. 6/17)

Benderli Cesârî, aşağıdaki beyitinde Rüstem'in dönemin hükümdarlarına devlet yönetmede tavsiyelerde bulunmasını telmih etmiştir. Padişah için "O, öyle kuvvetli bir cihân padişahıdır ki nice Zâloğlu Rüstem onun kölesi ve emirlerini yerine getiren kuludur." diyerek padişahı övmüştür. Padişahın, Rüstem gibi emir kullarının olması padişah için büyük bir övgü ifadesidir. Rüstem; padişahın yüceliğini perçinleyen güç unsur olmuş, padişah da böylece methedilmiştir. Beyitte padişahın emrindeki devlet adamları Rüstem'e benzetilmiştir. Bu kullanım teşbihe örnektir. Padişahın emir kullarının bile Rüstem gibi üstün yaratılışlı olması ise mübalağa sanatıdır.

Öyle bir sâhib-kırândur ol şehen-şâh-ı cihân
Bende-i fermân beridür nice Rüstem ibn-i Zâl (B. Cesârî, G. 377/6)

3.2.2.20. Sâm

Şehnâme'deki kahramanlardan birisidir. Nerîmân'ın oğlu, Zâl'in babasıdır. İran hükümdarlarına devlet yönetimi konusunda akıl veren bir pehlivandır. Dîvân şiirinde yiğitliği, cesareti ve kahramanlığıyla anılmıştır (Levend, 2018, 166; Pala, 2020: 390; Tökel, 2016: 203). Cülûsiyelerde Sâm motifinin bu yönlü kullanımlarını

görmekteyiz. Padişah, cesaret yönünden Sâm'a benzetilir ya da onunla kıyaslanır. Böylece şair tarafından methedilmiş olur. Bu tip kullanımlarda teşbih ve telmih sanatları da yer almıştır.

Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz, aşağıdaki beyitinde padişahı "Cesur, yiğit, akıllı, hünerli, Rüstem gibi tek atlı, savaş meydanının Sâm'ı" diyerek cesaret ve savaşçılık yönünden Sâm'a benzetmiştir. Sâm; beyitte cesaret, savaşçılık sembolü olarak kullanılmış, padişah cesarette ve savaşçılıkta ona benzetilerek övülmüştür. Beyitte teşbih ve telmih sanatları da yapılmıştır.

Merd-i ser-bâz ü hıred-endâz ü şâhbâz-ı hüner
Rüstem-i yeke-süvâr ü Sâm-ı meydân-ı vegâ (L. F. Nâfiz, K. 7/66)

3.2.2.21. Şâpûr

İran hükümdarlarındandır (Levend, 2018: 164). Dîvân şiirinde nadir kullanılan kahramanlardan birisidir. Hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Cülûsiyelerde de kullanımı nadirdir. Karşımıza sadece bir yerde çıkmıştır. Bu metinlerde diğer Acem kahramanları gibi yiğitliğinden bahsedilir. Memduhu övmek için kıyas unsuru yapılmıştır. Padişah cesaret ve kahramanlıkta Şâpûr'a denk tutulur ya da ondan üstün görülür.

Nâbî, aşağıdaki beyitinde "Padişah ikbâl atına bindiğinde güzergâhında Behmen ve Şâpûr yol göstermek için durur." diyerek padişahı onlar gibi yiğit ve cesaretli olarak nitelendirir. Şâpûr; cesaret yönünden Behmen'le beraber anılmış, padişaha yol gösterdiği, ona destek olduğu anlatılmıştır.

Süvâr olınca sa'âdetle rahş-ı ikbâle
Güzergehinde turur Behmen ü Şâpûr (Nâbî, K. 7/ 67)

3.2.2.22. Tahmûrs

Hakkında fazla bilgi bulunmayan İran hükümdarıdır. Hûşeng'in oğludur (Tökel, 2016: 209). Dîvân şiirinde çok sık kullanılmaz. Cülûsiye metinlerinde sadece bir yerde rastladık. Süheylî'nin III. Mehmed'e sunduğu cülûsiyesinde Tahmûrs; diğer Acem hükümdarlarıyla beraber anılmış ve onlar gibi hükümdarlık, büyüklük, yöneticilik açısından ele alınmıştır. Aşağıdaki beyitte şair, padişah için "Kahramân gibi savaşçı, Behrâm ve Nerîmân gibi intikamcı, Erdşîr gibi aslan yürekli, Tahmûrs gibi dünyayı zapt eden hükümdar" diyerek padişahı methetmiştir. Tahmûrs;

hükümdarlığı ve iktidarı yönüyle kullanılmış, padişah onunla bu yönlerden karşılaştırıp eş tutulmuştur. Bu kullanımlarda teşbih ve telmih sanatları vardır.

Kahramân-rezm ü Nerîmân-bezm-i Behrâm-intikâm
Erdeşîr-i şîr-dil Tahmûres-i gîtî-sitân (Süheylî, K. 8/26)

3.2.2.23. Zâl

Şehnâme'de geçen kahramanlardandır. Rüstem'in babası, Sâm'ın oğludur. Zâl; beyaz saçlı ve beyaz kaşlı olarak doğduğundan dolayı Sâm ondan korkmuş, onu Elburz dağına göndermiştir. Elburz dağında onu Simurg büyütmüştür. Acem diyarında kahramanlıkları ve hükümdarlara akıl vermesiyle tanınır. Klasik şiirimizde Zâl, kelime anlamı bakımından konu edilmiştir. Zira Zâl'in "ak saçlı" ve "kocakarı" anlamları vardır. Şairler felekten şikâyet ederken onu kocakarıya benzetmişler ve "Zâl" kelimesiyle terkibler yapmışlardır. Zâl'in "Destân" ve "Zer" lakapları da vardır. Destân, "hile" demektir. Şairler sevgilinin gamzesi, kaşı, kirpiği ve gözünü âşığı hile yaparak tuzağa düşürdüğü için "destân" kelimesiyle uyumlu kullanırlar. Zâl'in saçı sarıya çaldığı için "Zâl-i zer" tamlaması da Zâl'in konu edildiği beyitlerde kullanılabilir (Levend, 2018: 167; Onay, 2021: 30; Pala, 2020: 488; Tökel, 2016: 209-213). Cülûsiyelerde Zâl'in kullanımının bunlara paralel olmasının yanında tıpkı Sâm ve Rüstem gibi kahramanlık ve yiğitlik yönlerine de vurgu yapılmıştır. Padişah kahramanlık, yiğitlik, cesaret, hükümdarlık, iktidar yönlerinden Zâl ile karşılaştırılıp ona denk ya da ondan üstün görülmüştür. Bu tip kullanımlarda Zâl'in işlevi padişaha kahramanlık, yiğitlik ve cesaret yönlerinden kıyas unsuru olmaktır. Zâl, bu yönleriyle geleneğe uygun işlenmiştir.

Sabîh, III. Mustafa'ya yazdığı cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyitinde padişahın cülûsuyla kocakarı gibi ihtiyarlamış zamanın hemen mutlulukla bakire bir kız gibi süslenip yeni geline benzemesinden bahsetmiştir. Zâl kelimesi zamanı niteleyen bir sıfat olarak kullanılmıştır. Beyitte zaman, kocakarı ve bakire bir kıza benzetildiği için teşbih sanatı oluşturulmuştur. Zâl kelimesi hem söz konusu kahraman adını hem de "kocakarı" kelimesini kastedecek şekilde kullanılmıştır. Bu kullanım bir tevriye örneğidir. Zamanın padişah tahta çıktığı için değişmesi, güzelleşmesi hüsn-i talil olarak düşünülebilir. Zâl şahsına vurgu yapıldığı için ise telmih meydana getirilmiştir.

Zâl-i zamân şâdî-künân şevk-i cülûsiyle hemân
Mânende-i dûşîze-gân oldı müzeyyen nev-'arûs (Sabîh, T. 1/4)

İhyâ, III. Selim'e sunduğu cülûsiyesinden alınan beyitte padişahın kaşının ve kirpiğinin yaşlı feleğin gökkuşağını ve akan yıldızlarını göstermesini isteyerek padişahın yüzünün güzelliğine övgü yağdırmıştır. Yüz güzelliğine vurgu yapıldığını kaşın ve kirpiğin gökkuşağı ve akan yıldıza benzetilmesinden anlıyoruz. Sonuçta gökkuşağı ve yıldızlar bakınca insana ferahlık verir. Padişahın kaşı gözü de bunlara benziyorsa, baktığında insana ferahlık veriyorsa güzeldir. Zâl, beyitte "beyaz saçlı, yaşlı" anlamlarında kullanılmıştır. Feleğin yaşlı olması dünyanın yaratılışının çok eski olduğunu anlatmak için belirtilmiştir. Beyitte felek "Zâl" kelimesiyle tamlanarak kullanılmıştır. Bu kullanım dîvân şiirinde çok rastlanan bir kullanımdır. "Kavs" ve "kuzâh" ile "kemân" ve "tîr" kelimeleri arasında leff ü neşr-i mürettep vardır.

Şihâb-ı kavs u kuzahden müdâm Zâl-ı felek
Kemân ü tîrîn irâ'et ide geh ü bî-gâh (İhyâ, T. 1/18)

Nev'î, cülûsiyesinde Zâl'in kahramanlık yönüne vurgu yapmıştır. Şair "Cemşîd'in aklı ve güneşin parlaklığı, İskender'in haşmeti ve Zâl'in heybeti padişahta birleşmiştir." diyerek Zâl'in yiğitliğine telmihte bulunmuştur. Padişah kahramanlık açısından Zâl'e benzetilerek methedilmiştir. Zâl, padişahın kahramanlığını perçinleyen bir kıyas unsurudur. Zâl'in kahramanlığı telmih sanatına, padişahın Zâl'e benzemesi ise istiare sanatına örnektir.

Nedür bu tal'ât-i hurşîd ü fıtnât-ı Cemşîd
Nedür bu haşmet-i İskenderî vü heybet-i Zâl (Nev'î, K. 29/9)

Dîvân edebiyatının en önemli kaynaklarından birisi mitolojidir. Özellikle İran mitolojisi ve *Şehnâme* kahramanları beyitlerde sıklıkla zikredilmiştir. Tökel'e göre mitolojinin böylesine önemli bir kaynak olarak kullanılmasının nedeni bu kahramanların ideal yöneticilikte birer sembol olmasıdır. Zira bu kahramanlar zamanında dünyanın büyük bölümlerine hâkim olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin cihan hâkimiyeti mefkûresine sahip olması, şairlere bu ideal hükümdar sembollerinin padişahlara hatırlatma ve onlara yol gösterme gereği duyurmuştur (Tökel, 2016: 69-73). Cülûsiyelerde de mitolojinin kullanımı klasik Türk şiiri geleneğine paraleldir. Bu metinlerde de genel olarak *Şehnâme* karakterleri kullanılmıştır. Bu kullanımlar genellikle geleneğe uygundur. İstisnaî bir beyitte de şairin mitolojik bir şahsa gelenekten biraz daha farklı bir özellik yüklemeye çalıştığı savunulabilir. Burada da

dîvân şiirinin imaj dünyası genişletilmeye çalışılmıştır. Mitolojinin cülûsiyelerdeki işlevi Tökel'in savunduğu düşünceye paraleldir. Şairler tahta yeni çıkan padişaha devlet yönetimi konusunda yol göstermek için bu alanda evrensel sembol haline gelmiş olan kahramanlara şiirlerinde yer vermişlerdir. Behmen, Behrâm, Cem, Dahhâk, Dârâ, Efrâsiyâb, Erdşîr, Fağfûr, Huşeng, Hüsrev, İsfendiyâr, İskender, Feridûn, Kahramân, Keyhüsrev, Keykûbad, Nerîmân, Nûşirevân, Rüstem, Sâm, Şâpûr, Tahmûrs ve Zâl kahramanlık, cesaret, yiğitlik, adalet gibi konularda ideal devlet yöneticileri olduğu için padişaha bu kişiler aracılığıyla tavsiyeler verilmek amaçlanmıştır.

3.3. Tabiat

3.3.1. Ay/ Mâh/ Kamer

Dîvân şiirinde en çok kullanılan imgelerden birisidir. "Ay" kelimesi yerine daha çok "kamer" ya da "mâh" kullanılır. Ayın kullanım aralığı çok geniştir. Dolunay, sevgilinin güzelliğini, hilal ise sevgilinin kaşını ve âşığın bükülmüş belini tasvir etmek için kullanılır. Ay, ulaşılmaz olduğundan ve yerinin sabit olmamasından dolayı da sevgili ile aralarında benzerlik kurulmuştur. Dîvân şiirindeki temel kullanımı güzellik yönündedir. Sevgilinin ya da memduhun güzelliğini tasvir ederken bu imgeye bolca başvurulmuştur. Aynı zamanda kozmik bir terimdir. Gökyüzündeki gezegenlerden birisidir. Semada birinci katmanda bulunur. Bulunduğu katmana "sipihr" denmektedir. Güneş, gökyüzünün padişahı olarak düşünülürken Ay da onun veziridir (And, 2020: 359-361; Canım, 2018, 45-47; Onay, 2021: 59; Pala, 2020: 42, 43)

Klasik şiirde ay bir zaman dilimi olarak da kullanılmıştır. Dünya yaratıldığından beri zaman yedi parçaya bölünmüştür. Şu anda yaşadığımız son parça Ay gezegenine ait parçadır. "Ahir zaman" olarak adlandırılan bu zaman dilimi dünyanın yaşadığı son zaman dilimidir. "Devr-i Kamer", "Devr-i Muhammediye" olarak da adlandırılmaktadır. Ayın peygamberlerle de ilgisi vardır. Hz. Yûsuf'un rüyasından ve Peygamber'imizin "Şakk-ı Kamer" mucizesinden dolayı şiirlerde telmih unsuru olarak da kullanılmıştır (And, 2020: 359-361; Canım, 2018, 45-47, Onay, 2021: 59; Pala, 2020: 42, 43).

Manzumelerde ay ile ilgili bazı teşbih ve mecaz sanatları da yapılmıştır. Ay ile "sultân, tac, miğfer, kul, külâh, civân, mühre, sâkî, kadeh, kandil, mum, pervâne, ayna" gibi kelimelerle bağlantı kurulmuş, bu sözcükler ayı çağrıştıracak sanatlı kullanımların

içinde yer almıştır. Dîvân şiirinde ay konulu sembolik, tasavvufî mesneviler ve aşk mesnevileri de çokça yazılmıştır (And, 2020: 359-361; Canım, 2018, 45-47; Onay, 2021: 59; Pala, 2020: 42, 43).

Cülûsiyelerde aya oldukça fazla yer verilmiştir. Tahta yeni çıkan padişah güzellik yönünden aya benzetilmiş ya da ondan daha güzel olduğu savunulmuştur. Yine padişah, farklı güzel özellikleri açısından ayla kıyaslanıp büyüklüğü ve azameti delillendirilmiştir. Bazı şairler de padişaha cülûsiye sunarken onu hem tebrik etmiş hem de bazı hasbihâllerde bulunmuşlardır. Bu sırada gamdan ve kederden bellerinin bükülüp hilale benzediğini savunanlar olmuştur. Klasik şiirde âşık, aşkın verdiği elemden dolayı kambur olmuş bir hilal gibi tanımlar kendisini. Bu kullanım cülûsiyelerde de karşımıza çıkmış, şair kendisini bu yönden hilale benzetmiştir. Çoğu beyitte padişahın tahta çıkışının Ay'ın felekteki hareketinin, yani astrolojik bir olayın sonucu gelişen bir hükümle gerçekleştiği düşünülmüştür. Bu kullanımlar gelenek çerçevesi içindedir.

Nev'î, aşağıdaki beyitinde bir önceki padişahtan saadet burcunun güneşi, yeni padişahtan da parlak ay diye bahsetmektedir. "Saadet burcunun güneşi batmışsa da önemli değil, yerine parlak ayı getirdi." diyerek yeni padişahı güzelliği yönünden aya benzetmektedir. Beyitte ay, padişahın güzelliğine kıyas unsurudur. Güzellik yönünden padişah aya benzetilerek övülmüştür. Ay ve padişah arasında istiare sanatı oluşturulmuştur. Klasik şiirimizde memduhun aya benzetilmesi çok yaygın bir kullanımdır.

Sa'âdet burcınun mihri gurûb itdi ise gam yok
Getürdi yirine ni'me'l-bedel bir mâh-ı tâbânı (Nev'î, K. 45/6)

Süheylî, padişaha yazdığı cülûsiyesinde vücudunun dert ve gamdan yeni ay gibi ikiye katlandığını, kambur olduğunu söylemiştir. Dîvân şiirinde âşığın dertten eğilen vücudunun hilale benzetilmesi çok kullanılan bir imgedir. Bu beyitte de aynı kullanım mevcuttur. Bundan dolayı bu kullanım geleneğe uygundur.

Mâh-ı nev gibi dü-tâ oldı vücûdum derd ile
Gerçi kim oldum bu şehr içre müşârün bi'l-benân (Süheylî, K. 8/40)

Ümîdî Ahmed Efendi, beyitinde padişahın cülûsunun ay ve güneş gezegenlerinin hükmü sonucu oluştuğunu söylemektedir. Mitolojik görüşe göre feleğin ve gezegenlerin insanların hayatları üzerinde etkileri vardır. Padişahın cülûsu

da böyle bir etki sonucudur. Gök cisimleri insanların kaderleri üzerinde etkilidir. Astroloji ilmi de bu şekilde ortaya çıkmıştır. Burada böyle bir kullanım söz konsudur. Bu kullanım geleneğe uygundur.

Levhâ-i mâhuñ suturlâbına mihr idüp nazar
Merkez-i çerh-i felekden niçe hükm itdi beyân (Ümîdi A., K. 1/2)

Nef'î'nin aşağıdaki beyitinde Hz. Yûsuf kıssasına telmih vardır. "Kenân'ın mâhı" tamlamasıyla Hz. Yûsuf kastedilmektedir. Dîvân şiirinde ay güzellik unsuru olarak da kullanılmıştır. Bilindiği gibi Hz. Yûsuf da güzelliğiyle nam salmış bir peygamberdir. Bu beyitte de padişah ona benzetilmiş hatta güzellik yönünen ondan üstün tutulmuştur. "Padişahın cülûsuyla cihan tazelenmiştir, Kenân'ın ayı da artık Hz. Yûsuf olmamalı, cülûs eden padişah olmalıdır." düşüncesiyle hem gulüvv derecesinde mübalağa hem de istiare sanatları yapılmıştır. Beyitteki bu kullanım dîvân şiiri zihniyetine uygundur.

Cihân bir tâze revnak buldu bir rûh-ı musavverle
Acep mi tâzelense dâstân-ı mâh-ı Kenânî (Nef'î, K. 11/2)

Nev'î, aşağıdaki beyitte ayı padişahın büyüklüğü için bir kıyas unsuru olarak kullanmıştır. "Ay ve güneş, feleği bırakıp eşiğine yüz sürse, ne aya bir noksanlık ne de güneşe zevâl erişir." demektedir. Padişah o kadar büyüktür ki, ay ve güneş bile ondan medet ummaktadır. Bu kullanım gelenekte karşımıza çıkan bir kullanımdır. Dîvân şiirinde memduh ve sevgili bazı özellikleriyle karşılaştırıldıkları gezegenlerden üstün sayılmaktadırlar. Bu kullanım ayrıca bir mübalağa örneğidir.

Koyup sipihri eger yüz süreydi işigüñe
Ne mâha naks irişürdü ne âfitâba zevâl (Nev'î, K. 29/26)

3.3.2. Bağ/ Bahçe

Bağ ve bahçe, dîvân şiirinde çok kullanılan mazmunlardan birisidir. Şairler hüner göstermek için gazellerinde, kasidelerinin giriş bölmünde, mesnevilerde bağ ve bahçe tasvirlerine geniş ölçüde yer vermişlerdir. Âşıkâne ve şûhâne gazellerde sevgiliye ait güzellikler bağ ve bahçedeki güzellik unsurlarıyla denk tutmuşlardır. Sevgilinin yüzü bahçeye, yanağı güle, boyu serviye, dudağı goncaya benzetilmiştir. Bu bahçe içinde âşığın kendisi bülbül, gözyaşları da bir akarsudur. Rindâne gazellerde bağ ve bahçe bir eğlence meclisi durumundadır. Şair, hayattan kâm almak için bu meclisin nimetlerinden doyasıya faydalanmayı hedeflemektedir. Kasidelerde bağ hem

memduhu övmek için bir övgü vesilesi hem de okuyucuyu ana konuya hazırlamak için bir zemin durumundadır. Kasidelerin giriş kısmında bağ ve bahçe tasvirlerinin bu, konuya hazırlık işlevi dikkat çekmektedir. Mesnevilerde ise olay anlatılırken yeri geldiğinde tasvir edilen bir mekân mahiyetindedir (Levend, 2018: 577, 580; Pala, 2020: 53).

Bağ ve bahçe tasvirlerine cülûsiye metinlerinde de fazlasıyla başvurulmuştur. Cülûsiye metinlerinde bu tasvirlerin kasidelerdeki işlevini görmekteyiz. Şairler okuyucuyu cülûs hadisesine ve padişahın methine hazırlamak için kaside cülûsiyelerin nesib bölümlerinde bağ ve bahçe tasvirlerinden yararlanmışlardır. Bazı metinlerde padişahın tahta çıkışından dolayı duyulan mutluluğu, huzur veren bir bahçe tasviriyle anlatmışlar, böylece bağı padişah için bir methiye unsuru olarak kullanmışlardır. Ayrıca şairler cülûsiye metinlerinde bağ ve bahçe mazmunlarını kullanarak hünerlerini ortaya koymuşlardır. Bu yönleriyle cülûsiye metinlerinde yer verilen bağ ve bahçe tasvirleri geleneğe uygun kullanılmıştır.

Bosnalı Âsım, II. Mustafa'ya yazdığı cülûsiyesinden alınan aşağıdaki metinde dünyayı göz kamaştıran, heybetli bir ışık saçan bir bağa benzetmiş, bunu da padişahın tahta çıkışına bağlamıştır. Bağ mazmunu bu beyitte padişahı övmek için kullanılan bir kıyas unsuru durumundadır. Beyitte hüsn-i talil sanatı da yaparak methiyesini güçlendirmiştir. Nitekim padişahın cülûsuyla dünya bağına ışık saçılması abartılı bir övgü unsurudur. Bu kullanım geleneksel kullanıma paraleldir.

Bir sabâhu'l-hayrda ol mihr-i burc-ı saltanat
Saldugında bâğ-ı dehre ferr ü şevketle ziyâ (B. Âsım, T. 3/6)

Nâbî, II. Mustafa'ya yazdığı cülûsiyesinin nesib kısmında bir tabiat tasvirine yer vermiştir. Dîvân şiirinde kasidelerin nesib kısmında bahar tasvirlerine yer verilir, böylece okuyucu ana olaya hazırlanmış olur. Şair de bir taraftan şairlik yeteneğini ortaya koyma fırsatı bulur, hünerli bir şair olduğunu belgelendirir. Cülûsiye metninde de aynı kullanım söz konusudur. Bundan dolayı buradaki kullanılış şekli gelenekle aynı minvaldedir.

Hazâna olmayıcak pay-mâl sahn-ı çemen
İder mi tâze bahâr-ı hayât-bahş zuhur (Nâbî, K.7/28)

3.3.3. Bahar

Dîvân şiirinde sık kullanılan mazmunlardan bir diğeri bahardır. Şair şiirinde baharı farklı işlevlerde kullanır. Bahar mazmunuyla birlikte "gül, bülbül, sahn, çemen, bağ, bağçe, nesim" gibi kelimelerle kullanılarak muraat-ı nazir sanatı yapılır. Bu mevsimde insanlar mutluluk ve huşu ile dolarlar. Bahar; ölülere can, hastalara şifa verir. Baharda herkes bağ ve bahçelere çıkarak kendilerini eğlence meclislerine atar. Ayrıca bahar bir sultandır. Kış mevsimine hücum ederek onu yenip tahta çıkar ve dünyaya huzur getirir. Şair hazandan kurtulup bahara kavuşmayı ister. Özetle, bahar bir mutluluk sembolüdür. Gazellerde bir zevk ve safa ögesi; kasidelerde, nesib kısmında okuyucuyu konuya hazırlamaya yarayan bir hazırlık unsuru; methiye bölümünde memduhu övmeye yarayan bir kıyas malzemesidir (Levend, 2018: 581-584; Pala, 2020: 54, 55).

Bahar tasvirlerine cülûsiyelerde de rastlamaktayız. Cülûsiyelerde bahar mazmunun kullanımı gelenek dairesi içindedir. Kaside şeklindeki cülûsiyelerin nesib kısımlarında konuya hazırlık ve hüner gösterme amaçlı bahar tasvirlerine yer verilir. Padişahların tahta çıkışından dolayı duyulan huzur, mutluluk ve umut, baharın gelmesiyle oluşan yaşama sevincine denk tutulur. Padişahın cülûsundan önceki sıkıntılı dönemler kışa, cülûs hadisesi kıştan sonra gelen bahara benzetilir. Bu kullanımların hepsi geleneğe uygun kullanımlardır.

Gelibolulu Mustafâ Âlî, III. Murad'a sunduğu cülûsiyesini bahâriye türüyle birleştirmiş, padişahın cülûsunu bahar mevsimiyle eşleştirmiştir. Nesib kısmında bir bahar ve bahçe betimlemesi yapmıştır. Burada hem bir hüner gösterisi yapılmış hem de bahar, padişahı övmek için başvurulan bir yardımcı unsur konumunda kullanılmıştır. Hem baharın gelişiyle hem de padişahın cülûsuyla zambaklar yollarda saf saf duran askerlere benzetilmiş, baharın ileri gelenlerinin dîvânlarının –ki burada baharın ileri gelenleri tamlamasıyla tabiattaki canlılar kastedilip bunlar bir memleketin ileri gelenlerine benzetilmişlerdir- günden güne ısındığı belirtilerek baharın geldiği hissettirilmiştir. Şair bu söz oyunlarıyla hüner gösterisi yapmış, baharı hem kendisi hem de padişah için övgü unsuru olarak kullanmıştır. Bu kullanımlar gelenek çerçevesindedir.

Yasavullar gibi yollarda saf saf turdı sûsenler
Bahâr a'yânınuñ günden güne germ oldı dîvânı (G. Âlî, K. 39/2)

Diyarbakırlı Âlî Emîrî, V. Murad'a yazdığı cülûsiyesinde padişahın tahta çıkışıyla üzüntü ve sıkıntıların gideceğini, mutluluk ve uğurun peyda olduğunu söylemiştir. Padişahın tahta çıkmasıyle reâya sevince gark olmuş, bu sevinçli anlar baharın güzelliğiyle anlatılmıştır. Böylece hüsn-i talil sanatı da meydana getirilmiştir. Padişahın cülûsu ile baharın gelmesi padişah için güçlü bir övgü unsurudur. Bahar mevsimi padişahın yüceliğine delil olarak kullanılmış, bu yolla padişah methedilmiştir. Bu kullanım geleneğe uygundur.

Cihân başdanbaşa bir nev-bahâr-ı rû-hamii oldı
Gider nâlân elem pinhân safâ zâhir ferh peydâ (D. A. Emîrî, K. 13/14)

3.3.4. Bülbül

Dîvân şiirinin temel mazmunlarından biri bülbüldür. Dîvân şiiri aşk teması etrafında oluştuğu için bülbül imgesi bolca kullanılmıştır. Bülbülün güle âşık olduğuna inanılmaktadır. Gazellerde bülbül, sevgilisinin cefasından ve vefasızlığından ağlayıp inleyen âşığa benzetilmiştir. Arapçada "andelîb", Farsçada "hezâr" kelimeleri "bülbül"e karşılık gelmektedir. Bu kelimeler de dîvân şiirinde kullanılmıştır. Âşıklık özelliğinin yanında güzel sesinden dolayı da şiirlere konu olmuştur. Sesi hem aşkından inleyen âşığın sesi olmuş, hem de şairin şiir konusundaki yeteneğinin delili kabul edilmiştir. Kasidelerde fahriye bölümlerinde şair, yazdığı şiirleri bülbülün şakımasına benzeterek kendi yeteneğini kanıtlamak istemiştir. Yine kasidelerde memduhu överken adı anılmış, nesib bölümünde tabiat tasvirlerinde yer verilmiştir (Canım, 2018, 484, 845; Onay, 2021, 87; Pala, 2020, 77).

Bülbül, cülûsiyelerde de sık kullanılan bir imgedir. Kaside nazım biçiminde yazılan cülûsiyelerin nesib bölümünde tabiat tasviri yaparken bülbülden de bahsedilmiştir. Bu kullanım şairin şiir yeteneğini göstermek içindir. Padişahın cülûsu halka mutluluk verdiği için bu durum bahara benzetilip orada da bir tabiat tasvirine yer verilmiş, bülbülün de adı anılmıştır. Böylece bülbül padişahı övmek için kullanılan bir öge olmuştur. Fahriye bölümünde şair ve bülbül arasında bağlantı kurularak şairin kendisini övmesi için malzeme olmuştur. Bu kullanımlar geleneksel kullanıma uygundur.

Gelibolulu Âlî'nin cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyit kasidesinin nesib bölümündendir. Burada tabiat tasviri yaparken bülbüle de değinilmiştir. Şair burada sanat yapmak, hüner göstermek amacıyla bülbül imgesine başvurmuştur. Ayrıca okuru

konuya hazırlamak için bahar tasviri ve bülbül imgesine, zemin durumunda yer verilmiştir.

Bahâristân'ı yâhod Bûstân'ı nakl ider gûyâ
Gülistân içre bülbül eyledükçe âh u efgânı (G. Âli, K. 39/9)

Şehdî, padişahı aya benzetmiş, "O padişah tahta çıktığında bülbülün gülü gözleriyle takip ettiği gibi felek de ay yüzlü padişahı gözlemektedir." diyerek bülbül ve gül arasındaki aşka, bülbülün âşığa benzetilmesine atıfta bulunmuştur. Padişah için bu durum bir övgü unsuru olarak kullanılmıştır. Padişah o kadar yücedir ki felek bile onun güzelliği karşısında hayran kalmıştır.

Felek çeşm-i hezâr ile nigehdâr idi ol mâha
Ki itmişdi ihâta hâle-veş bîgâneler anı (Şehdî, K. 19/7)

Tokatlı Kânî'den alınan aşağıdaki beyit cülûsiyenin fahriye bölümüne aittir. Şair, şiirini padişaha sunarken şiiri padişah tarafından kabul görürse şairin yanında nazım bağının bülbülleri, yani diğer şairler dilsiz kalacaklardır. Burada hem bir padişah övgüsü hem de şairin kendisine övgüsü vardır. Zira; padişah o kadar yücedir ki onun kabul ettiği bir şiir, yazılan diğer bütün şiirleri silmektedir. Yine şair kendisini ve diğer şairleri sesi güzel olan bülbüle benzeterek övmekte, şairliğine delil olarak bülbül gibi şakımasını göstermektedir.

Velî şâyeste-i sem'-î kabûl-ı padişâh olsa
Olur ebkem yanında bâg-ı nazmın 'andelibânı (T. Kânî, K. 48/ 32)

3.3.5. Gül

Dîvân şiirinde çiçeklerin şahı güldür. Şiirlerde adı en çok anılan çiçektir. Gül genellikle bülbülle beraber anılır ve aşkları şiire konu edilir. Sevgili güzelliği yönüyle güle benzetilir. Gülün dikenleri de rakibe benzetilir. Gazellerde bu benzetmeler çokça geçmektedir. Gül ile bülbülün aşkı üzerine mesneviler yazılmıştır. Kasidelerin nesib bölümünde tabiat tasvirlerinde gül de bir tabiat ögesi olarak yer edinmiştir. Yine kasidelerde methiye kısmında övülen kişi güle benzetilmiştir. Tasavvufî anlamda bakıldığında gonca gül vahdeti, açılmış gül de kesreti temsil etmektedir. Gül bir cennet çiçeği olması hasebiyle de çokça tercih edilmiştir. Hz İbrâhîm ateşe atıldığında ateşin gül bahçesine dönüşmesine de telmihte bulunulmuştur. Gül imgesiyle beraber "gonca, gülistân, gülşen, gülzâr" gibi sözcükler de dîvân şiirinde çok sık yer almış, bunlar da

tabiat tasvirlerinde yukarıda değinilen anlamlarda kullanılmıştır (Canım, 2018, 528, 529, Onay, 2021, 87, Pala, 2020, 171, 172).

Cülûsiyelerde gül imgesinin çok yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Kaside biçimindeki cülûsiyelerin nesib bölümünde bahar ve tabiat tasvirlerinde gül çok sık geçmektedir. Bu bölümde şair hüner göstermek için gül imgesini kullanmakta ve okuyucuyu padişahın methiyesine hazırlamaktadır. Cülûsiyelerin methiye bölümünde padişah, güzelliği, tek ve değerli oluşu ve halk tarafından sevilmesiyle güle; adaletli oluşu, bağışlayıcılığı, yüceliği gibi padişahlık özellikleri de gül bahçesine benzetilmiştir. Fahriye bölümünde şair kendi şiirini güle benzeterek gül gibi güzel bir şiir yazdığını savunmakta ve kendini övmektedir. Bu kullanımlar gelenek çerçevesinde oluşan kullanımlardır.

Ebûbekir Sâmî Paşa, padişahın cülûsuna tarih atarken onun büyüklüğünü güle benzetmektedir. Gül; çiçeklerin şahı olduğu için yücedir, büyüktür. Padişah da reâyanın şahı olduğu için gülle arasında bir teşbih ilişkisi kurulmuştur. Gül, padişahın yüceliğini delillendiren bir kıyas unsuru durumunda kullanılmıştır.

Yazdı Sâmi kulu tarih-i hümâyununu tam
Gül-i şevketle cülûs eyledi Sultân Mahmûd (E. Sâmî, Kt. 2/2)

Fâhrî-i Celvetî, padişahın cülûsunun Allah tarafından aniden gönderilen bir rüzgâr sayesinde gerçekleştiğini; böylece o, gönüllerin goncası olan padişahın tahta çıktığını söylemiştir. Padişah tek, kıymetli ve güzel oluşuyla gonca güle benzetilmiştir. Gonca ve padişah arasında bir istiare sanatı oluşturulmuştur. Gonca, padişahın methiyesinde kıyas unsuru olarak karşımıza çıkmıştır.

Nesîm-i feyz-i rabbânî hubûb etdi bugün nâ-gâh
Gönüller goncasın feth ü güşâ kıldı demu-llâh (Fahrî C, K. 221/1)

Ebûbekir Celalî, cülûsiyesinin fahriye bölümünde şiirinin gül gibi güzel renkli olduğunu ve etrafa misk kokusu saçtığını söylemiştir. Şair, kendini överken şairlik yeteneğini gül imgesiyle delillendirmiştir. Gül, fahriye bölümünde şairin kendisi için bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştır.

Ey Celâlî söyle bir mısrâ'-ı rengîn kim ola
Nükhet-i hüsn-i edâsı gül gibi 'anber-şemîm (E. Celâlî, T. 10/13)

Hâtif, aşağıdaki beyitinde padişahın adaletli yönetimini gül bahçesine benzetmiştir. Padişahın adaletli yönetimi sonucu huzur ortamı oluştuğunu, bunun da

gül bahçesi gibi huzur verici bir mekânı akla getirdiğini savunmuştur. Beyitte gül bahçesi, padişahı methetmek için bir karşılaştırma unsuru olmuştur.

Görenler gülşen-i ‘adlinde resm-i verd-i iclâlin
Nigâh-ı iltifât eyler mi nakş-ı sünbülistâna (Hâtif, T. 13/23)

3.3.6. Güneş/Şems

Dîvân şiirinde güneş hem günlük anlamında hem de bir gezegen olarak zikredilmiştir. Güneş, klasik şiirimizde birçok adla yer almıştır. “Âfitâb, hurşîd, mihr, şems” gibi kelimeler şiirde güneş anlamında kullanılır. Tabiat tasvirlerinde parlaklığından, hayat kaynağı oluşundan, baharı getirişinden, yaşama sevinci verişinden bahsedilir. Şairler, kasidelerinin giriş kısmında hüner göstermek için güneşin doğuşu ve batışından bahsederler. Dîvân şiirinde sevgili veya memduh yüz güzelliği ve parlaklığı açısından güneşe benzetilir. Güneş, ışıklarını her yere hesapsızca dağıttığından dolayı cömert olduğuna inanılır. Memduh da cömertlik yönünden övüleceği sırada güneşe benzetilir. Yine, memduh büyüklüğü açısından güneşle karşılaştırılır. Savaş meydanları anlatılırken kılıcın parlaklığı güneşe benzetilir. Sarı renginden dolayı altınla arasında anlam ilgisi kurulur. Bazen Hz. Yûsuf Peygamber’in rüyasından dolayı onu telmih edecek şekilde kullanılır. Peygamberimiz “İki Cihân Güneşi” olarak adlandırılır. Peygamberlik de güneşe benzetilir. Güneş, yedi gezegen olan Sebâ-i Seyyâre içindedir. Felekteki yeri dördüncü kattır. Gezegenlerin merkezindedir. Bir bakıma onların sultanı durumundadır. Bundan dolayı kasidelerde padişahlar ve devlet adamları güneşe benzetilmektedir. Hatta bazı durumlarda da güneş sultan, ay ise vezirdir. Bu durum da methiyelerde işlenen anlam özelliklerinden biridir. Güneş ilm-i nücûma göre dünyanın etrafında dönmektedir. Onun dönüşünün takımyıldızlarına rastlamasıyla burçlar oluşmuştur. Dîvân şiirinde güneşin hareketlerini esas alan şemsiyye ve melhâme adında gök cisimleri ve meteorolojik özellikleri anlatan türler ortaya çıkmıştır (And, 2020: 355-357; Canım, 2018: 447-449, Levend, 2018: 205; Onay, 2021: 170; Pala, 2020: 176, 177).

Cülûsiyelerde güneş imgesine çok sık rastlanmaktadır. Bu metinlerde de güneşin kullanımı geleneksel şiirdeki kullanıma paraleldir. Padişah çeşitli özellikleri açısından güneşe benzetilmiştir. Padişahın adaletli yönetimi, tahtının sarı rengi, cömertliği ve lütufkârlığı, kılıcının parlaklığı, kendisinin büyüklüğü ve yüzününü

güzelliği ve parlaklığı ve daha sayamadığımız birçok özelliği ile güneş arasında bağlantı kurulmuş; fiziksel ve ruhsal özellikleri ile güneş arasında teşbih ve istiare sanatları oluşturulmuştur. Hatta bazı durumlarda padişah güneşten bile üstün tutulmuştur. Böyle kullanımlarda güneş, padişahın yüceliği, azameti, cömertliği, adaleti ve daha başka özelliklerinin büyüklüğü ve eşsizliği bakımından kıyas unsuru olarak kullanılmıştır. Güneşin diğer gezegenlerin merkezinde olması ve diğer gezegenler gibi insanların kişiliklerini, hallerini, fiziki özelliklerini, sağlıklarını, kaderlerini etkilemesi cülûsiye metinlerinde de işlenen konulardandır. Bu metinlerde de tahta yeni çıkan padişah aynı güneş gibi insanlığın merkezi ve sultânı durumundadır. Burada da padişahın cülûsunda güneşin kozmik hareketleri etkili olmuştur. Klasik şiirimizde olduğu gibi cülûsiye metinlerinde de söz konusu durumlara değinildiği için, cülûsiyelerde kullanılması geleneğe uygundur.

Şeyhî Mehmed Efendi'nin aşağıdaki beyitinde padişahın Allah'ın adaletli gölgesininin güneşi olduğu belirtilmektedir. Padişahın adaletinin güneş kadar büyük ve kuşatıcı olduğundan; güneşin insanlığa hayat verdiği gibi, adaletinin de insanlara hayat bahşettiğinden, dünyayı güneş ışıklarının aydınlattığı gibi aydınlattığından bahsedilmektedir. Padişah ve güneş arasındaki benzetmeler dîvân şiirinde bolca kullanılır. Bu kullanım da onlardan birisidir ve geleneğe paraleldir. Beyitte mübalağa, istiare ve teşbih sanatları vardır.

Hâşâ subh-ı farab-nâki hâşâ vakt-i senâ-hânı
Ki dehri rûşen itdi mihr-i 'adl-i zıll-ı Yezdânî (Şeyhî M., K. 6/1)

Nev'îzâde Atâyi, padişahın altın renkli tahta geçtiğinde güneş gibi ışık saçmaya başladığını söylemiştir. Padişahın sarı renkli tahta oturduğundaki görüntüsü ışık saçan güneş şeklinde tasvir edilmiş ve bu imaj yoluyla ikisi arasında bir benzetme oluşturulmuştur. Güneş tüm gezegenlerin merkezidir, sultanıdır. Burada padişahın da dünyanın sultanı, merkezi olduğundan bahsedilmektedir. Beyitteki bu kullanım geleneğe uygundur. Beyitte güneşin ışık saçması ve padişahın zerrin tahtı arasında teşbih sanatı mevcuttur.

Âfitâb oldı ziyâ-bahş-ı hilâl-i iclâl
Geçicek taht-ı zere hüsrev-i seyyâre-i 'îd (N. Atâyî, K. 19/19)

Hüdâyî-i Kadîm, padişahın lütfunun güneşinin cihanı sardığını, herkese eriştiğini belirtmektedir. Padişahın lütfu ve cömertliği güneşin ışıklarına benzetilip

dünyayı bir ziya şeklinde sarmış, kölelere de efendilere de zenginlere de fakirlere de ayrım yapmadan ulaşmıştır. Bundan dolayı padişah güneşe benzetilmiştir. Güneş padişahın cömertliğine bir kıyas unsuru durumundadır. Beyitte geleneksel bir kullanım söz konusudur.

Cihâna mihr-i lutfuñ saldı sâye
İrişdi ni'metüñ bay u gedaya (Hüdâyî K., Mes. 2/13)

Hüdâyî-i Kadîm'in cülûsiyesinin dua bölümünde ise padişahın kılıcının parlaklığı güneşe benzetilmiş, bu sayede tüm dünyaya hâkim olması temennisinde bulunulmuştur. Kılıcın parlaklığının güneşe benzemesi, dîvân şiirinde karşımıza çok sık çıkan bir imajdır. Dolayısıyla beyitte tam da geleneğe uygun bir kullanım söz konusudur.

Hemîşe baht yâr u 'ömr câvîd
Cihân-gîr olasın çün tîg-i hurşîd (Hüdâyî K., Mes. 2/21)

Gelibolulu Mustafâ Âlî, aşağıdaki beyitinde padişahı saadet burcunun güneşine benzetmektedir. Burçlar güneşin hareketleriyle oluşur. Bundan dolayı burçların temeli güneştir. Güneş olmadan burçlar da oluşmaz. Burada da padişahın güneşe benzetilmesiyle saadetin temeli, merkezi olduğu anlatılmak istenmiştir. Çünkü yeni padişahın cülûsuyla saadet tesis edilecektir. Padişah olmazsa saadet de mümkün olmayacaktır. Memduhun güneşe bu şekilde benzetilmesi klasik şiirimizde yaygın bir kullanımdır. Beyitte padişah ve güneş arasında istiare sanatı vardır.

Gözlerüñ aydın eyâ burc-ı sa'âdet güneşi
Nûr-ı dîdeñdür olan kadr ile manzûr-ı cihân (G. Âlî, K. 43/5)

Ümîdî Ahmed, aşağıdaki beyitinde padişahı cihânın güneşi olarak tasavvur etmiştir. Güneşin tüm gezegenlerin merkezi olduğu gibi padişahın da yönetimin, tüm yöneticilerin merkezi olduğu anlatılmıştır. Güneşin çeşitli burçlardan geçtiği gibi, güneş gibi olan padişahın da şeref burcundan geçtiği, yani şerefli bir şekilde tahta cülûs ettiği anlatılmaktadır. Bu kullanım geleneksel şiirimizde yaygın bir kullanımdır. Beyitte yine bir istiare örneği vardır.

İrtifa' alup kamer hayt-ı şu'a'-ı şemsden
Didi kim gelmiş şeref burcına hurşîd-i cihân (Ümîdî A., K. 1/3)

3.3.7. Hazân

Kelime anlamı “sonbahar”dır ve dîvân şiirinde baharın tersidir. Dîvân şiirinde hüznün sembolüdür. İlkbaharda cenneti andıran tabiat sonbaharın gelişiyle ölüme mahkûm olur. Yapraklar sararıp bahçeler bozulduğu için şair bu manzaradan müteessirdir. Âşıkane gazellerde âşığın aşkın üzüntüsünden sararan yüzü, sararıp dökülen yapraklara benzetilmiştir. Rindâne gazellerde ve kasidelerde dağılan eğlence meclisleri sonbahar tasviriyle anlatılır. Yine mersiyelerde ölen kişinin ardından sonbahar tasvirleri yapılır. Bazen kasidelerde nesib bölümünde, bahar mevsiminde olduğu gibi şairin hüner gösterisi yapmak için de kullandığı dikkat çeker. Fakat daha çok sonbahar; ölüm, üzüntü, yaşlılık, bitkinlik sembolü olmuştur. Bu yönüyle şiirimizde hazân mevsimi bahar mevsimi kadar kendisine yer edinememiştir (Pala, 2020: 200).

Cülûsiye metinlerinde de hazân imgesi karşımıza çıkmıştır. Bu metinlerde de bahar imgesine nispeten daha az zikredilmiştir. Bu tercih geleneğe uygundur. Hazân, gelenekte olduğu gibi cülûsiye metinlerinde de hüznün sembolü olmuştur. Şairler tahta yeni çıkan padişaha şikâyetlerini bildirmek ya da onun devrinden önce memleketin kötü durumda olduğunu anlatmak ve yönetimle ilgili beklentilerini padişaha bildirmek için hazân imgesini kullanmışlardır. Yine bazı kaside biçimli cülûsiyelerde şairler nesib bölümünde hüner gösterisi yapmak için hazân mevsimine de yer vermişlerdir. Bu kullanımların gelenek çerçevesinde olduğunu görmekteyiz.

Nâbî, cülûsiyesinin nesib kısmında hazân ve bahar zıtlığından yararlanarak, sanat yapmıştır. “Gül bahçesi, sonbahara teslim olmayınca hayat veren taze bahar zuhur eder mi?” diye sorarak aslında baharın hayat bahşediciliğinden ve insana yaşam sevinci vermesinden, sonbaharınsa hüznün timsali olmasından söz etmektedir. Buradaki gibi hazânın hüznü sembolize etmesi klasik şiirimizde karşımıza çıkan bir kullanımdır. Bundan dolayı bu durum dîvân şiirindeki yaygın kullanıma uygundur. Beyitte tezat sanatı da göze çarpmaktadır.

Hazâna olmayıcak pay-mâl sahn-ı çemen
İder mi tâze bahâr-ı hayât-bahş zuhur (Nâbî, K. 7/ 28)

Ümîdî Ahmed Efendi, beyitinde padişahın cülûsunu tebrik ederken bir yandan da kendisiyle ilgili bir sorun hakkında padişahtan yardım istemekte, himaye talep etmektedir. Gam ve kederden dolayı sonbaharda sararıp düşen yapraklara benzediğini

söyleyerek padişahın korumasına altına girmeyi arzulamaktadır. Buradaki kullanım yine gelenek çerçevesindedir. Hazân acı ve kederin sembolü olmuştur.

Bir şikâyet var tapuña rûzigârumdan şehâ
Olmışam bad-ı semûm-ı gussadan berg-i hazân (Ümîdî A., K. 1/35)

Siyâhî Dede'nin cülûsiyesinde cülûs eden padişahtan önceki devrin sıkıntılarını tasvir etmek için sonbahar imgesine başvurulmuştur. Padişah tahta çıkmadan önce ülkede fitneler ve karışıklıklar başgöstermiş, ülkeye sanki sonbahar mevsimi gelmiş gibi bir his uyandırılmıştır. Padişahın karışan düzeni yeniden tesis etmesi beklentisi dile getirilmiştir. Bu kullanım cülûsiyelerde çok sık karşımıza çıkmaktadır. Hazân imgesi padişahın harekete geçmesi için kamçılayıcı bir unsur olarak kullanılmıştır. Bu tarzdaki kullanımları klasik şiirimizde padişahlara ve devlet adamlarına sunulan methiyelerde de görmekteyiz. Bundan dolayı aşağıdaki kullanımı gelenek çerçevesinde kabul ederiz.

Vezân oldı çü bâd-ı fitne-engîz-i cihân âşûb
Hazân irişdi gûyâ berk-i tınâz-ı gülistana (Siyâhî, K. 1/2)

3.3.8. Şitâ

Dîvân şiirinde kış daha çok "şitâ" kelimesiyle karşılanmaktadır. Bu şiirlerde kış mevsimi de aynı sonbahar gibi ilkbaharın zıttı olarak kullanılmıştır. Hatta şitâ, hazândan daha şiddetli bir acı, elem ve hüznü sembolize eder. Kış mevsimi zâlim bir padişah gibi her yeri yakıp, yıkıp geçer. Methiyelerde yöneticiler övülürken zâlimlerin zulümleri kış mevsimiyle karşılanmıştır. Kış mevsimi ölümü, kefene bürünmeyi temsil eder. Bu kullanım mersiyelerde göze çarpmaktadır. Kasidelerin giriş bölümlerinde kış manzaraları tasvir edilebilir. Bu tarz kasidelere "şitâiyye" denilmektedir. Kışın bahar gibi övülecek güzel bir tarafı olmadığından bahsedilir. Yeryüzüne verdiği tahribat abartılarak anlatılır. Böylece şair bir taraftan da şairlik yeteneğini delillendirme imkânı bulur. Gazellerde âşığın sevgilisine kavuşamadığı için yaşadığı acı ve elemin büyüklüğü kışın şiddetiyle anlatılır (Levend, 2018. 585-589; Pala, 2020: 433).

Cülûsiyelerde kış sembolü sonbahar gibi karşımıza çok sık çıkmamakla birlikte çıktığı yerlerde padişahın cülûsundan önce devrin kötü olduğundan, ülkenin iyi yönetilemediğinden ve huzursuzlukların olduğundan bahsedilirken bu sıkıntı ve huzursuzluklar şitâ sembolü ile karşılanmıştır. Sözkonusu kullanım geleneksel şiirde

de var olan bir kullanımdır. Cülûsiyeler dışındaki methiyelerin genelinde de kötü yönetimler kış imgesiyle karşılanmıştır.

Filibeli Vecdî, padişah cülûs etmeden önce memleketin sıkıntı ve darlık içinde bulunduğu belirtmek için kış mevsimi ve sıkıntılı devri eşleştirmiştir. Bu sıkıntılardan halk o kadar bunalmıştır ki bu sorunlar sürerken birden yeni padişah tahta çıkmış ve halkta sorunları halledeceği beklentisini oluşturmuştur. Bu kullanım geleneksel şiire paraleldir. Bu tarz kullanımlarla padişahtan beklenen iyi bir yönetici olma görevi de yeni padişaha hissettirilerek onun omzuna devlet yönetimi konusunda sorumluluk yüklenmektedir. Sıkıntılar kışa benzetildiği için beyitte istiare sanatı mevcuttur.

Şitâdan olmış idük nâ-gehân bir hüsrev-i hâver
Tulû' itdi Mesîhâ gibi ihyâ kıldı mevtâyı (F. Vecdî, K. 26/2)

Klasik şiirde tabiat tasvirleri ve tabiata dair her türlü unsur geniş şekilde yer almıştır. Kasidelerin nesip kısımlarında okuyucuyu konuya hazırlamak için, methiyelerde memduhu övmek için, gazellerde aşkı daha güçlü anlatabilmek için tabiat tasvirleri önemli bir araçtır. Tabiat, cülûsiye metinlerinin de vazgeçilmez unsurudur. Cülûsiyelerde kasidelerdeki gibi okuyucuyu konuya hazırlamak için kullanılan bir zemin durumunda işlenmiştir. Cülûs eden padişahı farklı özelliklerini övmek için tabiatın farklı unsurları kıyas malzemesi olarak kullanılmış, böylece padişah övgüsü kuvvetlendirilmiştir. Tabiat, cülûsiyelerde dîvân şiirinin genelindeki kullanımlara özdeş bir şekilde yer almıştır. Tabiat unsurları kullanılırken şairler çeşitli söz sanatlarından da yararlanmıştır.

3.4. Kozmik Âlem

3.4.1. Burçlar

Burçlar ilm-i nücûmun önemli bir bölümünü teşkil eder. Yıldız ilmine göre güneş, Dünya etrafında dönmektedir. Bu dönüş sırasında 12 zaman diliminden geçmektedir. Bu 12 zaman dilimi burçları oluşturmuştur. Bu burçlara da her zaman dilimi içindeki takımyıldızının ismi verilmiştir. Böylece ortaya hamel (koç), sevr (boğa), cevzâ (ikizler), seretân (yengeç), esed (arslan), sünbüle/ azrâ (başak), mîzân (terazi), akrep, kavs (yay), cedy (oğlak), delv (kova) ve hût (balık) burçları ortaya çıkmıştır. Klasik yıldız ilminde de, bugünkü astroloji biliminde de burçların insanların kişilik ve bedensel özelliklerini etkiledikleri düşünülür. Hatta geleceğe dair bilgilere de burçlar vasıtasıyla ulaşılabileceğine inanılır. Dîvân şiirinde burçlara yer verilmiştir.

İnsanların psikolojilerini, sağlıklarını, bedensel özelliklerini ve geleceklerini burçların belirlediği inancına dayanarak, burçların belli özelliklerini bildiren yıldıznâmeler ve falnâmeler oluşturulmuştur. Çeşitli tür ve biçimlerdeki klasik şiir verimlerinde de yer yer burçların adları ve özelliklerine değinilmiştir (And, 2020: 332-335, Canım, 2018: 434, Levend, 2018:209-211, Pala, 2020: 76, 77).

Burçlar cülûsiyelerde de karşımıza çıkmıştır. Fakat çok yaygın bir kullanım söz konusu değildir. Araştırma aşamasında tek tek her burcun farklı anlamlarına rastlamadık. Bundan dolayı çalışmamızda burçların her birini ayrı başlıklar altında incelemek yerine bir başlıkta vermeyi uygun gördük. Cülûsiye metinlerinde de burçlar yıldız ilmindeki isimleriyle geçmektedir. Padişahın tahta geçmesinde burçların etkisi olduğu, kaderi tayin ettiği inancını görmekteyiz. Ayrıca padişahın büyüklüğünü tasvir ederken burçlar kıyas unsuru olarak da kullanılmıştır. Bu kullanımlar dîvân şiiri zihniyetine uygundur.

Aşağıda 15. yüzyıl şairlerinden Karamanlı Aynî'nin cülûsiyesinden alınan iki beyite yer verilmiştir. Aynî, padişahı överken bu beyitlerin öncesinden başlayarak kâinattaki her şeyin yeni padişahın mülkü olduğunu anlatmaktadır. Bu iki beyitte de burçların bile padişahın mülkü olduğu, padişahın o kadar azametli ve büyük olduğu anlatılmıştır. Beyitte burçlar padişahı methetmek için kıyas unsuru olarak kullanılmış, padişahın büyüklüğünün tüm kâinatı mülkü altına alabileceği tasvir edilmeye çalışılmıştır. Beyitte gulüvv sanatı vardır.

Bunuñdur berre vü Sevr ile Cevzâ
Seretân u Esed 'Azrâ vü Mîzân (K. Aynî, K. 22/ 73)

Bunuñdur 'Akreb ü Kavs ü Cedî hem
Bunuñdur Delv ü Hût u Sa'd u Su'dân (K. Aynî, K. 22/ 74)

3.4.2. Gezegenler/ Seyyâreler

3.4.2.1. Mars/Mirrîh/ Behrâm

Mars, klasik Türk şiirinde daha çok "Mirrîh" ve "Behrâm" olarak geçmektedir. Güneş gezegeninin başkumandanı sayılmaktadır. Bu gezegenin etkisinde olanlar savaşçı özellikler taşımaktadırlar. Bundan dolayı methiyelerde memduhun savaşçı özelliklerine vurgu yapılacağı zaman memduh bu gezegene benzetilir. Zaten Behrâm, İranlıların inancında aynı zamanda da savaş tanrısıdır. Mirrîh'in savaşçı özelliğinden dolayı elinde kılıç ve kesik baş vardır. Rengi de kırmızıdır. Savaş meydanları tasvir

edilirken Mirrîh'in bu özellikleriyle de bağlantı kurulur. Hançer, kılıç, kanın kırmızı olması, Azraîl bu kelimeyle tenasüplü kullanılır (And, 2020: 355, 356; Canım, 2018, 441, 442; Levend, 2018: 206; Onay, 2021: 266; Pala, 2020: 323).

Cülûsiye metinlerinde de Mars gezegeni karşımıza çıkmıştır. Mars, "Mirrîh" ve "Behrâm" kelimeleriyle karşılanmıştır. Bu metinlerde padişahın savaşçılığını anlatmak için kullanılan bir kıyas unsuru olmuştur. Padişah; cesareti, korkusuzluğu, savaşçılığı, gücü açısından Mars ile karşılaştırılmış, onla denk ya da ondan üstün tutulmuştur. Bunların yanında Mars'ın elindeki kılıçtan, düşmanların kanını dökerken kanın renginin gezegenin kırmızı rengi ile uyumlu olmasından bahsedilir. Bu kullanımlar geleneğe uygun biçimdedir.

Âşık Çelebi; murabba biçimli cülûsiyesinde Mirrîh'in padişahın silahdar ağası olduğunu, elindeki kılıçla düşmanların başını vuracağını anlatmıştır. Burada gezegenin savaşçı özelliğine, elindeki kılıca ve kırmızı rengine dikkat çekildiğini görmekteyiz. Padişah o kadar büyüktür ki savaşçı özellik gösteren Mars bile padişahın askerlerinden biridir. Bu durumda padişahın savaşçı özelliği Mars'tan da fazladır. Mars bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştır. Beyitte mübalağa ve teşhis sanatları mevcuttur.

Silahdâruñ agası oldı mirrîh
İde a'dañı tâ tîgiyle tevbih
Cülûs-ı tahta 'âşık didi târîh
O gün Sultân Selîm devrân senüñdür (Â. Çelebi, Mur. 7/17)

Karamanlı Aynî, beyitinde Mars'ı "Behrâm" kelimesiyle karşılamıştır. Behrâm İranlıların savaş tanrısıdır hem de Farsçada Mars gezegeni yerine kullanılmaktadır. Savaş tanrısı Behrâm yani Mars gezegeni bile padişahın gözündeki cesareti örnek alarak savaşçılığı ondan öğrenmiştir. Padişahın cesareti, savaşçılığı Behrâm'dan yani Mars'tan da fazladır. Yukarıdaki beyitte olduğu gibi burada da mübalağa ve teşhis sanatları vardır.

Gözinden şiveler öğrendi Behrâm
Saçından bûyı aldı reng-i Keyvân (K. Aynî, K. 21/27)

3.4.2.2. Merkür/Utârid

Utârid, "debîr-i asmân, debîr-i felek, münşî-i çarh" adlarıyla da edebiyatımızda geçer. Güneş gezegenin kâtibi durumundadır. Daha çok güzel yazının, hitâbetin,

sanatkârlığın sembolüdür. Bu gezegenin hâkim olduğu kişilerde zekâ, kurnazlık, savaşçılık, yiğitlik, merhamet, anlayışlılık özellikleri görülür. Methiyelerde memduhun zekâ, yiğitlik ve merhametlilik özellikleri için kullanılırken, fahriyelerde şairin şiirdeki hünerini sembolize eder (And, 2020: 359, Canım, 2018, 449, 450, Levend, 2018: 203, Onay, 2021: 375, Pala, 2020: 465).

Cülûsiyelerde Utârid'in kullanımı da geleneğe paraleldir. Utârid; bu metinlerde savaşçı özelliğiyle, kâtipliğiyle ve gökyüzündeki yüksekliğiyle ele alınmıştır. Padişahın cülûsunun Utârid'in kalemi eline alıp kader levhasına bu hükmü yazmasıyla gerçekleştiği savunulmuştur. Padişahın yüceliği belirtilmek için Utârid'in gökyüzündeki yüksekliği esas alınmıştır. Ayrıca Mirrîh gibi savaşçı özelliğine de dikkat çekilmiştir. Utarid, "debîr-i asmân, debîr-i felek, münşî-i çarh" gibi tamlamalarla da karşılanmıştır. Bu kullanımlar klasik Türk şiiri zihniyetine uygundur.

Ümîdî Ahmed, II. Selim'e yazdığı cülûsiyesinde bir sabah vakti Utârid'in eline kalemi alıp kader levhasına padişahın cülûs hükmünü yazdığını söylemiştir. Utârid, klasik Türk şiirinde yazı yazmanın, edebiyatın, belâgatin sembolüdür. Feleğin kâtibi olduğuna inanılmaktadır. Bu beyitte de yazıcılığı, kâtipliği üzerinde durulmuştur. Beyitte Utârid'e insana ait yazma özelliği verildiği için teşhis sanatı yapılmıştır.

Bir seher kilk-i bedî'in destine alup revân
Başladı tecdîd-i ahkâma debîr-i âsumân (Ümîdî A., K. 1/1)

Çorlulu Zarîfî, aşağıdaki beyitinde padişahın yüceliğini ve yüksek özelliklerini anlatmak için onun Utârid gibi yüksek dereceye sahip olduğunu savunmaktadır. Utârid, gökyüzünde ikinci tabakada bulunmaktadır. Yani yeryüzünden yüksek bir rütbededir. Padişahın da rütbesi, Utârid gibi yüksektir. Utârid, padişahın yüceliğine bir kanıt olarak kullanılmıştır. Beyitte teşbih sanatı mevcuttur.

Hümâyûn-kevkeb ü hûrşîd-tal'at
'Utârid-menzilet Mirrîh-heybet (Ç. Zarîfî, K. 6/2)

Süheylî, II. Mehmed'e yazdığı aşağıdaki beyitte padişahın savaşçı özelliğini Utârid ile delillendirmiştir. Padişahın savaş meydanına giderken eline aldığı kılıç Utârid burcunun kılıcıdır. Padişahın cesareti Utârid'le bir tutulacak kadar fazladır. Kılıcı; onun kılıcı gibi yüksek dereceli, keskin ve savaşçıdır. Utârid, padişahı övmek için kullanılan bir kıyas unsurudur.

Ol gice âheng-i rezme tîri bârân itmege

Destine aldı ‘utârid kavs burcından kemân (Süheylî, K. 8/4)

3.4.2.3. Jüpiter/ Müşterî/ Bercîs

Gökyüzündeki altıncı gezegendir. “Hürmüz” ve “Erendîz” de diğer adlarıdır. Çok uğurlu olduğuna inanılır. Bu yüzden “sa’d-ı ekber, sa’d-ı uzmâ, sa’d-ı asgar” diye de adlandırılır. Akıl, adalet, bilgelik, sadakat, ileri görüşlülük, sevgi, merhamet, cömertlik gibi özelliklerin sembolüdür. Bu gezegenin etkisi altında olanlar itidalli davranmaya meyillidir. Ayrıca bu tip kişiler iyi birer idarecidirler. Feleğin kadısı ve hatibi olarak adlandırılır. Klasik şiirimizde devlet adamlarına yazılan methiyelerde adalet ve bilgelik özelliklerini öne çıkarmak için bu kişiler Müşterî yıldızına benzetilir. Özellikle vezirler, kadılar, âlimler methedilirken çokça zikredilen bir gezegendir. Zühre ile birleştiğinde doğan padişahlar için “sâhib-kırân” ifadesi kullanılır (And, 2020: 353; Canım, 2018, 433, 439; Levend, 2018: 207; Onay, 2021: 277; Pala, 2020: 344).

Jüpiter gezegeni cülûsiyelerde karşımıza geleneksel kullanımıyla çıkmıştır. Uğurun, kutluluğun ve saadetin sembolü durumunda kullanılmıştır. “Bercîs” ve “Müşterî” isimleriyle zikredilmiştir. Yeni padişah tebrik edilirken memlekete saadet ve uğur getireceği beklenmiştir. Bu beklenti de Jüpiter gezegeniyle anlam bağlantısı içinde verilmiştir. Padişahı överken kıyas unsuru olarak da kullanılmıştır. Padişah o kadar uğurlu, o kadar kutlu bir şahıstır ki adı bu konuda Jüpiter’in önüne geçmiştir.

Karamanlı Aynî, aşağıda verilen beyitinde Jüpiter’in mutluluğu, padişahın adımlarında bulduğunu söylemektedir. Jüpiter mutluluğun timsali bir gök cismidir. Fakat onun mutluluğu padişahın adımında bulması bir mübalağa örneğidir. Üstelik de padişahın büyüklüğüne ve başarısına delildir. Padişah iyi bir devlet başkanı olma özelliğiyle halkına saadet ve mutluluk getirecektir, bu konuda da Jüpiter bile ondan medet ummuştur. Mutluluğun, uğurun sembolü olmayı Jüpiter padişahtan öğrenmiştir.

Sa’âdet makdeminden buldı Bercîs
Cemâlin gördi Nâhîd oldı handân (K. Aynî, K. 21/26)

Nev’î, aşağıdaki beyitinde padişahın yanında Jüpiter’in uğur getirmesinin mümkün olmadığını savunmaktadır. Çünkü asıl uğur sahibi padişahtır. Bu konuda padişah varken Jüpiter’in adı zikredilemez. Uğur ve kutluluk konusunda padişah ve Jüpiter kıyaslanmış, Jüpiter küçümsenirken padişah yüceltilmiştir. Böylece padişahın kutluluğu, uğuru kanıtlanmıştır. Beyitte mübalağa sanatı mevcuttur.

Ne sa'd-i Müşterî bâdî vü ne nahs-i Zühal mânî'
Hakîm-i Kâdirüñ sun'ında 'âciz 'akl-ı Yûnânî (Nev'î, K. 45/10)

3.4.2.4. Satürn/ Zühâl/ Keyvân

Göğün yedinci katındır. Bundan dolayı tüm gezegenlerin en yükseğidir. Feleğin hazinedarıdır. Uğursuz olduğuna inanılır. Bu yüzden "nahs-ı ekber" de denir. Klasik Türk şiirinde bazen uğursuzluğuna değinilmiştir. Etkisi altındaki insanlarda olumsuz özellikler olduğu düşünülür. Fakat methiyelerde olumlu şekilde kullanılır. Memduhun başarılı, gözü pek, çalışkan, adaletli, hünerli, sağlam fikirli olması Zühâl gezegeniyle sembolize edilir. Zaman tanrısı olarak da bilinir (And, 2020: 351, 252, Canım, 2018, 452, 453; Levend, 2018: 208, 209; Onay, 2021: 395; Pala, 2020: 494).

Cülûsiyelerde Zühâl karşımıza gelenek ölçüsünde çıkmıştır. Şiirlerde bazen uğursuzluğu, bazen rengi, bazen de hazinedarlığı zikredilmiştir. Bazı durumlarda da etrafında oluşan halkalar taca benzetilmiştir. Bu özellikleri ya padişahlarla karşılaştırılarak padişahların ona bu açılardan üstün geldiği anlatılmış ya da padişahın belli özelliklerini ifade etmeye yardımcı olan bir unsur olarak yer verilmiştir. Böylece Satürn bir kıyas unsuru ve yardımcı öge olarak konumlandırılmıştır. Bütün bu kullanımlar geleneğe uygun kullanımlardır.

Karamanlı Aynî, beyitinde Satürn gezegeninin rengini padişahın saçının renginden aldığını söylemektedir. Padişahın saçının siyahlığının Satürn gezegeninin siyahlığından fazla olması padişahın methedilme yollarından biridir. Padişah o kadar yücedir ki, saçının rengi bile koskoca bir gezegenden daha üstündür. Satürn, rengi dolayısıyla padişahın yüceliği için kıyas malzemesi olarak kullanılmıştır.

Gözinden şiveler öğrendi Behrâm
Saçından bûyı aldı reng-i Keyvân (K. Aynî, K. 21/27)

Karamanlı Aynî, padişahı överken onun ne kadar zengin olduğunu anlatmak için mülkündekileri zikretmiştir. Padişahın mülkünde doğu ve batı vardır. Padişahın zenginliğini tartabilmek için Terâzi burcu doğuyu ve batıyı kefesine almak zorunda kalmıştır. Satürn gezegeni de onun mülklerini belirleyebilmek için kantarcı olmuştur. Klasik şiirde Satürn'ün bir özelliği de feleğin hazinedarı olmasıdır. Burada da o özelliğine değinilmiştir. Satürn, padişahın hazinelerini tartan bir hazinedar konumunda anlatılmıştır. Padişah o kadar büyüktür ki hazinedarı, kantarcısı Satürn gezegenidir.

Satürn padişahla karşılaştırılmış, zenginlik ve büyüklük açısından padişahın gerisinde kalmıştır.

Kodı keffinde Mîzân şark u garbı
Zuhal emlâki içün oldı vezzân (K. Aynî, K. 21/ 37)

Nev'î, aşağıdaki beyitinde padişahın cülûsuna uğursuz Zühâl'in engel olamayacağından bahsetmiştir. Padişahın gücü ve kaderin hükmü yanında Satürn'ün uğursuzluğu bir hiç hükmündedir. Satürn'ün uğursuzluğun büyük bir kısmına sahip olduğu düşünülür. Bundan dolayı dîvân şiirinde de "nahs-ı ekber" olarak anılır. Fakat onun büyük uğursuzluğu padişahın cülûsuna engel olamamıştır. Padişah o kadar yücedir.

Ne sa'd-i Müşterî bâdî vü ne nahs-i Zühal mânî'
Hakîm-i Kâdirüñ sun'ında 'âciz 'akl-ı Yûnânî (Nev'î, K. 45/ 10)

Nev'izâde Atayî, aşağıdaki beyitinde Zühâl'in etrafındaki halkaları taca benzetmiştir. Padişahın tacını Zühâl'in tacına benzeterek padişahı yüceltmiştir. Padişah o kadar büyüktür ki başındaki tac bir gezegenin tacına denktir. Burada Zühâl, padişahın büyüklüğünü kanıtlayan bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştır.

Mîl-i iklîl-i zeri ta'ne-zen-i tâc-ı zuhal
Rîze-seng-i haremi ser-şiken-i hasm-ı 'anîd (N. Atâyî, K. 19/ 30)

3.4.2.5. Venüs/ Zühre/ Nâhîd

Venüs gezegeninin uğurlu olduğuna inanılır. "Sa'd-ı asgâr" olarak da anılır. Halk arasında "Çoban Yıldızı, Seher Yıldızı" gibi adları vardır. Bu gezegenin etkisi altındaki kişiler sanatkâr, zeki, kibar, güzel ve zevk sahibi olurlar. Venüs'ün feleğin çalgıcısı olduğuna inanılır. Bu yüzden müzikle ilgili sözler şiirde Zühre ile beraber kullanılır. Rindâne ve şûhâne gazellerde musiki ile beraber zikredilir. Methiyelerde memduhun sanatkâr, zevk sahibi ve eğlenceyi seven tarafını sembolize eder. Ayrıca dişilik özellikleri ağır basar (And, 2020: 357, 358, 252; Canım, 2018, 453; Levend, 2018: 204; Onay, 2021: 396; Pala, 2020: 494).

Cülûsiyelerde Venüs gezegeni karşımıza sıkça çıkmıştır. Bu metinlerde Venüs'ün çalgıcılığından ve dişi özelliklerinden bahsedilmiştir. Memduh; musiki, zevk, sefa, çalgıcılık, sanata düşkünlük ve zenginlik yönünden Venüs'le karşılaştırılıp ondan daha üstün görülürken Venüs küçümsenmiştir. Bu sayede memduhun değeri birkaç kat daha artırılmıştır. Bunlar geleneğe uygun biçimde karşımıza çıkmıştır.

Gelibolulu Mustafâ Âlî, Safiye Sultan'a yazdığı cülûsiyesinde onu methetmek için Valide Sultan'ın çalgıcılarını Zühre'ye benzetmiştir. Bilindiği gibi Venüs gezegeni musikiyi sembolize eder. Feleğin çalgıcısı sayılır. Burada da bu özelliğe değinilmiştir. Valide Sultan'ı haremde eğlendiren kadınlar Zühre ile eş tutulmuştur. Valide Sultan işte bu kadar yücedir. Bu kullanım geleneğe uygundur.

Zühre yirden göge çengîlerüñe reşk üzre
Aña hatun-ı sipihr ile kamer ta'ne-zenân (G. Âlî, K. 43/ 12)

Nev'îzâde Atâyî, aşağıdaki beyitinde Venüs gezegeninin padişahın tacını kıskandığını ve kıskançlıktan kubbesi altınlı taç takmak istediğini söylemiştir. Venüs'ün dişil özellikleri ağır basmaktadır. Burada kadınların altın ve takılara düşkünlüğüne değinilmektedir. Padişahın tacı, tahtı çok değerlidir. Dolayısıyla padişah da çok değerli ve yücedir. Venüs; bu yüceliği, zenginliği, gösterişi kıskanmakta, bunun sonucunda kendisi de altın bir tac aramaktadır. Venüs gezegeni padişahın yüceliğine bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştır. Padişahı Venüs bile kıskanmaktadır.

Refrefü'ş-şerefdür ol taht-ı sa'âdet ki anı
Bulsa zer küngüreli tâc idinürdi nâhîd (Atâyî, K. 19/ 2)

3.4.3. Felek

Klasik şiirimizde felek; "gök, semâ, âsumân, arş, kürsî, sipihr, tâlih, baht, eflâk, çarh, gerdûn" gibi kelimelerle anılır ve daha ziyade kendisinden şikâyet söz konusu olduğunda zikredilir. İnsanların kaderini kötü etkilediğine inanıldığı için kaderden, talihten şikâyet etmek isteyen insan Allah'a isyan etmemiş olmak için suçu feleğe atar. Bu yüzden felek dönek ve kahpe olarak nitelendirilir. Fakat bunların dışında özellikle methiyelerde felek, yüksekliğiyle de yer alır. Memduh; yücelik ve yükseklik bakımından felekle karşılaştırılarak ona denk ya da ondan daha üstün görülmüştür. Gazellerde sevgili de aynı memduh gibi yükseklik açısından felekle karşılaştırılmıştır. Yine gazellerde âşığın sevgilinin aşkından ve vefasızlığından dolayı ettiği "âh" feleğe kadar çıkar. Feleğin gün içinde girdiği renk değişimleri de şiire konu olur (Canım, 2018, 436-437; Onay, 2021: 157; Pala, 2020: 149).

Felekle ilgili kullanımlar cülûsiye metinlerinde de karşımıza çıkmıştır. Buradaki kullanımlar da gelenek çerçevesinde oluşturulmuştur. Cülûsiyelerde feleği genellikle üç yönüyle görmekteyiz. Bunlardan ilki cülûsundan dolayı tebrik edilen

padişahın karakterinin felek gibi yüksek yaratılışlı ve yüce olmasıdır. Yani felek padişahın yüceliği için bir kıyas unsuru olarak kullanılmış, padişah ona denk görülmüş ya da ondan üstün tasvir edilmiştir. İkinci kullanım da klasik Türk şiirinde olduğu gibi feleğin şikâyet amaçlı şiire konu edilmesidir. Felek insanları mutsuz eden kozmolojik bir varlıktır. Şair, bu mutsuzluktan dolayı feleği padişaha şikâyet eder ve onun tahta çıkışıyla feleğin elinden çektiği sıkıntıların biteceğine inanır. Burada esasen halkın padişahtan devlet yönetimi hakkında beklentileri de dile getirilir. Halk, o devre kadar sıkıntılar çekmiş, problemler yaşamıştır. Padişahın bu sıkıntı ve problemleri ortadan kaldırması için omuzlarındaki sorumluluğun farkında olması sağlanmaya çalışılmaktadır. Üçüncü kullanım ise feleğin insanın kaderi ve zaman üzerindeki etkisidir. Geleneksel kullanımda felek insanın kaderi üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Cülûsiyelerde de feleğin padişah üzerinde bir etkisi vardır fakat bu olumlu bir etkidir. Allah'ın izniyle ve feleğin tesiriyle genç şehzadeye saltanat nasip olur. Bu yüzden de feleğe şükran sunulur. Bu kullanım gelenekten biraz farklı görünse de kader üzerindeki tesirinden dolayı klasik Türk şiiri zihniyetine uygundur. Felek cülûsiyelerde karşımıza "âsumân, sipihr, gerdûn, künbed, semâ, baht, tâlih, çarh, fânûs" gibi sözcüklerle ve "günbed-i gerdûn, nüh felek, nüh eyvân, kubbe-i devvâr, künbed-i hadrâ, nüh-revâk, vech-i âbûs, gerd-i bâhur" gibi tamlamalarla çıkmıştır. Bu adlandırmalar da geleneksel kullanıma uygundur.

Karamanlı Aynî, aşağıdaki beyitinde padişahın yüceliğinden bahsederken onu felekle karşılaştırmaktadır. Padişah o kadar yücedir ki beş yönün kıblesi/ merkezi padişahın kapısıdır. Yedi feleğin hepsi padişaha secde eder. Burada padişahın yüceliği feleğin yüksekliği ile karşılaştırılmış, padişahın felekten daha yüksekte, daha yüce olduğu anlaşılmıştır. Felek bir kıyas unsuru durumundadır. Bu kullanım geleneğe uygundur. Beyitte ayrıca mübalağa sanatı vardır.

Kapuñdur kıblesi her şeş cihâtuñ
Sücûd eyler aña her heft eyvân (K. Aynî, K. 21/4)

Bâkî, II. Selim'e sunduğu cülûsiyesinde padişaha şimdiye kadar dönen feleğin cevr ü cefasını, belasını çok çektiklerini fakat şimdi padişah tahta çıktığı için sefa süreceklerini söylemektedir. Beyitte geleneksel kullanımda gördüğümüz felekten şikâyet söz konusudur. Fakat feleğin insanları düşürdüğü zor durumdan padişah kurtaracaktır. Padişaha sorumluluk yükleyen bir anlayış karşımıza çıkmaktadır. Zaten

bu tip beklentiler genel olarak devlet adamlarına sunulan methiyelerde de incelememizin konusu olan cülûsiyelerde de sık sık karşımıza çıkmaktadır.

Getür câm-ı sürûr-encâmı ey sâkî yiter çekdük
Cefâ-yı devr-i gerdûnı belâ-yı çarh-ı gerdânı (Bâkî, K. 5/30)

Çorlulu Zarîfî, aşağıdaki beyitinde padişahın cülûsunun felekten gelen bir hüküm olduğundan bahsetmektedir. Geleneksel şiirde felek kader üzerinde etkilidir. Burada da benzer kullanımı görmekteyiz. Allah, felek aracılığıyla padişahın tahta çıkışını levh-i mahfûza yazmıştır. Bu değişmez bir hükümdür. Bu hüküm şu anda vuku bulmaktadır. Bundan dolayı da beyitte saadet ve şükran söz konusudur.

Levhâ-i mâhuñ suturlâbına mihr idüp nazar
Merkez-i çerh-i felekden niçe hükm itdi beyân (Ç. Zarîfî, K. 1/2)

3.4.4. Yıldız

Klasik şiirde yıldızların kullanım alanı çok geniştir. Felekteki yerleri, insanların kaderi üzerinde burçlarla beraber etkili olmaları, bazen gezegenlerin yıldız olarak düşünülmesi beyitlerdeki kullanım şekillerindendir. Bunun yanında sevgilinin yüzünün güzelliği yıldızın parlaklığına; âşığın gözyaşının çokluğu, memduhun hazinelerinin çokluğu sayıca yıldıza; âşığın gözyaşının sevgiliyi görünce dinmesi, güneş çıkınca kaybolan yıldızlara benzetilmiştir. Yıldızların insan kaderi üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Şeytânların gaybden haber çalacakken üzerlerine meleklerin yıldızları fırlatışları, kıyamet koparken yıldızların dökületeği gibi Kur'ân'da geçen olayların da şiirlerde zikredildiği bilinmektedir (Canım, 2018, 440, 451, 452; Onay, 2021: 388, 389; Pala, 2020: 182).

Yıldız unsuru cülûsiyelerde çok sık karşımıza çıkmıştır. Metinleri incelediğimizde cülûsiyelerde yıldızın kullanımının geleneğe uygun olduğunu görmekteyiz. Bu metinlerde de yıldız insanların talihleri, bahtları üzerinde etkili bir kozmik varlık olarak yer almaktadır. Bunun yanında memduhun büyüklüğünü kanıtlayabilmek için maiyetindekiler yıldızlarla karşılaştırılmış, onlara benzetilmiştir. Övülen kişinin hazinesi, ordusu, daha başka sahip olduğu her şey yıldızlar kadar çoktur. Çünkü o çok zengin ve yüce bir kişiliktir. Yıldız, cülûsiye metinlerinde cülûs eden kişinin büyüklüğünü kanıtlayan bir kıyas malzemesi durumundadır.

Bursalı Rahmî, aşağıdaki beyiti Sokullu Mehmed Paşa'ya yazmıştır. Paşa'nın bahtının yıldızından bahsetmektedir. Yukarıda dîvân şiiri zihniyetinde her insanın bir

yıldızı olduğundan bahsetmiştik. Bu yıldız hangi özellikleri gösterirse insanın kaderi de ona göre şekillenir. Sokullu'nun yıldızı uğurlu bir özellik göstermiş ve bunun etkisiyle Paşa'ya vezaret nasip olmuştur.

Kevkeb-i bahtına hem burc-ı sa'âdet menzil
'Ömrini devlet ile tâ ki ziyâd ide Hudâ (B. Rahmî, T. 1/5)

Bursalı Rahmî, aşağıdaki beyitte Sokullu'nun maiyetindeki hazinelerden bahsetmektedir. Paşa'nın sahip olduğu inciler parlak yıldızlara benzetilmektedir. Methiyelerde memduhun maiyetindekiler çokluğu bakımından yıldızlara benzetilir. Yine inci, mercan gibi değerli taşlar şekli ve parlaklığı bakımından yıldızlara benzetilir. Bu kullanım tarzını örnek beyitte de görüyoruz. İnciler o kadar parlak ve çoktur ki yıldızları anımsatır.

Niçe dür her biri bir necm-i dırahşanda durur
Pertev saldı gönül 'âlemine hayli ziyâ (B. Rahmî, K. 1/8)

Şâkir'in aşağıdaki beyitinde padişahın askerleri yıldızlara benzetilmiştir. Methiyelerde memduhun ordusunun çokluk açısından yıldızlara benzetilmesi sık yapılan bir teşbih sanatıdır. Beyit, bundan dolayı geleneksel kullanıma paraleldir.

Ey meh-i tâbân-ı eflâk-ı vakâr 'izz ü câh
Ve'y şeh-i zî-şânı 'âlî-kevkeb-i encüm sipâh (Şâkir, Ter. 2/2)

3.4.4.1. Ferkadân

Büyükayı yıldız kümesinin en parlak iki yıldızı olan Dübb ve Mezâk'tır. Bu yıldızlar nereden battılarsa oradan doğarlar. "İkizler" olarak da bilinir. Dîvân şiirinde memduhun yüceltilmesi için kullanılmıştır (Canım, 2018, 437, 438; Onay, 2021: 159; Pala, 2020: 153, 154). Cülûsiyelerde de bu bağlamda kullanılmıştır. Tahta yeni çıkan padişahın büyüklüğünü kanıtlamak için bir kıyas unsuru olmuştur.

Aşağıdaki beyitte padişahın tüm cihana ışık saçacağından, nurunun Ferkadân yıldızlarına ulaşacağından bahsedilmektedir. Şair, padişaha bu konuda dua etmektedir. Ferkadân, burada padişahı yüceltmek için bir kıyas malzemesidir. Padişah o kadar yücedir ki ışığı bu yıldız kümesine bile ulaşacaktır. Bu kullanım geleneksel anlayışta da karşımıza çıkmaktadır.

Ruhuñ şem'-i ziyâ virsün cihâna
İrişsün nûrı fark-ı Ferkadân'a (Hüdâyî K., Mes. 2/19)

3.4.4.2. Süreyyâ

Ülker yıldızıdır. "Pervîn, Ikd-ı Süreyyâ, Heft-evreng, Benatü'n-na'ş" gibi isimleri vardır. Efsaneye göre bunlar dünyadaki yedi güzel kız idiler. Erkeklerle evlenip öldükten sonra göğe çekilip yıldız oldular. Gökyüzünde üzüm salkımı gibi bir görünüşü vardır. Dîvân şiirinde memduhu ya da şairin kendisini övme amaçlı kullanılır. Bunun yanında âşığın gözyaşlarını, serkeşliğini ifade etmek için de bir mecaz unsuru olur. Sevgilinin yüzündeki benler de birer Süreyyâ'dır (Canım, 2018, 445, 447; Onay, 2021: 299; Pala, 2020: 370).

Cülûsiyelerde de bu yıldızın geleneksel kullanımını görmekteyiz. Şair kendisini övmek için kendi şiirlerini Süreyyâ yıldızına benzetir. Padişahı övmek için padişahın yüceliğini yine Süreyyâ yıldızına benzetir. Bu kullanımlar geleneğe uygun kullanımlardır. Süreyyâ bu metinlerde şairin şiir yeteneğini, padişahın büyüklüğünü delillendirmeye yarayan bir kıyas unsurudur.

Gelibolulu Mustafâ Âlî'nin aşağıdaki beyiti, cülûsiyesinin fahriye bölümünden alınmıştır. Âlî, nesrini de nazmını da Süreyyâ yıldızına benzetir. İkisi de onun gibi parlak, onun gibi yüksek derecelerdedir. Bu kullanım gelenekte de karşımıza çıkar. Beyitte ayrıca teşbih sanatı vardır.

Benâtü'n-na'ş nesrüm nakşıdur nazmum Süreyyâ'dur
Güherlerle pür itdüm fehm ü dâniş gibi mîzânı (G. Âlî, K. 39/ 37)

Dürrî Ahmed Efendi, aşağıdaki beyitinde padişahı yüceltmek için Ülker yıldızından yararlanmıştır. "Pervîn'in para kesesi, padişahı görse ona paha biçerdi." demektedir. Padişahın değeri o kadar fazladır, o kadar yüksektir ki ona ancak bir yıldız değer biçebilir. Burada Pervîn padişahın büyüklüğünü kanıtlayan bir kıyas unsurudur. Bu kullanım da geleneğimizde mevcuttur.

Müşterî olmış felek gûyâ görince resmini
Surre-i Pervîn ile eyler aña karz-ı bahâ (Dürrî A., K. 2/19)

Dîvân şiiri kozmolojik âlem açısından çok geniş bir edebiyat sahasıdır. Burçlar, yıldızlar, gezegenler, felek gibi kozmik unsurlar dîvân şiirinin anlam dünyasını oldukça genişletmektedir. Dîvân şiiri türlerinden cülûsiyelerde de kozmik âlem geniş ölçüde ele alınmıştır. Kozmik unsurlar padişahların farklı özelliklerini övmek için kıyas motifi olarak kullanılmış, padişah bu motiflerle karşılaştırılarak daha üstün görülüp methedilmiştir. Methiye sırasında aslında padişah için ideal yönetici tipi de

çizilmeye çalışılmış ve yönetim konusunda yeni padişaha yol gösterilmeye çalışılmıştır. Bu esnada şiirde teşbih, istiare, mecaz, tenasüp, hüsn-i talil gibi sanatlar da yapılmıştır. İncelenen tüm kullanımlar dîvân şiiri geleneğine uygundur.

3.5. Cemiyet

3.5.1. Tarihi Şahsiyetler

3.5.1.1. Abdülkâdir-i Geylânî

1077'de Hazar denizine yakın Gîlan eyaletinde doğdu. Bu yüzden İranlılar tarafından "Gilânî", Türkler tarafından da "Geylânî" olarak anılır. Hanbeli mezhebinin önemli bir büyüğü, Kadirilik tarikatının kurucusudur (Uludağ, 1988: 234-239).

Cülûsiye metinlerinde karşımıza padişahı övmek için bir dini sembol olarak çıkmıştır. Böyle kullanımlarda herhangi bir din büyüğü gibi kullanıldığını görmekteyiz. Zaten yanında farklı dinî isimler de zikredilmiştir. Padişahın dinî ve tasavvufî bağının olduğunu bildirmek, hatta bu yönünün güçlü olduğunu anlatmak için Geylânî'nin müridi olduğu bilgisi verilir. Çünkü Abdulkâdir-i Geylânî'nin dönemindeki ve sonrasındaki önemli âlimler tarafından değerli bir tasavvuf şeyhi olduğuna inanılmaktadır (Uludağ, 1988: 253). Osmanlı halkının zihniyetinde devlet lideri aynı zamanda dinin de lideridir. Bundan dolayı dinî yaşamı ve inancının da kuvvetli olması beklenmektedir. Bunun da ancak bir mürşid-i kâmile bağlılıkla mümkün olduğuna inanılmaktadır. Geylânî motifi, cülûsiyelerde bu beklentiyi karşılayacak bir kaynak olarak kullanılmıştır.

Yenişehirli Avnî, V. Murad'a yazdığı cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyitte padişahın bekçisinin Geylânî olduğunu belirtmiştir. Şair padişahın dini tarafının çok kuvvetli olduğunu, Geylânî'nin padişahın seyr-i sülûkuna bekçilik, gözcülük yaptığı, yani onu manevi eğitime tabi tutup yetiştirdiğini anlatmak istemektedir. Böylece bir yandan halkın dini bütün ve inancı kuvvetli bir padişah beklentisini karşılamak isterken diğer yandan da padişaha bu yönde de tavsiye vermektedir. Bunları yaparken diğer taraftan da padişahı methetmektedir. Abdülkâdir Geylânî padişah övgüsünde dinî bir sembol olarak kullanılmıştır.

Nasîri Hak zahîri fahr-i 'âlem yâveri Haydâr
Mu'îni kutb-ı Rûmî pâsbânı gavs-i Geylânî (Y. Avnî, K. 23/67)

3.5.1.2. Aristo/ Risto

Ünlü bir Yunan filozofudur. Dîvân şiirinde kendisine çokça telmihte bulunulmuştur. Şiirimizde aklın, ilmin, hikmetin, mantığın, isabetli düşüncenin sembolü olarak yer alır. Bazen de İskendernâmelerde bir kahraman olarak işlenmiştir. Kaside ve cülûsiyelerde övülen kişiyi yüceltmek amacıyla adı geçer. Hatta memduh Aristo ile karşılaştırılıp, akıl ve bilgi yönünden Aristo'dan bile üstün olduğu söylenip Aristo küçümsenir. Dîvân şiiri bir gönül şiiri olduğu için akıl bazen küçümsenir, bu konuda da Aristo küçük görülür. Bazen şiirde vezin gereği "Risto, Aristetalis, Aristalis" şeklinde de geçer (Levend, 2018: 171; Onay, 2021: 54; Pala, 2020: 26; Tökel, 2016: 327-332).

Aristo'nun cülûsiyelerde kullanımı çok yaygın değildir. Tespit edilen kullanımları dîvân şiiri geleneğine uygundur. Elimizdeki metinlerde de Aristo aklın ve mantığın sembolü olmuş, buna dayanarak padişah ya da yardımcıları onunla karşılaştırılıp methedilmiştir.

Dürrî Ahmed Efendi, aşağıdaki beytinde padişahı anlayış bakımından Aristo'ya, zekâ bakımından da hocası Eflâtun'a benzetmektedir. Allah'ın kendisini çabuk anlayan ve bilgili bir yaratılışla yarattığını söyleyerek memduhu över. Aristo, metinde padişaha övgü için bir kıyas unsuru olmuştur. Padişah bu yönüyle Aristo'ya benzetilerek teşbih sanatı yapılmıştır.

Ol şehenşâh-ı Aristû-fehm ü Eflâtûn-zekâ
K'eylemiş Hak tabʿ-ı derrâkin maʿârif-âşnâ (Dürrî A., K. 2/2)

3.5.1.3. Âsaf

Süleymân Peygamber'in veziri Âsaf b. Berayhâ'dır. Dîvân şiirinde Âsaf devlet idaresinde akıl, ilerigörüşlülük ve tedbirin sembolüdür. Şairler padişahı överken kendisini Süleymân Peygamber'e, vezirini de Âsaf'a benzetmişlerdir. Âsaf gibi bir vezirinin olması memduha yücelik katmıştır. Ayrıca vezirlere sunulan kasidelerde de Âsaf'a benzetilmek takdir unsurudur. Bazen vezirler şiirde "Âsaf-ı sânî, Âsaf-ı zamân" olarak nitelendirilirler. Diğer devlet adamlarını övmek için de Âsaf benzetmesi yapılmıştır. Ayrıca Âsaf, şiirde Süleymân Peygamber ve onun yüzüğü ile de beraber kullanılmıştır (Onay, 2021: 55, 56; Pala, 2020: 33; Tökel, 2016: 257, 260).

Cülûsiyelerde Âsaf'ın kullanımı genel kullanımla özdeştir. Padişahların vezirleri devlet idaresindeki ustalığından, sağduyu ve tedbirli yaklaşımlarından dolayı Âsaf'la benzetilmişler, ona eş ya da ondan üstün görülmüşlerdir. Âsaf; devlet yönetimindeki ustalık konusunda bir sembol, memduhu bu konuda övme aracı olmuştur. Bunu hem padişaha hem de vezirine sunulan cülûsiyelerde görmekteyiz. Hatta vezirlere sunulan cülûsiyelerde bu yönü daha çok vurgulanmaktadır. Bu cülûsiyelerde vezirlere "Âsaf-ı zamân, Âsaf-ı sânî" dendiği de olmuştur. Bu kullanımlar ayı zamanda birer teşbih, istiare, telmih ve mübalağa örnekleridir.

Filibeli Vecdî, Damat İbrahim Paşa'ya sunduğu cülûsiyesinde Paşa'yı Âsaf'a benzetmektedir. Vezir için sultanın vekili, din ve devletin sadık dostu sıfatını kullanır. Vezirlik makamına eriştiği için başını gururla yukarı kaldırmasını istemiş; büyüklüğünün askerlerin saflarını süslediğini, kendisinin de Âsaf'ı bile geçtiğini, Âsaf'ın makamını süslediğini söylemiştir. Âsaf, vezirin büyüklüğü için bir kıyas aracı durumunda kullanılmıştır. Vezirin vezaret makamında Âsaf'ı geçmesi mübalağa, Âsaf'ın vezirliğine vurgu yapılması telmih örneğidir.

Vekîl-i saltanatdur hem Halîl-i dîn u devletdür
Ser-efrâz eyle şânın bir saf-ârâ Âsaf-ârâyı (F. Vecdî, K. 26/33)

3.5.1.4. Bâyezîd-i Bistâmî

Büyük evliyalardandır. Aşırı derecede zühd sahibidir (Pala, 2020: 60). Cülûsiye metinlerinde Bâyezîd-i Bistâmî'ye sadece Yenişehirli Avnî'nin cülûsiyesinde rastladık. Buradaki kullanımı da gelenekle paraleldir. Zühd ve takvası telmih edilmiştir. Şair padişah için "Kalbi yaşlı Bistâmî'nin mürididir." demektedir. Böylece padişahın takvada bir evliyaya mürid olacak kadar yükseldiğini kastetmiştir. Bu kullanım padişah için bir övgü unsurudur. Osmanlı'nın zihniyetinde padişah Allah'ın dünyadaki gölgesi, Müslümanların sığınağıdır. Bundan dolayı dinine bağlı ve takvalı olması gerekmektedir. Padişahın Bistâmî'ye mürid olacak kadar yüksek takvaya sahip olması onun için halkının gözünde bir avantajdır. Hatta şair dindarlık konusunda Bistâmî'yi padişaha örnek olarak gösterip iktidar hırsına kapılarak Allah'ın, Peygamber'in yolunu unutmamasını; halkını şeriat kurallarına göre, Allah korkusuyla adil ve hakkaniyetli yönetmesini tavsiye etmektedir. Beyitte Bâyezîd-i Bistâmî'nin hayatına telmih yapılmıştır.

Mürîd-i müsteşîr-i kalbi rûh-ı pîr-i Bistâmî

Mu'îd-i pîr-i fikri 'akl-ı Eflâtûn-ı Yûnânî (Y. Avni, K. 23/32)

3.5.1.5. Bel'âm İbn Bâ'urâ

Hz. Mûsâ'nın zamanında yaşayan bir zahiddir. Kendini ibadete vermiş, dindar bir kişiliktir. Kendisine teklif edilen rüşvetler karşılığında dünyalık hırs aklını çelmiş, sapıtmasına neden olmuştur. Sonunda da dili sarkıp bir köpek gibi susuz bir şekilde ölerek cezalandırılmıştır (Onay, 2021: 80; Pala, 2020: 65; Tökel, 2016: 265). Bel'âm İbn Bâ'urâ, edebiyatımızda kıssasının telmihleriyle kendisine yer bulur. Şairler; insanın ibadet, zühd ve takvasına güvense de sonunda yoldan çıkabileceğini, insanın akıbetinden korkması gerektiğini anlatırken Bel'âm'ı zikrederler. İbadet ve zühd her zaman insanı kurtuluşa erdirmemektedir. Önemli olan hakikati bulmaktır (Pala, 2020: 65; Tökel, 2016: 265).

Cülûsiyelerde Bel'âm İbn Bâ'urâ'ya tek bir yerde rastladık. O da Diyarbakırlı Alî Emîrî'nin II. Abdülhamid için yazdığı cülûsiye idi. Şair, aşağıdaki beyitinde "Kaba sofuluğun ışığı doğru yol olsaydı Bel'âm İbn Bâ'urâ isyan yoluna azmetmezdi." diyerek Bel'âm'ın kıssasına telmihte bulunmuştur. Bu kullanım klasik şiir geleneğine uygundur. Beyitte Bel'âm'ın kullanılması anlam derinliği oluşturmuştur. Hatta beyit padişah için hakikatten, Allah sevgisinden, gönül yolundan ayrılmaması için bir tavsiye niteliğinde değerlendirilebilir.

Furûg-i zühdüñ olsa hâdi-i şehrâh-ı tâ'âti
Reh-i 'isyâna 'azm itmezdi Bel'âm ibn Ba'urâ (D. A. Emîrî, K. 13/42)

3.5.1.6. Belkîs

Sebâ mevkiinin melikesidir. Hz. Süleymân vasıtasıyla tevhid dinini kabul etmiştir, Hz. Süleymân ile nikâhlanmıştır. Klasik şiirde Hz. Süleymân, Sebâ, Âsaf ve Hüdhüd ile beraber anılıp, Hz. Süleymân kıssasına telmih aracı edilmiştir (Levend, 2018: 123; Onay, 2021: 80, 81).

Cülûsiye metinlerinde kullanımı geleneğe uygundur. Bu metinlerde Hz. Süleymân kıssasını hatırlatacak ve beyite derinlik katacak şekilde kullanılmıştır. Ayrıca güzellik timsali ve yöneticilik sembolü olarak da yer almıştır. Kadın memduhlar güzellik bakımından Belkîs'la karşılaştırılıp ona denk ya da ondan üstün tutulmuştur. Yine yöneticilik açısından Belkîs telmih edilmiş, kadın memduhun iktidarı ve gücü onun aracılığıyla perçinlenmiştir. Özetle Belkîs motifi kadın

memduhun güzelliğini, iktidarını ve ihtişamını ispat için bir kıyas aracı olmuştur. Fakat bazı gelenek dışı kullanımlar da söz konusu olmuştur. Bu da aşağıdaki paragrafta ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Son olarak Belkîs'ın zikredildiği beyitlerde telmih, tenasüp, teşbih, istiare, mübalağa gibi sanatların da varlığını görmekteyiz.

Gelibolulu Mustafâ Âlî, III. Mehmed'in annesi Safiye Sultan'a sunduğu cülûsiyesinde Belkîs motifine yer vermiştir. Aşağıdaki beyitte Belkîs güzelliğiyle ve yöneticilik vasfıyla anılmış, övülen kişiler bu yönlerden ona benzetilmiştir. Şair, Safiye Sultan'a "Belkîs gibisin, zira hareminde, emrinin altında birçok kâhya kadın var. Sana zamanın Süleymânı olan padişah da oğul olmuştur." demektedir. Safiye Sultan güzellik ve yöneticilik bakımından Belkîs'la denk tutulmuştur. Zira artık kendisi valide sultandır ve haremdeki iktidarının da zirvesine ulaşarak Belkîs gibi bir melike olmuştur. Padişah ise Hz. Süleymân'a benzetilmiştir. Burada gelenekteki kullanımın dışına çıkıldığını görmekteyiz. Çünkü Hz. Süleymân ile Belkîs arasında karı-koca ilişkisi varken Safiye Sultan'la III. Mehmed arasında ana-oğul ilişkisi vardır. Şair beyitte aslında Süleymân gibi ihtişamlı, yüksek vasıflı bir hükümdarı ancak Belkîs gibi iktidar sahibi bir kadın doğurabilirdi, demek ister. Beyitte teşbih ve telmih sanatlarını da görmekteyiz.

Haremüñde niçe Belkîs gibi ked-bânû
Saña ferzend-i sa'îd oldı Süleymân-ı zemân (G. Âlî, K. 43/9)

3.5.1.7. Bihzâd

Ünlü bir ressamdır. Dîvân şiirinde 16. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Şiirde bir kıyas malzemesi olarak kullanılır. Memduhun ve sevgilinin güzelliğini Bihzâd'ın bile nakşedemeyeceği düşüncesi şiirde yaygındır. Yine şairler şiirlerinin fahriye kısımlarında kendilerini överken şiirlerini Bihzâd'ın eserlerinden çok daha üstün görüp, Bihzâd'ı küçümserler (Levend, 2018: 171; Onay, 2021: 83; Pala, 2020: 72; Tökel, 2016: 95).

Bihzâd'ın cülûsiyelerde kullanımı dîvân şiirindeki yaygın kullanımı gibidir. Şair, padişahın güzelliğini ve vasıflarını tarif ederken onun yüz güzelliğini ve yüksek vasıflarını Bihzâd'ın bile nakşedemeyeceğini söyler. Böylece Bihzâd padişah için bir övgü aracı durumuna getirilmiş olur. Genellikle de Mânî ile beraber kullanılmıştır. Bu örneklerden birisi de Nef'î'nin cülûsiyesidir. Nef'î "Padişahın tasvirini Bihzâd ve Mânî ne kadar dikkat ederlerse etsinler tasvir etmekten aciz kalırlar." diyerek padişahı

methetmiştir. Padişah yüz güzelliği açısından Bihzâd'ın resimleriyle karşılaştırılmış ve onun eserlerinden üstün tutulmuştur.

Süvâr oldukça tasvîrinde âcizdir musavvirler
Ne denli dikkat eylerse eger Bihzâd eger Mânî (Nef'î, K. 11/ 26)

3.5.1.8. Calinus

Ünlü bir Yunanlı hekimdir. Tıpta Bokrat ile beraber anılır. (Pala, 2020: 28). Dîvân şiirinde akıl ve mantığın sembolüdür. Cülûsiyelerde de kullanımı buna paraleldir. Akıl ve mantık timsali olarak zikredilmektedir. Padişah akıl, mantık ve sağduyu açısından Calinus'la karşılaştırılıp ona eş ya da ondan üstte tutulur. Böylece padişahı methederken kıyas aracı olmuş olur.

Keçecizâde İzzet Molla, aşağıdaki beyitinde padişahın her işinin bir hikmeti olduğunu söyleyerek padişahı Calinus'la mantık konusunda eş tutar. Calinus akıl ve sağduyu sembolüyken padişahın onunla denk tutulması padişah için bir övgü ifadesidir. Beyitte ikisi arasında böyle benzerlik kurulduğu için teşbih, Calinus hatırlatıldığı için telmih sanatları oluşturulmuştur.

Hakîmâne eder her 'azl ü nasbın hikmete tatbik
Felâtun bahs iderse işte Câlinûs-ı Han Mahmûd (K. İzzet M., T. 35/5)

3.5.1.9. Cengiz Han

Moğolların hükümdarıdır. Moğol istilasıyla birlikte dünyanın her yerini ele geçirmeye çalışmış, direnenleri tüm şehirle birlikte yok etmiştir. Türk ve İslam dünyasına da büyük zarar vermiştir. Dîvân şiirinde zulüm ve yağma sembolü olarak kullanılmıştır (Kafalı, 1993: 367-369; Onay, 2021: 94).

Cengiz Han'ın cülûsiyelerde de kullanımını görmekteyiz. Cülûsiye metinlerinde Cengiz Han'ın büyük bir hükümdar olmasına değinilir. Padişah, Cengiz Han'la karşılaştırılıp güç bakımından ona denk ya da ondan üstün görülür. Cengiz Han padişahın gücünü ispatlayan bir karşılaştırma aracı olarak kullanılmıştır. Bu da klasik Türk şiirindeki yaygın kullanıma uygundur. Bu metinlerde teşbih, telmih, istiare, mübalağa sanatları da yer almıştır.

Lâzikîzâde Feyzullah Nâfiz, aşağıdaki beyitinde Cengiz Han'ın büyük bir hükümdar ve komutan oluşuna telmih yapmıştır. Beyitte Cengiz Han'ın oğullarına vurgu yapılmıştır. Cengiz Han'ın oğulları hil'at giyse de padişahın eteğini öperler,

bundan dolayı da çehreleri kırışır, suratları asılır, çünkü padişah büyüklük bakımından onlardan üstündür. Bunu kendilerine yedirememektedirler. Cengiz Han ve oğulları padişahın büyüklüğünü, devlet yönetimindeki başarısını kanıtlayan birer motif durumunda kullanılmıştır. Padişah, Cengiz ve oğullarıyla karşılaştırılmış ve onlardan üstün gelmiştir. Bu kullanım ayrıca mübalağa örneğidir.

Han-ı Cengîziñ olup pûrları hil'at-pûş
Etdiler dâmen-i pâk-i şehe çehre-fersâ (L. F. Nâfiz, K. 14/40)

3.5.1.10. Ebü'd Derdâ

Peygamber Efendimiz zamanında yaşamış, Kur'ân eğitimi veren bir sahabedir (Aydınlı, 1994: 310, 311). Ebü'd Derdâ'nın dîvân şiirinde ne şekilde yer aldığına dair bir veriye rastlayamadık. Fakat cülûsiyelerde kullanıldığını görmekteyiz. Cülûsiyelerde Ebü'd Derdâ'nın takva yönüne vurgu yapılmaktadır. Padişah takva açısından Ebü'd Derdâ ile karşılaştırılarak ona benzetilmiş ya da ondan daha üstün görülmüştür. Böylece hem dindar hem de cesur bir padişah portresi çizilmiştir. Ayrıca Ebü'd Derdâ motifi beyite anlam derinliği katma işlevi de görmüştür. Bu kullanımlarda telmih sanatı da saptanmıştır.

Diyarbakırlı Alî Emîrî, II. Abdülhamid'e yazdığı cülûsiyesinde Ebü'd Derdâ vurgusu yapmıştır. II. Abdülhamid'i takva yönünde Ebü'd Derdâ ile karşılaştırarak ona benzetmiş, padişahın bu yönünü methetmiştir. Ebü'd Derdâ'yı bu beyitte bir kıyas unsuru olarak görmekteyiz. Beyitte telmih sanatı da mevcuttur.

'Ayândır gülnihâl hilye-i kât-ı 'afîfinde
Gül-i hoş nükhet gülzâr-ı takvâ-yı Ebu'l Derdâ (D. A. Emirî, K. 14/ 34)

3.5.1.11. Eflâtun

Ünlü Yunanlı filozoftur. Klasik şiirde akıl, sağduyu, hikmetli karar verme ve öngörü sembolüdür. Şairler methiye türü şiirlerde memduhu akıl ve zekâ bakımından Eflâtun'la kıyaslar, onunla denk ya da ondan üstün görürler. Gazellerde Eflâtun'un aşk derdine çare bulmakta aciz kaldığından söz edilir. Şiirimizde "Felâtun" şeklinde de geçer (Levend, 2018: 171; Onay, 2021: 133; Pala, 2020: 135; Tökel, 2016: 332-335).

Cülûsiyeler gazel tarzında aşk şiirleri olmadığı için Eflâtun'un sadece akıl ve sağduyu konusunda ele alınmıştır. Bu yönüyle padişah için bir övgü aracı olmuştur. Cülûsiye metinlerinde Eflatun'u daha çok "Felâtun" şeklinde görmekteyiz. "Eflâtun"

biçimi az kullanılmıştır. Ayrıca genellikle beyitlerde İskender ve Aristo'yla beraber kullanıldığı da göze çarpmaktadır. Cülûsiyelerdeki bu tip kullanımlar gelenekteki methiye tarzı şiirlerde kullanımıyla paraleldir.

Dürrî Ahmed Efendi, aşağıdaki beyitinde padişaha "Aristo gibi anlayışlı, Eflâtun gibi zeki" demiştir. Padişah zekâ bakımından Eflâtun'la kıyaslanarak onunla denk tutulmuş, böylece methedilmiştir. Padişahın Eflâtun'a benzetilmesi teşbih, Eflâtun'un zekâsına vurgu yapılması ise telmih sanatıdır.

Ol şehenşâh-ı Aristû-fehm ü Eflâtûn-zekâ
K'eylemiş Hak tabʿ-ı derrâkin maʿârif-âşnâ (Dürrî A., K. 2/2)

Antepli Aynî, beyitinde Eflâtun'un sağduyusuna vurgu yapmıştır. Padişah için "Övülecek huylara sahip, adil gönüllü hakan, Eflâtun gibi sağduyulu, İskender gibi gayretli, Cem makamlı, Dârâ gibi şanlı" demiştir. Padişahı sağduyu bakımından Eflâtun ile denk tutmuştur. Yani Eflâtun beyitte padişah için kıyas malzemesi edilmiş, padişah bu yönüyle övülmüştür. Beyitte teşbih ve telmih sanatları kullanılmıştır.

Cenâb-ı şâh-ı Mahmûdü'ş-şiyem hâkân-ı 'âdil-dil
Felâtûn-re'y ü İskender-himem Cem-câh u Dârâ-şân (A. Ayni, T. 2/2)

3.5.1.12. Fir'avn

Mûsâ zamanında yaşayan zalim Mısır kralıdır. Dîvân şiirinde Hz. Mûsâ ile maceraları anlatılır. İkisi arasındaki olaylar iman-küfür mücadelesi şeklinde verilir. Zalimliği, denizde boğulması, kibri, inatçılığı ön plana çıkarılmıştır. Eşi Âsiye, veziri Hâmân ve Hz. Mûsâ'nın kardeşi Hârun da onunla beraber anılmıştır. Hatta gazellerde ikisi arasındaki ilişki âşık-rakip ilişkisi çerçevesinde işlenir. Bazen de sevgili zalimliği yüzünden Fir'avn'a benzetilmiştir (Harman, 1996: 118-120, Onay, 2021: 160, Pala, 2020: 157, Uzun, 1996: 121, 122).

Cülûsiye metinlerinde Fir'avn çok sık kullanılmamıştır. Kullanıldığı yerlerde klasik Türk şiiri geleneğine uygun olarak yer almıştır. Sadece Hanyalı Nûrî Osmân'ın bir cülûsiyesinde karşımıza çıkmıştır. Aslında bu beyitin yorumlanması "Ayet-Hadîs" bölümünde yapılmıştır. (bkz. s. 27). Burada derinliğine girilmeyecektir. Beyitte Fir'avn'ın yaratılışının kötülüğünden, zalimliğinden, kibrinden bahsedilmiştir. Hicvedilen, eleştirilen kişi kötü özelliklerinden dolayı Fir'avn'a benzetilmiş, böylece anlama derinlik katılmıştır. Bu tip kişiler için Fir'avn kıyas malzemesi edilmiş, böylece bu ikiyüzlü, kötü yaratılışlı kişiler daha fazla aşağılanmıştır.

Niçe Mûsâ-yı Fir'avn-hısâle
Hitâb etsin 'itâben len terânî (H. Nûrî, K. 162/20)

3.5.1.13. Firdevsî

Firdevsî, İran'ın en önemli şairi olduğu için dîvân şiirinde de adı çokça zikredilir. Şairler şiirlerinin fahriye bölümünde kendilerini Firdevsî'ye, eserlerini de *Şehnâme*'ye benzetirler. Firdevsî, klasik şiirde şairlikteki ustalığı, belagati temsil etmektedir. Cülûsiyelerde de Firdevsî motifi kullanılmıştır. Bu metinlerde de aynı şekilde yer almıştır. Şairler kendilerini överken Firdevsî'ye denk ya da ondan üstün tutmuşlardır.

Mehmed Fâzıl Efendi, aşağıdaki beyitinde bu yönde bir kullanım örneği göstermiştir. Cülûsiyesinin fahriye bölümünden alınan bu beyitte *Şehnâme*'nin yazarı Firdevsî onun yaşadığı devirde yaşasaydı kendi şiirini methedeceğini söylemiştir. Böyle bir kullanımla şair kendisini Firdevsî'den üstün görmekte, şairlik yeteneğinin ondan fazla olduğunu söylemektedir. Beyitte telmih ve mübalağa sanatları vardır.

Geleydi sâhib-i Şehnâme Firdevsî bu 'asr içre
Çekerdi medh-i eslâfı mülûka hatt-ı butlânı (M. Fâzıl, K. 19/45)

3.5.1.14. Gazzâlî

Selçuklu döneminde yaşamış ünlü bir İslam filozofu ve ilim insanıdır. Bâtınilik faaliyetlerine karşı mücadele etmiş; fıkıh, kelam, tasavvuf, felsefe gibi ilimlerde çalışmalar yapmıştır. *İhyâü Ulûmi'd-Dîn*'i yazmıştır. (Çağrıcı, 1996: 489-505). Gazzâlî motifinin dîvân şiirinde kullanılma biçimi hakkında bilgiye ulaşılamamış fakat cülûsiyelerde kullanımı tespit edilmiştir. Cülûsiye metinlerinde Gazzâlî, İslam dünyasına yaptığı hizmetlerle yer almıştır. Dine ve halka hizmet açısından bir sembol olarak kullanılmış, İslam'a ve Müslümanlara hizmet noktasında padişah onunla karşılaştırılmıştır. Yeniden diriltme, yüceltme, manevi yönden canlandırma açılarından padişah Gazzâlî'yle eş ya da ondan daha üstün görülmüştür. Cülûsiyelerde *İhyâ* adlı eserine de telmih yapılmıştır.

Filibeli Vecdî, aşağıdaki beyitinde padişahın cülusuyla beraber halkı ihyâ ettiğinden, dirilttiğinden, tebaasına taze can veriğinden bahsetmektedir. Halk şimdiye kadar gamdan bunalmış, yeni padişahın cülûsuyla birlikte umutları tekrar yeşermiştir. Gazzâlî, asıl ihyânın ne demek olduğunu padişahtan gelip görmelidir. Gazzâlî dini ihyâ ederken padişah halkını ihyâ etmiştir. Padişah muhatabı yeniden canlandırma, diriltme

noktasında yüceltilirken Gazzâlî küçümsenmiştir. Beyitte "ihyâ" kelimesiyle Gazzâlî'nin eseri *İhyâü Ulûmi'd-Dîn'*e de atıfta bulunulmuştur. Bu kullanım bir tevriye ve telmih örneğidir.

Ahâlî gamdan ölmişdi 'ulûmı eyledi ihyâ
İmâm-ı 'asr Gazzâlî gelüp görsün bu ihyâyı (F. Vecdî, K. 26/40)

3.5.1.15. Haccâc

Emevî komutanlarındandır. Zalimliğiyle bilinir. Mekke ve Hicaz'ı ele geçirmiş, o bölgeleri yakıp yıkmış, Kâbe'ye zarar vermiş, binlerce insanı da hapse attırmıştır. Klasik şiirde zalimliğiyle yer almıştır (Pala, 2020: 180). Cülûsiye metinlerinde çok sık kullanılmamakla birlikte kullanıldığı yerlerde geleneğe paralel yer almıştır. Zalimlik özelliği bu metinlerde de karşımıza çıkmış, bu konuda sembol olmuştur. Bu metinlerde padişah Haccâc'ın tam karşıtı şekilde yer almıştır. Böylece padişah için karşılaştırma ve övgü aracı olmuştur.

Gelibolulu Mustafâ Âlî, Fatih Sultan Mehmed'in gıyabında yazdığı kasidesinde Haccâc'ın adının kıyamete kadar zulüm ile anılacağını telmih etmiştir. Aslında burada padişahın zatı Haccâc'ın zulmüyle methedilmiştir. Onun zalimliği örnek gösterilip padişahın onun tam zıttı olduğu kastedilmeye çalışılmaktadır. Çünkü beyitte adalette Kisrâ meşhurken, zulümde Haccâc demekle padişahın adalet bakımından Kisrâ'ya benzediği, Haccâc'ın tersi olduğu savunulur. Haccâc, padişahı överken zıt unsur olarak kullanılmıştır.

Kemal-i 'adl ile Kisra vü zulm ile Haccâc
Niçün kıyamete dek söylenür Sebâk-han ol (G. Âlî, K. 42/40)

3.5.1.16. Harûnü'r-Reşîd

Abbasi halifelerindendir. Devrinde bilim ve sanatta önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bağdat şehrini önemli bir bilim ve kültür sahası yapmıştır. Halkına refah seviyesi yüksek bir hayat yaşatmıştır. İktidar ve güç sahibi olmasının yanında dindar bir kişiliği vardır (Bozkurt, 1997: 258-261).

Dîvân şiirinde kullanım bilgisine ulaşılamamıştır. Fakat cülûsiyelerde kullanıldığı yerler saptanmıştır. Harûnü'r-Reşîd cülûsiyelerde padişahın iktidarını ve gücünü kanıtlamak için kullanılmış bir motiftir. Padişah güç ve saltanat açısından

Abbasi halifesi Harûnü'r-Reşîd ile karşılaştırılıp ona benzetilmiştir. Bazen de Harûnü'r-Reşîd güç konusunda küçümsenirken padişah yüceltilmiştir. Padişahın iktidarının büyüklüğünü anlatan bir kıyas aracı olarak kullanıldığı saptanmıştır.

Nâşid'in I. Abdülhamid'e sunduğu cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyitte Harûnü'r-Reşîd bir iktidar sembolü olarak kullanılmış, padişah iktidar konusunda onunla karşılaştırılarak padişahın daha üstün olduğu anlatılmıştır. Hatta "Harûnü'r-Reşîd padişahın şevket ve şanını görseydi onun kölesi olurdu." demekle padişah yüceltilirken Harûnü'r-Reşîd küçümsenmiştir. Bu kullanım mübalağa sanatına örnek bir kullanımdır. Harûnü'r-Reşîd'in halifeliği ve devlet lideri oluşu hatırlatılarak telmih sanatı da yapılmıştır.

Bu şevket ü bu şân ile görseydi bu 'unvân ile
Bendeñ olurdu cân ile bi-şübhe Hârûnü'r-Reşîd (Nâşid, T. 4/4)

3.5.1.17. Hassân bin Sâbit

Peygamber Efendimiz zamanında yaşamış bir sahabe ve şairdir. Peygamberimiz'i öven şiirler yazmıştır. Peygamberimiz onun için Mescîd-i Şerîf'te bir minber yapmıştır. Peygamberimiz'i hicvedenleri o da orada hicvetmiş, Peygamberimiz'e de methiyeler söylemiştir. Dîvân şiirinde güzel sözün sembolüdür. Şairler kendilerini överken kendilerini Hassân bin Sâbit'e benzetirler (Onay, 2021: 181; Pala, 2020: 195). Cülûsiyelerde de Hassân bu anlamı ile kullanılmıştır. Şairler, cülûsiyelerin fahriye bölümünde kendilerini Hassân'a benzetmişler, bu şekilde kendilerini övmüşlerdir. Böylece Hassân şairin kendi için bir kıyas unsuru olmuş, şair bazen kendisini onunla denk bazen de ondan üstün görmüştür. Bu şairlerden biri de Şeyhî Mehmed Efendi'dir. Şair aşağıdaki beyitinde kendisi için "Büyü saçan şiir benim güzellememe muhtaçtır, hâsılı ben nazım ehlinin Hassân'ıyım." diyerek kendini methetmiştir. Hassân, şairin şairlik yeteneğini gösterdiği bir sembol durumundadır. Beyitte telmih ve teşbih sanatları vardır.

Benim tahsînime muhtâcdır nazm-ı sihir-kârân
Muhassal ehl-i nazmıñ ben kulundır simdi Hassân'ı (Şeyhî M., K. 6/40)

3.5.1.18. Hâtem-i Tâi

Peygamberimiz zamanında yaşamış Tay Kabilesi'nden bir şahsiyettir. Cömertliğiyle bilinen bir şairdir. (Levend, 2018: 156; Onay, 2021: 182; Pala, 2020: 198; Tökel, 2016: 357, 358). Klasik şiirimizde Hâtem-i Tâi, cömertlik ve ikram

konularında semboldür. Özellikle kasidelerde memduhun cömertliği Hâtem-i Tâi ile kıyaslanıp memduh ona denk veya ondan üstün olarak kabul edilip methedilmiştir. "Tay" kelimesinin ayrıca "silmek", "kazımak" anlamları da vardır. Bunlarla da tevriyeli şekilde kullanılmıştır (Levend, 2018: 156; Onay, 2021: 182; Pala, 2020: 198; Tökel, 2016: 357, 358). Cülûsiyelerde de kullanımı geleneğe paraleldir. Memduh, cömertliği konusunda Hâtem-i Tâi ile kıyas edilerek övülür. Bazen de tevriye sanatıyla "silmek" anlamında kullanılır.

Sünbülzâde Vehbî, III. Mustafa'ya yazdığı cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyitinde padişah için "Hâtem-i Tâi senin lütuf ve ihsanını görseydi utanarak cömertlikte şöhretini silerdi." diyerek padişahı yüceltmiştir. Padişah öyle cömerttir ki cömertlik konusunda Hâtem-i Tâi'den bile üstündür. Böyle bir kullanım padişah için önemli bir övgü ifadesidir. Beyitte Hâtem-i Tâi'nin cömertliğine telmihte bulunulmuştur. Ayrıca "tayy" kelimesi silmek anlamında olduğu için "Tâi" ile kelime oyunu yapılmış, "Hâtem-i Tâi'nin cömertliği silindi." denmek istenmiştir.

Lutf u ihsânın göreydi Hâtem-i Tâ'î eger
Şerm ile eylerdi tayy-ı şöhret-i cûd u sehâ (S. Vehbî, T. 1/10)

3.5.1.19. Hüseyin Baykara

Çağatay Devleti'nin hükümdarı ve şairlerindendir. Sarayında Ali Şîr Nevâî, Molla Câmî, Bihzâd, Devletşah gibi önemli âlim, şair ve sanatkârlar bulunmaktadır. Kendisinin de *Mecâlîsü'l Uşşâk* adlı eseri, Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Edebiyatımızda Hüseyin Baykara'nın bilim ve sanat meclisleri konu edilmiştir. Bu yönüyle Cem'e benzemektedir (Algar, Alparslan, 1998: 530-532; Levend, 2018: 153; Onay, 2021: 77). Cülûsiyelerde Hüseyin Baykara'nın kullanımı klasik şiire paraleldir. Hüseyin Baykara cülûsiye metinlerinde tıpkı Cem gibi meclisiyle yer almıştır. Bu yönüyle padişah için kıyas unsuru olmuştur. Padişahın ilim ve sanat meclisi Baykara'yla eş ya da ondan üstün görülerek padişah methedilmiştir.

Dürrî Ahmed Efendi, aşağıdaki cülûsiyesinde Hüseyin Baykara'nın meclisine atıfta bulunmuştur. Padişahı bu yolla övmüştür. "Padişahın meclisi; meclislerin hası ve âlimlerin kaynağıdır, Hüseyin Baykara bu meclisi görse kıskanırdı." demektedir. Hüseyin Baykara'nın ilim ve sanat meclislerinden daha üstün bir meclis oluşturmak bir padişah için önemli bir övgü ifadesidir. Zira dünyada ilim ve sanat insanlarını bir araya toplayıp sarayının ilim irfan merkezi yapan sayılı kişilerden birisi Baykara'dır.

Böylece Baykara padişahın üstün vasıflarını kanıtlayan bir araç olarak kullanılmıştır. Aslında şair burada padişahtan beklenen bir hususa da değinmektedir. Bir devlet lideri olarak her yönden gelişmiş bir devlet ve toplum yapısı oluşturabilmek öncelikle bilim ve sanata verilen önemle gerçekleşir. Padişahın devleti yüksek bir medeniyet haline getirmesi gerektiği, bunu da ancak Baykara gibi önemli ilim ve sanat adamlarını desteklemekle yapabileceğini belirtmekte, padişaha bu açıdan tavsiye vermektedir.

Bezm-i hâsı mecmaʿ-ı ʿallâmedür şol deñlü kim
Reşk iderdi görse ol bezmi Hüseyn-i Baykara (Dürrî A., K. 2/4)

3.5.1.20. İbn-i Sînâ

Meşhur Türk doktoru, tıp ilminde uzman bir ilim adamı ve filozoftur. İslam âleminini Aristosu'dur. *Kânûn* ve *Şifâ* adlı eserleri vardır. Edebiyatımızda ilim ve irfan sembolüdür (Levend, 2018: 153; Onay, 2021: 198). Cülûsiyelerde kullanımı da gelenekle paraleldir. Aklın, bilginin, bilimin timsali olmuştur. Padişahlar, akıl konusunda İbn-i Sinâ ile karşılaştırılıp onunla denk ya da ondan üstün görülürler. Padişahların akıl, zekâ, ilim, irfan yönünden büyüklüğünü göstermek için kıyas aracı durumunda kullanılmıştır.

Lâzikîzâde Feyzullah Nâfiz, I. Mahmud'a yazdığı cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyitinde padişahı hikmetli davranışlarından dolayı İbn-i Sînâ ile karşılaştırarak ondan üstün tutmuştur. İbn-i Sînâ'nın bile padişah kadar dikkatli hareket edemediğini savunarak İbn-i Sînâ'yı küçümsemiş, padişahı ise övmüştür. I. Mahmud'un İbn-i Sînâ ile karşılaştırılarak ondan üstün görülmesi bir mübalağa sanatıdır. Sonuçta I. Mahmud dünyada adı duyulmuş, eserleri Avrupa'da ders kitabı olarak okutulmuş bir tabip kadar nam salmış bir padişah değildir. İbn-i Sînâ'nın hikmet yönüne vurgu ise telmih örneğidir.

Re'y-i tedbîrine Risto vü Felâtûn varamaz
Edemez hikmetinin dikkatin İbni Sînâ (L. F. Nâfiz, K. 14/60)

3.2.2.21. Mânî

Ünlü Çinli ressam, nakkaş ve Manihaizmin kurucusudur. Mânî, klasik Türk şiirinde karşımıza çokça çıkan bir mitolojik şahıstır. Şair, özellikle gazellerinde sevgilisinin güzelliğini anlatırken bu kadar eşsiz bir güzelliğin Mânî tarafından bile ortaya koyulamayacağını söyler. Hatta Mânî'nin sevgilinin güzelliğini görse kıskançlığından resmi bırakacağını savunur. Bazen de şair kendini överken sözlerinin

güzelliğine Mânî'nin resimlerinin bile yetişemeyeceğini söyler. Kasidelerin nesib kısımlarında tabiat tasvirlerinde yine Mânî bir kıyas unsuru olarak karşımıza çıkar. Tabiatın güzelliği o kadar göz alıcıdır ki Mânî gibi bir ressam bile böyle bir güzellik ortaya çıkaramaz. Burada Allah'ın yüceliğine de dikkat çekme vardır. Bunların yanında şiirlerde Mânî'nin ismi anıldığında eserleri *Erjeng* ve *Nigâristan* da zikredilir (Pala, 2020: 297; Tökel, 2016: 184-187).

Cülûsiyelerde ise Mânî, padişahın vasfının ve şairin şiirinin güzelliği konusunda kıyas ögesi olarak karşımıza çıkar. Padişahın yüzünün güzelliğini Mânî'nin bile resmedemeyeceği söylenerek padişah methedilmiştir. Padişahın yüzünün ya da vasıflarının güzelliği *Erjeng*'de ya da *Nigâristan*'da bile yoktur. Bu kullanımlar padişah için önemli birer övgü unsurlarıdır. Bazen de şairler kendisini Mânî ile eş görüp ya da ondan üstün olduklarını söyleyip şiirlerinin Mânî'nin eserlerine benzediği ya da onları geçtiğini söylerler. Mânî bu tip örneklerde de şairin şiir yeteneğini övmek için bir karşılaştırma unsuru durumunda kullanılmıştır. Böyle kullanımlarda genellikle teşbih, istiare ve telmih sanatları bulunur. Cülûsiyelerdeki tüm bu kullanımlar dîvân şiiri geleneğine uygundur.

Gelibolulu Mustafâ Âlî, cülûsiyesinin fahriye bölümünde kendisini Mânî'ye şiirini de *Erjeng*'e benzetmektedir. "Benim gönlüm padişahın vasfının nakşının ressamıdır, kalemimde Mânî ve *Erjeng*'in gölgesi geçinir." diyerek kendisini över. Beyitte şair kendisini şiir sanatındaki yeteneğinin büyüklüğünü anlatmak için Mânî ile karşılaştırıp, Mânî'nin yetenek açısından kendisinin yanında lafı olamayacağını belirtir. Böylece kendi övgüsünü yapmış olur. Bu kullanım bir mübalağa örneğidir. Bu beyitte nakş, ressâm, Mânî, *Erjeng* kelimeleri arasında tenasüp, Mânî vurgusunda telmih sanatları vardır.

Dil ol ressâm-ı nakş-endâz-ı vasf-ı padişâhî kim
Geçinsin sâye-i kilkimde Haşmet Mânî vü Erjeng (G. Alî, K. 5/25)

Hâtif, beyitinde Mânî'yi nakkaşlığı yönünden anmış, bu yönünü padişahın büyüklüğünü göstermek için kullanmıştır. "Padişahın vasıfları o kadar kusursuzdur ki bunları Mânî de *Nigâristan*'a yazmıştır. Bundan dolayı İran ve Turan ülkelerine padişahın özelliklerini anlatmaya gerek yoktur." demektedir. Mânî'nin kusursuz bir ressam oluşundan dolayı *Nigâristan*'da padişahın güzelliğini anlatması, onun güzelliğini ve yüceliğini kanıtlaması demektir. Hatta bu eserini İran ve Turan'da

bulunduğu zamanlar oralara yayarak bu konuda herkesin tereddütünü kaldırmıştır. Padişahın ne kadar kusursuz olduğunu tüm âlem bilmektedir. Bu ifadelerle padişahı methetmiştir. Mânî vurgusu telmih örneğidir.

Nigâristâna yazmıs vasf-ı pâkin nakşını Mânî
Ne hâcet 'arz-ı nâme eylemek Îrân'a Tûrân'a (Hâtif, K. 13/21)

3.5.1.22. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî

Mevlânâ'nın dîvân şiirinin genelinde ne şekilde kullanıldığına dair bir çalışmaya rastlanamamış olup, konuyla ilgili kesin verilere ulaşılamamıştır. Fakat cülûsiye metinlerinde kullanıldığını görmekteyiz. Cülûsiyelerde kasidelerin konuya giriş ve fahriye bölümlerinde kullanıldığı saptanmıştır. Şair, nesib bölümünde konuya okuyucuyu hazırlamak için Mevlâna ve Mevlevilikten bahsederken, kendisini methettiği fahriye bölümünde Mevlâna ve Mevleviliği kıyas unsuru olarak kullanmıştır.

Mehmed Fâzıl Efendi'nin aşağıdaki beyiti cülûsiyesinin ilk kısmından alınmıştır. Bu kısım konuya girişi sağladığı için nesib bölümü olarak nitelendirilir. Mehmed Fâzıl'ın burada yapmaya çalıştığı okuyucuyu konuya hazırlamak ve beyite anlam derinliği katmaktır. Bundan dolayı Mevlânâ'ya telmihte bulunmuştur. Fakat asıl amacı kendisini ve şiirini övmektir. Aslında fahriye kısmı cülûsiyelerin son bölümlerinde yer alır. Fakat Mehmed Fâzıl, nesib bölümünde fahriye olarak nitelendirilebilecek bir kullanıma yer vermiştir. Bu kısımda kendisini övmek amacıyla Mevlânâ'ya değinmiştir. Şiiri vasıtasıyla gönül ehlini gaflet uykusundan uyandırdığını, bundan dolayı şiirinin Mevlâna'nın virdleri gibi olduğunu söylemiştir. Şiirinin toplum içinde göze çarpacak kadar güzel ve özenli olduğunu, bundan dolayı insanları içinde bulundukları gafletten uyandıracak kadar kendi farkına vardırabilen güçlü bir şiir olarak nitelendirmektedir. Burada kendi fahriyesini yapmak amacıyla Mevlânâ ile kendisini karşılaştırmış, şiirini Mevlevilik tarikatının zikirleriyle bir tutmuştur. Böylece mübalağa sanatı meydana gelmiştir.

Uyândırdım kulûb-ı ehl-i zikri hâb-ı gafletten
Nedir yazdım cenâb-ı Mevlevî'niñ vird ü erkânı (M. Fâzıl, K. 19/4)

3.5.1.23. Molla Câmî

İranlı şair ve mutasavvıftır. Türk şairler tarafından da sevilmiş ve örnek alınmıştır. Eserlerinin çoğu Türkçeye çevrilmiştir. *Dîvân*ları, *Heft Evreng*, *Nefehâtü'l Üns* adlı önemli eserleri vardır (Okumuş, 1993: 94-99).

Molla Câmî; önemli İranlı bir şair olduğu ve dîvân şiiri, Fars ve Arap edebiyatı eksenli bir şiir olduğu için dîvân şiirinde adı sıklıkla zikredilen bir kişiliktir. Şairler kendi şairlik güçlerini kanıtlayabilmek için kendilerini Molla Câmî ile karşılaştırırlar. Molla Câmî cülûsiyelerde de kullanılmıştır. Fakat cülûsiyelerdeki kullanım beklenenin aksi yönde olmuştur. Câmî şair için bir kıyas unsuru olarak değil teşbib bölümünde konuya giriş açısından bahçe tasviri yapılırken işlevsel olarak kullanılmıştır.

Tokatlı Kânî'nin aşağıdaki beyiti cülûsiyesinin teşbib bölümünden alınmıştır. Burada bir bahar tasviri görülmektedir. Kânî, etraftaki çiçekleri, ağaçları ve baharı betimlerken Câmî'yi zikretmiştir. Pencereler manzaralarından dolayı Câmî'nin *Nihâlistân*'ına benzetilmiştir. "Nihâl" kelimesinin anlamı fidan olduğu için kullanımı bıuraya uygundur fakat Molla Câmî'nin *Nihâlistân* adlı bir eseri yoktur. Burada başka bir eseri kastedilip ölçüye uyması için bu kelime kullanılmış olabilir.

Nihâlistân-ı Câmî'den nümûne oldu revzenler
Çıkardı halk-ı dilden hâhiş-i seyi Gülistânı (T. Kânî, Kt. 48/6)

3.5.1.24. Nemrûd

Hz. İbrâhîm döneminde yaşayan Babil kralıdır. Nemrûd, dîvân şiirinde Hz. İbrâhîm'le ilişkisi çerçevesinde ele alınır. Fir'avn gibi zulüm, cevr ve cefanın sembolüdür. Hayat hikâyesi telmih edilerek zalimlerin de sonunun benzer olacağı hatırlatılır. Sevgili, âşığa cefa çektiren, zulmeden bir Nemrûd olarak tasvir edilir. Hatta onun eziyetleri Nemrûd'u da geçer. Sevgilinin yanağı ve yüzü de Nemrûd olarak betimlenir çünkü onlar da âşığa eziyet etmektedir. Âşık da bu durumda Halîl olarak tanımlanmıştır (Pala, 2020: 356; Tökel, 2016: 309-311). Cülûsiyelerde sadece bir yerde karşımıza çıkmıştır. O kullanım da gelenek dâhilindedir. Bu metinlerde zulüm ve kötülük timsalidir. Adı Hz. İbrâhîm'le anılmış, Hz. İbrâhîm'in düşmanı olduğu belirtilmiştir. Bu kullanımlarda padişah Hz. İbrâhîm'e, Nemrûd da onun düşmanlarına benzetilmiştir. Bu benzetme sonucu padişah övülmüş, Nemrûd padişahı methedebilmek için bir karşılaştırma aracı olmuştur. Bu beyitlerde telmih, istiare, teşbih, tezat, tenasüp gibi sanatlar da yapılmıştır. Özetle cülûsiyelerde Nemrûd'un kullanımını geleneğe paralel görmekteyiz.

Selâmî, aşağıdaki beytinde Allah'ın, padişahı Hz. İbrâhîm gibi muzaffer edeceğini, Nemrûd gibi düşmanlardan intikam alacağını söyleyerek Nemrûd'un da bir sinek tarafından helak edildiğini telmih etmiştir. Din düşmanları da Allah tarafından Nemrûd gibi helâk edilecek, padişah ise zafere kavuşacaktır. Şair Nemrûd üzerinden padişahı methetmiştir. Onun yüceliğini anlatarak din düşmanlarına galip geleceğini ifade etmiştir. Aslında burada padişahı düşmanlara karşı destekleme ve cesaretlendirme olduğu da savunulabilir. Tahta yeni çıkan padişah, İslam'ın halifesi olduğu için Allah onu zayi etmeyecektir. Çünkü tarihte de hep böyle olmuş, Allah iman eden kullarının yanında olmuştur. Aslında şair de bu kullanım ile padişaha bunun garantisini vermektedir. Nemrûd padişahı övmek için karşıt bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştır. Nemrûd ve din düşmanları arasında teşbih, Nemrûd'un hatırlatılmasında telmih sanatı vardır.

Hâlilullâh-veş eyler muzaffer hazret-i Allâh
İder elbette ahz-i intikâm a'da-yı Nemrûddan (Selâmî, Kt. 28/10).

3.5.1.25. Râbiatü'l Adeviye

Eski zamanlarda yaşamış bir kadın evliyadır. Zühd ve takvada çok ileri gitmiş bir Allah dostudur. (Pala, 2020: 373). Cülûsiye metinlerinde kadın memduhları methetmek için kullanılmıştır. Zahidliği ve takvası kadın memduhu övmek için bir araç olarak kullanılmıştır. Kadın memduh, yaratılış bakımından bu zahid kadınla karşılaştırılarak onunla denk ya da ondan üstün görülmüştür.

Gelibolulu Mustafâ Âlî, III. Mehmed'in annesi Safiye Sultan'a yazdığı cülûsiyesinden alınan aşağıdaki beyitte Safiye Sultan'ın yaratılışının Râbiatü'l Adeviye gibi mübarek olduğunu söylemiştir. Ancak Râbia gibi bir kadın böyle mübarek ve yüksek vasıflı bir padişahı doğurabilir, demek istemiştir. Safiye Sultan, takvası ve yaratılışı bakımından Râbia'ya benzetilerek methedilmiştir. Bu kullanımda ikisi arasındaki benzerlikten dolayı teşbih sanatı yapılmıştır.

Sen o Meryem sıfat ü Râbi'a-hilkatsin kim
Geldi 'Îsâ gibi sulbüñden o şâh-ı zî-şân (G. Âlî, K. 43/6)

3.5.1.26. Sa'dî-i Şîrâzî

Fars edebiyatının ünlü şairlerindendir. En önemli eserleri *Bostân* ve *Gülistân*'dır (Çiçekler, 2008: 405-407). Sa'dî, başarılı bir Fars edebiyatçısı olduğu için dîvân şiirinde şairler kendilerini överken onunla karşılaştırırlar. Bazen kendilerini

onunla denk tutarlar bazen de ondan yüksekte görürler. Cülûsiyelerde de Sa'dî'nin kullanımına denk geldik. Bu metinlerde Sa'dî, padişahın tahta oturması hasebiyle zikredilmiştir. Şairler, Sa'di'nin *Gülistân* adlı eserini telmih ederek padişahın cülûsundan dolayı her yerin *Gülistân*'daki bahar tasvirlerine dönüştüğünü söylerek padişahı methetmişlerdir. Yani Sa'dî'nin *Gülistân* adlı eseri padişahın cülûsuyla karşılaştırılmış ve padişahın büyüklüğüne bir kıyas unsuru olmuştur. Bu tip beyitlerde padişahtan beklentilere de yer verildiği söylenebilir. Padişahın ülkeyi huzur ve mutluluğa kavuşturması beklentisinden söz edilebilir.

Tokatlı Kânî, aşağıdaki beyitinde padişahın cülûsuyla sarayın Darü's-saâde bölümünün cennetten bir bahçeye dönüştüğünü, bu manzaranın Sa'dî'nin *Gülistân*'ından bir sayfayı andırdığını söylemiştir. Cülûs ile birlikte her yer cennete dönüşmüş, ortam Sa'dî'nin *Gülistân*'ına benzemiştir. *Gülistân,* padişahın cülûsu için bir kıyas aracı olmuş, böylece padişahın büyüklüğü zikredilmiştir. Beyitte teşbih sanatı görülmektedir.

Dönüp dâru's-sa'âde heşt bağ-ı cennetü'l hulde
Göründü bir musavver muntazam Sa'dî Gülistân'ı (T. Kânî, Kt. 48/8)

3.5.1.27. Selmân-ı Savecî

Ünlü İranlı bir şairdir. Kasideleriyle bilinir. Dîvân şiirinde şairler kendilerini şairlik yönünden ona benzetirler (Pala, 2020: 398) Cülûsiye metinlerinde de kullanımı dîvân şiiri geleneğine uygundur. Şairler kendilerini şiirdeki ustalıkları bakımından ona benzetirler ya da ondan üstün görürler. Selmân, şairlerin kendilerini överken kullandıkları bir kıyas ögesidir. Bundan dolayı cülûsiye metinlerinin fahriye bölümünde yer alır.

Şeyhî Mehmed Efendi, aşağıdaki beyitinde kendisini şiirdeki ustalığından dolayı Selmân'dan üstün görmektedir. Selmân, şiirini görse kendisini kıskanacağını söyleyerek kendisini övmektedir. Selmân burada şiirde ustalık bakımından bir mihenk taşı durumundadır. Bu beyit cülûsiyesinin fahriye kısmından alınmıştır.

Bu nazm-ı dil-pezîre reşk ider Selmân u Firdevsî
Revâdır Hüsrevâ olsa ne var makbûl-i hâkânî (Şeyhî M., K. 6/38)

3.5.1.28. Zelihâ/ Züleyhâ

Hz. Yûsuf döneminde Mısır Azizi'nin karısıdır. Dîvân şiirinde Yûsuf Peygamber ve Züleyhâ'nın aşk macerasını anlatan sayısız Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi yazılmıştır. Kaside, gazel ve mesnevilerde "Yûsuf" ve "Mısır" kelimeleriyle beraber kullanılmış, Hz. Yûsuf ile aralarında geçenler telmih konusu edilmiştir (Pala, 2020: 490). Sevgilinin güzelliği karşısında meftun olan âşık sembolü olmuştur. Cülûsiyelerde de klasik şiir geleneğine uygun olarak kullanılmış, "Yûsuf" ve "Mısır" kelimeleri ile aralarında tenasüp yapılmıştır. Padişahın yüz güzelliği anlatılırken Yûsuf'a benzetilmiş, bu güzellik karşısında hiçbir Züleyhâ'nın kayıtsız kalamayacağı anlatılmıştır. Bu açıdan padişahı överken sırasında kendisine başvurulan bir referans olmuştur.

Şehdî, aşağıdaki beyitinde padişahı methederken Yûsuf ve Zelihâ kıssasına da değinmiştir. Padişahı yüz güzelliği açısından Yûsuf gibi nitelendirirken zamanın Zelihâları'nın onu gördüklerinde kendilerinden geçerek eteklerini yırtacaklarından bahsetmiştir. Zelihâ padişahın yüz güzelliği açısından bir telmih unsuru olup Hz. Yûsuf'u hatırlatmıştır.

Hemîşe hayret-i nezzâresiyle ol şeh-i hüsnüñ
Zelîhâ-yı zamâne çâk çâk eylerdi dâmânı (Şehdî, K. 19/6)

3.5.2. İctimâi Hayat

3.5.2.1. Bayram

Klasik şiirimizde bayram farklı özellikleriyle zikredilmiştir. Bayram yerine genellikle "ıyd" veya "îd" kelimeleri kullanılır. Gazellerde âşık için sevgiliyle kavuşmak bir bayramdır. Âşığın gözyaşları gülsuyu, sevgilinin vuslat haberi ise bayram şekeridir. Sevgilinin kaşı bayram hilaline benzetilir. Bu nedenle sevgiliyi görmek bayramın geldiğinin habercisidir. Bayramlarda hapishaneler ve zindanlar boşaltılır. Sevgilinin çene çukuru da âşık için bir zindandır. Âşık, bayram geldiğinde oradan kurtulur ve yanağa çıkar. Yanak ise bayram yeridir. Âşık böylece bayrama ermiş olur. Methiye türündeki şiirlerde ise memduhun övgüsüne geçmeden önce nesib kısmında bayram merasimleri anlatılabilir. Hatta klasik şiirimizde sadece bayram merasimlerinin anlatıldığı şiir türleri vardır. Bunlara "ıydiye" denir. Özetle bayram, mutluluk nedeni olarak ve merasimleriyle şiirimize konu olmuştur (Canım, 2018: 418, Levend, 2018: 267, Pala, 2020: 223).

Bayram, cülûsiyelerde çok kullanılan bir unsurdur. Cülûsiyelerdeki kullanımı gazellerdekine ve methiyelerdeki nesib bölümüne benzer. Padişahın cülûsundan dolayı duyulan mutluluk bayramda insanların yaşadığı mutluluğa benzer. Halk; yeni padişahın tahta çıkmasından dolayı yaşadığı huzuru ve ümidi, bayram yerinin mutluluğuna denk tutar. Artık yeni bir devir açılmıştır. Bu gün de o yeni devrin bayramının ilk günüdür. Hatta cülûsiyelerde mutluluğun derecesini anlatabilmek için redif olarak "ıyd" kelimesi, kafiye olarak "-îd" hecesi de kullanılmıştır. Bayram, aslında padişahı övmek için bir kıyas unsuru yapılmıştır. Cülûsiyeye başlamadan önce şair bir bayram tasviri yaparak okuyucuyu konuya hazırlar. Bu kullanım da geleneksel kullanıma uygundur. Ayrıca bu metinlerde bayram tasviri verilerek aslında halkın padişahtan da beklentileri dile getirilmiş olur. Padişahın cülûs anındaki sevinç ve huzuru memleketin her köşesine yayması ve bunu baki kılması beklenir. Bu da padişah için ideal yönetici tipi oluşturup sorumluluğunun büyüklüğü konusunda ona bir uyarıcı vazifesi görür. Bir de Osmanlı döneminin tek resmî bayramı cülûs merasinin yapıldığı gündür (Yıldız, 2020: 132). Bundan dolayı da bu gün bayram olarak kutlanmış, cülûsiye metinlerinde de bugüne bayram denmiştir.

Kayserili Şair Süleymân Hayri Bey, aşağıdaki beyitinde padişahın cülûsuyla halkın bayram üstüne bayram ettiğinden bahseder. Buradan iki anlam çıkar. İlk olarak padişah öyle büyüktür ve halk o kadar sevinçlidir ki bir bayram sevinci, halkın mutluluğunu anlatmaya yetmez, halk iki bayram üstüste gelmiş gibi sevinmektedir. Bu kullanım geleneğe uygundur. Bayram padişah için bir kıyas unsuru olarak kullanılmıştır. İkincisi de cülûs merasimlerinin Osmanlı'nın resmi bayramı olmasına yapılan atıftır. Hem bundan dolayı bir bayram havası vardır hem de insanlar mutlu olduğu için cülûs mekânı bayram yerine dönmüştür. Böylece bayram üstüne bayram edilmiştir. Beyitte mübalağa sanatı mevcuttur.

Rûz-ı meserrettir bu gün şâd olsun âlemler bütün
İyd üstüne iyd eylesin Etrâk ü Urbân u Acem (K. S. Hayrî, K. 9/23)

3.5.2.2. Nevrûz

Klasik şiirde Nevrûz'a geniş çaplı yer verilmiştir. Nevrûz'daki kutlamalar, insanların baharın geldiği için sevinmesi, Bu gün "heft-sîn" denilen nevruz macununun satılması, Nevrûz'un başladığı saatte müneccimlerin görevlendirilmesi ve takvim hazırlanması klasik şiirde üzerinde durulan bazı unsurlardır. Dîvân şiirinde bu

gün Cemşîd'in tahta çıkmasına da değinilir. Methiyelerde memduh, yeni bir göreve başladıysa memduh bu yönüyle Cemşîd'e, o gün de Nevrûz'a benzetilir. Kasidelerin nesib bölümlerinde okuyucuyu hazırlamak için Nevrûz'dan bahsedilebilir. Bu kaside türlerine de "Nevrûziye" denir Gazellerde de Nevrûz'a kavuşan şair kendini şakıyan bir bülbüle benzetir (Canım, 2018: 417, Levend, 2018: 287, Pala, 2020: 257, 258).

Nevrûz'u cülûsiye metinlerinde de çok sık görmekteyiz. Bu metinlerde de kullanım dîvân şiiri geleneğiyle aynıdır. Padişahın tahta çıktığı gün, bahar mevsiminin ilk günü olarak tasvir edilir. Bundan dolayı bu günde şenlikler düzenlenir, halka mutluluk ve huzur hâkim olur. Nevrûz, padişahın büyüklüğünü delillendiren bir kıyas unsuru olur. Onun tahta çıktığı gün Nevrûz kadar ferah bir gündür. Bu gündeki mutluluk tasvir edilerek padişahın bu mutluluğu devam ettirmesi beklenir. Padişaha da iyi bir yönetici olmanın yolu gösterilmiş olur.

Sünbülzâde Vehbî, aşağıdaki beyitinde Nevrûz'a değinmiştir. Bu beyit şiirin ilk beyitidir. Beyiti iki şekilde yorumlayabiliriz. İlk olarak gerçekten de bir bahar başlangıcı vardır ve şair bu yüzden bir Nevrûz ve bahar tasviri yapmaktadır. İkincisi de daha çok mecaz yoluyla ortaya çıkan bir anlamdır. Bu durumda padişah Nevrûz'un şahı olarak nitelendirilmiş, tahta çıktığı meydan gül bahçesine, tahta çıktığı gün de Nevrûz'a benzetilmiştir. Kanaatimizce burada her iki anlama da değinilmiş, yani kinaye sanatı yapılmıştır. Nevrûz, padişahı övmek için kıyas unsuru olarak kullanılmıştır.

Şeh-i nevruz çıkdı tahta sahn-ı gülsitân üzre
Kuruldu nahl-i gülden sâyebânlar bülbülân üzre (S. Vehbî, K. 15/1)

3.5.2.3. Ramazan

Dîvân şairleri diğer tüm sosyal merasim ve olayları olduğu gibi Ramazan ayının görkemini de şiirlerine yansıtmışlardır. Kültürümüzde bulunan sahur ve iftar yemekleri, ramazan eğlenceleri, orucun zorluğu ve rahmeti, dayanışma, yardımlaşma, birliktelik, teravih namazı, camilerin mahyaları, Ramazan hilali, Kadir Gecesi, sonunda gelen bayram şair için şiirinde kullanacağı büyük bir hazinedir. Gazellerde rind şairler Ramazan dolayısıyla ham sofulara laf atma imkânı bulur. Böylece rindlik yüceltilmiş olur. Aslında Ramazan klasik şiirimizde mutluluk ve bereketin sembolü konumundadır. Şairler Ramazân'ın özellikleri ve hikmetlerini şiire serpiştirmenin yanında kasidelerin nesib bölümünde de Ramazan'dan bahsedebilirler. Hatta ve hatta

devlet büyüklerinin Ramazanlarını kutlamak için "Ramazâniye" dile adlandırılan bir tür bile ortaya çıkmıştır (Canım, 2018: 417, 418, Levend, 2018: 263, 264, Onay, 2021: 305, Pala, 2020: 374).

Ramazan, cülûsiyelerde de kullanılan bir mazmun olarak karşımıza çıkmıştır. Fakat diğer ictimâi hayat unsurları gibi çok fazla karşılaşmadık. Sadece bir örnekte kullanıldığını tespit ettik. Bu örnek de Beyânî'nin I. İbrahim'e sunduğu kaside şeklindeki cülûsiyesi idi. Burada şair, padişahın cülûsuyla beraber Müslümanlar için bu yeni dönemin günlerinin Ramazan günleri gibi bereketli, gecelerinin de Kadir Gecesi gibi feyizli olacağı temennisinde bulunmuştur. Ramazan padişah için bir kıyas unsuru edilmiştir. Şair, ondan önceki padişahların döneminde zaman herhangi bir zamanken, I. İbrahim'le birlikte zamanın Ramazan gibi kıymetli olduğunu anlatarak padişahı methetmiştir. Bu kullanım da geleneğimizde karşılaştığımız bir kullanımdır. Geleneksel şiirde de Ramazan feyiz ve bereketiyle anılır. Methiyelerde yukarıda anlattığımız gibi şairler devlet büyüklerini överken Ramazan'ın özelliklerini farklı unsurları temsil eden bir sembol olarak kullanmışlardır. Burada da padişahın yüceliğini anlatan bir semboldür. Bu şiirlerde yine Ramazan tasviriyle padişahtan beklenen huzurlu ve refah dolu bir yönetim vurgulanmak istemiştir. Beyitte teşbih sanatına da başvurulmuştur.

Nice rûz ol ki şebi leyle-i Kadr-i ramazân
Feyz-yâb oldı o şeb cümle-i ehl-i tevhid (Beyânî, K. 3/14)

Dîvân şiiri, tarihi kişilikler ve sosyal hayat açısından çok zengin bir edebiyat dönemidir. Cülûsiyelerde de bu iki başlık altındaki kişilikler ve sosyal hayat unsurları sıklıkla kullanılmıştır. Anlamı kuvvetlendirebilmek, memduhun övgüsünü güçlendirebilmek, memduha devlet yönetiminde yol gösterebilmek açısından sıklıkla tarihi kişiliklere ve sosyal hayata vurgu yapılmıştır. Cülûsiye sunulan şahıs methedilirken iyi hasletleri bu konuda sembol olmuş kişiliklerle karşılaştırılmış, memduh ya ona denk tutulmuş ya da ondan üstün görülmüştür. Övgünün güçlendirebilmesi bu unsurlar telmih, istiare, teşbih, hüsn-i talil yoluyla kıyas malzemesi edilmiştir. Bunların arka planında da aslında şairin amacı tahta cülûs eden yeni padişaha bir taraftan devlet yönetiminde yol göstermekken bir taraftan da caize denen maaş ve bahşişler almak, ulûfeye bağlanmak, çeşitli devlet görevlerine getirilmek, makam, mansıb ve toprak sahibi olmak ya da ünlü olmak, tanınmak, şöhret

elde etmek, padişaha ve saraya yakın olmak yani himaye elde etmektir. Cülûsiyelerin muhtevasında karışımıza çıkan tarihi kişiliklerin kullanımları dîvân şiiri zihniyetine uygundur. Sadece bazı şairler yeni anlam imkânları elde edebilmek için bazı tarihi kişilikleri alışılanın dışında farklı özelliklerle şiire almıştır. Burada da şairin şiirin imaj dünyasını yenilemeye, dîvân şiiri üslubunun sınırlarını genişletmeye çalıştığı savunulabilir.

4. CÜLÛSİYE YAZAN ŞAİRLER VE CÜLÛSİYE YAZILAN KİŞİLER

4.1. Cülûsiye Yazan Şairler

4.1.1. Abdî-i Karahisârî (ö. 1885)

19. yüzyıl şairlerindendir. Soyu Akkoyunlulara dayanmaktadır. Doğum tarihi ve yeri tam olarak bilinmemektedir. Hayatı boyunca çeşitli devlet memurluklarında bulunmuştur fakat yine de hayatı çeşitli sıkıntılarla geçmiştir. 1885 yılında Şarkî Karahisar'da hâkimlik yaparken vefât etmiştir. Mahallîleşme akımına mensuptur. Şiirlerinde halk diline ait söyleyişlere çokça yer vermiştir. Bunun yanında hikemî ve rindâne üsluplara da başvurmuştur. Edebiyat dışında hat sanatı ve oymacılıkla da ilgilenmiştir. Bir mürettep *Dîvân*'ı, *Nâ-peydâ* isimli mensur bir eseri ve manzum bir lügatçesi bulunmaktadır (Sağlam, 2011: 1-16). *Dîvân*'ında Abdülaziz ve II. Abdülhamid'e sunulmuş birer cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.2. Ahmed Bâdî (ö. 1908)

19. yüzyıl şairlerindendir. 1839'da Edirne'de doğmuştur. Maliye memuru olarak çeşitli illerde görev yapmıştır. Mesleki hayatı başarılarla doludur. Bursa'da bulunduğu sırada kendi isteğiyle emekliye ayrılmış, İstanbul'da 1908 yılında vefat etmiştir. Rindâne söyleyişe sahiptir. Şiirlerinde halk söyleyişlerine de yer vermiştir. *Riyâz-ı Belde-i Edirne, Armağan, Tavzîhü'l-ebvâb 'Alâ Teshîli'l-hisâb, Mesâdir-i Lisân-ı Farisî* adlı eserleri ve *Dîvân*'ı mevcuttur (Okmak, 2008: 7-16). *Dîvân*'ında 1'i V. Murad'a, 6'sı II. Abdülhamid'e ve 1'i Abdülaziz'e sunulmuş toplam 8 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.3. Ahmed Paşa (ö. 1496)

15. yüzyıl şairlerindendir. Babası II. Murad'ın kazaskerlerindedir. Edirne'de dünyaya geldiği düşünülmektedir. Fatih Sultan Mehmed'in kazaskeri, hocası ve veziri

olmuştur. Fakat kariyerinin belli bir döneminden sonra dedikodular yüzünden Fatih'in gözünden düşmüştür. Katledilmek üzereyken padişah, kararından vazgeçip kendisini zindana hapsettirmiştir. Hapiste padişaha *Kerem Kasidesi*'ni yazarak hapisten kurtulmuş fakat başkentte tutulmamış, Bursa'ya sürülmüştür. II. Bayezid döneminde Bursa'da vefat etmiştir. Zeki, nüktedan ve başarılı bir şairdir. Devrinde "sultânü'ş-şuarâ" unvanını almıştır. Şiirleri dönemin şairleri tarafından çok beğenilmiş, kendisine nazireler yazılmıştır. Sadece bir *Dîvân* tertib etmiştir (Kut, 1989, 111, 112). *Dîvân*'ında II. Bayezid'e sunulan 1 adet cülûsiyesi mevcuttur. Bu cülûsiye, türün ilk örneklerindendir.

4.1.4. Antepli Aynî (ö. 1837)

18. ve 19. yüzyıllarda yaşamış bir şairdir. 1766'da Gaziantep'te doğmuştur. Gençlik yıllarında İstanbul'a gelmiş, İstanbul'da medrese eğitimi almıştır. Mezun olduktan sonra mülazımlık ve kadılık yapmıştır. Manzum lügati ve tarih düşürmesiyle ünlüdür. *Dîvân*'ı, *Sâkînâme, Dürrü'n-nizâm, Nizâmü'l Cevâhir, Nusretnâme* adlı eserleri vardır (Ünver, 1991a: 270, 271). *Dîvân*'ında 1'i IV. Mustafa'ya, 3'ü II. Mahmud'a sunulmuş 4 adet cülûsiyeye rastlanmıştır.

4.1.5. Arpaemînizâde Mustafâ Sâmî (ö. 1734)

Babası Arpaeminidir. Bundan dolayı bu adı almıştır. Doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Geçimini kâtiplik yaparak sağlamıştır. Çeşitli devlet kademelerinde görev yaptıktan sonra vakanüvisliğe yükseltilmiştir. Fakat vakanüvisliğinden daha önde olan şairliğidir. Eserlerini hikemî üslupla vücuda getirmiştir. *Dîvân*'ı, Çelebizâde Âsım Efendi'nin tarihine yazdığı zeyli, mektupları ve terkib-i bent ve terci-i bentleri mevcuttur (Kutlar, 2017: 6-10). *Dîvân*'ında I. Mahmud'a yazdığı 2 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.6. Âşık Çelebî (ö. 1572)

1572'de Prizren'de doğmuştur. Öğrenim hayatını devrin ileri gelen isimlerinin yanında geçirmiş, mahkeme kâtibi olarak devlet memurluğuna başlamıştır. Daha sonra kadılık görevine yükselmiştir. Bu sırada şiirle de ilgilenmiştir. 1572'de Üsküb'de vefat etmiştir. Şiirlerinde rindâne ve şûhâne etkiler vardır. *Dîvân*'ı, *Meşâirü'ş-şuarâ* adlı tezkiresi, *Ravzâtü'ş-şühedâ, Şakaiku'n-nu'maniye, Et-tibre'l-mesbûk, Ravzu'l-ahyâr, Miracu'l-ayâle ve Minhacü'l-adâle Zeyl-i Şakayık, Mecmua-i Sükûk* adlı eserleri

vardır (Kılıç, 2017: 3-10) . *Dîvân*'ında I. Selim'e sunulmuş 1 adet cülûsiyeye rastlanmıştır.

4.1.7. Azmizâde Hâletî (ö. 1629)

17. yüzyıl şairlerindendir. Dönemin şairlerinden ve müderrislerinden Azmî Efendi'nin oğludur. Babası III. Mehmed'in hocalarındadır. Genç yaşta babasını kaybetmişir. Medrese eğitimi görmüş; müderrislik, kadılık, kaymakamlık, kazaskerlik yapmıştır. Devlet görevinin ilk yılları parlak geçmişken ikinci dönemi aziller ve sıkıntılarla geçmiştir. Zorlu geçen hayatından dolayı karamsar bir ruh haline bürünmüştür. 1629 yılında vefat etmiştir. Devrinin önemli şairlerinden birisidir. Dönemin tezkirelerinde hakkında olumlu ifadeler yer almıştır. Rubaileri meşhurdur, bu alanda ustalardan biridir. Gazelleri sayıca fazladır. Tasavvufî ve beşerî aşkın gazellerinde tema olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanında hikemî tarza da yakındır. *Rubâiyyât, Sâkinâme, Münşeât, Hâşiye Alâ Mihr ü Müşterî, Hâşiye Alâ Düreri'l-hükkâm, Hâşiye Alâ Şerhi'l-menâr, Muğni'l-lebîb Şerhi, Hadd-i Mestân* adlı eserleri ve *Dîvân*'ı vardır (Kaya, 2017: 3-44). III. Mehmed'e yazdığı 1 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.8. Bâkî (ö. 1600)

Fakir bir ailenin çocuğu olarak 1526'da İstanbul'da doğmuştur. Medrese eğitimi almış, bu sırada önemli şair ve ilim adamlarını tanımıştır. Eğitimi sırasında Zâtî'nin Beyazıt Camii avlusundaki ayakkabıcı dükkânına giderek orada şiir yeteneğini ilerletmiş, edebi çevreye mensup olmuştur. Kanuni'ye sunduğu bir kasidesiyle Kanuni'nin gözüne girmiş ve çeşitli devlet görevlerine getirilmiştir. Giderek Kanuni'ye yaklaşmış ve onun himayesini elde etmiştir. Bu sırada refah içinde bir hayat sürmeye başlamış, edebiyattaki başarısını da artırmış, devrinde şairler sultanı olarak anılmıştır. Kanuni vefat ettiğinde yazdığı *Kanuni Mersiyesi* en bilinen eserlerindendir. Meslek hayatı boyunca şeyhülislam olmaya çalışmış fakat buna muvaffak olamamıştır. Mesleki hayatında şeyhülislamlığı hedeflese de üslubunda tasavvufa yer vermemiş, rind bir üslup tercih etmiştir. Aruzu kullanma konusunda ustadır. Dili sağlamdır. *Dîvân, Fezâilü'l-cihâd, Meâlimü'l-yakîn fî Sîreti Seyyidi'l-mürselîn, Fezâil-i Mekke* adlı eserleri vardır (Çavuşoğlu, 1991: 537-540). II. Selim'e sunduğu bir cülûsiyesi tespit edilmiştir.

4.1.9. Benderli Cesârî (ö. 1829)

19. yüzyıl şairlerindendir. Elimizde hayatı hakkında çok bilgi yoktur. Bender'de doğmuştur. Daha sonra İstanbul ve Edirne'ye gitmiştir. Aslında tasavvuf edebiyatına mensuptur fakat dîvân şiiri ekolü çerçevesinde de şiirler yazmıştır. Mevlevilik ve Bektâşiliğe intisab etmiştir. 1829'da ölmüştür. *Dîvân*'ı mevcuttur (Orhan, 2012: 3-13). *Dîvân*'ında II. Mahmud'a yazdığı 3 adet cülûsiyesi bulunmaktadır.

4.1.10. Beyânî (ö. 1597)

17. yüzyılın başlarında Germiyan'da doğmuştur. Bursa ve İstanbul'da medrese eğitimi almış, müderrislik ve kadılık yapmıştır. 1665'te İstanbul'da vefat etmiştir. Hem şiir hem de nesir alanında ürünler vermiştir. Mütevazılığıyla tanınır. Akıcı bir üslubu vardır. *Dîvân'*ında vecize sayılabilecek sözleri mevcuttur. Dili genel olarak sadedir. Ele geçirilen tek eseri *Dîvân*'ıdır (Başpınar, 2008: 9-33). I. İbrahim'e yazdığı bir cülûsiyesi tespit edilmiştir.

4.1.11. Bosnalı Alâeddin Sâbit (ö. 1712)

Bosna'da doğmuştur. 18. yüzyıl şairlerindendir. Müderrislik ve kadılık yapmıştır. En son müftülük görevine getirilmiş, çeşitli tarikatlarda görevler almıştır. İstanbul'da vefat etmiştir. Şiirlerinde mahallî söyleyiş tarzından etkilenmiştir. *Dîvân, Zafernâme, Edhem ü Hümâ, Derenâme, Berbernâme* adlı eserleri vardır (Karacan, 2008 : 349, 350). *Dîvân*'ında 1'i II. Mustafa'ya, 1'i II. Ahmed'e, 1'i de II. Süleyman'a sunulmuş 3 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.12. Bosnalı Âsım (ö. 1710)

Bosna'da dünyaya gelmiştir. İyi bir eğitim aldığı düşünülmektedir. Öğrenim hayatı sona erdikten sonra kâtip olarak görev yapmıştır. Bu görevdeyken 1710'da vefat etmiştir. Hayatı boyunca değeri bilinmemiş, Bosnalı Sâbit vasıtasıyla adı duyulmuştur. Rind bir şiir tarzı vardır. Sadece mürettep *Dîvân*'ı vardır (Kurtoğlu, 2018: 3-6). II. Mustafa ve III. Ahmed'e birer cülûsiye sunmuştur.

4.1.13. Bursalı Rahmî Çelebi (ö. 1567/68)

Bursa'da doğmuştur. Doğum yılı tam olarak bilinmemektedir. Medrese eğitimi almıştır. Eğitimini tamamladıktan sonra müderrisliğe başlamıştır. Küçük yaşta şiire

başlamıştır. Devlet adamlarına memurluğa atanabilmek için kasideler sunmuştur. *Dîvân*'ı, *Gül-i Sad-berg, Şâh ü Gedâ* ve *Yenişehir Şehrengizi* adlı mesnevileri vardır (Tığlı, 2006: 4-10). Sokullu Mehmed Paşa'ya sunduğu 1 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.14. Celilî (ö. 1569?)

1487-88 yıllarında Bursa'da doğmuştur. Medrese eğitimi için İstanbul'a gitmiş, fakat zamanının çoğunu meyhanelerde geçirmiştir. Psikolojik durumu pek sağlam değildir. Arada bir cinnet geçirmektedir. Memuriyete girmeyi istemiş, bunun için devlet adamları ve padişaha kasideler sunmuş fakat bu emeline muvaffak olamamıştır. Yaşamı maddî sıkıntılarla geçmiştir. Şiirlerinde de talihten şikâyet fark edilmektedir. Zamanında değeri bilinmemiştir. Bursa'da ölmüştür. *Hüsrev ü Şirîn, Leylâ vü Mecnûn, Hecr-nâme, Mehek-nâme, Şeh-nâme, Yûsuf u Züleyhâ* mesnevileri ve *Dîvân*'ı, vardır (Kazan Nas, 2018: 4-18). *Dîvân*'ında I. Selim'e sunduğu 1 cülûsiye saptanmıştır.

4.1.15. Cem'î (1659/60)

Hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. İstanbulludur. Medrese eğitimi aldıktan sonra kadılık yapmıştır. Bir ara İstanbul'dan sürgün edilmiştir. *Dîvân*'ı vardır (Koparan, 1995: 8-11). I. İbrahim'e 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.16. Çelebizâde Âli İlmî (ö. 1809)

Maraş doğumludur fakat doğum tarihi bilinmemektedir. Müftülük ve müderrislik yapmıştır. 1809 yılında vefat etmiştir. Şiirlerinde Sünbülzâde Vehbî'nin üslubunu örnek almıştır. *Nazm-ı Bedi', Tuhfe-i Vehbî Şerhi, Manzum Ferâid* adlı eserleri ve *Dîvân*'ı vardır[15]. III. Selim'e sunduğu bir cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.17. Çelebizâde Âsım (ö. 1760)

İstanbul'da doğdu. Medrese eğitimi aldıktan sonra müderrislik, kadılık ve vakanüvislik yaptı. Hikemî şiirden etkilenmiştir. Şairliğinin yanında tarih alanında ün yapmıştır. *Dîvân*'ı, *'Acâ'ibü'l-letâ'if, Mevlid-i Şerîf* adlı eserleri mevcuttur (Özcan, 1991: 477, 478). I. Mahmud'a yazdığı 1 adet cülûsiyesi vardır.

[15] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilmi-celebizade-ali-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021

4.1.18. Çorlulu Zarîfî (ö. 1604)

16. yüzyıl şairlerindendir. Hayatı hakkında çok fazla bilgi yoktur. Dönemin devlet adamlarından Şemsi Paşa'ya kasideler sunmuştur. Bunun vesilesiyle devlet memurluğuna girdiği tahmin edilmektedir. Fakat maddî açıdan sıkıntılar yaşamıştır. Şiir alanında döneminde şöhreti yakalayamamıştır. Dili sadedir. *Dîvân, Mihr ü Mâh, Râhatü'l-ervâh* adlı eserleri mevcuttur (Taşkın, 2009: 5-23). *Dîvân*'ında III. Murad'a yazdığı bir cülûsiyesi vardır.

4.1.19. Diyarbakırlı Alî Emîrî (ö. 1924)

Diyarbakır'da doğmuştur. Farklı devlet görevlerinde bulunmuştur. Bir kitap koleksiyoncusudur. Birçok kitabı toplayarak oluşturduğu kütüphanesini Fatih'teki Millet Kütüphanesi'ne bağışlamıştır. Ölene kadar oranın müdürlüğünü yapmıştır. Kaşgarlı Mahmûd'un *Dîvân-ı Lügâti't-Türk*'ünü bulan kişidir. *Cevahirü'l-mülûk, Dîvân, Durub-ı Emsal, Esami-i Şuarâ-yı Âmid, Ezhar-ı Hakîkat, İşkodra Vilayeti Osmanlı Şairleri, Levâmihü'l-hamîdiyye, Mirkâtü'l-fevâid, Müsahabe-i Edebîye, Osmanlı Vilayet-i Şarkiyesi, Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid, Vesaikü'l Âsâr, Yemen Hatırası* adlı eserleri vardır (Serin, 2007: 4-6). V. Murad, VI. Mehmed Vahideddin, II. Abdülhamid'e birer adet cülûsiye sunmuştur. Diyarbakırlı Alî Emîrî'nin VI. Mehmed Vahideddin'e sunduğu cülûsiye, türün son örneğidir.

4.1.20. Diyârbekrî Hâmî Ahmed (ö. 1747)

Diyarbakır'da doğmuştur. Hayatı hakkında çok veri yoktur. Divan kâtipliği yapmıştır. Orta derece bir şairdir. Şiirlerinde genellikle didaktiklik, lirizm, rindlik, övgü, yergi ve nükte bir aradadır. Dîvân şiirinin büyük şairlerinin neredeyse hepsinden etkilenmiştir. Mürettep bir *Dîvân'*ı mevcuttur (Yılmaz, 2011: 2-12). *Dîvân*'ında I. Mahmud'a yazdığı 1 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.21. Dürrî Ahmed Efendi (ö. 1722)

Vanlıdır. Van ve İstanbul'da eğitim görmüştür. Dîvân-ı Hümâyûn kalemi kâtipliği, Dîvân-ı Hümâyûn hocalığı, Anadolu Muhasebeciliği, sipâh kâtipliği, süvârî mukâbeleciği, harâc muhâsebeciliği, İran elçiliği, başmuhasebecilik yapmıştır. 1722'de İstanbul'da vefat etmiştir. III. Ahmed'e yakın bir şairdir. Farsçası çok iyidir. Döneminde ve sonraki dönemlerde şairler ve tezkireciler tarafından beğenilmiştir.

Dîvân'ı ve *Sefâretnâme*'si vardır (Vural, 2019: 3-21). *Dîvân*'ında 3'ü III. Ahmed'e, 1'i II. Ahmed'e, 1'i de II. Mustafa'ya sunulmuş 5 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.22. Ebûbekir Celâlî (ö. 1818)

Doğum tarihi ve yeri bilinmemektedir. Kaynaklarda hakkında çok fazla bilgiye rastlanamamıştır. Medrese eğitimini tamamladıktan sonra Anadolu'da kadılık yapmıştır. 1818 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Şiire yenilik getirmeye çalışmıştır. Şarkı, murabba ve gazelleri başarılıdır. Şiirlerini sade dille yazmaya çalışmıştır. Bu yüzden mahallîleşme akımının tesirinde olduğu savunulabilir. *Dîvân*'ı mevcuttur (Sarıkaya, 2008: 12-24). *Dîvân*'ında III. Selim ve II. Mahmud'a sunulmuş birer adet, IV. Mustafa'ya sunulmuş 2 adet cülûsiye vardır.

4.1.23. Ebûbekir Sâmî Paşa (ö. 1813)

III. Osman zamanında Eğriboz'da doğmuştur. Babası III. Osman'ın vezirlerindendir. İleride kendisi de babası gibi vezir olmuştur. Bu rütbenin öncesinde ve sonrasında farklı kademelerde ve farklı şehirlerde görev almıştır. 1813'te Karlı'da vefat etmiştir. Şiirleri hikemî tarzdadır. 18. yüzyılın başarılı şairlerindendir. Şiirlerinde tasavvuf, aşk, kadın temalarını da işlemiştir. Dili sade sayılabilir. Sadece mürettep bir *Dîvân*'ı vardır (Tozlu, 2005: 6-12). III. Selim ve II. Mahmud'a birer cülûsiye sunmuştur.

4.1.24. Ereğlili Türâbî (ö. ?)

17. yüzyıl şairlerindendir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Ereğlilidir. Ölüm tarihi hakkında da kesin bilgi yoktur. Sadece III. Murad'ın saltanatının son yıllarında vefat ettiği düşünülmektedir. Tarih düşürme sanatında ustadır. Döneminde tezkireciler tarafından beğenilen bir şair olmuştur. *Dîvân*'ı vardır[16]. I. Mustafa'ya 3 adet, II. Osman'a 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.25. Fahrî-i Celvetî (ö. 1799)

18. yüzyıl şairlerindendir. Tekirdağ'da dünyaya gelmiştir. Hayatı hakkında yeterli bilgi mevcut değildir. Celvetilik tarikatına intisab etmiştir. Ömrünün belli bir sürecinde İstanbul'da bulunmuştur. İyi bir eğitim görmüştür. Şiirlerinde toplumsal eleştiriler mevcuttur. *Dîvân'*ı, *Şerh-i Elifnâme, Şerh-i Şathiye-i Müftü Baba, Şerh-i*

[16] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/turabi-mustafa-celebi, Erişim Tarihi: 30.08.2021

Gülşen-i Vahdet, Kaside-i Sülûk ve *Vâridât* adlı eserleri vardır (Alkan, 2015: 2-7). *Dîvân*'ında III. Selim'e sunduğu 2 adet cülûsiye saptanmıştır.

4.1.26. Fasîhî (ö. 1743)

Doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. III. Ahmed dönemi şairlerindendir. Tosyalıdır. İstanbul'da yaşamıştır. İyi bir eğitim almıştır. Müderrislik yapmıştır. 1743 yılında vefat etmiştir. Kendini övmeyi sever. Şiirde biçimden daha ziyade anlama önem vermiştir. Rind meşreblidir fakat Fuzûlî'den de etkilenmiştir. Gazelde başarılı ve üretkendir. Aruzu kullanmakta çok iyi değildir. Aruz hataları yapmıştır. Dili genellikle ağırdır. Bir adet mürettep *Dîvân*'ı mevcuttur (Gökalp, 2001: 1-12). III. Ahmed'e 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.27. Fatîn (ö. 1866)

Kavalalı Mehmed Ali Paşa ile akrabalığı vardır. 1814'te Mısır'da doğmuştur. 19. yüzyıl şairlerindendir. Eğitim hayatını Kâhire'de sürdürmüştür. Bir süre Mısır'da bulunduktan sonra İstanbul'a gelerek orada devlet memuriyetine girmiştir. Şiirlerinde talihten şikâyet bazen de yerel söyleyiş yer almaktadır. Tarih manzumeleri dikkat çekicidir. Şiirleri çok başarılı sayılmaz fakat tezkiresi önemlidir. Devlet memurluğuna devam ederken şuarâ tezkiresi yazmaya başlar. Günümüzde *Fatîn Tezkîresi* olarak bilinen *Tezkîre-i Hatîmetü'l Eş'âr* ona aittir. *Dîvân*'ı da vardır (Akün, 1995: 256-260). *Dîvân*'ında Abdülmecid'e sunduğu 2 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.28. Ferdî Abdullâh Efendi (ö. 1857)

Doğum yerinin neresi olduğu konusunda ihtilaf vardır. İstanbul ya da Manisa olduğu görüşü mevcuttur. Eğitimini tamamladıktan sonra Manisa'da müftülük görevine başlamıştır. Nakşibendilik tarikatına mensuptur. Müftülük görevinden sonra İstanbul'da tekke şeyhliği yapmıştır. 1857'de İstanbul'da vefat etmiştir. Gazel türünde başarılıdır. Şairlik yeteneği kuvvetlidir. Şiirlerinde tasavvufî unsurlar bulunur. Bazı şiirlerinde de şûhâne söyleyiş mevcuttur. Tarih düşürme sanatında da yeteneklidir. *Dîvân*'ı, *Nazmü'l-leali ve Kenzü'lmeâni, Fenâ ve Bekâ Hakkında Risale, Mecmuatü'l-fevâid, Mektubat, Nakşîbendîyye Adabı Hakkında Risale, Nukud Cedide fi Ukud Ceyyide Ale'tarikati'l-aliyyeti'n-nakş, Risale-i Der'iyye der Nikad-i Mer'iyye, Risale-i Ferdiye, Şeyh Hazân Sezai'nin Şiirlerinin Şerhi, Tarih, Şerh-i Salat-ı İbn Meşiş* adlı eserleri vardır (Memiş, 2008: 13-30). Abdülmecid'e yazdığı 1 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.29. Filibeli Vecdî (ö. 1599)

İyi bir eğitim alan şair önceleri "Bezmî" mahlasını kullanırken daha sonra bu mahlastan vazgeçmiştir. Ona "Vecdî" mahlasını veren Âşık Çelebi'dir. Arapçayı ve Farsçayı iyi derecede bilir. Müderrislik ve kadılık yapmıştır. Genellikle Balkanlar'da ömür sürmüş fakat bir ara İstanbul'da bulunmuştur. Şairlik yeteneği iyi derecededir. Aruzu başarıyla kullanır fakat dili biraz yavan ve sadedir, üslubunda anlam derinliği yoktur. Şiirlerinde tasavvufu da kullanmıştır lakin mutasavvıf değildir. Sadece mürettep bir *Dîvân*'ı vardır (Kavruk ve Selçuk, 2012: 3-8). I. Ahmed'e 1 adet, Damat İbrahim Paşa'ya 1 adet, III. Mehmed'e 2 adet cülûsiye yazmıştır.

4.1.30. Gelibolulu Mustafâ Âlî (ö. 1600)

1541'de Gelibolu'da doğmuştur. Kanuni Sultan Süleyman dönemi şairlerindendir. Şairliğinin ve nesir üstadı olmasının yanında tarihçiliği de önemlidir. Medrese tahsili gördükten sonra divan kâtibi olmuş, meslek hayatına başlamıştır. İlerleyen dönemlerde müderrislik ve kadılığa geçiş yapmıştır. Osmanlı memleketinin çeşitli şehirlerinde memurluğa devam etmiştir. Ömrünün sonunda Cidde sancakbeyliğine getirilmiş, 1600'de burada vefat etmiştir. Şairlik hayatı sırasında önce "Çeşmî" daha sonra "Âlî" mahlasını kullanmıştır. Şiirlerinde epik konulara oldukça fazla yer vermiştir. Yine çeşitli devlet memurlukları elde etmek için birçok devlet adamına sunduğu edebî ürünleri mevcuttur. Dört adet *Türkçe Dîvân*'ı vardır. *Mihr ü Mâh* ve *Mihr ü Vefâ* adlı mesnevileri, *Ravzatü'l-letâif, Sadef-i Sad-güher, Gül-i Sad-berk, Subhatü'l-abdâl, Kırk Hadis Tercümeleri, Mecmau'l-bahreyn, Bedî'u'r-rukûm, Câmîu'l-buhûr der Mecâlis-i Sûr* adlı manzum eserleri, *Tuhfetü'l-uşşâk, Enîsü'l-kulûb, Riyâzü's-sâlikîn, Menşeü'l-inşâ* ve *Kühnü'l-ahbâr* adlı mensur eserleri vardır (Akün, 1989: 416-421, Kütükoğlu, 1989: 414-416). III. Mehmed, III. Murad, II. Mehmed ve Safiye Sultan'a birer cülûsiye yazmıştır. *Dîvân*'ında 2 adet kime sunduğu tespit edilemeyen cülûsiyesi de vardır. Bu durumda toplam 6 adet cülûsiye tarzı şiiri saptanmıştır.

4.1.31. Hâkim Mehmed Efendi (ö. 1770)

18. yüzyıl şairlerindendir. İstanbul'da doğmuştur. Nakşibendilik tarikatına mensuptur. Çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Vakanüvislik yapmıştır. 1770'te yine İstanbul'da vefat etmiştir. *Dîvân*'ı, *Târîh*'i, *Acâibü'l-ahbâr fî Ahbâri Seyyidi'l-*

ahyâr adlı bir siyeri, *Şerh-i Dîvân-ı Şevketü'l-Buhârî* adlı eserleri vardır (İlgürel, 1997: 189-190). *Dîvân*'ında III. Osman'a yazdığı 3 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.32. Hâlet Efendi (ö. 1822)

1760 İstanbul doğumludur. Medrese tahsili gördükten sonra meslek hayatına kadı olarak başladı. Daha sonra farklı meslekler icra etti. Fransa'ya sefir olarak gitti. Reisülküttap ve nişancılık görevlerine de getirildi. Hayatında bazı sürgünler yaşadı. Görev itibariyle Bağdat'a yollandı. Padişahın verdiği emirle 1822 yılında idam edildi. Mevlevilik tarikatına bağlıdır. II. Mahmud döneminde de devlet adamlığı yapmıştır. Hatta Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasında II. Mahmud'a karşı olmuştur. Çağdaşları tarafından pek sevilmeyen bir kişiliktir. Batı'ya ve Batılılaşmaya karşıdır. Şairlik ve hitabet konusunda yeteneklidir. Evini bir şiir meclisine çevirmiştir. Keçecizâde İzzet Molla'nın yakın arkadaşlarındandır. Kütüphanesi Süleymaniye Kütüphanesine devredilmiştir. Tek eseri *Dîvân*'ıdır[17]. IV. Mustafa'ya sunduğu 1 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.33. Halîl Bin Halîl Efendizâde Sâlik (ö. ?)

18. yüzyıl şairlerindendir. Doğum ve ölüm yılları bilinmemektedir. İstanbul'da doğmuştur. Babası Mevlevi şeyhidir. Eğitimini Mevlevihânede sürdürmüş, babası vefat ettikten sonra da kendisi şeyh olmuştur. Kültürlü bir aileden gelmektedir. Arapça ve Farsçası iyidir. Mutasavvıf bir şairdir. Sadece bir *Dîvân*'ı vardır (Hadanoğlu Çağlar, 2011: 9-17). *Dîvân*'ında III. Osman'a sunulan 1 adet cülûsiye tespit edimiştir.

4.1.34. Hanyalı Nûrî Osmân (ö. 1815)

1758/59 senelerinde Hanya'da doğdu. Eğitimi hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Şiirlerinde ümmî olduğunu belirtir fakat farklı hocalardan ders aldığına dair rivayetler vardır. Şiirlerinden Arapça ve Farsçayı iyi bildiği ve iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Celvetilik tarikatına mensuptur. Mesleğine yeniçeri kâtibi olarak başlamış ve ölene kadar bu görevi devam ettirmiştir. 1815 yılında Hanya'da vefat etmiştir. *Dîvân*'ı, *Tezkire-i Şuarâ-yı Cezire-i Girid, Tuhfe-i Nuriyye, Tezyil-i Nuriyye, Tarikü'l İhtisar, Tarih-i Girid gibi eserleri vardır* (Aydın, 2009: 4-43). IV. Mustafa ve III. Selim'e birer adet, II. Mahmud'a 2 adet cülûsiye yazmıştır.

[17] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/halet-mehmed-said-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021

4.1.35. Harputlu Rahmî (ö. 1884)

1802'de Harput'un bir köyünde doğdu. Küçük yaşta ilim irfana ilgi duymuştur. İyi bir eğitim almıştır. Bazen Harput'tan ayrılmış olsa da genel olarak köyünde hayatını sürdürmüştür. Bu arada hocalık da yapmıştır. 1884'te vefat etmiştir. Taşrada yaşamasına rağmen başarılı bir şairdir. Âşıkâne ve hikemî bir üslubu vardır. Mahallî unsurlardan da yararlanmıştır. *Dîvân*'ı ve *Esbiye-nâme*'si vardır[18]. Abdülaziz'e sunduğu 1 adet cülûsiyesi tespit edilmiştir.

4.1.36. Haşmet (ö. 1768)

1720-30 yılları arasında İstanbul'da doğmuştur. Babası müderristir. İlk eğitimini de Haşmet'e babası vermiştir. Medrese eğitimi görmüş, mülazımlık, müderrislik, hâriçlik yapmıştır. İstanbul, Bursa, Rodos ve İzmir'de memurluklarda bulunmuştur. Koca Ragıp Paşa ile yakındır. Onun konağındaki şiir meclislerine katılmıştır. Fıtnat Hanım, Koca Ragıp Paşa ve Haşmet arasında şiir meclislerinden dolayı bir münasebet vardır. 1768'de Rodos'ta vefat etmiştir. *Dîvân*'ı, *İntisâbü'l-mülûk, Vilâdetnâme, Senedü'ş-şuarâ* adlı eserleri mevcuttur (Arslan, Aksoyak; 2018: 3-10). *Dîvân*'ında II. Osman ve III. Mustafa'ya sunulmuş birer cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.37. Hâtif (ö. 1823)

Saraya yakın şairlerden biridir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Döneminin bütün padişahlarına kaside sunmuştur. Döneminin sosyal görüntüsünü *Dîvân*'ında çizmiştir. Halk söyleyişlerine yer vermiştir. Saray görevlilerindendir. Ciltcilik sanatının da ustalarındandır. Tek eseri *Dîvân*'ıdır (Önal, 2010: 8-16). II. Mahmud ve III. Selim'e birer cülûsiye sunmuştur.

4.1.38. Hüdâyî-i Kadîm (ö. 1584)

İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Şiir ve müzikle ilgilenmiş, müezzinlik yapmıştır. Şiir sanatında ustadır. Tezkireciler, hakkında güzel şeyler yazmıştır. Musikiye ilgili olduğu için şiirlerinde ahenk unsurlarına bolca yer vermiştir. Şiirlerinde tasavvufî unsurlar da mevcuttur. Deyim ve atasözlerini bolca kullanmıştır.

[18] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rahmi-harputlu-hoca-rahmi-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021

1584'te vefat etmiştir. *Dîvân*'ı vardır (Demiralay, 2007: 2-9). *Dîvân*'ında II. Selim'e yazdığı 1 adet cülûsiye mevcuttur.

4.1.39. İhyâ (ö. 1812)

1742/43 yıllarında dünyaya gelmiştir. Hakkında çok fazla veri yoktur. Babası imamdır. Kendisi de dini ilimleri, Arapça ve Farsçayı iyi bilir. Hayatı geçim sıkıntısı ve değerinin bilinmemesiyle geçmiştir. İstanbul'da ve farklı şehirlerde yaşamıştır. Mektupçuluk ve müderrislik yapmıştır. Hat sanatında da ustadır. Dönemindeki padişah ve devlet adamlarına kasideler sunmuş, himaye elde etmeye çalışmış ve geniş bir çevre edinmiştir. Süleymaniye Medresesinde müderrislik yaparken vefat etmiştir. Şiirlerinde inanç esaslarını ve aşkı işlemiştir. Şûhâne gazeller yazmıştır. Tezkire yazarları tarafından başarılı bir şair olarak değerlendirilir. Dili bazı şiirlerinde açık ve sade iken bazı şiirlerinde ağır ve sanatlıdır. Tek eseri *Dîvân*'ıdır (Erzen, 2012: 8-77). IV. Mustafa'ya 4 adet, III. Selim'e 1 adet, II. Mahmud'a 2 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.40. İlmî (ö. 1739)

17. yüzyıl şairlerindendir. Fakat bu mahlasla şiir yazan çok şair olduğu için kimliği tam olarak tespit edilememiştir. Asıl adı İlmî Mustafâ Efendi'dir. Süleymaniye Medresesinde müderrislik yapmıştır. Arapça ve Farsçaya hâkimdir. Şiirlerinde hikemî tarzı benimsemiştir. Şiirlerinde tasavvufî ögeler de bulunmaktadır. *Dîvân*'ı vardır (Çetinkaya, 2003: 10-25). *Dîvân*'ında III. Ahmed'e yazdığı 1 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.41. İstanbullu Eşref (1876)

Hakkında çok fazla bilgi yoktur. İstanbulludur. Mekteb-i Maarif-i Adliyede eğitim görmüştür. Okul bittikten sonra merkezde ve taşrada devlet memurluğu yapmıştır. Şiirlerinde çok başarılı değildir. Mahallî üslûba sahiptir. Yer yer tasavvuftan da etkilenmiştir. Zaten kendisi de bir tarikata intisab etmiştir. *Dîvân*'ı vardır (Elmacı, 2016: 5-11). *Dîvân*'ında V. Murad ve II. Abdülhamid'e sunulmuş birer cülûsiyesi tespit edilmiştir.

4.1.42. İstanbullu Nîmet (ö. 1773)

1700'lü yıllarda İstanbul'da doğmuştur. Babası küçük yaşta vefat etmiştir, bu yüzden eğitimini dedesi üstlenmiştir. Eğitimi tamamlandıktan sonra çeşitli yerlerde müderrislik ve kadılık yapmıştır. 1773'te vefat etmiştir. Şiirlerindeki dili ağırdır. Hâkimâne şiirden etkilenmiştir. Başarılı şairlerden kabul edilir. Sadece mürettep

*Dîvâ*n'ı vardır (Alkan, 2011: 1-24). *Dîvâ*n'ında I. Mahmud'a sunduğu 1 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.43. Kabûlî İbrâhîm Efendi (ö. 1591/92)

Doğum tarihi net değildir. 1520'li yıllarda doğduğu düşünülmektedir. Kütahyalıdır. Başta Gediz'de eğitim görmüş daha sonra İstanbul'a gitmiştir. Medrese eğitimini tamamladıktan sonra kadı olmuştur. Anadolu'nun doğu coğrafyasında, Mısır ve İran'da kadılık yapmıştır. Uzun bir ömür yaşamıştır. 1590'lı yılların başında Mısır'dan dönerken boğularak vefat etmiştir. Tezkireciler tarafından başarılı bir şair sayılmaktadır. Tek eseri *Dîvân*'ıdır (Erdoğan, 2008: 15-99). *Dîvân*'ında III. Murad'a sunduğu bir cülûsiyesi vardır.

4.1.44. Kafzâde Fâizî (ö. 1622)

İstanbul'da doğmuştur. Doğum tarihi konusunda ihtilaf mevcuttur. Anne tarafından soyu, Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'ye dayanmaktadır. Medrese eğitimi görmüş, müderrislikle devlet memurluğuna başlamıştır. Daha sonra kadılık görevine geçiş yapmıştır. Sultan II. Osman'ın idam edilişine şahit olmuş, bu sırada korkudan safrası patlamış, bir süre sonra ölmüştür. *Zübdetü'l-eş'âr* adlı antolojik tezkiresi değerlidir. *Dîvân*'ı, *Leylâ vü Mecnûn*, *Sâkînâme* adlı eserleri vardır (Okatan, 1995: 16-36). *Dîvân*'ında I. Mustafa'ya yazdığı 1 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.45. Karamanlı Aynî (ö. 1490?)

15. yüzyıl şairlerindendir. Hakkında çok bilgi yoktur. Cem Sultan'ın yakınındaki şairlerden birisidir. Karaman bölgesinde yaşamıştır. *Dîvân*'ı vardır (Ünver, 1991b: 273). *Dîvân*'ında II. Bayezid'e yazılmış bir cülûsiye bulunmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu cülûsiye edebiyatımızda türün ilk örneklerindendir.

4.1.46. Kasımpaşalı Sâlik Efendi (ö. 1800?)

18. yüzyıl şairlerindendir. İstanbul Kasımpaşa'da doğmuştur. Hayatı hakkında çok fazla bilgiye rastlanmamıştır. Uzun yıllar Halep, Şam ve Urfa'da kalmıştır. Buralarda divan kâtipliği yapmıştır. Ömrü sıkıntılarla geçmiştir. Ölüm tarihi ve yeri hakkında da kesin bilgi yoktur. Kaside ve tarih düşürme ustasıdır. Fakat hayattayken kıymeti anlaşılamamıştır. Sebk-i Hindî etkisinde olduğu için dili ağırdır. *Dîvâ*n'ı vardır (Kılıç, 1998: 5-32). III. Mustafa, I. Abdülhamid ve III. Osman'a birer cülûsiye sunmuştur.

4.1.47. Kayserili Süleymân Hayrî Bey (ö. 1892)

1844 tarihinde Nevşehir'de doğdu. Aslen Kayserilidir. İlk gençlik yıllarında İstanbul'a gelmiş, Enderun Mektebine girmiştir. Daha sonra Mekteb-i Mülkîye ve Dârülfünûna devam etmiştir. İstanbul'da farklı devlet kademelerinde görev yapmıştır. Bir ara Kayseri'ye sürgün edilmiş ve tutukluluk yaşamıştır. Daha sonra İstanbul'daki görevine tekrar geri alınmıştır. 1892'de İstanbul'da vefat etmiştir. En önemli eseri *Güvâh-ı Dil*'dir. Bir dîvânçe ayarındadır. *Levhatü'l-kavâ'id, Hayri Bey Kütüğü, Mesnevi-i Şerîf Tercümesi, Hayrü'l-lugat* adlı eserleri mevcuttur[19]. Dîvânçesinde Abdülaziz'e sunduğu 1 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.48. Keçecizâde İzzet Molla (ö. 1829)

İstanbul'da doğdu. Küçük yaşta babasını kaybetti. Amcaları tarafından medrese eğitimi alması sağlandı. Medrese eğitimi tamamlandıktan sonra bir süre devlet memurluğuna girdi, azledildi, tekrar devlet memuru oldu. En sonunda Keşan'a sürgüne gönderildi. Sadrazama yazdığı bir kasideyle affedildi, tekrar İstanbul'a alındı. Daha sonra yeniden Sivas'a sürgüne gönderildi ve burada hayatını kaybetti. Fuat Köprülü onun klasik edebiyatın son üstadı olduğu söyler. Şiirlerinde mahallî unsurlar ve hikemî tarz etkilidir. Gazellerindeki söyleyişi başarılıdır. Gençlik şiirlerini *Bahâr-ı Efkâr* adlı dîvânına, olgunluk şiirlerini *Hazân-ı Âsâr* adlı dîvânına kaydetmiştir. *Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr, Dîvân-ı Hazân-ı Âsâr, Gülşen-i Aşk, Mihnet-keşân* adlı manzum eserleri; *Devhatü'l-mehâmid fî Tercemeti'l-vâlid, Şerh-i Elgâz-ı Râgıb Paşa, Lâyihalar* adlı mensur eserleri vardır (Okçu, 2001: 561-563). *Dîvân*'ında II. Mahmud'a sunulmuş 8 adet, IV. Mustafa'ya sunulmuş 1 adet cülûsiye mevcuttur. Araştırmalarımız sonucunda en fazla cülûsiye yazan şairin Keçecizâde İzzet Molla olduğunu tespit ettik.

4.1.49. Kemahlı İbrâhîm Hakkı (ö. 1924)

Erzincan'ın önemli mutasavvıflarındandır. 1850'de Kemah'ta doğdu. Ailesinden ve döneminin önemli âlimlerinden iyi bir eğitim aldı. Şam, Mısır ve Hicaz'a gidip burada İslamî ilimleri iyi derecede öğrendi. Hayatı sıkıntılar içinde geçti. Konya'ya gidip Mevlânâ'dan tasavvuf eğitimi aldı ve Mevlevi şeyhi oldu. Erzincan'a geri dönüp, orada tekkesini kurup irşad faaliyetlerine başladı. Dönemindeki sosyal

[19] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hayri-suleyman-hayri, Erişim Tarihi: 30.08.2021

sorunları eleştirmiş, Kurtuluş Savaşı'nda önemli roller almıştır. Fakat ömrünün son zamanlarında hakkında idam kararı çıkarılmıştır. 1924'te vefat etmiştir. *Dîvân-ı Ebu'l-kemâl* adlı dîvânı, *Miftâhü'l-me'ârif, Şemsü'l-irşâd Li-Sultân Reşâd, Pend-i Pesendîde-i Der-fezâil-i Rûze, Rûhu'l-İslam* adlı eserleri vardır. Gazel tarzında başarılıdır. Mutasavvıf bir şairdir. Bu özelliği diline de yansımıştır. Tasavvuf terimleri ve sembolleriyle örülü bir dili vardır (Türkyılmaz, 2014: 2-13). *Dîvân*'ında II. Abdülhamid'e sunulan 1 cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.50. Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz (ö. 1767)

Doğum tarihi ve yeri bilinmemektedir. Babası şeyhülislamdır. Lâdiklidir. Müderrislik, kadılık ve kazaskerlik yapmıştır. Hayatının bazı dönemlerinde maddî sıkıntılar çekmiştir. 1767'de Rumeli kazaskerliği yaparken veba salgını dolayısıyla vefat etmiştir. *Dîvân*'ı ve *Dürretü'l-muhâkemât, Letâifü'l-hayâl* adlı eserleri vardır. Dili sadedir. Söyleyiş tarzı halk şiirine yakındır fakat bazı şiirlerinde sebk-i Hindî akımının etkileri görülür (Demir, 2017: 3-32). *Dîvân*'ında I. Mahmud'a sunduğu 2 adet cülûsiye saptanmıştır.

4.1.51. Lebîb (1768)

1695'te Diyarbakır'da doğmuştur. "Lebîb-i Âmidî", "Kara Vâiz" gibi lakablarla da bilinir. Medrese eğitimi almıştır. Müftülük vazifesi yapmıştır. Hayatı maddî sıkıntılarla ve sağlık sorunlarıyla geçmiştir. 75 yaşında vefat etmiştir. Şiirlerinde rind bir meşreble karşımıza çıkmaktadır. Tek eseri *Dîvân*'ıdır (Kurtoğlu, 2004: 22 – 30). *Dîvân*'ında III. Mustafa ve III. Osman'a yazılan birer cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.52. Leylâ Hanım (ö. 1848)

Keçecizâde İzzet Molla'nın yeğenidir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Kültürlü bir aileden geldiği, saray çevresine yakın olduğu, iyi eğitim aldığı bilinmektedir. Mevlevilik tarikatına mensuptur. Bu yüzden şiirlerinde Şeyh Gâlib etkili olmuştur. Dili sadedir. Rind bir üslubu vardır. 1848'de İstanbul'da vefat etmiştir. Mürettep *Dîvân*'ı vardır (Arslan, 2018: 2-10). *Dîvân*'ında Abdülmecid'e sunduğu 2 adet cülûsiyesi mecvuttur.

4.1.53. Mahmûd Celâleddin Paşa (ö. 1899)

1939-40 yıllarında Vefa'da doğdu. Yüksek dereceli devlet memurluklarında bulundu. Vezirlik rütbesine erişti. Devlet tarafından birçok nişanla ödüllendirildi. 1899'da İstanbul'da vefat etti. Düz yazıya şiirden daha çok hâkimdir. Şiir dili genellikle sadedir. Şiirin yanında musiki ile de ilgilenmiştir. *Âsâr-ı Manzûme, Mir'at-ı Hakîkat, Ravzatü'l-kamilin, Girit İhtilâli Târihi, Münşeât-ı Mahmûd Celâleddin Paşa, Miftahü'l Esrâr, Ahlâk* adlı eserleri vardır. En ünlü eseri *Mir'at-ı Hakîkat* adlı tarih kitabıdır (Koçver, 2008: 4-15). Abdülaziz'e 4 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.54. Mehmed Fâzıl Efendi (ö. 1882)

1802-03 yıllarında Bosna'da doğdu. Peygamber soyundandır. Hayatına dair çok fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Aslında Nakşibendilik tarikatına mensuptur fakat İstanbul'a gelerek Mevlevi şeyhine intisab etmiştir. Bunun üzerine Mevlevi halifesi olmuştur. Bir ara Bosna'ya geri dönmüş fakat Bosna işgal edilince İstanbul'a tekrar gitmiştir. Dili sadedir. Klasik şiirin son büyük temsilcilerindendir. *Dîvân*'ı ve *Şerh-i Hakayık-ı Ezkâr-ı Mevlânâ* adlı bir eseri vardır (Karaboyun, 2004: 13-18). Abdülaziz'e 1 cülûsiye sunmuştur.

4.1.55. Mehmed Nebîl (ö. 1818)

Doğum tarihi bilinmemektedir. Doğum yeri İstanbul'dur. Şair Şeref Hanım'ın babasıdır. Aile efradı önemli kişilerdir. Eğitim hayatı bittikten sonra müderrislik ve kadılık yapmıştır. Kadı olarak Medine'ye atandıktan sonra göreve giderken vefat etmiştir. Güçlü şairlerden biridir. *Dîvân*'ı vardır (Aktaş, 2010: 1-5). IV. Mustafa'ya 1 adet, II. Mahmud'a 2 adet cülûsiye yazmıştır.

4.1.56. Mehmed Şerîf Efendi (ö. 1790)

1717'de İstanbul'da doğmuştur. Kadın şair Fıtnat Hanım'ın kardeşidir. Eğitim seviyesi iyidir. Müderrislik, kazaskerlik, şeyhülislamlık yaptı. Ailesinin de eğitim ve kültür seviyesi yüksektir. 1790'da İstanbul'da vefat etti. Şiirlerinde rindâne bir üslup vardır. Vasat bir şairdir. Şiirine göre dili sade ya da süslü olarak değişir. *Dîvân*'ı, *Füsûlü'l-ârâ fî Şâni'l-mülûk ve'l-vüzera, Letâifü'l-kemâl, Hulâsatü'l-tebyîn fi Tefsir-i Sûre-i Yâsîn* ve *Mektup* adlı eserleri vardır (Yağcı, 2006: 5-15). *Dîvân*'ında I. Abdülhamid'e yazdığı 1 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.57. Mekkî (ö. 1797)

1714'te Mekke'de doğdu. Babası Mekke kadısıdır. Medrese eğitimi aldıktan sonra müderrislik, kadılık, kazaskerlik ve şeyhülislamlık yapmıştır. 1797'de vefat etti. Şiirin yanında hat sanatıyla da meşgul olmuştur. Nakşibendilik tarikatına mensuptur. Döneminin ortalama şairlerinden biridir. Şiirlerinde tasavvufun yansıması fark edilmektedir. Sebk-i Hindî ve hikemî şiir akımından etkilenmiştir. Mürettep *Dîvân*'ı, *Kaside-i Bürde Şerhi (Tevessül), Mürşidü'l-vârisîn fi Şerhi Ahvâli'l-erba'în* adlı eserleri vardır (Arslan, 1998: 1-31). I. Abdülhamid'e 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.58. Meşhûrî (ö. 1857)

1783'te Selanik'te doğmuştur. Selanik'te medrese eğitimini tamamladıktan sonra bazı devlet görevleri yaptı. Bir süre müderrislik yaptı. Son olarak Selanik'te çiftlik kurarak orada yaşamaya devam etti. Tarih düşürmede başarılıdır. Üslubunda bazen tekrarlara düşmüştür. Sadece *Dîvân* meydana getirmiştir. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından bahsettiği bir de kasidesi vardır[20]. I. Abdülhamid'e 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.59. Mîrzazâde Ahmed Neylî (ö. 1748)

1673'te İstanbul'da doğdu. Babası ve dedesi tanınmış ulemadandır. İyi bir eğitim almış, nazım ve nesir alanında kendini geliştirmiştir. Müderrislik ve kazaskerlik yapmıştır. Rumeli kazaskerliği yaparken hastalanmış ve görevi bırakmıştır. 1748'de vefat etmiştir. Başarılı bir şairdir. Kendine özgü ve kusursuz bir üslubu vardır. Şiirinde mahallî söyleyişlere yer vermiştir. Üslübunda hikemî ve şûhâne tarz etkilidir. *El-fazlü'l-vehbî fî-tercemeti'l-cânibi'l-garbî, El-evfâ fî-tercemeti'l-vefâ, Mâ-lâ-büdde Minhü li'l-edîbi Mine'l-Meşhûri ve'l-garîb* adlı eserleri ve *Dîvân*'ı vardır[21]. *Dîvân*'ında II. Mustafa'ya sunduğu bir cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.60. Mostarlı Ziyâî (ö. 1584)

Mostar'da doğmuştur. Hayatı hakkında çok geniş bilgilere ulaşılamamıştır. Hayatı sıkıntı ve fakirlikle geçmiştir. İyi bir eğitim almıştır. Hayatın son döneminde vaizlik yapmıştır. Vebadan vefat etmiştir. Şiirlerinde halk deyişleri, Rumeli ağzı fark edilmektedir. Hasbihal türünde eserler kaleme almıştır. *Dîvân* ve *Kıssa-i Şeyh*

[20] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/meshuri, Erişim Tarihi: 30.08.2021
[21] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/neyli-mirzazade-ahmed-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021

Abdürrezzâk adlı eseri mevcuttur (Gürgendereli: 2005: 300). *Dîvân*'ında III. Murad'a sunduğu bir cülûsiye saptanmıştır.

4.1.61. Mustafâ Fennî (ö. 1745)

Doğum yeri ve yılı net değildir. Doğum yerinin İstanbul olduğu düşünülmektedir. İyi bir eğitim almıştır. Eğitimini tamamladıktan sonra haceganlık derecesiyle devlet memurluğuna başladı. Ömrünün son zamanlarında hacca gitmiştir. 1745 tarihinde İstanbul'da vefat etti. *Dîvân*'ı vardır. *Dîvân*'ı geleneksel dîvân tertibinden biraz farklıdır. Mesela hiç kasidesi yoktur. Lale Devri'nin etkisiyle dili sadedir. Mahallîleşmenin önemli şairlerindendir (Demirkazık, 2009: 1-23). I. Mahmud'a sunduğu 1 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.62. Muvakkitzâde Pertev (ö. 1807/08)

1746'da İstanbul'da doğdu. Babası muvakkittir. Eğitim hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Şair Hoca Neş'et'e intisab ederek eğitim almıştır. "Pertev" mahlasından önce "Nûrî" mahlasını kullanmıştır. "Pertev" mahlasını Hoca Neş'et kendisine daha sonra vermiştir. Anadolu Muhasebe Kaleminde çalışmış, Amedî Odasında haceganlık yapmıştır. 1807'de Edirne'de vefat etmiştir. *Dîvân*'ı vardır. Bazı kaynaklar bir de tezkiresi olduğundan da bahseder (Bektaş, 2007: 19-31). Kadirilik tarikatı şeyhi, Şeyh Şerif Ahmed Efendi'ye 1 adet cülûsiye yazmıştır.

4.1.63. Münîf Antakî (ö. 1743?)

Hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Antakya'da doğmuştur. İyi bir eğitim almıştır. Antakya, Şam, Halep ve Bağdat'ta yaşamıştır. Son olarak İstanbul'a gitmiştir. Farklı devlet memurluklarında bulunmuştur. Başta "Hezârî" mahlasını kullanırken daha sonra mahlasını değiştirmiştir. Şiirin yanında hat ve musiki sanatıyla da ilgilenmiştir. Nesirleri de kuvvetlidir. Hikemî şiirler yazmıştır. Nazımda orta seviyededir. Dili sağlamdır. *Dîvân*'ı, *Manzum Kırk Hadis Tercümesi*, *Zafernâme-i Mensure* adlı eseri ve *Münşeât*'ı vardır (Kılıç, 1995: 2-20). I. Mahmud'a 1 adet cülûsiye yazmıştır.

4.1.64. Nâbî (ö. 1712)

1642'de Urfa'da doğdu. Eğitimine Urfa'da başlamıştır. Öğrenim hayatını tamamladıktan sonra İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'da bir süre sonra IV. Mehmed'in vezirlerinden Damat Mustafa Paşa himayesine girerek rahat bir hayat sürmüştür. Devlet memurluğuna alınmış, bir ara hacca gidip gelmiştir. Hac dönüşü hamisi Damat

Mustafa Paşa'nın kethüdası olmuştur. Bir süre sonra kethüdalıktan ayrılıp Halep'e gitmiş burada evlenmiştir. Burada da devletin sağladığı imkânlarla rahat hayatına devam etmiştir. Baltacı Mehmed Paşa sadrazam olunca onunla beraber İstanbul'daki hayatına dönmüştür. Burada tekrar devlet memurluğuna devam eden Nâbî, 1712'de hastalanarak ölmüştür. Hikemî tarzın Türk şiirindeki üstadıdır. Arapça ve Farsçayı çok iyi derecede bilen, kültürlü, hoşsohbet bir şairdir. *Dîvân*'ı, *Farsça Dîvânçe*'si, *Hayriyye, Hayrâbâd, Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn, Surnâme* adlı manzum eserleri; *Tuhfetü'l-haremeyn, Münşeât, Fetihnâme-i Kamaniçe, Zeyl-i Siyer-i Veysî* adlı mensur eserleri vardır (Karahan, 2006: 258-260). *Dîvân*'ında III. Ahmed'e sunduğu 3 adet, II. Mustafa'ya 1 adet cülûsiye vardır.

4.1.65. Nakşî (ö. 1702)

1640'ta İstanbul'da doğdu. İyi bir eğitim almıştır. Küçük yaşlarda vaizlik yapmaya başlamıştır. Halvetilik tarikatın intisab etmiştir. Nakdî ilimlerde kendini yetiştirmiştir. Bir ilim adamı olmasının yanında döneminin siyasi ve sosyal gündemini de takip etmektedir. Düşürdüğü tarihler bunun kanıtıdır. Şiirlerinde tasavvuftan da yararlanmıştır. Biraz sebk-i Hindî akımının etkisinde kalmıştır. *Dîvân, İlâhiyyât, Tasavvufî Bir Risâle* eserleri vardır (Ayhan, 2000: 15-44). II. Mustafa'ya 2 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.66. Nâşid (ö. 1719)

1749'da Mora'da doğmuştur. Enderun'da eğitim görmüş, III. Mustafa'nın mabeyincisi olmuştur. Şilahşorluk, kapıcıbaşılık ve hanım sultanların kethüdalığını yapmıştır. Bu görevdeyken vefat etmiştir. Döneminin başarılı şairlerinden biridir. Şiirlerinde mahallîleşme, hikemî tarz ve sebk-i Hindî etkisi bir arada bulunur. *Dîvân*'ı, *Müntehabât-ı Eş'âr* adlı bir şiir mecmuası vardır (Zülfe, 2006: 434, 435). *Dîvân*'ında III. Selim'e yazılmış 2 adet, I. Abdülhamid'e yazılmış 1 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.67. Nebzî (ö. 1762?)

Kaynaklarda hakkında yeterli bilgi yoktur. 1712'de doğmuştur. Amasyalıdır. 15 yaşında medrese eğitimi almaya başlamıştır. Mesleği bilinmemektedir. Ölüm yılı da tam olarak bilinmez fakat *Dîvân*'ından 1762'den sonra vefat ettiği anlaşılmaktadır. Arapça, Farsça şiirleri vardır. Dindar bir kişidir ve bu, şiirlerine yansımıştır. Gazel türünde başarılıdır. Aruz veznini çok başarılı kullanmıştır. Ahenk ögelerine önem

vermiştir. Rindâne söyleyişe sahiptir. Sadece bir *Dîvân* ortaya koymuştur (Okumuş, 2007: 11-28). *Dîvân*'ında I. Mahmud'a sunduğu 3 adet cülûsiye mevcuttur.

4.1.68. Nef'î (ö. 1635)

Erzurum Pasinler'de 1572 yılında doğmuştur. Asıl adı Ömer'dir. Kendisi de bir şair olan babası, ailesini Erzurum'da bırakarak Kırım'a gitmiş, orada rahat bir hayat sürmüştür. Nef'î, babasını bundan dolayı Sihâm-ı Kazâ'da sert bir şekilde hicvetmiştir. Nef'î, öğrenimini Erzurum'da görmüştür. Farsçası iyi düzeydedir. Önceleri "Darrî" mahlasını kullanmış, daha sonra Gelibolulu Âlî, mahlasını "Nef'î"ye değiştirmiştir. I. Ahmed padişahken İstanbul'a gitmiş, orada saray çevresine yaklaşma fırsatı bulmuştur. Divan-ı Hümâyunda memurluğa getirilmiştir. IV. Murad'la dostluk kurmuştur. Kişilik yapısından dolayı mthiyy v hicviyy yatkındır. Dönmin dvlt adamlarına mthiy v hicviy yazmıştır. Nâimâ tarihind Nf'î hakkında *Sihâm-ı Kazâ*'yı sarayda okuduğu sırada saraya yıldırım düştüğü, bu durum IV. Murad tarafından uğursuzluk olarak kabul edilip hicviye söylemesinin yasaklandığı kayddilmiştir. Buna rağmen hicviyeyi bırakmamasından dolayı dirn'y sürgün edilmiş, daha sonra padişahın affına mazhar olarak İstanbul'a dönmüştür. Burada tekrar hicviyelerine devam etmiş ve IV. Murad tarafından öldürülmüştür. Kendisine çok güvenen, açık sözlü fakat saldırgan bir kişilik yapısı; şiir yeteneğinin farkında olan, kendini övmeye çok yatkın bir şairliği vardır. Kasidede fahriyeyi methiyenin önüne çıkarmıştır. Kelime oyunlarını şiirlerinde çokça kullanır. Sebk-i Hindî üslubundan da etkilenmiştir. *Türkçe Dîvân, Farsça Dîvân, Tuhfetü'l-'uşşâk, Sihâm-ı Kazâ* adlı eserleri vardır (Akkuş, 2018: 4- 22). *Dîvân*'ında II. Osman'a sunduğu 1 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.69. Nev'î (ö. 1599)

1530'lu yıllarda Malkara'da doğmuştur. Medrese eğitimi almıştır. Medrese eğitimden sonra İstanbul'da mülazımlığa başlamıştır. Bundan sonra da müderris olarak atanmıştır. III. Murad'ın oğlu Şehzade Mustafa'nın da hocalığını yapmıştır. Tasavvuf terbiyesi almıştır. Dünya nimetlerine tamah etmemiş, öldüğünde cenaze masrafları parasızlıktan III. Murad tarafından karşılanmıştır. Şiirlerinde tasavvufa yer verir. Rindâne bir söyleyişi vardır. İyi derecede Arapça ve Farsça bilir. Üslubu sağlamdır. *Dîvân, Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn, Hasb-i Hâl, Gevher-i Râz, Leylâ ve Mecnûn, Terceme-i Kıssa-i Mûsâ ve Hızır, Münâzara-i Tûtî bâ-zâğ* adlı manzum eserleri; *Keşfü'l-hicâb min Vechi'l-kitâb, Netâyicü'l-fünûn ve Mehâsinü'l-mütûn,*

Nevâ-yı Uşşâk, Faslün fî Fazîleti'l-ışk, Fezâilü'l-vüzerâ ve Hasâilü'l-ümerâ, Risâle-i Şikâyet-i Rûzigâr, Sinan Paşa'ya Mektup, Tercüme-i Münşeât-ı Hâce-i Cihân, Gül-i Sadberg adlı mensur eserleri vardır (Sefercioğlu, 2007: 52- 54). *Dîvân*'ında III. Mehmed ve III. Murad'a yazdığı birer adet cülûsiyesi vardır.

4.1.70. Nev'îzâde Atâyî (ö. 1634)

Babası, dönemin şehzadelerinin hocalığını yapmış şair Nev'î Efendi'dir. 1582'de İstanbul'da doğmuş, ilk eğitimini babasından almış, daha sonra medrese tahsili yapmıştır. Memurluk hayatına müderrislikle başlayıp kadılıkla devam etmiştir. Genellikle Balkan şehirlerinde kadılık yapmıştır. Yaşamı süresince devlet yöneticilerinden hamilik talep etmiştir. 1634'te İstanbul'da vefat etmiştir. Nüktedan ve mizahî bir yapısı vardır. Dili sadedir. Rindâne bir üslubu vardır. Nesir konusunda şiirden daha yeteneklidir. *Dîvân*'ı, *Hamse*'si, *Sâkinâme, Nefhâtü'l-ezhâr Sohbetü'l-ebrâr, Heft-hân, Hilyetü'l-efkâr* adlı manzum eserleri, hezliyyâtı, ve *Hadâiku'l-hakâik fî Tekmileti'ş-şekâik*, *El-kavlü'l-hasen fî Cevâbi'l-lisân, Münşeat, Zeyl-i Siyer-i Veysî, Tûti-nâme Tercümesi* adlı mensur eserleri vardır (Karaköse, 1994: 9-20). *Dîvân*'ında IV. Murad'a sunduğu bir cülûsiyesi vardır.

4.1.71. Osmân Nevres (ö. 1876)

Encümen-i Şuâra şairlerindendir. 19. yüzyılın ortalama şairlerindendir. 1820-21 yıllarında Sakız Adası'nda doğmuştur. Rum kökenlidir. Osmanlı paşalarının hizmetlerini yapmıştır. Medrese eğitimi almış, şiire başlamıştır. Bir süre sonra İstanbul'da devlet memurluğuna girmiştir. İstanbul dışına tayin edilince psikolojik açıdan sıkıntılı günler yaşamıştır. Hakkında çıkan bazı dedikodular yüzünden görevinden azledilmiş, bunun sonucunda psikolojik sağlığı iyice bozulmuştur. Bunun üzerine tedavi için hastaneye yatırılır. Tedavi bitiminde tekrar devlet memurluğuna dönse de dikiş tutturamamıştır. Bunun üzerine görevinden tamamen ayrılarak inzivaya çekilmiştir. İnzivadayken 1876'da hayatını kaybetmiştir. Hem şiir hem de düzyazı ile ilgilenmiş, döneminin önemli şairlerine nazireler yazmıştır. Hasbihalleri önemlidir. Yaşadığı sıkıntıları şiir yoluyla dile getirmiştir. Şiirinde çeşitli yenilikler denemiştir. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler yazmıştır. *Dîvân*'ı, *Destâr-ı Hayâl, Eser-i Nâdir, Gülistân Tercümesi, Külbe-i Ahzân, Perî ile Civân* adlı eserleri ve *Mersiye*'si vardır (Kaya, 2020: 3-29). *Dîvân*'ında Abdülaziz'e yazdığı 7 adet cülûsiye saptanmıştır.

4.1.72. Racûlî (ö. ?)

19. yüzıl şairlerindendir. Hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Şam, Halep ve Antep'te yaşamıştır. *Dîvân*'ındaki şiirlerden Abdülmecid ve Abdülaziz zamanlarında yaşadığı çıkarımı yapılabilir. Ölüm tarihi de bilinmemektedir. Fuzûlî'den etkilenmiştir. Tek eseri *Dîvân*'ıdır (Karakaş, 2008: 3-13). Abdülaziz ve Abdülmecid'e birer cülûsiye yazmıştır.

4.1.73. Râmiz Mehmed Efendi (ö. 1759)

Doğum tarihi bilinmemektedir. Selanik'te doğmuştur. Arapça ve Farsçayı iyi bilir. Müderrislik ve naiblik yapmıştır. 1759 yılında vefat etmiştir. Şiir sanatında çoğunlukla Nedim'den etkilenmiştir. Ara ara sebk-i Hindî etkisine de girmiştir. Sadece *Dîvân*'ı vardır (Polat, 2003: 4-18). III. Mustafa ve III. Osman'a birer cülûsiye sunmuştur.

4.1.74. Râşid (ö. 1735)

18. yüzyılın önemli şairlerindendir. 1670 yılında İstanbul'da doğmuştur. Medrese eğitimi almıştır. Müderrislik, vakanüvislik, kadılık, sefirlik, kazaskerlik yapmıştır. Memuriyetini Lale Devri zamanında icra etmiştir. Bundan dolayı Patrona Halil İsyanı'ndan olumsuz etkilenmiştir. 1735 tarihinde vefat etmiştir. Râşid, devrinde beğenilen bir şairdir. Tarih manzumelerinin sayısı oldukça fazladır. Nâbî ekolünden etkilenmiş, şiirlerini bu çerçevede oluşturmuştur. Ancak bazı şiirleri de sebk-i Hindî etkisindedir. *Sıhhat-âbâd* ve *Münşeât* adlı eserleri, fetihnâmeleri ve vakfiyeleri, *Vekâyinâme* adlı tarih eseri ve *Dîvân*'ı vardır (Günay, 2001: 4-15). I. Mahmud'a 1 adet cülûsiye yazmıştır.

4.1.75. Rehâyî (ö. ?)

17. yüzyıl şairlerindendir. Hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Doğum tarihi ve yeri net değildir. Arapça ve Farsçayı iyi bilmektedir fakat eğitimi konusunda elimizde yeterli veri yoktur. Şiirlerinde tasavvufî bir söyleyiş vardır lakin herhangi bir tarikata girdiğine dair bir bilgi mevcut değildir. Ölüm tarihi de kesin olarak bilinmemektedir. Döneminde beğenilen bir şairdir. *Dîvân*'ı vardır (Yerdemir, 2007: 2-15). *Dîvan*'ında II. Süleyman'a sunduğu 1 cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.76. Revânî (ö. 1523/24)

Hakkında kaynaklarda çok net bilgi yoktur. Edirne'de doğduğu ve II. Bayezid döneminde İstanbul'a geldiği düşünülmektedir. Görevlendirme yoluyla Hicaz'a gitmiş, orada usulsüzlük yaptığı hakkında şikâyetlerden sonra görevden alınmıştır. Bunun üzerine İstanbul'a geri dönmemiş, Trabzon'a gitmiş ve Şehzade Selim'e tabi olmuştur. Başta şehzade tarafından sevilirken sonraları gözden düşmüş ve saraydan uzaklaştırılmıştır. Fakat bir süre sonra şehzade kendisini affetmiş, eski itibarına tekrar kavuşmuştur. I. Selim, tahta çıktığında onunla birlikte İstanbul'a gelmiş ve kendisine devlet memurluğu verilmiştir. Kanuni zamanında vefat etmiştir. *Dîvân*'ı ve *İşretnâme*'si vardır (Erünsal, 2008: 30, 31). *Dîvân*'ında Yavuz Sultan Selim'e sunduğu 1 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.77. Rızâyî (ö. 1629)

1592'de doğmuştur. Osmanlı'da önemli bir aile olan Bayramzâdeler ailesinin bir üyesidir. Şeyhülislam Yahyâ'nın dayısıdır. Babası küçükken vefat etmiştir. Bundan sonra Şeyhülislam Yahyâ yanına alarak eğitimini üstlenmiştir. Şairin önemli devlet görevlerine gelmesine önayak olmuştur. Mahlasını da kendisine dayısı vermiştir. Meslek hayatına müderrislik ile başlar, kadı olarak devam eder. Mısır kadısı iken 1629'da vefat etmiştir. Ömrü boyunca ulema ile birlikte olmuştur. Şiirlerinde sebk-i Hindî akımından etkilenmiştir. Aruz veznini başarıyla uygulamıştır. Gazellerinde rindâne bir söyleyiş mevcuttur. Döneminin başarılı sayılabilecek şairlerindendir. *Dîvân*'ı, *Nakdü'l-mesâil fî Cevâbi's-sâ'il* ve *Avdü'ş-şebâb* adlı eserleri vardır (Topçu, 1997: 1-10). IV. Murad'a 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.78. Rûznâmecizâde Şinâsî (ö. 1702)

17. yüzyıl şairlerindendir. Doğum tarihi ve yeri hakkında kesin bir bilgi yoktur. Hazine kâtipliği, içağalığı, mühürdârlık ve divan efendiliği yapmıştır. Döneminde güzel ve hünerli bir şair olarak tanınmıştır. Mevlevilik tarikatına intisab etmiştir. 1702'de Edirne'de vefat etmiştir. Şiirlerinde rindâne ve hikemî bir tavır görülmektedir. Dönemindeki ortalama şairlerden biridir. Sadece *Dîvân* tertip etmiştir (Akpınar Cengiz, 2000: 7-12). II. Mustafa'ya 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.79. Sabîh (ö. 1783)

İstanbul'da doğmuştur. Doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. İyi bir eğitim görmüştür. Nakşibendilik tarikatına mensuptur. Galata Gümrüğünde

başkâtiplik yapmıştır. Bu görevde iken 1783 yılında vefat etmiştir. Dönemindeki başarılı şairlerden biridir. Şiirlerinde hâkimâne bir söyleyiş görülür. Kaside, tarih, gazel ve nazire ustasıdır. Sadece *Dîvân*'ı vardır (Özdingiş, 1998: 8-15). I. Abdülhamid ve III. Mustafa'ya birer cülûsiye sunmuştur.

4.1.80. Sahhâf Rüşdî (ö. 1699)

Hayatı hakkında kesin bilgiler yoktur. 1637-38 yıllarında Mostar'da doğmuş, daha sonra İstanbul'a gitmiştir. Boşnak olduğu düşünülmektedir. İlk eğitimini Mostar'da almıştır. İstanbul'a gittiğinde Enderunda eğitim görmüştür. Eğitimini tamamlandıktan sonra müderrislik ve kadılık yapmıştır. Daha sonra başka devlet görevlerinde de bulunmuştur. Bir süre Mısır ve Mekke'de yaşamıştır. Şiirlerinde tasavvufî unsurları kullanmıştır. Döneminin tezkire yazarları tarafından beğenilmektedir. Tarih düşürme konusunda ustadır. Dili genel olarak sadedir. Halk söyleyişlerine sık sık yer vermiştir. *Dîvân*'ı mevcuttur (Ekici, 2006: 2-8). II. Mustafa'ya 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.81. Sehî Bey (ö. 1548)

Fatih döneminde Edirne'de doğmuştur. Şair Necâtî'nin yanında yetişmiş, iyi bir eğitim görmüştür. Necâtî'nin himayesinde meslek hayatına Manisa'da başlamıştır. Daha sonra Necâtî ile birlikte İstanbul'a dönmüştür. Kanuni, sancağa çıkınca onunla tekrar Manisa'ya gitmiş ve divan kâtipliği yapmıştır. Kanuni tahta çıkınca ona da İstanbul'da devlet memurluğu verilmiştir. Fakat bir süre sonra Edirne'ye gönderilmiştir. Orada devlet memurluğunda bulunmuş, 1548'de Edirne'de vefat etmiştir. Sehî Bey, Anadolu sahasındaki ilk tezkire olan *Heşt Behişt*'in müellifidir. Bunun yanında *Dîvân*'ı da vardır (Yılmaz, 2010: 10-18). *Dîvân*'ında Kanuni'ye sunduğu 1 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.82. Selâmî (ö. 1842)

Kaynaklarda hakkında çok fazla bilgi yoktur. 19. yüzyıl şairlerindendir. Nakşibendilik tarikatı şeyhlerindendir. İzmir'de doğmuştur. Eğitim durumu hakkında net bilgi yoktur fakat *Dîvân*'ından yola çıkılarak iyi bir eğitim aldığı düşünülmektedir. Mutasavvıf bir şair olduğu için şiirlerinde tasavvufî semboller yoğunluktadır. Aruzu

neredeyse hatasız kullanmıştır. Sadece *Dîvân*'ı vardır (Gülpınar, 2004: 2-5). IV. Mustafa'ya 3 adet, II. Mahmud'a 1 adet cülûsiye yazmıştır.

4.1.83. Servet (ö. 1766)

Doğum tarihi bilinmemektedir. Doğum yeri İstanbul'dur. Enderunda tahsil görmüştür. Hacegan olarak devlet memurluğuna başlamıştır. Bir ara Tataristan'da bulunmuştur. Ruha veyahut Maraş'ta 1766 yılında vefat etmiştir. Önce "Hanîf", sonra "Servet" mahlasını kullanmıştır. Tezkire yazarları tarafından beğenilen bir şairdir. Dîvân şiirine söyleyiş açısından yeni bir soluk getirmeye çalışmıştır. Mahallîleşme akımı çerçevesinde şiirlerini oluşturmuştur. Bu konuda Bosnalı Sâbit'ten etkilenmiştir. Halk söyleyişlerinin yanında argoya da yer vermiştir. Şiirin yanında hat sanatıyla da ilgilenmiştir. *Dîvân-ı Hanîf* ve *Dîvân-ı Servet* olmak üzere iki adet dîvânı vardır (Özdemir, 2015: 3-40). *Dîvân*'ında III. Ahmed'e yazdığı 1 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.84. Seyyid Mehmed Efendi (ö. 1770)

İstanbul'da doğmuştur. Babası imamdır. Tahsillidir. İyi derecede Arapça ve Farsça bilmektedir. Gülşenilik tarikatının önemli hocalarından eğitim almıştır. Sarayda farklı memurluklar almış, vakanüvislik yapmıştır. Seyahat etmeyi sever. 1770'te vefat etmiştir. Döneminin iyi şairlerindendir. Tezkireciler tarafından övülmüştür. Tarih düşürme alanında başarılıdır. Dili sadedir buna karşın üslubu anlam derinliğine sahiptir. Kendine özgü ve yenilikçi bir üslubu vardır, taklitçiliğe gitmemiştir. Meşrebi âşıkânedir. Şiirin yanında hat sanatıyla da uğraşmıştır. *Vekaî-nâme, Hâkim Târihi, Kavâîdü'l-fürs, Şerh-i Dîvân-ı Şevketü'l-Buhârî, Nazîre-i Hilye-i Hâkânî, Acâibü'l-ahbâr fî Ahbâr-ı Seyyidü'l-ahyâr, Terceme-i Füsûsu'l-hikem, Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ, Tevhidnâme, Şerh-i Kaside-i Örfî, Şerh-i Rubâî-i Hazret-i Mevlevî, Şerh-i Kaside-i Kâ'b bin Züheyr, Şerh-i Kaside-i Dimyâtıyye, İşârât, Risâletü'l-medhiyyetü'l-hakîka, Risâletü'l-medhiyyetü'l-Hanefiyye, Tehlisnâme, Nazire, Nefhatü'z-zât ve's-sıfât* adlı eserleri ve *Dîvân*'ı vardır (Poyraz, 2008: 11-35). *Dîvân*'ında III. Osman'a yazdığı 1 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.85. Sıdkî Paşa (ö. 1662)

Doğum tarihi bilinmemektedir. İyi bir eğitim aldığı düşünülmektedir. Tezkirecilik, defter eminliği, reisülküttaplık, nişancılık ve valilik yapmıştır. Ölüm tarihinin 1662 olduğu bilinmektedir. Döneminin ortalama şairlerindendir. *Dîvân*'ı,

Berf ü Bahâr ve *Gazavât-ı Sultân Murâd-ı Râbi*' adlı eserleri vardır (Erdoğan, 2005: 7-19). IV. Murad'a 3 adet cülûsiye yazmıştır.

4.1.86. Sırrî Râhile Hanım (ö. 1877)

1814'te Diyarbakır'da doğmuştur. İyi bir tahsilden geçmiştir. Arapçası ve Farsçası çok iyidir. Kültürlü bir aileden gelmektedir. Ablası da kendisi gibi bir kadın şair olan Hatice İffet Hanım'dır. Kendisi de yaşadığı dönemde tanınan bir şairdir. Tasavvuf yoluna intisab etmiştir. Kadiriliğe mensuptur. Bu durum şiirlerinde kullandığı tasavvufî unsurlardan da anlaşılmaktadır. Zira mutasavvıf bir şair olduğu kabul edilmektedir. Üç çocuğundan ikisini küçük yaşta kaybetmiştir. Oğlu Bağdat'ta memuriyete girince onunla Bağdat'a gitmiştir. Buradan döndükten sonra bir süre İstanbul'a gitmiş ve Yusuf Kamil Paşa'nın konağında tertip edilen şiir meclislerine katılmıştır. 1877'de vefat etmiştir. Sırrî Hanım'ın dili oldukça sadedir. *Dîvân*'ı vardır (Açıl, 2005: 6-18). Abdülaziz'e 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.87. Siyâhî Dede (ö. 1710/11?)

Doğum tarihi ve yeri bilinmemektedir. Kıbrıslıdır. Annesi Habeşistan kökenlidir. Mevlevi dedesidir. Konya'ya gelerek tasavvuf eğitimi almıştır. Lefkoşe'de şeyhlik yapmıştır. Kudüs, Gelibolu ve Mısır'a tayin edilmiş, buralarda da Mevlevi dergâhlarında şeyhlik yapmıştır. Ömrünün son zamanlarında Lefkoşe Mevlevihanesine dönmüş, orada şeyhlik yaparken vefat etmiştir. Şiirlerinde sebk-i Hindî akımından etkilenmiş, tasavvufî söyleyişe yer vermiştir. Kaside nazım şeklinde başarılıdır. Tek eseri *Dîvân*'ıdır (Cangöz, 2010: 17-24). *Dîvân*'ında II. Ahmed ve II. Süleyman'a sunduğu birer cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.88. Süheylî (ö. ?)

17. yüzyıl şairlerindendir. Şam'da doğmuştur. Doğum tarihi net değildir. Burada iyi bir eğitim almış, daha sonra babasının memuriyetinden dolayı ailece İstanbul'a göçmüşlerdir. Tarih yazıcılığı ile göreve başlamıştır. Bir süre İstanbul'da bulunduktan sonra Şam'a dönmüştür. Daha sonra Mısır'da divan kâtipliği görevi yapmıştır. Çeşitli devlet adamlarının himayesine girmiş fakat bu kişilerin kötü sonundan Süheylî de etkilenmiştir. 17. yüzyılın siyasi ortamından dolayı değeri fark edilememiş bir şairdir. Hem şiirde hem de tarihçiliğinden dolayı nesirde ustadır. *Acâ'ibü'l-me'âsir ve Garâ'ibü'n-nevâdir, Fezâ'il-i Şâm, Münşeât, Târîh-i Mescid-i*

Harâm, Târîh-i Mısr-ı Kadîm, Târîh-i Mısr-ı Cedîd, Târîh-i Şâhî adlı eserleri ve *Dîvân'ı* vardır (Harmancı, 2017: 3-12). *Dîvân*'ında III. Mehmed için yazdığı 2 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.89. Sünbülzâde Vehbî (ö. 1809)

Ailesi Maraş'ın ileri gelenlerindendir. Eğitimine Maraş'ta başladı. Daha sonra İstanbul'a gitti ve devlet memurluğuna girdi. Müderrislik ve kadılık yaptı. Sefirliğe kadar yükseldi. Bir süre sonra tekrar kadılık görevine tayin edildi. Emekliye ayrıldıktan sonra İstanbul'da rahat yaşadı ve 80 yaşında vefat etti. Şiirlerinde mahallîleşme akımın etkileri ve yerel söyleyişler ağır basar. Ahlak dışı eserler yazdığı bilinmektedir. *Tuhfe-i Vehbî, Dîvân, Lutfiyye, Nuhbe-i Vehbî, Şevkengîz* adlı eserleri vardır (Yenikale, 2017: 5, 13). *Dîvân*'ında III. Mustafa'ya 2 adet, III. Selim ve I. Abdülhamid'e birer adet cülûsiyesi tespit edilmiştir.

4.1.90. Şâkir (ö. 1745)

III. Ahmed dönemi şairlerindedir. İstanbul'da doğmuştur. Babası ve dedesi yüksek devlet memurlukları yapmıştır. Kendisi de müderrislik, vakanüvislik, naiplik, kadılık gibi çeşitli devlet memurluklarında bulunmuştur. Bunları padişahlara ve devlet adamlarına sunduğu kasidelere borçludur. Şairlik ve hattatlığı bir arada yürütmüştür. 1745 yılında Halep'te vefat etmiştir. Döneminde beğenilen şairlerdendir. Rindâne ve şûhâne meşrebli şiirler yazmıştır. Tarih düşürme sanatında ustadır. *Dîvân*'ı ve *Subhî Tarihi* adlı eseri vardır (Yıldız, 2002: 1-22). I. Mahmud'a 3 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.91. Şehdî (ö. 1769)

Doğum tarihi bilinmemektedir. Doğum yeri Saraynosna'dır. Asker şairlerdendir. Ordudan azledildikten sonra sefirlik yapmıştır. Sefirlikten sonra da farklı devlet memurluklarına devam etmiştir. Büyük bir kitaplığı vardır. Bunları Konya'da bir kütüphaneye vakfetmiştir. Sefir olarak gittiği Rusya'da bir *Sefaretnâme* yazmıştır. 1769'da bir sefer dönüşü vefat etmiştir. Lügaz ve tarih sanatında ustadır. Şiirleri mahallîleşme akımı etkisindedir. Şair, meslek hayatında bir ara muhasebecilik de yapmıştır. Bundan dolayı şiirlerinde de hesap ile ilgili ifadeler geçer. Bazı şiirlerinde tekrara düşmüştür. Bazı şiirlerinde ise orijinal imajlar kullanmıştır. Dili sadedir. *Dîvan*'ı vardır (Bayındır, 2008: 4-22). *Dîvân*'ında III. Mustafa'ya sunulmuş 1 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.92. Şehrî (ö. 1660)

Doğum yeri Malatya'dır. Doğum tarihi bilinmez. Gençliğinde İstanbul'a gelmiş, burada Nef'î'nin tedrisatından geçmiştir. Eğitimini tamamladıktan sonra Divan-ı Hümayun kâtipliği yapmıştır. Bundan başka haceganlık, tezkirecilik gibi görevlerde de bulunmuştur. Memuriyeti dolayısıyla Osmanlı memleketinin çoğu yerine gitmiştir. Fakat bu görevlerden sık sık azledilmiştir. Genç yaşta oğlunu kaybetmiştir. Bunlardan dolayı sıkıntılı bir hayat sürmüştür. 1660 yılında da vefat etmiştir. Sadece bir *Dîvân* meydana getirmiştir (Demirel, 1999: 14-18). I. İbrahim'e 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.93. Şevkî Hasan Tahsîn İstanbulî (ö. ?)

1825'te İstanbul'da dünyaya geldi. Divan kâtipliği yapmıştır. Dinî ilimleri ve Farsçayı iyi öğrenmiştir. Bayramilik tarikatına mensuptur. Vefatıyla ilgili elde bir veri yoktur. Tarih düşürme sanatında başarılıdır. Şiirlerinde tasavvufî bir üslup mevcuttur. Mahallîleşme akımından da etkilenmiştir. Şiirlerindeki meşrebi hikemî ve rindâne bir meşrebdir. *Dîvân*'ı vardır (Taşdelen, 2014: 14-26): Abdülmecid'e 2 adet cülûsiye yazmıştır.

4.1.94. Şeyh Mehmed Nazmî (ö. 1701)

1622'de İstanbul'da doğdu. Ailesi zengindir. Medrese eğitimi almıştır. Burada hocası, Hattat Fazlullâh Efendi olmuştur. Halvetilik tarikatına mensuptur. Vaizlik ve tasavvuf şeyhliği yapmıştır. Uyvar Seferi sırasında Osmanlı ordusu ile birlikte ordu şeyhi olarak sefere çıkmıştır. 1701'de vefat etmiştir. Mutasavvıf bir şairdir. Bundan dolayı şiirleri hikemî üslupla yazılmıştır. Ayrıca yine bu özelliğinden dolayı şiirlerinde kullandığı dil genel olarak sadedir. Ortalama bir şairdir fakat devrinde hak ettiği değeri görmemiştir. Bundan dolayı bazen felekten şikâyet etmektedir. Mesnevi ve gazel ustasıdır. *Hediyyetü'l İhvân, Miyâr-ı Tarîkat-i İlâhî, Sırr-ı Ma'nevi, Mev'izâ-i Mücâhede* adlı eserleri ve *Dîvân*'ı vardır (Bektaş, 2005: 115-231). Kaymakam Mahmud Efendi'nin yeni görevi dolayısıyla kendisine 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.95. Şeyhî Mehmed Efendi (ö. 1731)

İstanbul'da doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. Babası nâkibü'l-eşrâftır. İlk eğitimini o verdi, daha sonra medreseye devam etti. Eğitimi tamamlandıktan sonra bir süre müderrislik ve kadılık yaptı. Tarikat şeyhliği de

yapmıştır. Ömrünün sonunda İstanbul'dan sürülmüştür. 1731'de Cidde yakınlarında vefat etmiştir. 18. yüzyılın âlim ve şairlerindendir. Şiirlerinde "Şeyhî" mahlasını kullanmıştır. Dili sadedir (Dönmez Parlak, 2006: 7-22). II. Ahmed'e yazmış olduğu 1 adet cülûsiyesi vardır.

4.1.96. Şeyhülislam Yahyâ (ö. 1644)

1561'de İstanbul'da doğmuştur. Babası şeyhülislamdır. İyi bir medrese eğitimi aldıktan sonra müderris olarak memurluğa başlamıştır. Daha sonra kadılık, kazaskerlik ve şeyhülislamlık rütbeleriyle görevini sürdürmüştür. Meslek hayatında aziller ve iadeler yaşamıştır. Şeyhülislamlığa son dönüşünde ise ölümüne kadar bu görevi ifa etmiştir. Memuriyetindeki son zamanları IV. Murad devrine denk gelmiş, padişahın kendisine sevgi ve saygı beslemesiyle hayatının en güzel dönemini yaşamıştır. Hatta padişahla beraber Bağdat Seferi'ne katılmıştır. I. İbrahim tahta geçtikten sonra eski itibarını koruyamamış, 1644'te görevi başındayken rahatsızlanarak vefat etmiştir. Hem 17. yüzyılın hem de tüm dîvân şiirinin başarılı şairlerindendir. Gazel nazım biçiminde ustadır. Tezkire yazarları kendisinden övgüyle bahsetmiştir. Rindâne ve âşıkâne bir üsluba sahiptir. Mahallî unsurlardan da yararlanmıştır. Dili sadedir. Aruzu başarılı bir biçimde kullanmıştır. *Dîvân*'ı, *Ferâ'iz Manzumesi Şerhi, Kaside-i Bürde Tahmisi, Nigâristân Çevirisi, Fetavâ-yı Yahyâ* adlı eserleri vardır[22]. II. Osman ve IV. Murad'a birer cülûsiye sunmuştur.

4.1.97. Tecellî (ö. 1688/89)

1621 gibi Prizren'de doğmuştur. Önce "Hevâyi" mahlasını kullanmış, daha sonra mahlas değiştirmiştir. Medreseye gitmemiş ancak kendi kendini geliştirmiştir. Divan kâtibi olarak göreve başlamış, piyade mukabelecisi olarak memuriyet hayatına devam etmiştir. 1695/96 yıllarında Sofya'da vefat etmiştir. Rindâne söyleyişe sahiptir. Sebk-i Hindî akımından etkilenmiştir. Ortalama bir dîvân şairidir. Tarih düşürme, gazel ve rubai biçimlerinde ustadır. Bî-nukâd şiirler yazmıştır. İleriki dönemlere de bu

[22] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/seyhulislam-yahya, Erişim Tarihi: 30.08.2021

özelliğiyle intikal etmiştir. *Dîvân*'ı ve *Gülendâm ü Küeyt* adlı eseri vardır[23]. *Dîvân*'ında II. Süleyman'a yazmış olduğu 4 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.98. Tokatlı Kânî (ö. 1792)

1712'de Tokat'ta doğdu. İyi bir eğitim görmüştür. Divan-ı Hümayun'da haceganlık yapmıştır. Mevlevilik tarikatına mensuptur. Haceganlıktan ayrılarak İstanbul'u terk etmiş, Silistre Valiliğine memur olarak atanmıştır. Uzun bir süre orada yaşadıktan sonra tekrar İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'da tekrar memurluk yapmaya başlamış fakat bazı davranışlarından dolayı Limni'ye sürülmüştür. 1792'de vefat etmiştir. Mizah ustasıdır. Hezl türünde başarılıdır. Asıl ününü düzyazılarıyla yakalamıştır. Dili genel olarak sadedir. *Dîvân'*ı, *Münşeat, Hırrenâme, Letâif, Benâm-ı Havâriyyûn Bürûc-ı Fünûn* adlı eserleri vardır (Eliaçık, 1992: 10-58). III. Selim'e 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.99. Trabzonlu Emîn Hilmî (ö. 1884)

1831 yılında Trabzon'da doğdu. Eğitimini bir süre Trabzon'da, daha sonra İstanbul'da devam ettirmiştir. Medrese tahsilini tamamladıktan sonra memuriyet hayatına başladı. Trabzon'da memuriyet hayatını devam ettirdi. Mebusan Meclisine Trabzon'dan vekil olarak girdi. Meclis kapanınca Trabzon'a başka bir göreve tayin edildi. 1884 yılında İstanbul'da vefat etti. Tasavvufla ilgilenmiştir. Nakşibendi tarikatına girmiştir. *Dîvân*'ı, *Münşeât, Muhâkeme-i Ye's ü Emel, Pâresiz Kasidesi Şerhi* adlı eserleri vardır (Duman, 2010: 1-16). *Dîvân*'ında Abdülaziz'e yazdığı 2 adet cülûsiyesi mevcuttur.

4.1.100. Ümîdî Ahmed (ö. 1571?)

İstanbul'da doğmuştur. Doğum yılına dair bir veri yoktur. Eğitimini tamamladıktan sonra mülazım olmuştur. Hayatı sağlık sorunlarıyla geçmiştir. Kesin olmamakla beraber 1571 yılında hastalıktan vefat etmiştir. Bâkî'nin üslubundan etkilenmiştir. Hatta Bâkî'nin şiirlerine çok sayıda nazire yazmıştır. Fakat bazı tezkireciler bu etkilenmenin taklit derecesinde olduğunu savunmuştur. Rind meşreblidir. Dili sadedir. Sadece bir adet mürettep *Dîvân* meydana getirmiştir (Buyruk, 2009: 4-28). II. Selim'e 1 adet cülûsiye sunmuştur.

[23] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tecelli-abdulkadir-zulfikar-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021

4.1.101. Üsküblü İshâk Çelebi (ö. 1538-39)

15. yüzyılın ikinci yarısında Üsküp'te doğdu. İlk eğitimini babasından aldı. Daha sonra medreseye devam etti. Meslek hayatına müderris olarak devam etti. Edirne ve Bursa'da medrese müderrisliği yaptı. Dârü'l-Hâdis ve Sahn-ı Semân Medreselerine müderris olarak tayin olunmuştur. Ömrünün sonlarında Şam kadılığına atanır. Şam'a göreve gittikten kısa bir süre sonra vefat eder. Vefatı 1538-39 yıllarına rastlar. Hoş sohbet, nüktedan bir kişilik yapısı vardır. Şiirlerinde mahallî söyleyişlere rastlanır. Sanat yönü güçlüdür. Lirik ve canlı bir üslubu vardır. Tezkire yazarları tarafından beğenilen bir şairdir. *Risâle-i İmtihaniyye, Dîvân*, *Selîmnâme* adlı eserleri vardır (Keklik, 2014: 10-58). *Dîvân*'ında Kanuni'ye sunduğu 1 adet cülûsiye saptanmıştır.

4.1.102. Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmed Efendi (ö. 1664)

1574'te Tophane'de doğmuştur. Medrese eğitimi aldığı düşünülmektedir. Kâtiplik ve vaizlik yapmıştır. Celvetilik tarikatına intisab ettikten sonra tekkede şeyhlik yapmıştır. 1664'te İstanbul'da vefat etmiştir. Üslubu sadedir. Aruzu kullanmıştır. *Dîvân*'ı, *Tecelliyât, Talikat, İhiştiyâ fi'l-ma'ârif el-ilâhiyâ* adlı eserleri vardır[24]. III. Ahmed'e 2 adet, IV. Mehmed'e 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.103. Vahyî (ö. 1718)

İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası tasavvuf şeyhidir. Kendisi de tasavvuf şeyhliği ve vaizlik yapmıştır. Döneminin vasat şairlerindendir. Dili süslü ve ağırdır. Biraz sebk-i Hindî özelliği biraz da Eski Anadolu Türkçesi özelliği gösterir. Şiirlerinde tasavvufa pek yer vermez. Sadece mürettep *Dîvân*'ı vardır. 1718'de İstanbul'da vaziliği sürdürürken vefat etmiştir (Taş, 2012: 451, 452). *Dîvân*'ında II. Mustafa'ya yazdığı 1 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.1.104. Vâsık İlâhizâde Mehmed Emîn (ö. 1751/52)

Doğum tarihi bilinmemektedir. Doğum yeri İstanbul'dur. Eğitimini tamamladıktan sonra müderrislik ve kadılık yaptı. Tekirdağ, Şam, Halep ve Mekke'de görev yaptı. 1751-52 gibi Mekke'den dönerken vefat etti. Mevlevilik tarikatına mensuptur. Çevresi şair ve âlimlerden oluşmaktadır. Sebk-i Hindî'den etkilenmiştir. Bâkî'yi taklit etmiştir. *Dîvân*'ı vardır. Fakat *Dîvân*'ı klasik dîvân tertibine sahip

[24] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fenayi-cennet-mehmed-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021

değildir. Şiirler konularına göre sıralanmıştır[25]. I. Mahmud'a 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.1.105. Yahyâ Bey (ö. 1582)

Doğum yeri ve tarihi hakkında elde veri yoktur. Arnavut asıllıdır. Devşirme kökenlidir. Acemioğlanlar Ocağına alınmış ve yeniçeri olmuştur. Yavuz'la beraber İran ve Mısır Seferi'ne katılmıştır. Hayâlî ile aralarında hep bir atışma olmuştur. Kanuni'nin şehzadesi Mustafâ Çelebi'nin ölümü üzerine *Şehzade Mustafâ Mersiyesi*'ni yazmıştır. Bu mersiye Rüstem Paşa'yı zor durumda bırakmış ve sonuç olarak şair İstanbul'dan sürgün edilmiştir. Bunun üzerine şiirlerinde Rüstem Paşa'yı hicvetmiş, Kanuni'ye kırgın olarak hayatına devam etmiştir. Son kasidesini Zigetvar Seferi sırasında Kanuni'ye sunmuş, bu kaside ile çocuklarının himayesini talep etmiştir. Gülşenilik tarikatına mensuptur. 1582'de vefat etmiştir. Askerliğinin yanında şairliğini de sürdürmüştür. Gazelleri ve mesnevileri başarılıdır. *Hamse*'si Türk edebiyatı açısından önemlidir. Kendine özgü bir üslubu ve şiir tarzı vardır. Tezkire yazarları kendisini methetmiştir. Âşıkâne ve rindâne şiir yazmıştır. Mahallîleşme akımından da etkilenmiştir. *Dîvân*'ı, *Hamse*'si, *Edirne* ve *Bursa Şehrengîzleri* vardır[26]. II. Selim'e 1 adet cülûsiye yazmıştır.

4.1.106. Yenişehirli Avnî (ö. 1883)

19. yüzyılda Yenişehir'de doğdu. Öğrenim hayatıyla ilgili çok fazla bilgi yoktur. Farsça, Rumca, Arapça ve biraz da Fransızca bilmektedir. Gençlik yıllarında İstanbul'a gidip orada evlenmiştir. Burada ayrıca devlet memurluğuna da girmiştir. Maddî ve ruhî açıdan sıkıntılı bir hayat yaşamıştır. Mevlevilik tarikatına mensuptur. Şiirlerinde ehl-i beyt, Hz. Alî, Mevlânâ ve Peygamber sevgisi fark edilir. Şiirlerinde dîvân şiirinin ustalarından etkilenmiştir. Dîvân şiirine şekil ve muhteva açısından yenilik getirmeye çalışmıştır. Klasik Türk şiirinin son başarılı şairidir. Encümen-i Şuâra topluluğundandır. Akıcı bir dili vardır. Şiirinde mahallî söyleyişlere yer verir. Türkî-i basit akımından etkilenmiştir. *Dîvân*'ı, *Âteş-kede* adlı mesnevisi, *Âbnâme* adlı dilekçesi ve *Mir'ât-ı Cünûn*'u vardır (Turan, 1998: 20-58). *Dîvân*'ında V. Murad'a sunduğu iki adet cülûsiyesi vardır.

[25] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/vasik-ilahizade-madrubzade, Erişim Tarihi: 30.08.2021
[26] İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-bey-dukaginzade, Erişim Tarihi: 30.08.2021

4.1.107. Zîver Paşa (ö. 1862)

1794'te İstanbul'da doğdu. Eğitim hayatını bitirince devletin farklı kadrolarında memur olarak görev aldı. Ömrünün son dönemlerinde vezirlik ve şeyhülislamlık rütbesine erişti. 1862'de vefat etti. Mevlevilik tarikatına bağlıdır. Musiki ve şiire meraklıdır. Tarih düşürme sanatında ustadır. Şiirleri genel olarak başarılı sayılabilir. *Dîvân*'ı ve *Âsâr-ı Zîver Paşa* adlı eseri vardır. Oğlu, ölümünden sonra bu esere zeyl yazmıştır (Aksoy, 2013: 474-475). *Dîvân*'ında Abdülmecid'e 5 adet, Abdülaziz'e 1 adet olmak üzere toplam 6 adet cülûsiyesi mevcuttur.

Dîvân şiirinde cülûsiye metinleri araştırılırken Türkçe yazılmış ve latin harflerine çevrilmiş 512 adet *Dîvân* incelenmiş, bunların 107 tanesinde 219 adet cülûsiye metni tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda cülûsiye yazan kişilerin alfabetik olarak sıralanışı, kimlerin kaç adet cülûsiye metinlerinin olduğu ve yaşadıkları yüzyıllar verilmiştir.

Cülûsiye Yazan Kişiler	**Yüzyıl**	**Cülûsiye Sayıları**	**Sunulduğu Kişi**
Abdî-i Karahisârî	19. yüzyıl	2	Abdülaziz, II. Abdülhamid
Ahmed Bâdî	19. yüzyıl	8	Abdülaziz, II. Abdülhamid, V.Murad
Ahmed Paşa	15. yüzyıl	1	II. Bayezid
Antepli Aynî	18. yüzyıl	4	II. Mahmud, IV. Mustafa
Arpaemînizâde Mustafâ Sâmî	18. yüzyıl	2	I. Mahmud
Âşık Çelebi	16. yüzyıl	1	I. Selim
Azmizâde Hâletî	17. yüzyıl	1	III. Mehmed
Bâkî	16. yüzyıl	1	II. Selim
Benderli Cesârî	19. yüzyıl	2	II. Mahmud
Beyânî	17. yüzyıl	1	I. İbrahim
Bosnalı Alâeddin Sâbit	18. yüzyıl	3	II. Ahmed, II. Mustafa, II. Süleyman
Bosnalı Âsım	18. yüzyıl	2	II. Mustafa, III. Ahmed

Bursalı Rahmî Çelebi	16. yüzyıl	1	Sokullu Mehmed Paşa
Celilî	16. yüzyıl	1	I. Selim
Cem'î	17. yüzyıl	1	I. İbrahim
Çelebizâde Âlî İlmî	18. yüzyıl	1	III. Selim
Çelebizâde Âsım	18. yüzyıl	1	I. Mahmud
Çorlulu Zarîfî	16. yüzyıl	1	III. Murad
Diyarbakırlı Âlî Emirî	19. yüzyıl	3	II. Abdülhamid, V. Murad, VI. Mehmed Vahideddin
Diyârbekrî Hâmî Ahmed	18. yüzyıl	1	I. Mahmud
Dürrî Ahmed Efendi	17. yüzyıl	5	Amcazâde Hüseyin Paşa, II. Ahmed, II. Mustafa, III. Ahmed,
Ebûbekir Celâlî	18. yüzyıl	4	II. Mahmud, III. Selim, IV. Mustafa
Ebûbekir Sâmî Paşa	18. yüzyıl	2	II. Mahmud, III. Selim
Ereğlili Türâbî	17. yüzyıl	4	I. Mustafa, II. Osman
Fahrî-i Celvetî	18. yüzyıl	2	III. Selim
Fasîhî	18. yüzyıl	1	III. Ahmed
Fatîn	19. yüzyıl	2	Abdülmecid
Ferdî Abdullah Efendi	19. yüzyıl	1	Abdülmecid
Filibeli Vecdî	16. yüzyıl	4	Damat İbrahim Paşa, I. Ahmed, III. Mehmed,
Gelibolulu Mustafâ Âlî	16. yüzyıl	6	Safiye Sultan, II. Mehmed, III. Mehmed, III. Murad
Hâkim Mehmed Efendi	18. yüzyıl	2	III. Osman
Hâlet Efendi	19. yüzyıl	1	IV. Mustafa
Halil Bin Halil Efendizâde Sâlik	18. yüzyıl	1	III. Osman
Hanyalı Nûrî Osmân	18. yüzyıl	4	II. Mahmud, III. Selim, IV. Mustafa
Harputlu Rahmî	19. yüzyıl	1	Abdülaziz
Haşmet	18. yüzyıl	2	II. Osman, III. Mustafa

Hâtif	18. yüzyıl	2	II. Mahmud, III. Selim
Hüdâyî-i Kadîm	16. yüzyıl	1	II. Selim
İhyâ	18. yüzyıl	7	II. Mahmud, III. Selim, IV. Mustafa
İlmî	17. Yüzyıl	1	III. Ahmed
İstanbullu Eşref	19. yüzyıl	2	II. Abdülhamid, V. Murad
İstanbullu Nîmet	18. yüzyıl	1	I. Mahmud
Kabûlî İbrâhîm Efendi	16. yüzyıl	1	III. Murad
Kafzâde Fâizî	17. yüzyıl	1	I. Mustafa
Karamanlı Aynî	15. yüzyıl	1	II. Bayezid
Kasımpaşalı Sâlik Efendi	17. yüzyıl	3	I. Abdülhamid, III. Mustafa, III. Osman
Kayserili Süleymân Hayrî Bey	19. yüzyıl	1	Abdülaziz
Keçecizâde İzzet Molla	19. yüzyıl	9	II. Mahmud, IV. Mustafa
Kemahlı İbrâhîm Hakkı	19. yüzyıl	1	II. Abdülhamid
Lazikîzâde Feyzullah Nâfiz	18. yüzyıl	2	I. Mahmud
Lebîb	18. yüzyıl	2	III. Mustafa, III. Osman
Leylâ Hanım	19. yüzyıl	2	Abdülmecid
Mahmud Celâleddin Paşa	19. yüzyıl	3	Abdülaziz
Mehmed Fâzıl Efendi	19. yüzyıl	1	Abdülaziz
Mehmed Nebîl	19. yüzyıl	3	II. Mahmud, IV. Mustafa
Mehmed Şerîf Efendi	18. yüzyıl	1	I. Abdülhamid
Mekkî	18. yüzyıl	1	I. Abdülhamid
Meşhûrî	19. yüzyıl	1	I. Abdülhamid
Mîrzazâde Ahmed Neylî	18. yüzyıl	1	II. Mustafa
Mostarlı Ziyâî	16. yüzyıl	1	III. Murad
Mustafâ Fennî	18. yüzyıl	1	I. Mahmud
Muvakkitzâde Pertev	18. yüzyıl	1	Şeyh Şerif Efendi
Münif Antakî	18. yüzyıl	1	I. Mahmud
Nâbî	17. yüzyıl	4	II. Mustafa, III. Ahmed

Nakşî	17. yüzyıl	2	II. Mustafa
Nâşid	18. yüzyıl	3	I. Abdülhamid, III. Selim
Nebzî	18. yüzyıl	3	I. Mahmud
Nef'î	17. yüzyıl	1	II. Osman
Nev'î	16. yüzyıl	2	III. Mehmed, III. Murad
Nev'izâde Atâyi	17. yüzyıl	1	IV. Murad
Osmân Nevres	19. yüzyıl	7	Abdülaziz
Râcûlî	19. yüzyıl	3	Abdülaziz, Abdülmecid
Râmiz Mehmed Efendi	18. yüzyıl	2	III. Mustafa, III. Osman
Râşid	18. yüzyıl	1	I. Mahmud
Rehâyî	17. yüzyıl	1	II. Süleyman
Revânî	16. yüzyıl	1	I. Selim
Rızâyî	17. yüzyıl	1	IV. Murad
Rûznâmecizâde Şinâsî	17. yüzyıl	1	II. Mustafa
Sabîh	18. yüzyıl	2	I. Abdülhamid, III. Mustafa
Sahhâf Rüşdî	17. yüzyıl	1	II. Mustafa
Sehî Bey	16. yüzyıl	1	I. Süleyman
Selâmî	18. yüzyıl	4	II. Mahmud, IV. Mustafa
Servet	18. yüzyıl	1	III. Ahmed
Seyyid Mehmed Efendi	18. yüzyıl	1	III. Osman
Sıdkî Paşa	17. yüzyıl	3	IV. Murad
Sırrî Râhile Hanım	19. yüzyıl	1	Abdülaziz
Siyâhî Dede	17. yüzyıl	2	II. Ahmed, II. Süleyman
Süheylî	16. yüzyıl	2	III. Mehmed
Sünbülzâde Vehbî	19. yüzyıl	4	I. Abdülhamid, III. Mustafa, III. Selim
Şâkir	18. yüzyıl	3	I. Mahmud
Şehdî	18. yüzyıl	1	III. Mustafa
Şehrî	17. yüzyıl	1	I. İbrahim
Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî	19. yüzyıl	2	Abdülmecid
Şeyh Mehmed Nazmî	17. yüzyıl	1	Kaymakam Mahmud Efendi

Şeyhî Mehmed Efendi	17. yüzyıl	1	II. Ahmed
Şeyhülislam Yahyâ	17. yüzyıl	2	II. Osman, IV. Murad
Tecellî	17. yüzyıl	4	II. Süleyman
Tokatlı Kânî	18. yüzyıl	1	III. Selim
Trabzonlu Emin Hilmî	19. yüzyıl	2	Abdülaziz
Ümîdî Ahmed	16. yüzyıl	1	II. Selim
Üsküblü İshâk Çelebi	16. yüzyıl	1	I. Süleyman
Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmed Efendi	17. yüzyıl	1	IV. Mehmed
Vahyî	17. yüzyıl	1	II. Mustafa
Vâsık İlâhizâde Mehmed Emin	18. yüzyıl	1	I. Mahmud
Yahyâ Bey	16. yüzyıl	1	II. Selim
Yenişehirli Avnî	19. yüzyıl	2	V. Murad
Zîver Paşa	19. yüzyıl	6	Abdülaziz, Abdülmecid
Toplam		**219**	

Tablo 4.1. Şairlerin Yazdıkları Cülûsiye Sayıları

4.2. Cülûsiye Yazılan Kişiler

4.2.1. Padişahlar

4.2.1.1. Abdülaziz (ö. 1876)

Babası II. Mahmud, kardeşi Abdülmecid'tir. Kardeşinin ölümüyle Osmanlı tahtına çıkmıştır. Batı taklitçiliğinden, zevk ve eğlenceden hoşlanmayan bir yapısı vardır. Bundan dolayı halkın beğenisini kazanmıştır. Spora ve musikiye ilgilidir. Tahta çıktığı zamanlarda devlet karışıklık içindeydi. Yenilik taraftarları ıslahatların devam etmeyeceğinden korkuyorlardı. Bu korkuların yersizliğini göstermek için tahta çıktıktan sonra birkaç gün içinde yeniliklerin süreceğine dair ferman yayımladı ve bunun sonucunda Tanzimat Dönemi'nin sürdürülmesine devam edildi. Devletin ekonomik sorunlarını azaltmak için saray masraflarını kıstı, genel af çıkardı, memur sayısını azalttı. Döneminde iç isyanlar ve milliyetçi ayaklanmalar oldu. Mısır ve Avrupa seyahatlerine çıktı. Saltanat döneminin ilk zamanlarında başarılı politikalar uygulamışsa da bir süre sonra eski istikrarsızlıklar yine başgösterdi. 1876'da tahttan indirildi (Küçük, 1988: 179-185). Hakkında yazılan 20 adet cülûsiye metnine

ulaşılmıştır. Buradan hareketle kendisine en çok cülûsiye sunulan padişahın Abdülaziz olduğu sonucuna ulaşmaktayız.

4.2.1.2. Abdülmecid (ö. 1861)

II. Mahmud'un şehzadesidir. Batı hayranlığı vardır. Babası II. Mahmud'un ölümü üzerine çok genç yaşta tahta çıktı. Devlet yönetimini ilk zamanlar tecrübeli devlet adamları idare etti. Döneminde Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa sorunu devam ediyordu. Bu sorunda batılı devletlerin yardımına karşılık Tanzimat Fermanı ilan etti. Tanzimat Fermanı, Mısır Sorunu'nun çözümüne katkıda bulundu. Bir süre sonra Avrupa baskısıyla Islahat Fermanı ilan edildi. Döneminde Batı ile savaşlar da sürdü. İstikrarı sağlamak için şeyhülislamların yetkilerini sınırladı, devlet kurumlarında önemli değişiklikler yaptı. 1861'de vefat ederek tahtı bırakmış oldu (Küçük, 1988: 259-263). Kendisine sunulan 14 adet cülûsiye metnine ulaşılmıştır. Hakkında en çok cülûsiye yazılan üçüncü kişi Abdülmecid'dir.

4.2.1.3. I. Abdülhamid (ö. 1789)

III. Ahmed'in şehzadesidir. 1725'te doğmuştur. Babası, o küçük bir şehzade iken Patrona Halil İsyanı ile tahttan indirilmiştir. Kendisi tahta çıkana kadar şimşirlikte göz hapsinde kalmıştır. Ağabeyi III. Mustafa'dan sonra 49 yaşında tahta çıkmıştır. Cülûs ettikten 6 gün sonra Eyüp Sultan'a giderek kılıç kuşandı. Avrupalı devletlere elçi göndererek cülûsunu haber etti. Cülûs merasiminden sonra mevcut devlet adamlarında değişiklikler yaparak iktidarına devam etti. Döneminde Küçük Kaynarca Antlaşması ve Aynalıkavak Tenkihnâmesi gibi ağır anlaşmalar imzalandı, Kırım kaybedildi. Siyasi istikrarsızlık da başgösterdiği için bunlara çözüm bulmaya çalıştı. Ruslarla savaşlar devam ederken rahatsızlanarak 1789'da vefat etti. Saltanat döneminde siyasi alanda başarısızlıklar yaşamıştır fakat ıslahatlar ve imar konusunda başarılıdır. Döneminde Sürat Topçuları Ocağı, Tersane Mühendishanesi gibi önemli Batı tarzı askeri okullar açılmıştır. Kendi döneminden geriye kalan birçok mimarî yapı bulunmaktadır (Aktepe, 1988: 213-216). Hakkında yazılan 7 adet cülûsiye mevcuttur.

4.2.1.4. I. Ahmed (ö. 1617)

III. Mehmed'in şehzadesidir. Celali İsyanları devam ettiği için 14 yaşında sancağa çıkamadan padişah oldu. Döneminde İran ve Avusturya Seferleri düzenlendi. Bazı seferler başarısız oldu. Zitvatorok Anlaşması ile Avrupa'daki Osmanlı üstünlüğü

sona erdi. İçeride ise Celali İsyanları tehlikeli bir hal almıştı. Kuyucu Murad Paşa önderliğinde isyanların önü alınmaya çalışıldı. Batı ile ticari ilişkiler sürdürülmeye devam edildi. Yönetim sistemine Ekber ve Erşed uygulaması getirildi. Sultanahmet Camii yapıldı. 1617'de mide rahatsızlığından 28 yaşında vefat etti (İlgürel, 1989a: 30-33). Hakkında Filibeli Vecdî'nin yazdığı 1 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.1.5. I. İbrahim (ö. 1648)

I. Ahmed'in şehzadelerindendir. Annesi Kösem Sultan'dır. Genç Osman'ın da kardeşidir. 1615'te doğdu. 25 yaşında tahta geçti. Daha şehzadeyken sarayda çok büyük kaşırıklıklar vardı. Babası genç yaşta vefat etti, büyük ağabeyi I. Mustafa'nın akıl sağlığı yerinde olmadığı için tahttan indirildi. Genç Osman da yeniçeriler tarafından feci şekilde öldürülerek saltanatına son verildi. Diğer ağabeyi IV. Murad'ın da sıkıntılı saltanat yıllarının ve kardeş katli yasasının en yakın şahidi oldu. Tüm bunların içinde kendisinin tahta çıkacağı hiç aklına gelmeyen şehzade, bir anda saltanatla karşı karşıya kaldı. IV. Murad öldüğünde tahta cülûsunu bildirmek için şimşirliğe gelenlere, kendisine oyun oynanıp öldürüleceğini düşündüğü için karşı çıkmış ancak annesi Kösem Sultan'ın iknasıyla şimşirlikten çıkıp IV. Murad'ın ölüsünü gördükten sonra cülûs etmiştir. Cülûs merasimi 9 Şubat 1640 günü sabah saatlerinde gerçekleşmiştir. I. İbrahim, böyle bir psikoloji içinde padişah olmuştur. 8 yıl tahtta kaldı. Döneminde sükûn hâkimdi. Yine de bazı gelişmeler oldu. 25 yıl sürecek olan Girit Kuşatması başladı. Ruslardan Azak Kalesi geri alındı. Padişah bazı devlet adamlarının devlet idaresindeki etkisini önleyemedi; bunların sonucunda da Kemankeş Mustafa Paşa, Kara Mustafa Paşa ve Yûsuf Paşa gibi sadrazamlar idam edildi. Padişahın zevk, eğlence ve kadın düşkünlüğü bilinmektedir. Kişilik olarak ruhî sarsıntıları olduğu, bundan dolayı yadırganan kararlar aldığı bilinir. Mesela kız kardeşlerini cariyelere hizmetçi yapması ve çok küçük yaştaki kızlarını paşalara nikâhlaması bunlara örnektir. Ayrıca bu dönemde kadınlar devlet yönetiminde çok etkili olmaya başlamıştır. Bunların üzerine iç huzursuzluklar arttı ve devleti kontrol eden paşalar ve harem kadınları tarafından tahttan indirilmesi planlandı. Bunun üzerine asker ve önemli devlet adamları isyan etti. Padişahın yakınında bulunan önemli sadrazamlar idam edildi. Sultan İbrahim tahttan indirilerek yerine 7 yaşındaki oğlu IV. Mehmed tahta çıkarıldı. Sultan İbrahim zindana kapatıldı. Zindanda günlerce

ağlayıp inlemeştir. IV. Mehmed'in cülûs bahşişini az bulan askerler tarafından tekrar tahta çıkarılması da gündeme gelmiştir fakat IV. Mehmed'in idam fermanı ile boğdurularak öldürülmüştür. Saltanatından yıllar sonra kendisine "Deli" lakabı verilmiştir fakat ağabeyi I. Mustafa gibi bariz bir akıl hastalığı yoktur (Emecen, 2000: 274-281). Hakkında yazılan 3 adet cülûsiyeye ulaşılmıştır.

4.2.1.6. I. Mahmud(ö. 1754)

1696'da Edirne'de doğdu. II. Mustafa'nın şehzadesidir. Patrona Halil İsyanı'yla 27 yıl kafes hayatından sonra, amcası III. Ahmed tahtan inince onun yerine tahta çıktı. Saltanatının ilk yıllarında devlet Patrona Halil'in etkisine girmişti. Daha sonra bu etkiyi kırdı. İç huzuru sağladıktan sonra İran'a ve Lehistan'a savaş ilan edildi. Döneminde genel olarak güzel gelişmeler oldu. Bu şekilde Osmanlı'ya son iyi dönemini yaşatmış oldu. 1754'te vefat etti. Memleketin sorunlarıyla derinden ilgilenmiş, alakadar bir padişahtır. "Sebkatî" mahlasıyla şiir yazdı. Bunun yanında musiki ile de ilgilendi. İstanbul'u imar edecek projelere imza attı (Özcan, 2003: 348-352). Hakkında yazılan 17 adet cülûsiye tespit edilmiştir. Abdülaziz'den sonra hakkında en çok cülûsiye yazılan ikinci padişahtır.

4.2.1.7. I. Mustafa (ö. 1639)

III. Mehmed'in şehzadesidir. 1591-92 yılında doğdu. I. Ahmed'in vefatıyla tahta çıktı. 22 Kasım 1617 Çarşamba günü cülûs etti, Cuma günü Eyüp'te kılıç kuşandı. Cülûs bahşişi olarak 100 kese altın dağıttı. Birkaç ay tahtta kaldı, fakat akıl sağlığı yerinde değildi. Bunun üzerine tahttan indirilmesine karar verildi. Yerine yeğeni II. Osman tahta çıkarıldı. II. Osman'ın tahtta olduğu süreçte hapsedildi. II. Osman'ın yeniçeriler tarafından tahttan indirilmesiyle tekrar padişah yapıldı. Topkapı Sarayı'nda tekrar bir cülûs merasimi düzenledi. Camilerde adına hutbe okutuldu. Fakat bu ikinci döneminde devlet işlerinde hiçbir etkisi olmadı. Göstermelik bir padişah olarak tahttaydı. Devlet işlerini gücü elinde bulunduran devlet adamları ve harem kadınları kendi çıkarlarına göre yürütüyordu. Hatta yeniçeriler II. Osman'ın idam emrini verdi. Bunda da I. Mustafa'nın bir etkisi yoktu. I. Mustafa bu şekilde neredeyse 1 buçuk yıl tahtta kaldı. Daha sonra tahttan indirilerek yerine IV. Murad çıkarıldı. I. Mustafa ise kafese geri kapatıldı ve burada 15 yıl yaşadı. 1639'da vefat etti. Cenazesi

bir süre ortada kaldı, daha sonra defnedildi (Emecen, 2006: 272-275). Hakkında yazılan 4 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.1.8. I. Selim (ö. 1520)

II. Bayezid'in şehzadesidir. 1470'te doğmuştur. Sert yapılı bir karakteri olduğu için kendisine "Yavuz" lakabı verilmiştir. Şehzadeliğinde Trabzon sancağında görevli idi. Babasının yaşı ilerlediğinde ağabeyi Şehzade Ahmed tahtın en güçlü varisi idi. Tahtı ona bırakmamak için arkasına yeniçeriyi de alarak babası ve ağabeyi ile saltanat mücadelesine girdi. Saltanat mücadelesini kazanarak tahta çıktı. Saltanatını güçlendirmek için bazı vezirleri, kardeşlerini ve kardeşlerinin çocuklarını öldürttü. Saltanatı boyunca İran Seferi düzenledi, Safevi tehlikesini ortadan kaldırdı, Memlükleri yıkılarak kutsal topraklar Osmanlı'ya katıldı. Döneminde Şii kaynaklı iç isyanlar çıkmış, padişah bunları da bastırmıştır. Ömrünün sonlarında doğru sırtında çıkan bir çıbandan dolayı vefat etmiştir. 8 yıllık bir saltanat dönemi yaşamıştır fakat bu dönem Osmanlı tarihi için çok önemli bir kilometre taşıdır. Yavuz dönemiyle birlikte devlet önemli atılımlar yapmıştır, zenginleşmiş ve İslam dünyasının liderliğini ele almıştır. Doğudaki Şii tehlikesi bertaraf edilmiş, Osmanlı yüzünü batıya çevirmiştir. Yavuz'un Farsça şiirlerinden oluşan bir *Dîvân*'ı vardır. Türkçe şiirler de yazmıştır. Osmanlı şairleri de padişahın başarılarından dolayı "Selîmnâme" denen türü ortaya koymuş ve birçok şair Selîmnâme yazmıştır (Emecen, 2009a: 407-414). Hakkında yazılan 3 adet cülûsiyeye ulaşılmıştır.

4.2.1.9. I. Süleyman (ö. 1566)

1494'te Trabzon'da dünyaya geldi. I. Selim'in şehzadesidir. "Kanuni" lakabıyla bilinir. Manisa sancağında görev yaptı. 1520'de babası vefat edince tahta çıktı. Cülûsunun ertesi günü Edirnekapı'da babasının cenazesini karşıladı ve Fatih Camii'nde babası için düzenlenen cenaze törenine katıldı. Cenaze töreninden sonra ecdadının kabirlerini ziyaret etti ve cülûs bahşişi dağıttı. 46 yıl saltanat sancağını taşıdı. İlk dönemlerinde bazı iç isyanlar çıktı. Bu ilk günler isyanları bastırmakla geçti. Hayatı birçok fetihle geçti. Belgrad, Macaristan, Ege Adaları ve Rodos'u aldı. Viyana'yı kuşattı. Mohaç Meydan Savaşı'nda Macarları yendi. Preveze ve İnebahtı Deniz Seferleri'ni yaptı. Bağdat'ı Osmanlı topraklarına kattı. Fetihler devam ederken yine bazı iç isyanlar çıktı fakat bunları da bir süre sonra bastırdı. Yakın arkadaşı İbrahim Paşa'yı sadrazamlık makamına getirdi. İlerleyen dönemlerde eşi Hürrem Sultan'ın

etkisine girmeye başladı ve İbrahim Paşa'yı idam ettirdi. Saltanatının sonlarına doğru büyük oğlu Şehzade Mustafa'nın yerine tahta geçmesi beklenirken harem entrikalarıyla oğlunu öldürttü. Böylece tahtın iki varisi Selim ve Bayezid kalmış oldu. Son zamanları iki şehzadesinin taht mücadeleleriyle geçti. Ömrünün son zamanlarında nikris hastalığına yakalandı. Fakat kendisinden önce eşi Hürrem Sultan vefat etti. Bunun derin üzüntüsünü uzun bir süre yaşadı. Son zamanlarını yaşarken Viyana'yı ikinci defa kuşatmak için sefer düzenledi fakat sefer sırasında vefat etti. Kanuni, Osmanlı İmparatorluğu'na en parlak dönemini yaşatmıştır. Başarılarından dolayı adına "Süleymânnâme"ler yazılmış, Batı'da "Muhteşem Süleyman" olarak tanınmıştır. Edebiyat ve sanat adamlarını her zaman himaye yoluna gitmiştir. Kendisi de "Muhibbî" mahlasıyla Farsça ve Türkçe şiirler yazmış, bir *Dîvân* meydana getirmiştir. Padişahların içinde en çok şiir yazandır (Emecen, 2010: 62-74; Ak, 2010: 74, 75). Hakkında yazılan 2 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.1.10. II. Abdülhamid (ö. 1918)

Abdülmecid'in şehzadesidir. 1842'de doğmuştur. Şehzadeliği sırasında padişah olma olasılığı düşük olduğundan saray efradı tarafından pek sevilmemiştir. Bu yüzden yalnız bir çocukluk ve gençlik geçirmiştir. V. Murad tahttan indirildikten sonra Mithat Paşa taraftarları tarafından tahta çıkarılmıştır. Tahta çıktığında devlet içte ve dışta çok büyük sorunlarla boğuşuyordu. Padişah, kendini kabullendirebilmek için devlet adamları ve askerlere yakın davrandı. Batılı devletler bu sıralar Şark Meselesi'ni çözmek için Tershane Konferansı'nı toplamayı kararlaştırdılar. Konferansın toplanacağı gün, ilk anayasa Kânûn-ı Esâsî kabul edilerek meşruti monarşi sistemine geçildi. Bu sürecin devamında Osmanlı-Rus Savaşı başladı. Bu arada Meclis'teki karışıklıklardan dolayı Meclis feshedildi ve yönetim II. Abdülhamid'de toplandı. Güçlü bir hafiye teşkilatı kurdu. Rusya ile Ayastefanos ve Berlin Antlaşmaları imzalandı. II. Abdülhamid giderek otoriterleşti, basına sansür uyguladı. Bu arada dış borçları yapılandırmak için Muharrem Kararnâmesi yayımladı ve Duyûn-ı Umûmîye İdaresi oluşturuldu. İçerideki otoriterliğine rağmen başarılı bir dış politika izledi. Bu dış politikanın adı Denge Politikası'dır. Arapların Osmanlı'dan kopmalarını önlemek için Panislamizm politikasını izledi. Ermeni ve Yahudilerin devlet kurmalarını da önlemek için belli stratejiler izledi. Eğitimi geliştirmek için birçok okul ve kütüphane açtı. Fakat memleket sorunları giderek büyüyordu. Bu yüzden İttihat ve Terakki

öncülüğünde Meclis tekrar açıldı, II. Meşrutiyet ilan edildi fakat Meclis'teki çekişmeler artarak devam etti. En sonunda 31 Mart Vakası gerçekleşti ve İstanbul karıştı. Harekât Ordusu isyanı bastırdı, Abdülhamid de tahttan indirildi ve Selanik'e gönderildi. Bir süre sonra İstanbul'a geri döndürüldü ve Beylerbeyi Sarayı'na yerleştirildi. 1918'de vefat etti. 33 yıl tahtta kalmıştır. Kendi döneminde cülûs bahşişi kaldırılmıştır (Küçük, 1988: 216-224). Hakkında yazılan 10 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.1.11. II. Ahmed (ö. 1695)

I. İbrahim'in şehzadesidir. 1643'te doğmuştur. Kardeşi II. Süleyman tahttan inince onun yerine tahta geçti. Tahta geçtiğinde 49 yaşındaydı. Döneminde Avusturya ile savaşlar devam ediyordu. Savaş boyunca birçok sadrazamı değiştirdi. Divanın toplanma günlerini artırdı ve kendisi de divan toplantılarına iştirak etti. Halkın sorunlarına duyarlı bir padişahtı. Ekonomiyi düzeltmek için iltizam sisteminden malikâne sistemine geçti. Avusturya savaşı devam ederken Sakız Adası, Malta askerleri tarafından işgal edildi. Padişah buna çok üzüldü. Hastalığı nüksetti ve 1695'te vefat etti. Tahtta 4 yıl kalmış oldu. Şiir, müzik ve hat sanatıyla ilgilenmiştir. Ayrıca döneminde büyük İstanbul yangınları olmuştur (İlgürel, 1989b: 33-34). Hakkında yazılan 4 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.1.12. II. Bayezid (ö. 1512)

Babası Fatih Sultan Mehmed'dir. 1448'de doğmuştur. Amasya'da sancakbeyliği yapmıştır. Babası vefat edince tahta cülûs etti. Askere kişi başı 3000 altın cülûs bahşişi dağıttı, ulûfe maaşlarını artırdı, devlet adamlarına tımar hediye etti. Fakat bu sürede taht konusunda Cem Sultan ile çekişme yaşadı ve bu bir iç savaşa dönüştü. Savaş sonucunda Cem, Rodos şövalyelerine sığındı. Osmanlı, Cem için şövalyelere imtiyazlar tanımak zorunda kaldı. Bu durum devam ederken Otranto kaybedildi. II. , genelde barışçı bir politika izledi. Dönemindeki savaşlar azdır. Venedik ve Memlükler ile savaşlar yapıldı. Çeşitli devletlere ticaret serbestisi tanındı. Memleketi imar için çalışmalarda bulundu. Bazı kurumları ve orduyu yeniden düzenledi. Memlekette Şii destekli isyanlar çıktı. Şehzade Selim, babasının barışçı ve yumuşak politikasına karşı idi. Bunun üzerine oğlu Şehzade Selim ile II. Bayezid karşı karşıya geldi, II. Bayezid tahtı oğlu Selim'e bıraktı. Böylece tahtta 30 yılını geçirmiş oldu. İstanbul'dan ayırıldığında yolda vefat etti. Gençliğinde afyon kullanmış ve biraz

serbest bir hayat sürmüştür. Fakat yaşlılığında kendini dine ve hayır hasenata adamıştır. Bu yüzden "Bayezîd-i Velî" lakabıyla anılmıştır. "Adlî" mahlasını kullanarak şiirler yazmış, küçük bir *Dîvân* oluşturmuştur. Hat sanatıyla da ilgilenmiştir (Turan, 1992: 234- 238). Hakkında yazılan 2 adet cülûsiye saptanmıştır.

4.2.1.13. II. Mahmud (ö. 1839)

I. Abdülhamid'in şehzadesidir. 1785'te doğmuştur. Amcası IV. Mustafa'nın tahttan indirilmesiyle padişah olmuştur. Saltanat dönemi çok hareketli geçmiştir. Devletin sıkıntılı bir döneminde tahta geçti. İçte isyanlar ve milliyetçilik akımının etkisi, dışta da savaşlar vardı. Sırp ve Yunanların milliyetçi isyanları, İran ve Rusya ile yapılan savaşlar, Kavalalı Mehmed Ali Paşa olayı, yaptığı önemli ıslahatlar, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması, âyanlarla yapılan Sened-i İttifak dönemine damga vurmuştur. Döneminde Osmanlı donanmasına Navarin Baskını yapıldı, Kütahya ve Hünkâr İskelesi anlaşması imzalandı, Yeniçeri Ocağı kaldırılınca yerine Batı tarzı Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye ordusu kuruldu, Takvîm-i Vekâyi gazetesi çıkarılmaya başlandı, devlet memurlarına kıyafet düzenlemesi getirildi, kendi resmini devlet dairelerine astırdı, Dîvân-ı Hümâyun kaldırılıp yerine nazırlıklar kuruldu. Taşra yapılanması yeniden düzenlendi. Yargıtay ve Danıştay'ın temelleri atıldı. Yurt dışına ilk öğrenci gönderildi, içeride de Batı tarzı okullar açıldı, Fransızca zorunlu ders statüsüne getirildi. Bu gibi daha değinilemeyen birçok yenilik saltanat döneminde gerçekleştirilerek Osmanlı'nın Batılı bir devlet olması yönünde adımlar atıldı. Kendisi de yenilikçi ve Batı'yı takip eden bir padişahtır. Musiki ve hat sanatına ilgi duymuştur. Çalışkan ve azimli bir padişahtır, devlet sorunlarına çok duyarlıdır. Bu stresli ortamda ölümcül bir hastalığa yakalanmış, teşhisi geç koyulmuş, 1839'da vefat etmiştir (Beydilli, 2003: 352-357). Hakkında yazılan 23 adet cülûsiyeye ulaşılmıştır. II. Mahmud kendisine en çok cülûsiye sunulan padişahtır.

4.2.1.14. II. Mehmed (ö. 1481)

1432'de Edirne'de doğdu. II. Murad'ın şehzadesidir. Kendisi 12 yaşındayken babası Osmanlı tahtından çekilerek padişahlığı ona bıraktı. O, tahta çıktığında içeride toplumsal bunalımlar, dışarıda Haçlı saldırısı tehlikesi vardı. Bundan dolayı II. Mehmed tahttan çekilerek tahtı tekrar babası II. Murad'a bıraktı, Manisa sancağına gitti. 19 yaşında babası vefat edince ikinci defa tahta çıktı, siyasi iktidarsızlıkların önünü aldı. İstanbul'un fethi için birçok hazırlık yaptı ve 1453'te İstanbul'u fethederek

"Fatih" unvanını aldı. Ayasofya'yı camiye çevirdi. İstanbul'u kültür merkezine çevirdi. İstanbul'dan sonra doğuda ve batıda fetihlere devam etti. Kendisi de dîvân şiiri ile ilgilenmiş, şiirlerinde "Avnî" mahlasını kullanmıştır. *Dîvân* tertip etmiştir (İnalcık, 2003: 395-407). Gıyabında Gelibolulu Mustafa Âlî'nin yazığı 1 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.1.15. II. Mustafa (ö. 1703)

1664'te Edirne'de doğdu. IV. Mehmed'in şehzadesidir. II. Ahmed vefat ettikten sonra tahtın en büyük varisi olduğu gerekçesiyle sadrazamları ve şeyhülislamı beklemeden Edirne'de tahta cülûs etti. 31 yaşında tahta çıktı. Cülûstan birkaç gün sonra kılıç kuşanma merasimi yapıldı. Bu sırada Viyana Kuşatması devam ediyordu. Tahta çıkar çıkmaz kuşatmaya ordunun başında katıldı. Dîvân-ı Hümâyun'un düzenli toplanmasını sağladı. Sakız Adası'nı geri aldı. Sakız Adası tekrar fethedildikten sonra eğlenceler düzenlendi. Devlet görevlilerine önceden dağıtılması gereken cülûs bahşişi de bu sırada dağıtıldı. İlk dönemlerdeki başarılarının yanında sonraki dönemlerde başarısızlıklar da vuku buldu. Mesela, Azak Kalesi kaybedildi. Fransa ve Avusturya ile savaşıldı. Karlofça gibi ağır bir antlaşma imzalandı. Çok istikrarlı bir toplum düzeni oluşturulamadığı için Edirne Olayı denilen iç isyan ile tahttan indi, tahtı kardeşi III. Ahmed'e bıraktı. 8 yıl hükümdarlık yapmış oldu. Ordunun başında sefere çıkan son padişahtır. Edirne Vakası'ndan 5 ay sonra vefat etti. Saltanatının ilk dönemleri savaş ve seferlerle, ikinci yarısı barış dönemiyle geçti. Avcılık ve şiirle ilgilendi. "İkbâlî" ve "Meftûnî" mahlaslarıyla şiir yazdı. Hat ve musikiyle ilgilendi. Ok ve cirit oynamıştır. İmar faaliyetlerinde bulunmuştur (Özcan, 2006: 275-280). Hakkında yazılan 10 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.1.16. II. Osman (ö. 1622)

1604 doğumludur. I. Ahmed'in şehzadesidir. Annesi küçükken Eski Saray'a gönderilmiştir. Bu yüzden Kösem Sultan'ın gözetiminde büyümüştür. Babası öldüğünde Ekber ve Erşed Sistemi ilk defa uygulandı ve kendisi tahta çıkamayıp amcası I. Mustafa tahta çıktı. Amcasının akıl sağlığı yerinde olmadığından tahttan indirilince kendisi 14 yaşında, 26 Şubat 1618'de tahta çıktı. Cülûsunun ertesi günü

Eyüp'te kılıç kuşanma merasimi yapıldı. Padişah, atalarının kabirlerini ziyaret etti. Askere cülûs bahşişi dağıtıldı. I. Mustafa tahtta çok az kaldığı ve o da cülûs bahşişi dağıttığı için iki cülûs bahşişi arası az bir süre olduğundan dolayı hazine zora girmiştir. Ayrıca cülûs bahşişi sırasında bazı askerler bahşiş alamadığından dolayı huzursuzluk çıkmıştır. Saltanatının ilk yıllarında devlet adamlarının yerlerinde ve yetkilerinde değişiklikler yaptı. Lehistan'a sefer düzenlemiş fakat başarısız olunmuştur. Yeniçeriler üzerinde otorite kurmaya çalışmış, bu da yeniçerileri rahatsız etmiştir. Hacca gitmeye karar verdiği bir sırada duyulan rahatsızlık dolayısıyla yeniçeri, isyan etmiş ve tahttan indirilip infaz edilmiştir. Yenilikçi bir padişahtır, bu yüzden asker ve ulema tarafından benimsenmemiştir. "Farîsî" mahlasıyla şiir yazmıştır (Emecen, 2007: 453-456). Hakkında tespit ettiğimiz 3 adet cülûsiye mevcuttur.

4.2.1.17. II. Selim (ö. 1574)

Kanuni'nin şehzadesidir. 1524'te doğdu. Konya sancağına sancakbeyi olarak gönderildi. Daha sonra Manisa sancakbeyliğine getirildi. Babasıyla beraber seferlere katıldı. Şehzade Mustafa katledildikten sonra tahtın en güçlü varisi durumuna geldi. Fakat bir de Bayezid adında kardeşi vardı. O da taht için adaydı. Hürrem Sultan öldükten sonra ikisi arasındaki savaşta Bayezid mağlup oldu ve İran'a sığındı. Selim, tahtın tek adayı olarak kaldı. Kanuni, Zigetvar Seferi'nde vefat edince tahta geçti. Topkapı Sarayı'nda cülûs merasimi, Eyüp Sultan'da kılıç kuşanma merasimi yapıldı; eski padişahların türbeleri ziyaret edildi. Sefer devam ettiği için cülûstan sonra Belgrad'a yola çıktı. Sefer sırasında askere cülûs bahşişi dağıtıldı. Fakat bahşiş miktarını az bulan asker huzursuzluk çıkardı. Padişahın yanında İstanbul'dan gelen yevmlü denilen askerlerle yeniçeriler birbirine girdi. Padişah, daha cülûsunda böyle huzursuzluklar yaşadı ve olayları yatıştırmak için İstanbul'a gittiğinde tekrar bir cülûs bahşişi dağıttı. Böylece askerin gücünü görmüş oldu ve ilerleyen dönemlerde de onların etkisinde kaldı. Belgrad Seferi'nden sonra bir daha hiçbir sefere katılmadı ve devlet işlerini Sokullu Mehmed Paşa'ya bıraktı, kendisi vaktini genelde sarayda geçirdi. Şehzadeyken de zevk ve eğlenceye düşkündü. Padişah olduktan sonra da aynı şekilde devam etti. Bazı sefer kararlarında etkili olmasına rağmen genellikle devlet işlerine karışmamış, bu şekilde 8 yıl tahtta kalmıştır. Saltanatının son zamanlarında eğlenceden vazgeçip tövbe ettiği söylenir. 1574'te hastalanıp vefat etmiştir. Çok içki içtiği bilinmektedir. "Selîmî" ve "Tâlibî" mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şiirleri

başarılıdır fakat dîvânı yoktur. Hayatı boyu birçok hayır işi yapmıştır (Emecen, 2009b: 414-418). Hakkında 4 adet cülûsiye yazılmıştır.

4.2.1.18. II. Süleyman (ö. 1691)

1642'de İstanbul'da doğdu. Sultan İbrahim'in şehzadesidir. Ağabeyi IV. Mehmed tahta çıktığında şimşirliğe kapatılarak kafes hayatı yaşadı. 40 yıl şimşirlikte kaldı. Her gün öldürüleceğini düşünüyordu. Fakat IV. Mehmed'in yerine tahta çıkarıldı. Tahta çıkarken görevliler şimşirliğe geldiğinde başta öldürüleceğini düşünmüş, oradan çıkmak istememiştir. Kardeşi II. Ahmed'in iknasıyla şimşirlikten çıkarılmıştır. Önce havuzbaşındaki tahta, ertesi gün sabah ise Bâbü's-saâde önündeki tahta cülûs etmiş, devlet erkânı kendisine biat etmiştir. Tahta ilk çıktığında cülûs bahşişi miktarından dolayı asker ayaklandı. Ayaklanmanın bastırılabilmesi için saraydaki altın kap kacak eritilerek darphaneye gönderildi ve bunlarla para basıldı. Bu paralarla askerin istediği miktar verilerek ayaklanma zorlukla bastırıldı. Cülûs bahşişi hadisesi çözüme kavuştuktan sonra padişah, 27 Kasım 1687 gününde Eyüp Sultan'da kılıç kuşandı, ertesi gün ise cuma selamlığına çıktı. Bir süre geçtikten sonra yeniçeri cülûs miktarını azımsayarak tekrar isyan çıkardı. Padişahı tahttan indirmeyi düşünüyorlardı. Hatta aralarından bazıları tüm hanedanı ortadan kaldırıp başa Kırım Hanı'nın geçmesini istiyorlardı. İsyan, yeniçerilerin istekleri yerine getirilerek 4 ayda bastırıldı. İçeride bu karışıklıklar varken dışarıda da toprak kayıpları yaşanıyordu. Taşradaki yöneticiler de maiyeti altında bulunan halka zulmediyorlardı. Siyasi istikrarsızlık son raddedeydi. Fakat bu arada iyi bir gelişme olarak Belgrad, Macaristan'dan geri alındı. Padişah bir süre sonra rahatsızlandı ve 1691'de vefat etti. Padişah hat sanatına meraklıdır. Dindar ve hisli bir insandır fakat kafes hayatından dolayı melankolik bir ruh yapısı vardır (Özcan, 2010: 75-80). Hakkında yazılan 7 adet cülûsiyeye ulaşılmıştır.

4.2.1.19. III. Ahmed (ö. 1736)

IV. Mehmed'in şehzadesidir. 1673'te doğmuştur. II. Süleyman tahta çıkınca önce şimşirliğe kapatılmış, daha sonra Edirne'ye gönderilmiştir. Ağabeyi II. Mustafa, Edirne Vakası'nda tahttan indi ve yerine III. Ahmed geçti. Edirne'de tahta cülûs etti ve adına hutbe okundu. Ertesi gün devlet erkânı kendisine biat etti. Daha cülûs gerçekleşir gerçekleşmez yeniçeri cülûs bahşişi konusunda isyana kalkıştı fakat isyan, istedikleri bahşiş ve ulûfeler dağıtılarak kısa sürede bastırıldı. Padişah buradan

İstanbul'a geçerek Eyüp'e gidip kılıç kuşandı. İstanbul'da da ayaklanma tehlikesi yaşandıktan sonra olay bertaraf edildi, yeni devlet adamları tayin edildi. Saltanatın ilk zamanlarında barışçı bir politika izlemeye çalıştı fakat bu çaba bir süre sonra sonuçsuz kaldı ve Rusya'ya Prut Seferi gerçekleştirildi. Osmanlı ordusu Rusya'ya karşı zafer kazandı, sonucunda Prut Antlaşması imzalanarak Azak Kalesi geri alındı. Venediklilerden Mora Yarımadası geri alındı. Bu dönemde Avusturya ile savaşlar da devam ediyordu fakat o savaşlardan yenilgiler alındı. Bunun üzerine Pasarofça Antlaşması imzalandı ve barış sağlandı. İran ile de savaşlar yapıldı ve mağlubiyet alındı. Pasarofça Antlaşması'yla padişah ve devlet adamları İstanbul'da eğlence yerlerinin müdavimi oldular, sonrasında Lale Devri denecek olan dönem başladı, zevk ve sefa sürülmeye başlandı. İstanbul'da ise asayiş büyük ölçüde bozulmuştu çünkü uzun süren savaşlardan dolayı vergiler artırılmış, taşradan İstanbul'a göçler başlamış ve işsizlik artmıştı. Devlet yöneticileri sefahat içinde yaşarken halkın bu denli sıkıntılar çekmesi üzerine Patrona Halil İsyanı patlak verdi ve III. Ahmed tahttan indirildi. Padişahların olduğu daireye gönderilerek ölene kadar burada yaşadı. 1736'da 63 yaşında vefat etti. III. Ahmed yenilikçi bir padişahtı. İlk matbaayı kurdu. Avrupa'ya geçici elçilikler açtı, öğrenciler gönderdi. Memlekette fabrikalar açıldı. Karantina uygulaması yapıldı, Tulumbacı Ocağı kuruldu, ordunun yapılandırılması için Batı'dan uzmanlar getirtildi ve daha birçok yenilik yapıldı. III. Ahmed sanatı seven ve kendisi de icra eden bir padişahtır. Hat sanatıyla ilgilenmiştir. Başta Nedim olmak üzere devrin birçok şairine de hamilik yapmıştır (Aktepe, 1989: 34-38). Kendisine sunulan 10 adet cülûsiye saptanmıştır.

4.2.1.20. III. Mehmed (ö. 1603)

1566'da dünyaya geldi. III. Murad ve Safiye Sultan'ın şehzadesidir. Babası vefat edince tahta geçti. Cülûs ve kılıç kuşanma merasimi yapıldı. Cülûs akşamı 19 kardeşini boğdurarak öldürttü. Eski devlet adamlarını görevden alıp yerine yenilerini görevlendirdi. Cülûstan sonra askere toplam 660.000 altın cülûs bahşişi dağıtıldı. Kaynaklar cülûs bahşişi dağıtımı sırasında askerler arasında küçük çaplı bir huzursuzluk çıktığını kaydeder. Cülûs ettiği hafta ilk cuma günü cuma selamlığına çıktı, adına hutbe okunarak cülûsu ilan edildi. Atalarının türbelerini ziyaret ederek cülûs merasimini sonlandırdı. III. Mehmed, devlet meselerine duyarlı ve halkla bütünleşmeye çalışan padişahtı. Fakat biraz yumuşak başlı olması sebebiyle annesi

Safiye Sultan'ın güdümüne girdi. Döneminde sadrazamlar arası güç çekişmesi, yeniçeri isyanları ve küçük çaplı toprak kayıpları yaşandı. Haçova Meydan Savaşı'nda ordunun başında sefere çıktı. Kanuni'den sonra ordunun başında sefere çıkan ilk padişahtır. Bu durum halk tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Saltanat döneminde uzun süreli savaşlar, ekonominin kötü gidişatı, yeniçeri ve Celali İsyanları da devam etmiştir. Bu sırada saltanat açısından tehlike olmaması için Şehzade Mahmud da boğdurulmuştur. Padişah, yaşanan kötü gelişmeler etkisiyle rahatsızlanmış, 1603'te de vefat etmiştir. 18 yıl tahtta kalmıştır. "Adlî" mahlasını kullanarak şiirler yazmıştır. Döneminin Nev'î ve Bâkî gibi önemli dîvân şairleri himayesi altındadır (Emecen, 2003: 407-413). Hakkında yazılan 7 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.1.21. III. Murad (ö. 1595)

Babası II. Selim, annesi Nurbanu Sultan'dır. 1546'da doğmuştur. Aydın, Manisa ve Akşehir'de sancakbeyliği yaptı. Sancakbeyliği sırasında gözdesi Safiye Sultan'ın etkisi altında kaldı. Babası vefat edince tahta geçti. 22 Aralık 1574'te cülûs gerçekleşti. Cülûs gecesi 5 kardeşini boğdurdu ve cenazeler II. Selim'in cenazesiyle birlikte kaldırıldı. III. Murad cülûs törenine katıldıktan sonra askere cülûs bahşişi dağıttı. Eyüp'te kılıç kuşandı, cuma selamlığına çıktı. Eski padişahların türbelerini de ziyaret ettikten sonra cülûs merasimi tamamlandı. III. Murad'ın saltanatı sırasında İran'a, Avusturya'ya ve Lehistan'a sefer düzenlendi. Padişah, sadrazamı Sokullu Mehmed Paşa'nın devlet üzerindeki kontrolünü azaltmaya çalıştı. Bir süre sonra Sokullu Mehmed Paşa suikaste uğrayarak vefat etti. Cülûsun ilk yıllarında yine Safiye Sultan'ın etkisi altında kaldı fakat annesi Nurbanu Sultan, Safiye Sultan'ın padişah üzerindeki etkisini azaltmaya çalıştı. Bunların yanında İngilizlere kapitülasyon verildi. Siyasi iktidarsızlık yavaş yavaş başgöstermeye ve bazı savaşlardaki yenilgilerden dolayı ekonomi bozulmaya başladı. Avusturya ile savaş devam ederken III. Murad vefat etti. III. Murad, zevk ve eğlenceye düşkün, yumuşak başlı bir padişahtır. Etrafında rakkaslar, dalkavuklar, musikişinaslar vardır. Tımar sisteminin de onun döneminde bozulduğu bilinir. Harem kadınlarının etkisi altındadır. Orduyla sefere katılmamış, babası II. Selim gibi sarayda kalmıştır. Fakat dünya tarihine olan merakından dolayı tarih kitaplarını Osmanlı Türkçesine çevirtmesi de olumlu özelliklerinden biridir. İlim ve sanata da meraklıdır. "Murâdî" mahlasıyla dinî ve

tasavvufî şiirler yazmıştır. Kendisine atfedilen fakat kesinliği ortaya konulamamış bir *Dîvân*'dan bahsedilir. Hat sanatıyla da ilgilenir. Halvetilik tarikatına intisab etmiştir. Saltanatı döneminde birçok hayrat yapmıştır (Kütükoğlu, 2006: 172-176). Kendisine sunulan 5 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.1.22. III. Osman (ö. 1757)

1699'da doğdu. II. Mustafa'nın şehzadesidir. II. Mustafa, Edirne Vakası'yla tahttan indirilince beraber kafese kapatıldılar. Ağabeyi I. Mahmud tahta geçince kendisinin kafes süresi 53 yıl sürdü. I. Mahmud vefat edince 14 Aralık 1754 Cuma günü, 58 yaşında tahta geçti. Cuma hutbesinde cülûsu ilan edildi. Bir hafta sonra Eyüp'te kılıç kuşandı. Yaklaşık 10 gün sonra askere toplam 2394 kese altın cülûs bahşişi olarak dağıtıldı. Cülûsu bildirmek için Lehistan, Avusturya ve Macaristan'a elçiler gönderildi. Diğer devletlere ise mektuplar yollandı. Tahta geçtiğinde devlet görevlilerini değiştirdi. Döneminde İstanbul'da büyük doğal afetler meydana geldi. Toplumsal alanda halka bazı yasaklar getirdi. Yasaklara uymayanları astırdı. Saltanatı boyunca dış politikada durgun bir dönem yaşandı. 1757'de vefat etti. Dindar, tutumlu ve adil bir padişahtır. Halkın sorunlarına duyarlıdır. Çocuğu olmadı. Tebdîl-i kıyafetle halkı teftişe çok başvurdu. Halvetilik tarikatına intisab etti. Birçok hayratı vardır. İstanbul'da birçok imar faaliyetinde bulunmuştur (Sarıcaoğlu, 2007: 456-459). Kendisine sunulan 8 adet cülûsiye metnine ulaşılmıştır.

4.2.1.23. III. Selim (ö. 1808)

1761'de doğdu. III. Mustafa'nın şehzadesidir. Babasıyla beraber küçük yaşlardan itibaren devlet erkânına katıldı. 15 yıl şimşirlikte, kafeste kaldı. Amcası I. Abdülhamid tahttan indirilince tahta çıktı. 7 Nisan 1789'da tahta çıktığında 28 yaşındaydı. Cülûsundan iki gün sonra kılıç merasimi ve cuma selamlığı yapıldı. Böylece padişahlığı ilan edilmiş oldu. Saltanatının ilk dönemlerinde Rusya ve Avusturya ile savaşlar devam ediyordu. Burada başarıyı yakalamak için elinden geleni yaptı fakat ordunun bıkkınlığından dolayı savaşta istediği başarıyı elde edemeden barış yapmak zorunda kaldı. Bu barışın sonucunda orduyu yenileme kararı aldı. Nizâm-ı Cedîd ordusu ve İrâd-ı Cedîd hazinesi kurdu. İsrafı azaltma yoluna gitti. Deniz ve kara ticaretini teşvik etti. Avrupa usulü Humbaracı ve Lağımcı ocaklarını kurdu. Askeri mühendishane ve devlet matbaası açıldı. Merhametli ve hoşgörülü bir padişahtır. Fakat bu güzel huyları devlet yönetiminde olumsuz sonuçlar vermiştir. Bunun sonucunda

halkın ve askerin gözündeki asaletini yitirdi. Yenilikçi bir padişahtı fakat yenilik istikrar gerektirdiğinden, bu da III. Selim'de mevcut olmadığından yenilikler sürekli olamadı. Döneminde âyanlar da iyice güçlendi. Bunlarla mücadele edemedi. En sonunda 1807'de Yeniçeri Ocağı önemli devlet adamlarıyla birlikte isyan etti, III. Selim tahttan indirildi ve şimşirliğe geri döndü. 1 yıl şimşirlikte kaldıktan sonra 1808'de öldürüldü. "İlhâmî" mahlasıyla şiirler yazmıştır. *Dîvân*'ı vardır. Mevlevilik tarikatına mensuptur. Şeyh Gâlib'e de hamilik yapmıştır. Şiirlerinde hamasi bir üslup ve kapalılık görülür. Hat ve musiki sanatlarıyla da ilgilenmiştir. Suz-i dilara makamını bulmuştur. İstanbul'da imar faaliyetleri yapmıştır. Selimiye Camisi ve Külliyesini kurdurmuştur (Beydilli, 2009: 425, 426). Hakkında yazılan 12 adet cülûsiye metni saptanmıştır.

4.2.1.24. IV. Mehmed (ö. 1693)

1642'de İstanbul'da doğdu. I. İbrahim'in şehzadesidir. Babaannesi Kösem Sultan'dır. Avı çok sevdiği için "Avcı" lakabıyla anılmıştır. Babasının tahttan indirilmesi sonucu 7 yaşında padişah oldu. Yaşının küçük olması nedeniyle cülûs merasimi kısa kesildi. Merasime sadece sadrazam, şeyhülislam ve vezirler katıldı. Cülûstan bir hafta sonra Eyüp Sultan Türbesi'nde kılıç kuşandı. Zamanının zenginlerinden zorla alınan paralarla askere cülûs bahşişleri dağıtıldı. Bütün bunlar olurken babası tahta tekrar çıkamasın diye öldürüldü. Saltanatının ilk 8 senesi ülkeyi harem kadınları yönetti. Bundan dolayı da iç karışıklıklar çıktı. İç karışıklıklarda Kösem Sultan öldürüldü. IV. Mehmed'in annesi Turhan Sultan yönetimi eline aldı. Bazı devlet adamları azledildi. Sadrazamlığa Tarhuncu Ahmed Paşa getirildi. Bir süre sonra o da değişti. Bu şekilde uzun bir süre istikrar sağlanamadı, ekonomi iyice bozuldu. Sonunda Çınar Vakası denilen olay gerçekleşti. Yeniçeri tarafından bazı devlet adamlarının kelleleri alınarak Sultanahmet Meydanı'ndaki çınarlara asıldı. Ortalık böyle karışıkken Sultan Mehmed İstanbul'a uğramaz oldu. Zamanının çoğunu Edirne'de avlanarak geçirdi. Yönetimi de Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa'ya bıraktı. Bir süre sonra sadarete Köprülü Fazıl Ahmed Paşa getirildi. Bu dönem, devlet adamlarının tecrübeli ve öngörülü olmalarından dolayı duraklama içinde yükselme dönemi olarak geçer. Bu dönemde birçok başarıya imza atılmıştır. Uyvar, Girit, Hotin fethedildi; Vasvar ve Bucaç Antlaşmaları imzalandı; Venedikliler ve Fransızlar deniz savaşlarında, Lehistan ve Avusturya kara savaşlarında yenilgiye uğratıldı. Fazıl

Ahmed Paşa'nın ölümüyle işler bozuldu, yenilgiler alınmaya başlandı. Fakat IV. Mehmed hala av eğlencelerinden vazgeçmedi, memleketin haliyle ilgilenmedi. Bu durum halk ve askerde öfkeye neden oldu, isyan çıkarıldı, IV. Mehmed tahttan indirildi. Yerine II. Süleyman tahta geçti. IV. Mehmed oğullarıyla kafese kapatıldı. 1693'te Edirne'de vefat etti. Tarihe, Batı müziğine, resme, zevk ve eğlenceye düşkündür (Özcan, 2003: 414-418). Kendisine Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmed Efendi tarafından sunulan 1 adet cülûsiye metnine rastlanmıştır.

4.2.1.25. IV. Murad (ö. 1640)

1612'de doğdu. I. Ahmed'in ve Kösem Sultan'ın şehzadesidir. Padişah I. Mustafa, amcasıdır. I. Mustafa'nın akli dengesinin yerinde olmadığı anlaşılınca Kösem Sultan'ın etkisiyle küçük yaşta tahta çıkarılmıştır. Öyle ki padişah olduktan 5 yıl sonra sünneti yapılmıştır. Cülûsunun ardından Eyüp Sultan'da Aziz Mahmud Hüdayi elinden kılıç kuşandı. Saltanatının ilk 9 yılında annesinin ve diğer devlet adamlarının etkisinde kaldı. Bu ilk dönemlerde iç isyanlar da çok yoğun şekilde devam etti, devlet adamları yeniçeriler tarafından infaz edildi. IV. Murad bu olayların intikamını almak için yönetimde güçlenmeyi bekledi. Zamanı gelince tüm azillerin ve infazların hesabını soracaktı. Nitekim ilerleyen dönemlerde yeniçerilerin çıkardıkları isyanlarda isyancıları yakalatarak astırmış ve otoritesini sağlamıştır. Merkezde isyanlar olurken taşrada da oluyordu. IV. Murad ilerleyen dönemlerde taşrada da isyanları bastırarak asayişi sağlamıştır. Döneminde kahvehanelerde çıkan yangınlardan dolayı İstanbul'da büyük bir yangın felaketi yaşanmıştır. Bunun üzerine IV. Murad kahvehaneleri kapattırmış, içki ve tütün yasağı getirmiştir. Getirdiği yasaklara uymayanları, işini iyi yapmayanları öldürtmüştür. İran ile savaş yapıp Revân ve Bağdat'ı fethetmiş, Kasr-ı Şirîn antlaşmasını imzalamıştır. Diğer padişahlar gibi kardeşlerini boğdurarak öldürtmüştür. Revân Seferi sırasında gut hastalığına yakalanmış, 1640 yılında vefat etmiştir. İçkiye çok düşkündür. Sert mizaçlıdır. Saltanatı boyunca günden güne otoriterleşmiş, sorunları şiddetle çözme yoluna gitmiştir. Nef'î'yi de hicivde ileri gitmesi nedeniyle öldürtmüştür. Fakat askerin başında sefere çıkması olumlu bir özelliktir. Ayrıca döneminde birçok âlim ve şair yaşamıştır. Kendisi de başarılı olmasa da "Murâdî" mahlasıyla şiirler yazmıştır.

Musiki ile de ilgilenmiştir (Yılmazer, 2006: 177-183). Hakkında 6 adet cülûsiye yazıldığı tespit edilmiştir.

4.2.1.26. IV. Mustafa (ö. 1808)

1779'da doğdu. I. Abdülhamid'in şehzadesidir. Babasının saltanat yıllarında babası ile birlikte şehirde yapılan gezilere katıldı. Babası vefat edince yerine amcası III. Selim tahta geçti. Padişah, çocuğu olmadığı için IV. Mustafa'yı kendi şehzadesi gibi önemsemiştir. III. Selim tahttan indirilince padişah oldu. Saltanatın daha ilk yıllarında huzursuz olaylar vuku buldu. Yeniçeri isyanları, savaşlardaki yenilgiler, öldürülen devlet adamları döneme kötü bir başlangıç yapılmasına neden oldu. Bu huzursuzlukların sonucunda III. Selim'in tekrar tahta çıkarılması için daha teferruatlı bir ayaklanma çıkarıldı. IV. Mustafa saltanatı amcasına kaptırmamak için III. Selim'i şimşirlikte öldürttü. Bunun üzerine yine tahtını koruyamadı ve kardeşi Şehzade Mahmud tahta çıkarıldı. Bu durumda IV. Mustafa tahtta sadece 1 yıl kalabilmiş oldu. Tahttan indirildikten bir süre sonra da boğdurularak öldürüldü. IV. Mustafa'nın daha III. Selim tahttayken tahtta gözü olduğu belliydi fakat Selim kendisi de amcası Abdülhamid tahtta olduğu sıralarda tahta çıkma hevesinde olduğu için bunu önemsemiyordu. Fakat IV. Mustafa bu gayesi için Selim'in karşısında yer almış, kendisine baba gibi davranan III. Selim'in saltanatının sonunu getirmiştir. Onun sonunu da kardeşi Şehzade Mahmud getirmiştir (Beydilli, 2006: 283-285). Hakkında 14 adet cülûsiye metni tespit edilmiştir.

4.2.1.27. V. Murad (ö. 1904)

1840'ta doğmuştur. Abdülmecid'in şehzadesidir. Amcası Abdülaziz'in padişahlığında onunla birlikte yurtdışı gezilerine katıldı. Abdülaziz tahttan indirilerek yerine geçirildi. Tahta geçirilirken de birçok problem yaşandı, padişah tutuklanacağından endişelendi. Fakat sağ salim cülûs edebildi. Cülûsundan sonra birkaç gün içinde amcası Abdülaziz sarayda ölü bulundu. V. Murad'ı tahta geçiren Jön Türklerdi. V. Murad bunun karşılığı olarak Jön Türklerden Ziya Paşa'ya başkâtiplik görevi verdi. Fakat bir süre sonra Ziya Paşa da azledilerek yerine Sadullah Paşa getirildi. Birkaç gün içinde yönetim kadrosunda daha birçok değişiklik yaşandı. Bu değişimlere V. Mustafa'nın asabiyeti dayanmadı ve aklî dengesini yitirdi. Derhal saraya kapatıldı ve kimseyle görüştürülmedi, hakkında kimseye bilgi verilmedi. Cülûs merasiminin bir parçası olan kılıç kuşanma da bu durumdan dolayı yerine getirilemedi.

Bir süre sonra tekrar cuma selamlığına çıkarılmaya çalışılınca padişah kendi canına kıymaya kalktı. Bunun üzerine doktorlar kendisini muayene etti, hastalığının şiddeti fark edilince tahttan indirilerek yerine II. Abdülhamid geçirildi. V. Murad sadece 93 gün tahtta oturmuş oldu. Tahttan indirildikten sonra da tedavisine devam etmesi sağlandı. Fakat durumdan yararlanmaya çalışan mason locaları tarafında kaçırılma ve tekrar tahta çıkarılma girişiminde bulunuldu. Bunun üzerine işte parmağı olanlar infaz edildi. V. Murad da II. Abdülhamid'in saltanatı sırasında 28 yıl hapis hayatı yaşadı. 1904'te şeker hastalığından vefat etti. Tahtta en az kalan Osmanlı padişahıdır. Resim, musiki ve mimari ile ilgilenmiştir. Fakat aşırı müsrif ve içki bağımlısıdır. Mason locasına kaydolmuştur (Küçük, 2006: 183-185). Hakkında 5 adet cülûsiye yazılmıştır.

4.2.1.28. VI. Mehmed Vahideddin (ö. 1926)

1861'de doğmuştur. Abdülmecid'in şehzadesi, Abdülaziz'in kardeşidir. Aslında tahta vâris değildi fakat veliaht Yûsuf İzzettin Efendi intihar edince tahtın veliahtı oldu. Sultan Mehmed Reşad vefat edince tahta çıktı. Saltanat dönemi I. Dünya Savaşı'na rastlar. Savaş kötü bir sonla bittiği için ülkenin kurtuluşunu; saltanatın, hilafetin ve kendisinin padişahlığının devamını İngiliz ve Fransız yakınlığında görmüştür. Bu dönemde Mebusan Meclisi ile fikir ayrılıklarına düşüldüğü için meclisi feshetmiştir. İttihat ve Terakki üyelerinin çoğu ülkeyi savaşa sürükledikleri gerekçesiyle tutuklanmış, bazıları da infaz edilmiştir. Ülke ise Yunan işgaline uğramıştır. İşgal sonucu ülkede iç huzursuzluk zirveye çıktığı için İtilaf devletleri bundan memnun olmuyor ve huzurun sağlanmasını istiyorlardı. Padişah bunun sonucunda Mustafa Kemal'i Anadolu'ya göndererek asayişi sağlamakla görevlendirdi. Mustafa Kemal Anadolu'ya geçince Milli Mücadele hareketini başlattı ve hareket Mebusan Meclisini tekrar açtırdı. Bunun üzerine İtilaf devletleri de İstanbul'u işgal etti. Başlarda İtilaf devletlerinin işgalleri daha fazla genişletmemek için suyuna giden, bundan dolayı Milli Mücadele konusunda tarafsız kalan, hatta biraz da ümitli olan padişah memleket iyice karıştığı ve İstanbul'un kaybedilmesinde korktuğu için Milli Mücadele'nin karşısına geçti. Milli Mücadele başarıya ulaşınca saltanat kaldırıldı. Bunun üzerine VI. Mehmed can güvenliği ve özgürlüğünden endişe ettiği için ülkeyi terk etmek amacıyla İngilizlere sığındı. İngilizler padişahı ve maiyetindeki 10 kişiyi gemiyle saraydan alarak Malta'ya götürmek üzere yola çıktı. Padişah ülkeden ayrılırken yanına şahsi eşyaları dışında Osmanlı'ya ait olan hiçbir şeyi atalarının Türk

milletine mirası olduğu gerekçesiyle almadı. Bir süre Malta'da bulunduktan sonra İngilizler padişahı başlarından atmak istediler. Padişah böylece Hicaz'a, oradan Mısır'a, orada da İtalya'ya gönderildi. Burada yaklaşık bir buçuk yıl tek yaşadı. Hanedan, ülkeden çıkarılınca onlarla tekrar kavuşabildi. İslam halifesi olduğuna hayatının sonuna kadar inandığı için aklında hep Müslüman bir ülkeye yerleşebilmek vardı. Fakat buna muvaffak olamadan 1926'da vefat etti. Cenazesi hayatının sonuna doğru borçlandığı gerekçesiyle bir süre kaldırılamadı. Daha sonra Şam'a götürülerek oraya defnedildi. Hat, musiki ve edebiyatla ilgilenmiştir (Küçük, 2003: 422-430). Hakkında Diyarbakırlı Alî Emîrî'nin yazdığı 1 adet cülûsiye tespit edilmiştir.

4.2.2. Devlet Adamları

4.2.2.1. Amcazâde Hüseyin Paşa (ö. 1712)

II. Mustafa'nın sadrazamlarındandır. Köprülüler ailesindedir, Köprülü Mehmed Paşa'nın yeğenidir. Sadrazamlığından önce vezirlik, kaymakamlık, kaptanıderyalık, valilik görevlerinde bulunmuştur. Gençliğinde bir ara hapis hayatı yaşamıştır. Yine gençlik yıllarında Viyana Seferi'ne katılmıştır. Sadrazamlığı döneminde Karlofça ve İstanbul Antlaşmaları'nı imzaladı. Buralardaki büyük toprak kayıplarından dolayı devlette tekrar düzeni ve asayişi sağlamaya çalıştı. Bunlar sırasında birkaç defa görevden affını istedi fakat kabul edilmedi. Son istifası ise kabul edildi ve kendine ait çiftliliğine çekilerek 1702'de vefat etti. Mevlevilik tarikatına intisab etmiştir. Islahatçı, ileri görüşlü, zeki bir sadrazamdır. Hayatı boyunca bazı hayratlar yapmış, dönemindeki ilim ve sanat adamlarını himaye etmiştir (Aktepe, 1991: 8-9). Dürrî Ahmed Efendi, bir cülûsiyesini II. Mustafa ile beraber kendisine ithaf etmiştir.

4.2.2.2. Damat İbrahim Paşa (ö. 1601)

Osmanlı sadrazamlarındandır. III. Murad döneminde sadrazamlık dışında devlet görevleri, III. Mehmed zamanında da sadrazamlık yapmıştır. Enderun'da eğitim görmüştür. Sadrazam olmadan önce yeniçeri ağalığı, vezirlik, beylerbeyliği, kaptanıderyalık gibi görevlerde bulundu. III. Murad'ın kızı Ayşe Sultan ile evlendikten sonra kendisine "Damat" unvanı verilmiştir. Yaptığı yararlı görevler nedeniyle adına Makbul İbrahim Paşa Konağı yapılmıştır. Hayatı boyunca üç defa sadrazamlığa getirilip iki defa azledilmiştir. En son göreve geldiğinde ömür boyu sadrazamlıkta kalması için hatt-ı hümâyun çıkarılmıştır. Osmanlı'nın başarılı,

çalışkan, zeki, adil devlet adamlarından birisidir. 1601'de sefere çıktığı bir zamanda hastalanarak vefat etmiştir (Aykut, 1993: 440, 441). Filibeli Vecdî, sadrazam olunca hakkında görevini tebrik amaçlı 1 adet cülûsiye yazmıştır.

4.2.2.3. Kaymakam Mahmud Efendi (ö.?)

Kaynaklarda hakkında herhangi bir veri bulunamamıştır. Kaymakam olduğunda kendisine sunulan bir cülûsiyeden hareketle hakkında yorum yapabilmekteyiz. Buna göre Mahmud Efendi isimli şahsın 1664-1665 yıllarında "merkez-nişîn-i Mahmûd" olduğu -ki biz buradan Osmanlı ülkesinin başkenti yani İstanbul kaymakamı olduğu çıkarımına vardık- söylenmektedir. Kendinden önceki kaymakamın vefat ettikten sonra yerine getirildiği cülûsiyenin tümünden anlaşılmaktadır. Söz konusu beyit aşağıya örnek olarak alınmıştır. Sonuç olarak görevini tebrik için kendisine Şeyh Mehmed Nazmî tarafından 1 adet cülûsiye sunulmuştur.

Hem âh ile didiler tarih aña Nazmî
Mahmûd Efendi oldu merkez-nişîn-i Mahmûd (Nizâmî, T. 32/4)

4.2.2.4. Sokullu Mehmed Paşa (ö. 1579)

Kanuni, II. Selim ve III. Murad dönemlerinde sadrazamlık yapmıştır. 1505'te Bosna'da doğdu. Kanuni'nin ilk zamanlarında devşirme olarak Edirne'ye getirildi. Daha sonra İstanbul'a, Enderun'a alındı. Burada eğitimini tamamladıktan sonra sarayda farklı dairelerde görevine başladı. Daha sonra kaptân-ı derya, vezir, beylerbeyi oldu. Vezirliği sırasında önemli fetihler yaptı. Kanuni'nin şehzadeleri arasındaki iç savaşta Şehzâde Selim'in tarafını tuttu. Şehzâde Selim'in kızı İsmikan Sultan ile evlendi. Bundan kısa bir süre sonra da sadrazam oldu. Dönemi genellikle başarılı seferler ve fetihlerle geçti. Fakat donanmaya İnebahtı Baskını gibi elim bir saldırı da olmuştur. II. Selim öldükten sonra III. Murad'ın tahta çıkmasını sağlamış fakat III. Murad padişah olduktan bir süre sonra rütbesi sarsılmaya, etkisi azalmaya başlamıştır. Bir süre sonra ise sarayında suikaste uğrayarak 1579'da vefat etmiştir. Sokullu Mehmed Paşa zeki ve tecrübeli bir devlet adamıdır. Dönemindeki ilim adamlarına sahip çıkmıştır. 3 padişah döneminde sadrazamlık yaptığı için büyük bir servet biriktirmiştir. Yaşarken hayır amaçlı yaptırdığı birçok eser vardır (Afyoncu, 2009: 354-357). Bursalı Rahmî'nin kendisine sadrazamlık makamına eriştiğinde tebrik amaçlı sunduğu 1 adet cülûsiyesi tespit edilmiştir.

4.2.3. Tarikat Şeyhleri

4.2.3.1. Şeyh Şerif Ahmed Efendi (ö.?)

Kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Kendisiyle ilgili bilgiler Muvakkitzâde Pertev'in sunduğu cülûsiyeden elde edilen verilerden ibarettir. Buradan hareketle 1786 yılında Kadirilik tarikatının Tophane dergâhında postnişin olduğuna ulaşılmaktadır. Pertev, tarikat şeyhi olduğunda kendisine tebrik amaçlı 1 adet cülûsiye sunmuştur.

4.2.4. Valide Sultanlar

4.2.4.1. Safiye Sultan (ö. 1619)

1550'li yıllarda doğduğu, Arnavut asıllı olduğu düşünülür. Ferhat Paşa tarafından Manisa'da şehzadelik yapan III. Murad'a hediye edilmiştir. III. Mehmed'in annesidir. Haremde Nurbanu Valide Sultan ile çekişmeli bir hayat yaşamıştır. Valide Sultan vefat ettikten sonra hareme hâkim olmuştur, devlet işlerine de müdahale etmeye başlamıştır. III. Mehmed tahta çıkınca valide sultan olmuş, yönetimde etkisi iyice hissedilmeye başlanmıştır. III. Mehmed bir işe kalkışmadan önce onun fikrini almıştır. Göreve getirme ve azillerde söz sahibi olmuştur. Sadece içişlerinde değil, dışişlerinde de etkilidir. Dönemindeki önemli devlet başkanlarıyla mektuplaşmaları kaynaklarda mevcuttur. Hatta dış politikada Venedik yanlısı hareketlerde bulunmuştur. Bunlardan dolayı rüşvet ve hediyeler aldığı da belirtilir. Devlet işlerine bu kadar müdahil olmasından dolayı birçok kişinin nefretini ve düşmanlığını kazanmıştır. Bu sürecin sonunda da isyanlar çıkmış ve yatıştırılmaya çalışılmıştır. III. Mehmed'in ölümünden sonra Eski Saray'a gönderilmiştir. 1619'da burada vefat etmiştir. Zeki, kibar, sabırlı bir kadındır. Hayatı boyunca hayır işlerinde de bulunmuştur (Akyıldız, 2008: 472, 473). III. Mehmed padişah olduğunda Gelibolulu Mustafâ Âlî tarafından şahsına da 1 adet tebrik amaçlı cülûsiye sunulmuştur.

Cülûsiyeler geleneksel olarak padişahların tahta çıktıklarında şairlerin himaye edilmek, çevre edinmek, bir göreve getirilmek, ulûfe ya da câize almak amacıyla yeni padişaha sundukları görevi tebrik şiirleridir. Osmanlı döneminde çok büyük bir kısmı padişahlara sunulduğu halde istisnai olarak yukarıda anlattığımız bazı devlet adamlarına, tarikat şeyhlerine ve valide sultanlara da sunulduğu olmuştur. Araştırmalarımızdan hareketle en çok cülûsiye sunulan kişinin Abdülaziz olduğunu

tespit ettik. Abdülaziz'i I. Mahmud ve Abdülmecid izlemiştir. Bunları da incelememizin önceki bölümlerinde örneklendirdik ve sunulan kişiler hakkında bilgileri sıraladık. Bunların dışında incelediğimiz dîvânlarda kime ithaf edildiği tespit edilemeyen 2 adet cülûsiye daha mevcuttur. Bu cülûsiyelerin 2 tanesinin müellifi Gelibolulu Mustafâ Âlî, diğer 1 tanesinin ise Hâlet Efendi'dir. Bu cülûsiyelerle ilgili çalışmanın bu kısmında herhangi bir bilgi veremedik, sadece "Ekler" bölümünde cülûsiye metinlerine yer vermekle yetindik. Tezimizin bu kısmında toplu olarak görülebilmesi açısından hangi şahsa kaç adet cülûsiye sunulduğunu belirten bir tablo ve grafik de hazırladık.

Cülûsiye Sunulan Kişi	**Cülûsiye Sayıları**
Abdülaziz	20
Abdülmecid	14
I. Abdülhamid	7
I. Ahmed	1
I. İbrahim	3
I. Mahmud	17
I. Mustafa	4
I. Selim	3
I. Süleyman	2
II. Abdülhamid	10
II. Ahmed	4
II. Bayezid	2
II. Mahmud	23
II. Mehmed	1
II. Mustafa	10
II. Osman	3
II. Selim	4
II. Süleyman	7
III. Ahmed	10
III. Mehmed	7
III. Murad	5

III. Osman	8
III. Selim	12
IV. Mehmed	1
IV. Murad	6
IV. Mustafa	14
V. Murad	5
VI. Mehmed Vahideddin	1
Amcazâde Hüseyin Paşa	1
Damat İbrahim Paşa	1
Kaymakam Mahmud Efendi	1
Sokullu Mehmed Paşa	1
Şeyh Şerif Efendi	1
Safiye Sultan	1
Kime Sunulduğu Tespit Edilemeyen	2
Toplam	**220**[27]

Tablo 4.2. Hakkında Cülûsiye Yazılan Kişiler ve Cülûsiye Sayıları

[27] Dürrî Ahmet Efendi, yazdığı bir cülûsiyesini II. Mustafa ve Amcazade Hüseyin Paşa'nın ikisine birden sunduğu için 220 adet cülûsiye sayısı hâsıl olmuştur.

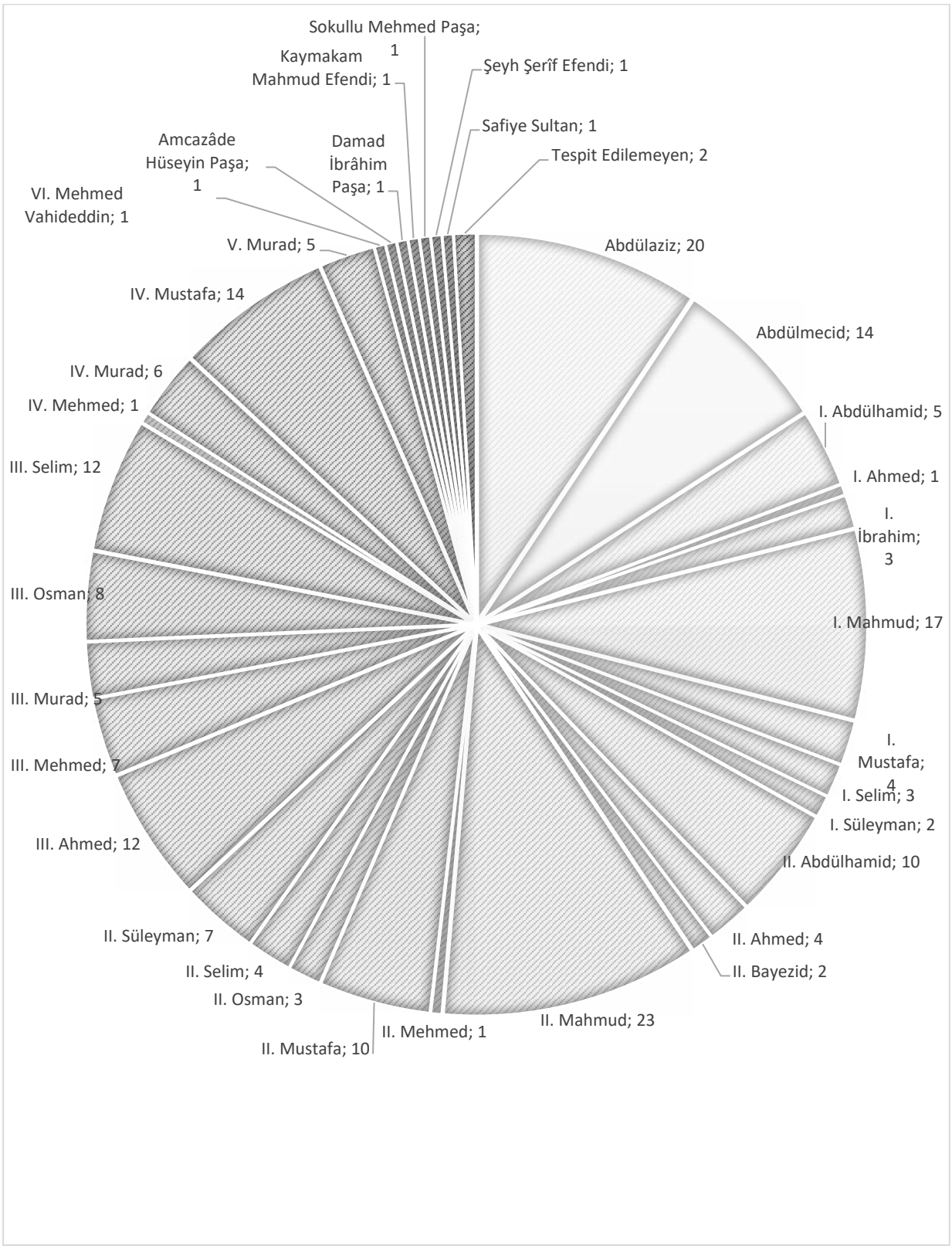

Şekil 4.1. Kişilere Sunulan Cülûsiye Sayıları

5. SONUÇ

Klasik Türk şiiri tür açısından zengin bir şiir dönemidir. Bu dönemde ortaya koyulan türlerin büyük bir kısmı ile ilgili bilimsel araştırma yapılmıştır. Fakat cülûsiye türüyle ilgi derli toplu bir çalışma şimdiye kadar ortaya koyulamamıştır. Bunun eksikliği hissedilerek böyle bir çalışmaya girişilmiştir. Türün özelliklerini ortaya koyabilmek amacıyla klasik Türk şiiri çerçevesinde, Türkçe, Latinize 508 adet dîvân taranmış, taranan dîvânların 107'sinde cülûsiye metni saptanmıştır. Bu dîvânlarda toplam 219 adet cülûsiye tespit edilmiş, bunlardan hareketle türün özellikleri ve sınırları belirlenmeye çalışılmıştır.

Cülûsiye, edebiyat bilimi açısından bir nazım türü mahiyetindedir. Edebiyat biliminde cülûsiye "padişahların tahta çıktığında şairlerin tebrik amaçlı kendilerine sundukları şiirler"dir. Cülûsiyelerin tebriknâme ve tarih türüyle ilişkisi olduğu saptanınmıştır. Taranan dîvânlarda cülûs töreni için düşülen tarihler de konu itibariyle cülûsiye türü içinde değerlendirilmiştir. Tebriknâmelerden ise sadece cülûs tebriği biçiminde olanlar incelemeye dâhil edilmiştir.

15. yüzyıl şairlerinden Ahmed Paşa ve Karamanlı Aynî'nin II. Bayezid'e sunduğu cülûsiyeler türün ilk örnekleridir. Daha önceki yüzyıllardaki dîvânlarda cülûsiye metnine rastlanamaması, ilk defa bu yüzyılda tespit edilmesi türün ilk defa ortaya çıktığını ve yavaş yavaş gelişme göstereceğini düşündürmektedir. İlk tespit edilen cülûsiye örneklerinin II. Bayezid'e yazılması anlamlıdır. Babası Fatih Sultan Mehmed zamanında devlet yönetimi konusunda çok büyük atılımlar yapılmış, İstanbul gibi bir şehir fethedilerek çok büyük bir kazanım elde edilmiştir. Bu tip kazanımların II. Bayezid zamanında da sürdürülmesi ve devlete Fatih Sultan Mehmed gibi parlak bir dönem yaşatılması beklentisi oluşmuş ve böyle bir tür meydana getirilmiştir. II. Bayezid tahta çıktığında askere 3000 adet altın cülûs bahşişi dağıtmıştır. Fakat bu miktarın karşılığında kendisine sadece 2 adet cülûsiye sunulmasının iki nedeni olduğu düşünülmektedir. İlk nedeni, o dönemde cülûsiye yazma geleneğinin yaygın olmaması, ikinci neden de Cem Sultan ile aralarında yaşanan, iç savaşa kadar giden taht kavgasıdır. Bilindiği gibi Cem Sultan, şehzadelik zamanında etrafında âlim ve sanatkârlardan oluşan bir çevre oluşturmuş, bundan dolayı şehzade olarak bulunduğu Konya ve Kastamonu'da halk, âlimler, idareciler ve şairler arasında sevilmiştir; kendisinden memnuniyet duyulmuştur. Hatta şairler arasında tezkirelerde onun

çevresinde bulunan, onunla beraber ülkeden ayrılıp Avrupa'ya giden tanınmış şairlerin de içinde bulunduğu "Cem şairleri"nde bahsedilir (Aynur, 2000: 35; Şakiroğlu, 1993: 283; Yavuz, 2009: 273). II. Bayezid'in Cem Sultan ile aralarında geçenlerin ve şairler arasında Cem Sultan'ın sevilmesinin, II. Bayezid'e karşı olumsuz tavır takınılmasına ve kendisine az cülûsiye yazılmasına sebep olduğu düşünülebilir.

Cülûsiyeler, padişahların sık değiştiği Osmanlı'nın gerileme ve yıkılış dönemleri olan 18. ve 19. yüzyıllarda daha yoğun bir şekilde yazılmıştır. Son cülûsiye örneği 19. yüzyılda Diyarbakırlı Alî Emîrî'nin VI. Mehmed Vahideddin'e sunduğu cülûsiyedir. Bu cülûsiyenin son örnek olması klasik Türk şiiri devrinin kapanmasının ve Osmanlı'nın yıkılış sürecine girmesinin sonucudur.

Padişahlardan sırasıyla en çok II. Mahmud, Abdülaziz ve I. Mahmud'a cülûsiye sunulmuştur. II. Mahmud'a 23 adet cülûsiye sunulmuştur. En çok cülûsiye sunulan kişinin II. Mahmud olduğu tespit edilmiştir. II. Mahmud'a çok cülûsiye sunulmasının nedeninin kendisinden önce tahtta bulunan IV. Mustafa dönemindeki olayların neden olduğu savunulabilir. IV. Mustafa zamanında yeniçeri isyanları ve iç karşıklıklar, ayrıca III. Selim'in tahttan indirilirek yerine geçmesi, kendisi tahtta kalamayınca III. Selim'in tekrar tahta çıkmasını önlemek için onu öldürtmesi sonucu idareciler, halk ve şairler arasında, hakkında olumsuz bir imaj oluşmuş ve bu karışık dönemden yeni bir kurtarıcıyla kurtulmak istenmiş olabilir. Bu kurtarıcı da II. Mahmud olarak görülmüş ve bu yüzden padişaha yoğun bir şekilde cülûsiye yazılmıştır, denebilir. Abdülaziz'e 20 adet cülûsiye sunulmuştur. Abdülaziz'e bu kadar çok cülûsiye sunulmasının nedeni Osmanlı'nın yıkılış döneminde olması ve halkın birçok kötü yönetim görmesi sonucu Abdülaziz'e yönetimi düzeltmesi için bel bağlanması olduğu düşünülmektedir. I. Mahmud'a ise 17 adet cülûsiye sunulmuştur. I. Mahmud'a bu kadar cülûsiye sunulmasının nedeninin kendinden önce tahta çıkan III. Ahmed ve yaşanan Lale Devri olduğu düşünülmektedir. III. Ahmed döneminde her ne kadar kültürel ve bilimsel gelişmeler yaşansa da Lale Devri'ndeki zevk ve sefahat anlayışı, sorunları öteleme davranışı ve sonuçta yaşanan Patrona Halil İsyanı ile tahttan indirilmesi ve sonucunda güvenlik ve asayiş problemlerinin ortaya çıkması I. Mahmud'dan bozulan düzeni tekrar sağlaması konusunda beklenti doğurmuş ve sonucunda bu kadar çok cülûsiye yazılmasına neden olmuştur, denebilir. Osmanlı'nın gerileme ve yıkılış dönemlerindeki bozulan düzenden dolayı padişahlardan düzeni

tesis etmeleri ve devleti tekrar istikrara kavuşturmaları konusunda beklenti büyüktür. Özetle, cülûsiyeler çalkantılı dönemler sonucunda tahta çıkan kişilere yoğun olarak yazılmıştır. Bunun nedeni çalkantılı dönemden ülkeyi sükûnete çıkarak bir kurtarıcı beklentisidir.

19. yüzyıl şairlerinden Keçecizâde İzzet Molla bu türde en çok ürün veren şairdir. Keçecizâde İzzet Molla 8'i II. Mahmud'a, 1'i de IV. Mustafa'ya olmak üzere 9 adet cülûsiye yazmıştır. Keçecizâde İzzet Molla, 19. yüzyıl şairidir. En çok cülûsiye yazan kişinin bir 19. yüzyıl şairi olmasındaki ve bu şairin hakkında en çok cülûsiye yazılan padişaha cülûsiye yazmasındaki nedenler birbirleriyle örtüşmektedir. Yukarıdaki paragrafta II. Mahmud'la ilgili sıralanan nedenler Keçecizâde İzzet Molla'nın en çok cülûsiye yazan kişi olmasının da nedenleridir. II. Mahmud'dan önce tahta çıkan III. Selim ve IV. Mustafa zamanındaki huzursuz olaylar, kısa sürede iki padişah değişmesi, iç karışıklıklar, savaşlardaki yenilgiler, IV. Mustafa'nın devlet işlerine karşı ilgisiz tavırları, Keçecizâde İzzet Molla'nın II. Mahmud'a devletteki asayişi sağlaması konusunda büyük ümitler bağladığını ve bunun sonucunda arka arkaya cülûsiye yazdığını düşündürmektedir.

Cülûsiyeler padişahların yanı sıra devlet adamlarına, valide sultanlara ve tarikat şeyhlerine de sunulmuştur. Devlet yöneticilerinden Amcazâde Hüseyin Paşa, Damat İbrahim Paşa, Sokullu Mehmed Paşa ve Kaymakam Mehmed Efendi adında bir şahsa; Şeyh Şerif Efendi adında bir tarikat şeyhine ve Safiye Sultan'a, şehzadesi III. Mehmed tahta çıktığında tebrik amaçlı birer adet cülûsiye sunulmuştur. Devlet adamlarına ve valide sultana cülûsiye sunulması hamilik beklentisindendir. Tarikat şeyhine cülûsiye sunulmasının nedeninin ise hâmilikten daha çok postnişinliğini tebrik etmek amaçlı olduğu düşünülmektedir.

Klasik Türk şiiri döneminde patronaj ve himâye sanata yön veren bir olgudur. Bir şairin sanat dünyasında hatta bazen gerçek yaşamda hayatta kalabilmesi, bir eserin değerli olabilmesi patronun iltifatına bağlıdır. Şair patronun himâye ve inâyetini kazanabilmek için şiir sunmak zorundadır. Sunduğu şiir beğenilirse patronun nedîmi olabilir; geçim kaynağı elde edebilir, bir devlet görevine getirilebilir, görevinde terfiye ulaşabilir; toprak, elbise, akçe, para bağışı, bayramlık gibi hediyeler yani câize ya da in'âm alabilir. Şair, patron bulamazsa sanatını icra edebilecek imkânı da elde edememektedir. Bundan dolayı da şairler kaside nev'inden ürünleri padişah ve devlet

yöneticilerine sunmayı gelenek haline getirmek zorunda kalmışlardır (İnalcık, 2019: 11-30, 72, 73). Cülûsiyeler de şairler tarafından bu himâye arayışından dolayı padişahlara ve devlet görevlilerine sunulmuştur.

Klasik Türk şiiri geleneği cülûsiye metinlerinde kendisini göstermiştir. Bir dîvân şiiri ürünü olan cülûsiyelerin şekil açısından bakıldığında genel olarak geleneğe bağlı olduğu görülmüştür. Tespit edilen cülûsiyelerin 39'unda başlık kullanılmamış, 180 adet cülûsiyede başlık kullanılmıştır. Bu durumda yarısından fazlasında başlık kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu tercih klasik Türk şiiri zihniyetine uygundur. Klasik Türk şiirinde gazel ve şarkı dışındaki nazım biçimlerinde genellikle müstakil bir başlık kullanılır. Cülûsiyeler de istisnalar dışında genellikle gazel ve murabbadan farklı nazım şekillerinde yazıldığı için şiirlerin başlıkları vardır. Yazılırken genellikle kıt'a, kaside, mesnevi, gazel, terkib-i bend, murabba, nazm, şarkı, matla', ve azade nazım şekilleri tercih edilmiştir. Tercihte en çok kıt'a, daha sonra kaside, ondan sonra da müfred sırası takip edilmiştir. Bunlardan daha az tercih edilen nazım şekilleri ise sırasıyla, gazel, nazm, mesnevi, azade, terkib-i bend, murabba, matla' ve şarkıdır. Esasında gazel ve şarkı nazım şeklinin kullanılması beklenmeyecek bir durumdur. Fakat cülûsiyelerde gazel ve şarkı nazım biçimi de tercih edilmiştir. Genel kanıya göre terkib-i bent ve terci-i bent de tercih edilirken; tespit ettiğimiz cülûsiyelerde terkib-i bent türünde cülûsiye sayısı azdır, terci-i bent şeklinde ise hiç yazılmamıştır.

Cülûsiye metinlerinde tercih edilen redif ve kafiyeler tür ile alakalıdır. İncelenen cülûsiyelerin 14 tanesinde "-îd" hecesi kafiye olarak tercih edilmiştir. Bu da bize "bayram" anlamındaki "îd" kelimesini hatırlatmaktadır. Buradan cülûsiyelerin içeriği ve kafiyesi arasında bağlantı kurulabilir. Şairler bu tercihle şiirde bayram havası oluşturmaya çalışmıştır. Kafiyelerin çeşitleri incelendiğinde mücerred, mürdef, müesses ve mukayyed kafiyelerin dördünün de örneği olduğu görülmüştür. Redifleri incelendiğinde "itdi cülûs, basdı nev sikke, yeñilendi, Han Mahmûd, Hâk, ola Sultân Mustafâ, mübârek, 'Abdulazîz, kılıç" kelimelerinin tercih edildiği görülmektedir. Bu kelime tercihleri türün muhtevasıyla alakalıdır. Cülûsiyeler genellikle şehzadelerin tahta çıkışında yazıldığı için padişahlık alametleri olan "para basmak, kılıç kuşanmak, cülûs etmek, sultan olmak" gibi kelime gruplarının kullanılması beklenen bir durumdur. Tebrik şiirleri olduğu için tahtın padişaha mübârek olması için edilen duaya ithafen "mübârek" kelimesinin geçmesi doğaldır. Padişahtan refah içinde bir yönetim

beklentisinden dolayı devrin yenilenmesi, eski bozuk düzenin değişmesi temennisini içeren "yeñilendi" kelimesinin kullanılması tabî bir durumdur. Bir padişaha ithaf olunduğu için rediflerde padişahların adının geçmesi normaldir.

Cülûsiyelerin vezinleri incelendiğinde en çok kullanılan kalıbın, "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" olduğu görülmektedir. Tespit ettiğimiz cülûsiyelerin %32,87'si bu kalıptadır. Bundan sonra ise sırayla %24,2 oran ile "mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün" ve %8,67 oran ile "müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün" kalıplarının tercih edildiği görülmektedir. Cülûsiyelerde en az tercih edilen kalıplar ise "mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'ilün", "fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl", "fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün", "müfte'ilün müfte'ilün fâ'" kalıplarıdır. İncelenen cülûsiyelerden birer örnek bu kalıplarda yazılmıştır. Bu tercihlerde geleneğe paralel bir yaklaşım söz konusudur. Çünkü dîvân şiirinin genelinde de "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün", "mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün" ve "müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün" kalıpları sıkça tercih edilirken saydığımız diğer üç kalıp daha az tercih edilmektedir.

Cülûsiyeler birer tebrik şiirleridir. Metinlerde padişahın tahta çıkmasından dolayı mutluluk anlatılmış, padişaha iyi bir devlet yönetimi için dua edilmiştir. Seçilen dil ve üslup da buna göredir. Özellikle cülûsiyelerin methiye bölümünde şairin memduhu övmek için mübalağaya ve benzetmeye dayalı edebi sanatlara başvurulduğu görülmektedir. Hissedilen mutluluğu anlatmak için "saâdet", "âlî-baht", "yümn", "mes'ûd" gibi kelime ve tamlamalar kullanmıştır. Cülûsiyeler dîvân şiiri ürünleri olduğu için içeriğinde Osmanlı Türkçesinin bir özelliği olarak edebî sanatlar ve Arapça-Farsça terkibler de söz konusudur. İncelenen cülûsiyelerde deyim ve atasözü gibi kalıp ifadelere ve halk söyleyişlerine de rastlanmıştır. Dillerinin ağırlığı yazılan yüzyıla göre değişmektedir. 15. yüzyılda yazılan bir cülûsiye metni daha az Arapça-Farsça sözcük ve terkib barındırırken 16, 17 ve 18. yüzyıl cülûsiyelerinde daha ağır bir dil, daha çok Arapça-Farsça sözcük ve terkibler mevcuttur. Bu verilerden yola çıkılarak tespit edilen cülûsiyelerin genelinde orta ağırlıkta dil kullanıldığı savunulabilir.

Cülûsiyeler İslam kültürü çerçevesinde oluşan dîvân şiiri ürünleri olduğu için âyet ve hadîsleri, peygamberleri ve çeşitli din büyüklerini bünyesinde barındırmaktadır. Şiirlerde Allah'ın, çeşitli zatı ve sıfatlarına ve meleklerden Cebrâil'e

ve Kâbe'ye padişah övgüsünü güçlendirmek ve iyi bir devlet yöneticisi olması için dua etmek amacıyla başvurulmuştur. Kur'ân'dan; "Ahsen-i Takvîm" (en güzel biçim), "Âyetü'l-kürsî", "Fihi Be'sün Şedîdün" (büyük bir kuvvet), "Habl-i Verîd" (şah damarı), "İllâ Rahmeten Li'l-'âlemîn" (Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.), "İnnâ Ce'alnâ" (elbette biz geçirdik), "İnnâ Fetahnâ" (Fetih ihsan ettik.), "Len Terânî" (Sen beni göremezsin.), "Nasrun min'allâh" (yakın bir fetih), "Nûru'n alâ Nûr" (nur üstüne nur), "Urvetü'l-Vüskâ" (kopmayan sağlam bir kulp), "Ûlî Be'sin Şedîdin" (kuvvet ve şiddet sahibi), "Utuvvin ve Nüfûrin" (azgınlık ve nefret) âyetleri, "Ve'd-duhâ" ve "Ve'l-leyl" sûreleri ve "Levlâk" (Sen olmasaydın) kutsî hadîsi şiirlerde iktibas yoluyla kullanılmış, bu ayetlerle padişahın methiyesi güçlendirilmeye çalışılmış, bu hadîs ve âyetlerden padişahın devlet yönetimindeki başarısı için dua edilirken faydalanılmıştır. Dinî şahsiyetlerden Dört Halife, Hızır, Hz. Âdem, Hz. Dâvud, Hz. Hûd, Hz. İbrâhîm, Hz. İlyâs, Hz. İsâ, Hz. Muhammed, Hz. Mûsâ, Hz. Nûh, Hz. Süleymân, Hz. Yakûb, Hz. Yûsuf, İmrân, Meryem, Mehdî padişahın övgüsü yapılırken telmih yoluyla anılmış, öne çıkan özellikleri yönüyle padişahla kıyaslanmış, padişah onlara eş tutulmuş ya da onlardan üstün görülmüştür.

Cülûsiyelerde dinî ve tasavvufî kavramlardan en çok başvurulanı Allah'tır. Allah lafzı ve Esmaü'l-hüsnâ'dan çeşitli isimler, tespit edilen cülûsiyelerde toplam 693 yerde kullanılmıştır. Bu bize klasik Türk şiirinin ve bu dönemin ürünü olan cülûsiyelerin İslamiyet merkezli bir şiir geleneği olduğunu göstermektedir. Şairler, cülûsiyelerde imkân buldukları her an Allah'ın adını anmışlar, İslam inancını şiirde sık sık dile getirmişlerdir. Ayrıca padişahın devlet yönetiminde İslam dairesinde davranması gerektiğini, Allah'ın da bu sayede padişaha yardım edeceğini vurgulamaya çalışmışlardır. Refah ve mutluluk dolu bir yönetim dönemi için Allah'ın isimlerini kullanarak Allah'a dua etmişlerdir. Dinî şahsiyetlerden en çok Hz. Süleymân, Hz. Yûsuf, Mehdî, Hz. Muhammed, Hz. İsâ ve Cibrîl ve Hızır'ın kullanıldığı tespit edilmiştir. Süleymân Peygamber tespit edilen cülûsiye metinlerinde 40 yerde kullanılmıştır. Süleyman Peygamber, aynı zamanda bir hükümdar olduğu için bu çok kadar kullanılma nedeni türle alakalıdır. Şairler padişahlara yol göstermek açısından bir hükümdar peygamberi bu kadar sık kullanmışlardır. Peygamberimiz 30 yerde kullanılmıştır. Hayatının her yönüyle örnek olduğu için Peygamber Efendimiz'in hayatından padişahlara tavsiyeler çıkarmak açısından bu kadar sık kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Hz. Yûsuf 14 yerde kullanılmıştır. Padişahın

güzellik açısından Hz. Yusuf'a benzetilmesi, himâye kazanmak açısından övgüde ileriye gidilmesinden dolayıdır. Mehdî ise 11 yerde kullanılmıştır. Sık kullanımla nedeni özellikle gerileme ve yıkılış dönemlerindeki kötü gidişattan dolayı şairler tarafından padişahların zamanın Mehdî'si olarak nitelendirilmesi yani kurtuluş beklentisidir. Hz. İsâ da Mehdî gibi 11 yerde kullanılmıştır. Bunun nedeni de padişahın Hz. İsâ gibi yeryüzüne gelerek fitne ve fücuru ortadan kaldırması, halka ruhen şifâ vermesi beklentisidir. Cibrîl 10 yerde, Hz. Hızır 8 yerde kullanılmıştır. Cibrîl ve Hz. Hızır'ın bu kadar sık kullanılmasını nedeni de tahta yeni çıkan padişaha devlet yönetiminde yardımcı olacağının beklenmesidir. Özetle, bu kişiler ve diğer dinî şahsiyetler padişahı methederken birer kıyas unsuru işlevinde kullanılmıştır, bu şahsiyetler aracılığıyla devlet yönetiminde padişaha yol gösterilmeye çalışılmıştır. Padişahın düşmanları Deccâl, Şeytân, Ye'cûc ve Me'cûc'e benzetilmiş; padişah bu yolla da övülmüştür. Padişah tahta çıktıktan sonra ülkenin hali cennete benzetilmiş, cennet tasvirlerine sıkça yer verilmiştir. "Cennet" kelimesi cülûsiye metinlerinde 46 yerde geçmiştir. Bu kadar sık kullanılmasının nedeni padişahın tahta çıktığında bozulan düzeni düzelterek ülkeyi cennet kıvamına getireceği beklentisidir. Bu durum da padişah için devlet yönetimi konusunda tavsiye niteliği taşımaktadır.

Klasik Türk şiiri dünyası mitolojik unsurlar ve şahsiyetler açısından oldukça zengindir. Mitoloji yoluyla şiire anlam zenginliği katılır. İncelediğimiz cülûsiye metinlerinde de mitolojik kavram ve kişilere çokça yer verilmiştir. Âb-ı hayât, Ankâ, ejderhâ, Hüdhüd, Hümâ gibi mitolojik varlıklardan padişah tahta çıktıktan sonra memleketin refahı ve savaşlarda padişahın düşmanlarına galibiyeti ümidi tasvir edilirken yararlanılmıştır. Bu varlıklardan en sık kullanılan Hümâ'dır. "Hümâ" kelimesi tespit edilen cülûsiye metinlerinde 17 yerde geçmektedir. Hümâ kelimesinin bu kadar sık kullanılması türle alakalı bir durumdur. Hümâ "devlet kuşu" manasına geldiği için bu kadar sık tekrarlanmıştır. "Hümâyûn" kelimesi de burdan türemiştir. *Şehnâme* kahramanlarından Behmen, Behrâm, Cem, Dahhâk, Dârâ, Efrâsiyab, Erdşîr, Fağfûr, Ferîdûn, Hûşeng, Hüsrev-i Pervîz, İsfendiyâr, İskender, Kahramân, Keyhüsrev, Keykûbad, Nerîmân, Nûşirevân, Rüstem, Sâm, Şâpûr, Tahmûrs, Zâl ideal devlet adamlarıdır. Devlet yönetiminde örnek alınacak kişilerdir. Cülûsiyelerde bu şahsiyetlerden en çok kullanılanları Cem, Dârâ, Hüsrev, İskender, Kahramân, Nûşirevân ve Rüstem'dir. Cem 50, Dârâ 31, Hüsrev 34, İskender 43, Kahramân 10, Nûşirevân 12 ve Rüstem 16 yerde kullanılmıştır. Bu kişilerin kullanılma sıklığının bu

kadar fazla olması dönemin genel kabulünde ideal bir devlet yöneticisinin nasıl olması gerektiği hakkında fikir vermektedir. Bu sık kullanılan kişilikler; ihtişamı, otoritesi, yöneticiliği, yiğitlik ve cesareti ve adalet anlayışı üstün kişilerdir. Toplumun beklentisi padişahın adalet, cesaret, otorite ve ihtişam ile devleti yönetmesidir. Cülûsiye metinlerinde padişah bu sık kullanılan kişiliklerle ve adı geçen diğer mitolojik şahsiyetlerle karşılaştırılıp onlara eş tutulmuş ya da onlardan üstün görülmüştür. Böylece padişahın methiyesi güçlendirilmiştir ve şair himaye imkânı elde etmeye çalışmıştır. Ayrıca devlet yönetiminde padişaha bu şahsiyetler aracılığıyla tavsiyeler verilmeye çalışılmıştır. Padişahın düşmanları da Dahhâk'a benzetilerek hicvedilmiş, bu sayede padişahı övmek için bir imkân daha elde edilmiştir.

Klasik şiirde tabiat geniş bir biçimde yer almıştır. Cülûsiyelerde de şairler tabiat unsurlarından geniş ölçüde yararlanmışlardır. Kaside şeklindeki cülûsiyelerde nesib kısmında okuyucuyu konuya hazırlamak amacıyla bahar ve bahçe tasvirlerine, ay, bülbül, gül, güneş unsurlarına yer verilmiştir. Ayrıca bu unsurlar şiirin ilerleyen bölümlerinde padişah için kıyas unsuru olarak da kullanılmış, böylece padişahın övgüsü kuvvetlendirilmiştir. Padişahın cülûsuyla hissedilen mutluluk güzel bir bahar gününe ve bahçe tasvirine benzetilmiştir. Padişah tahta çıkmadan önceki sıkıntılı zamanlar sonbahar ve kışa benzetilmiştir. Bu sayede gizliden gizliye padişaha ideal yöneticilik konusunda öneriler getirilmeye, padişahın devleti kötü yönetmemesi konusunda gizliden uyarılar yapılmaya çalışıldığı düşünülebilir. Tespit edilen cülûsiye metinlerinde tabiat unsurlarından en çok güneşe rastlanmıştır. Güneş toplam 162 yerde kullanılmıştır. Bu tercih padişahın devlet yönetimi için güneş gibi değerli ve merkezde olduğunun göstergesi, padişaha atfedilen önemin ve bunun sonucundaki refah ve huzur beklentisinin de habercisidir.

Klasik Türk şiiri kozmik varlıklara sıkça yer vermiştir. Bunun yansıması cülûsiyelerde de görülmektedir. Burçlar; Mirrîh, Müşterî, Utârid, Zühâl, Zühre gezegenleri; Ferkadân ve Süreyyâ gibi yıldızlar ve felek padişahın farklı özelliklerini övmek için başvurulan bir karşılaştırma motifi olarak kullanılmıştır. Böylece padişah methedilmiş, devlet yönetiminde padişaha yol gösterilmek amaçlanmıştır. Bu unsurlardan en çok "felek" ve "yıldız" kelimelerine rastlanmıştır. Felek, tespit edilen cülûsiye metinlerinde 189 yerde, "yıldız" ise 60 yerde kullanılmıştır. Bu kelimelerin sık kullanılmasında Osmanlı'daki ilm-i nücûm etkilidir. Padişahın kaderinin Allah'ın

izniyle felek ve yıldızlar tarafından tayin edildiği, padişahın yıldızının üstün nitelikli olduğundan dolayı kendisine padişahlık nasip olduğu inancı vurgulanmıştır.

Klasik Türk şiirinde tarihi kişilikler ve sosyal hayat çok sık kullanılmıştır. İncelediğimiz cülûsiye metinlerinde de durum böyledir. Tarihi kişilikler telmih yoluyla şiirde yer almıştır. Abdülkâdir-i Geylânî, Aristo, Bâyezîd-i Bistâmî, Bel'âm İbn Bâ'urâ, Bihzâd, Calinus, Cengiz Han, Ebü'd Derdâ, Eflâtun, Gazzâlî, Haccâc, Harûnü'r-Reşîd, Hâtem-i Tâi, Hüseyin Baykara, İbn-i Sînâ, Mânî, Sa'dî-i Şîrâzî ve Züleyhâ padişahın övgüsünde kıyas unsuru olarak kullanılmış, padişah methedilirken onlarla karşılaştırılmıştır. Ayrıca farklı özellikleri öne çıkarılan bu kişiliklerden padişaha yol göstermek için devlet yönetiminde birer emsal mahiyetinde yararlanılmıştır. Tarihi şahsiyetlerden en çok kullanılanının Eflâtun olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen cülûsiye metinlerinde Eflâtun 10 yerde kullanılmıştır. Bu da devlet yöneticisinin zeki olmasına yapılan vurguyu göstermektedir. Halkın beklentisi zeki ve akıllı bir devlet yöneticisidir. Padişahın veziri Âsaf'a benzetilmiş, onunla kıyaslanmıştır. Valide sultanlara sunulan cülûsiyelerde, valide sultan Belkîs ve Râbiatü'l Adeviye'ye benzetilmiştir. Padişahın düşmanları Fir'avn ve Nemrûd'la eş tutulmuştur. Şair cülûsiyelerin fahriye kısmında kendi şairliğini şairlerden Firdevsî, Hassân bin Sâbit ve Selmân-ı Savecî ile özdeşleştirmiş, hatta kendisinin onlardan daha üstün olduğunu söylemiştir. Böylece patronaj geleneğinde öne çıkmaya çalışmış, kendisine hâmilik konusunda destek aramıştır. Firdevsî ve Hassan bin Sabit'in toplam kullanılma sayısı da 8'dir. Eflâtun'dan sonra en çok bu iki kişiliğin kullanılması şairin kendi övgüsünü yapmasının ve öne çıkmaya çalışmasının klasik Türk şiirinde ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. Çünkü şair kendisini överek diğerleri arasından sıyrılacak ve hâmilik elde edebilecektir. Kaside biçimli cülûsiyelerde nesib kısmında okuyucuyu konuya hazırlamak için Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve Molla Câmî, tasvir unsurları olarak kullanılmıştır. Bunların yanında ictimâi hayat da cülûsiyelerde yer almıştır. Padişahın cülûsundan dolayı duyulan mutluluk bayram ve nevrûz tasviriyle anlatılmaya çalışılmıştır, bu günlerin ramazan günleri gibi bereketli olduğu söylenmiştir. Bu sayede şairin ve halkın padişahtan yöneticilikteki beklentisi vurgulanmaya çalışılmıştır. Cülûsiyelerde "bayram" kelimesi 17 yerde kullanılmıştır. Bu durum padişahın cülûsuyla devrin bayram yerine dönmesine dikkat çekmektedir. 9 yerde kullanılan "Nevrûz" ise padişahla birlikte yeni bir devrin açılacağı beklentisinin oluştuğunu göstermektedir.

Cülûsiyelerin muhtevasında başvurulan şahsiyetler ve varlıklar, sadece birkaç istisna hariç, klasik Türk şiiri zihniyetine uygundur ve bu zihniyetin sınırları içerisinde yer almaktadır. İstisnaî 3 kullanım karşımıza çıkmıştır. Bu kullanımlar Nef'î'nin Cem ile ilgili, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Belkîs ile ilgili ve Çorlulu Zarîfî'nin felekle ilgili kullanımıdır. Nef'î, beyitinde Cem'i adaletin öncüsü olarak kabul etmiştir. Gelenekte Cem adalet konusunda öne çıkan bir yönetici değildir. Gelibolulu Âlî, Belkîs ve Hz. Süleymân arasındaki ilişkiyi padişah ve valide sultan arasındaki ana-oğul ilişkisini tasvir ederken kullanmıştır. Geleneksel kullanımda ve dinî inanışta ikisi karı-kocadır. Çorlulu Zarîfî ise padişah tahta çıktığı için feleğe şükran sunmuştur. Gelenekte feleğe şükran sunmak yoktur, felekten şikâyet vardır. Bu kullanımlar geleneksel kullanımdan farklıdır. Bu yönlü kullanımları şairlerin divan şiirine söyleyiş ve hayal gücü açısından yeni imkânlar sağlamak amacıyla oluşturduğu düşünülmektedir.

Şairler memduha şiir sunarken özellikle belli üstün yönleri öne çıkarılan dinî, mitolojik ve tarihî şahsiyetler ve mitologya, tabiat ve kozmografya varlıklarıyla devlet yönetimine yeni gelen padişah için ideal devlet yöneticisi örneği oluşturmaya çalışmışlardır. Cülûsiyeler bu açıdan değerlendirildiğinde birer siyasetnâme özelliği göstermektedir.

Bu çalışmanın cülûsiyelerin özelliklerini ortaya koyan müstakil bir kaynak olması amaçlanmış, araştırma ve incelemeler bu gayeyle yürütülmüştür. Daha sonra yapılacak çalışmalarda tespit edilecek yeni cülûsiye metinleri ile türün sınırlarının genişleyebileceği, türle ilgili güncellemelerin yapılabileceği olası bir durumdur.

KAYNAKLAR

AÇIL, B. (2005). *Sırrî Râhile Hanım ve Dîvânı*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

AFYONCU, E. (2009). "Sokullu Mehmed Paşa", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 37, 354-357. (https://islamansiklopedisi.org.tr/sokullu-mehmed-pasa, Erişim Tarihi: 04.09.2021).

AK, C. (2010). "Süleyman I", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 38, 74-75. (https://islamansiklopedisi.org.tr/suleyman-i#1, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

AKKUŞ, M. (2006). "Nef'î", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 32, 523-525. (https://islamansiklopedisi.org.tr/nefi, Erişim Tarihi: 25.08.2021).

AKKUŞ, M. (2014). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası*, Erzurum.

AKKUŞ, M. (2018). *Nefi Divanı*, Ankara, (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57741,nefi-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 15.03.2021)

AKPINAR CENGİZ, Ş. (2000). *Rûz-nâmeci-zâde Şinâsî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkîdli Metni,* Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

AKSOYAK, H. İ. (2018). *Divan*, Ankara . (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58695,gelibolulu-mustafa-ali-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 28.02.2021).

AKTAŞ, Y. (2010). *Mehmed Nebil ve Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

AKTEPE, M. (1989). "Ahmed III", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2, 34-38. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-iii, Erişim Tarihi: 01.09.2021).

AKTEPE, M. M. (1988). "Abdülhamid I", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1, 213-216. (https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulhamid-i, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

AKTEPE, M. M. (1991). "Amcazâde Hüseyin Paşa", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 3, 8-9. (https://islamansiklopedisi.org.tr/amcazade-huseyin-pasa, Erişim Tarihi: 04.09.2021).

AKÜN, Ö. F. (1989), "Âlî Mustafa Efendi", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2, 416-421. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ali-mustafa-efendi#2-edebi-yonu, Erişim Tarihi: 25.08.2021).

AKÜN, Ö. F. (1995). "Fatîn Efendi", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 12, 256-260. (https://islamansiklopedisi.org.tr/Fatîn-efendi, Erişim Tarihi: 25.08.2021).

AKSOY, H. (2013). Zîver Paşa, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 44, 474-475. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ziver-pasa, Erişim Tarihi: 25.08.2021).

AKYILDIZ, A. (2008). "Safiye Sultan", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 35, 472-473. (https://islamansiklopedisi.org.tr/safiye-sultan, Erişim Tarihi: 04.09.2021).

ALGAR, H., ALPARSLAN, H. (1998). "Hüseyin Baykara", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 18, 530-532. (https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyin-baykara, Erişim Tarihi: 22.05.2021).

ALICI, G., ALICI, L. (2014). *Maraşlı Dîvân Şairlerinden Çelebi-zâde Ali İlmî ve Gebeli- zâde Rahmî Çeviri, Yazı-Tıpkıbasım*, Kahramanmaraş.

ALKAN, A. (2015). *Fahrî-i Celveti: Hayatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni,* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

ALKAN, S. (2011). *Ni'met Divanı (İstanbullu) (İnceleme-Metin-Dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
AND, M. (2020). *Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası*, İstanbul.
ARSLAN, M. (1998). *Mekkî Mehmet Efendi Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
ARSLAN, M. (2004). *Antepli Aynî Dîvânı*, İstanbul.
ARSLAN, M. (2009). *Zîver Paşa Dîvân ve Münşe'ât*, Sivas.
ARSLAN, M. (2018). *Leylâ Hanım Divan*, Ankara, (https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-215361/leyla-hanim-divani.html, Erişim Tarihi:
ARSLAN, M., AKSOYAK, İ. H. (2018) *Haşmet Dîvân.* (https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-204116/hasmet-dîvâni.html, Erişim Tarihi: 01.03.2021)
ATİK GÜRBÜZ, İ. (2011). *Vâsık İlâhîzâde Mehmed Emîn Dîvân*, Ankara.
AVŞAR, Z. (2017). Revanî Dîvânı, Ankara.
AYDEMİR, Y. (2001). "Cülûsiyye Madd.". *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*, 1, 573.
AYDEMİR, Y., ÇELTİK. H. (2009). *Meşhurî Dîvânı (Tenkitli Metin*). (https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196428/selanikli-meshûrî-dîvâni.html, Erişim Tarihi: 01.03.2021).
AYDIN, A. (2004). *Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmed Efendi ve Dîvânı*, İstanbul.
AYDIN, A. (2009). *Hanyalı Nûrî Osmân ve Dîvânı*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
AYDINLI, A. (1994). "Ebü'd-Derdâ", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 10, 310-311. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ebud-derda, Erişim Tarihi: 23.05.2021).
AYHAN, E. (2000). *Nakşî Dîvânı*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
AYKUT, N. (1993). "Damad İbrahim Paşa", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 8, 440-441. (https://islamansiklopedisi.org.tr/damad-ibrahim-pasa, Erişim Tarihi: 04.09.2021).
BAŞPINAR, F. (2008). *17. Yüzyıl Şairlerinden Beyânî'nin Dîvân'ı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
AYNUR, H. "Cem Şairleri", *İlmi Araştırmalar*, 9, 33-43.
BAYINDIR, Ş. (2008). *Şehdî Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
BEKTAŞ, E. (2007). *Muvakkit-Zâde Muhammed Pertev Dîvânı*, Malatya.
BEKTAŞ, H. (2005). *Şeyh Mehmed Nazmî Dîvânı (Edisyon Kritiki İnceleme*), Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
BEYDİLLİ, K. (2003). "Mahmud II", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 27, 352-357. (https://islamansiklopedisi.org.tr/mahmud-ii--osmanli, Erişim Tarihi: 01.09.2021).
BEYDİLLİ, K. (2006). "Mustafa IV", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 31, 283-285. (https://islamansiklopedisi.org.tr/mustafa-iv, Erişim Tarihi: 02.09.2021).
BEYDİLLİ, K. (2009). "Selim III", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 36, 420-425. (https://islamansiklopedisi.org.tr/selim-iii, Erişim Tarihi: 02.09.2021).
BİLKAN, A. F. (1997). *Nâbî Dîvânı,* İstanbul.

BOZKURT, N. (1997). "Hârûnürreşîd", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 16, 258-261. (https://islamansiklopedisi.org.tr/harunurresid, Erişim Tarihi: 23.05.2021).

BUYRUK, İ. E. (2009). *Ümîdî Ahmet Dîvânı (İnceleme-Metin-Özel Adlar Dizini),* Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

CANGÖZ, G. (2010). *Siyâhî Dede Dîvânı (İnceleme- Transkripsiyonlu Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

CANIM, R. (2016). *Divan Edebiyatında Türler*, Ankara.

CANIM, R. (2018). *Divan Edebiyatının Kaynakları*, İstanbul.

CANLI, M. (2009). *Hâfız 'Ulvî Dîvânı (İnceleme-Metin-Dizin)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

CEYLÂN, Ö., YILMAZ, O. (2005). *Hazâna Sürgün Bahâr Keçecizâde İzzet Molla ve Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr*, İstanbul.

ÇAĞRICI, M. (1996). "Gazzâlî", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 13, 489-505. (https://islamansiklopedisi.org.tr/gazzali#1, Erişim Tarihi: 23.05.2021).

ÇAKIRCI, M. (2006). *Hâkim Mehmed Efendi Dîvânı, İnceleme- Transkripsiyonlu Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

ÇALKA, M. (2014). "Tür ve Tarz Çeşitliliği Açısından Zengin Bir Dîvân: Süheylî Dîvanı", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9 (3), 432-450.

ÇAVUŞOĞLU, M. (1977). *Yahyâ Bey Dîvân Tenkidli Basım*, İstanbul.

ÇAVUŞOĞLU, M. (1991). "Bâkî", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, 537-540. (https://islamansiklopedisi.org.tr/baki--sair, Erişim Tarihi: 24.08.2021).

ÇELEBİOĞLU, A. (1988). "Âb-ı Hayât", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1, 3-4. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ab-i-hayat, Erişim Tarihi: 30.04.2021).

ÇETİNKAYA, B. (2003). *İlmî Dîvânı*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

ÇİÇEKLER, M. (2008). "Sa'dî-i Şîrâzî", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35, 405-407. (https://islamansiklopedisi.org.tr/sadi-i-sirazi, Erişim Tarihi: 25.05.2021).

DEMİR, H. *Lâzikîzâde Feyzullah Nâfiz ve Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Ankara. (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54126,53959lazikizade-feyzullah-nafizdivanpdfpdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 28.02.2021).

DEMİRALAY, M. (2007). *Hüdâyî-i Kadim (16. yy) ve Dîvânı İnceleme* – Tenkidli Metin, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

DEMİREL, Ş. (1999). *Şehrî Hayatı, Sanatı, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili*, Elazığ, (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56340,sehri-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 15.03.2021).

DEMİRKAZIK, H. İ. (2009). *18. yy. Şairi Mustafa Fennî Dîvân (İnceleme - Tenkitli Metin - Dizin)*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

DENİZ, S. (2005). *Tecellî ve Dîvânı*, İstanbul.

DERDİYOK, İ. Ç. (2005). *Hâlet Efendi Divançesi*, Adana,

DÖNMEZ PARLAK, B. (2006). *Eğirdirli Şeyhi Mehmed Efendi Divanı*, İstanbul.

DUMAN, M. (2010). *Trabzonlu Emin Hilmi Hayatı-Eserleri-Edebi Kişiliği ve Divanının Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DURMUŞ, T. I. (2009). *Tutsan Elini Ben Fakîrin- Osmanlı Edebiyatında Hamilik Geneneği*, İstanbul.

EKİCİ, H. (2006). *Sahhâf Rüşdî ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

ELİAÇIK, M. (1992). *Tokatlı Kânî Dîvânının Tenkidli Metni (Hayatı, Kişiliği, Vazifeleri, Eserleri, Dili, Sanatı ve Üslubu)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ELMACI, B (2016). *İstanbullu Eşref Dîvânı (Metin-İnceleme),* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

EMECEN, F. (2000). "İbrâhim", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 21, 274-281. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim--padisah, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

EMECEN, F. (2003). "Mehmed III", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 28, 407-413. (https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-iii, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

EMECEN, F. (2006). "Mustafa I", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 31, 272-275. (https://islamansiklopedisi.org.tr/mustafa-i, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

EMECEN, F. (2007). "Osman II", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 33, 453-456. (https://islamansiklopedisi.org.tr/osman-ii, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

EMECEN, F. (2009a). "Selim I", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 36, 407-414. (https://islamansiklopedisi.org.tr/selim-i, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

EMECEN, F. (2009b). "Selim II", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 36, 414-418. (https://islamansiklopedisi.org.tr/selim-ii, Erişim Tarihi: 01.09.2021).

EMECEN, F. (2010). "Süleyman I", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 38, 62-74. (https://islamansiklopedisi.org.tr/suleyman-i, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

ERBAY, N. (2016). "Klasik Şiirde Başlık Meselesi Etrafında Düşünceler: Eser ve Kimlik İlişkisi", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 197-214.

ERDOĞAN, M. (2007). *Fatîn Dîvânı*, İstanbul.

ERDOĞAN, M. (2008). *Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ERDOĞAN, M. (2005). *Sıdkî Paşa Dîvânı (İnceleme, Transkripsiyonlu Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

ERTEM, R. (1995). *Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı*, Ankara.

ERÜNSAL, İ. E. (2008). "Revânî", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 35, 30-31. (https://islamansiklopedisi.org.tr/revani, Erişim Tarihi: 25.08.2021).

ERZEN, M. H. (2012). *İhyâ Dîvânı ve Tahlîli (İnceleme- Tahlîl-Tenkitli Metin),* Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

FİLİZ, K. (2017). *Âşık Çelebi Dîvânı*, Ankara, (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55975,asik-celebi-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 22.09.2021).

GÖKALP, H. (2001). *Fasîhî Divanı İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

GÜLPINAR, H. (2004). *Dîvân-ı Selâmî*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

GÜNAY, F. (2001). *Râşid, (Vak'anüvis), Hayatı, Edebi Kişiliği, Divanının Tenkidli Metni ve İncelenmesi*, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

GÜRGENDERELİ, M. (2002). *Hasan Ziyai: Hayatı - Eserleri - Sanatı ve Divanı (İnceleme - Metin),* Ankara.

GÜRGENDERELİ, M. (2005). "Mostarlı Hasan Ziyâî", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 30, 300. (https://islamansiklopedisi.org.tr/mostarli-hasan-ziyai, Erişim Tarihi: 22.05.2021).

GÜVEN, A. E. (2007). *Kayserili Şair Süleymân Hayri Bey ve Güvâh-ı Dil (Dîvân)*, Kayseri.

HADANOĞLU ÇAĞLAR, B. (2011). *Halil Bin Halil Efendizâde Sâlik Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

HARMAN, Ö. F. (1996). "Firavun", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 13, 118-121. (https://islamansiklopedisi.org.tr/firavun#1, Erişim Tarihi: 22.04.2021).

HARMAN, Ö. F. (2000). "İmrân", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 22, 232. (https://islamansiklopedisi.org.tr/imran, Erişim Tarihi: 22.04.2021).

HARMANCI, E. (2017). *Süheylî Ahmed Bin Hemdem Kethudâ Dîvân*, Ankara, (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55750,suheyli-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 15.03.2021).

İLGÜREL, M. (1989a). "Ahmed I", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2, 30-33. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-i, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

İLGÜREL, M. (1989b). "Ahmed II", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2, 33-34. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-ii, Erişim Tarihi: 01.09.2021).

İLGÜREL, M. (1997). "Hâkim Mehmed Efendi", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 15, 189-190. (https://islamansiklopedisi.org.tr/hakim-mehmed-efendi, Erişim Tarihi: 25.08.2021).

İNALCIK, H. (2019). *Şair ve Patron- Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*, Ankara.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fenayi-cennet-mehmed-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/halet-mehmed-said-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hayri-suleyman-hayri, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilmi-celebizade-ali-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/meshuri, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/neyli-mirzazade-ahmed-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rahmi-harputlu-hoca-rahmi-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/seyhulislam-yahya, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tecelli-abdulkadir-zulfikar-efendi, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/turabi-mustafa-celebi, Erişim Tarihi: 30.08.2021.

İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/vasik-ilahizade-madrubzade, Erişim Tarihi: 30.08.2021
İnternet: http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya-bey-dukaginzade, Erişim Tarihi: 30.08.2021
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/%C4%B0sr%C3%A2-suresi/2034/5-7-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/A'r%C3%A2f-suresi/1097/143-ayet-tefsiri, 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/263/256-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Enbiy%C3%A2-suresi/2590/107-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Fetih-suresi/4584/1-7-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Had%C3%AEd-suresi/5097/22-25-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/K%C3%A2f-suresi/4646/16-35-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/M%C3%BClk-suresi/5260/19-21-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/N%C3%BBr-suresi/2826/35-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Saff-suresi/5173/10-14-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi:
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/T%C3%AEn-suresi/6099/1-4-ayet-tefsiri, Erişim Tarihi: 10.04.2021.
İnternet: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Y%C3%A2s%C3%AEn-suresi/3738/33-36-ayet-tefsiri, Erişim tarihi: https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/N%C3%BBr-suresi/2826/35-ayet-tefsiri, 10.04.2021.
İnternet: https://sozluk.gov.tr/, Erişim Tarihi: 27.02.2021.
İnternet: https://sozluk.gov.tr/, Erişim Tarihi: 27.02.2021.
İPEKTEN, H. (2019). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul.
KAFALI, M. (1993). "Cengiz Han", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 7, 367-369. (https://islamansiklopedisi.org.tr/cengiz-han, Erişim Tarihi: 23.05.2021).
KARA, Ö. (2016). *Dîvân Edebiyatının Dinî Kaynakları*, İstanbul.
KARABOYUN, E. (2004). *Mehmed Fazıl Efendi Divan'ındaki Kaside ve Tahmislerin Transkripsiyonlu Metni,* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
KARACAN, T. (1991). *Bosnalı Alaeddin Sabit Divan*, Sivas.
KARACAN, T. (2008). "Sâbit", Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 35, 349-350. (https://islamansiklopedisi.org.tr/sabit--divan-sairi, Erişim Tarihi: 25.08.2021)
KARAHAN, A. (2006). "Nâbî", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 32, 258-260. (https://islamansiklopedisi.org.tr/nabi, Erişim Tarihi: 25.08.2021).
KARAKAŞ, E. (2008). *Racûlî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Estitüsü, Afyonkarahisar.
KARAKÖSE, S. (1994). *Nev'î-zâde Atâyî Dîvânı*, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
KAVAZ, İ., ONUR, N. (1996). *Harputlu Rahmî Dîvânı*, Ankara.

KAVRUK, H, SELÇUK, B. (2009). *Filibeli Vecdî ve Dîvân'ı (Metin-Dizin)*, Malatya. (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55912,filibeli-vecdi-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarih: 28.02.2021)

KAYA, A. (1999). *Dîvân-ı Selâmî (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya

KAYA, B. A. (2017). *Azmizâde Hâletî Dîvânı,* Sakarya. (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56159,azmizade-haleti-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 01.03.2021).

KAYA, B. A. (2020). *Osman Nevres Dîvânı*, Ankara (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/76247,osman-nevres-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 28.02.2021).

KAYAOKAY, İ. (2020). "Üsküdarlı Hakkı'nın Devlet Arşivlerinde Kayıtlı Sultân Abdülazîz Cülûsiyesi", *Kalemname*, 5 (9), 167-181.

KAZAN NAS, Ş. (2018). *Celilî Divânı (İnceleme-Metin)*, Ankara. (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59375,celili-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 28.02.2021).

KEKLİK, M. (2014). *Üsküplü İshak Çelebi Divan [Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin]*, Doktora Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bişkek.

KILIÇ, A. (1994). *Ahmet Neylî Divanı*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

KILIÇ, F. (2017). Âşık Çlbi Dîvânı, Ankara. (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55975,asik-celebi-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 28.02.2021).

KILIÇ, M. (1995). *Münîf Antakî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanının Tenkidli Metni ve İncelemesi,* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

KILIÇ, M. (1998). *Sâlik Efendi (Kasımpaşalı) Hayatı, Edebi Kişiliği, Divanının Tenkidli Metni ve İncelemesi*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

KOÇVER, A. (2008). *Mahmud Celaleddin Paşa Divanı İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

KOPARAN, B. (1995). *Cem'î Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Dîvânı'nın Tenkîdli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

KORTANTAMER, T. (1993). *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*, Ankara.

KURTOĞLU, O. (2004). *Lebîb Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük),* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KURTOĞLU, O. (2018). *Bosnalı Âsım Dîvânı* (İnceleme-Tenkitli Metin), Ankara. (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58698,bosnali-asim-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 28.02.2021).

KUT, G. (1989). "Ahmed Paşa, Bursalı", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2, 111, 112. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-pasa-bursali, Erişim Tarihi: 25.08.2021)

KUTLAR, F. S. (2017). *Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmî Dîvân*. (https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196126/arpaEmîni-zade-Mustafâ-sami-dîvâni.html, Erişim Tarihi: 01.03.2021).

KÜÇÜK, C. (1988). "Abdülhamid II", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1, 216-224. (https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulhamid-ii, Erişim Tarihi: 31.08.2021).

KÜÇÜK, C. (2003). "Mehmed VI", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 28, 422-430. (https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-vi, Erişim Tarihi: 04.09.2021).
KÜÇÜK, C. (2006). "Murad, V", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 31, 183-185. (https://islamansiklopedisi.org.tr/murad-v, Erişim Tarihi: 02.09.2021).
KÜÇÜK, S. (1994). *Bâkî Dîvânı*. Ankara.
KÜTÜKOĞLU, B. (1989). "Âlî Mustafa fndi", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2, 414-416. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ali-mustafa-efendi#1, Erişim Tarihi: 25.08.2021).
KÜTÜKOĞLU, B. (2006). "Murad III", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 31, 172-176. (https://islamansiklopedisi.org.tr/murad-iii, Erişim Tarihi: 02.09.2021).
LEVEND, A. S. (2018). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, İstanbul.
MEMİŞ, N. (2008). *Ferdi Abdullah Efendi ve Dîvânı (İnceleme-Metin).* Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
MERMER, A. (1997). *Karamanlı Aynî ve Dîvânı*, Ankara.
OKATAN, H. İ. (1995). *Kafzâde Fâ'izî Hayatı Eserleri Sanatı – Tenkitli Divan Metni*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
OKÇU, N. (2001). "İzzet Molla, Keçecizâde" *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 23, 561-563. (https://islamansiklopedisi.org.tr/izzet-molla-kececizade, Erişim Tarihi: 25.05.2021)
OKMAK, Ö. (2008). *Ahmed Bâdî Dîvânı (Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
OKUMUŞ, Ö. (1993). "Câmî, Abdurrahman", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 94-99. (https://islamansiklopedisi.org.tr/cami-abdurrahman, Erişim Tarihi: 25.05.2021).
OKUMUŞ, S. (2007). *Nebzî Divanı (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
OKUYUCU, C. (2004). *Ereğlili Türâbî Divânı*, İstanbul.
ONAY, A. T. (2021). *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul.
ORHAN, M. (2012). *Benderli Cesârî Dîvânı, Hayâtı, Dîvânındaki Mazmunlar, Dini-Tasavvufî Kavramlar ve İnsan*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
ÖNAL, S. (2010). *Hâtif, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin),* Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
ÖZCAN, A. (1991). "Asım Efendi, Çelebizâde", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 3, 477-478. (https://islamansiklopedisi.org.tr/asim-efendi-celebizade, Erişim Tarihi: 24.08.2021).
ÖZCAN, A. (1993). "Cülûs", Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 8, 108-114. (https://islamansiklopedisi.org.tr/culus, Erişim Tarihi: 18.10.2021).
ÖZCAN, A. (2003a). "Mahmud I", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 27, 348-352. (https://islamansiklopedisi.org.tr/mahmud-i--osmanli, Erişim Tarihi: 31.08.2021).
ÖZCAN, A. (2006). "Mustafa II", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 31, 275-280. (https://islamansiklopedisi.org.tr/mustafa-ii, Erişim Tarihi: 01.09.2021).
ÖZCAN, A. (2010a). "Süleyman II", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 38, 75-80. (https://islamansiklopedisi.org.tr/suleyman-ii, Erişim Tarihi: 01.09.2021).

ÖZDEMİR, M. F. (2015). *Servet Dîvânı (İnceleme – Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
ÖZDİNGİŞ, V. (1998). *Sabîh, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkîdli Metni*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
ÖZER, F. (2017). "16. Yüzyıl Türk Edebiyatı'nda Manzum Cülûsiyyeler", *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1(1), 1-14.
ÖZTEKİN, Ö. (2010). *Çelebizâde Âsım Divan*, Ankara.
PAKALIN, M. (1993) "Cülûsiyye Madd.", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1, 316.
PALA, İ. (2018). *Divan Edebiyatı*, İstanbul.
PALA, İ. (2020). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul.
POLAT, F. (2003). *Râmiz Mehmed Efendi Dîvânı (Edisyon, Kritik, Metin, İnceleme)*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
POYRAZ, Y. (2008). *Seyyid Mehmed Efendi (Hâkim) Yaşamı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı Üzerinde Bir Araştırma (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
SAĞLAM, H. (2011). *Abdî-i Karahisârî ve Divânı*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
SARICAOĞLU, F. (2007). "Osman III", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 33, 456-459. (https://islamansiklopedisi.org.tr/osman-iii, Erişim Tarihi: 02.09.2021).
SARIKAYA, E. (2008). *Ebubekir Celalî Divanı: Karşılaştırmalı Metin-İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
SEFERCİOĞLU, N. (2007). "Nev'î", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 33, 52-54. (https://islamansiklopedisi.org.tr/nevi--divan-sairi, Erişim Tarihi: 25.08.2021).
SERİN, S. (2007). *Diyarbakırlı Ali Emirî Divanı, İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
ŞAKİROĞLU, M. H. (1993). "Cem Sultan", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 7, 283-284. (https://islamansiklopedisi.org.tr/cem-sultan#1, Erişim Tarihi: 17.01.2022)
TANYERİ, M., TANYERİ, M. A. (1978). *Nev'î Divan*, İstanbul.
TARLAN, A. N. (2005). *Ahmet Paşa Divanı*, İstanbul.
TAŞ, H. (2004). *Vahyî Dîvânı ve İncelenmesi.* Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
TAŞ, H. (2012). "Vahyî", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 42, 451-452. (https://islamansiklopedisi.org.tr/vahyi, Erişim Tarihi: 26.08.2021).
TAŞDELEN, İ. (2014). *Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî Divanı (Transkripsiyonlu Metin ve Sadeleştirme)*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
TAŞKIN, G. (2009). *Çorlulu Zarifî Divanı: İnceleme-Edisyon Kritikli Metin*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
TIĞLI, F. (2006). *Bursalı Rahmî Çelebi ve Divânı,* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
TOPÇU, M. (1997). *Dîvân-ı Rızâyî*, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya

TOZLU, M. (2005). *Ebubekir Sâmî Paşa Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
TÖKEL, D. A. (2016). *Divan Şiirinde Şahıslar Mitolojisi*, İstanbul.
TUĞLUK, İ. H. (2010). "Divan Şiirinde Manzum Tebrik-nâmeler", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 42, 41-68.
TURAN, L. (1998). *Yenişehirli Avni Bey Divanının Tahlili (Tenkidli Metin) Encümeni Şu'arâ ve Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
TURAN, Ş. (1992). "Bayezid II", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 5, 234-238. (https://islamansiklopedisi.org.tr/bayezid-ii, Erişim Tarihi: 01.09.2021).
TÜRKYILMAZ, N. (2014). *Kemahlı İbrahim Hakkı ve Dîvânı*, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
ULUDAĞ, S. (1988). "Abdülkâdir-i Geylânî", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1, 234-239. (https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulkadir-i-geylani, Erişim Tarihi: 23.05.2021).
ULUDAĞ, S. (2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,* İstanbul.
UZUN, M. İ. (1996). "Firavun", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 13, 121-122. (https://islamansiklopedisi.org.tr/firavun, Erişim Tarihi: 22.04.2021).
ÜNVER, İ. (1991a). "Aynî, Ayıntablı", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, 270-271. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ayni-ayintabli, Erişim Tarihi: 24.08.2021).
ÜNVER, İ. (1991b). "Aynî, Karamanlı", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, 273. (https://islamansiklopedisi.org.tr/ayni-karamanli, Erişim Tarihi: 25.08.2021).
VURAL, R. (2019). *Dürrî Ahmed Efendi Divanı (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
YAĞCI, Ö. G. (2006). *Mehmed Şerif Efendi Divanı (İnceleme – Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
YAVUZ, K. (2009). "Frengistan'da Ağlayan Bir Şair: Ölümünün 515. Yılında Cem Sultan", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 40, 272-308.
YAZGAN, B. (2011). *Halil Bin Halil Efendizâde Sâlik Divânı*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
YENİKALE, A. (2017). *Sünbülzâde Vehbî Dîvânı*, Ankara. (https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56212,sunbulzade-vehbi-divanipdf.pdf?0, Erişim Tarihi: 01.03.2021).
YERDEMİR, F. (2007). *Rehâyî Divanı İnceleme-Metin-Dizin*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
YILDIZ, E. (2020a). "Rufâ'î'nin Hüsrev Paşa'ya Sunduğu Manzum Tebriknâme", *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 95-110.
YILDIZ, E. (2020b). "Sultan III. Mustafa'ya Sunulan Cülûsiyyeleri İçeren Bir Mecmua", *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, 6(12), 130-151.
YILDIZ, S. (2002*). XVIII. Yüzyıl Divan Şairi Şâkîr Hayatı, Eseri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
YILMAZ, K. H. (2011). *Hâmî Ahmed (Diyarbekrî) Dîvânı İnceleme-Metin.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
YILMAZ, M. (1992). *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler*, İstanbul.

YILMAZ, M. (2010). *Sehî Bey Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
YILMAZER, Z. (2006). "Murad IV". *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 31, 177-183. (https://islamansiklopedisi.org.tr/murad-iv, Erişim Tarihi: 02.09.2021).
ZÜLFE, Ö. (1998). *Nâşid Dîvânı*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
ZÜLFE, Ö. (2006). "Nâşid", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 32, 434-435. (https://islamansiklopedisi.org.tr/nasid, Erişim Tarihi: 01.08.2021).

EKLER

EK-1. CÜLÛSİYE METİNLERİ

15. YÜZYIL CÜLÛSİYELERİ

1. Ahmed Paşa

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Bâyezîd

Çıkdı devlet tahtına Şeh Bâyezîd
Ol culûs itdi cihân bahtın sa'îd

Yazdı levh üzre kalem târîhini
Kayser oldı Ruma Sultân Bâyezîd (Tarlan, 2005)

2. Karamanlı Aynî

Elâ iy Hüsrev-i Dârâ-yı devrân
Cihân mülkinde sultân bin sultân

Hayât-ı memleketde zât-ı menşûr
Berât-ı saltanatda adı 'unvân

Fidâ-yı gerd-i râhuñ cân u dil-hâ
Nisâr-ı hâk-i pâyuñ genc-i imkân

Kapuñdur kıblesi her şeş cihâtuñ
Sücûd eyler aña her heft eyvân

Halâyık iy felek-ârâ-yı hurşîd
Dutar encüm-sıfat kapuñda dîvân

Hayâl-i rûy u mûyuñ itdi mâhı
Felekde gâh gûy u gâh çevgân

Şehenşâh-ı zamânuñ sensin iy şeh
Muvakkatdur seninçün işbu ezmân

Nasîbi her şehün tâli'de ammâ
Senün 'âşırda hisseñ sehm-i fermân

Meger hışmuñ ezel eflâke düşdi
Anuñçün tâ kıyâmet kaldı lerzân

Sen ol şehsin ki ayaguñ topragınuñ
İder gerdin kevâkib kuhl-ı a'yân

Nazîrüñ görmedi devrinde eflâk
Nazarlar gördi gerçi çok devrân

Şehâ el-kıssa diñle bir hikâyet
Mevâki'den ne vâki' oldı destân

شبسی در عالم معنای ارواح
همآی روح من مىكرد طىران

رسىدم جای ناكه دىدم آنجا
همه خندان وخرم باغغ وبستان

مكر فردوس اعلا بوده آنجای
در انجا جمع كشته حور وغلمان

همه در سور معنی صورت ارآی
همه فرخنده و شادان و خندان

همی كفتند ىبشّرهم برحمه
همی كفتند من الله ورضوان

همی از تهنیت كفتند خبرها
همی رفتند در ان روضه خرامان

همی سفتند در مژده بشادی
همی كفتند بشارتها برضوان

بكفتند یا مبشر البشاره
بكو در عالم ناسوت وانسان

شود پیدا دری یاكیزه جوهر
زصلبشاه جم در ملك یونان

شنفتن این سخن بید ار كشتم
بیادم مطلعی آمد درآن آن

Yine bir âftâbı çarh-ı gerdân
Sa'âdet matla'ından itdi tâbân

Yine burc-ı şerefden togdı bir mâh
Ki mislin görmedi 'ömrinde devrân

Sa'âdet makdeminden buldı Bercîs
Cemâlin gördi Nâhîd oldı handân

Gözinden şîveler ögrendi Behrâm
Saçından bûyı aldı reng-i Keyvân

Sebak aldı cemâlî defterinden
‘Utârid bağladı vasfında dîvân

Aña beytü’l-kamer ferhunde-tâli’
Zihî tâli’ zihî lâmi’ zihî şân

Şerefde müşterî vü tâli’inde
Zihî sâhib zihî kâlıb zihî cân

Cihânda tâli’-i mes’ûd dirler
Bu tâli’dür bu tâli ‘aña bürhân

Ne tâli’dür kıyâs it iy müneccim
Bu biş heylâc olupdur anda yeksân

Biri sehm ü biri cüz’ ü biri hadd
Biri mâh u biri mihr-i dırahşân

‘Atıyyet-bahş olup sehmü’s-sa’âdet
Hayât-ı câvidânî eyler ihsân

Tılısm-ı şîr oldı beyt-i mâlî
Bağışlar niçesi genc-i firâvân

Çü enbâr-ı sa’âdet hûşesinden
Pür olmışdur ser-â-ser beytü’l-ihvân

Kodı keffinde mîzân şark u garbı
Zuhal emlâki içün oldı vezzân

Tarabnâk oldı zühre pencüminde
Neşâtından toludur çâr erkân

Gümândur hânesi çâkerlerinüñ
Muhaldur bendesi olursa kurbân

Cedîdür beyt-i enbâzı vü mirrîh
Mu’înîdür mu’ayyen rûz-ı meydân

Ne gam ger sâmini burc-ı Zuhalse
Toludur Delvi anuñ âb-ı hayvân

Temeyyüz hânesidür Hût u Bercîs
Virür ‘ilm-i ledünden aña bürhân

Güneşdür saltanat burcında vâlî
حكمنا غير منه ليس سلطان

N’ola devletlü olsa dost-dârî
Sa’âdetden toludur beytü’l-a’vân

‘Adûnuñ hissesi çün tev’emândur
Dü-nîm olsa n’ola tîğında yeksân

Ne tâli’dür bu kim heylâc-ı kâmil
Ne tâli’dür bu kim yok bunda noksân

Bu bir tâli’ durur kim ked-hüdânın
İder âhir yidi iklîme sultân

Bi-hamdi’llâh hümâyûn devlet ile
Bu tâvûs-ı sa’âdet kıldı cevlân

Cülûs itdi mübârek tâli’iyle
Vilâdet tahtına sultân Oğuz Han

Vilâdet Kâ’besinde oldı târîh (885)
امام طیب من آل عثمان

Dahı bir târîhi nûr-ı güher-tâc (885)
Mürebbîdür ana eyyâm-ı Nisân

Safer ayında gündüz toğdı ol mâh
Müşerref oldı andan mâh-ı Şa’bân

Yine vasfında ol çeşmi gazâlün
Gel âğâz eyle bir matla’ gazel-hân

Dehânı muzmeridür genc-i pinhân
Kemendi mazharıdur şâh-ı mârân

Saçı gül-nârı üzre müşg ü sünbül
Beni ruhsârı üzre ‘anber-efşân

Yüzinden buldı güller hoş-tarâvet
Sözinden oldı bülbüller hoş-elhân

Dişinün dâyesi dürdânelerdür
Lebi lâlâsıdur yâkût u mercân

Müneccim ivme bu bir mâh-ı nevdür
Gözet bir niçe gün tâ ola tâbân

Kader sabr it kazâdan kudretin gör
Vilâyetden ne takdîr itdi Yezdân

Bu garrâ beççe-i şîr ivme bir gün
Sa’âdet-bîşesinde ola gurrân

Açılsun işbu gonca ivme bülbül
Güli itsün seni devrinde gûyân

Eyâ zulmüñ marîzı ivme bir gün
Ola emrâz-ı zulme ‘adl-i dermân

Düri maksûd umarsañ ivme gavvâs
Temevvüc ide bir gün işbu ‘ummân

Budur ol şeh bunuñdur şark u garbı
Cihânuñ ser-be-ser tâ hadd-i ‘imrân

Bunuñdur rub’-ı meskûn u ekâlîm
Bunuñdur sath-ı arz üstinde büldân

Bunuñdur taht-ı Rûm u taht-ı Ervâm
Bunuñdur mülk-i Mısr u silk-i Ken’ân

Budur ol âhu-çeşm ü şîr-efken
Bunuñdur ‘âkıbet iklîm-i Şirvân

Bunuñdur Hıtta-i Tâyif ser-â-ser
Bunuñdur Hind ü Sind ü Fürs ü Kirmân

Bunuñdur Çin ü Maçin deşt-i Kıfçak
Bunuñdur kişver-i İrân u Turân

Bunuñdur mülk-i Harzem ü Buhârâ
Semerkand u Herât u şehr-i Cürcân

Bunuñdur cümle-i magrib temâmet
‘Irâkeyn ü Hucend ü mülk-i Kırvân

Bunuñ emlâkinüñ dercinde hadd yok
Bunuñ eflâkinüñ burcında pâyân

Bunuñdur berre vü Sevr ile Cevzâ
Seretân u Esed ‘Azrâ vü Mîzân

Bunuñdur ‘Akrep ü Kavs ü Cedî hem
Bunuñdur Delv ü Hût u Sa’d u Su’dân

Bunuñdur mihr ü mâh u tîr ü Mirrîh
Bunuñdur kasr-ı eflâk üzre Keyvân

Bunuñ vasfında aklâm olsa eşcâr
Yetişmez ger mürekkeb olsa bahrân

Ne bunuñ devletinde var gâyet
Ne binüm mihnetümde hadd u pâyân

Hudâvendâ nifâk ehli benümçün
Dimişler oldı senden rûy-gerdân

Bi-hakkın zât-ı pâk-i hayy u kayyûm
Bi-hakkın zi'l-celâl u Rabb u Sübhân

Bi-hakkın râzıkı'l-erzâk-ı mahlûk
Bi-hakkın hâlıkı'l-ahlâk-ı insân

بحق آن نبی که بر براقی
همه ملك سمارا کرد سیران

بحق ادمی که کشت عاصی
ظلمنا کفت وشد مغفور عصیان

بحق آن پیمبر که جهانرا
دعآیش کرد یکسر غرق طوفان

بحق آن علیی یمنی ادریس
بحق آن حکیمی یمنی لقمان

بحق آن نبی که نار غرود
زقلنآي الهش شد کلستان

بحق آنك در وایء ابطح
با خلاص واردات کشت قربان

بحق یوسف مصری و یعقوب
بحق دلو وچاه وبیت احزان

بحق آن شعیب و کوسفندش
بحق انك اورا کشت چوبان

بحق صالح وصخرآ و ناقه
بحق هود و داود و سلیمان

بحق آن صبوری درد مندی
که در محنت نکرده آه وافغان

بحق طور سینا و انا الله
بحق موسی و هارون عمران

بحق آن ید بیضآ که حق بود
بحق آن عصا که کشت ثعبان

بحق آنك یحیی و زکریاست
دکر آنان که خوردند آب حیوان

بحق آنك روح الله کفتند
که درمهر صباوت بود کویان

بحق حآ و میمی یعنی احمد
که احد را حرف میمش کرد پنهان

بحق آن رسول شاه لولاك
که قلبش محزن و حی است و قران

بحق چار یار ان الور العزم
که هستند ای اهل اعیان

بحق آن علی که ابن عمّست
ولیّ المرتضی جد امامان

بحق آن سعیدی کشته مسموم
بحق آن شهیدی کشته عطشان

بحق آنك نازل شد بجبریل
بحق آنك قاتل شد ببرهان

بحق سورهء سبع المثانی
بحق الیاسین ال عمران

بحق جیم و میمی لوح محفوظ
بحق نون و صاد و نور فرقان

بحق آیت انعام و اعراف
بحق سورهء اخلاص و رحمان

بحق آن دو پنج وآن دو پنجاه
بحق آن چهار و هفت عنوان

بحق نور اجرام کواکب
بحق آنك کفت ایزد بحسبان

بحق رکن اعظم اب زمزم
بحق روی خندان چشم کریان

بحق لذت اثمار جنات
بحق رنك و بوی ورد و ریحان

بحق خوان آن جنتت که عد نست
نیم در نعمتت ای شاه کفران

من از در کاه توسر بر نیارم
من از قبله نباشم روی کردان

اویس سلطنت هستی تواکنون
منم در خد متت امروز سلمان

کجا ترکت کنم از هر طرف دوست
توبحر قلزمی من جوی جویان

جدایی که شود از خدمتت شاه
جدا کردد مکر ازقالبم جان

Cüdâm olsun cüdâlık isteyenler
Kapuñdan bir nefes iy şâh-ı Yunân

Kesilmez dâmenüñden el kesilse
Kalur vallâhi kesseñ elde dâmân

Senüñ perverde-i ni'metleründür
Tenümde mağz-ı a'zâ hûn-ı şiryân

Şehâ 'afv it kemâl-i şevkatüñden
Kuluñum oldısa hıdmetde noksân

Olurdı rahmet-i Allâh zâyi'
Eger olmasa idi cürm ü 'isyân

Bu cân genc-i İlâhuñ mahzenidür
Tılısm-ı günc-i göñlüm itme vîrân

Kapuñda ehl-i fazl ihsân kulıdur
Kuluñum ben de şâhâ eyle ihsân

Bilürsin çünki yokdur 'arza hâcet
Bir olmaz nîk ü bed dânâ vü nâ-dân

Eyâ vuslat şehî tapuñdan ayru
Neler itdi baña eyyâm-ı hicrân

Geh itdi nâr-ı mihnet cânda ihrâk
Geh itdi seyl-i zillet dilde tuğyân

Harîmi vuslatundan ayru çün ney
Firâk itdi beni her demde nâlân

Eyâ dâmân-keşîde serv elüñden
Çü gül çâk eyler âhir girîbân

Nemek hakkını bilmezler kapuñda
Dü-nânı çok görürler baña dûnân

Tapuñda kullaruñ hep tok u tonlu
Velî ben bî-nevâyam aç u ‘uryân

Ta’accüb itme bu ahvâle iy şâh
Dimişlerdür meseldür ehl-i ‘irfân

Kemâl ehli tuş olmaz kuskunına
Eger gökden yere yagarsa pâlân

Mahaldür dest-gîr ol kıl tarahhum
Emîr üftâdene iy mîr-i mîrân

Saña cân yalvarur iy yâr-ı bâver
Saña dil yalvarur iy cân-ı cânân

Çün ıssınuñ olur eski ‘ayblu
Senüñdür ‘Aynî iy devletlü sultân

Toğar tâ şâm ile mâhuñ hilâli
Toğar tâ subh ile mihr-i dırahşân

Tevellüd tâ bilür kân u nebâtât
Tenâsül tâ görür insân u hayvân

Olur tâ dünyede her dürlü millet
Cühûd u Gebr u Tersâ vü Müselmân

Hemîşe neslüñ olsun hayrü’l-evlâd
Hemîşe asluñ olsun hayrü’l-insân

Bağışlasun Oğuz Han saña Allah
Seni devletlü hana yüce Sübhân

Bu olmışdur du’â zımnında tazmîn
İlâhî ‘âkıbet Mahmûd kerd ân (Mermer, 1997)

16. YÜZYIL CÜLÛSİYELERİ

1. Âşık Çelebi

Sa’âdet rahşı sür meydân senündür
Şecâ’at topın ur çevgân senündür

Bu gün âyin ile erkân senündür
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Sunuldı destüne mühr-i Süleymân
Mutî’-i emrün oldı ins ile cân

Melekler kaldı k’ola bende fermân
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Çün itdün taht-ı şâhîye culûsı
Önünde itdi şehler câblûsî

Kapunda kıldı ‘âlem hâk-bûsı
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Nişâne irişüp tîri du’ânun
Kemânı elde yasıldı kemânun

Oturdı yirine cânı cihânun
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Münevver şem’-i eyvân-ı şerefsin
Dür-i pâkîze-i âlî sadefsin

Selefden hak bu kim hayrü’l-halefsin
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Bu gün nakd-i Süleymân-ı zemânsın
Nerîmân yâdigârı Kahramânsın

Ferîd-i dehrsin sâhib-kırânsın
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Melekler hizmetüne varıcıdur
Hudâ yardımcı tâli’ yarıcıdur

Sana inkâr idenler hâricîdür
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Gelüp insâfa devrân geçdi becden
Niçe Bagdâd yâ gülşen döndi becden

Didi gadr ile kul kapusı geçden
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Bir elde câm tut bir elde şemşîr
İdüp seyrân-ı ‘âlem ol cihângîr

Muvâfık oldı tedbîr ile tâkdîr
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Çü sensin şâh-ı merdân şâh-ı Yezdân
Degül rûbeh yanunda genc arslan

Kaşanur heybetünden şîr-i ner kan
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Elünde tîg-i zer mey câm-ı Cem kıl
Senündür Rûm âheng-i ‘Acem kıl

Kızıl başun vücûdını ‘adem kıl
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Deden oklı şikârîdür kızıl baş
Baban bend urdı ‘âlem didi sabaş

Hakundur sen idersen küşte bin baş
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Çün evvel kâr-ı Kirdârun gazâdur
Mukarrer rehberün lutf-ı Hudâdur

Libâs-ı şâhî teşrîf-i gazâdur
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Çü sensin zıll-ı Hak dâdâr-ı dâver
Vücûdun oldı halka sâye-güster

N’ola gölgende hoş geçsek gedâlar
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Nigîn-i tâc u tahtı Hak tebârek
Vücûd-ı pâküne ide mübârek

Gubârun ola çarha tâc-ı târek
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Kapunda ‘Âşık ser-sebz gûyâ
Olur medhünle bir tûtî-i gûyâ

Anı en’âmun ile kıl şeker-hâ
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Silahdârun agâsı oldı Mirrîh
İde a’danı tâ tîgiyle tevbîh

Culûs-ı tahta ‘Âşık didi târîh
O gün Sultân Selîm devrân senündür

Zıll-ı ilâh bâdâ
974/1566-1567 (Filiz, 2017)

2. Bâkî

Bi-hamdi’llâh şeref buldı yine mülk-i Süleymânî
Cülûs itdi sa’âdet tahtına İskender-i sânî

Togup gün gibi zerrîn tâc ile burc-ı sa’âdetden
Yitişdi şarkdan garba ziyâ-yı ‘adl u ihsânı

Beşâretler zemîne âsmânuñ gözleri aydın
Cihânı rûşen itdi pertev-i envâr-ı Yezdânî

Perî gözden nihân olmak ne mümkindür zamânında
Cihânı şöyle nûrânî kılupdur rûy-ı rahşânı

Metâ’-ı ma’rifet geldi revâcın buldugı demler
Zer-efşân eylesün nergisler evrâk-ı gül-istânı

Biraz uyhu yüzin görsün felekde dîde-i encüm
Ki çeşm-i baht-ı bî-dârı yiter dehrüñ nigeh-bânı

Hudâvend-i cihân sultân-ı ‘âdil şâh-ı deryâ-dil
Ser-efrâz u serîr-efrûz-ı tâc u taht-ı sultânî

Penâh-ı dîn ü devlet pâdişâh-ı âsmân-rif’at
Cenâb-ı Şeh Selîm ibni Süleymân Han-ı ‘Osmânî

Şehenşâh-ı hümâyûn-tâli’u ferhunde-tal’atdur
Cihân-ı saltanatda ol sa’âdet tahtınuñ hanı

Elinde Hazret-i Dâvûduñ âhendür ki mûm oldı
Ziyâ-bahş olsa âfâka n’ola şemşîr-i bürrânı

Su gibi nâr-ı kahrından erîr bir demde Rûyîn-ten
Tokınsa şu’le-i şemşîri nerm eyler Nerîmânı

İner Seyf âyeti gibi ser-i a’dâya şemşîri
Hadîs-i tîg-i pulâdın nice şerh ide Kirmânî

‘Alevlerdür duhân içre görinür tîgler gûyâ
Ne dem gerd-i siyâhı rezm-gâhı kılsa zulmânî

İderler reh-nümâlıklar ‘adem mülkine a’dâya
Guzâtuñ ellerinde nîzeler şem’-i şeb-istânî

Müselles gösterür dâyim temaşa eyleseñ elde
Meger kim pâre-i elmâsdur câm-ı dırahşânı

Hudâvendâ sen ol çâpük-süvâr-ı mülk ü devletsin
Ki rahş-ı himmetüñ evvel kademde aldı meydânı

Semender-veş semendüñ yanar od içre atar kendin
Su gibi akıdur degse şirâr-ı na’li sindânı

Felekler farkına basdı kadem devrüñde fazl ehli
Nice pâ-mâl ide dünyâ-yı fânî ehl-i ‘irfânı

Kef-i cûduñ keremler kim kılupdur ehl-i ‘irfâna
Ol ihsanı gül ü nesrîne kılmaz ebr-i nîsânî

Sehâ resminde haddinden tecâvüz eylemez deryâ
Kef-i cûduñ taşar gatmaz kerem vaktinde ‘ummânı

Perîşân itmedi devrüñde hergiz kimseyi kimse
Meger meclisde yârân-ı safâ gül-berg-i handânı

Kafâ-dâr oldılar şîr ü peleng âhûya sahrâda
İderler şol kadar şimdi ri’âyet hakk-ı ‘Îrânı

Felek gırbâl ile zer buldı dirler hâk-i râhuñda
Miyân-ı hâlede seyr eyleyenler mâh-ı tâbânı

Aña her gûşeden bir ta’ne taşın kondururlardı
Nigînüñle mu’ârız görseler mühr-i Süleymânı

Sabâ gibi güzâr itdüm seher gül-zâr-ı medhüñde
Bu ebyâtı terennüm kıldı bir mürg-i hoş-elhânî

Nihâl-i hiz-hırâmuñdur cihân gül-zârınuñ bânî
Müsellemdür saña âyîn ü üslûb-ı cihân-bânî

Cünûnın gördiler cûlar nihâl-i sîm-sîmâñâ
Gümiş zencîr ile bend itdiler serv-i hırâmânı

Gedâ-yı âsitânuñ âsmâna ser-fürû kılmaz
Begenmez hâsılı kem-ter kuluñ eyvân-ı Keyvânı

Senâ-hânuñ olurdı mâh-ı Ken'ân tal'atuñ görse
Saña Yûsuf diyeydi iller aña Yûsuf-ı sânî

Getür câm-ı sürûr-encâmı ey sâkî yiter çekdük
Cefâ-yı devr-i gerdûnı belâ-yı çarh-ı gerdânı

Benem ol 'âşık-ı şûrîde kim turmaz revân eyler
Dilinden Âb-ı hayvânı gözinden dürr-i galtânı

Zuhûr itdi zahîrüñ sırrı tab'-ı nükte-dânumda
Akıtdı kendüye şi'rüm revân-ı pâk-i Selmânı

Belâgat kûsın urdum hüsrevâne heft kişverde
Suhan menşûrına çekdüm bu gün tugra-yı Hâkânı

Egerçi pîr-i dânâdur göñül fenn-i belâgatda
Velî olmaz deb-istân-ı senâñuñ tıfl-ı nâ-dânı

Nisâr-ı şaha lâyık mümkin olsa bir güher bulmak
Kazardum tîşe-i endîşe birle kân-ı imkânı

Du'â-yı devlet-i şâh-ı cihâna başla ey Bâkî
Hudâ pâyende kılsun tâc u taht-ı zıll-ı Yezdânı

Zümürrüd tahtına çıkdukça şâh-ı leşker-i encüm
Cihânı efser-i zerrîn ile kıldukça nûrânî

Ser-efrâz ol serîr-i saltanatda gün gibi dâyim
Münevver kılsun ikbâlüñ bu nüh fîrûze eyvânı

Ziyâ-bahş ol rikâbuñ şu'lesinden mâh u hûrşîde
Semend-i bahtuñ itsün 'arsa-i 'âlemde cevlânı (Küçük, 1994)

3. Bursalı Rahmî Çelebi

Târîh-i Rahmî Berâ-yı Cülûs-ı Vezâret-i Mehemmed Pâşâ

Bir seher 'ibret-ile eylerken dehre nazar
Gaybdan gûşuma irişdi o demde bu nidâ

Âsaf-ı şâh-ı cihân oldı didi ragbetle
Bir kerem kânı ki hem şânı 'atâ kân-ı sehâ

Tas-ı çarhı yiridür çekerse âvâzesi ger
Su gibi saldı bu gün gündeb-i gerdûna sadâ

Cümle esrâr zamîrine olupdur ma'lûm
Âsitanı n'ola olursa medâr-ı 'ulemâ

Kevkeb-i bahtına hem burc-ı sa'âdet menzil
'Ömrini devlet ile tâ ki ziyâd ide Hudâ

İltifatıyla şeref bulsa n'ola ehl-i kemâl
Pertev-i mihrle gülzâr bulur neşv ü nemâ

Sadef-i bahr gibi gûş idicek bu güheri
Cûşa geldi dil ü cân nite ki ka'r-ı deryâ

Niçe dür her biri bir necm-i dırahşanda durur
Pertev saldı göñül 'âlemine hayli ziyâ

Tarh idüp sırrını devrân didiler târîhin
Lâyık-ı mühr-i Süleymân Mehemmed Paşa 973/1565-1567 (Tığlı, 2006)

4. Celîlî

Şehenşâh-ı cihân Sultân Selîm ol
Ki teşrîf eyledi taht-ı kudûmı

Çün oldı şehryâr-ı mülket-i Rûm
Didüm târîhi "şâhenşâh-ı Rûmı"
شاهنشاه رومی (H.918/ M.1512) (Kazan Nas, 2018)

5. Çorlulu Zarîfî

Der Vasf-ı Sultânü'l-a'zam ve Hakanü'l-mufahham Sultân Murâd Han İbn-i Sultân Selîm Han Halled'allahu Devletehu İlâ-inkırâzi'd-devrân

Ne şeh belk'âfitâb-ı Müşterî-baht
Kamer-tâc u Zühâl-rif'at felek-taht

Hümâyûn-kevkeb ü hûrşîd-tal'at
'Utârid-menzilet Mirrîh-heybet

Kaçan gün gibi ol ferhunde-tâli'
Sarâyı matla'ından olsa tâli'

Temâşâsına yirden bulmayup râh
Felek tamına agar mihr ile mâh

Bugün yâ Rab çü kılduñ anı mergûb
Kerem kıl yarın it hâlin dahı hûb

‘Aceb mi her murâdın virse Hâlık
Ki kâm andan alur cümle halâyık

N’ola olsa ‘Ömer-’adl ol ‘Alî-şân
Kim oldur iftihâr-ı Âl-i ‘Osmân

N’ola ‘adlinde mûr olsa du’â-hân
Nişîmendi durur taht-ı Süleymân

N’ola küllî söyünse zulm nârı
Ki âb-ı ‘adli bahr u berde cârî

Virelden tabl-ı ‘adli dehre âvâz
Hevâya kimsene uymaz meger sâz

Hudâ kıldı çü anı Hüsrev-i dîn
Revâdur itse dâ’im ‘adl-i şîrîn

Cihânda şol ki adı sîm ü zerdür
Eşigüñde bir avuç hâk-i derdür

Kime kim desti lutfı virse genci
Ölince görmez artuk fakr u renci

Sular kim derd-i fakra mübtelâdur
Eşigi anlara dârü’ş-şifâdur

‘Azîz itmişdür anı eyle Sübhân
Ki kem-ter bendesidür Mısr-ı sultân

Ne Mısr u Şâm ‘âlem çâkeridür
Cihân serverleri fermân-beridür

Muhassal bir şeh-i a’zamdur ol kim
Mutî’idür ser-â-ser yedi iklim

İderken vasfına cân ile ikdâm
Dilüme bu kaside oldı ilhâm (Taşkın, 2009)

6. Filibeli Vecdî

Vezir-i a'zam İbrâhim Paşa Hazretlerine Virilmişdür

Bi-hamdi'llâh yerin buldı vezâret
Oturdı sadre ol sâhib-sa'âdet

Cülûsı oldı şa'bânuñ beşinde
Hezâr ü çâr idi târîh-i hicret

Nihâd-ı nîk-şân dâmâd-ı sultân
Kerîmü'l-hâsle İbrâhîm-hillet

Vezîr-i a'zam-ı sultân-ı a'zam
Zahîr ü dest-gîr-i hayr-ı ümmet

Mahall-ı ma'delet cây-ı emânî
Mekân-ı mekremet kân-ı fütüvvet

Seniyyü'l-vasf sâmiyyü'l-esâmî
Semiyy-i sünni-i [?] sâhib-sekînet

Vücûd-ı cûd-bahşı biñ başında
Olupdur mü'minîne elf-i ni'met

Gelür her yüz yıl olsa bir müceddid
Diyü buyurdı sultân-ı risâlet

Saña buyruldı hâlâ emr-i tecdîd
Cezâke'llâh zihî mecd ü siyâdet

El elden üstün olup râst geldi
Benân-ı pâküñe mühr-i hilâfet

Cenâb-ı kudsüñe olsun Hudâyâ
Hedâyâ-yı sipâs u şükr ü minnet

Ki virdüñ bu vezîr-i bî-nazîri
İder şer' ile kânûnı ri'âyet

Dırâz it 'ömrini hırsını az it
Yapılsun devletinde bâb-ı rüşvet

Mübârek eyle ol mühr-i kerîmi
Be-hakk-ı hâtem-i hatm-i nübüvvet

Bulup 'âlem nizâm u intizâmı
Safâ kesb itdiler erkân-ı devlet

Ri’âyetler görüp hayl-ı re’âyâ
Cihân halkına geldi istirâhat

Ümîd oldur cerâhât-ı sinâna
Veriser iltiyâm ol hoş-cibillet

Görilür nîk ü bed el-hamduli-llâh
Sorılur hep sakâmet istikâmet

Mübârek oldı sultânum cülûsuñ
Bu dîn a’dâsına irdi hezîmet

Açıldı râyet-i nasru’n-min-Allah
Virildi destüñe a’lâm-ı nusret

Ola hâşâ ki mahfî kalb-i pâke
Ki şükr ile olur ni’met ziyâdet

Velî bu ni’metin şükrin sorarsañ
Re’âyâyı sıyânetdür sıyânet

‘Umûmen ehl-i ‘ilm olan gürûhuñ
Virüp her birisine istimâlet

Kazâya ugramışlardur kuzâtuñ
Libâsın eyle kutnî-i ‘inâyet

Husûsâ Vecdî-i zâr u zebûnuñ
Sorup hâlini muhkem ihtimâ et

Du’â birle kılalum kasr-ı kıssa
Du’âdur fi’l-hakîka söze gayet

Hudâyâ devletini dâ’îm eyle
Semîsi gibi makbûl-i enâm et

İlâhî zılluñı memdûd eyle
O zılda cümlemüz âsûde-hâl et (Kavruk, Selçuk; 2009)

7. Filibeli Vecdî

Aradık rûz u şeb bir âftâb-ı ‘âlem-ârâyı
Bi-hamdi’llâh ki bulduk ol mehi arayı arayı

Şitâdan olmış idük nâ-gehân bir hüsrev-i hâver
Tulû’ itdi Mesîhâ gibi ihyâ kıldı mevtâyı

Nisâr-ı şâh içün açdı felek gencînesin saçdı
Nukûd-ı sîme gark itdi toyurdı ehl-i dünyâyı

Ser-â-ser yeryüzini çarh-ı atlas eyledi tezyîn
Degül berf ayagına döşedi sîmin dibâyı

Beşâretler dil-i erkâna a'yânuñ gözi aydın
Ki kuhl-i hâk-i pâyı rûşen itdi çeşm-i dünyâyı

Ne ni'metdür cülûs-ı hazret-i Sultân Muhammed Han
Niçe bir zevke irişdi halk unutdı gayrı yagmayı

Kabâ-yı saltanat boyınca biçilmiş libâsıdur
Mübârek eylesün Hak tâc u taht-ı behcet-efzâyı

Libâs-ı pâdşâha bir kad-i bâlâya lâyık kim
Giyürdi hil'at-i 'adli tonatdı efkâr u bâyı

'Aceb sâhib-nazar kân-ı güher bir pâdşâhdur kim
İder yâkût-ı ahmer bir nazârda seng-i hârâyı

Cemâl-i bâ-kemâlin gör eger görmek murâduñsa
Kemâl-i kudret ü sun'-ı Cenâb-ı Hak Te'âlâyı

Kadi ra'nâ ruhı zîbâ mehâsin müctemî' olmış
Ser-â-pâ ahsen-i takvîmdür seyr it bu sîmâyı

Hat u hâl ü ruh-ı âl u dehân u çeşm u ebru leb
'Aceb cem' eylemiş vechüñ şehâ esmâ-i hüsnâyı

Dinilmez vasf-ı reftârı gider serv-i hırâmânı
Şeker-rîz olsa güftârı ko tûtî-i şeker-hâyı

Edâ-yı dil-pezîr ile kelâm-ı rûh-bahşını
İşidenler ferâmûş itdi enfâs-ı Mesîhâ'yı

Nedür nazm-ı dürer-bârı veyâ nesr-i le'âlîsi
Gelüp görsün Nizâmî nazm-ı mürvârîd-inşâyı

Hat-ı anber-feşânın görse Abdullâh ile Yâkût
Biri 'abd-i mekâtib birisi olurdı sevdâyî

Huzûrında dahı bir nesne yok ismiyle ma'lûmı
Meger itmişdür üstâd-ı ezel ta'lîm-i esmâyı

Ne dir üslûb u âyîn-i cihân-bânı eger görse
Bu o dirdi selâtin-i cihân dârât-ı dârâyı

'Arûsunı felek hem bezm-i sultânî nedür görsün
Getür sultân Hüseyn-i Baykara-yı meclis-ârâyı

Şecâ’atde añılmaz oldı adı Rüstem-i Zâl’üñ
‘Adâletde unutdurdı Enûşirvân-ı kisrâyı

Tabanca yimedi kimse meger üstâd elinden def
Şehâ zâr itmediler devr-i’adlüñde meger nâyı

Semend-i dil-pesende şeh-süvârum ger süvâr olsa
Burakâsâ felek-fersâ olur gör ‘arş-peymâyı

Şikâra salsa şâhînin o şeh-bâz-ı ser-efrâzum
Alur minkâr-ı ‘ukâbı kapar simûrg u ‘ankâyı

Eger baş egmez ise Han-ı Özbek âstânına
Virür ednâ gulamuña Semerkand u Buhârâ’yı

Saña ‘asker kılıç çekmek ne lâzım ……
Şu’â-i seyf-i meslûluñ helâk eyler hod a’dâyı

Okunaksız.

Alup etfâl-ı küffârı esîr-i ehl-i İslam it
Diyâr-ı küfri feth eyle mesâcîd kıl kilîsâyı

Ne kudretdür ki serdârı kılur a’dâsını berdâr
Alup dâr u diyârın tar ider başına dünyâyı

Sinân Paşa-yı a’zâm ‘avn-ı Hak ile varup aldı
Kral-ı bed-fi’âlüñ kal’asın kırdı ……

‘İnâyeti birle kökinden kazmak isterseñ
‘Adû-yı dîne irsâl it şehâ Ferhâd Paşa’yı

Varup togrıca Egri’yi alasun seyf-i kâtı’la
Çekesün ehl-i zimmet itsün cümleyi.

Halîlâsâ girür şevk ile yanar âteşe korkmaz
Bahâdır bir kuluñdur kullan İbrâhîm Paşa’yı

…… şâh-ı levlâke vezîr-i sâhib-edâdur ki
Sipâriş kıl ki pâk eyle umûr-ı dîn u dünyâyı

Vekîl-i saltanatdur hem Halîl-i dîn u devletdür
Ser-efrâz eyle şânın bir saf-ârâ Âsaf-ârâyı
.....
Frengistân’a gönder varsın alsun Kızılelma’yı

Hasan Paşa-yı kâmil kim vezîr-i nîk-re’yündür
İder hüsn-i tedârükle helâk a’dâ-yı ……..

Müşîr-i dil-pezîründür şehâ sem’-i kabûle ger
İderseñ gûşvâre yiridür lü’lü-yi lâlâyı

Sikender’dür cenâb-ı şîr-i Yezdân’a Hudâ kılmış
Gazanfer-fer aga-yı bâb-ı devlet bir nikû-râyı

Sarây-ı pür-sürûrı hûr u gılmâna mekân olmış
Hudâ kılsun muhalled bu makâm-ı cennetâsâyı

Kapansun kapular a’dâ-yı dîn ü devletüñ dâ’im
Güşâde eylesün Mevlâ bu dergâh-ı mu’allâyı

Ahâlî gamdan ölmişdi ‘ulûmı eyledi ihyâ
İmâm-ı ‘asr Gazzâlî gelüp görsün bu ihyâyı

Şehâ erbâb-ı hâsiyyet zamânında şeref bulsun
Ser-efrâz it edîb-i kâmili mümtâz mollayı

Gelüp ders okısun Seyyid bu Sa’dü’d-dîn-i sânîden
Cevâbın alsun ögrensün imâm üslûb-ı fetvâyı

Ne mümkin vasf-ı bâkîsi ki her nev’ ile …….
Yine ta’rîf olınmaz çünki terk it medh u ıtrâyı

Gel ey bî-çâre gamdan saña mahlas yog idi hamd it
Ki bulduñ bir şeh-i ‘âlî-cenâb u behcet-efzâyı

Metâ-ı himmete endâze olmaz çok döküp ölçme
Ma’ârifden revâcı var iken ‘arz eyle kâlâyı

Saña el virdi devlet dûş-ı …….
Kapusı maksem-i erzâkdur al pâyeden pâyı

Eger tab’-ı hümâyûn-ı şehen-şâha muvâfıksa
Aña beglerbegilik vir kuluñ [sen] eyle tugrayî [?]

Kadîmî bir emekdâr-ı der-i devlet-medâruñdur
Şehâ nâm u nişân ile buyur tugra-yı garrâyı

Mürebbî-i ahâlisüñ sezâ-yı terbiyet kıl kim
Nedür reng ü halâvet sözde görsünler mürebbâyı

Sakîmi müstakîmi bil vir ehline emânâtı
Sakın bâr-ı emânetden tefekkür kıl …….

Hilâf-ı şâvirûhunne umûr hâtır-nişân olsun (?)
Saña lâzımdur emr-i saltanatda kâr-fermâyî

Gerek vassâf-ı hazret ol yine vasfında …….
Du'â-yı devlete başla gider beyhûde da'vâyı

Şeb ü rûzı şeh-i gerdûn-cenâbuñ kadr u 'îd olsun
Meh ü hurşîd seyrân eyledükçe çarh-ı mînâyı

Hemîşe kâm-bahş u kâm-dâr u kâm-rân olsun
Murâdınca alup ders-i menâsıb mülk-i Dârâ'yı

Hudâ kılsun halîfe dâr-ı fezâ-yı hilâfetde
Okur mâdâm huffâz âyet-i innâ ce'alnâyı

Nihâl-ı kâmeti rûy-ı zemîne şâhlar salsun
Berûmend eylesün yâr-ı Hudâ bu gül-i…….

Gül-i nev-resleri gelsün açılsun bâg-ı 'işretde
Seher bülbül şüküfte buldıgınca verd-i ra'nâyı (Kavruk, Selçuk; 2009)

8. Filibeli Vecdî

Ender-cülûs-ı Sultân Muhammed Han Eyyâde'llâhu Ta'âlâ Saltanetehu

Cülûs itdi yine Sultân Muhammed Han-ı 'Osmânî
Cihâna müjde olsun mürde-diller buldılar cânı

Muhammed nâm-ı pâkî Mustafâ'sı sâ'ir ihvânuñ
Hakîk-i saltanat oldur anuñdur hakk-ı hâkânî

Benân-ı pâkine alup hilâfet hâtemi ol şeh
Kırup dîvân-ı dehri kurdı dîvân-ı Süleymân'ı

Yedi kulle melâz olsa ma'âzAllah halâs olmaz
Yed-i 'adli bulur her kande ise zâlim ü cânî

İrişdi feyz-i sübhânî ki 'Adlî eyledüñ mahlas
Saña ilhâm olındı tavr u üslûb-ı cihân-bânî

Şitâda ol kadar eltâf-ı şettâ eyledüñ halka
Bahâristâna döndi lutf ile kahr-ı zemistânî

Kirâma çok kerem kılduñ husûsâ şeyh-i İslam'a
Sevindürdi bu vaz'-ı dil-pesendüñ ehl-i îmânı

Yem-i in'âm u ihsânuñla 'âlem şöyle gark oldı
Hicâb idüp yüzine kef tutar bahr ey kerem kânı

Açup niçe hazîne çok hazîne nezl-i mâl itdüñ
Kemâline irişdürdüñ nisâb-ı lutf u ihsanı

Sözümüz yok nu’âmâya yüzümüz yok temânnâya
Kerem bî-hadd ü bî-gâye ‘atânuñ var mı pâyânı

Velî tuyılmaz ihsâna husûsâ ola şâhâne
Belâdur hırs insâna tama’dur âdemüñ şânı

Dükenmez derdimüz çokdur dahı hem-derdimüz yokdur
Saña ‘arz itmeyedür hâli gayrı şâhımuz kanı

Buyurmışdur Resûlu’llâh ki es-sultânu Zıllu’llâh
Kapuñ me’vâ-yı mazlûmân tapuñdur zıll-ı Yezdânî

Seni kılmışdur Allah nâzır-ı dîn nâsır-ı devlet
Muhammed ümmetinüñ hâliyâ sensin nigeh-bânı

Rikâb-ı şâha kullar ruk’alarla ‘arz-ı hâl itmek
Olupdur tâ ezelden ‘âdet-i sâdât-ı sultânî

Husûsan şâ’ir-i sâhir bulınca ola mı sâbir
Cenâb-ı pâdşâhî gibi sultân-ı sühan-dânı

Bilüp hâlî hisâb eyle musâb ol ihtisâb eyle
Rahîm ol kâm-yâb eyle esirge ‘abd-ı rahmânı

Yed-i agyâr ile şâhâ Yanık gibi hisâr alduñ
Alursın nev’-i himmet sarf iderseñ kâfiristânı

Yüzi suyı ile tursun yanuñda hançer ü tîguñ
Sinân’ın gönder ok gibi alur Eflak u Bogdan’ı

‘Adû evvel nazarda tu’me-i top u tüfeng oldı
Açup agzını şîrüñ tîg-i tîzin kaldı yelmânı

Sipâriş itdüñ ümmet emrin İbrâhîm Paşa’ya
Odur sadr-ı vezâretde şehâ sânî-i bî- sânî

Hasan Paşa kuluñ hüsn-i tedârükle muvaffakdur
Vezâret birle kılduñ Rûm ilinüñ mîr-i mîrânı

Budin gâzîleriyle kıl havâle hayl-i küffâra
Ne ceng eyler kilâb ile gör ol şîr-i neyistânî

Meded devletlü sultânum dahı bir …. mi kıldı
Bizi ‘ayb itme söylersek eger çi oldı evrânî

Gör ecdâd-ı ‘izâmuñda vü âbâ-i kirâmuñda
Kime virmişdürür Allah bu erkânı bu a’yânı

Senüñ eyyâm-ı ‘adlüñde senüñ hengâm-ı lutfuñda
Revâ mı kullana kâfir esîr ide müselmânı

İrişdi fakr ile fâka galâ yayıldı âfâka
Re’âyâ kaldı bî-tâka kim eksün bâg u bostânı

Sekâmet istikâmet istemezler niçe yıllardur
‘Adâlet hod nenüñ aşı yenür mi kim sorar anı
İç illerde efâdıl ehl-i ‘ilme i’tibâr itmez
Uç illerde nite kim gözlemezler merd-i meydânı

Kazâya ugramışlardur kudâta iltifât ile
Katı derd ehlidür bunlar bulara eyle dermânı

Velî Vecdî kuluñ bu zümrede gâyet zelîl oldı
Yedi ayda iki üç kerre ma’zûl itdiler anı (Kavruk, Selçuk; 2009)

9. Filibeli Vecdî

Târih-i Cülûs-ı Sultân Ahmed

Biñ on iki recebi on sekizi bulam had
Pâdşâh oldı geçüp tahtına Sultân Ahmed (Kavruk, Selçuk; 2009)

10. Gelibolulu Mustafâ Âlî

Kaside-i Bahâriyye ve Cülûs-ı Sultân Murâd

Çemenden çetr-i sîmînin bozup şâh-ı zemistânî
Cülûs itdi zeberced tahtına nev-rûz sultânı

Yasavullar gibi yollarda saf saf turdı sûsenler
Bahâr a’yânınuñ günden güne germ oldı dîvânı

Fezâ-yı gülsitânı pâk idince hâr u haslardan
Yilişdürdi sabâ ter dökdi vâfir cûy-ı cûyânı

Müşerref kıldı her ber-bâd olan zerrât-ı bî-ragbet
Ne fark-ı Ferkadân kurtuldı ne eyvân-ı Keyvânı

Görüp jâleyle tezyîn oldugın her lâle reşk itdi
Mücevher efser-i şâhî murassa’ tâc-ı hâkânî

Kelîmâsâ yed-i beyzâsın izhâr eyledi zanbak
İki böldi ‘asâ-yı cûy bir bahr-ı firâvânı

Çemen deryâsı cûş itmiş talazlanmış çiçeklerle
Bırakmış lengerin sünbül nesîm olmış kapudanı

Benefşe bir tarafda lâle bir cânibde zeyn olmış
San almış şâh-ı gül mülk-i Karamâniyyü'l-âmânı

Bahâristân'ı yâhod Bûstân'ı nakl ider gûyâ
Gülistân içre bülbül eyledükçe âh u efgânı

Sabânuñ gerd-i rûyın eyleyimez cûylar zâ'il
Güli gördükde miskîn şöyle sürmiş yire pîşânı

Huzûr-ı şâh-ı gülde gördiler söz 'andelîbüñdür
Salurlar muttasıl bezminde gül-bünler meges-rânı

Mücellâ cûybâra 'aksi düşmiş nakş-ı ezhâruñ
Cilâ-yı pâkden gösterdi gûyâ san'atın Mânî

Hudâ'nuñ sun'-ı pâkin seyr idüp mir'ât-ı gülşende
Bu yüzden başladı feryâda her murg-ı hoş-elhânî

Ne hikmetdür bu kim aglar gezer gerdûn-ı gerdânı
Tarâvet kesb idüp handân olur 'âlem gülistânı

Bi-hamdi'llâh ki devlet nev-bahârından bu mevsimde
Açıldı bir gül-i pâkîze handân itdi erkânı

Güni togdı zemânuñ bahtı açıldı zemînüñ hem
Ser-â-pâ nûr olurmış şimdi gördük zıll-ı Yezdânı

Münâsib görmeyüp zulmetde zulm imlâsınuñ resmin
'Adâlet mihri togdı şark u garbı kıldı nûrânî

Kerem deryâsını himmet diyârından kılup cârî
Sahâvet hükmin icrâ itdi ol İskender-i sânî

Yanup yakılmaz oldı sâyesinde kimse gerdûnuñ
Anuñ 'asrında gün yakmaz ki farzâ rûy-ı insânı

Ser-efrâz-ı Gazanfer-fer şeh-i Efrâsiyâb-efser
Şehenşâh-ı Sikender-der güzîn-i âl-i 'Osmânî

Kazâ-kuvvet fezâ-vüs'at hudâvend-i kader-kudret
Cihânuñ tâze sultânı selâtînüñ cihân-bânı

Cihândâr-ı muzaffer hazret-i Sultân Murâd ol kim
Mülûk-ı bahr u ber müstagrak-ı deryâ-yı ihsânı

Meger ism-i şerîfüñdür tılısm-ı genc-i himmet kim
Murâdın buldı tevkî'inde dehrüñ nâ-murâdânı

Keremde aña beñzer dirdüm ammâ kim bilüp haddin
Bulutdan nem kapup ter düşmese bârân-ı nîsânî

Sadefler açmaz agzın çün dilin kurıtdı deryânuñ
Kef-i dür-pâşı hîç söyletmez oldı bahr-ı ‘ummânı

Hicâb eylerdi şâhından nesîm-i hulkını görse
Takınmazdı sabâ ikide bir gül-berg-i handânı

Leked-kûb-ı semendi fark-ı migfer-pûş-ı düşmende
Ne sihr eyler ki turmaz hall ider na’liyle sindânı

Elinden şöyle kan aglar ki şimdi ‘ayn-ı a’dâda
Horâsâniye dönmişdür hemân kuhl-i Sıfâhânî

İçi işkillüdür deyr gülşenüñ kokmaz gülin korkar
Sabânuñ irtişâdan şöyledür ‘ahdinde peymânı

Seher ki âftâb-ı vasfı germ idüp hıred bezmin
Bu matla’dan terennüm kıldı bir rind-i gazel-hânı

Sa’âdet mesnedinde görse ger tab’-ı selîm anı
Diyeydi Yûsuf-ı sânîdedür taht-ı Süleymân’ı

Sinânuñ bir sehî kâmetdür ey Yûsuf-likâ gûyâ
‘Adûlar anuñ ucından olur yalmâni yalmânî

‘Arab serverlerine dergehüñ bir taht-ı fîrûzî
‘Acem şâhına hâk-i makdemüñ tâc-ı Horâsânî

Eger isterse ezsün suyın içsün kim nedür şâhum
Nigînüñden senüñ tercîh iden mühr-i Süleymân’ı

Mübârek ellerüñde ney-şekerdür her bir engüştüñ
Belî kabzañdadur Mısr illerinüñ şekkeristânı

Hudâvendâ hakîkat bir hümâdur tab’-ı pâkümden
Aransa dür ü gevherlerle tolmışdur ‘alef-dânı

Benâtü’n-na’ş nesrüm nakşıdur nazmum Süreyyâ’dur
Güherlerle pür itdüm fehm ü dâniş gibi mîzânı

Zahîr ol kim zahîrüñ olsun istizhârı zâtumdan
Mu’în ol kim baña gelsün selâma rûh-ı Selmânî

Bahâr-ı nazmın izhâr itmese Firdevsî-i Tûsî
Neden bûyâ olurdı şehlerüñ gülzâr-ı dîvânı

Çü her bir nâmver şâhuñ kalan bir nâmıdur ancak
Gözet ecdâd-ı pâküñ gibi hoş tut ehl-i ‘irfânı

‘Alî sîretlü serversin niçün lutf ummayam senden
Şecâ’atdür kerem gevherlerinüñ lâ-cerem kânı

Husûsâ bir zemân gülzâr-ı lutfuñ hâksârında
Selâsetlerle akmışdur kelâmum âb-ı hayvânı

İder gün gibi lutfuñ her birinde kendüyi zâhir
Kazâ tîgı ayırsa zerre zerre cism-i bî-cânı

Zemânuñ Hüsrev’idür gerçi kim ‘Âlî kuluñ ammâ
Olaydı saña mensûb aña herkes dirdi Hâkânî

Komaz açılmaga fazl u kemâlüm güllerin şâhum
Cefâ-yı rûzgâruñ olmışam hâtır-perîşânı

Ciger kanında a’dâ ta’nesinden ‘ukdeler vardur
Dizilmişdür göñül bâgında vâfir la’l-i rummânî

Şihâbâsâ sitârem devr-i gerdûn yire çaldukça
Sa’âdetle kırân itmekde gördüm baht-ı akrânı

Gülüp açılmadan göñlüm bahâr eyyâmı bî-behre
Hazân faslında tab’um pîr-i nazmuñ beyt-i ahzânı

Ko eşküm cûybârı rûzgâruñ turma devr itsün
Sen ey serv eyle gül-geştüñ hırâmânî hırâmânî

Unıtdur nâmını Keyhsrev’üñ Efrâsiyâb’uñ hem
İki kemter kuluñ zabt eylesün Îrân u Tûrânı

Bahâr-ı hüsn-i hulkuñ behreler virdükçe her rûzî
Yazılsun ahsen-i takvîme bir nev-rûz-ı sultânı

Günüñ günden yeg itsün Hak Te’âlâ taht-ı devletde
Murâduñ güllerin kılsun mu’attar lutf-ı Rabbânî (Aksoyak, 2018)

11. Gelibolulu Mustafâ Âlî

Cülûsiyye Der-vasf-ı Merhûm Sultân Mehemmed Han

Gel ey tinîn-i kader-beyza bende-fermân ol
Kazâ fezâsına geh gûy u gâh çevgân ol

Dırahş kıl açıl ey tîg-i tîz-i ‘âlem-gîr
Firâz-ı rahş-ı sa’âdetde kabza-gerdân ol

‘Atâ vü mevhibe yazılarında ey hâme
Sen istikâmeti terk itme râst-cevlân ol

Eyâ sipihr-i şeref-behre sa’d-ı kevkeble
Karîn-i kevkebe-i mihr ü mâh-ı rahşân ol

Hemîşe gözlerüñ aydın misâl-i şems ü kamer
Çerâg-ı bezm-i sa’âdet gibi fürûzân ol

Bir âftâba yitişdüñ hezâr müjde saña
Zavallı başuña gün gibi togdı tâbân ol

Bizümle ‘ahdüñe tur ey felek sakın dönme
Yiter hilâfına döndüñ yiter peşîmân ol

Güzîn-i zıll-ı Hudâ’dur salan saña sâye
Bu fahr ü nâziş ile haşr olınca handân ol

Zülâl-i lutfuña dil-teşnedür felek-zedeler
Sehâb-ı cûd u sahâdan şitâda bârân ol

Zemâna bir dahı kec-revlik itme ferzînvâr
Tarîk-i râsta gir bârî ehl-i ferzân ol

Felek esâfil-i nâs üstine yiter döndüñ
‘Ulüvv-i himmet ile ba’d-ez-în nümâyân ol

Eger inanmaz iseñ ‘ilm ü fazl u dânişine
Kıl imtihân anı cûyâ-yı ehl-i ‘irfân ol

Kelâm-ı pâkini fehm itmeyen erâzil aña
Tasaddur eylemesün ‘âdil-i cihânbân ol

Eyâ berîd-i meserret-nüvîd-i ‘âlem-i gayb
Zuhûr-ı devlet-i câvîde hutbe-gûyân ol

Misâl-i hâme kılup minber-i sutûra ‘urûc
O kadri berter olan şâh içün senâ-hân ol

Hidîv-i pâk-güher Hüsrev-i Ferîdûn-fer
Kim oldugını beyân it huceste-destân ol

Cihâna sikkesi hâtır-nişân olan şâhuñ
Vücûdı ma’den-i cûd oldugına burhân ol

Edâ-yı tehniyet it cânib-i melâ’ikeden
Sürûş-ı müjde-i ihsân u ehl-i îmân ol

Cülûs-ı Hüsrev-i dehrüñ beşâretin söyle
Bu dâstân ile cân-bahş-ı zîr-destân ol

Bülend-mertebe şâhenşeh-i felek-rütbe
Nücûm-ı kevkebe bir âftâb-cûyân ol

Oturdı tahtına Sultân Mehemmed İbn-i Murâd
Elüñ irürse düş ayaga hâke yeksân ol

Sabâ zemân-ı tarabdur dem-i tek-â-pûdur
Şu müjdelerle yitiş şark u garba pûyân ol

Müşerrref it yidi iklîmi rub'-ı meskûnı
Gehî müsâfir-i îrân u gâh Tûrân ol

Kamu vuhûş u tuyûra tuyur bu tantanayı
Müzîl-i zemzeme-i gûsfend ü gürgân ol

Zemân-ı emn ü emân oldugın cihân bilsün
Yitür bu müjdeyi âfâka lutf-ı Sübhân ol

Dehân-ı mârda güncişke âşiyân itdür
Siyâh kûşede hem-hâb-ı şîr-i garrân ol

Beşâret eyle mukîmân-ı çâr-kûşeye hem
Cihâr u sitti tolaş peyk-i çâr-erkân ol

Yiter bu deñlü beşâret zemâna ey 'Âlî
Zemânıdur güher-i nush u pende 'ummân ol

Atası ceddine hidmetler eylemiş kulısın
Tarîk-i mev'izadan çâre-sâz-ı erkân ol

Çehâr şâha yitişdüñ bu çâr bâlişde
Üşenme gir söze küstâh-ı feylesûfân ol

Eyâ şehenşeh-i 'âlem semiyy-i fahr-i ümem
İşit bu sözleri benden sütûde-iz'ân ol

Ki ceddüñüñ üçidür şöhre-i serây-ı sipenc
Tapuñda mihr-i çehârum gibi dırahşân ol

Birisi ceddüñ ebü'l-feth ikinci Fâtih-i Mısr
Üçinci şâh Süleymân ki oldı zî-şân ol

Bülend-himmet-i dehr ol eserlerin yokla
Güzîde haslet ile her birine akrân ol

Gerek tarîkına meyl eyle cedd-i a’lânuñ
Gerekse tab’-ı Selîm üzre bir Süleymân ol

Benüm du’âm budur zât-ı pâküñe ammâ
Kemâl-i ‘adl ile mümtâz-ı âl-i ‘Osmân ol

Serây-ı ma’deletüñ reşk-i bâg-ı ‘Adn olsun
Mutî’-i şer’-i şerîf-i resûl-i ‘Adnân ol

Cihânda bir kalacak nâm-ı nîkdür ancak
Sahâ vü ‘adle çalış nâmdâr-ı devrân ol

Yiter numûne saña şöhret-i mülûk-i selef
Ne ile yâd olınur her biri şinâsân ol

Kemâl-i ‘adl ile Kisrâ vü zulm ile Haccâc
Niçün kıyâmete dek söylenür sebak-hân ol

Yıkan vilâyeti hep irtişâ ma’âyibidür
O gûne dâd u dihişden meded-girîzân ol

Ayakda kaldı e’âlî yüceldi dûn u denî
Bu bid’atüñ sebebin yokla pâk-iz’ân ol

Tegallüb itmesün ehl-i kemâle nâkıslar
‘Adâlet ile firâsetde râst-mîzân ol

Gürûh-ı âş-pezân-ı ‘Acem erâzil-i Kürd
Veliyy-i ni’met-i halk olmasun nigehbân ol

Yitişdi mülke halel ecnebî cünüblerden
O hâr u hasları sür dehri yayka bârân ol

Nizâm-ı mülk-i makâdîr nâsa sa’y iledür
Menâsıb ehline düşsün mu’în-i rindân ol

Nesîm gibi cefâ der-be-derlerin yokla
Kimerde dest-i ‘adâletle halka-cünbân ol

Buyur ki kalmaya künc-i belâda ma’zûlîn
O derdmendlere gel lutfuñ ile dermân ol

Meh-i sipihr-i kerem kutb-ı devr-i ‘âlem iken
Gehî sa’âdet ile şem’-i cem’-i pîrân ol

‘Arûs-ı devletüñ aldanma zîb ü zîverine
Sakın zenâna göñül virme merd-i meydân ol

Gazâya cân ile bil bagla ragbetüñ kesme
‘Adûya âteş-i sûzân u tîg-i bürrân ol

Ne ehl-i ‘ırza sitem kıl ne hânumân-sûz ol
Ne cüst-i hışm u gazab kıl ne süst-peymân ol

Huceste nâmuñı kıl haşre dek şehâ zinde
Hemîşe pâdişehüm mâ’il-i suhan-dân ol

Celîs ü hem-dem idin revnaku’l-cülûsı müdâm
Bu turfa nazm ile memdûh-ı nükte-sencân ol

Sikenderâ melikâ Hüsrevâ cihândârâ
Unıtma lutf ile ‘Âlî fakîri cûyân ol

Kıl anı himmet ü ihsânuñuñ sezâvârı
Kemâl-i rahm ile hâtır-nüvâz-ı Hassân ol

Vücûd buldur aña zinde olsun ehl-i kemâl
Mu’în-i Hâfız u Câmî Zahîr ü Selmân ol

Du’â-yı devletüñ itsün misâl-i Hâkânî
O saña müntesib olsun sen aña hâkân ol

Mü’ellefâtı otuz cilde vardı pâdişehüm
Nazîri var mı bu devr içre yokla pursân ol

Eger inanmaz iseñ ‘ilm ü fazl u dânişine
Kıl imtihân anı cûyâ-yı ehl-i ‘irfân ol

Kelâm-ı pâkini fehm itmeyen erâzil aña
Tesaddur eylemesün ‘âdil-i cihânbân ol

Du’â-yı devletüñ itsün misâl-i hakânî
O saña müntesib olsun sen ana hakan ol

Du’âya başla göñül ba’d-ez-în uzatma sözi
Teveccüh eyle senâ-kâr-ı şâh-ı şâhân ol

Müheyminâ Samedâ Kâdirâ kerem-kârâ
O şehryâr-i cihândâra mahz-ı ihsân ol

Kitâb-ı efser-i farkında olsun âyet-i ‘adl
Hemîşe münzel-i Kur’ân u vahy-i Furkân ol

Bahâr-ı kadrini kıl hemvâre cihân-zinde
Zemâna reşk-i cinân tâze bir gülistân ol

Getür ayagına hasmın keşân keşân ey çerh
Kazâ-yı mübrem-i her ser-keş-i girân-cân ol

Hudâ-yı ‘Azze ve Cel nusretin füzûn itsün
Göñül bu niyyete sen dahı sübha-gerdân ol (Aksoyak, 2018)

12. Gelibolulu Mustafâ Âlî
Cülûsiyye-i Belâgat-nişân Be-valide Sultân Firistâde Şud

Müjde ey perde-nişîn-i harem-i huld-nişân
Müjde ey valide-i hazret-i sultân-ı cihân

Hak Te’âlâ seni ihsânına mazhar düşürüp
Kıldı şehzâdeñi şâhenşeh-i iklîm-sitân

Ol durur nâm ile Sultân Mehemmed Han kim
Zâtıdur tâze gül-i gülşen-i âl-i ‘Osmân

Hamdüli’llâh ki yine hazret-i Hallâk-ı Kerîm
Mülk-i dünyâya ciger kûşeñi kıldı sultân

Gözlerüñ aydın eyâ burc-ı sa’âdet güneşi
Nûr-ı dîdeñdür olan kadr ile manzûr-ı cihân

Sen o Meryem sıfat ü Râbi’a-hilkatsin kim
Geldi ‘Îsâ gibi sulbüñden o şâh-ı zî-şân

Döndüñ ol burca ki senden toga bir şems-i münîr
Evc-i zâtuñdan ola bir meh-i tâbân rahşân

Kân-ı ‘iffet sadef-i bahr-i kerâmetsin sen
Sulb-i pâküñden anuñ gibi güher oldı ‘ayân

Haremüñde niçe Belkîs gibi ked-bânû
Saña ferzend-i sa’îd oldı Süleymân-ı zemân

Bezm-i hâsuñdaki dûşîze cevârî havrâ
Meclisüñ oldı hased-kerde-i gülzâr-ı cinân

Gül-’izâr adlu perestâruñ olupdur gülşen
Sanki bir câriyedür hidmetüñe âb-ı revân

Zühre yirden göge çengîlerüñe reşk üzre
Aña hatun-ı sipihr ile kamer ta’ne-zenân

Nâmı Bihrûz senüñ hâce-serâñ olmasa rûz
Hâdim-i hâsuñ olur mıydı şeb-i tîre nihân

Çün saña hazret-i Hak böyle sa'âdet virdi
Sen dahı eyle hünerverlere vâfir ihsân

Demidür eyle bu şükrâneye ey zât-ı şerîf
Dil-i gamgînümi lutfuñla dem-â-dem handân

Ben kulun Sûr-ı Hümâyûn'ı kitâb itmiş idüm
Magnisâ mülkine göndermiş idüm anı revân

Lîk ihsân u 'atâyâsı şeh-i devrânuñ
Böyle kalmışdı bu târîhe dek ey nâdire-dân

Şimdi kim vakt-i kerem mevsim-i lutf olmışdur
N'ola ol himmet-i şâhâneyi olsam cûyân

'Arza kıl hâlini 'Âlî kuluñuñ hünkâra
Lutf u ihsâna sezâvâr idügin eyle beyân

İltifâtuñla bu mahzûnı sevindür şâhum
Cümle maksûduñı virsün saña Hayy u Deyyân

Gözlerüñ nûrı ile niçe mürüvvetler gör
Gül gibi ru'yet-i dîdârı ile ol handân

Her ne maksûd idinürseñ ide Hak anı nasîb
Her neden korkar iseñ saklasun andan Sübhân (Aksoyak, 2018)

13. Gelibolulu Mustafâ Âlî

Der-vakt-i Cülûs-ı Sultân Mehemmed Güfte El-hak Dürr-i Süfte

Sâkî yürisün câm-ı safâ Cem yeñilendi
Dillerde keder kalmadı 'âlem yenilendi

Reşk eyledi dünyâ yüzine cennet-i câvîd
Biñler yaşadı sanki her âdem yenilendi

Bir mâtem idi âhiri şâdîye mübeddel
Evvel didi herkes ne 'aceb gam yenilendi

Her bahşiş alan köhne kabâsını degişdi
Ser-tâ-be-kadem her kişi muhkem yenilendi

Zann eyler idüm gâlib ola ebr-i bahârî
Gördüm leb-i dür-pâşını şübhem yenilendi

Hâk-i kademin dîdelerüm eyledi nemnâk
Gûyâ dil-i mecrûhuma merhem yenilendi

‘Âlî yüri dâd eyle aña çerh-i kühenden
Şâd ol ki şehenşâh-ı mükerrem yenilendi (Aksoyak, 2018)

14. Gelibolulu Mustafâ Âlî

Der-tebyîn-i Sümüvvet-i Cülûs

Diñle ey tâlib-i hakîkat-hâl
Nicedür gör dakâ’ik-i meh ü sâl

Dökdi göz nûrını nücûm gibi
Bunı tahkîk idince ehl-i kemâl

Zuhalüñ haddi garb cânibidür
Hadd-i şems oldı şark semtine dâl

Hadd-i Mirrîh kıbleden yañadur
Oldı savb-ı ‘Utarid aña kıbâl

Taraf-ı Zühre beyn-i kıble vü şark
Kamerüñ semti beyn-i garb u şimâl

Hadd-i Cevzehr beyn-i kıble vü garb
Müşterî haddi beyn-i şark ü şimâl

Çünki semt-i kevâkibi bildük
Cânib-i sa’da eyle şedd-i rihâl

Zühre vü Şems ü Müşterî tarafın
İhtiyâr it cülûsa ber-her hâl

Ger salâh u vakâr ise kasduñ
Müşterî cânibine ol meyyâl

Nâzır ol Zühre haddine andan
Eyle yâ semt-i Şemse istikbâl

Hadd-i Cevzehr’e câlis olsa emîr
Kamer ü Müşterî vü Zühre’ye tal

Semt-i Mirrîh’e lâzım olsa cülûs
Sakın eglenme anda git fi’l-hâl

Hadd-i Mirrîh ü Kâtib ü Zühal’e
Kâbil olmaz cülûsa ehl-i kemâl

Olsa hadd-i Zühal'de sadr-nişîn
Zühre semtine eyler isti'câl

Müşterî'den yaña bulınsa ger ol
Kamer ü Zühre semtidür saña dâl

Eger olursa Şems haddinde
Müşterî vü 'Utâridüñ birin al

Olsa ammâ ki Zühre semtinde
Müşterî vü Kamer yönin tut kal

Ger otursa had-i 'Utârid'de
Nazaruñ sen de Zühre'den yaña sal

Bulsañ ammâ had-i Kamer'de anı
Müşterîde otur yahud yanın al

'Amel it kavli ile 'Âlî'nüñ
İster iseñ 'uluvv-i câh u celal (Aksoyak, 2018)

15. Gelibolulu Mustafâ Âlî

Hemân ki oldı mukarrer cülûs-ı sultânî
Oturdı yirine gûyâ ki 'âlemüñ cânı (Aksoyak, 2018)

16. Hüdâyî-i Kadîm

Mesnevi Der- İltimâs-ı Kitâbet

Eyâ Sultân Selîm ibn-i Süleymân
Çerâg-ı dide-i evlâd-ı 'Osmân

Deri dürrî-i dürc-i tâcdârî
Serîr-ârâ-yı mülk-i şehryârî

Penâh-i saltanat şâh-ı cüvân-baht
Sezâvâr-ı serîr-i vilâyet-i taht

Muhibb-i ehl-i dil sultân-ı âdil
Dür-i deryâ-yı dâniş bedr-i kâmil

İşigüñ kıblegâh-ı pâk-bâbân
Rikâbuñ kıble-gâh-ı ser-firâzân

Ser-i şâhân-ı 'âlem hâksâruñ
Keyânîler gulâm-ı dâgdârun

Eger Cem görse kadr ü i'tibâruñ
Olurdı meclisüñde cür'a-hâruñ

Gül-i bahtuñ revadur bu çemende
İderse devlet-i Dahhâk'e hande

Felek yâr u sa'âdet hem-nişînüñ
Süleymân mülketi zîr-i nigînüñ

Bi-hamdi'llâh ki şâh olduñ cihâna
Safâlar irdi cümle cism ü câna

Kudûmiñden müşerref oldı 'âlem
Revân eyle nitekim cism-i âdem

Zemîne mihr-i rûyuñ oldı tâli'
Zamâna şem'-i bahtuñ oldı lâmi'

Cihâna mihr-i lutfuñ saldı sâye
İrişdi ni'metüñ bây u gedâya

Kapuñda ben de bir 'abd-i kadîmüm
Elif gibi her işde müstakîmüm

'İnâyet olsa baña bir kitâbet
Felekden dahi itmezdüm şikâyet

Gam ile aglamazdum hâmeveş hûn
Çü defter yazılurdı kalb-i mahzûn

Dilümde virdüm olurdı dem-â-dem
Du'â-yı devlet-i sultân-ı 'âlem

Hudâ'dan dilerüm bu çarh-ı devvâr
Döne kutb-ı murâduñ üzre her bâr

Ruhuñ sem'i iya virsün cihâna
İrişsün nûr-ı fark-ı Ferkadan'a

Livâ-yı devletüñ mansûr olsun
Sarây-ı 'işretüñ ma'mûr olsun

Hemîşe baht yâr u 'ömr câvîd
Cihân-gîr olasın çün tîg-i hurşîd (Demiralay, 2007)

17. Kabûlî İbrâhîm Efendi

Târîh

Bugün tâc u ‘alem bir pâdşâh-ı pak-zâduñdur
Serîr-i saltanat bir hüsrev-i ‘âlî-nijâduñdur

Vücud-ı gevher-i pâki nizâm-ı mülk-i ‘âlemdür
Cihân bir şehryâr-ı kâmkâr u kâm-dâduñdur

Münâsib demleridür kadr u rif’at demleri geldi
Zamân-ı nâ-murâdân gitdi devrân ber-murâduñdur

Açıldı rûy-ı ‘âlem gül gibi güldi cihân halkı
Zamân ehl-i neşâtuñ devr ise bir hoş-nihâduñdur

Bu devr içre Kabûlî bundan özge olmaya târîh
Selîmüñ geçdi eyyâmı zamân Sultân Murâduñdur
Sene 982 [1574] (Erdoğan, 2008)

18. Mostarlı Ziyâî

Târîh-i Cülûs-ı Pâdişâh-ı ‘Âlem-penâh

Murâd üzre murâd ibn-i Selîm Han
Cihân mülkinde buldı ‘izz ü câhı

Devâm-ı devletini ber-mezîd it
Serîr-i saltanatda yâ İlâhî

Cülûs-ı tahtına bir mîr-i meclis
Didi târîh heft iklîm şâhı
(982) (Gürgendereli, 2002)

19. Nev’î

Berây-ı Tehniyet-i Cülûs-ı Sultân Murâd

Meger ki çekdi kulagın mübeşşir-i ikbâl
Şafakda haylî kızarmış göründi gice hilâl

Şafak degül hareketden kızardı rûy-ı felek
Zamân-ı saltanat-ı şâha itdi isti’câl

Zalâm-ı çeşme-i hayvân idi meger ol şeb
Yâ Çîn-i turra-i hûrî yâ müşg-i nâf-i gazâl

‘Arûs-ı devlete meşşâta-i zamâne yâhûd
Gubâr-ı makdem-i şâhîden itdi müşgîn hâl

Çün irdi vakt-i seher togdı nûr-ı mihr-i zafer
Saçıldı reşha-i rahmet döşendi nat’-ı nevâl

Göründi sûret-i şâdî hezâr cilve ile
Zamâne âyinesinden silindi jeng-i melâl

Bu demler içün idi devr-i sâgar-ı gerdûn
Bu günler içün idi hep bu gerdiş-i meh ü sâl

Nedür bu sohbet ü şâdî nedür bu ‘ayş ü tarab
Nedür bu hüsn ü letâfet nedür bu zîb ü cemâl

Nedür bu tal’at-i hurşîd ü-fıtnat-ı Cemşîd
Nedür bu haşmet-i İskenderî vü heybet-i Zâl

Nedür bu devr-i safâ-bahş u mcclis-i hurrem
Nedür bu heyhey-i mutrib sürûd u neşve vü hâl

Zamane râm u zemîn şâdgâm u baht be-kâm
Cihân mutî’ u melek bende vü felek meyyal

Meğer ki nevbet-i devr-i Murâd Han oldı
Baş egdi kullıgına ser-keşân-ı câh u celâl

Medar u maksad-ı âfâk u zübde-i ‘âlem
Güzîn-i zümre-i âdem güzîde-i emsâl

Dilîr-i ‘arsa-i devlet emîr-i rûy-i zemîn
Yegâne-i hulefâ zıll-ı îzid-i müte’âl

Gülüp açıldı cihân gonca gibi şâdîden
Görünce tal’at-i mihr-i sa’âdetüñde kemâl

Yitişdi dehre meger behre feth ü naşbuñdan
Ki kâmeti elife döndi yâ iken fi’l-hâl

Çün itdi tahtı senüñ hâk-i makdemüñ teşrîf
Bitürdi feyz irişüp çûp-i tahta tâze nihâl

Bir elde hâtem-i devlet bir elde tîg-ı zafer
Musahhar oldı saña milket-i yemîn ü şimal

Senüñ yed-i zaferüñ muşt-ile ider hâmun
Ser-i ‘adûya eğer migfer olsa kûh-misâl

Tahammül eyleyimez bildi zûr-ı bâzûña
Çekildi çarh-ı berîne kemân-ı Rüstem-i Zâl

Degüldür ebr-i siyeh nev-bahâr-ı ‘adlüñde
Ferâg-ı hâtır-ile jeng tutdı tîg-ı cibâl

Amân-ı lutfuñ ile şekl-i âşiyân itdi
Tezerve pençesini bâz-ı âhenîn-çengâl

Husûmeti giderüp kan yalaşdı kebk-ile bâz
Alışdı şîr ü şeker gibi nerre-şîr ü gazâl

Zemîne şefkat-i ‘adlüñ şu deñlü şâmil kim
Horûs u berreye dik gelmez oldı gürg ü şegâl

Semâda bâz-ile bâzîçe eyler oldı tuyûr
Küleng pençe-i şâhînden oldı fârig-bâl

Koyup sipihri eğer yüz süreydi işigüñe
Ne mâha nakş irişürdi ne âfitâba zevâl

Hacâlet-i kef-i cûduñla muztarib derya
Hicâb-ı hilm ü vakâruñla kûh sâmit ü lâl

Dür-i kelâmuña beñzer güher görülmedi hîç
Bilindi kim çog-imiş şeh hazînesinde le’âl

Salâh u ma’diletüñ virdi dehre fevz ü felâh
Mübeddel oldı salâh-ile sulha ceng ü cidâl

Zamâne fârig u azade devr-i ‘adlüñde
Zemîn safa ile meşgûl-i ‘ayş ü mâl-ü-menâl

‘Atâ ile kereme şöyle nasb-ı nefs itdüñ
Kesildi dest-i tama’ ref’ olundı resm-i su’âl

İrişdi menzile tîr-i murâdı her kişinüñ
Baña gelince velî itdi rûzgâr ihmâl

Ümîd-i ‘îd-i visâl-ile nâr-ı fakr u firâk
Biribirin müte’âkib misâl-i savm-ı visâl

Çenâr destine beñzerdi yufkalıkda elüm
Velîk bâd-ı havâ kılmış anı mâl-â-mâl

Nukûd-ı ‘ömr ise ay akçası gibi nâkıs
Gam-ı kusûr-ı nevâl-ile cism olmada nâl

Hemîşe hâr-ile hasler yolumda dâmen-gîr
Meger ki câme-i peşmîneden açam per ü bâl

Sular ki mâzî ile hâlden haberleri yok
Kazâ vü medrese anlara eyler istikbâl

‘Ayâr-ı nâkıs-ile nice tab’ı nâ-mevzûn
Virür kelâmına te’sîr-i nazm-ı Hâce Kemâl

Benüm muhassal-ı kesbüm mukaddemât-ı cedel
Benüm netîce-i şuglüm tasavvurât-ı muhâl

Kemâl-i şânuma şâhid yeter sözüm ki olur
Salâh-ı Meryem’e nutk-ı Mesîh istidlâl

Mu’înüm ol ki olam erba’înden hâric
Mu înüñ ola şehâ himmet-i gürûh-ı ricâl

İrişdi pâye-i pencâha pây-i akrânum
Revâ mı çille-i zilletde ben kalam pâmâl

Ko gel hikâyet-i mâzîyi Nev’iyâ çün kim
Rikâb-ı ‘izzetine ‘arz olundı sûret-i hâl

Nite ki vakt-i seher şâh-ı kişver-i hâver
Kevâkib içre bula saltanatda istiklâl

‘İdâd-ı leşkerüñe Hak virüp şümâr-ı nücûm
Nücûm-ı leşkerüñ olsun rücûm-i ehl-i dalâl (Tanyeri, 1978)

20. Nev’î

Berây-ı Tehniyet-i Cülûs-ı Sultân Mehemmed Han

Yine teşrif idüp bir mihr-i ‘âlem taht-ı ‘Oşmânı
Yine geldi yirine mürde iken ‘âlemün cânı

Kudûm-ı nev-bahâr-ı lutfı kıldı mu’tedil dehri
Meğer itdi takaddüm sâ’at-i nevrûz-ı sultânî

Zamanından ‘aceb mi sebkat itse sâ’at-i nevruz
Hararet virdi âfâka yüzinüñ mihr-i rahşânı

Çıkarsa şad hezârân erba’în pîr-i felek hergiz
Hat-ı sebzi gibi görmez düşinde Hızr-ı devrânı

Nesîm-i hulkı bahş itdi ‘adalet çar erkâna
Meğer rûh-ı nebâtîdür kelâm-ı şekker-efşânı

Sa’âdet burcınun mihri gurûb itdi ise gam yok
Getürdi yirine ni’me’l-bedel bir mâh-ı tabânı

Birisi der-niyâm olunca biri der-miyân oldı
İki yüzlü meğer bir tîg imiş bu devlet-i fâni

Zamaânun saltanat mihri diye bahs itdügi cevher
Kiminüñ dâg-ı pür-Jıûnı kiminün verd-i pandânı

Olur tahtında her fi'l-i kabîhün kâr-ı müstahsen
Gulâm-ı Hızr ile gör kıssa-i Mûsâ-yı 'İmrânı

Ne sa'd-i Müşteri bâdî vü ne nalıs-i Zühal mâni'
Hakîm-i Kâdirüñ sun'ında 'âciz 'akl-ı Yûnânî

Açılup subh-dem mısraları bâb-ı hümâyûnuñ
Cemâli mihri kıldı matlaVl-envâr dîvânı

Eben 'an-ced şeh-i 'âlî-sened Sultân Mehemmed kim
Tecâvüz eylemişdür vaşf-ı sânı hadd-i imkânı

Keremdür var-ise bir vaşf-ı zâ'id tab'-ı pâkinde
Letâfetdür eğer mevcûd-ise cisminde noksânı

Letafet cûyınun perverdesi ruhsâr-ı dil-cûyı
Melâhat gülşeninüñ dikmesi kadd-i hırâmânı

Ne gülde tâb u fer var 'arızına kılmaga nisbet
Ne servüñ kadd-i dil-cûyına var öykünmege cânı

Bu hüsn-ile bu ânı kimde görmişdür gören gelsün
Bulunur Yûsuf'a sânî bulunmaz anuñ akrânı

Ümîdüm kesmiş-idüm meyve-i bâg-ı hayâtumdan
Kad-i mevzûnı bahş itdi baña 'ömr-i firâvânî

Şikesi itmişdi cismüm zevrakını rüzgâr amma
Beni gark itdi ol şâhuñ muhît-i bahr-i ihsânı

Safa geldüñ semâ-yı devletüñ iy mihr-i pür-nûrı
Gubâr-ı makdemüñle rûşen itdüñ çeşm-i a'yânı

Ne zatuñ gibi gösterdi felek mir'âtı bir suret
Ne tab'um gibi tûtî gördi Rûm'un şekkeristâm

Cihanda adumuz kalsun diyen nâm ehli serverlcr
Çerâğ ile arar tûmâr-ı eş'âr-ı senâ-hânı

Bilürler cevherinden hançeri âbından elması
Sözinden sen de fehm it kadr-i Nev'î-i suhan-dânı

Yeter sen şaha mîrâs-ı peder tab'um gibi cevher
Kalur dürr-i suhan bakî olur sîm-ile zer fânî

Cüvân-bahtâ bu pîr-i nâ-tüvânuñ lokma vü nânın
Muzâ'af eyle nakıs kılma cem'-i ehl-i 'irfânı

Tefâvüt eylemez bir katra nakıs olsa deryâdan
Virür ancak hisâb-ı defter-i imsake noksânı

Nitekim her seher olup muzaffer husrev-i hâver
Geçüp taht-ı zümürrüd üzre teşrif ide erkânı

Tınâb-ı bârgâh-ı 'ömrün olsun haşre dek mümted
İrişsün kadruñün 'arş-ı berine tâk-ı eyvânı (Tanyeri, 1978)

21. Revânî

Kaside der-medh-i Sultân Selîm Han

Bi-hamdi'llâh ve'l-minne ki irüp fazl-ı Rahmânî
Kudûm -i şâh ile oldı müzeyyen taht-ı 'Osmânî

Ne taht olur bu kim ana felekler oldılar pâye
Serîr-i saltanat şermende kıldı tâk-ı Keyvânı

Müzehheb girde-bâlişdür güneş ol taht-ı 'âlîde
'Aceb mi yanına alursa anı Rûm sultânı

Sipihr-i saltanat Sultân Selîm şâh-ı 'âdil kim
Rikâbı mâh-ı nev olup felek olmışdı yekrânı

Kılıcı şemsesi hûrşîd-i 'âlem-tâba benzer kim
Cihân zulmâni olmışken anunla oldı nûrânî

'Aceb mi saltanat tûpı güneş gibi göge ağsa
Yeni başdan yine tîgi eline aldı çevgânı

Fesâd ü fitne Ye'cûcine sedd-i âhenîn tîği
Anun zât-ı şerîfidür meger İskender-i sânî

Güneş altun kalemlerle yazar evsâfını her gün
Anunçün safha-i çarhun kevâkibdür zer-efşânı

Takupdur câme-i kadrine zerrîn tügmesin hûrşid
'Aceb mi mâh-ı nev olsa anun tavk-ı girîbânı

Kamer sîmîn piyâleyle olupdur bezmine sâkî
Güneş zerrîn kabâyıla diler kim ola derbânı

Şehâ kasd eylemişdür kim ‘adûnı sengsâr ide
Felek seng-i kevâkible gice toldurdı dâmânı

Didiler leşkerün deryâ o gülgûn nîzeler mercân
Olar kim gördiler deryâ içinde şâh-ı mercânı

Görinen haymeler sanman açılmış ak güllerdür
Hümâyûn ordusı şâhûn unutdurdı gülistânı

Felek altunlı şemseyle anun bir sâyebânıdur
Ne yirde ferr ü şevketle kurılsa çetr-i sultânî

Yahod devlet hümâsıdur kaçan kim bâl ü per aça
Kanadı altına alur hemân dem çarh-ı gerdânı

Kılıcun nass-ı kâtı’dur ne var ilzâm-ı hasm itsen
Atun yügrük ‘aceb midür eger aldunsa meydânı

Güzeller gün gibi halkı yakardı tab’-ı şevk ile
Hicâb olmasa ‘âlemde eger ol zıll-ı Yezdânî

Bu dem ‘ahdünde İslama şu denlü irdi revnak kim
Gözi kâfirler incitmez olupdur bir Müselmânı

Saçı sûfîlenüp yârün durur mescid kenârında
Yine zâhidlenüp mihrâba geçmiş çeşm-i fettânı

Nice râm olmaya hükm-i hümâyûnuna ins ü cîn
Musahhardur yed-i zer-bahşuna mühr-i Süleymânî

Senün eyyâm-ı ‘adlün şöyle me’men kıldı dünyâyı
Felek sarrâfı bir gice dahı yapmadı dükkânı

Ne hoş sarrâf olur tab’um ki medhünde senün şâhâ
Zamâne gûşına dakdı bu şi’r-i gevher-efşânı

Mey-i nâb ile şunlar kim sürerler ‘ıyş-ı devrânı
Emerler la’l-i sâkîyi iderler hazz-ı rûhânî

Le’âlden tükmedür gûyâ takılmış cübbe-i câna
Görinen sînem üstinde nigârun kanlu peykânı

Gözüm bu rişte-i cisme ko düzsün eşk-i hûnînin
Sanasın şeyhdür almış ele tesbîh-i mercânı

Ruhuna benzemez lâle gözüne nergis öykünmez
Kim anun biri sahrâyî birisidür beyâbânî

Berât-ı hüsn ile oldun güzellik mülkinün şâhı
Hilâl ebrûlarun virdi begüm sana bu ‘unvânı

Hikâyât-ı gam u derdi nice şerh eyleyem yâre
Kişiye gam gelür lâbüd okınsa gussa destânı

Girihler var durur gamdan çözemez rişte-i cândan
Felek ‘ıkd-ı Süreyyâdan eger idinse dendânı

Gözün yaşını ‘arz eyle yüri şeh âsitânına
Senün gibi yetîm içün durupdur lutf u ihsânı

Şehâ vasfunda her beytüm münakkaş tâk-ı Kisrîdür
Görürse kala dem-beste eger Erjeng eger Mânî

Nola gevher-feşân olsa Revânî çâkerün şâhâ
Yine mevc urdı deryâveş anun tab’-ı dür-efşânı

Yine medhünde kân deldüm sözüm rengîndür anunçün
Hacâletden kızarmışdur bu dem la’l-i Bedehşânî

Senün zât-ı şerîfündür gül-i gülzâr-ı devlet kim
Benüm tab’-ı latîfümdür anun mürg-i hoş-elhânı

Ayağun toprağı oldı çü nûr-ı dîde-i devlet
Gerekmez iki gözümçün dahı kuhl-ı Sıfahânî

Nice kim hüsrev-i hâver geçüben taht-ı eflâke
Müzeyyen ide dünyâyı musahhar ide devrânı

Serîr-i saltanat olsun mübârek zâtına şâhun
Hudâ kılsun cihân halkını anun bende-fermânı (Erünsal, 2008)

22. Sehî Bey

Der Medh-i Pâdişâh-ı Zıllu’llâh Sultân Süleymân Şâh-ı Vasf-ı Tîg

Olsa n’ola cihânda Süleymân-nişañ kılıç
Buldı kudûm-i şâh ile baht-ı civân kılıç

Sâhib-kırân-ı Hüsrev-i rûy-ı zemîndür
Yüzden götürdi perdeyi oldı ‘ayân kılıç

Çün taht-ı Rûma devlet ile geçdi şehriyâr
‘Adl ile itdi ‘âlemi emn ü emân kılıç

El urdı pây-ı taht ki ola rikâb-dâr
Oldı sa’âdet atı ile hem-’inân kılıç

Verdi yine beşîr-i sa’âdet memâlike
İtdi cihânı ‘adli ile şâdmân kılıç

‘Âlem kudûm-ı şâh ile bulmasa tâze cân
İtmezdi def’-i fitne-i âhir zamân kılıç

Düşmen ne deñlü çog ise dahı kayırmazın
Yiter ‘âdû helâkine şâh-ı cihân kılıç

Sunsam ‘aceb mi tehniye-i pâdişâh içün
Pûlâd sözlerümden aña armagan kılıç

Keskinlik ile tutdı cihânı sözüñ yine
Ey medh-i pâdişâha redifüm olan kılıç

Tîr-i müjeñ ki câna geçer bî-emân kılıç
Merdümler içre geçse n’ola Türkmân kılıç

Beñzüm sarusı ‘aksi ile kanlu kirpügüñ
Saklu niyum-i dilde yatur zer-nişân kılıç

Elmâs-ı gamze cevr ile bagrum delüp yürür
İtme ten-i za’îfüme gel imtihân kılıç

Şol tîg-bâza beñzer iki çeşm-i sâhirüñ
Kim oynadur elinde tutup hûn-feşân kılıç

Âhû bakışlu gözleri yâ Rab ne sihr ider
Vakt-ı gazabda göstere şekl-i aslân kılıç

Dil şekl-i zahm-ı tîguñı baş üzre sakınur
Heykel-i du’â-yı seyf idinür hırz-ı cân kılıç

Pehlû-keş olmaga yine bir dil-firîb ile
Yandı yakıldı göz göre bî-imtinân kılıç

Hindû gibi elinde cevâhir tutup gelür
Terk itdi Rûm şevküne Hindûstân kılıç

Menzil hadîd-i şânına be’s şedîdi fih
Olsa ‘aceb mi ‘âleme sâhib-kırân kılıç

Bir âhenîñ yüreklü yüzi ıssı er geçer
El üzre tutılursa n’ola pehlevân kılıç

Gerçi yakar çeragı Duhân sûresinden ol
Feth âyetini ezber okır her zemân kılıç

İy kaşı nûn egri otur togrı söyle gel
Şekl-i hilâl-i ‘ıyd degül mi hemân kılıç

Yâ mîldür bi-’aynihi çeşm-i hasûd içün
İtmiş gılâf-ı zerden aña sürmedân kılıç

Yok yok ki berk-ı sâ’ikadur dest-i devrde
Alsa eline Hüsrev-i sâhib-kırân kılıç

Sultân-ı taht-ı Rûm Süleymân şâh kim
Milk-i cihân benüm diyü asmış nişân kılıç

Sen şâh âsitânesine arka virmese
Olmazdı zemânede gîtîsitân kılıç

Hasmın ögütdi dâne gibi âsiyâb-ı çarh
Seyl-i fenâ akıtdı meger nâvedân kılıç

Düşmen gazâsın idüp özin ‘arşa asmaga
Nüh çarh pâyesin idinür nerdübân kılıç

Ye’cüc-ı fitneye uluban âhenin hisâr
Devrüñde oldı sedd-i Sikender-nişân kılıç

Virmese dest-i ‘adlüñ ile ‘âleme nizâm
Bulmazdı şöhret-i şeh-i Nûşînrevân kılıç

Başında tâc-ı zer var elinde nişân-ı şâh
Hükm issi olmadıysa neden bu nişân kılıç

Şâhâ ‘aceb ne kıymeti cevherlü kân kılıç olur
Her bendeyi kapuñda ider kâmrân kılıç

Öyküne mi bihâr-ı sehâvet me’âbuña
Tutam ki ola ‘âleme cevher-feşân kılıç

Bahtuñ eliyle ‘arsa-i rif’atde hoş çalar
Kûy-ı ser-i ‘adûyı yine savle-cân kılıç

Olsa muhâlif emrüñe hasmuñ dakup yider
Boynına tâb-ı sâ’ikadan rîsmân kılıç

Rûşen zamîri gerçi agırdur dili çalar
Düşmen yüzine okıyımaz dâstân kılıç

A’dûya karşu yollanup aâzı suyı akar
Hûn-ı hasûde diş biler açup dehân kılıç

Ne deñlü yân basarsa ‘adüvv mukarrer ol
Dokınmayınca bir yaña geçmez revân kılıç

Yüz vermek ile düşmenüñe başa çıkmadı
Âhir gözine sokdı ‘akîk-ı yemân kılıç

Küfr ehlini uyarmaga şirk ü dalâldan
Bezm-i sa’âdetüñde yanar şem’san kılıç

Kor sahn-ı rezmgâhuña yir yir vuhûş içün
Pür kelle-i ‘adûyı hûn-âlûde han kılıç

Yevm-i vegâda düşmene od basdı kalgıdur
Kimse mi gösterür gözine bî-âmân kılıç

Gör kürki düşmene ne deriden keser biçer
Tek el ucıyla eyle işâret hemân kılıç

Bögrini deldi bilin iki bükdi düşmenüñ
Şehr-i zaferde olalıdan pâsbân kılıç

Bu nazm-ı âb-dâra söz olmaz iñen şebîh
Tîg-ı siyâh ile bir olur mı yamân kılıç

Sen pâdişâhı dün gice medh itmek istedüñ
Şi’rüm redifi oldı benüm nâgehân kılıç

Ey âfitâb-tal’at u şah-ı esed-süvâr
Meydân senüñ bu ‘asrda muhkem kuşan kılıç

Ayaga düşmişem elümi al şefa’ât it
Bir artuk olsa şehlere itmez ziyân kılıç

‘Arz it senâ güherlerini ehl-i gevhere
Sal milk-i nazma gül Sehî sûsen-zebân kılıç

Her yıl tavâf-ı Ka’beye geldükce hâcılar
Kuşandugınca dîn yolına gâziyân kılıç

İkbâl ü baht u devlet ile müstedâm ol
İtdükce rezmgâhı gül ü ergavân kılıç

Olsun mübârek iy şeh-i ferhunde tâc ü taht
Dest-i sa’âdetüñde ola câvîdân kılıç (Yılmaz, 2010)

23. Süheylî

Zübde-i Selâtîn-i Selef ve Güzîde-i Havâkîn-i Halef Sultân-ı Sâhib-kırân Sultân Mehemmed Bin Sultân Murâd Han Hazretlerinüñ Cülûs-ı Hümâyûnlarına Dinmişdür

‘Arsa-i şeb üzre kurdı dâver-i [maşrık mekân]
Zeyn-i zerrîn urdı şebrengine [oldı rahş-rân]

Tîg-ı hûn-âşâmını çekdi miyânından şebüñ
Çıkdı gûyâ çâhdan bir ejder-i âteş-feşân

Yasayup kalb ü cenâhı cünd-i şâmî ol gice
Eyledi cevlângehini geh zemîn geh âsmân

Ol gice âheng-i rezme tîri bârân itmege
Destine aldı ‘Utârid kavs burcından kemân

Leşker-i Rûm’a hücûm itdükde ceyş-i Zengibâr
Şâh-ı hâver eyledi bir lü’b ile kendin nihân

‘Asker-i hâver o dem girdi hisâr-ı çârüme
San girîzân oldılar zulm ü sitemden Rûmiyân

Her tarafdan âsmânîler olup âteş-feşân
Çıkdılar gûyâ sipihrüñ bâmına kerrûbiyân

Eyleyüp cünd-i nücûm ile hücûmı ceyş-i Şâm
Hâverîler kal’asın almışdı cünd-i bî-kerân

Nâgehân burc-ı Esedden çıkdı bir zaygam-süvâr
Hancer-i şengerfini behrâmuñ itmiş der-miyân

Birbirine girdi ol sâ’at sipâh-ı Şâm ü Rûm
Hayli keskinlik idüp çalışdı tîg-ı hûn-feşân

Tagılup hayl-i Habeş bozuldı cünd-i Zengibâr
Tu’me-i şemşîr olup cümle gürûh-ı Hindiyân

Ol neberd ü ol şeb-i heycâyı kudsîler görüp
Didiler bir karnda hiç olmamışdur bu kırân

Dâver-i Rûm’uñ güni togdı safâsından yine
Pertev-i envâr ile toldı serây-ı kün fe-kân

Küngür-i eyvân-ı keyvândan bülend âvâz ile
‘Âlemi tebşîr idüp okurdı yir yir kudsiyân

İy gürûh-ı beste-i zulm ü giriftârân-ı cevr
Vey şükûh-ı mihnet ü derd ile olanlar hevân

Döndi ol devr-i muhâlifden rücû' itdi felek
Şâri'-i idbâr iken ikbâle döndürdi 'inân

Dûd-ı âh ü nâle-i mazlûm-ı zâra rahm idüp
Hak Te'âlâ eyledi tedbîr-i 'acz-i bî-kesân

Bî-sebeb âsîb ile bir sîb alınmaz kimseden
Şâh-ı 'âdil devridür buldı zemân emn ü emân

'Âlemi zulm ü sitemden yaykadı bârân misâl
Âb-ı şemşîr-i cihân-gîr-i şeh-i kişver-sitân

'Âlem-i âfâkı tebşîr itdi çünkim bu haber
Gûş-ı cân ile anı gûş itdi cümle ins ü cânn

Ol nidâ-yı rûh-bahş ü ol sadâ-yı cân-fezâ
Kâlib-i fersûde-i dünyâya virdi tâze cân

Gonçe gibi teng-dil dem-beste vü hayrân iken
Halk-ı 'âlem açılup gül gibi oldı şâd-mân

Devlet ü ikbâl ü baht ü 'izzet ü iclâl ile
Saltanat tahtını teşrîf itdi bir sâhib-kırân

Pâdişâh-ı bahr ü berr Sultân Mehemmed bin Murâd
Zıll-ı Hak çeşm ü çerâg-ı dîde-i 'Osmâniyân

Dâver-i nusret-karîn İskender-i rûy-ı zemîn
Server-i 'izzet-rehîn Dârâ-yı Keyhüsrev-nişân

Kahramân-rezm ü Nerîmân-bezm-i Behrâm-intikâm
Erdeşîr-i şîr-dil Tahmûres-i gîtî-sitân

Seyr iden ol satvet ü ferr ü şükûh ü şevketi
Didiler geldi yine bu karne bir sâhib-kırân

Sensin ol eblak-süvâr-ı hüsrev-i zerrîn-rikâb
Yaraşur anuñ öñince orduvân ola devân

Cânı yokdur kim mukâbil tura a'dâ karşuña
Hiç seg-i sahrâ ile yek-sân mıdur şîr-i jiyân

Nice teşbih ideyin bahr ile kânı keffüñe
Biri bir keff-hûrde anuñ birisi bir kendekân

‘Adl ü dâduñ ‘âlemi şol deñlü ma’mûr eyledi
Kanda eyler bûmlar şimdengirü âyâ mekân

Gürg-i bed-kîş ile mîşüñ gördi hem-hâl oldugın
Kellesinde eyledi goncişke şâhîn âşiyân

‘Add olurdı itdügi ihsân ü cûd-ı lâ-yu’add
Mümkin olsaydı şümâra rîk-i bahr-i bî-kerân

N’ola olsa rûz ü şeb derd-i havâdisden masûn
Saltanat gülzârına nergislerüñdür dîdebân

‘Âlem oldı şâd ü handân bu sürûr ü sûrdan
Lîk ben peygûle-i mihnetde zâr ü nâ-tüvân

Almadum gitdi bu hâristândan bûy-ı murâd
Ellere gülzâr ‘âlem baña zindân gülsitân

Devr elinden bilmezem kime şikâyet eyleyem
Halk-ı ‘âlem bî-terahhüm devr ise bir bî-emân

Tâli’-i nâ-şâd ile ceng ü cidâle her gice
Âh-ı âteş-bârum oldı baña tîg-i zer-nişân

Buldılar ser-rişte-i maksûda cümle dest-res
Kıl kadar fehm itmeyenler âsmândan rîsmân

Mâh-ı nev gibi dü-tâ oldı vücûdum derd ile
Gerçi kim oldum bu şehr içre müşârün bi’l-benân

Lîk ‘âlîdür hümâ-yı himmetüm pervâzda
Lâ-şebîh kılmaz tenezzül aña bes bir üstühân

Nazm ile oldum belî meşhûr-ı şehr-i ma’rifet
Olmadum hayfâ bu ‘âlemde fülân ibni fülân

İy Süheylî devlet-i şâh-ı cihâna kıl du’â
Rûz ü şeb lâzım olan şimdi saña oldur hemân

Geçdügince hüsrev-i gerdûn zümürrüd tahtına
Eyledükce şark u garba dâ’imâ hükmin revân

Mesned-i ikbâl ü devletde hemîşe olasın
Kâm-bîn ü kâm-bahş ü kâmkâr ü kâm-rân (Harmancı, 2017)

24. Süheylî

Merhûm u Magfûr Sultâñ Murâd Hazretlerinüñ Halef-i Emcedi Sultân Mehemmed Han Cülûsına Târîhdür

Şeh-i sâhib-kırân sultân-ı ‘âlem
Murâd ibn-i Selîm ibni Süleymân

Götürdi ayagı bezm-i fenâdan
Ola rûhına me’vâ bâg-ı rıdvân

Yigirmi server oglı kaldı anuñ
Kimi encüm kimi mihr-i dırahşân

Kim olur didüm âyâ mâlik-i taht
Kime olur müyesser tâc-ı şâhân

İşâret eyleyüp mîm-i Murâd’a
Didi bir ‘ârif-i esrâr-ı Yezdân

Çerâgı nûr-ı Ahmed’den yakar ol
Muhammed-haslet ü Mahmûd-’unvân

Süheylî didi târîh-i cülûsın
Mehemmed âb-rûy-ı Âl-i ‘Osmân
Sene 1003 [1594/95] (Harmancı, 2017)

25. Ümîdî Ahmed

Kaside-i Ümîdî Der-medh-i Sultan Selîm

Bir seher kilk-i bedî’in destine alup revân
Başladı tecdîd-i ahkâma debîr-i âsumân

Levhâ-i mahuñ suturlâbına mihr idüp nazâr
Merkez-i çerh-i felekden niçe hükm itdi beyân

İrtifâ’ alup kamer hayt-ı şu’â’-ı şemsden
Didi kim gelmiş seref burcına hurşîd-i cihân

Ya’nî kılmış saltanat tahtına devletle cülûs
Bir şeh-i sâhib-kırân bir hüsrev-i gîtî-sitân

Niçe yıllar gözedürken hâce-i Hindû-yı çerh
Girdi bir dürr-i girân-mâye eline râyegân

Müşterî-rây u Kamer-rûy u ‘Utârid-menzilet
Âfitâb-ı saltanat zıll-ı İlâha müste’ân

Kahramân-ı Kahtarân-heybet şeh-i Hûşeng-ceng
Pâdişâh-ı Cem-hâşem Keyhüsrev-i sâhib-kırân

Vâris-i mülk-i Süleymân hüsrev-i rûy-ı zemîn
Dâver-i devrân şeh Sultân Selîm-i kâm-rân

Pây-ı kadr ü rif'ati mâh-ı nev ile hem-rikâb
Rahş-ı 'izz ü haşmeti hink-i felekle hem-'inân

Açamaz 'ankâ hümâ-yı himmetiyle bâl u per
İdemez pervâz bâz-ı fikretiyle kudsiyân

Çerh bir kandîldür tâk-ı serây-ı kadrine
Nûrdan anuñ fetîlidür meh-i nev bî-gümân

Küngür-i kasr-ı refî'in yapmaga mi'mâr-ı çerh
Destine aldı şu'â'-ı şemsden zer rîsmân

Başına toprak koyup meydân-ı 'adlinde sabâ
Âteş-i kahrından ister ol şehüñ her dem emân

Râ'yet-i nusret-şi'ârı serv-i bâg-ı saltanat
Mehçe-i mansûrı olmış anda şekl-i âşiyân

Tîg-ı hûn-âlûdıdur bâg-ı cihânda var ise
Bâd-ı nusretle egilmiş bir nihâl-i ergavân

Meclisüñde çekmege çerhüñ kemân-ı sahtını
Destine kulâb-ı zer almış hilâl-i âsumân

Kılmagiçün rahş-ı gerdûn-seyrü[ñ]e varın nisâr
Hâle-i mâh-ı felek dînârın itdi der-miyân

Rif'at-i tâk-ı celâl-i kadrine idüp nazar
Kaddin ol reşk ile iki bükdi tâk-ı keh-keşân

Berg-i sûsenden sabâ üstine hançer depredür
Medhine ger gonçe-i gülzâr açmazsa dehân

Sahn-ı gülzâr-ı vegâda ol ser-âmed tûglar
Bâd-ı nusretle olur her biri bir serv-i çemân

Hüsrevâ eyyâm-ı 'adlüñde cihânı hıfz içün
Göz kulag olmış nücûm ile hilâl-i âsumân

Eyleyüp seyyâre-i ikbâl hasmuñdan rücû'
Kevkeb-i baht-ı hümâyûnuñla itmiş iktirân

Rûz-ı meydân-ı neberdüñde o tîr-i saf-şiken
Agız açmışdur ‘adûnuñ içmege kanın revân

‘Azm-i rezm itseñ pelengî câmelerle bebrvâr
Döymeye hasmuñ olursa fi’l-mesel şîr-i jiyân

Âb-ı tîg-ı hûn-feşânuñda ne hikmetdür bu kim
Bir dem içinde ider sahn-ı cihânı gülsitân

Mehçe-i râyât-ı kadrüñ bir güzel ayînedür
Sûret-i feth u zafer dâ’im olur anda ‘ayân

Târem-i gerdûn gubâr-ı fitneden idüp hazer
Dâmen-i çerh-i hümâyûnuñda olmışdur nihân

Devr-i ‘adlüñde senüñ ey pâdişâh-ı dâd-gîr
Kapuña zencîr ile gelse n’ola Nûşîrevân

Dest-i gevher-bahşuñ ile şol kadar kılduñ ‘atâ
Ceybini la’l ü cevâhirle n’ola toldursa kân

Çok iş eylerdi cihâna şeb-rev-i Hindû-yı çerh
Sît-i ‘adlüñ olmasa âfâka bir dem pâsbân

Beyzâ-i mâhı o dem alur kanâdı altına
Sukka-i a’lâm-ı kadrüñ açsa şeh-per nâ-gehân

Tûguñ altun başlu sırma saçlu bir mahbûbdur
Kim hırâmânî olur yanuñca her lahza revân

Bir mücevher kâsedür destüñde tâc-ı Keykûbâd
Bir dili çalar kuluñ yanuñda tîg-i Kahramân

Bûstân-ı medhüñe akıtmaga âb-ı zülâl
Hâme-i şi’r-i safâ-bahşum olupdur nâvdân

Bir şikâyet var tapuña rûzigârumdan şehâ
Olmışam bâd-ı semûm-ı gussadan berg-i hazân

Kim nazar eylerse rûy-ı zerdüme giryân olur
Gerçi kim dirler ferah virür kulâba za’ferân

Âsitânuñ var iken eflâke baş egmez varup
Minnet-i dûnânı itmez kendüye bâr-ı girân

Ey Ümîdî vaktidür dilden du’â-yı devleti
Hâmeñ eylerse lisân-ı hâl ile bir tercemân

Hâme-i zerkârın aldukça ‘Utârid destine
Mâh-ı nev çekdükçe levh-i târeme zerrîn nişân

Cân gibi hükmüñ revân olup ser-â-ser âleme
Olasın her dem serîr-i saltanatda kâm-rân

Dilerüm her dem murâduñ lutf-ı Hak bagışlasun
Devlet ile süresin ‘âlemde ‘ömr-i câvidân (Buyruk, 2009)

26. Üsküblü İshâk Çelebi

Elâ ey hâmî-i şer’-i mutahhar
Şeh-i gerdûn sultânü’s-selâtîn

Süleymânsın nigîn-i devletüñle
Yanuñda ben kuluñ bir mûr-ı miskîn

Senüñdür yine dünyâ verilüpdür
Saña her hâsıl-ı îcâd u tekvîn

Kabûl eyleñ felek şimdi olupdur
Kapu kulı tapuña maslahat-bîn

Şehâ ‘âlî-nesebsin vere Allah
Bakâ vü emn ü mülk-i ‘adl ü temkîn

Kemâl-i devletüñle her zamân ol
Mu’în-i şer’ ü mülk ü hâdî-i dîn

Saña kim sıdk ile etdüm du’âyı
Dedi gökden sevâkin ‘arş âmîn
H. 926 (Keklik; 2014)

27. Yahyâ Bey

Merhûm Sultân Süleymân Hân Hazretlerinüñ Oglı Sultân Selîm Şâhun Cülûsına Her Mısra’ Târîhdür

Şâh-ı evreng-i bakâ oldı Süleymân velî
Cânını eyledi ma’budına ol ân teslîm

Gitdi Hak canibine çünki bu sultân-ı ümem
Geldi şâh-ı Haremeyn oldı o sultân-ı halîm

Geçdi ecdâd-ı kirâmı yirine şâh-ı hasîb
Vâlî-i ehl-i ‘atâ şâh-ı cihân Şâh Selîm

Saltanat buldı mahallini zihî ‘avr-i ‘Iyâd
Yirine eyledi ihsânı cihândâr-ı Kerîm

Vâlî-i ehl-i kerem seyyid-i sâdât-ı ümem
Devlet-i ‘âlî benî Âdeme eltâfı ‘amîm

Hâkimi-i emr-i Nebî dem-i erbâb-ı hüner
Mehdî-i rûy-ı cihâb sâye-i Rahmân u Rahîm

Gicesi kadr-i münîr tâ güni ‘îd-i Mevlâ
Yoldaşı Bârî enîsî ola Deyyân-ı Kadîm (Çavuşoğlu, 1977)

17. YÜZYIL CÜLÛSİYELERİ

1. Azmizâde Hâletî

Sultân Mehmed Han’un Cülûslarında Dinilmişdür

Bi-hamdillâh vezân oldı nesîm-i lutf-ı Rabbânî
Şeref buldı vücûd-ı şâh ile mülk-i Süleymânî

Felek saklar yorardı tahtını Dârâ vü Cemşîd’ün
Ana teslîm idince yirine oturmadı cânı

‘Arûs-ı dehre gûyâ zer tabaklarla nişân geldi
Çekildi nâmına altun ile tugra-yı Hâkânî

Düşer mi öyle bir zıll-i Hudâ kim feyz-i lutfından
İde zulmet-serây-ı ‘âlemi gün gibi nûrânî

Kudûmıyla n’ola fasl-ı şitâ reşk-i bahâr olsa
‘Adâlet bâgınun geldi yetişdi verd-i handânı

İrişdürdi sabâ hâk-i rehinden dîde-i câna
Mübârek makdemi rûşen-dil itdi cümle a’yânı

Şerâr-ı sümm-i esbi kevkeb-i baht u sa’âdetdür
Tururken âstânı n’eylesünler çerh-i gerdânı

Cihân bahtum gibi târîk idi bir subh-dem nâ-geh
Tulû’ itdi sa’âdet burcınun mihr-i dirahşânı

Hümâ-sâye hümâyûn-pâye sultân-ı felek-rif’at
Cenâb-ı Hazret-i Sultân Mehemmed Han-ı ‘Osmânî

Eger Keyvân ile Sevr’i sipihrün bulsalar ruhsat
Kapusında olurlardı o şâhun kulı kurbânı

Felek her gice bir mîzân kurar var ise vezn eyler
‘Atâ-yı şâh ile mahsûl-i bahri hâsıl-ı kânı

Kef-i deryâ-nevâlinden çıkan hergiz hisâb olmaz
Sabâ darb itse rîg-i sâhile emvâc-ı ‘ummânı

Anun her bir kefi bir bahr-i mevc-engîzdür gûyâ
Kaçan kim cûşa gelse lücce-i deryâ-yı ihsânı

Sehâb-ı lutf-ı bî-pâyânı girdi araya yohsa
Yakardı kehkeşânı şu’le-i şemşîr-i rahşânı

Dem-â-dem hân-ı lutf u himmetinden mugtenimlerdür
Revâdur halk-ı ‘âlem olsalar cümle senâ-hânı

Binâ-yı kadrine bânî n’ola müzd-ver iderlerse
Virilmişdür vücûd-ı pâkine resm-i cihân-bânî

O şâhun hâk-i pâyı cevheri bir kimiyâdur kim
Tokunsa şems ider kurs-ı nuhâsı mâh-ı tâbânî

Zemîni pür-hilâl ü âsmânı pür-nücûm eyler
Eger kim kılsa rahş-ı himmeti ‘âlemde cevlânî

Eger deryâ-yı lutf-ı bî-kerânından güzâr itse
Kılurdı dâmenin lû’lû ile pür ebr-i nîsânî

Eger bâd-ı bahâr-ı cûdı irse bâg-ı dünyâya
Ola nahl-i enârun hâsılı hep la’l-i rümmânî

Felek aglatmadı bir kimseyi devr-i zamânında
Meger kim ‘âlemi güldürmek içün ebr-i bârânî

Zafer bulmaz ana cânı çıkınca çalışur düşmen
Tılısm-ı genc-i nusretdür meger şemşîr-i ‘uryânı

O tûg-ı pür-fürûgı serv-kad-i mahbûba benzer kim
Niçe diller perîşân eyliye zülf-i perîşânı

Selâtîn-i ‘izâmun üstühânıyla konaklardı
Hümâ-yı feth ü nusretdür kühen de olsa mihmânı

Kızıl elmayı alsun idüp izhâr-ı yed-i beyzâ
Dem-i a’dâ ile sürh eylesün hâk-i Horâsân’ı

‘Adûnun mehçe-i râyâtını na’l-i semend eyler
N’ola ol şeh-süvâr-ı mülk ü millet alsa meydânı

Eger seng içre pinhân eylese kendin şerâr-âsâ
Çıkarur hasmı darb-ı âhen-i şemşîr-i berrânı

Semend-i çerhün olmasa ‘inânı dest-i kahrında
Zamâne pâymâl eyler yorardı ehl-i ‘irfânı

Bu bir bâz-ı Hümâ-pervâzdur medhün hevâsında
Okursan anı lâyık ey sa’âdet mülkinün Hanı

Üşer murg-ı ma’ânî başına hengâm-ı medhünde
Olup gül-zâr-ı nazmun hâme bir serv-i hırâmânı

Bana İskender-i devr-i zamâne mâ’il olmaz mı
Akıtdum hâk-i pâyına dilümden âb-ı hayvânı

Zamâne eyledi dil-beste-i bend-i belâ ammâ
Benem fazl u belâgat bâgınun murg-ı hoş-elhânı

Benem çâpük-süvâr-ı ‘arsa-i ‘ilm ü hüner şimdi
Benem uran fesâhat tâbına ‘âlemde çevgânı

Hüner iklîmine şâh oldugın inkâr iden kimdür
Tururken Hâletî’nün ‘arsa-i ‘âlemde dîvânı

Yetîmündür çıkarma genc-i lutfundan Hudâvendâ
Zamâne kılmasun zâyi’ meded ol dürr-i galtânı

Yeter yakdı derûnı nâr-ı gayret zulmet-i gamda
Yeter akdı sirişki nitekim şem’-i şeb-istânı

Yetişdi devr-i ‘adlün yohsa ‘âlem bir yana olsa
Sipihrün dest-i cevrinden alınmazdı girîbânı

Yüri hatm eyle ey dil mushaf-ı medhin du’â birle
Hezâr-ı gül-şen-i nazmam diyü uzatma destânı

Görünce şâhid-i nazmun bilür şâh-ı hüner-perver
Ne lâzım eylemek medhinde sen da’vâ-yı ihsânı

Fürûzân eyleyüp bezm-i cihânda şem’-i ikbâlin
Hudâ ol şem’den rûşen kıla eyvân-ı Keyvân’ı

Felekden âftâb oldukça peydâ Hazret-i Mevlâ
Serîr-i saltanatda ide bâkî zıll-i Yezdân’ı (Kaya, 2017).

2. Beyânî

Hulleda'llah ki ol hüsrev-i seyyâre-'abîd
یسّر الله له ما یتمنّا و یرید

Bir seher tâc-ı zer-endûdı geyüp şevketle
Taht-ı zerrîne cülûs etdi misâl-i hurşîd

Burc-ı hurşîd-i cihân-tâb idi gûyâ ol taht
Tâc-ı zerrîn ile mânende-i mihr oldı bedîd

Taht müştâk idi teşrîf-i cülûsına anuñ
Erdi maksûda nesîm-i emeli oldı vezîd

Sadef-i bahr-ı hilâfetdür o taht-ı zerrîn
Anda sultân-ı cihândur dür-i yek-tâ-yı vahîd

Subh-dem taht-nişîn oldı sa'âdetle o dem
Eyledi kâ'ide-i 'adl ü sedâdı temhîd

Eyleyüp sebkat-i rıdvân o veliyy-i 'ahde
Oldılar halk-ı cihân sıdk-ı irâdetle mürîd

Oldılar her birisi emrine münkâd u mutî'
Etdiler hükm-i hümâyûnını ta'lîka-i cîd

N'ola zîbende-i evreng-i hilâfet olsa
Revnak-efzâ-yı serîr oldı o çün mürvârîd

Hamdüli'llâh şeref-ârende-i evreng oldı
Geçdi şâhâne karâr eyledi bir yevm-i sa'îd

Nice rûz ol dil-i 'ârif gibi bahşende-i feyz
Eseri şevk-ı dil ü câna nişân-dâde-i 'îd

Nice rûz ol ki safâ-bahş-ı sürûr-ı erkân
Ki cülûs eyledi ol günde şehenşâh-ı ferîd

Nice rûz ol ki şebi ta'ne eder nev-rûza
Necm-i rahşendeleri olmış anuñ verd-i sefîd

Nice rûz ol ki şebi leyle-i Kadr-i ramazân
Feyz-yâb oldı o şeb cümle-i ehl-i tevhid

Habbezâ rûz-ı tarab-sâz-ı dil-i 'âlemiyân
Verdi a'lâya vü ednâya neşât-ı câvîd

Etdiler kulları tecdîd-i libâs-ı şâdî
Etdi kânûn-ı Süleymânîyi çün ol tecdîd

Hâsılı şevk u sürûr oldı cihâna sârî
Başladı raksa neşât-ıla felekde Nâhîd

Devr-i sultân-ı mücâhidde nizâm üzre idi
Oldı dünyâya yine lutf-ı hudâvend-i Mecîd

Mehdî-i devr-i zamândur o şeh-i Cem-'azamet
Cümle ma'lûmı anuñ lâzıme-i güft ü şenîd

N'ola cem' etse birâderle peder saltanatı
Gevher-i kân-ı şerefdür o melâ'ik-tesdîd

'Akl-ı kül nüsha-i kübrâdur o şâh-ı 'âlem
Mushaf-ı rûyı cihân halkına ta'vîz-i müfîd

Nice şeh dürre-i iklîl-i ser-i feth u zafer
Nice şeh dürrî-i rahşende-i çarh-ı te'yîd

Nice şeh bâc-ı sitânende-i iklîm-i mülûk
Nice şeh tâc-ı rubâyende-i şâhân-ı pelîd

Nice şeh pâdişeh-i bahr u ber ü Mısr u 'Irâk
Nice şeh mâlik-i mülk-i 'Arab u 'Arz-ı Sa'îd

Nice şeh ma'reke-perdâz u Nerîmân-heybet
Nice şeh Rüstem-i tâkat-şiken-i hasm-ı 'anîd

Ser-i şâhân-ı cihân zübde-i âl-i 'Osmân
Bâ'is-i emn ü emân hüsrev-i nasr u te'yîd

Mâlik-i mülk-i cihân mâ hasal-ı kevn ü mekân
Mehdî-i devr-i zamân zıll-ı hudâvend-i Mecîd

Âsumân-ı 'azamet neyyir-i dîn ü devlet
Güher-i kân-ı hilâfet dür-i bahr-ı tevhid

Kutb-ı çarh-ı 'azamet Hazret-i Han İbrâhîm
Ki şükûhına selâtîn edemezler taklîd

O cihân-bân u cihân-dâver ü Dârâ-şevket
Eyledi mahkeme-i şer'-i şerîfi tecdîd

Hane-i şer'-i mübîn oldı zamânında metîn
Eyledi dest-i 'adâletle esâsın teşyîd

Sâhib-i seyf ü kalemdür o hıdîv-i a'zam
'Adl ü dâd oldı yemîn-ile yesârında ka'îd

‘Adl-i Kisrâ añılur şimdi velî şâh-ı cihân
Eyledi silsile-i ‘adlini evtâd-ı vasîd

‘Adli ol deñli çerâ-gehde bere dâye-sıfat
Mâde-gürge sarılur gâhî eder anı mekîd

‘Ahd-i ‘adlinde kamu halk-ı cihân âsûde
Kimsenüñ cânı mı var feth ede bâb-ı tehdîd

Deşne-i cevr-ile her ferd zahımnâk olmaz
Var-ısa cûlara zahm ura ser-i hançer-i bîd

Olmasa hükm-i hümâyûnına fermân-ber anuñ
Ola nezdîk-i ‘adûya ecel ez-habl-i verîd

Hâsılı me’hazıdur nass-ı şerîf ol şâhuñ
Emr ü nehyi eseri olsa n’ola va’d ü va’îd

Nazarı hâk-i siyâhı zer-i hâlis eyler
Külçe-i sîm olur alsa ele yek müşt-i sa’îd

Etse ger hâtıra temkîn ü vakârın deryâ
Ola her mevc-i kef-endâzı anuñ kûh-ı hadîd

Bûy-ı hulkıyla vezân olsa sabâ gülşende
Gül-i ra’nâ bitürür serv-i çemen sidre vü bîd

Sarsar-ı kahrı güzâr eylese ger gülzâra
Gonçası ahker olur jâleleri rîg-i sefîd

Gelse gülzâra eder bâd-ı sabâ pây-endâz
Güllerüñ bergini mânende-i dîbâ-yı nadîd

Varak-ı gonçada bu şi’r-i dil-âvîzi görüp
Geldi medhinde o şâhuñ dile bir şevk-ı cedîd

Mest-i peymâne-i nâz olsa çeküp câm-ı sepîd
Açılur gülşen-i hüsninde gül-i sürh u sefîd

Nazar-ı merhamet-âlûd-ıla etdükçe nigâh
Feth olur ‘âşık-ı bî-çâreye bâb-ı ümmîd

Yalmanur nevk-i sinânı dil-i sevdâ-zedeye
Olsa bir dilber-i mümtâz hevâsında derîd

‘Âşıkuñ olmaz-ıdı ‘aklı perîşân böyle
Eylese zülf-i perîşânını gâhî tec’îd

Tâ’if-i kûy-ı dil-ârâ olımaz ‘âşık olan
Mûy-ı jûlîdesini eylemeyince telbîd

Deyemem ‘âşık aña ref’-i hicâb eylemeye
‘Âşık oldur ki ede perde-i nâmûsı [derîd]

Yazdılar berg-i güle bu gazel-i hemvârı
‘Andelîb-i çemeni etdi nevâsı tefrîd

N’ola tahrîr edeler hâme-i zerle zîrâ
Eyledi medh-i şehenşâh-ı cihânı te’kîd

Haşmet ü şevketin ol hüsrev-i heft-iklîmüñ
Edemez safha-i eflâke ‘Utârid tesvîd

‘Azam-ı saltanatı ta’ne-zen-i İskender
Haşem ü şevketi hayret-dih-i ‘akl-ı Cemşîd

Bâreka’llah zihî kevkebe-i şâhî kim
Rişte-i zer-’âlemi târ-ı şu’â’-ı hurşîd

Levhaşa’llah zihî tantana-i hakanî
Ki şükûh-ı haşemi hîre-dih-i çeşm-i reşîd

Görmedi çeşm-i felek böyle şeh-i meh-dîdâr
Gelmedi ‘âleme bir böyle şehenşâh-ı sa’îd

Pây-ı tahtına n’ola ser-be-zemîn olsa mülûk
Hâdim-i beyt-i Hudâdur be-tarîkı’t-te’yîd

Sâkî-i meclisi olurdı elinde câmı
Görse dârât-ı Süleymân-ı zamânı Cemşîd

Hem-sifâl etse seg-i saydına şâh-ı ‘Acemi
Cebel-i şâmih-i ta’zîme ederdi tas’îd

Taht-pîrâ şeh-i vâlâ-güherâ tâc-verâ
Ey ser-efrâz u cihân-gîr ü şehenşâh-ı ferîd

Benem ol tûtî-i gûyâ oluram medhüñ-ile
Sükkeristân-ı belâgatde şeker-hâ-yı neşîd

Benem ol nâzım-ı manzûme-i dîvân-ı suhan
Sadef-i tab’umı Hak eyledi pür-mürvârîd

Benem ol kufl-güşâyende-i gencîne-i râz
Eyledi tab’umı esrâr-ı ma’ânîye kilîd

N’ola ızhâr ede i’câz-ı Mesîh’i tab’um
Ki fünûn-ı sühanum ‘ukde-güşâ-yı ta’kîd

Levh-i pîşânî-i hurşîde bu vech üzre senüñ
Eylerem hâme-i zerrîn ile vasfuñ tesvîd

Mustafâ-hulk u Mesîhâ-dem ü Yûsuf-dîdâr
Kahramân-hey’et ü sultân-ı Nerîmân-teşdîd

Ne ‘aceb medh-i şerîfüñde edersem i’câz
Her sözüm sihr-i halâl olmada şeh-beyt-i kasîd

Reşk-sâz olsalar erbâb-ı suhan lâyıkdur
İşbu vâdîde benem muhteri’-i tarh-ı cedîd

Garazum tekmiledür işbu temeddühle benüm
Sözlerüm olmağ-içün medh-i şerîfüñde ekîd

Âferîn-gû oluban eyleyelerdi tahsîn
Görseler bu reviş-i hâsumı Hassân u Lebîd

Bu kadar kuvvet-i kudsiyye-i tab’umla yine
Çekerem subh u mesâ sâgar-ı ye’s ü nevmîd

İltifât et beni maksûduma îsâl eyle
Olmışam derd-ile güm-geşte-i sahrâ-yı ümîd

Taht-gâhuñda beni gül gibi mesrûr eyle
Sebze-i ravz-ı ümîdüm ola ‘ahdüñde demîd

Eyle ben nâdire-gû dâ’î-i vassâfı su’âl
Olmaya tâ hat-ı nisyân-ıla defterde resîd

İstimâ’-ı keremüñ bendeñi küstâh etdi
‘Aceb olmaya niyâz eylese nezdîk ü ba’îd

Sözi hatm eyle du’â-y-ıla Beyânî demidür
Ki du’â olmaya olur sühan encâmı medîd

Tâ ki revnak bula zâtıyla serîr-i şâhî
Pertev-endâz ola âfâka misâl-i hurşîd

Haşra dek dâyim ola taht-ı hilâfet üzre
‘Ömrini devletini Hazret-i Hak ede mezîd (Başpınar, 2008)

3. Cem'î

Zıll-i Yezdân Hazret-i Sultân İbrâhîm k'anuñ
Dergehinde kulluğa layık degül kavûs-ı Tûs

Hicretüñ biñ kırk tokuz sâlinde bâ-izz ü şeref
Tahtı teşrîf eyleyüp itdi ahâli dest-bûs

Bu beşâretle sarây-ı sûra döndi kâ'inât
Bu meserretle donandı şehr çün beytü'l 'arûs

Kubbe-i çarh-ı berîni pür-tanîn itdi bu dem
Gulgul-ı tabl-ı beşâret bang-ı rûh-efzây-ı kûs

Bu peyâm ile sabâ 'azm-i gülistân eylese
Göklere atardı tâcın şevk ile tâc-ı horûs

Bu peyâm-ı gûş idüp Cem'î didi târîhini
Devlet ile eyledi Sultân İbrâhîm cülûs (1049/1639) (Yeniterzi, 1995).

4. Dürrî Ahmed Efendi

Târîh-i Lihye-i Hümâyûn Bâ-fermân-ı Hümâyûn

Cülûs idince taht-ı devlete Han Ahmed-i ʿâdil
Şeref burcına gûyâ mihr-i rahşân eyledi tahvil

O sultân-ı Sikender-der o hâkân-ı hümâyûn-fer
Ki ʿahdinde şer ü şûr oldı hayr u râhata tebdîl

Bu esnâda cemâl-i bâ-kemâli lihye-dâr oldı
Mehâsin itdi hakkâ şâh beyt-i hüsnini tezyîl

Zuhûr idince hatt-ı ʿanber-efşân vech-i pâkinde
Mübârek-bâd içün itdi felekler birbirin taʿcîl

Degül hatt-ı hümâyûn kıl kalemle kâtib-i kudret
Cemâli hattınuñ icmâlin itdi mû-be-mû tafsîl

ʿAceb mi câmîʿ-i hüsninde olsa dûd-ı hat peydâ
Uyanmış gerd[en]-i sîmîni olmış nûrdan kandîl

Mübârek ola vech-i enverine lihye-i pâki
Be-hakk-ı âyet-i Neml ü be-hakk-ı Sûre-i Tenzîl

O hatt-ı müşg-bâruñ kılmaga târîhini tahrîr
İderken mû-şikâfân-ı hüner dikkatle kâl ü kîl

ʿUtârid levh-i mihre Dürriyâ yazdı bu târîhi
Cemâl-i Ahmedîye sâye saldı şeh-per-i Cibrîl
Sene 1115 (Talay, 1994)

5. Dürrî Ahmed Efendi

Pâdşâh-ı Âlem-penâh Sultân Ahmed Han Hazretlerinüñ Dest-i Himmet-peyvestleriyle Çekdügi Tugra Evsâfıdur

Pâdşâh-ı bahr u ber Han Ahmed-i sâhib-hüner
Kim vücûd-ı kâmilin mahz-ı kemâl itmiş Hudâ

Ol şehenşâh-ı Aristû-fehm ü Eflâtûn-zekâ
K'eylemiş Hak tabʿ-ı derrâkin maʿârif-âşnâ

Cümle fenden behre vü her maʿrifetden hıssemend
Gelmemişdür dehre bir böyle şeh-i sâhib-zekâ

Bezm-i hâsı mecmaʿ-ı ʿallâmedür şol deñlü kim
Reşk iderdi görse ol bezmi Hüseyn-i Baykara

Gâh bahs-i ʿilm ü geh meşk-i hat u geh meyl-i şiʿr
Cümlenüñ tahsîline himmet idüp subh u mesâ

Geh silâh u gâh rahş u gâh tîr ü geh tüfeng
Hâsılı her fenni tekmîl itdi bî-çûn u çerâ

Resm-i hattın sâʿid-i vâlâsı çün buldı rüsûh
Mîl-i tugra itdi ol sultân-ı İskender-livâ

Ol kadar oldı ser-âmed şîve-i tugrada kim
Görse resm-i pâkini Yâkût olurdı mübtelâ

Böyle tugra çekmemişdür şehryârân-ı selef
Böyle âssâra muvaffak olmadı bir pâdşâ

Bâreka'llâh bî-bedel tugra-yı garrâ-yı şerîf
Hak budur kim görmemişdür mislini çeşm-i hümâ

Her elif bir serv-i müstesnâ-yı bâg-ı iʿtidâl
Yâ bahâristân-ı devletde nihâl-i hoş-nümâ

Beyza-i ʿAnkâ-yı kudretdür o garrâ beyza kim
Murg-ı devlet bulmada ol beyzadan neşv ü nemâ

Zülfeler mûy-ı cebîn-i şâhid-i ikbâldür
Yâ riyâz-i saltanatda sünbül-i behcet-fezâ

Ol musannaʿ tarz ile bir kasr-ı zîbâdur kafes
Kim o kasr içre ider nâm-ı şerîfi ittikâ

Gerçi her bir hançere tasvîr-i hançerdür velî
Biñ cevâb-ı hasmı eyler bir işâretle edâ

Memleket bir tuhfe kâlâ-yı girân-mikdârdur
Nakş-ı tugra-yı hümâyûndur uran tamga aña

Misli manzûr olmaduk bir kıtʿa-i mergûbedür
Böyle tugra-yı zer-endûz eylemek hakkâ sezâ

Âsmân-ı mekremetde kevkeb-i dümdârdur
Yâ meger düşmiş zemîne sâye-i perr-i Hümâ

Müşterî olmış felek gûyâ görince resmini
Surre-i Pervîn ile eyler aña karz-ı bahâ

Tâ ki levh-i çarhı pür-nakş ide ressâm-ı kader
Hükm ide rûy-ı zemîne ol şeh-i fermân-revâ

Resm-i tugra-yı şerîf olsun duʿâmuz Dürriyâ
Han Ahmed bin Mehemmed el-Muzaffer dâ'imâ (Talay, 1994)

6. Dürrî Ahmed Efendi

Târîh-i Cülûs

Zıll-ı Hak pâdşâh-ı devlet ü dîn
İdicek taht-ı ʿâtıfetde mekân

Didi târîh-i sâlini Dürrî
Pâdşâh-ı zamân Ahmed Han
Sene 1115 (Talay, 1994)

7**. Dürrî Ahmed Efendi**

Târîh-i Dîger

Hamdüli'llâh cilve-i lutf-ı İlâhîden yine
Nev-cevân olmaklıga meyl eyledi dünyâ-yı pîr

Pertev-i nûr-ı tecellîden bu da bir lemʿadur
Kim ser-â-pâ itdi dehr-i zulmet-âbâdı münîr

Hak mülûk-ı âl-i ʿOssmânı hatâdan hıfz ide
Bîşezâr-ı dîne oldı her biri bir nerre şîr

ʿİzz ü şevketle cülûs itdi o nesl-i pâkden
Taht-ı şâhîye yigirmi bir şeh-i sâhib-serîr

Her biri biñ gûne âsâra muvaffak oldılar
Cümlenüñ ervâhını şâd eyleye Hayy u Kebîr

Mustafâ Han oldı yigirmi ikinci pâdşâh
ʿÖmr ü ikbâlin ziyâde eyleye Rabb-i Kadîr

Bu yigirmi iki sultân-ı güzînüñ Âsafı
Sâhib-i mühr olmak üzre oldı yüz tokuz vezîr

Yüz onuncı hâliyâ bir Âsaf-ı ʿallâmedür
Kim sedâd u rüşdine tahsîn ider şeyh u kebîr

Cümle etvârı hasendür ism-i hâmîsi Hüseyn
Gelmemişdür dehre bir böyle vezîr-i bî-nazîr

Sulh idüp çâsâr u cumhûr u kıral u çâr ile
Râhat itdi ʿâlem-i renc-i seferden ol müşîr

Hamd idüp bu niʿmet-i ʿuzmâya erbâb-ı kemâl
Oldılar târîhe sâʿî ger kebîr u ger sagîr

Lafzen ü maʿnen hemân Dürrî didi târîhini
Mülki ıslâh itdi yüz onda yüz onıncı vezîr
Sene 1110 (Talay, 1994)

8. Dürrî Ahmed Efendi

Târîh-i Hazret-i Sultân Ahmed Han-ı Sânî Aleyhi'r-rahmetü'l- Melikü's-sübhânî

Han Ahmed idicek teşrîf-i taht-ı saltanat
Dutdı âfâkı mübârek-bâd ile âvâz-ı kûs

Böyle bir ʿankâ-yı Kâf-ı kudrete evvel şikâr
Ya kıral-ı Nemçedür yâhud bilâd-ı Engerûs

Çok kerâmât gördi ecdâd-ı ʿazâmından anuñ
Vechi var şâh-ı ʿAcem eylerse ʿarz-ı hâk-bûs

Veh nice şâh-ı ʿAcem gûş itseler evsâfını
ʿAn-karîb eyler şehân-ı Hind u Özbek Câblûs

Hükmine teslîm iderdi gerden-i İskenderi
Ger göreydi re'y-i Eflâtûn-pesendin Feylekûs

Oldı halk âsûde şimdi nâle vü bî-dâddan
Kimse itmez devr-i ʿadlinde figân illâ hurûs

ʿAdli İslama olup ser-rişte-i emn ü emân
Kahrı küffâra olur bâdî-i itlâf-ı nüfûs

Hak vücûdın taht-ı ʿOsmânîde idüp ber-karâr
Dostlar hamd eyledükçe ide düşmenler füsûs

Dürriyâ hâtif nidâ idüp didi târîhini
Dehre müjde itdi Sultân Ahmed-i ʿâdil cülûs
Sene 1102 (Talay, 1994)

9. Ereğlili Türâbî

Târîh Berây-ı Sultân Mustafâ

Hamdüli'llâh kim serîr-i saltanat buldı safâ
Pâdişâh-ı rub'-ı meskûn oldı Sultân Mustafâ

Râh-ı Hakda reh-beri her dem ricâlu'llâh ola
Yâveri olsun hemîşe enbiyâ vü evliyâ

Müsteşârıdur erenler ol şeh-i bahr u berüñ
Her umûrında anuñçün eylemez hergiz hatâ

Bir dahı gelmez cihâna böyle 'âdil pâdişâh
Üstümüzden zâ'il olmasun ebed zıll-ı Hudâ

Ey Türâbî tarf-ı hâtifden dinildi târîhi
Hâmî-i mülk-i velâyet oldı Sultân Mustafâ
Sene 1026 (Okuyucu, 2004)

10. Ereğlili Türâbî

Diger

Vâlî-i sâhib-velâyet oldı Sultân Mustafâ
Sene 1026 (Okuyucu, 2004)

11. Ereğlili Türâbî

Diger

(…) del-i sâhib-velâyet oldı Sultân Mustafâ
Sene 1026 (Okuyucu, 2004)

12. Ereğlili Türâbî

Târîh Berây-ı Sultân-ı A'zam (Sultân 'Osmân)

Hamduli'llâh ki olup şevket ile şâh-ı cihân
Taht-ı 'Osmâna cülûs eyledi Sultân 'Osmân

Bunca dârât u haşemle olup ol server-i dîn
Bendesi oldı derinde niçe Dârâ-yı zamân

Taht-ı hem-pâye-i eflâke geçüp rif'at ile
Seherî sanki tulû' eyledi mühr-i rahşân

Saklasun havf u hatardan anı Mevlâ dâyim
Aña ömr-i ebedî virsün o Hayy u Mennân

Tarf-ı hâtifden aña dindi Türâbî târîh
Oldı vâlî ebed iclâl ile Sultân 'Osmân
Sene 1027 (Okuyucu, 2004)

13. İlmî

Târîh-i Cülûs-ı Pâdişâh-ı 'Âlemîn Sultân Mehmed Han Medda'llahu Te'âla Zılâlehu

Tahtı teşrîf eyledi Sultân Mehmed Han kim
Zulm ü zulmet mahv olup 'adlile 'âlem oldı sahv

Kişt-gâh-ı cûd-ı 'adlinde sezadur etseler
Hoş-çînin Hâtem-i Kisrâ-yı ber-müzdver-i direv

Harmen-i dehri ki berbâd etmişidi tünd-bâd
Hamdüli'llâh kalmadı gerd-i keder mikdâr-ı cev

Rahmet-i âsâr-ı cihânı çünki ihyâ eyledi
Fâl idüp târîh-i pâkin didi 'İlmî baht-ı nev (Çetinkaya, 2003)

14. Kafzâde Fâ'izî

Berây-ı Kaside-i Tagzi Sultan Ahmed Han

Ey dil yeter olduñ hâmûş irdi dem-i cûş-ı hurûş
Sıyt u sadâ-yı 'ıyş u nûş pür kıldı bu nüh günbedi

Feyz-i dem-â-dem devridür 'ıyş-i müsellem devridür
Sanma bu dem gam devridür ol zevk u şekvâ mühtedî

Şâhân-ı dehrüñ a'zâmı teşrîf idüp taht-ı Cem'i
Gün gibi tutdı 'âlemi âsâr-ı baht-ı Es'adî

Gelsün yine devr-i kühen şâd olup erbâb-ı sühan
Kim gördi togrı söylesün bir böyle şâh-ı emcedi

Hâkân-ı Keyhüsrev-siyer Dârâ-yı İskender-zafer
Pîrâye-i tâc u kemer revnâk-dih-i Cem-mesnedi

Hem-nâm-ı şâh-ı enbiyâ yâ'ni ki Sultân Mustafâ
Mehdî-i mansuru'l-livâ hâmî-i şer-i Ahmedî

Ol şeh ki Hak tesdîd idüp lutf ile te'yîd idüp
Esbâbını temhîd idüp şâh-ı cihân-bân eyledi

Hıfz-ı Hûdâ idüp karîn kıldı hatarlardan emîn
Olup yeri taht-ı berîn cây itdi fark-ı ferkadı

Bahsi ol ihmâl eyledi Yûsuf'la hem-hâl eyledi
Ammâ 'aceb kâl eyledi oldı müyesser maksadı

Görmiş midür devr-i zemân böyle bir şâh-ı Cem-nişân
Hak hâk-i pâyinden hemân dûr eyleye çeşm-i bedi

Müstahkem olup 'izzeti tutsun cihânı şevketi
Olsun tırâz-ı devlet-i ikbâli câh-ı sermedi

Ey Fâ'izî gûş eyledüm hâtif didi târîhini
Hak virdi Sultan Mustafâ'ya mülk-i Sultan Ahmedi (Okatan, 1995)

15. Nâbî

Kaside-i Cülûsiye Ender-sitâyîş-i Sultân Mustafâ El-gâzi İbn-i Sultân Muhammed El-gâzi Tâbe'llâhu Serâhumâ

Görindi gayret-i Hak'dan mukaddemât-ı zuhûr
Ne gösterür görelüm hazret-i Hudây-ı Gayûr

Kederden oldı musaffâ mesâlik-i ikbâl
Keselden oldu mu'arrâ memalik-i ma'mûr

Kıyâma itdi tekâzâ de'âyim-i devlet
Ku'ûda oldı kemer-bend kârgâh-ı umûr

Gubâr-ı tefrikadan oldı müncelî 'âlem
Basıldı gerd-i küdûret açıldı çeşm-i hûr

Teveccüh eyledi her gûşeden kavâfil-i feth
Tagıldı reh-zen-i idbâr kalmadı mahzur

Cefâdan eyledi tevbe sipihr-i kîne-güzâr
Sitemden oldı peşîmân zamâne-i mağrûr

Fetîl-i lutf ile cerrâh-ı çîre-dest-i kazâ
Kodı cerâhet-i eyyama merhem-i kâfur

Cihânda kalmadı bir berg-i huşk nâ-sîr-âb
Tereşşüh eylemeğe başladı sehâb-ı sürûr

Dehâna gelmiş idi cânı ehl-i imânuñ
Esîr-i fursat-ı pervâz idi misâl-i tuyûr

Tokundı reşhâ-i bârân hazret-i Bârî
Çekildi lânesine oldı ser be-hâb-ı huzûr

Egerçi bir nice dem iktizâ-yı hikmet ile
Mizâc-ı devlet-i çerh itdi pây-mâl-i fütûr

Nizâm-ı ‘âlemi bozdı şekâ’ik-i cân-kâh
Binâ-yı râhatı yıkdı zelâzil-i pür-zûr

Hurûş-ı latme-i tûfân-ı pânzdeh sâle
Kimüñ kodı varâk-ı hâtırında harf-ı şu’ûr

Olup nümûne-i pervânegân-ı güm-şüde şem’
Nücûm-ı bî-mehe dönmişdi ‘asker-i mansûr

Misâl-i hâle-i bî-âfitâb kalmış idi
Derûn-ı mülk hazîn taht-ı saltanat magdûr

Bu devletüñ yog idi bir tabîb-i gam-hârı
Mizâc-ı memleket olmışdı ‘âfiyetden dûr

Gubâr-ı gussa vü germâ-yı gamdan olmış idi
Şikeste tab’-ı sefer dîde-i zafer ma’zûr

Harâbe tutmış idi yüz mezârî’-i ikbâl
Riyâz-ı memleketi kaplamışdı mâr ile mûr

Pür idi sebze-i bigânelerle gülşen-i dehr
Oturmış idi hümâlar makamına ‘uşfûr

Akardı âb-ı hayât-ı ni’am beyâbâna
Mecârî-i hıred üzre degüldi cûy-ı umûr

Netîce her ne kadar cevr ü tefrikâ var ise
Sipihr cümlesin icrâda itmemişdi kusûr

Ne hâl ise hele pâyâna yetdi müddet-i gam
Teveccüh eyledi lîâna lücce-i şer ü şûr

Bunun da kıymeti vardur bakılsa ‘ibret ile
Tehî midür meger âsâr-ı inkılâb-ı dühûr

Zamânı gelmeyicek her işüñ husûli muhâl
Umûr vaktine merhûn kelâmı hod meşhûr

Olur bu menil-i nâ-ber-karâr-ı süst-esâs
Gehî girîve-i mâtem gehî nişîmen-i sûr

Tekâtur eylemedükçe sirişk-i dîde-i tâk
Olur mı bag-ı temennâda hûşe-i engûr

Budur ‘atiyye-i dîvân-hâne-i kısmet
Gehî pelâs-ı kühen gâhi hil’at-ı semmûr

Hazâna olmayıcak pay-mâl sahn-ı çemen
İder mi tâze bahâr-ı hayât-bahş zuhur

Meyüñ ne kadri olur cûy-ı huşke dönmeyicek
Hurûş-ı mevce-i hamyâzeden leb-i mahmûr

Meger talî’a-i envâr-ı subh-ı devlet imiş
Cihân terâküm-i zulmetden oldugı deycûr

Meger mukaddime-i sıhhat ü selâmet imiş
Zamân tetâvül-i ‘illetle kaldugı rencûr

Meger mahalli imiş sâhibi çıkup mülküñ
Tılısm-ı mülkden ef’îleri hep eyleye dûr

Meger zamânı irişmiş ki neyyir-i a’zam
Çıkup serîr-i sipihr üzre dehre bast ide nûr

Ne güne neyyir-i a’zam hulâsa-i ‘âlem
Nizâm-bahş-ı ümem sâye-i Hudây-ı Gayûr

Hudâygân-ı mu’azzam şehenşeh-i ‘âlem
Muhît-i cûd u kerem âsmân-ı ‘akl u şu’ûr

Nihâl-i gülşen-i devlet gül-i bahâr-ı ümmîd
Nekâve-i gil-i âdem hulâsa-i makdûr

Melâz ü melce-i şâhenşâhân-ı heft-iklîm
Nigâhbân-ı memalik nigâhdâr-ı sügûr

Cenâb-ı hazret-i Sultân Mustafâ Han kim
Gubâr-ı dergehidür zahm-i rüzgâra zerûr

Çer'ag-ı dûde-i ecdâd-ı ma'delet-bünyâd
Fürûg-ı dîde-i Sultân Muhammed-i mağfûr

O şehryâr ki taht-ı bülend-kadri ile
İder sipihr-i nühüm da'vî-i hudûd u sınûr

O kîne-hâh ki şerbet-çeşân-ı tîgı olur
Sabâh-ı hasrda tîz-âb der-dehen mahsûr

O sâf-dil ki iderse tevâzu'ından ider
Sıtabl-ı hassına Efrasyâbı mîr-âhûr

O şeh ki mâ-hasal-i nakd-ı bahr ü kân olmaz
Binâ-yı câhına yek-rûze ücret-i müzdûr

Veliyy-i ni'met-i 'âlem ki künc-i matbahınuñ
Kemîn piyâlesidür kâse-i ser-i Fagfûr

Hümâ didükleri bâmında murg-ı dest-âmûz
Kerem didükleri bâbında bende-i mecbur

Zamîne câhına envâ'-ı dâniş ü 'irfân
'İlâve kadrine aksâm-ı fazl-ı nâ-nahsûr

Sürâdıkında kazâ dîdebânlıga me'zûn
Hazînesinde kader pâsbânlıga me'mûr

Şemîm-i hulkıdur ümmîdgâh-ı bâg-ı bihişt
Gubâr-ı dâmenidür matlab-ı gülâle-i hûr

Fezâ-yı kişver-i mürgân-ı 'akl ile memlû
Binâ-yı devleti erkân-ı 'adl ile ma'mûr

Havâş-ı nüshâ-i erkânı cümle hayrü'n-nâs
Umûr-ı ma'raz-ı divânı cümle hayrü'l-umûr

Nizâm-ı hükmi terâzû-yı 'adl ile mevzûn
Sudûr-ı devleti icrâ-yı şer'ile meşkûr

Mekâsıd-ı 'ulemâ iktidâ-yı hükm-i İlâh
Metâlib-i vükelâ iltizâm-ı cebr ü küsûr

Sehâ vü cûd ike tahmîr-i tıyneti mecbûl
'Atâ vü lutf ile terkib-i hilkâti meftûr

O deñlü zabt-ı memâlikde hükmi nâfiz kim
Zemâne devr idemez itmeyince izni sudûr

O gûne kişveri mazbût kim şemîm-i bihişt
Güzâre yol bulamaz virmeyince bâc-ı ‘ubûr

Ne cânı var çıkara bûy-i verdi gülşenden
Nesîm almayıcak bâgbândan destûr

Görüp mehâbet ile Rüstemâne etvârın
Olur tabî’at-ı tevfîk neşve-yâb-ı hubûr

Olur sirâyet-i hulk-ı bahâr-hîzinden
Binince rahşına gül gül nişân-ı na’l-i sütûr

‘Urûk-ı hâke düşerse fürûg-ı re’yi olur
Nümûde ma’den-i âhende savfet-i billûr

Añılsa meykedede çâşnî-i ahlâkı
İder hum-ı mey-i telhi küvâre-i zenbûr

Fusûle itse ta’alluk nesîm-i ma’deleti
İder musâlaha berdü’l-acûz ile bâhûr

Tahakküm eyler ise ittihâd-ı ezdâda
İder mu’ânaka-i dostî sabâ vü debûr

Ta’âlluk eyler ise ref’-i bu’da fermânı
Olur hilâl-i şeb-ârâ fetîl-i şem’a-i hûr

Teveccüh eylese tefrîk-i fitne-sâzâne
Olur dü ebrû-yi hûbân biribirinden dûr

Burîde-i süm-i esbin ider hamâ’ilvâr
Temîme-bend-i cinân hûriyâna zîb-i nühûr

Mülûk içinde bu sâhib-kırân-ı ‘âlemdür
Verâ-yı tavk-ı beşerdür bu gûne kuvvet u zâr

Süvâr olınca sa’âdetle rahş-ı ikbâle
Güzergehinde turur rûh-ı Behmen ü Şâpûr

Zemîni gulgule-i âsmâniyân pür ider
Ki çeşm-i bed ola âyîn-i devletüñden dûr

Fünûn-ı harb ü vegâda nazîri nâ-mesmû’
Kemâl-i fazl u hünerde ‘adîli nâ-mezkûr

Elinde nîze-i cân-sûz hem-’ayâr-ı ‘asâ
Serinde nûr-ı hıred hem-libâs-ı lem’a-i Tûr

Mahal ‘inânına Şeb-dîz-i Hüsrev ü Pervîz
Sezâ rikâbına Gül-gûn-ı Rüstem-i pür-zûr

Gazâda şu’le-i şemşîrini tasavvur iden
Bulur nigâhını hıyre hayâlini mahrûr

Semûm-ı sâ’ika-i darbına düçâr olanuñ
Olur siper seri üstinde bâz-gûne tenûr

O halka cevher ile bir cerîdedür tîgi
Ki safhasındadur a’mâr-ı düşmenân mestur

Görüldi mi açılaldan berü bu bâb-ı sefer
Bu gûne hedm-i kılâ’ ü hezîmet-i tâbûr

Hücûm-ı hamle-i ûlâda düşmen-i dînüñ
Hisâr u hayme vü tâbûrın aldı zûr-a-zûr

Tenûr-ı harbde itdi luhûm-ı a’dâyı
Gıdâ-yı fevc-i behâyim kebâb-ı çeng-i nüsûr

Dehân-ı zahm-ı ‘adû vakf-ı zehr-hand oldı
Tüfekler oldugı dem mühre-bâz-ı sûr-ı sügûr

Semend-i ‘azmini zabt itmese ‘inân-ı zafer
Olurdı kişver-i a’dâ hayâtdan mehcûr

Dahı gıdâ vü ‘aşâsı henüz bâkîdür
Neheng-i tîgine bu fethdür ketmîne fütûr

Dahı sehergehidür subhgâh-ı nusretinüñ
Neler ider hele itsün nehâr-ı fethi zuhur

Şehenşehâ sen o sâhib-zuhûrsın ki saña
Virildi feth-i tılısmât-ı müşkilât-ı umûr

Senüñ cülûsuñ ile tahtgâh-ı saltanata
Hudâ kulûb-ı ‘ibâdın hep eyledi mecbur

Vücûduña yaraşur çâr-bâliş-i ‘azamet
Nihâlüñe yakışur ittikâ-yı sadr-ı sudûr

Çerâg-ı zatuña pervâne-i per-efşândur
Felekde saff-ı melâ’ik hevâda fevc-i tuyûr

Sadâ-yı kevkebe-i satvetinden olmışdur
Esîr-i zelzele fermân-revâ-yı Nîşâbûr

Himâyetüñle durur âb u tâb-ı gülşen-i mülk
‘İnâyetüñle biter hep mesâlih-i cumhûr

Medâr-ı emn-i cihânsın farîzadur olmak
Du’aña agleb-i evkât-ı mü’minîn mahsur

Senüñledür bu cihânuñ nizâmı vâcibdür
Ki emr-i hıdmetüñe halk sarf ide makdûr

Vücûd-ı pâküñ ekdârdan sıyânet içün
İder felekde melekler tasaddukât-ı nüzûr

Mülûk-ı ‘âlem içinde kime müyesserdür
Ki hutbesi ola Beytü’l-Harâmda mezkûr

Zekât-ı saltanatuñ var mı idi her ser-i sâl
Mücâvirân-ı Harem kandan eyler idi fütûr

Senüñ bilâduña muhtâcdur cemi’-i bilâd
Muhât-ı saltanatuñdur mevâzi’-i meşhûr

‘Alel-husûs haremgâh-ı îzidi ki kalur
Ziyâret itmeyenüñ rükn-i dîni nâ-ma’mûr

Keşîde pişgehüñde livâ-yı Hayrü’l-enâm
Ne mümkin olmamak ol râyet-i Hüdâ mansûr

Ne kişver üstine râyet-keş-i cihâd olsañ
Olur ta’âvüne ervâh-ı evliyâ me’mûr

Saña müzâheret itmez mi evliyâ-yı kirâm
Ki cümle dâ’ire devletüñdedür makbûr

Eger sevâbık-ı ahvâle söz nedür dirseñ
Müdebbirân-ı ‘asâkirden idi cümle kusûr

Ne haddi var tura karşuñda düşmen-i bed-rây
Olur mı zulmet-i bî-i’tibâr hâ’il-i nûr

Şükûh-ı kevkeb-i dîn şân u şevket-i İslam
Olur mı pâ-zede-i fırka-i "*Utüvv ü nüfur*"

Henûz evvel-i meşkiydi tîg-ı satvetüñüñ
Bu deñlü oldugı berhem-zen-i şufûf-ı sutûr

Tezâyüd üzre iken himmetüñ bi-hamdi'llâh
Ne cânı var k'ola sevdâ-yı kâr-zâra cesur

Me'âl-i hâlini añlar bu dest-bürdüñden
Ne deñlü câhil-i sarf olsa düşmen-i dil-kûr

Gelür mesafuña Çâsâr-ı bed-tebâr senüñ
Olursa kûh-ı keşiş kadrile mukabil-i Tûr

Hudâygânâ bu kemterîn du'â-gûyuñ
Fakîr Nâbî-i mihnet-me'âb-ı nâ-meysûr

Kadîmî mâ'ide-perverd-i âstânuñdur
Velîk oldı tesârîf-i dehr ile mehcûr

Mukîm-i zâviye-i intizâr idüm çokdan
Ki makdemüñle ola taht-ı saltanat ma'mûr

Hezâr şükr cenâb-ı Hudâ'ya kim gördüm
Fürûg-ı kevkeb-i ikbâlüñ oldugın menşûr

Bu pîrlikde benüm çâre-sâzum ol tâ kim
Senüñ de çâre-i kâruñ göre Hudây-ı Gayûr

Oñıldı merhem-i lutfuñla zahmı dünyânuñ
Benim de zahm-ı derûnumda kalmasun nâsûr

İrişdi herkese hâlince hissesi ammâ
Benüm de hisseme kaldı du'â-yı dûr-â-dûr

Hemîşe tâ ki bu mihmân-sarây-ı 'âlemde
Kavâfil-i şeb u rûz eyleye mürûr u 'ubûr

Biri birin basa her dem nüvîd-i feth ü zafer
Geçe leyâli vü eyyâmı her zamân mesrûr

Hudâ müyesser ide bî-tekkellüf ü tedbîr
Zamîr-i enverine her ne kâm iderse hutûr

Ola hadîka-i ikbâli taze döndükçe
Bu kiştzârda nâ'ûre-i sinîn ü şuhûr

Zamân-ı devleti olsun medîd o deñlü k'ola
Sadâ-yı nevbeti âheng-gîr-i nagme-i şûr (Bilkan, 1997)

16. Nâbî

Kasîde-i Cülûsiyye Der-medh-i Sultân Ahmed Bin Muhammed Hân ‘Aleyhümü’r-rahmeti Ve’r-rıdvân

Bir şebângeh ki çerâg-ı hıred-i ‘abd-i fakîr
Eylemişdi harem-i kasr-ı dimâgum tenvir

Nâgehân mekmen-i gaybuñ açılup perdeleri
Oldı bir saf sipeh ârâyîş-i meydân-ı zamîr

Birinüñ nâmı kalem biri varak biri devât
Biri ma’nâ biri mazmun biri hüsn-i ta’bîr

Didiler birden eyâ pîr-i reh-i nazm-i sühan
Ey kühen-cevherî-i sûk-ı beyân u tahrîr

Ne ‘aceb hayli zamândur ki temevvücde degül
Bahr-ı zehhâr-ı hayâl ebr-i güher-pâş-ı zamîr

Saña n’oldı ne tursın ne güne saklarsın
Tâbe-key nesr-i cevâhirde bu deñlü te’hîr

Elli yıldur ki müsellem saña seccâde-i nazm
Şimdi sensin şu’arâ zümresine şeyh-i kebîr

O zamânlar saña teslîm idi meydân-ı sühan
Ki senüñ sözlerüñe Nâ’ilî olmışdı esîr

Mîvesi az ise de lezzeti efzûnter olur
O dırahtuñ ki hıyâbân-ı suhanda ola pîr

Didüm ey levha-nüvîsân-ı debistân-ı hüner
Ey mebânî-i me’ânîye medâr-ı ta’mîr

Hep bilürsüz ki kad-ı râstumı hâme gibi
İtdi engüşt gibi ham-zede bâr-ı tahrîr

Kalmadı tâb ü tüvân tayy-ı reh-i efkâra
Oldı endîşe de terkîb-i vücûdum gibi pîr

Lîk var cîb-i zamîrümde nühüfte çokdan
Bir güher ‘ıkdı ki olmaz aña ‘âlemde nazîr

Saklarum nâmına bir pâdişeh-i devrânuñ
Ki idem müzd-i beşâret kim iderse tebşir

Gelsün ol pâdişehüñ ‘asr-ı şerîfi de görüñ
Bülbül-i köhne nice eyler imiş bast-ı safîr

Bir kerâmet baña sî sâlden ızhâr itdi
İntizâr üzreyüm âsârına çokdan bu fakîr

Didiler müjdeler olsun saña ey râst-nazar
Ki seni istedügüñ ‘asra yitürdi takdîr

Li’llâhi’l-hamd ki ber-vefk-ı murâd itdi cülûs
İntizâr eyledügüñ pâdişeh-i ‘âlem-gîr

Oldı te’yîd-i İlâhiyle misâl-i hurşîd
Zât-ı vâlâteri arayiş-i bâlâ-yı serîr

Zıll-ı memdûd-ı Hudâ Hazret-i Han Ahmed kim
Sâye-i ser-’alem-i devletidür mihr-i münîr

Dâver-i kişver-i dîn pâdişeh-i rûy-ı zemîn
Hâmî-i dîn-i mübîn dâdger-i ‘adl-semîr

Şehryâr-ı ‘alem-efrâhte-i ‘ilm ü hayâ
Şâh-ı sıddîk-nazar dâver-i Fârûk-nazîr

O şehenşâh-ı celî-kadr felek-kevkebe kim
İder evsâfına a’yân-ı melâ’ik tevkîr

O hidîv-i hasenül-hulk ‘azîmü’ş-şân kim
Yem-i ahlâkına nisbetle degül bahr gadîr

O cihânbân-ı mu’azzam ki türâb-ı kademin
Eylemiş hazret-i Hakk dîde-i ‘asra iksîr

Vâkıf-ı meşgale-i lübb-i nizâm-ı ‘âlem
‘Ârif-i mes’ele-i şer’-i şehenşâh-ı habîr

Safvetü’s-safve-i erkân-ı ‘anâsırdan anuñ
Eylemiş dest-i kader tıynet-i pâkin tahmîr

Alsa hurşîd cebîninde eger kim vâye
Perde-i lafzda ma’nâyı görür çeşm-i darîr

Eylesün bâl-i Hümâdan kalem-i mûyînin
Sûret-i esbin eger itse musavvir tasvîr

Kürsi-i hâleye çıkmış meh-i bedr itmek içün
Âyet-i kevkebe-i câh u celâlin tefsir

Şemme-i hulkına pür-sûz derûn-ı ‘anber
Revnâk-ı bezmine sad-çâk girîbân-ı ‘abîr

Mihr barânî-i ikbâline zerden dügme
Kurş-ı meh matbah-ı câhında gümüşden kef-gîr

Ferş iderdi yüzüni hâke felekler çokdan
Olsa şâyeste-i dehlîzi eger köhne haşîr

Eylese şân u şukûhı zu’afâya imdâd
Kûh-ı Elbürz’e satar kevkebe tohm-ı encîr

Olur engüşt-i şihâba eger itse fermân
Devre-i kavs-i kuzah halka-i teng-i zih-gîr

Sûret-i ‘adlde taksîri içün ‘ahdinde
Baglamış âyineye cevheri bend-i zencîr

Şîr dümiyle seri üzre meges-rânlık ider
Devr-i ‘adlinde eger hâbe varursa nahcîr

‘İlmüñ ol mertebedür dikkati kim ‘asrında
Az olur hâşiyesüz çıkdugı şâl-i Keşmîr

Hilkati cevher-i evvelden olınmış terkîb
Eyledi ‘aklınuñ âsârı cihânı tenvîr

Re’yine re’y-i Sikender dimek endek ta’rîf
‘Aklına ‘ak1-ı Felâtûn dimek ednâ ta’bîr

Pâdişâhâ senüñ evsâf-ı hümâyûnuñda
Hâmenüñ haddi degüldür k’ide ızhâr-ı sarir

Şevket ü şânuñı hâcet ne beyân eylemege
Mihr muhtâc degül kim dine hakkında münîr

Sâd hezâr olmaz ise çok da degüldür nâkış
Hutebâ nâmuñ ile dehri iderler ta’tîr

‘Arafât u Harem u Mescid-i Aksâ tursun
Senden özge hele ey dâver-i pâkîze-zamîr

Hutbesin menber-i Sultân-ı Rüsûlde okımak
Kime mahsûsdur ey pâdişeh-i ‘âlem-gîr

Özbek u Hind u Hıtâ vü ‘Acem ü Çîn ü Hoten
Gûş ider hutbe-i nâmuñ bu kadar cem’-i kesîr

Her biri kendi bilâdına rücû’ itdükde
Varup elkâb-ı hümâyûnuñ iderler takrîr

Bu şeref kangı diyârûñ şehine oldı nasîb
K’ideler ismine mecmû’-ı selâtîn tevkîr

Bu sa’âdet bu kerâmet bu şerefden soñra
Kime var medhe liyâkat seni ey bedr-i münîr

Her kişi añlayamaz ma’nî-i mülk-i İslâm
Bî-velâyet olamaz kimse o ma’nâya habîr

Olur elbete velî dâver-i mülk-i İslâm
Eyledi hatm-i velâyet kütübinde tahrîr

Bâ-husûs ola şehenşâh-ı diyâr-ı Haremeyn
Pâdişâhum gibi bir dâver-i pâkîze-zamîr

Sen dahı şükrini bu mevhibe-i ‘uzmânuñ
Hadd-i imkânda olan mertebe eyle tevkîr

Nâbiyâ saña düşen hayr du’âdur ancak
İtme tasdî’ yiter eyle du’âyı tastîr

Mü’mine zâtı içün hayr du’â vâcibdür
Eylemez dîni olan hayr du’âda taksîr

Tâ ki sultân-ı serâ-perde-i dîvân-ı ezel
Mihrden zerreye dek bendelerin eyleye sîr

Kendü dil-hâh-ı hümâyûnı kadar lutf-ı Hudâ
Dîde-i bahtın ide zât-ı şerîfiyle karîr

Râm ola emr-i hümâyûnına mülk-i ‘âlem
Ola ‘avn-i ezelî cümle umûrında zahîr

İde âfâkı pür-âvâz şükûh u şânı
Sâye-i devlet ü ikbâli ola ‘âlem-gîr (Bilkan, 1997)

17. Nâbî

Târîh-i Diger Berây-ı Cülûs-ı Hümâyûn

Saltanat tahtına Sultân Ahmed
‘Arz idince dem-i teşrîfde rû

Hâtif-i gayb semâdan Nâbî
Didi târîhini galîb be-’adû (Bilkan, 1997)

18. Nâbî

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn-ı Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis

‘Âlemüñ hazret-i Sultân Ahmed
Olıcak devlet ile sultânı

Didi târîhini hâtif Nâbî
Tâze nakş-ı kalem-i Yezdânî (Bilkan, 1997)

19. Nakşî

‘Ömrin efzûn eyleye devlet ile Hayy-ı vâlih
Oldı Sultân Mustafâ ‘Ankâ-yı ‘âlem pâdişâh

‘Adl idüp dünyâda hem şâhen-şeh-i ‘âlem-penâh
Ma’deletle ola âsûde re’âyâ çûn sipâh

Nâm-âver ‘âlem-ârâya Nerîmânü’z-zamân
Berr ü bahre pâdişâh hâkân-ı mülk-i ‘âli-câh

Aña târîh oldı ilhâm ile Zıll-ullâh ü ‘adl
Pes sezâdur evvel’ül-âm dehr ey dil-i tebâh

Hamd ola devletlu Sultan Mustafâ ol ‘âlî-câh
Oldı Hak’dan sâha efzâ berr ü bahr-i pâdişâh

Sıgdı on târîh bu beyte iş-bu şâhen-şâh içün
Anı bir bir şerh ü tahrîr eyleyem bâ-intibâh

İki mısra’ müstakilen iki târîh oldılar
İkisinüñ cevherîsinden biri bî-iştibâh

İkisinüñ sâdesi hem müstakil târîhdür
Aña em’ân ü te’emmül sarf idüp kılsañ nigâh

Evvelinüñ hâl-dârı âhirinüñ sâdesi
Rây-gân târîh-i zîbâ oldı hem-çûn şâh-râh

Âhirinüñ cevherîsi evvelinüñ sâdesi
Beñzer ol ruhsâra kim anda ola hâl-i siyâh

Kalbümin âyînesinde ‘Aynî ile her gürûh
Oldı dört târîh ey şâhen-şeh-i Dârâ sipâh

San’at izhâr eyleyüp Nakşî didi târîh içün
Cû yedi iklîme Sultân Mustafâ’dur pâdişâh 1106 (1694) (Ayhan, 2000)

20. Nakşî

Gelüp bir şevk teşrîfine Nakşî didi târîhin
Cülûsı oldı Sultân Mustafâ'nuñ biñ yüz altıda 1106 (1694) (Ayhan, 2000)

21. Nef'î

Kaside-i Garrâ Berây-ı Cülûs-ı Sultân Osmân Han

Ne sûret bağladı seyreyle hüsn-i sun-ı Yezdânî
Ki manâsını fikr ettikçe alır akl-ı insânı

Cihân bir tâze revnak buldu bir rûh-ı musavverle
Acep mi tâzelense dâstân-ı mâh-ı Kenânî

Cihân oldu müsellem bir cihânârâ şehenşâha
Pür edip nüh revâkı gulgul-ı kûs-ı cihânbânı

Uyandı gerçi bahtı rûzgârın hâb-ı gafletden
Velî ârâyiş-i dünyanın oldu deng ü hayrânı

Kazâ bu şevk ile himmette dâmen der miyân oldu
Müheyyâ eyledi fevrî ana esbâb-ı sultânî

Felek fîrûzeden bir taht-ı âlî kurdu şâhâne
Ana bir ak dîbâ perde çekti subh-ı nûrânî

Çıkardı mâverâ-yı perdeden tazîm ile devrân
Tutup el üzre bir tâc-ı zerendûd u dırahşânî

Tenezzül eylemez ammâ o tâc u tahta ikbâli
Buna kâil değil zîrâ ulüvv-i şevket ü şânı

Nice mîrâsa girmişdir o tâc u tahtı neyler ol
Anınçün taht u tâc etmiş müheyyâ lutf-ı Yezdânî

Ana taht âsumân-ı adl ü efser mihr-i devlettir
Bu tâc u taht ile dünyaya hükm eylerse erzânî

Teâla'llah zihi sultân-ı âlî şân-ı mülkârâ
Ki derbân eylemez bâb-ı hümâyûnunda Keyvânı

Cihânbân-ı muallâ pâye ki gerdûn-ı gerdenkeş
Zemîn bûs-ı cenâbından olur fersûde pîşânî

Cihân-ı şevket ü şânın serîrârâ şehenşâhı
Serîr-i adl ü dâdın dâver-i Cem câh-ı devrânı

Hudâvend-i muazzam pâdişâh-ı maşrık u mağrib
Yegâne vâris-i mülk-i cihân İskender-i sânî

Şerefbahş-ı serîr-i saltanat sermâye-i devlet
Mühimsâz-ı adâlet revnakefzâ-yı müselmânî

Şehenşâh-ı adâlet pîşe Osman Han-ı sânî ki
Vücûdiyle hayât-ı tâze buldu mülk-i Osmânî

Ne şâhenşeh serîrârâ-yı divânhâne-i âlem
Ne şâhenşeh bisâtendâz-ı evreng-i Süleymânî

Şükûh-ı baht u ikbâl ile nâzende şehenşâhî
Kemâl-ı adl ü insâf ile pâyende cihânbânî

Sikender gibi tâlib feth-i heft iklîme ikbâli
Süleymân gibi gâlip rûzgâra hükm ü fermânı

Hele teshîr-i mülke başlasın ikbâli seyr eylen
Ne Türkistân'ı kor feth etmedik ne Kâfiristânı

Görün bir gün verir Mısr u Yemen gibi vezaretle
Bir ednâ bendesine kişver-i İrân u Tûrân'ı

Değil deryâda keştî âsumânda mâh-ı nev olmuş
Cenâb-ı lutfunun alâ vü ednâ kâsegerdânı

Düşerdi sâyebân-ı âsumânın sâyesi arşa
Ger olsa pertevendâz âfitâb-ı rey-i pinhânı

Fürûğ-ı reyi çarh-ı devletin hem mihri hem mâhı
Kef-i cûdu cihân-ı himmetin hem bahrı hem kânı

Dil-i pür feyzi ki deryâ-yı himmettir meyânında
O bahrin pür güher bir mevcidir şemşîr-i bürrânı

O şemşîr-i mücevher ol kemerbend-i murassa'la
Peyâpey mevcidir gâhî o bahr ettikçe tuğyânı

Süvâr oldukça tasvîrinde âcizdir musavvirler
Ne denli dikkat eylerse eger Bihzâd eger Mânî

Acep sun-ı İlâhî bülacep terkibidir zîrâ
Musavver şule dîdârı mücessem bâd-ı yekrânı

Ne ranâ rahş olur elhak ol ejderhâ-yı Ankâ-per
Ki eyler cilvesi şermende tâvus-ı hırâmânı

Gören ol perçem-i müşgîn ile reftârını anmaz
Temâşâ-yı hırâm-ı dilberi kâkül perîşânı

O yâl ü bâl o reftâr ol hırâm-ı nâzik ü dilkeş
O perçem ol cebîn ol gerden-i mevzûn u tûlânî

O cism-i kûh-ı peykerle o denli tîzrevdir ki
Geçer yel gibi bir âheste pertâb etse ummânı

Güzâr eylerdi aksi düşmeden âyîne-i çarha
Burakâsâ zemînden arşa dek ger etse cevlânı

Kulağın dik tutup pertâb edince fart-ı süratten
Döner ol nâvek-i perrâna ki çift ola peykânı

Cihânârâ şehenşâhâ cihân dâver hudâvendâ
Eyâ şâyeste-i mülk-i Cem ü mühr-i Süleymânî

Saâdetle sen ol Hâkân-ı âlî şân-ı devrânsın
Ki var devrinde Hâkânî'den alâ bir senâhânî

Ben ol Vassâf-ı ahdim ki gelince medh ü evsâfa
Benimle hemzebân olmaz ne Firdevsî ne Hâkânî

Ne Vassâf'ım ne Firdevsî o mucizgûy-ı manâyım
Ki tabîrımle sûret kesp eder ahvâl-ı vicdânî

Hayâlim kârbân sâlâr-ı iklîm-i maânîdir
Dilim gencîne-i pür gevher-i esrâr-ı rûhânî

Temevvüc etmeyince kulzüm-i tab-ı dürefşânım
Pür olmaz rûzgârın gevher-i kâmile dâmânı

Ne mümkün dürr-i nazmım gibi zîkıymet güher bulmak
Kazanlar tîşe-i endîşesiyle kân-ı imkânı

Sanırlar katre-i hûn saçılır tîg-ı zebânımdan
Sözüm oldukça rengîn fikr ile yâkût-ı rümmânî

Benim ol Haydar-ı Kerrâr-ı manâ ki hücûmumdan
Dilîrân-ı hayâle teng olur endîşe meydânı

Fazîlet marifettir bana ilm endîşe-i manâ
Mübârek olsun eşrâf-ı zamâne ilm ü irfânı

Sözüm şâhit yeter isbât-ı istidâd için bana
Ne lâzım dâm-ı tezvîr eylemek tefsîr-i Kurânı

Hüner lutf-ı kelâm-ı hakkı bilmekdir mahallinde
Hakîkatte budur ehl-i dilin miyâr-ı izânı

Bu feyz ehl-i dile dâd-ı Hudâ'dır cehd ile olmaz
Yine bir ehl-i dil nazmından anlar anlayan anı

Muhassal âdeme manâ gerektir yoksa neylerler
Esîr-i kayd u sûret bir alay bîhûde hayvânı

Kemâl ehlinde lâf olmaz yeter lâf ettin ey Nefî
Duâya başla ki buldu kaside hadd ü pâyânı

Yüzün sür âsitân-ı bârgâh-ı arş-ı alâya
Elin kaldır duâya iste Mevlâ'dan bu ihsânı

Ki durdukça cihân ol saltanatda berkarâr olsun
Hayât-ı tâze bulsun sâyesinde âlem-i fânî

Süleymân gibi çıksın tahta her gün adl ü dâd etsin
Pür olsun arsa-i mahşer gibi meydân-ı dîvânı

Fürûğ-ı kevkeb-i ikbâl ü bahtı eylesin her dem
Cihânı âfitâb-ı âlemârâ gibi nûrânî (Akkuş, 2006)

22. Nev'îzâde Atâyî

Kaside-i Cülûsiyye Berây-ı Sultân Mûrâd Han Der-sıfat-ı Taht-ı Pâdişâh

Subh-dem tahta geçüp şâh-ı Süleymân-te'yîd
Hamdüli'llah ki şeref burcına geldi hurşîd

Refrefü'ş-şerefdür ol taht-ı sa'âdet ki anı
Bulsa zer küngüreli tâc idinürdi Nâhîd

Bâreka'llah zihî taht ki her mismârı
Oldı sandûka-ı pür-gevher-i ikbâle kilîd

Levhaşa'llah zihî destgeh-i 'âlî kim
Sahre-i leyle-i mi'râc gibi kadri mezîd

La'l-i rahşânı nigîn-dân ile altun kandîl
Oldı mişkat aña taht-ı hümâyûn-ı sa'îd

Çıkdı eyvân-ı şerefden yine bir şâh-nişîn
Dest-i mi'mâr-ı kazâ eyledi bir taht-ı cedîd

Buldı bârân-ı havâdisle halel olsa nola
Taht-bend-i harem-i 'izz ü sa'âdet tecdîd

Gören ol taht-ı zeri sahn-ı sarây içre sanur
Dür ü yâkût ile bir kasr-ı cinân-ı câvîd

Oldı gûyâ kemer-i bâb-ı hümâyûn mihrâb
Mahfil-i câmî'-i iclâldür ol taht-ı sedîd

Bir güzel gûşedür anda o hümâyûn evreng
Hüsn-i matla'la o dergâha olup beyt-i kasîd

Yaraşur taht-ı zer ol pâ bu sîmîn üzre
Gûyiyâ taht-ı revânı götürür pîl-i sefîd

Dîde-i düşmene bir menkal âteş gürinür
La'l ü yâkût ile ol hırmen-i âmâl ü ümîd

Ta'ne taşın atar ol taht-ı murassa' felege
Eyledi çarh-ı sevâbit anı ol mürvârîd

Âyete'l-kürsî-i câh olmış aña hırz-ı şerîf
Zer-kitâbe hat-ı pür kürsi-i ta'vîz-i müfîd

Oldı ol taht-ı felek-kevkebe zâtü'l-kürsî
Anda tâc-ı zer-i pür-şa'şa'a resm-i hurşîd

'Arş kandîlidür ol tâc-ı muşa'şa' gûyâ
Buldı fer anuñ ile kürsi-i gerdûn temhîd

Habbezâ tâc-ı zer-endûd-ı murassa' ki anuñ
Oldı her la'l-i teri cevher-i câm-ı Cemşîd

Nûr-bahş olmagiçün her tarafa şem' gibi
Geçdi tâc-ı serile tahta şehen-şâh-ı reşîd

Âfitâb oldı ziyâ-bahş-ı hilâl-i iclâl
Geçicek taht-ı zere hüsrev-i seyyâre-i 'îd

Şeb-çerâg oldı meger kim kafes-i zer-gerde
Ya o dîvâre-i zîver dür-i şeh-vâr-ı ferîd

Bârgâh-ı kereme açmış idi dest-i du'â
Âhir irişdi murâda hele ol taht-ı sa'îd

Dür-i dürc-i 'azamet dürri-i burc-ı devlet
Meh-i gerdûn-ı hilâfet şeh-i pür-dâniş ü dîd

Şeref-i şems-i kerem sâ'at-i nev-rûz-ı himem
Pertev-i nûr-ı kadem âyet-i nasr-ı te'bîd

Bahr-kef çarh-sadef emn-kenef ‘adn-şeref
Mihr tef şîr-telef mâh-hedef tîr-merîd

Âsumân-kevkebe Cem-mertebe Sultân Murâd
Ki olur mürşid-i iclâline ikbâl mürîd

Ol ki olmış idi haddi han-ı katar-câhı
Hevdec-i çarh-ı berîn üzre ezelden nâhîd

Ol ki olsa yaraşur hey’et-i garrâ-yı hilâl
Fazl-ı menşûrına zer-hulle-i tugra-yı cedîd

Ol ki virür derem-i encümi resm-i mu’tâd
Vâli-i kişver-i subh itse berâtın tecdîd

Kasr-ı zer şemse-i mihre ‘alemi rükn-i rekîn
Seyl-i idbâr-ı sipihre işigi sedd-i sefîd

Mîl-i iklîl-i zeri ta’ne-zen-i tâc-ı zuhal
Rîze-seng-i haremi ser-şiken-i hasm-ı ‘anîd

Nîzesi hâme-i fetvâ-dih-i katl-i düşmen
Hançeri defter-i ‘ömr-i siteme re’y-i resîd

Himemi genc-i tılısmât-ı Cem’e kufl-şiken
Kalemi mahzen-i pür-gevher-i fazla ıklîd

Levh-i sîmîn-i mehe böyle yazar evsâfın
Mihr-i zerrîn-kalem ol kâtib-i ferhunde-neşîd

Dem-i şemşîr-i muhâlıf-şiken-i şer’-i nebî
Berk-i envâr-ı eşi’a-figen-i Rabb-i mecîd

Ebr-i nîsân-ı kerem sâ’ika-bâr-ı satvet
Âb u âteş-i behem hikmet-i lutf u tehdîd

Hariku’l-’âde nüvâziş-geri-i tâli’-i sa’d
Dil-firîbâne kerem-güsteri-i baht-ı sa’îd

Hamdüli’llah peder ü ‘amm u birâder mülkin
Vâris-i vâhid olup aldı o sultân-ı vahîd

Minnet Allah’a gidüp hevl-i zalâm-ı hayret
Oldı bir necm-i hüdâ evc-i sa’âdetde bedîd

Baş kaldurmayup itse yiridür secde-i şükr
Oldı rûzı bize rû-mâl-i der-i şâha ferîd

Özge ‘îd oldı cihân halkına beyne’l-’îdeyn
Bahşiş-i ‘îddür erkâna ol in’âm-ı sa’îd

Nola dâ’im kemerin kâh-keşân eylese pür
Zer-feşândur eli yollarda misâl-i hurşîd

Himmetiyle şu kadar münbasit erbâb-ı gumûm
Dil-i pür-gamdan açılsa nola kufl-ı ta’kîd

Şiddet ol deñlü muhâlif hat-ı fermânına kim
Az kaldı ki gide mahv ola resm-i teşdîd

Tutar anuñ yirini zerre-i mihr-i re’yi
Dem-i subh olsa eger püf-zen-i şem’-i hurşîd

İtse hurşîdi eger hâdis-i dîvânı taleb
Uyarur bâd-ı seher hîzân-ı vakt-i temcîd

Pençe-i mihr-i şa’â’-efgene beñzer desti
Her kaçan rahş-ı felek-seyre binüp atsa harîr

Girse ‘abbâsi şi’âre yaraşur şâh-ı ‘Acem
Oldı zîrâ işidüp kahrını cândan nevmîd

Bîm-i kahr ile irüp sarsar alur destinden
Devr-i ‘adlinde ki hançer çeke şâh-ı güle bîd

Agzını gonca-sıfat kana boyar dest-i kazâ
Kim ki devrinde eme la’l-i leb câm-ı nebîd

Salsa ‘aksin kılıcı âyine-i pûlâda
Rîz rîz ola misâl-i dil-i ‘uşşâk-ı cedîd

İrse enfâs-ı nesîm-i keremi câ’izdür
Nergise bâsıra-bahş olsa rutûbetle cedîd

Behre-dâr olsa nemek-dân-ı yem-i lutfından
Mûmyâ hâssiyetin feyz ide ecsâm-ı kadîd

Hasta-i dâr-ı şifâ-yı keremi cân-ı ‘alîl
Beste-i tavk-ı ‘ubûdiyetidür habl-ı verîd

Zâhir olınca hemân kevkebe-i ikbâli
Bezm-i devletde kesildi bu kadar güft ü şinîd

Göricek taht-ı ‘adâletde şeh-i devrânı
‘Arza girse yaraşur hâme-i ferhunde-nüvîd

Pâdişâhum benem ol mîr-i livâ-yı ‘irfân
Tarz-ı hâsum ki göre hüsrev iderdi taklîd

Sûretâ kemtein ammâ söze gelse tab’um
Geçinür ‘âlem-i ma’nâda şehen-şâh-ı ferîd

Hutbe vü sikkesi dîbâce ile mühr-i kabûl
Suhan ahkâmını dîvân idüp itdüm tecdîd

Dür-i menşûrına inşâlarumuñ öykünemez
Fıkrasın itse murassa’ ne kadar mürvârîd

Kılsa tahrîr kaçan mû-şikâf-kalemüm
Lafzdan itmek olur rûh-ı kelâmı tecrîd

Zâde-i tab’-ı güher-rîzüme taklîd idemez
Gerçi zu’mınca falan ibn-falan ider hasîd

Kankı hayâl-ı sühandur ki cerîden ide red
Girse meydâna kaçan kilk-i kümeyt-âne tarîd

Dildür işrâk-ı ma’ârifle muşa’şa’ mülki
Ki ola bir tarafı kulzüm-i pür-dürr-i ferîd

Bu kadar gevheri bir gavtada tahsîl itdüm
Yümn-i bahtuñ ile ey şâh-ı Sikender-te’bîd

Nola lutfuñla ‘Atâyî’yi ser-efrâz itseñ
Fazl ile oldı benî-Nev’i mayânında ferîd

Nakl-i Şeh-nâme-i medhüñ yiter itdi demidür
Eyleye hayr-du’â hâme-i zîbende-neşîd

Nitekim tahta geçüp hüsrev-i mülk-i hâver
Ala bahşîşle terakkîsini mâh-ı nev-i ‘îd

Dâ’imâ taht-ı sa’âdetde olup genc-efşân
Kıla her emrde tevfîk-i İlâhî te’bîd

Nâme-i câhına ‘unvân olup âyât-ı zafer
Zely-i menşûr-ı celâli ola kayd-ı te’yîd

‘Ömr-i devlet müterakkî ‘azamet rûz-efzûn
Câh u şevket mütezâ’if dem-i ikbâl mezîd (İpekten, 1991)

23. Rehâyî

Çıkup dâd ide taht-ı ma'deletde tâ ola târîh
Cülûs-ı şeh Süleymân zîb-i dâd-ı rûzgâr oldı

Sene
1099/1687 (Yerdemir, 2007)

24. Rızâyî

Vasf-ı Tâc u Taht-ı Pâdşâh-ı Hümâyûn-baht-ı Hazret-i Sultân Murâd Han İbnü Ahmet Han Dâme Bâsıte'l-emn ü Ve'l-emân

Taht-ı zerrîne seher geçdi şehenşâh-ı ferîd
Cebel-i nûrdan oldı sanasın mihr bedîd

Yûsufa oldı makarr keff-i terâzû-yı cemâli
Burc-ı mîzânda karâr eyledi gûyâ hûrşîd

Şu'le-verzligin şem'-i cemâl oldı âyân
Tâc u tahtıyla bedîd oldu şehenşâh-ı sa'îd

Aldılar perde-i taht-ı zeri şâh itdi cülûs
Açılursa n'ola zerrîn kadeh-i bâg-ı ümîd

Gül gibi taht açılup geçdi o şeh şebnemvâr
Feyz-bahş oldı nesîm-i kerem-i Rabb-ı mecîd

Mushaf-ı lutf u kerem zat-ı şeh-i 'âlemdür
Tâc u taht-ı zer ile eyledi sâni' teclîd

Tâb-ı ruhsârı ile olmada dâ'im pür-nûr
Oldı taht-ı zeri reşk-âver-i câm-ı Cemşîd

Dürr-i yek-dâne-i şehvâr ile bulmış zînet
Tahtdur var ise kâni' sadef-i mürvârîd

Tâc-ı tugra-yı zer-endûde-i menşûr-ı cemâl
Taht-ı maksûre-i pür-zîver-i kasr-ı te'yîd

Kasr-ı iclâldür ol taht-ı zer-ender-zer kim
Şema'ası hem-ser-i âvize-i gûy-ı hûrşîd

Şâh-ı mazmûnı vü zer taht-ı murassa' şeh beyt
Yine üstâd-ı kazâ eyledi bir tarh-ı cedîd

Subh-ı îd oldı kurıldı yine taht-ı şâhi
Tâc sanma ser-i serv üzre hilâl oldı bedîd

Hâtem-i saltanata taht-ı zer olmışdı nigîn
Dürr-i şehvâre- sıfat geçdi şehenşâh-ı vahîd

Nice şeh Neyrem-i tâkat-şiken-i şîr-i felek
Nice şeh Rüstem-i zûr-efken-i ser- hasm-ı ‘anîd

Kuvvet-i bâzu-yı baht u şeref-i neyyir-i taht
Ma’deletkâr-ı zafer-raht u melâ’ik-tesdîd

Kutb-ı çarh-ı ‘azamet hazret-i Sultân Murâd
Ki anuñ mürşid-i iclâline ikbâl mürîd

Taht- pîrây-ı güzîde kerem-i mahz-ı Hudâ
Mülk-girây-ı uli ecniha nasr u te’yîd

Ebr-i nisân pey-â-pey kerem-i şâhâne
Çarh-i ihsan dem-â-dem himem-i şevk-i nüvîd

Ma’denü’l-cevher-i endîşesine tîşe zafer
Mahzenü’l-feyz-i dil-i pâkine tevfîk kilîd

Yûsuf-ı Mısr-ı hüner pâdşeh-i kulzüm ü ber
Tahta Cemşid makarr Hüsrev-i seyyâre ‘abîd

Bâreka’llâh zihi câh-ı Süleymâni kim
Dest-i kadrine sunılmış be-tarîkü’t-te’yîd

Tâc-ı Keyhüsrev-i ser-sandali-i tenhâ-rev
‘Alem-i nasr-ı ‘uluv hâtem-i câh-ı Cemşîd

Hink-ı hem-vâre-hırâm-ı zafere virse ‘inan
Gûy-ı çevgân ola zerrîne külâh-ı Nâhîd

Ola şâyeste felek mevkib-i iclâlinde
Kûs-ı zerrîne-i hûrşîd ile bir pîl-i sefîd

‘Alem-i şevketi berg-âver-i feth u nusret
Gülşen-i devleti gül-hîz-i neşât-ı câvîd

Emri tedbîr-i pesendîde-i teshîr-i cihân
Nehyi ser-sâm-ı gam-ı fitneye ta’vîz-i müfîd

Dest-i te’yid-i İlâhi ile olmış ezeli
Şâhid-i devlet ü ikbâline ta’lika-ı cîd

Mülk-i peyvend-i ebed-saltanat-ı ced-ber-ced
Câh-ı tevfîk-i meded ‘işret ü ‘ayş-ı câvîd

Döndi dükkânçe-i cevheriyâna şimdi
Tâze tâze haber-i nusret ile gûş-i ümîd

Hâbını baht n'ola fitneye ihdâ itse
Çarh ehl-i dil ile itdi vifâkı tecdîd

Sanmañuz oldı 'ayân kubbe-i çarh üzre hilâl
Tâk-ı gerdûnı güzâr itmek içün itdi cerîd

Hasm-ı gerden-keş eger olmasa ferman-ber-dâr
Rişte-i bend-i gelû-giri olur habl-ı verîd

Şöyle kim eyleye tugyanını ihbâr nesîm
Şübhe yok cûlara hançer üşürür bâgda bîd

Ne Süleymân'dur o kim oldı zamânında hevâ
Mihr-i güm-geşte gibi sâgar-ı meyden nevmîd

Şüphe yokdur olur engüşt-nümâ hem-çü hilâl
Tak-ı nisyânda bedîd olsa tehî cam-ı nebîd

Seng-i ta'na tuta sahn-ı çemen jâle-i ter
Piş-hânında olursa kadeh-i lâle bedîd

Tâc-bahşâ benüm ol şair-i bî-hemtâ kim
Hâce-i tab'uma şâkird-i kemîn 'akl-ı reşîd

Müntehab gevher-i nâ-yâb olup her sühanum
Dense her beytüme şâyeste benüm beyt-i kasîd

Nesrini hep ser-i mazmûnuma eylerdi nisâr
Görse ger şi'r-i dil-âviz-i terüm mürvârîd

Şimdi Firdevsî-i tab'-ı güher-efşânumdur
Nev-be-nev gülşen-i nazm icre ider tarh-ı cedîd

Söz tamâm oldı du'â eyle Rızâyî demidür
İde manzûme-i iclâlini Hak bî-ta'kîd

Câh u devlet be-terakki 'azâmet ber-ez'âf
Saltanat-rûz füzûn câh masûn 'ömr mezîd (Topçu, 1997)

25. Rûznâmecizâde Şinâsî

Sultân Mustafâ'nın Tahtâ Cülûsına Dâir

Bir seher itdi mu'attar kâm-ı dünyâyı sabâ
Oldı bûyı mürde-i sad-sâle kâme cân-fezâ

Her vezân itdükçe bir gûne neşât-efzâ olur
Kûh ü deşt ü gülşen oldı bâğ-ı cennet gûyiyâ

Cüst ü cû itdi cihânı ser-be-ser tebşîr ile
Oldı peygûle-nişînân elem-i cümle verâ

Lerze virdi ‘âleme hengâme-i zevk ü sürûr
Bend-i gam oldı şikeste cân u dil buldı rehâ

Hayret-efzâ oldı halka bi’l-bedâhe bu neşât
Dirler idi kim nedendür ‘âleme böyle safâ

Geldi gülşenden sabâ didi lisân-ı hâl-ile
Müjde olsun tahta iclâs itdi Sultân Mustafâ

Ol şehen-şâh-ı mu’azzam Cem-siyer Dârâ-haşem
Saff-şiken düşmen-figen fermân-revâ kişver-güşâ

Vâris-i taht-ı mu’allâ taht-ı ‘Osmânî k’olur
Hep mülûk-ı ‘asr hâk-i dergehinde cebhesâ

Lutf ile itse tekellüm mahv olur nûr-ı mihir
Hışm u kahr itdükçe ammâ seng-i râh olmaz kazâ

İ’tibâr itmez Hümâ’ya şimdi kimse bildiler
Sâye-i mûy-ı semendi düşdügi yer kîmyâ

Böyle sultân-ı mu’azzam tahta çün itdi cülûs
Vaktidür çarha irişse nağme-i zevk u safâ

Bu halâvetle sabâ encâm virdi müjdeye
Eyleyüp ol şehr-yâruñ ‘ömrine hayır du’â

Kopdı yir yir hây u hû ol dem safâdan ol kadar
Gûş-ı Zâl-i çerhi tahkîkan esamm itdi sadâ

Didiler bi’l-cümle ‘âlem yek-zebân ü yek-dehân
Hamdüli’llâh döndi dilhâh üzre çarh-i bî-vefâ

Müjde ey dünyâ yine ihyâ olursun şübhesiz
Gerçi yüz dutduñ harâbe kâmetüñ oldı dü-tâ

Tev’em olmuşdı senüñle devlet-i ‘âlem dahi
Hayli demdür oldıñuz hayş ü cefâya zîr-i pâ

Sen de ey devlet yetîm ü bî-kes olduñ bunca dem
Bir mürebbî bulmaduñ kim merhamet ide saña

Tıfl-ı hod-perverdeveş çekdüñ nice derd [ü] elem
Kalduñ ayakda saña çok itdiler cevr ü cefâ

Hâlüñe şimdi Hudâ rahm eyleyüp bulduñ şifâ
Sad-beşâret saçuñ yolduñ henüz ey pîşvâ

Ey veliyy-i ni'metinden dûr olan bî-çâreler
Oldıñuz siz de yetîm ü bî-kes-i pür-ibtilâ

Düşdiñüz peygûle-i hicrânda gurbetde
Kimse sâhib çıkmaz idi hâliñüz oldı hebâ

Yâd idüp zevk ü neşât eyyâmını her rûz-şeb
[Nâle] vü âh ile dâ'im eyleyüp Hakka du'â

[Eyleyüp] Hakdan cülûsın ol şehen-şâhuñ hemân
Virdiñüz kim ey garîbânuñ penâhı ey Hudâ

[Bir bölük] eytâm efendisüz kalup itdi bizi
Dil-perîşân kalb-mahzûn u ciger-hûnîn kazâ

Mekremet kıl tahta iclâs eylesün ol şehr-yâr
Müşkil itdi hâlimüz bu mihnet-i tâkat-rübâ

Müjdeler olsun ayâ miskîn-i sencân müjdeler
Hakk kabûl itdi recâñuz eyleyüp lutf u 'atâ

Böyle söylerken Şinâsî halk-ı cümle ben dahi
Eyledüm tahkîk dünyâya rahm itdi Hudâ

Hâtif-i gaybından ısgâ itdi ol dem gûş-ı cân
Rûh-bahşâ cân-fezâ böyle sadâ ile nidâ

Müjde olsun yaz cülûsınuñ hemân târîhini
İtdi ihyâ 'âlemi sultân-ı 'âlem Mustafâ
(1106 /1695) (Akpınar Cengiz, 2000)

26. Sahhâf Rüşdî

Şevketlü Sultân Mustafânıñ Cülûs-ı Hümâyûnlara Târihdür

Mesned-i şâhîye Sultân Mustafâ itdi cülûs
Hâzır olsun vaktine şimdi kıral-i Engürûs

Tahtına geçdükde tebrîk eyleyüb ta'zîmle
Kaddini itdi felek ham itmek içün pây-bûs

Şöyle zînet buldı 'âlem ol şeh-i zî-şân ile
Oldı hâlâ zâl-i dünyâ şevk ile bir nev-'arûs

‘Âlemi pür eylesün yâ Rabb sadâ-yı şevketi
Dem-be-dem dergâh-ı lutfında çalsun tabl ü kûs

Şöyle ber-bâd ü harâb olsun anuñ devrinde kim
Kalmasun ma’mûre-i düşmende âvâz-ı hurûs

‘Âleme tebşîr idüb Rüşdî dedi târihini
Müjde kim ‘izzetle Sultân Mustafâ itdi cülûs
(H. 1106, M. 1694) (Ekici, 2006)

27. Sıdkî Paşa

Vâzı’ vaz’ü’l-atâ bânî-i hayrât-ı Hasân
Mazhâr-ı âsâr-ı lutf-ı Hazret-i Perverdigâr

Sakf-endâz-ı sitem tarh-efgen-i bünyâd-ı ‘adl
Sâhib-i hayrü’l-hasen Sultân Murâd-ı nâm-dâr

Nâ’il-i ecr-i cezîl olmak murâdın eyleyüp
Ol şeh-i sâhib-kerem Hâkân-ı gerdûn-iktidâr

Cûy-ı Çâkıt gıbtâ-i nehr-i Furât u Nîl iken
Bunda ser-gerdân olup kalmış o nehr-i hoş-güvâr

Hiddet-i germî-i germâ şiddet-i serdî-i dey
Kesret-i gerd-i temûz u fart-ı seyl-i nev-bahâr

Çün bu menzilde olup sûdâ-gerânıñ reh-zeni
Deşt-i pehnâyı iderken ehl-i hacca teng ü târ

Tarh olındı çünki bu mihmân-serây-ı dil-nişîn
Oldı deşt-i hâtır-ı ehl-i ticâret hoş-güzâr

Devlet ü ‘ömrin Hudâ kılsun mukim-i taht u baht
Turdugınca bu misâfir-hâne-i leyl ü nehâr

Tarh olup bir hûb-târîh oldı Sıdkî hatmine
“Dâ’imâ bâkî be-mâned în binâ-i üstüvâr” (Erdoğan, 2005)

28. Sıdkî Paşa

Der-Vasf-ı Hod Berây-ı Tugra-yı Pâdişâh

Pâdişâg-hâ serverâ ‘âlem-penâhâ hüsrevâ
Ey şehen-şâh-ı cihân sultân-ı mansûrü’l-livâ

Çekmeden münşi-i kudret kilki hâlî olmasun
Devriniñ ahkâmına tuğra-i garrâ-yı bekâ

Ola câh u şevketiñ menşûrınıñ pîrâyesi
Şeh Murâd Han İbn-i Ahmed Han muzaffer dâ'imâ

Hak Te'âlâ 'ömrüñi hadden ziyâde eylesün
Ber-karâr ol saltanatda tâ ilâ yevmi'l-bekâ

Devlet ü ikbâl ü baht u tahtıñ olsun tâ ebed
Câvidân u bâkî vü pâyende vü bî-intihâ

Böyle resm itdirdi tevkî'-i sa'âdet nakşıñı
Bende-i tuğra-keşiñ 'abd-i hakîriñ Mustafâ (Erdoğan, 2005)

29. Sıdkî Paşa

Tâ ki taht-ı çemende şâh-ı bahâr
Ola cünd-i şükûfeye sâlâr

Tâ ki mihr-i münîr-i burc-ı felek
Ola evc-i şerefde pür-envâr

Tâ ki ikbâl-i 'asker-i nev-rûz
Ola sermâya bâ'is-i idbâr

Şeh Murâd Han-ı ma'delet-güster
Ki odur şimdi sâye-i dâdâr

Ya İlâhî be-feyz-i nûr-ı mihr
Be-safâ-yı tarâvet-i gülzâr

Be-'abûsî-i rûy-ı rûz-ı şitâ
Be-sürûr-ı neşât-ı fasl-ı bahâr

Eyle nahl-ı vücûdını yâ Rab
Mîve-i saltanatda ber-hor-dâr

Ola her rûzı 'îd-i nev-rûzî
Şebi kadr ola tâ ebed her bâr

Dâmen-i bahtı görmesin hergiz
Eser-i gerd-i gam fütur-ı gubâr

Eyle fânûs-ı hıfzıñ içre müdâm
Şem'-i ikbâl-i devletin bîdâr

Taht-ı devletde pây-dâr olsun
Seyr oldundukça fasl-ı berf ü bahâr (Erdoğan, 2005)

30. Siyâhî Dede

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Süleymân Han-ı Sânî

Dirîgâ ‘aksine devr itmege kıldı gibi âgâz
Bu dûlâb-ı meşakkat kim ire her kâr-ı pâyâna

Vezân oldı çü bâd-ı fitne-engîz-i cihân âşûb
Hazân irişdi gûyâ berk-i tınâz-ı gülistâna

Bozıldı meclis-i câm düşdi erbâb-ı deme hem gam
Perîşân oldı ‘âlem kalmadı sâkî vü peymâne

Kanı ol bezm-i hoş-dem ol ferah-bahş-ı dil-i âdem
Tagıldı ol dem-i bî-gam dönüp zülf-i perîşâna

Harâb oldı o bezm-i gıbta-sâz-ı meclis-i fagfûr
Toluya ugramış keşt-zâra döndi ol tarab-hâne

Tamâm oldı bu bezmüñ gûyiyâ encâmı yaklaşdı
Şikest oldı sürâhi câm-ı ‘işret gitdi tâlâna

Olup bârîde bârân-ı belâ ebr-i musîbetden
İrişdi âb-ı tûfân-ı kazâ bâm-ı cihân-bâna

İrüp her hasm-ı her kînüñ sem-i pây-ı semendinden
Gubâr-ı hıbbuñ esip sehem-gîn tâk-ı Keyvâne

‘Alev-gîr oldı gitdükce şerâr-ı âteş-âşûb
Gezend-sâz oldı vardukca karâr-ı kasr-ı hâkâna

Dirîgâ hayf u vâh ile karîb oldı gibi sâ’at
Ki böyle gâlib oldı hıbbuñla kâfir Müselmâna

Olup a’dâ-yı dînüñ râyeti bâr-ı zafer-nümâ
Bu idbâr-ı perîşânî nedendür tug u zîşâne

Sanâsan kim Benî Asfer hurûcından ‘alâmetdür
Ki düşdi lerze heft endâm-ı revân-ı dilîrâne

Kanı ol merd-i meydân-ı rezm-i cûy-ı gazanfer-fer
Ki hamle-âver olmuşlar idi bebr ü pelengâne

Kanı ol Rüstem-ı ma’reke cûyâ-yı şîr-efgen
Ki rahş-ı ednâ yetmiş idi her biri Îrân u Turâna

Kanı ol Âsafân-ı sâhib-i re’y-i Felâtûn-kîş
Ki tedbîr ile eyler idi gâlib kebk-i bârâne

Kanı ol Kahramân-ı hâmî-i âyîn-i devlet kim
Dem-i heycâda şîr-i ner gibi girerdi meydâne

Nice dem tîg-i hûñ-efşân ile hunnâbe-i seylî
Revân itmişler idi ser-be-ser dest-i Frengâne

Ne hâletdür eyâ şimdi ki irdi rahne-i fetret
Esâs-ı devlet-i Dârâ gulâm-ı Âl-i ‘Osmâne

Ne devlet kim hayâlin görmemişdür Hüsrev ü Dârâ
Ki hükmi cârî olmışdur ser-â-ser kevn-i imkâna

Yakîn olmuşdı kim câgir ola kavm-i şeyâtîn hû
Dergâh-melâz u melce’-i efrâd-ı insâne

Revâ görmedi ammâ hazret-i Bârî Te’âla kim
‘Afârit-i zamâne el suna mihr-i Süleymâne

‘Aceb teşvîşe düşmüşdi cihânuñ cevr-i penâhı
Ma’âza’llah ki ola nakl-i devlet ‘ayş-ı bî-gâne

Bi-hamdi’llâh görindi nâ-gehân burc-ı sa’âdetden
O necm-i sa’d-ı ekber kim müsâ’id-baht-ı şâhâne

Açıldı subh-ı devlet gitdi ‘âlemden zalâm-ı let
Uyandı çeşm-i gaflet geldi âgâhı bu devrâne

Çıkup Mehdî-i devlet lâ-cerem gâr-ı hidâyetden
Kerâmetle hurûc itdi beşâret ‘âlemiyâne

Giyüp başına tâc-ı devlet efrûz-ı cihân-bânî
Cülûs itdi sa’âdetle serîr-i şehr-i yârâne

N’ola şimdengirü emn ü emân irse bu dünyâya
Ki geldi ol zamân kim gerek eylemiş ola hem-hâne

Tulû’ itdi çün mihr-i saltanat burc-ı ‘adâletden
Cihândan gitdi zulmât-ı zulem hamd ola Yezdâna

Olınca mesned-ârâ-yı hilâfet ol şeh-i ‘âdil
Nizâm irdi cihâna emn ü râhat ‘âdemiyâne

Siyâhî hâtif-i gaybı duâ’ idüp didi târîh
Mübârek ola evreng-i safâ Sultân Süleymâna /1099 (Cingöz, 2010)

31. Siyâhî Dede

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Ahmed Han Sânî

Merhabâ ey felek-i hadise-pervâz-ı zemîn
Ey nizâ-âver-i ahvâl-i perîşân-ı zamân

Geldi devrüñde yine taht-ı Süleymâna bedel
Cem-şiyem hayli hışım bir şeh-i İskender-i şân

Nice İskender o kim çâkerinüñ her birisi
Kimi Keyhüsrev ü Dârâ kimi hâkân-ı cihân

Bu dahı tâli'-i meymûnenüñ âsârıdur
K'eyledi kevkebi bir böyle vezîr ile kırân

Ne vezîr ol kim odur Rüstemi şimdi dehrüñ
Eyledi feth Beligıradı o şîr-i garrân

Ya'nî ol Mustafâ Paşa ki vezîr-i ibn-i vezîr
Sa'akâ melce'-i zâlim-keş-i bî-reyb u gümân

Nâ'il-i 'ilm ü hüner Âsaf-ı sânî gûyâ
Mâ'il-i 'adl-i 'Ömer sâhib-i kutb-ı devrân

Böyle bir pâdişehüñ böyle vezîr-i kâmil
Ola rahş-ı zafer encâmı olınca pûyâ

Turamaz himmet-i 'azminde anuñ bir lahza
Sedd-i İskender olursa da eger Efrengân

Hâsılı bu durur ol pâdişeh-i zi-kudret
K'olusar tîgi ile hûn-ı 'adû seyl-i revân

Zelzele-sâz-ı esâs-i milel-i düşmen-i dîn
Rahne-endâz-ı hasîn-i kılel-i fitne-künân

Nusret-i 'avn-i Huda ola 'alemdârı anuñ
Himmet âl-i 'abâ hem-pes-i pîşende revân

Lafzen ü ma'nen aña didi Siyâhî târîh
Düvel-ârâ oldı bin yüz ikide Ahmed Han /1102 (Cingöz, 2010)

32. Şehrî

Târîh-i Berây-ı Cülûs-ı Sultân İbrâhîm

Gâzi Sultân Murâd el-merhûm
İde rûhın bihiştiyân ta'zîm

Mâh-ı tâbân-ı zâtını devrân
İdicek magrib-i 'ademde 'adîm

Togdı meşrıkgeh-i irâdetden
Bir sa'âdet-i karîn necm-i 'azîm

Şöyle tâbende oldı kim idemez
Fark leyl ü nehârı fehm-i hekîm

Birbirine cihâniyân dir iken
Yâ ilâhî nedür bu lutf-ı 'amîm

Şehrî tefhîm içün didi târîh
Mihr-i evc-i sa'âdet-i İbrâhîm
(H.1049-M.1639-40) (Demirel, 1999)

33. Şeyh Mehmed Nazmî

Berây-ı Cülûs-ı Mahmûd Efendi Gafûrî

İtdikde ehl-i cennet ya'ni fenâyı siper
Darü'l-bekâya rıhlet ol âb rûy-ı mevcûd

Kâim makâm itdi Mahmûd Efendi evvel
Râh-ı Hudâyı ide tâ tâlibân-ı şühûd

Olmayıcak mübeddel bu hükm-i mübrem âhir
Ye'siyle eylediler tebrîk cây-ı mes'ûd

Hem âh ile didiler târîh aña Nazmî
Mahmûd Efendi oldı merkez-nişîn-i Mahmûd (1075) (Bektaş, 2005)

34. Şeyhî Mehmed Efendi

Der-sitâyiş Ahmed Han 'Aleyhi'r-rahme Ve'l-gufran

Hâşâ subh-ı farab-nâki hôşâ vakt-i senâ-hânı
Ki dehri rûşen itdi mihr-i 'adl-i zıll-i Yezdânî

Dahi bir böyle gün togmuş değildir başına halkıñ
Hudâ gerdân idelden künbed-i gerdûn-ı gerdânı

Çerâg-ı mihr ü mehden eyledi fârig cihân halkın
Fürûg-ı şeb-çerâg-ı dudmân-ı mülk-i ‘Osmânî

O taht-ı pür-cevâhir üzre şâh-ı ‘âlemi görsün
Felekde görmeyenler encümiyle mihr-i rahşânı

Cenâb-ı Hazret-i Sultân Ahmed şâh-ı Cem-mesned
Celâlet-bahş u zîb-efzâ-yı divân-ı Süleymânî

Şu denlü lem’-i şem’-i ‘adli saldı ‘âleme pertev
Ki dehri zulmet-i zulm idemez bir dahi nûrânî

Nasîb olmadı dahi böyle bir şâh-ı cihân-bâni
Yapaldan bânî-i kudret buna firûze erkânı

Cihân-ı köhneye bânî-i ‘adli tarh-ı nev saldı
Müsellemdir o şâha el-hak âyin-i cihân-bânî

Verirdi her seher cârûb-ı zerrîn gelip hurşîd
Eger tutsa anı câru-keşân-ı sahn-ı meydânı

‘Aceb mi âsitânı secdegâh-ı ser-keşân olsa
Olupdur resm-i mihrâb anda nakş-ı na’l-i yek rânı

Semend-i bâd-reftârıyla gâhî cilve etseydi
Sanırlar kim getirmişdir sabâ gül-berg-i handânı

Sipihr-i nîl-reng üstünde hurşîde gelir lerze
Ne dem kim ol semend-i ablak üzre ide cevlânı

Zehî esb-i felek-seyr ü Burâk-cünbüş kim
Ayaklar cilve etdikçe nücûm u mâh-ı tâbânı

.....gûşesinde çarh-ı pür encüm kemîn gırbâl
Nesîm-i ravza-i bâg-ı irem ferrâş-ı meydânı

Mücevher-zeyn ile ol bâd-pâ reftâre geldikçe
Revân oldu sanır bâd-ıla taht-ı Süleymânî

Meger kim önüne düşmüşdü şâhıñ çarh-ı pür- encüm
Cevâhirle müzeyyen bir yedek sandı gören ânı

Kemân aldıkça destine misâl-i Rüstem-i destân
Sanırlar burc-ı kavsa geldi hûrşîd-i dırahşânı

Sehâ vaktinde desti ol şehinşâh-i ‘atâ-bahşıñ
Boşaldır kâse-i ‘ummânı silker kîse-i kânı

Kef-i feyyâzını zer-bahş eder a'lâ vü ednâya
Akıdır her ne yaña istese deryâ-yı 'ummânı

Şu deñlü şark u garba çekdi Han-ı lutf u ihsânın
Ki yekser dehre oldu bâ'is-i medh u senâ-hânı

Sedef-veş el açıp tañ mı kamû 'âlem du'â itse
Anın ihsânını esdâfa itmez ebr-i nîsânî

O tugra-y-ıla tañ mı revnak- efzâ olsa menşûrı
Eder zülf-i ham-ender-ham ziyâde hüsn-i hûbânı

Anıñ menşûrunuñ manendi bir tâvus-ı zerrîn dem
'Adâlet gülşeninde etmemişdir dahi cevlânı

Başına od yakar yokdur 'adlinde meger hûrşîd
Vâr-ısa subh-ı kâzibdir çekip yırtan girîbânı

Gülüñ destârına bâd-ı sabâ destin dırâz itmez
Olaldan pâs-bân-ı savleti dehriñ nigeh-bânı

Gül ü nergis gibi bir tebsi altunu bâşı üzre
Götürse bir kişi sahrâda çekmez havf-ı düzdânı

'Adûya katl için lâzım degil tîg-ı ecel zirâ
Alıpdır boynuna ol kârı anıñ tîg-i bürrânı

Serin peymâne gibi şâh-ı fagfûruñ şikest eyler
Eger 'ahdinde eylerse sikeste 'ahd u peymânı

Aña teslim iderdi ser-be-ser hep Çîn u Mâçîni
Eger hâkân-ı Çîne göstereydi çîn-i pîşânı

Serin tîg-ıla gark-ı hûn ider şâh-ı kızıl-bâşıñ
'Adûnuñ olamaz şimden giru başına derbânı

Şehinşâhıñ elinde tîg-ı hûn-âlûd zanneyler
Eger deryâ içinde görse düşmen şâh-ı mercânı

Şehâ sensin o sems-i ma'delet kim hazret-i Bâri
Seniñ devriñde bayra döndürüpdür hâl-i devrânı

Şeb-i zulmüñ zulâmın matla'-ı devletde mahv itdiñ
Belî hengâm-ı subh irer cihâna feyz-i Rabbânî

Lisân-ı hâme 'âcizdir muhassal vasf-ı zâtıñda
Söze gelse beğenmez gerçi kim değme sühen-dânı

Fezâil ehline ‘ahdinde lutf et iltifât eyle
Budur âyîn-i sultânî budur resm-i cihân-bânî

Pür et dest-i zer-efşânıñ tolu sun câm-ı ihsânıñ
Halâs it cevr-i devrânıñ elinden ehl-i ‘irfânı

Vücûd-ı bâkîye eltâf-ı ecdâdıñ idi ba’îs
Şehâ sen dahi kıl bâkîlere eltâfıñ erzânî

Bu nazm-ı dil-pezîre reşk ider Selmân u Firdevsî
Revâdır Hüsrevâ olsa ne var makbûl-i hâkânî

Var iken nazm-ı Şeyhî gayri eş’âra kulak tutma
Ki gûş itmez gül-i ter değme bir murg-ı hoş elhânı

Şehâ her kimse virmez böyle sûret şâhid-i nazma
Bulunmaz değme suretde bilirsin şîve-i Mânî

Benim tahsînime muhtâcdır nazm-ı sihir-kârân
Muhassal ehl-i nazmıñ ben kulundır şimdi Hassân’ı

Sezâ-yı iltifât-ı Hüsrevânen bir kuluñdur ol
O hâki mazhar-ı lutf et yerine eyle ihsânı

Vere tâ ‘akd-i pervîn ‘asmânıñ farkına zîynet
Sipihriñ tâ ki arta mihr-ile her subh-dem şânı

Cülûs edip zümürrüd-tahta kim Hüsrev-i hâver
Dem-â-dem rûşen ide tal’atı eyvân-ı Keyvânı

Gubâr-ı pâyıñ olsun zîver-i tâc-ı ser-efrâzân
Ser-efrâz-ıla sen pâbûsuñ evreñg-i Süleymânî

Cülûsuñ Hak mübârek eylesin taht-ı sa’âdetde
Cemâliñ mihrî olsun nûr-bahş-ı baht-ı sultânı (Özcan, 2010)

35. Şeyhülislam Yahyâ

Şehen-şâh-ı cihân Sultân Murâd’a
İde Hak Hazret-i ihsân-ı küllî

Nişân-ı tîrine târîh Yahyâ
Nişân-ı devlet ü ikbâl-i küllî (1037) (Ertem, 1995)

36. Şeyhülislam Yahyâ

Umma Yahyâ çarh-ı kec-revden meded
Asitân-ı pâdişâhı kıl sened

Hazret-i Sultân Osmân'un Hudâ
Devletin kılsun mü'ebbed tâ-ebed (Ertem, 1995)

37. Tecellî

Târîh Berây-ı Cülûs-ı Sultân Süleymân Han

Sultân Süleymân-ı velî şâhen-şeh-i 'âlem-penâh
İtdi cülûs 'unvân ile hûrşîd-veş subh-gâh

Geçdükde taht-ı devlete icrâ-yı şer'u'llah idüp
İhyâ-yı kânûn eyledi ol hüsrev-i encüm-sipâh

Burc-ı Esedden gün gibi pertev salınca 'âleme
Geldi göründi sûret-i tevfîk-ı Hak bî-iştibâh

Şîrâne germ oldukda ol sâhib-serîr-i saltanat
Lâyık degül mi vâlih ü hayrânı olsa mihr ü mâh

El-hak Tecellî-veş didüm tebşîr idüp târîhini
Oldı bedîd arslan gibi Sultân Süleymân pâdişâh
(1099) (Deniz, 2005)

38. Tecellî

Târîh-i Diger Berây-ı U

Elhamdüli'llah bir seher Sultân Süleymân-ı velî
Geçdi serîr-i devlete 'ankâ-sıfat bî-iştibâh

'Âlem Tecellî-veş didi şükr eyleyüp târîhini
Oldı medâr-ı 'adl olup Sultân Süleymân pâdişâh
(1099) (Deniz, 2005)

39. Tecellî

Târîh-i Diger Berây-ı U

Bir seher kim yümn ile Sultân Süleymân-ı zemân
Geçdi taht-ı ‘adle İskender gibi bî-iştibâh

Ey Tecellî hâtif-i kudsî didi târîhini
Oldı emr-i Hakk olup Sultân Süleymân pâdişâh
(1099) (Deniz, 2005)

40. Tecellî

Târîh-i Diger Berây-ı U

Cülûs itdükde taht-ı devlete Sultân Süleymân Han
Nümâyân oldı birden şevket-i kânûn-ı ‘Osmânî

Tecellî-veş temâşâ eyleyenler didiler târîh
Zihî resm-i cülûs resm-i ‘unvân-ı Süleymânî
(1099) (Deniz, 2005)

41. Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmed Efendi

Târîh-i Sultân Mehemmed

Nümâyân oldı ‘âlemde yine gör sun’-ı Rahmânî
İrişdi berr ile bahre Hudâ’nuñ lutf u ihsânı

Çü mihr-i devletüñ oldı tulû’ı burc-ı nusretden
‘Adû-yı bed-nihâd görse n’ola envâ’-ı hüsrânı

Şeref burcunda bedr ola dem-â-dem tâli’-i bahtı
Hilâl-âsâ terakkîde ola ‘unvân-ı ‘Osmânî

Cenâb-ı Hazret-i Sultân Mehemmed Han-ı Gâzî kim
Cihânı eyler âsûde anuñ hükm-i hümâyûnı

Ne cânibe sa’âdetle kudûmı eyleye ikbâl
Hızır İlyâs refîk olup ola Bârî nigeh-bânı

Mübârek ide bu fethi Cenâb-ı Hazret-i Rahman
Umaruz ‘an-karîb ola nice nusretler erzânî

İki ‘âlem merâmıyla hemîşe olısar mesrûr
Musahhâr eyleyüp Bârî yedüñde kâfir-istânı

Nihâl-i hoş-hırâmuñla cihân gülzârı var ola
Müsellem şânuña ancak bu üslûb-ı cihân-bânî

Semâ-yı evc-i rif'atde hümâ-veş 'âli-pervâz ol
Semend-i devletüñ itsün murâduñ üzre cevlânı

Sun ey sâkî sürûr-encâm olan câmı neler çekdük
Belâ-yı derd-i gerdûnı cefâ-yı çarh-ı devrânı

Serîr-i saltanatda gün gibi dâ'im ser-efrâz ol
Münevver eyleye vechüñ bu nüh fîrûze eyvânı

Fenâyî gonçe-i bahtı ola güller gibi handân
Cihân durdukça âbâdân ola âyîn ü erkânı (Aydın, 2004)

42. Vahyî

Târîh-i Cülûs-ı Sultan Mustafâ Han 'Aleyhi 'r-rahmeti Ve 'l-gufrân

Bâreka'llâh neşr idüp âfâka lutfın zü 'l-celâl
Hâne sûr-ı 'âlem oldı kalmadı vech-i 'abûs

Geldi sadr-ı devlete bir şâh-ı 'âlî-rütbe kim
Câh-ı iclâli kıbâb-ı çarhı eyler tabl u kûs

Saltanat böyle şehenşâha çekerdi intizâr
Gonçe-i bahtı açıldı buldı dâmâdın 'arûs

Tâc-ı şâhân-ı cihân reşk itse lâyık tahtına
Eyledi hengâm-ı teşrîfinde çün-kim pây-bûs

Hak Te'âlâ düşmen-i dîn üzre mansûr eyleyüp
Pây-mâl-i rahş-ı kahrı ola mülk-i Üngürüs

Dâ'im olup mesned-i devletde 'adl ü dâd ile
Sâye-i lutfında kimse görmeye hayf ü füsûs

Vahyîyâ erbâb-ı dâniş didiler târîhini
Ahsen-i hâliyle Sultan Mustafâ itdi cülûs [1106] (Taş, 2004)

18. YÜZYIL CÜLÛSİYELERİ

1. Antepli Aynî

Târîh-i Cülûs-ı Cennet-Mekân Sultân Mustafâ Han-ı Râbi' Tâbe Serâhu

Zübde-i 'Osmâniyân şeh-zâde-i 'Abdü'l-hamîd
Hazret-i Han Mustafâ zıll-i Hudâ itdi cülûs

Kudsiyâna hutbe-hân oldı hatîb-i âsumân
Cum'a gün hâkân-ı mansûrü'l-livâ itdi cülûs

Dîdeler rûşen münevver oldı 'âlem ser-be-ser
Çarh-ı tahta pâdişâh-ı meh-likâ itdi cülûs

Düşmene gök kubbeniñ altında yok cây-ı gürîz
Hüsrev ü encüm-sipeh Rüstem-vegâ itdi cülûs

Şâd olup İslam u magmûm oldı hep a'dâ-yı dîn
Şâh-ı 'âlem dâver-i ceng-âzmâ itdi cülûs

Nev-be-nev feth ü zaferle haşre dek mesrûr ola
Yümn ile şâhen-şeh-i kişver-güşâ itdi cülûs

'Ayniyâ dünyâya müjde eyledim târîh-i tâm
"Mehdi-i dehr oldı Sultân Mustafâ itdi cülûs" (1222) (Aslan, 2004)

2. Antepli Aynî

Târîh-i Cülûs-ı Huld-âşiyân Gâzî Sultân Mahmûd Han-ı 'Adlî Ce'alAllahu'l Cennete Mesvâhu

Ferîdûn-menkabet şeh-zâde-i Abdu'l-hamîd Han kim
Çıkup taht-ı hümâyûn-bahta kıldı 'âlemi şâdân

Cenâb-ı şâh-ı Mahmûdü'ş-şiyem hâkân-ı 'âdil-dil
Felâtûn-re'y ü İskender-himem Cem-câh u Dârâ-şân

Cihân-bân-ı zamân sâhib-kırân mehdî-i devrân kim
Cebîn-i enverinde âyet-i feth ü zafer tâbân

Yakup bâg-ı Kızılelma'yı berk-i tîg-ı tedmîri
Ola sünbül duhân şeb-nem şerer gül âteş-i hırmân

Husûmet dostluga tebdîl olundı devr-i 'adlinde
Ganem gürgân ile yârân kebûter bâz ile ihvân

Sabah-ı haşre dek Hak necm-i ikbâlin idüp rahşân
Sipihr-i saltanatda mihr-i zâtın eylesün tâbân

Yedi iklîme ‘Aynî eyledim târîhini tebşîr
“İkinci Han Mahmûd’a cülûsın sa’d ide Yezdân” (1223) (Aslan, 2004)

3. Antepli Aynî

Dîger

Şehen-şâh-ı cihân Cemşîd-şân Sultân Mahmûd’uñ
Cülûs-ı meymenet-me’nûsı ola ‘âleme mes’ûd

Du’âsın eyleyüp ezber didim târîhini ‘Aynî
“Şeh-i Mahmûd’a tâc-ı ‘adli ihsân eyledi ma’bûd” (1223) (Aslan, 2004)

4. Antepli Aynî

Dîger

Bi-hamdi’llâh Han Mahmûd-ı Hüsrev-genc ü Cem-câhıñ
Cülûsından ferah buldı revâcı basdı nev sikke

Bu târîhe biñ altun câ’ize şâyestedir ‘Aynî
“Şeh-i Mahmûd-ı ‘Adlî geydi tâcı basdı nev” sikke (1223) (Aslan, 2004)

5. Arpaemînizâde Mustafâ Sâmî

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mahmûd Han-ı Gâzî İbni Mustafâ Han

Hamd-i bî-had yine Allahu ʿazîmü’ş-şâna
Ser-be-ser kıldı cihâna kerem ü rahmet-i cûd

Hikmet ü kudretini halka nümâyân itdi
ʿİzam-ı şânını bildürdi o hallâk-ı vedûd

Oldı bir demde pes-i perde-i takdîrinden
Sûret-i kahr ü celâl içre cemâli meşhûd

Buldı behcetle cilâ âyine-i kevn ü mekân
Zulmet-i gussa vü gam itmiş iken jeng-âlûd

ʿAdl ile devlet ü dîn buldı nizâm-ı tâze
Olup âfâkdan âsâr-ı mezâlim nâ-bûd

Eyledi yaʿnî Hudâ ʿazze ve cel şevket ile
O cihân-dâver-i bî-misli şeh-i dâd-nümûd

Pâye-i taht-ı muʿallâ-yı şehenşâhîye
Kıldı bir vakt-i mübârekde saʿâdetle suʿûd

Mesned-i saltanatı itdügi sâʿat teşrîf
ʿÂlem ü ʿâlemiyân oldı ser-â-ser hoşnûd

Toldı dünyâya saf-ender-saf olup ceyş-i sürûr
İdicek tahta cülûs ol şeh-i ferhunde-cünûd

Bâreka'llâh ne kerâmet ne saʿâdetdür bu
Âşkâr oldı kudûmıyla cemîʿ-i maksûd

Eyleyüp feth ü fütûh ile zamânın hoş-hâl
Makdemin eyleye Allahu teʿâlâ mesʿûd

Nice bin kîseye bir günde güşâyiş virdi
Eyledi kullarına bezl-i ʿatâyâ-yı nukûd

İşidilmiş degül eslâf-ı kirâmında dahı
Böyle bir lutf-ı ʿamîm ü kerem-i nâ-maʿdûd

Gayret-i saltanat ü himmet-i şâhenşâhî
Hâsılı böyle olur ancak olursa mevcûd

Tûl-i ʿömr ile idüp taht-ı hilâfetde mukîm
İde aʿdâsını makhûr ü müdemmer maʿbûd

Cüst ü cû eyler iken gûş-ı dile ey Sâmî
Haber-i vakt-i hümâyûn-ı cülûs itdi vürûd

Didi târîhi çıkup biri ricâlu'llâhun
Çok şükür Hakka cülûs eyledi Sultân Mahmûd
sene 1143 (Kutlar, 2017)

6. Arpaemînizâde Mustafâ Sâmî

Târîh-i Cülûs-ı Hazret-i Sultân Mahmûd Han

I
Hudâ-yı ʿazze ve cel kudretin idüp izhâr
ʿIyâna çıkdı nukûş-ı ʿacîbe-i esrâr
Be-vefk-ı hükm-i şu'ûnât-ı hâlik-ı cebbâr
İdince levhe kalem sebt kâr-ı leyl ü nehâr
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı فا عتبر وا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

II
Surâdıkât-ı nihân-hâne-i kazâ vü kader
Açıldı dest-i meşiyyetle çünki ser-tâ-ser
Hafâdan oldı nümâyân hezâr nakş-ı ʿiber
Sürûş-ı gaybdan irdi cihâna böyle haber
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار فا عتبروا ile
sene 1143

III
İden basîret ile levh-i ʿibret imkânı
İder müşâhede esrâr-ı ʿarş-ı rahmânı
Gel eyle sen dahı ey dil nigâh-ı imʿânı
Sana delîl yetişmez mi nass-ı Kur'ânî
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار فا عتبروا ile
sene 1143

IV
Zuhûr iden bu cedelgehde böyle şûr ü şagab
Cezâ-yı seyyi'e vü sû'-i hâldendür hep
Tamâm gaflet ile geçmiş idi rûz ile şeb
Bu âyet âdemi âgâh eylemez mi ʿaceb
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار فا عتبروا ile
sene 1143
V
ʿAmûd-ı subh gibi nûr-ı ʿadl olup rûşen
Sevâd-ı zulmet-i gam oldı mahv ʿâlemden
Kulûba virdi ziyâ âftâb-ı re'y-i hasen
Gelince vakt-i perîşânî-i nücûm-ı fiten
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار فا عتبروا ile
sene 1143

VI
Dem-i hilâfet-i Mahmûd Han-ı ʿâdildür
Zamân-ı saltanat-ı pâdşâh-ı ʿâkildür
Sahâ vü cûdı ser-â-pây dehre şâmildür
Cülûs itdügi sâʿat ki saʿd-i kâmildür
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار فا عتبروا ile
sene 1143

VII
O pâdşâh-ı muʿazzam ki kurs-ı mihr ü mehi
Sezâdur itse felek tâc-ı peyk-i zer-külehi
Saʿâdet ile kuşandukda şâd idüp sipehi
Miyâna tîg-ı murassaʿ-nitâk-ı pâdşehi
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار ile فا عتبروا
sene 1143

VIII
Kudûmı eyleyüp âfâkı hurrem ü handân
Duʿâ-yı devletini ʿâlem itdi vird-i zebân
Pür oldı velvele-i kûs-ı şevketiyle cihân
Çak âsmâna irişdi sadâ-yı merdümiyân
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار ile فا عتبروا
sene 1143

IX
Odur halîfe-i Hak muktedâ-yı devlet ü dîn
Murâdı üzre döne dâ'imâ bu çerh-i berîn
Vücûdın eyleyüp âfâtdan masûn ü emîn
Muʿammer eyleye hallâk-ı âsmân ü zemîn
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار ile فا عتبروا
sene 1143

X
Sene hisâbına bu âyet-i bedîʿ ü celîl
Tevâfuk itdügi Sâmî yeter güvâh ü delîl
Kim ol hıdîv-i cihânbân-ı bî-şebîh ü ʿadîl
Olur her işde muvaffak be-hakk-ı zât-ı celîl
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار ile فا عتبروا
sene 1143

XI
Cihânun ol ki şeh-i maʿdelet-şiʿârıdur
Cülûs-ı pâkine târîh zıll-ı Bârîdür **1143**
Mülûk-i dehrün o ser-tâc-ı iftihârıdur
Vücûdı âyet-i kübrâ-yı Kirdgârîdür
Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
Yazıldı یا اولی الا بصار ile فا عتبروا
sene 1143 (Kutlar, 2017)

7. Bosnalı Alâeddin Sâbit

Târîh Berây-ı Cülûs-ı Sultân Süleymân-ı Sâniyü'l-Magfûr

Seher geldi bir Hüdhüd-i hûb-manzar
Fürû-hişte-ta'vîz ümmîd-i der-ber

Getürdi beşâretle mülk-i Sebâdan
Müferrih havâdis mübârek haberler

Mezâyâsı bu kim be-tevfik-i Bârî
Cülûs itdi tahta şehinşâh-ı dâver

Hüner-pîşe Sultân Süleymân-ı Sânî
Dilîr-i mü'eyyed şücâ'-ı muzaffer

Vücûd-ı şerifine olmışdı müştâk
Gerek tac-ı Dârâ gerek taht-ı Kayser

Sa'âdetle tahta cülûs eyledükde
O nûr-ı mücessem o rûh-ı musavver

Didi Sâbitâ mülhimü'l-gayb târîh
Cülûs itdi Sultân Süleymân-ı dîğer (1099) (Karacan, 1991)

8. Bosnalı Alâeddin Sâbit

Berây-ı Cülûs-ı Mustafâ Han

Saltanat-pîrâye Sultân Mustafâ Han-ı dilîr
İtdi zer evreng-i rümmânî-nigâr üzre cülûs

Nûr-ı mihr-i subh ü müşg-i şâmdan hâzırladı
'Arş bir tâc-ı murassa' ferş taht-ı âbnûs

Ra'd sanmañ çarhdan tabl-ı beşâret çaldılar
Lerze virdi çârtâk-ı 'âleme âvâz-ı kûs
Sebze-zâr-ı âsumân üzre gül-i hâver degül
Şevkden atfı külâhın göklere tâc-ı horûs

Şâhid-i ikbâl ü baht el virdi a'yâna yine
Bey'ât idüp kıldılar Mehdî-i 'ahde dest-bûs

İtdi çün şevk-i cülûs ile mutayyeb 'âlemi
Bu şehinşâh-ı Süleymân-taht ü Dâvûdî-lebûs

Dehri tebşir eyle Sâbit sen de bu târîh ile
Müjdeler 'afâka Sultân Mustafâ kıldı cülûs (1108) (Karacan, 1991)

9. Bosnalı Alâeddin Sâbit

Berây-ı Cülûs-ı Ahmed Han

Cülûs itdi serîr-i devlete Han Ahmed-i ‘âdil
İdüp âsûde zıll-ı re’fetimde pîr ü burnâyı

Vücûd-ı ‘âlem-ârâ-yı hümâyûniyle fahr itsün
Mücevher taht-ı Cemşîd-i murassa’ tâc-ı Dârâyı

Virüp eflâk ü hâke hutbesile sikkesi zînet
Sevindürdi neşât-ı bey’atı a’lâ vü ednâyı

‘Atâyâ-yı cülûsa dâmen açdı çarhdan Mirrîh
Hayâl itme felekde hâle-i mâh-ı şeb-ârâyı

Felek deryâ gibi sermâye-i ârâmı çalkatdı
Oturdınca hilâfet tahtına ol dürr-i yektâyî

Bulup alınca üstine gelen maksûd-ı bi’z-zâtı
Beş on gün çalkadı dest-i kazâ gırbâl-i gabrâyı

N’ola ümmîd-i ‘adli bâ’is-i cûş u hurûş olsa
İderler teşne diller menhelü’l-’azb üzre gavgâyı

Muhammed ümmeti yek-pâre bey’at kıldı gördükde
Ser-i seccâde-i Ahmed’de ol kutb-ı mu’allâyı

Yazılsun ‘arşa Sâbit Ayetü’l kürsî gibi târîh
Cülûs-ı Han-ı Ahmed’iñ mutayyîb kıldı dünyâyı (1115) (Karacan, 1991)

10. Bosnalı Âsım

Sultân Ahmed’in Cülûsuna Târîh

Beşâret sad beşâret dest-i kudret
Açup bir şeb hevâda mâ’i kırtâs

Semiyy-i Fahr-i ‘âlem-efserîne
Bulup virdi münâsib hayli elmâs

Görince anı çerh-ı atlas itdi
O şâha hil’at-i tekrîmi ilbâs

Anı ta’rîfde lafz-ı şehen-şâh
Netîce fasl-ı hoş-temyîz icnâs

Felekde rütbesine ey mühendis
Bulınmaz ‘akl ile mikdâr u mikyâs

Du’â zımnında ey kilk-i güher-zâ
Der-i ma’nâyı sen de eyle ihsâs

Ne semte ‘azm iderse reh-ber olsun
O şâh-ı berr ü bahre Hızr u İlyâs

Anı Hak tahta iclâs itdi zîrâ
Odur şimdi cihânda eşrefü’n-nâs

Didi târîhin ‘Âsım böyle hâtif
Mübârek ola ey Han Ahmed iclâs
[Sene 1115/1703] (Kurtoğlu, 2018)

11. Bosnalı Âsım

Târîh-i Sultân Mustafâ

Müjde ey dil pâdşâh-ı Yesrib ü Ümmü’l-kurâ
İftihâr-ı Âl-i ‘Osmân zıll-ı memdûd-ı Hudâ

‘Adl ü dâd u savlet-i Sâmân-zidây-ı Sâm’la
Şâdmânî-güster-i rûh-ı ‘Aliyye’l-murtazâ

Hüsn-i ‘âlem-sûz ile magbût Hurşîd-i münîr
Fasl u hüsn-i hatt ile reşk-i ‘Utârîd bî-merâ

Tâc-bahşâ-yı havâkîn eşref-i şâh-nişân
Ya’ni nûr-ı dîde-i hem-nâm-ı Fahrü’l-enbiyâ

Taht-ı ferruh-baht mevrûsın müşerref eyleyüp
Bir dem-i fîrûzda ol şâh-ı savlet-ihtivâ

Bir sabâhu’l-hayrda ol mihr-i burc-ı saltanat
Saldugında bâg-ı dehre ferr ü şevketle ziyâ

Ol sabâh-ı ta’ne-pervâz [u] şeb-i Kadr-i şerîf
Buldı ‘âlem ihtizâz u behcet ü zevk ü safâ

Bende fart-ı şâdmânîden ‘aceb mi eylesem
Sad hezârân şermle erbâb-ı nazma iktizâ

Evvelâ ibrâ-yı zimmet eyleyüp sad ‘acz ile
Ya’ni bir beyt içre derc itdüm le’âlî du’â

Hem-dem olsun yâ Rab ol şâh-ı ‘adâlet-pervere
‘Ömr ü devlet feth ü nusret ferr ü haşmet dâ’imâ

Sâniyâ lutf-ı ‘amîmin pâdşâh-ı lem-yezel
Kemterîn bu bendesine kıldı bir demde sezâ

Şâh-beytüñ şatr-ı sânîsinde târîh-i cülûs
Geldi lutf-ı Hak’la olsun aña hamd ü senâ

Böyle târîh-i cülûsın yazsun ‘Âsım ehl-i nazm
Geçdi ‘izz ü ferrle örnege Sultân Mustafâ
Sene 1106[/1695] (Kurtoğlu, 2018)

12. Çelebizâde Âlî İlmi

Cülûs-ı şehryâre mu’cemîden ‘İlmî di târîh
Cihân mülkini teslîm eyledi Mevlâ Selîm Hana (Alıcı, Alıcı; 2004)

13. Çelebizâde Âsım

Hamdüli’llâh âftâb-ı nev-tulû’-ı saltanat
Kıldı taht-ı burc-ı ikbâle sa’âdetle cülûs

Ra’d sanma kubbe-i çerhi tanîn-engîz iden
‘Âlem-i bâlâda çalınmakdadur şevk ile kûs

Hazret-i Sultân Mahmûd ibn-i Sultân Mustafâ
Kim çekerdi hasret-i dîdârını cümle nüfûs

Bir şeh-i ferhunde-tâli’dür ki ‘ahdinde anuñ
Mülkine zamm olına ümmîd odur iklim-i Rûs

Bir şehenşâh-ı cihânbândur ki ruhsat virseler
Çînden hâkân gelüp dâmânını eylerdi bûs

Tâc-dârândan birisi olamaz aña ‘adîl
Bir midür Sîmurg Hüdhüd şâh-bâz ile hurûs

Taht-ı ‘âlî-bahtda pâyende kılsun Hak anı
Tâ mukâbil ola ‘âlemde su’ûd ile nuhûs

Sâl-i târîh-i cülûsın didi ‘Âsım bendesi
Eyledi Sultân Mahmûd Han-ı dânâ-dil cülûs
Sene 1143 (Özcan, 1991)

14. Diyârbekrî Hâmî Ahmed

Kaside vü Târih Berây-ı Cülûs-ı Hümâyûn der Medh-i Sultan Mahmûd-ı Evvel

Nâsıb-ı râyât-ı dîn hâkân-ı mülk-i hâfıkeyn
Beyza-ı İslamı hâfıkeyn-i pâdşâh-bâz

Pâdşâh-ı bahr u ber fermân-revâ-yı huşk u ter
Hüsrev-i Dârâ kemîn derbânına eyler niyâz

Şâh-ı Mahmûdü'l-fi'âl hâkân-ı memdûhu'l-hısâl
Gaznevî hem-nâmı olmagla ider hûrâne nâz

Cenb-i iclâlinde eşher çün şeh-i satrancdur
Buña şeh dimek hakîkat gayra isnâd-ı mecaz

Pâsdâr-ı dâr-ı hicret hâdim-i beytü'l-'atîk
Berk-i lutfından nevâ-sâz olmada ehl-i hicâz

Olmasa der-pey du'â-yı imtidâd-ı devleti
Der-i hod pîrâye-i hüsni kabûl olmaz namâz

Taht-ı 'âlî baht-ı 'Osmânî olınca mesnedi
Bîm-i tîgından ten-i a'dâya düşdi ihtizâz

'Âtıfet-gâha olınca vâhibü'l-âmâlden
Dûşuña dır'-ı hilâfet hil'at-ı behcet tırâz

Kalb-i pür-nûruñ mı mülhemdür veyâhud dûşuña
'Âlem-i feyyâzdan ilkâ olınmışdı bu râz

Sebze-i bîgâneden pâk ile bâg-ı devleti
Evvelâ ehl-i fesâduñ pencini tîguñla kaz

Sâniyâ vir mührü bir destûr-ı rûşen re'ye kim
Eyleye mir'at-ı zihn-i nîki bedden imtiyâz

Hak nümâyân oldı çün mihr-i dil-ârâ sen dahı
'Azmine re'y-i hümâyununda gösterdüñ cevâz

Hışmla erbâb-ı bâgunuñ cevfi mâl-â-mâl iken
Şîşe-i mey gibi çalduñ taşa itdüñ sık bogaz

Soñra virdüñ mihride bir âsaf-ı zîşân kim
Ceng u sulh u 'adl u tedbîr ü keremde yeke-tâz

Bu 'aliyyü'l-vakt İbrâhîm Pâşâ-yı dilîr
Hüsn-i tedbîr eylese kebke olur hem lâne-bâz

Pîr-i rûşen-dil kerîmü'n-nefs sâhib-tecrübe
'Arsa-i 'âlemde görmiş çok nişîb ü çok firâz

Lu'b u lehvüñ kadri yok devrinde râ'icdür salâh
Rahleye oldı mübeddel Zühre zânûsında nâz

Nâ-bürîde safhaveş etrâfı nâ-hemvâr idi
Oldı haşv-ı devlete çün harf-i lâ-tedbîr-i kâz

Hem tamâ'dan pâk hem bir lutfı çok devletlidür
İki haysiyyetle olmışdı 'adû-yı lafz az

Geldi ber-âgâh-ı sadra renk geçmez devlete
Lâlesin kat kat girihlerde nihân itsün piyâz

Olsa mazhar lutfına dey mâh-ı perverdin olur
Mevsim-i teşrîn ider ger hışmına ugrasa yaz

Ebr-i 'âlem gibidür hem berki hem bârânı var
Lutf ile mazlum-perver kahr ile düşmen-güdâz

Olsa çevgân âsumân-âsâ döner kûy-ı zemîn
Eylese tedbîr olur tîr-i kemân berceste-bâz

Devr-i 'adlinde hayâl-i zi'be gelmez gûsfend
Belki eyler sadme-i agnâmdan gürg ihtirâz

Re'y ile tedbîr ile tîg-ı 'adû tedmîr olur
Memleket-perdâzdur zâlim-şiken 'âciz-nevâz

Tîg ile kesdi ayagın meclis-i İslamdan
Bosna'ya pây-ı gurûrı Nemçe itmişken dırâz

Dûr-bâş-ı kahr ile takdı dişin bogâzına
Diş bilerken kişver-i İslam'a Çâsâr-ı güdâz

Seyl-i lutfı gevher-i eşküm gibi her dem sebîl
Bâb-ı cûdı çeşm-i hayrânum gibi hem-vâre bâz

Âsafâ târih-i mihrüñ oldı sâhib-hâtemâ
Başka bir mısra'la der târîhi itdüm şimdi yaz

Mihr-i şeh Mahmûd râ der-dest-i tu herkes ki dîd
Güft-i Mahmûd râ ayâzeş râ felek-âverd-bâz

Fikr-i ihyâ-yı sünendür maksad-ı a'lâ-yı dîn
Devr-i 'adlinde livâ-i dîn-i devlet ser-firâz

Hem senüñ hem şehr-i yâr-ı 'âkıbet Mahmûd'unuñ
Fer ü iclâlin füzûn itsün Hudâ-yı kâr-sâz
Hâmiyâ leb-rîz-i şevk oldum didüm târihini
Oldı şâh Mahmûd'a sadr-ı 'âli İbrâhim Ayâz (Yılmaz, 2011)

15. Ebûbekir Celâlî

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn-ı Hazret-i Pâdişâh-ı Rub'-ı Meskûn (Lâ-zâlet Saltanata Hû Ma-dâmet Es-semavât-ı Ve'l-arzun)

Bâreka'llah pertev-i envâr bismillâh ile
Giydi tâc-ı devleti ol zıll-ı Rahman-ı Rahîm

Hamdül'illâh hem tahiyyât-ı Resûla'llah ile
Etdi taht üzre cülûs ol sâye-i Hayy-ı kadîm

Öyle sultân ibn-i sultân kim ne hükm etse aña
Vâcib oldı iktidâ bâ-nass-ı Kurân-ı Kerîm

Hazret-i Sultân Selîm Han ibni Sultân Mustafa
Hâris-i dîn-i Muhammed hâmî-i şer'-i kavîm

Şehriyâr-ı dâd-ger ki dergeh-i ihsânıdır
Kân-ı iksîr-i 'inâyet ma'den-i lutf-ı 'amîm

Tâc-dâr-ı ma'delet-güster ki her fermânıdır
'Âlemiñ cârî ekâliminde mânend-i nesîm

Zâtı tahtın zeyn edüp oldukda gûyâ dem-be-dem
Zîver-i silk-i beyân kıldı hemân dürr-i nazîm

Geh yemîne geh yesâra ittikâ etdikce hem
Oldı ârâyîş-dih-i bâlin-i zerrîn-ibrişim

Dergeh-i hakk'a n'ola şükr etseler ez-cân u dil
Halkı dil-sîr-i sürûr etdi bu tebşîr-i 'azîm

Bu meserretle görünse çeşm-i câna çok degil
'Âlemiñ her kûşesi bir mevki'-i dârü'l-na'im

Hak te'alâ eylesün pâyende 'ahd-i şevketin
Tâ ebed kılsun mu'allâ taht-ı devletde mukîm

Ser-firâz etsün müdâm â'lâm-ı feth ü nusretin
Pâymâl-i kahr ü tedmîri olub hasm-ı le'îm

Ey Celâlî söyle bir mısrâ'-ı rengîn kim ola
Nükhet-i hüsn-i edâsı gül gibi 'anber-şemîm

Zîver-i tâcü't-tevârîh olsa târîhi n'ola
Şehriyâr oldı cihâna mecd ile Sultân Selîm
[1203] (Sarıkaya, 2008)

16. Ebûbekir Celâlî

Târîh-i Cülûs-ı Meymenet-me'nûs Hazret-i Pâdişâh-ı Rûy-ı Zemîn Dâme Muvaffakan İla-yevmi'd-dîn

Yer yer açup gaymı eyâr çarh eyledi keşf-i şümûs
'Arz-ı cemâl etdi bahâr oldı beşûş ebr-i 'abûs

Gûyâ semen-zâr-ı çemen oldı çemen-zâr-ı 'aden
Her yâsemen lü'lü semen bâd-ı sabâ geh geh lodos

Oldu o hâkân-ı şeci' zîbende-i taht-ı refi'
Cem' oldı râbi'le rebî' esnâ-yı resm-i dest-bûs

Ya'nî şeh-i 'adl-âzmâ şâhinşeh-i ferruh-likâ
Dördüncü Sultân Mustafâ kıldı sa'âdetle cülûs

Cûd-ı kudûm-ı şehriyâr oldı şeref-bahş-ı bahâr
Şükrâne kıldı rûzgâr gül-berg ile bezl-i fülûs

Yevm-i cülûsudur o gün kim ehl-i îmâna bütün
Her hefte bayrâm oldı çün her hefteye re'sü'r-rü'ûs

Olsa n'ola bu tâc-dâr reşk-i key-i İsfendiyâr
Cevherle olmaz hem-ayar berg-i züccâc ü senderûs

Âlâya etdikde kıyâm eyler halâyık izdihâm
Ya'nî zihâm-ı hâss ü 'âm esvâkı lebrîz-i nüfûs

Ol hüsrev-i sâhib-kırân kim olsa lâyık her zamân
Pîşinde tübba' ile revân-ı İskender İbn-i Feylikos

'Adli eder dâdın âdâ oldukça ehl-i iştikâ
Bî-mûcib-i cevr ü cefâ müstevcib-i hayf u füsûs

Ol pâdişâh-ı ceng-cû cündiyle ecnâs-ı 'adû
Gerdûna nisbetle kedû deryâya nisbetle gedûs

Kılsun cenâb-ı Kibriyâ her düşmeni maglûb aña
Mahkûmı olsun dâ'imâ Efrenc ü Rûs ü Engürûs

Takdîm-i târîh et Celâlî taht-ı 'âlî-rütbeye
Dördüncü Sultân Mustafâ-yı pâdişeh kıldı cülûs
[1222] (Sarıkaya, 2008)

17. Ebûbekir Celâlî

Diger

Ey Celâlî şâh-ı ‘âlem tahtı teşrîf ettigin
Söyledi kilke lisân-ı halle âvâz-ı kûs

Misli yok bir saltanat târîhi tebşîr eyledi
Müjde kim devletle Sultân Mustafâ kıldı cülûs
[1222] (Sarıkaya, 2008)

18. Ebûbekir Celâlî

Târîh-i Cülûs-ı Hazret-i Pâdişâh-ı Rûy-ı Zemîn (hullidet saltanatahü ilâyevmüd’d-dîn edamAllah)

Hamdüli’llâh evc-i tahtı neyyir-i ‘âzam gibi
Kıldı pür-envâr edüb Sultân Mahmûd Han cülûs

Bâreka’llah efser-i ikbâli giydi cem gibi
Oldı reşk-i revnak-ı İskender İbni Feylikos

Pâye-i evrengine yüzler sürüb âdâb ile
Oldılar erkân-ı devlet vâye-mend-i dest-bûs

Belki yüz sürmek diler mihr-i cihân-ârâ ile
Verdiginden ‘an’ane ile pertev ol şems-i şümûs

Haşmet-i vâlâ ile âlâya oldukda süvâr
İzdihâm-ı nâs eder esvâkı lebrîz-i nüfûs

Sayfı cûd-ı nukre bâş ile kılar üşkûfe-zâr
Gûyîyâ nisan eder gül-bergile bezl-i fülûs

Âb-ı bârân oldı nîl-i hizmetiyle hande-rû
Hazz ile gösterdi dîdâr-ı beşûş ebr-i ‘abûs

Kıldı alayından evvel şehri ya’nî şüst ü şû
Mâi’ azb etdi halîc-i telhi mânend-i gedûs

Gerd-i bâhurı felekden sildi süngerle sehâb
Tâzelendi künbed ü dîvâr-ı çarh-ı köhne dûs

Ziynet-i âlây içün oldı sipihr âyîne-tâb
Zerrece kılmaz kabûl fark-ı usûlünden ‘ukûs

Pâdişâh-ı nev cülûsa eyleyüp sûr-ı sürûr
Ra’d u berkiyle felek atdı fişekler çaldı kûs

Feyz-i emtâr eyledi eşçâr-ı zîb-efzâ-yı sûr
Oldı gûyâ bâg-ı ‘âlem hacle-gâh-ı nev-’arûs

Hak Te’âlâ tâli’-i mes’ûd ile kılsun müdâm
Kimse takvîm-i felekde görmesün hükm-i nuhûs

Dâ’imâ a’dâ-yı dîni eylesün mahzül ü râm
Emrine münkad olub Efrenc ü Rûs u Engürûs

‘Arz-ı târîh et Celâlî taht-ı ‘âli-rütbeye
Eyledi Sultân Mahmûd Han-ı ‘adli nev-cülûs (Sarıkaya, 2008)

19. Ebûbekir Sâmî Paşa

Târîh-i Cülûs-ı Meymenet-i Me’nûs Hazret-i Sultân Selîm

Habbezâ hengâm-ı ferhunde-eser ferrûh-karîn
Dense hakkında sezâdır vakt-i nusret iktirân

Çeşm-i gerdûn görmemişdir böyle devr-i hurremi
Devre agâz etdigi demden beri nüh âsmân

Âsmâna fahr eder ise zemîniñ var yeri
Kim kuruldu üstüne taht-ı şeh-i sâhib-kırân

Hazret-i Sultân Selîm Han ibn-i Sultân Mustafâ
Kıldı teşrîfi cülûsuyla cihânı şâd-mân

Şâd-mân olsun serîr-i saltanatda dem-be-dem
Sâye-i ‘âdlinde ‘âlem kesb ede emn ü emân

Rûy-ı arzıñ pâd-şâhıdır velî nûrun gören
Zann eder kim şübhesiz oldur şeh-i Kerrûbiyân

Âftâb-ı evc-i şevket nûr-pâş-ı ma’delet
Gûr-ı sâz-ı çeşm-i hirbâ-i ‘adû-yı bed-zebân

Seyf-i hışm-ı zehre-i a’dâyı eyler çâk çâk
Dest-i ihsân-ı sadâkat ehline gevher-feşân

Bang-ı kûs-ı şevketiyle gûş-ı ‘âlem pür-tanîn
Meh-ce-i pür- **پهجه** râyâtı tâc-ı Ferkadân

Berk-i tîg-ı kahrı hirmen-sûz-ı a’dâ-yı li’âm
Şu’lesinden tebleri sındı bozuldu düşmenân

Zümre-i dânâya lütf u hilmi mandend-i melek
Fırka-i nâ-dâna zecr ü hışm-ı kahr-ı Kahramân

Zât-ı pâki mazhar-ı fevz ü zaferdir şübhesiz
Anı erbâb-ı kulûb etmişdi remz ile beyân

Ber-karâr etsin Hudâ evreng-i şevketde müdâm
Sâye-i ihsânı olsun fark-ı dehre sâye-bân

Müjde-i teşrîfi kevni kıldı leb-rîz-i server
Fart-ı şâdîden bilinmez oldu pîr ile civân

Gûş idince vâli-i Bosna kemîne çâkeri
Şevk ile kilk-i beyâna eyledi vâz'-ı benân

Yazdı üç vech ile Sâmî bendesi târîhini
Fevz ile Sultân Selîm oldu şehen-şâh-ı cihân

Oldu fevz ile şehen-şâh-ı cihân Sultân Selîm
Fevz ile oldu şehen-şâh-ı cihân Sultân Selîm (Tozlu, 2005)

20. Ebûbekir Sâmî Paşa

Def'-i sûrişle cihân mülkünüñ ıslâhı içün
Etdi bir tâc-veri tahtına şâyân Ma'bûd

Yazdı Sâmî kulu târîh-i hümâyununu tâm
Güli şevketle cülûs eyledi Sultân Mahmûd (Tozlu, 2005)

21. Fahrî-i Celvetî

Şevketlü Sultân Selîm Han Hazretlerünüñ Nişîn-i Taht-ı 'Âli-baht Buyurdukları Târîhdür

Nesîm-i feyz-i rabbânî hubûb etdi bugün nâ-gâh
Göñüller goncasın feth ü güşâ kıldı demu'llâh

Talup bahr-i hakîkatden çıkardı bir dür-i yekta
Odur ol dürre kim her dânesi bir encüm-i ber-mâh

Bu dürre dedigüm nutfe degül 'ayn-ı hüviyyetdür
Ki taht-ı milket-i insâna kıldı katresin bir şâh

Görindi gerçi her nûrdan sıfât esmâya nisbetle
Velî var vech-i hâsı aña bîgâne degül âgâh

Şu'â-yı şems-i vahdetden anuñ-çün bir kamer-tal'at
Zuhûr etdi culûs etdi bi-emri'llâh bi-hamdi'llâh

Meşâm-ı ‘âlemi bâd-ı sabâ bûy-ı beşâretle
Edüp tahtîr ü peygâm-ile dil-şâd oldı ehlu’llâh

Ne devletdür bu vakt-i tengde Hızriyyet nûrından ol
Görindi kuvvet-i kalb-i ‘umûmî eyledi bir râh

Çerâg-ı hâne-i şer’-i gül-i gülzâr-ı dîndür bu
Sezâdur mâh u hurşîd iki dâye olsalar va’llâh

Şecâ’at-ile sehâvet iki ‘abdeyn-i harîdârî
Olup bekler der-i devlet-me’âbın hasbeten li’llâh

Musahhar deste-i şemşîr ü nîze cânib-i Hakdan
Nigâh etse irür a’dâya seyf-i âdimin ‘âdâh

Bulur vakt-i Selîmîde selâmet küncin ol kes kim
Ola mengûş-ı gûşı remz-i hâs-ı âl-i min-vâlâh

Şeb-i yeldâ gibi dûr u dırâz etme sözi kasr et
Du’âdur lâzım u minnet olan ehl-i dile her gâh

Be-hak-ı ism-i a’zam hem be-câh-ı şâhid-i levlâk
Mukârin kıl anı hüsn-i karîne oluben hem-râh

Hele nutk-ı Hudâ n’olsa gerek âyâ cülûsına
Ne tuhfe ‘arz olınmak fikrin eylerken dilüm nâ-gâh

Mücevher çıkdı bir târîh-i dilkeş tab’-ı Fahrîden
Cülûsı feth ü ‘izzetle mübeşşerdür bi-hamda’llâh (Alkan, 2015)

22. Fahrî-i Celvetî

Bu Dahı Sultan-ı ‘Âli-şân-ı Müşâr Hazretlerinüñ Târîh-i-Taht-ı Sa’âdetleridür

Bâreke’[llâh] veçh-i pâk-i tâbnâk-i şah Selîm
Buldı zînet sünnet-i Ahmed ile çün bâg-ı na’îm

Ve’d-duhâ üstünde gûyâ sûre-i ve’l-leyldür
Kıl kalemle mushaf-ı hüsnindeki hattı cesîm

Hat degül innâ fetahnâ sırrın eyler âşikâr
Âyet-i nûrun ‘alâ nûra müşâbihdür ‘azîm

İki yanında dü ser hatt-ıla ol iki ‘izâr
Beñzer iki ahtere kim iki serv üzre mukim

Saçılı yılduz gibi togdı meh cemâli ‘âleme
Pertev-efken oldı heft iklîme ol nûr-ı besîm

Fikr ederken Fahriyâ erhâ-yı hat târîhini
Ne desem k’ede pesend anı o tab’-ı müstakîm

Geldi bir hâtif mücevher harf-ile kıldı beyân
Hatt-ı feth ü nasrdur bu nuhbe-i Sultân Selîm
[1222] (Alkan, 2015)

23. Fasîhî

Eyleyince taht-ı ikbâle sa’âdetle cülûs
Zîb ü zînetle cihân fer buldı mânend-i ‘Aref

Kâmetin görse ider cennetde tûbâ ser-fürû
Reh-güzârına n’ola serv-i çemen baglarsa saf

Seyf-i kahrıyla ser-i a’dâsını kat’ eyleyüp
İtdi galtân sâha-i ‘adlinde mânend-i hazef

Hak idüp ‘aks-i kemân-ı ‘adlini kavs kuzah
Tîr-i bârân-ı kazasına ola â’dâ hedef

Jâle-i nîsân-ı lutfına ider keşf-i dehân
Bâglarda gonce-i ter ka’r-ı deryâda sadef

Dem-be-dem itmekdedür şâhân-ı bezm-i ‘âlemi
Ârzû-yı câm-ı lutfı Cem gibi sâgar be-kef

Gösterince halka ol sâhib-zamânuñ rûyını
Nakd-i ‘ömrin cevr ile çarh-ı felek itdi telef

İntişâr itdükce hükm-i şer’ile kanûnını
Şâd oldı rûh-ı pâk-i pâdişâhân-ı selef

Fikr iderken târîh-i itmâmını hâtif didi
Ey Fasîhî saldı nûr-ı Ahmed kevne şeref (Gökalp, 2001)

24. Hâkim Mehmet Efendi

Târîh Berây-ı Cülûs-ı Sultân ‘Osmân Han İbn-i Sultân Mustafa Han

Hamdü’lillâh ki meserretle ferâh-yâb oldı
Toldı âvâze-i ikbâl ü sürûr ile cihân

Şems-i ikbâl-i cihân eyledi burcunda şeref
Geldi ser-mesned-i iclâline sultan-ı zamân

Ya’ni ol pâdişeh-i maşrık ü magrib ki anıñ
Olsa der-bânı sezâ Hüsrev-Ma’an vü Keyhân

Şâh-ı gerdûn-ı ‘azimet sâhib-i ‘izz ü şevket
Aña mevhûb Hudâ lâzıme-i haşmet ü şân

Bûy-ı gül olsa zihî harf-i sühan-ı sübhânıñ
Vasf-ı ahlâkına yok kudret-i ta’bîr ü beyân

Olsa vassâf-ı mekârım şiyem-i ‘âtâfı
Hak ta’bîrini îfâ idemezdi sehbân

Kuvvet-i baht-ı hümâyûnına olmazdı delîl
Oldıgı lafz-ı şehinşâhe mutâbık Osmân

Yazıla âyet-i nusret ‘ilm-i ‘azminde
Ra’yet-i ma’deleti ola küşâde her ân

‘Ahd-i ‘adlinde ola mülket-i hesti ma’mûr
Eyleye reʿfetle mülk-i vücûda fermân

Ser-i fagfûrı sifâl ide hadîm-i keremi
Zîr-i hükmünde ola kişver-i âl-i Hâkân

Şahbâz-ı himemi dâʿim aça iki cenâh
Biri tevfîk ü ‘inâyet birisi emn ü emân

Emr-i cârî ola hem enfüs ü hem âfâka
Hükmüne her dem itâ’at ide çerh-i devrân

Gûş idüp taht-ı hümâyûna cülûs eyledigin
Oldı âfâk-ı memâlikde berâya şâdân

Geldi bir hâtif-i gaybî didi Hâkim tarîh
Yümn ile müjde cülûs eyledi Sultân ‘Osmân (Çakırcı, 2006)

25. Hâkim Mehmet Efendi

Târîh

Bârek’allah yine bir vakt ferrûh-ı ferîde
Mesned-i tahta cülûs eyledi Sultân ‘Osmân

Devr-i ‘adlden o sultân-ı şeh-i hem-câhıñ
Kün yekûn olmada eser-i mezâlim pinhân

Öyle bir pâdişehin ‘ahd her yönünde
Oldı ilam oña ledûrât-ı ‘azem âde revân

O şehinşâh-ı kerem pîşe serîr erânıñ
Bahr-i ihsân-ı ‘atâyâsına gark oldı cihân

Hayli demdir kerm-kâr nâmını gûş itmez iken
Toldı âvâze-i en’âmı ile kevn ü mekân

O hüdâvend-i cihân pâye şeh-i devrânıñ
Olsa derbândır devlet-i şâh-ı Îrân

Hak Te’âla eyle tahtına şevketle mukîm
Eyleye düşmen-i bedhâhı hâr ü talân

Es’ad’a bende sürûr ile didim tarîhin
Hamd ola Hakka cülûs eyledi Sultân ‘Osmân (Çakırcı, 2006)

26. Halil bin Halil Efendizâde Sâlik

Târîh-i Cülûs-ı Sultân ‘Osmân

Te’âla’llah zihî âsâr-ı sun’-ı lutf-ı Mevlâdır
Nüvîd-i mukdem-i iclâl-i şâh-ı ‘âlem-ârâdır

Tulû’ etdi hilâfet-i ikbâli dîdeler rûşen
Serâ-yı kesb fürûğ-ı şevkle reşk-i Süreyyâdır

Cülûs-ı taht-ı iclâl eyledi bir dâver-i mes’ûd
Cihâna müjde hengâm-ı mükâfât-ı berâyâdır

Şâhenşâh-ı muzaffer pâdişâh-ı ma’delet-güster
Hıdîv-i bahr u berr fermân-revâ-yı mülk-i dünyâdır

O yektâ şeb-çerâğ-ı dûdmân-ı şân-ı şevket kim
Firâz-ı efser-i ikbâlde bir dürr-i yektâdır

Zihî zıll-i İlâhî zîb-i evreng-i hilâfet kim
Zemîne sâyebân-ı himmeti şehbâl-ı ‘Ankâdır

Henüz oldı nümâyân mecd ü şân-ı âl-i ‘Osmânî
Ki zâtı lâ-cerem ol ism ü âlâya müsemmâdır

Bu vakt-i hurremi ümmîd ederdiñ hayli müddetdir
Bi-hamdi’llâh zuhûr-ı müdde’â bir vefk-i hülyâdır

Sehâ kim râst-ı tev’emdir şumâr-ı nâm-ı pâk ile
Cihân devrinde lâ-büdd vâye-dâr-ı cûd u neâ’mâdır

Şehâ târîh içün tertîb-i şehr-âyîn nazm etsem
Velî turur diger nev-vâdi-yi tarz-ı mu'âmmâdır

Hısâb etdim şehenşâh ile nâm-ı pâk-i 'Osmânî
'Adedde müttehîd tev'em-nümâ-yı lafz u ma'nâdır

N'ola târîhi şâhenşâh-ı vakt olsa o hâkânıñ
Me'âl-i fâl-i hayr-ı safha-i dilden hüveydâdır

Olup sâl-i hümâyûnı resîde heft ü pencâha
Hilâfet lafzı ile tâm bir târîh-i garrâdır

Misâl-i Haydar-ı Kerrârdır taht-ı hilâfetde
Ki kerrârü'l-hilâfe dahi târîh olsa ra'nâdır

Ola dâ'im hatâlardan masûn zât-ı hümâyûnı
Ki dehre mâye-yi lutf-ı 'amîm-i Hak te'âlâdır

Zemîn olsun zamân-ı re'fetinde gamdan âsûde
Zamîri kâr-sâz-ı hüsn-i terfîye berâyâdır (Yazgan, 2011)

27. Hanyalı Nûrî Osmân

Nazm-ı Müştemil Be-esâmî-i Selâtîn-i 'İzâm-ı Âl-i 'Osmân

Ebü'd-devlet-i tahteyn-i selâtîn
Şeh 'Osmân Gâzî-i nev-âyîn (699)*

Şehen-şâh-ı rûm sultân-ı zî-şân
Ebû't-tevfîk zıll-ı bârî Orhan (729)

Murâd Han begim sultân-ı munsif
Ebû'r-rahm ol hudâvend-i 'avâtıf (761)

Ebû's-sabr battal-ı kerrârî-haslet
Cenâb-ı Bâyezîd berk-i himmet (791)

Mehemmed Han-ı evvel Cem-haşemdir
Ebû'l-fevz ol şeh-i sâbit kademdir (805)

Ebû'z-zühd ol hıdîv-i zü'l-mekârim
Murâd-ı sânî-i takvâ mülâzım (824)

Ebû'l-feth âb-rûy-ı pâdşâhân
Mehemmed Han-ı Fâtih zıll-i Yezdân (841)

Ebû't-takvâ-yı velî zü'l-kerâmât
Cenâb-ı Bâyezîd-i ekmelü'z-zât (886)

Ebû'n-nasr sahî-i ma'delet-şân
Şeh-i sâhib-kırân a'nî Selîm Han (918)

Hıdîv-i bahr u ber şâh-ı mu'azzam
Ebû'l-kânûn Süleymân Han-ı ekrem (926)

Ebû'l-'irfân hıdîv-i bî-müdânî
Selîm-i sânî ol kutb-ı nihânî (974)

Şeh-i dervîş nihâd-ı bü'l-ma'ânî
Murâd-ı sâlis ol merd-i kemâli (982)

Ey el-ikbâl-i hakan-ı mü'eyyed
Üçüncü hazret-i Sultân Mehemmed (1003)

Ebû'l-ihlâs şâhenşâh Mehemmed
Secî'-i bî-nazîr evvelki Ahmed (1012)

Birinci Hustafâ Han idi sâlik
Cevâd hem mâ-sivâyı oldu târik (1026)

Sagîrü's-sin hıdîv-i mâh-tal'at
O 'Osmân ol şeh-i baht-ı şehâdet (1026)

Mülûkuñ kahramânı sâye-i hak
Hemân Sultân Murâd-ı râbi' ancak (1032)

Ebû'l-cûd-ı muzaffer şâh-ı mansûr
Olan Sultân İbrâhîm-i mebrûr (1049)

Ebû'l-yemen selâtîn-i mümâhad
Giridiñ fâtihi Sultân Mehemmed (1058)

Hilâfetgâha verdi zîb ü 'unvân
İkinci hazret-i Sultân Süleymân (1099)

Gelince Ahmed-i sânîye nevbet
Cihâna saltanatla verdi zînet (1102)

Hıdîv-i ma'delet hakan-ı zî-şân
Ebû'l-feyz ol ikinci Mustafâ [Han] (1106)

Mekârim-pîşe şâhen-şâh-ı emced
Ebû'l-hayrât üçüncü Sultân Ahmed (1115)

Mürâhim-perver ol dâdâr-ı dünyâ
Şeh-i Mahmûd Han-ı 'iffet-arâ (1143)

Üçüncü Sultân ‘Osmân-ı mübeccel
‘Utûfet-perver ol dârâ-yı ekmel (1168)

Ebû’l-ârâ cihân-bân-ı mükerrem
Üçüncü Mustafâ Han-ı mu’azzam (1171)

Cihân-dâr-ı kerîmü’l-halk-ı devrân
Ebû’l-ihsân şeh ‘Abdülhamîd Han (1187)

Mücerred ehl-i dil sultân-ı mukbil
Selîm-i sâlis ilhâmî-i ‘âdil (1203)

Cihân-gîr-i gürûh-ı pâdşâhân
Gelip dördüncü Sultân Mustafâ Han (1222)

Bihamd’illâh ki verdi zînet ü fer
Cihâna pâdşâh-ı dâd-güster

Şükürler kâ’inâta verdi zîver
Cülûs-ı meymenet me’nûs-ı dâver

Ne dâver millet-i beyzâya yâver
Civân-baht-ı mü’eyyed nâz-perver

Şeh-i şâhen-şehân-ı baht-pîrâ
Kerâmetli mu’în-i dîn ü dünyâ

Hudâvend-i hudâvendân-ı ‘âlem
Penâh-ı mülk ü devlet şâh-ı a’zam

Serây-ı mesned-i sâhib-kırânı
Cenâb-ı hazret-i Mahmûd-ı sânî (1223)

Emîn hâdim ü haremeyn-i ‘ulyâ
Penâh-ı kuds ü sâm u ümm-i dünyâ

Hıdîv-i mesned-i Kostantiniyye
Himâyet-dâr-ı büldân-ı seniyye

Mülûk-ı şark u garbıñ pâdşâhı
Şerî’at hâdimi halkıñ penâhı

Hüküm-rân-ı ekâlîm-i cesîme
Müşerref-sâz-ı emlâk-ı kadime (Aydın, 2009)

28. Hanyalı Nûrî Osmân

Sitâyiş-i Şu'arâ-yı Muhtarân 'Aleyhimü'r-rahmete Ve'l-gufrân

Hazret-i pâdşeh-i kevn ü mekân
Dâ'im ü bâkî o ferd ü Yezdân

Her 'asırda eder elbet bir şâh
Mesned-i pâdşehîde cem-câh

Olur ol asrda elbet zâhir
Vâhidü'l-'asr olarak bir sâ'ir

'Asr-ı Sultân Süleymânda şehâ
Bâkî olmuşdu re'îsü'ş-şu'arâ

Bâkî şâ'irlere ser-defterdir
Mülk-i ma'nîde o bir dâverdir

Devr-i Sultân Murâd-ı râbi'
Haylî şâ'irleri oldu câmî'

Nef'î ammâ vü fehîm-i nâ-şâd
Hak budur fenn-i şi'irde üstâd

Ahmed-i sâlis olunca hüsrev
Lafz-ı 'âlemde bulup ma'nâ-yı nev

Şu'arâsı o şehiñ vâfir idi
O gürûhuñ şehi ammâ bir idi

'Andelîb-i 'Acem ü Rûm u 'Arab
Gül-i sad-berg-i gülistân-ı haleb

Felek-i ma'rifetiñ meh-tâbı
Melikü'n-nazm cenâb-ı Nâbî

Şi'r ü inşâ vü tasavvufda dilâ
Kutb idi cümleye ol müstesnâ

Sâbitiñ dahı olunmaz inkâr
Oldugu hüsrev-i mülk-i eş'âr

Başka vâdîdir anıñ eş'ârı
Hep nikât oldu nevîn âsârı

Habbezâ şi'r-i nedîm-i kâmil
Okuyan zevk-i dil eyler hâsıl

Han Mahmûd-ı mekârim-güster
Zâtı olunca cihâna dâver

Hak aña eyledi bir zât ihsân
Kim eder anıñ ile fahr cihân

Hem velî fâzıl u hem azade
Kutb-ı vakt ol Akovalı-zâde

Hazret-i hâtem hatmü'ş-şu'ârâ
Tâc-pîrâ-yı gürûh-ı 'urefâ

Hâtem ammâ ki ne cevherdir ol
……..

Mustafâ Han-ı 'amîmü'l-eltâf
Oldu çün kevne şeh-i zü'l-a'tâf

Sadrı düstûr-ı kerîmü'ş-şiyemi
Râgıbı ya'nî sadâkat 'alemi

Sûretâ gerçi vezîr idi velî
Şâh-ı iklîm-i suhan belki velî

Ya o nâ-dîde-edâ mu'cize-gû
Servet-i nâdire-gûy-ı dil-cû

Şi'ri endek velî ma'nâsı çok
Hîç o vâdîde görülmüş söz yok

Oldu Sultân Hamîd 'âleme şâh
Oldu çün dehr o demden âgâh

Cevher-i ma'nîyi etdi izhâr
Kânî ol devrdedir şan kerrâr

Şimdi şevketli hudâvend-i cihân
Şâh-ı ilhâm [u] semîr-i 'irfân

Ekber-i pâdşehân-ı 'âlem
Kutb-ı aktâb-ı mübârek makdem

Ya'nî Sultân Selîm-i dânâ
Hâmî-i ser'-i şerîf-i garrâ

Edecek şevketle tahta cülûs
Dâmeniñ kerrûbiyân etdi bûs

Dediler ey şeh-i şâhân-ı cihân
Hüsrev-i milket-i ‘adl ü ihsân

Devr-i ‘adliñde Hudâ bir şâ’ir
Etdi izhâr ne şâ’ir-i sâhir

Köhne eş’ârı çü sâbûn-ı girid
Yaykadı etdi temîz ü tecdîd

Seniñle hande giridiñ şâhâ
Çıkdı ol gevher-i kân-ı inşâ

Dîde-i kevne cilâdır karası
Sürme-dân olsa n’ola mecerresi

Kâtib-i gümrük-i Hanya kâmîl
‘Urfî-i dehrdir ol ya Câmî

Mu’tedil kâmil ü deryâ-dildir
‘Âlim ü munsıf u hem fazıldır

Var biraz şâ’ir-i nâ-puhte-kelâm
Bu devrde velî cümle nâ-kâm

Anların biri de sensin yâ hû
Lâleveş sözleriñ ammâ bî-bû

Ne kadar nâm-ver olsañ nûrî
O Süleymân-ı zemân sen mûru

Hemân Allah ede ‘ömrünü mezîd
Bahs ede hayr ile ‘izz-i câvîd

Ber-murâd olsun İlâhî her ân
Hayr ile yâ Rab o Hasân-ı zemân (Aydın, 2009)

29. Hanyalı Nûrî Osmân

Berây-ı Cülûs-ı Sultân Mustafâ ‘Aleyhü’r-rahme

Hazret-i Rabbü’l-hamîde edelim hamd ü senâ
Kim yeñiden cism-i kevne eylemiş revnak ‘atâ

Habbezâ revnak ki şevketdir o revnak ‘âleme
Nev-bahârâsâ bütün eczâya sârî hâliyâ

Geldi nâ-geh hep zevi’l-ervâha bir sevk-i cedîd
Tâzeletdi ‘âlemi bir nev-peyâm-ı cân-fezâ

Bâgzâr-ı devlet olmuşken hazân-âlûd-ı gam
Bir hudâvendiñ zuhûru bahs edip feyz-nümâ

Necl-i pâk-i hazret-i ‘Abdülhamîd Han-ı velî
A’nî kutb-ı hilâfet-pâye Sultân Mustafâ

Ol hıdîv-i dâdger şâhen-şeh-i ‘âlî-güher
Hüsrev-i haydar-zafer ‘âlî-himem bahru’l-’atâ

Râfi’-i hüzn ü elem sâhib-kırân-ı Cem-haşem
Dâver-i dârâ hâdim-i hakan iklîm-i şehâ

Kabzasında kâr-gîr olmuş kemâl-i saltanat
Kudret-i hakla misâl-i dest-i Mûsâda ‘asâ

Nâ-gehân bir rûz-ı fîrûz-ı şükûh-endûzda
Oldu şems-i lâmi’ü’l-envârveş zulmet-zidâ

Rûz-ı cum’a eymen-i sâ’at idi vakt-i cülûs
Nâm-ı pâki muktezâsı zâhir oldu ıstıfâ

Etdiler iclâs o dâdâr-ı mu’allâ-perveri
Himmet-i merdân ikdâm-ı gürûh-ı evliyâ

Millet-i beyzâya hak meymûn ede teşrîfini
Çok cedîd[i] eskide zât-ı şerîfi dâ’imâ

Kesret-i şeh-zâdegânla zât-ı vâlâ-şânını
Vâsıta etsin bekâ-yı nesl-i vâlâya Hudâ

Gâlib olsun düşmen üzre cünd-i nusretîleri
Bulsun elkâb-ı hümâyûn ile revnaklar gazâ

Müjde-i yümn-i kudûm-ı devlet-i şâhânesin
Gûş edince nûrî-i şeydâ-yı târîh-âşnâ

Kasd-ı zabt-ı sâl-i ferruh-fâl içün buldum hakîr
Sâdece bir mısrâ’-ı bî-ma’nâ-yı Türkî-edâ

İşte geçdi birden evreng-i şehen-şâhîne
Oldu dehre pâdşâh dördüncü Sultân Mustafâ
Sene 1222 (Aydın, 2009)

30. Hanyalı Nûrî Osmân

Berây-ı Cülûs-ı Meymenet-me'nûs Hazret-i Sultân Mahmûd Han

Erişdi bir peyâm-ı nâ-gehânî
Ki îrâs etdi halka şâdmânı

Mukadder tâzeden tâze getirdi
Yine ser-sebzî-i 'Osmâniyânı

Meserret-bahş olup İslamiyâna
Cülûs-ı hazret-i sâhib-kırânı

O mahmûdu'l-fi'âl dâd-perveri
Cihânıñ şâh-ı gerdûn-âstânı

Güzîde zâde-i 'Abdülhamîd Han
Kerîm ibni kerîm-i bî-müdânî

Cihân-pîrâye sultân-ı selâtîn
Cenâb-ı hazret-i Mahmûd-ı sânî

Hidîv-i bî-mu'âdil şâh-ı 'âdil
Bi'l-istihkâk-ı molla sâyebânı

Cihânbân-ı serîr-i 'adl ü insâf
Ki derbân eylemez Nûşirevânı

Olunca câlis-i taht-ı hilâfet
Nümâyândır hakıñ lutf-ı nihânı

Cülûsunda ser-â-ser oldu handân
Huzûr u gaybda kâ'î vü dânî

Tırâz-ı 'avn-ı hakka ola sâyân
Göre rûy-ı dırâz-ı zindegânî

Bidâyet yümn 'avâkıb ola Mahmûd
Süre 'âlemde 'ömr-i câvidânî

Yemîninde zafer nusret solunda
Ola dâ'im iki peyk-i dîvânı

Muvaffak ede 'adl ü dâda Mevlâ
Hemân keskin ola tîg ü sinânı

Bekâ-yı nesl-i hassa mazhar olsun
Yetişdirsin niçe şeh-zâde kânı

Ede âsâr-ı hayretle şâdân
Revân-ı vâlid-i huld âşyânı

Hudâ ihsân ede ol pâdşâha
Müdebbir bir vezîr-i mihr-bânı

Ba'îd olsun huzûr-ı devletinden
Hıyâbet pîşegân a'nî edânî

Ricâl-i devlet ü 'asrında yâ Rab
Cemâlin görmesin var ise şânı

Niçe Mûsâ-yı Fir'avn-hısâle
Hitâb etsin 'itâben len terânî

Uyansın hâb-ı gafletden yeter halk
Göründü subh u tevfîkiñ nişânı

Sıkılmışdır nihâyetde memâlik
Mededler eylesin hızr-ı zemânî

Hücûm-ı düşmen-i dîn her tarafdan
Perîşân etdi büldân-ı cihânı

Hicâz u Rûmu tutdu ceyş-i a'dâ
Degildir mevsim-i sâz u agânî

Hemân ey pâdşâhım eyle himmet
Hudâdan nusretiñ ersin âvânı

Ricâl-i hayr-hâhân ile peydâ
Hakîr olsun zemânıñda edânî

Livâ-yı nusretiñ bâlâ-ter olsun
Ki pâ-mâl ede fark-ı Ferkadânı

Ola devriñde hep âsûde 'âlem
'Adû-yı dîn ü devlet ola fânî

O şâhen-şâh-ı Mahmûdu'l-hisâliñ
Cülûs-ı nâ-geh-i yümn-iktirânı

Vukû'un gûş edip nûrî-i bende
Gelince Hanyaya müjde-resânı

Düşündüm nazm edem târîhin ancak
İşitdim söylüyor hâmem zebânı

Ki yazmışlar niçe târîh-i garrâ
Sitambuluñ gürûh-ı şâ'irânı

Kimiñ var taşrada tanzîre yâr ey
Husûsa vehbî-i mu'ciz-beyânı

O kutb-ı şâ'irân nazm eylemisdir
Tevârîh-i latîf-i pür-ma'ânî

Seniñ haddiñ midir bu emre ikdâm
Ki taklîd edesin rûhâniyâtı

Dedim ey hâme gerçi kudretim yok
Cevâhir nesrine mânend-i kânı

Velî şevketliniñ şevk-i kudûmu
Getirdi nutka lâl olmuş lisânı

Çü mûy-ı jengi hep karma katışdır
Bütün nazm etdigim lafz u ma'ânî

Hemân 'ayniyle eftimûna beñzer
Giridiñ berg-i sebzi armagânı

Niyâz mıdır ki tahkîr etmesinler
Bu 'asrıñ zümre-i nazm-âverânı

Cihât-ı sitteyi toldurdu târîh
Cülûs kıldı Şeh Mahmûd-ı sânî

Yazıldı şeş cihâtile bu târîh
Cülûs kıldı Şeh Mahmûd-ı sânî
Sene 1223 (Aydın, 2009)

31. Haşmet

Şehen-şâh-ı Kişver-ârâ Hâlâ Pâdişâhımız Sultân Mustafâ Efendimiz Hazretlerine Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûnlarını Mutazammın Arz Buyurdukları Kaside-i Beççedir ki Şân-ı Bülend-unvân-ı Şehen-şâhanelerine Tazîmen Zîver-i Sahîfe-i Nühustîn Kılındı

Mübârek ola tâc u tahtın ey sultân-ı çerh-evreng
Sana şâyeste Dârâ vü Sikender olmaga serheng

Sen ol düldül-süvâr-ı arsagâh-ı saltanatsın kim
Sezâdır gâşiye-ber-dûş-ı ikbâlin ola Hûşeng

Kudûmün verdi vüsat âleme şevketlu hünkârım
Küdûretle cihân ser-tâ-be-pâ olmuş iken dil-teng

Günü togdu gören zulmet-nişînân-ı şeb-i ye'sin
Cebîninde güneş gibi hüveydâ pertev-i ferheng

Sabâhü'l-hayr-ı nusret pertev-i vech-i hümâyûnun
Berîd-i avn-i Hak ceyş-i zafer-kîşinde pîş-âheng

Vücûdunla cihân pertev-pezîr-i tesliyet el-hak
Safâ-yı talatınla tab-ı âlem cümle şûh u şeng

Makâm-ı saltanat zâtınla reşk-i evc-i alâdır
Hicâz u Isfahân sît-i kudûmün ile sîr-âheng

Küşâyiş vermese tab-ı zamâna feyz-i teşrîfin
Olurdu ıztırâbından cihân burka-şikâf-ı teng

Mükâfât eyledi Bârî vücûdun ile dünyâya
Terâzû-yı kaderde kabz u bast olmakda dengâ-deng

Sen ol sâhib-kırân-ı dîn-perver kişver-ârâsın
Edersin tâk-ı arş-ı iştihâra seyfini âveng

Girip bostân-ı rezme mîve-çîn-i nusret oldukça
Ser-i maktû-ı düşmen dest-i tîginde olur nâreng

Şakâyık-zâr-ı adne döndürürdün mülk-i adâyı
Sulansa âb-ı tîg-i himmetinle arsagâh-ı ceng

Çalıp çâk etmede darb-ı fetihle sadr-ı adâyı
Olur mızrâb-ı seyfin gûyiyâ perde-nüvâz-ı çeng

Sen ol gîtî-sitân-ı dîn-i Ahmed'sin olur elbet
Esîr-i bâb-ı ikbâlin kırâl-ı mülket-i Efreng

Yed-i te'yîdinin mevrûsudur ahz-ı kırâl etmek
Hudâ kâdir ne dem azm-i gazâya eylesen âheng

Tutup çâsâr-ı Moskov'u cenâb-ı vâlidin çün kim
Senin de bend-i fitrâkinde bir çâsâr olur âveng

Dilin bir kulzüm-i pür-gevher-i cûd u gınâdır kim
Nigâh-ı itibârında cevâhirle müsâvî seng

Der-i cûdunda istitâ eden sâ'illerin oldu
Yedinde kâse-i deryûze-kârı efser-i Hûşeng

Hoş-âmedci degil tabım efendim şairim gerçi
Benim gibi sühandâna yakışmaz lehçe-i serheng

Hilâf etmem sözümde rûyunu gördükçe vAllahi
Silindi levh-i dilden feyz-i şevk ile sevâd-ı reng

Efendim bâreka'llah pâdişâh-ı âlem-ârâsın
Gören vech-i hümâyûnun bu tarza eyledi gül-bang

Olur behcet-nümâ rûy-ı makâsıd her yere baksan
Zamân-ı devr-i Sultân Mustafâ'dır geçdi vakt-i teng

Degil dilden küdûret belki berden ref olup gitdi
Zemîn âyîneveş âyîne-i gerdun ile yek-reng

Görülmüş mü aceb taht-ı cihânda böyle bir sultân
Bu heft-evreng-i çerhi başlayalı devre heftû-reng

Dil ol ressâm-ı nakş-endâz-ı vasf-ı padişâhî kim
Geçinsin sâye-i kilkimde Haşmet Mânî vü Erjeng

Demeden bir ahad dedim bu târîhi duâ-gûne
Mübârek ola Sultân Mustafâ'ya efser ü evreng (1171) (Aslan, Aksoyak; 2018)

32. Haşmet

Merhûm u Magfûr Cennet-mekân u Firdevs-âşiyân Sultân Osmân Efendimiz Hazretlerinin Târîh-i Cülûsları ve Sâ'ir Tevârîh-i Mütenevviadır

Târîh-i Cülûs

Tâc u tahtın ede mesûd u mübârek Bârî
Ey şehen-şâh-ı kerem-pîşe mekârim-unvân

Taht-ı tevfîk-i Hudâ mesned-i ikbâlin olup
Bula zâtınla şeref devlet-i Âl-i Osmân

Hayr-makdem deyu îd eyledi hep bendelerin
Ey kerâmetlu mehâbetlu şeh-i vâlâ-şân

Devha-i bâg-ı merâhim dediler zâtın içün
Sâye-i re'fetini eylediler cây-ı emân

Yüz süren gûşe-i dâmân-ı mülûkânenize
Oldular her biri sad şevkle şâd u handân

Başladı cümlesi evsâf-ı hümâyûnunuza
Olmada böyle cihân nâtıka-cünbân-ı beyân

Allah Allah nedir ol nûr-ı mücessem dediler
Görmemiş mislin anın hem ne görür çeşm-i cihân

Böyle bir şâh-ı melek-talat u kudsî-fıtrat
Oldu ikbâl ile evreng-i cihâna sultân

Pertev-i subh-ı zafer cebhe-i pür-nûrunda
Ferr-i hurşîd-i şeref levh-i ruhunda rahşân

Gonce-i gülşen-i ahkâm u adâlet deheni
Müşk-bûy-ı nefesi feyz-i nesîm-i ihsân

Meymenet anda vü hayr anda saâdet anda
"Menhelü'l-azb-i" mehâsin denilirse şâyân

İşte âsâr-ı selef işte tevârîh-i mülûk
Var mıdır böyle şehen-şâh-ı adîmü'l-akrân

Beni söyletmediler şair-i pâkîze iken
Düşdüler birbirine vâdî-i medhinde cihân

Nevbet-i nutk-ı sühan degmedi Haşmet kuluna
Bana açdırmadılar vasf-ı güzîninde dehân

Bârî esvâk-ı şehirde varayım geşt edeyim
Olayım her tarafa peyk-sıfat müjde-resân

Buldugum âdeme böyle diyeyim târîhin
"Âleme müjde cülûs eyledi Sultân Osmân" (1168)

Hak Taâlâ ede her rûzunu îd-i nusret
Zulmet-i şâmı ola subh-ı fütûh-ı ihsân

Hüsrevâ pâdişehâ zîver-i taht-ı şerefâ
Ey nesak-bend-i nizâm-ı halel-i kevn ü mekân

Şairim gerçi hoş-âmedci degildir tabım
Sühanım etmezem âmîhte-i levs-i yalan

Gün gibi dehre tulûunda ser-â-ser âlem
Dediler böyle gerek zıll-i zalîl-i Yezdân

Tavf-ı bâbında eyâ kabe-i maksûd âlem
Emr ü fermân-ı hümâyûnuna lebbeyk-zenân

Eyle dervâze-i iclâlini bâb-ı rifat
İlticâyı der-i vâlâna eder âlemiyân

Zâtınızdan umarız Hazret-i Allah bilir
Gayri kimden umulur zerrece lutf u ihsân

Bâ-husûs Haşmet-i şeydâ kulunuz hünkârım
İtibârınla ola nâdire-sencân-ı zamân

Sâye-i saltanatında olayım bî-pervâ
Şöhret-i midhat-i zâtın ile sahib-dîvân

Bende olduk sana ey şâh-ı cihânım bende
Gam yemez sen gibi sultâna hemân bende olan

Pes bu devlet bize Bârî'ye teşekkür edelim
Zât-ı pür-cûdunu Hak eyledi dehre ihsân

Gün-be-gün zâhir ola kevkebe-i saltanatın
Pertev-i adlin ile rûşen ola sahn-ı cihân

Tev'emân elsine-i halk ile aklâm-ı kader
Böyle bahş olmuş ezel hutbe-i unvânına şân

Kudsiyân söyledi târîhini "Sultân Gâzî"
Ben de sebt eyledim ey şâh-ı kerîm-i devrân

Fâl-i hayr olduguna şübhe mi var hünkârım
Yanî târîh-i cülûsun ola "Gâzî Sultân" (1168) (Aslan, Aksoyak; 2018)

33. Hâtif

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Selîm

Zihî feyz-i suhen bülbül gibi başlarsa efgâna
Nesîm-i bü'l-heves revnak virir nahl-i gülistâna

Gözümde şekl-i ejder oldıgından târ-ı efkârı
Nigâh itmez dil-i dîvânemiz zülf-i perîşâna

Görüb emvâc-ı bahr-i şevkimi çeşm-i sadef hayrân
Dür-i eşk-i terim ragbet mi eyler ebr-i nîsâna

Virir mi ruhsatı nezzâreye hîç zulmet-i hicrâñ
Sevâd-ı sürme-i hasret olurken çeşm-i 'irfâna

İder ma’mûr-ı tab’ım nîm-nigâhı lutf ile ol şeh
Kalur mı kasr-ı dil bûm-ı cefâya böyle vîrâne

Giyâh-ı reng-i ülfet mi kodı sahn-ı hayâlimde
Nesîm âteş bırakdı hırmen-i sabr ile sâmâne

Yakar nâr-ı firâkım mihr ü mâh-ı çarh-ı efkârı
Sarıldı şu’le-i idrâkimiz atlâs-ı dâmâna

N’olur bir kerrecik zevk-i Çırâgân it gözüm nûrı
Nigâh-ı merhamet eyle yerimde dâg-ı hicrâna

Kimiñle reng-i ülfet eylediñ peydâ ‘aceb ey şevk
Nedendir ehl-i tab’a itdigin bu tavr-ı bî-gâne

Nedir bu güft-gû-yı gamze-i hûbân ile derdiñ
Müjeñ çeşminde dönmüş hicr ile hâr-ı mugaylâna

İşitdin mi velîü’n-ni’metiñ tahta cülûs itdi
Kudûmı zîb-i eltâf olmada o reng-i şâhâne

Kerem-kârâ hidîvâ pâdişâhâ saltanat-pîrâ
Virir dehşet kemâl-i kuvvet-i kahrıñ Nerîmân’a

Bahâr-ı şevketiñ revnak-fezâdır şöyle kim dehre
Nesîm-i ‘adliñ eyler terbiyet nahl-i gülistâna

Meh-i ikbâline nisbet ile encüm degil hûrşîd
Berâber olamaz şem’iñ ziyâsı mâh-ı tâbâna

Şeh-i devr-i kamer şâhen-şeh-i çarh-ı hüner-perver
Hayâl-i şevketiñ revnak virir hûrşîd-i rahşâna

Düşerdi çesm-i ragbetden sevâd-ı sürme-i ‘âlim
Gubâr-ı makdemiñ ‘arz eylesem Îrân’a Tûrân’a

O rütbe şu’le-i iclâl-i hüsnüñ tutdı âfâkı
Bırakdırdı kef-i âczindeki şemşîri Keyvân’a

Olursa revgan-ı kandîl-i çarhıñ magz-ı ‘Ankâ’dan
Yine hûrşîd ü meh muhtâc çerâg-ı lutf u ihsâna

Hilâl-i meh degil çarh-ı vefâda naks-ı tugradır
Yazılmış nâm ü şân ü şevketin tâ tâk-ı eyvana

Semend-i devletiñ pâyine yüzler sürmeğe her rûz
Ser-i a’dâ döner dest-i du’âda tûb-ı çevgâna

Nigâristâna yazmış vasf-ı pâkin naksını Mânî
Ne hâcet ‘arz-ı nâme eylemek Îrân’a Tûrân’a

Seniñle iftihâr eyler idi rûh-ı selâtîn heb
Viren revnak şu’â’-ı şevketiñdir Âl-i ‘Osmân’a

Görenler gülşen-i ‘adliñde resm-i verd-i iclâliñ
Nigâh-ı iltifât eyler mi naks-ı sünbülistâna

Değil kavs-i kuzah bir dest-mâl-i naks-ı zer-kârı
Esîriñ olmaga bend eylemiş gerdûn-ı devrâna

Zamân-ı devletiñde hâba vardı ‘âlem-i ma’nâ
Ne mümkin ruhsat-ı nezzâre virsün çeşm-i fettâna

Figân bir nev-civân-ı ‘işve-bâzıñ dest-i cevrinden
İrişdirdi girîbân-ı dilim tâ tarf-ı dâmâna

Baña itdikleri âzâr-ı bî-pâyândan şimdi
N’ola şekvâ idersem bir gazelle şâh-ı devrâna

Kimiñ târ-ı nigâh-ı ülfetiñ kesmiş o cânane
Boyanmış hançer-i elmâs-ı hûnrîzi yine kâne

O şûhuñ ‘ukde-i zülfüñden ümîdi güşâ itmem
Ser-i müjgânımıñ her sâyesi olsa birer şâne

Külâh işkeste bir hûn-ı gazabken çeşm-i cellâdıñ
Levendim na’râ ur bâs kes salâ eyle nümâyâna

Gelûda tavk-ı hayret gezme gel kumrî sıfat ey dil
Derûn-ı sîne-i serv-i kad-i dilberde yâb-lâne

‘Aceb kimler o şûha kec-nigâh itmiş bugün Hâtif
Boyanmış hançer-i elmâs-ı hûnrîzi yine kâna

Sükût eyle yeter şimdengerü ey hâme-i pür-gû
Du’â-yı devlet it gayrı kasideñ irdi pâyâna

‘İnân-ı ihtiyârım zabt olur mı sahn-ı vasfında
Kefimde hâme-i mu’ciz-beyân başlarşa cevlâna

Cenâb-ı Hak hatâdan saklasun zât-ı hümâyûnuñ
Umûrunda karîn ide hezâr tevfîk-i ihsâna

Hemîşe ‘âfiyetle ‘izz ü ikbâl ü sa’âdetle
Efendim rûz u şeb gâlib ola her hasm ‘adüvvâna

Du’â-gûne didim târîh-i iclâs-ı mücevher tâm
Cülûs-ı yümn ide devlet ile Mevlâ Selîm Han’a
جلوس يمن ايده دولت ايله مولا سليم خانه
sene 1203/1788 (Önal, 2010)

34. Hâtif

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn Sultânü’l-berreyn ve Hâkânü’l-bahreyn Sultân Mahmûd (tûlallahuömrehu)

Bâreka’llah ey şehen-şâh-ı kerem ferhunde fâl
Şu’le-i nûr-ı hilâfet şâh-ı memdûhü’l-hısâl

Kevkeb-i ikbâliniñ hûrşîd-i ednâ çâkeri
Tâb-ı lutfıdır felekde gösteren nakş-ı hilâl

Girse ger dest-i hayâle rûzgâra kim virir
Gerd-i pây-i rahşıñ eyler sürme-i çeşm-i gazâl

Şem’-i mihrâb-ı recâsın câmî’-i takvâda kim
Hutbe-i şânıñ hatîb-i minberi eylerdi lâl

Pâdişâh-ı bahr ü ber Dârâ vü İskender haşem
Zîb-i evreng-i sa’âdet vasfı tomâr-ı makâl

Cevher-i şemşîr-i zehr-âlûdınıñ zahmıñ gören
Eylemiş te’sîr-i kahrından vücûduñ pây-mâl

Neyyir-i rahşân ziyâyı şem’-i ‘adlinden alur
Magz-ı ‘ankâ revgan-ı kandîliñ olmuş niçe sâl

Heft iklîmi yed-i teşhîre âl şimdengerü
Rü’yet-i feth ü zafer eyler saña ‘arz-ı cemâl

Müjdeler sad müjdeler âfâka itmekden bugün
Kâsıd-ı endîşemizde kalmadı hîç perr ü bâl

Taht-ı ‘âlî hayli müddetdir çeker hamyâzeyi
Pâyine yüz sürmek içün kalmadı sabr ü mecâl

Ser-fürû itdikce ‘izz ü şânına ins ü perî
Toldı âvâz-ı mübârek-bâd ile dest ü cibâl

Ben de şevketlü kerâmetlü efendim şevk ile
Cevher-i elfâz-ı vasfıñla iderken iştigâl

Tercemânü’l-gayb gûyâ hâme destimde benim
Olsa şâyân mısra’ı bercestemiz sihr-i helâl

Biz de evkât-ı meserretde kasâ'îd tarh idüb
Midhatiñden sâ'ire mümkin midir gelsün kelâl

Eyle gel şimdengerü âgâz du'â-yı devlete
Böyle nutk itdi baña sad ʻacz ile bir ehl-i hâl

Yümn ü ikbâl-i sa'âdet ile ʻizz ü şevk ile
Eylesün ekdârdan mahfûz Hudâ-yı zü'l-celâl

Bendesi Hâtif didi iclâsına târîh-i tâm
Oldı aktâb-ı cihân Sultân Mahmûdü'l-hısâl
sene 1223/1808 (Önal, 2010)

35. İhyâ

Târîh-i Ahz-ı Kabza-i Sultân Selîm

Hezâr hamd ü senâ Hakka çille-i gamdan
Olınca rikkat ile Müslimîn selâmet-hâh

Kemâl-i re'fet idüb Ümmet-i Muhammed içün
Cihâne eyledi Sultân Selîmi şâhen-şâh

Firiştegân okı menzil-i mübâreki didiler
Biri birine cülûs eyleyince tahta o şâh

Öñünce pîş-revî Hızrdır o sultânuñ
ʿAceb mi olsa anuñçün tarîk-i Hak şeh-râh

Zihî hıdîv-i cihân-bân-ı saltanat-pîrâ
Bihîn-şehin-şeh-i gerdûn vekâr-ı ʿâlî-câh

Hudâyegân-ı Felâtûn-ı hükm-i şeh-i aʿzam
Yegâne hüsrev-i Cem-çâker-i felek-dergâh

Rehîn-i kabza-i hükmi ser-âser-i ʿâlem
Emîn-i sâye-i ʻadli bülend ü pest-i sipâh

Çü tîr sâye-i müjgânı dillerini deler
Gürûh-ı düşmene bir kez gazabla kılsa nigâh

Nişâne olsa hadengîne pûte-i hûrşîd
Gelür mesâfe-i çerh aña menzil-i kûtâh

Degül nücûm-ı sipihrüñ delik delik deldi
O nilgûn siperiñ böyle nâvek-i cân-gâh

Ger âzmâyiş-i tîr-i nigâha görse revâ
Tutardı meh dahî zih-gîr-i gurresin her gâh

Göreydi zûr-ı kemânın çeküb tahâssür ile
Dikerdi toz koparan seng-i menzile bedel âh

Hadeng-i târ-ı şuʿâʿ ruhı ider fersûd
ʿAceb mi tabla-i bedrin iderse nev her mâh

Çün aldı kabzaʾ o sâhib-kırân-ı zûr-âver
Sad-âferîn ü pesend odı zîver-i efvâh

Hem oldı vâkıf-ı sırr-ı kemân-keşân yâ Hayy
Sezâdır ol şehe ıtlâk-ı ʿârif-i biʾllâh

Kemîne çâkeri İhyâda gözleyüb şaştın
Duʿâ-yı devletinüñ buldı vaktini nâgâh

Güşâd virdi dü-dest-i niyâze kıldı hem
İcâbet-i hakkı yeter duʿâya menzil-gâh

Şihâb-ı kavs u kuzahden müdâm zâl-ı felek
Kemân ü tîrîn irâʾet ide geh ü bî-gâh

Dem-â-dem eyleye Mevlâ muzaffer ü mansûr
Sihâm-ı kahrına olsun hedef dil-i bed-hâh

Sürûr-ı kalble kılsun hemîşe Hazret-i Hakk
Serîr-i devleti ol dâvere nişîmen-gâh

Görince tîrini kerrûbiyân didi târîh
Şehâ tokuz yüze indiñ ʿaleyke ʿavnuʾl-lah
1203/1787 (Erzen, 2012)

36. İhyâ

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mustafâ Han

Müjde Sultân Mustafa Han-ı felek-mesned bu dem
Kıldı evreng-i bülend üzre saʿâdetle cülûs

Bende-i dergâhıdır şân-ı celâlet ez-kadîm
Oldılar ammâ ki şimdi kâm-yâb-ı pây-bûs

Pür-fürûg u pür-tanîn itdi sipihr-i devleti
Berk-i tâb-ı şevket ü raʿd-ı sadâ-yı tabl u kûs

Pertev-i saʿd-ı ahter dâverle oldı hânde-rû
ʿArz iderken nâsa çarh kîne-i vech-i ʿabûs

Vesme’-i hâk-i der-i şeh gâze’-i reng-i ferruh
Zîb u zînet virdi rûy-ı ʿâleme hem-çün ʿarûs

Tâs-ı çarha ‘aks iden sît-i şehi gûş itse ger
Kimseyi vasf eylemezdi bülbül-i gülzâr-ı Tûs

Dâ’im ol Sultân ola zîver-nümâ-yı tâc ü taht
Revnak-ı rûy-ı zemîn oldukca efrâd-ı nukûş

Böyle yaz İhyâ o mihr-i şevketiñ târîhini
Virdi ferr dünyâya Sultân Mustafa kıldı cülûs
1222/1806 (Erzen, 2012)

37. İhyâ

Defʿa-i Târîh

Bi-hamdi’llah nesîm-i müjde oldı kevne şevk-âver
Açıldı gonçe-i diller cihân döndi gülistâne

Felekdir sâkî-i gerdânı şimdi bezm-i devrânıñ
Meh ü hûrşîdi dönderdi birer câm-ı dırahşâne

Pür-âşûb idi fitneyle cihân muhtell idi devlet
İrişdi mevsim-i behçet ferruh-zâ oldı ekvâne

Nedir bu neş’eye bâdî nedendir şimdi bu şâdî
Hilâf-ı meşreb idi didiler çarh-ı gerdâne

Ne var destinde çarhıñ ezelde ser-gerdân-ı kudretdir
Aña isbât-ı fiʿl itmek hatâdır ehl-i îmâne

Cenâb-ı Yezdân rahm idüb mü’minleri dil-şâd
Zimâm-ı mülki virdi böyle bir sultân-ı zî-şâne

Zihî sultân-ı Cem-çâker hıdîvv-i âfitâb-efser
Hüdâvend-i hüner-perver ki irmez vasfı pâyâne

Semiyy-i Fahr-ı ʿâlem Mustafa Han-ı şeref-tev’em
Şeh-i hüsrev-i ‘ilm kim virdi ferr şevketle dîvâne

Sabâ neşr eyledi bu müjdeyi ser-tâ-ser âfâka
Ki ol şâh oldı zîver şimdi taht-ı Âl-i ʿOsmâne

Tulû’-ı şâh meh-i talʿat cihânda fitne vü cevre
Bir iş itdi ki eyler anı ancak mâh-ı kitmâne

Hudânıñ bu dahî bir lutfıdır kim pîş-i ez-in gerdûn
Makarr olmuş iken dûd-ı derûn-ı müstemendâne

Hulûsundan bu sultân-ı cihângîriñ felek şimdi
Döner tebhîr içün bezm-i cihânı bir buhûrdâne

Kimine kâse-i zerrîn-hân lutf-ı ihsânı
Becâdır tâc-ı ser olsa şeh-i Fagfûr-ı hâkâne

Yakar insânı mihriñ tâbı iʿtâsı yapar şâhıñ
Müreccihdir kef-i zer-pâşı mihr-i pertev-efşâne

Du'â hengâmıdır dest-i niyâzı bâz idüb İhyâ
İrişdi gulgul-ı daʿvâtı tâ gûş-ı sürûşâne

Şeref virsün dem-â-dem devlete zât-ı hümâyûnı
Hedef olsun müdâm endâmı tîr-i hüsrâne

Yazıldı levha-i zerrîn hûrşîd üzre târîhi
Cülûs-ı Mustafa Han bâdî-i emn oldı ekvâne
1222/1806 (Erzen, 2012)

38. İhyâ

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mahmûd Han-ı Şevket-'unvân

Bi-hâmdi'llah açıldı perde âşûb-ı devrândan
Nümâyân oldı rûyı şâhid-i dil-cû-yı maksûduñ

Cihânı (…?) ʿacz u hayret kıldı şükründe
Bugüne niʿmet-i nâgeh zuhûrı Rabb-ı maʿbûduñ

Ne ni'met ol ki Mevlâ virdi ehl-i ʿâlem olmuşken
Esîri pençe-i tazyîki şûr-ı mihnet-efrûzuñ

Odur bir niʿmet-i ʿazmi ki ihsân eyledi Bârî
Ser-efrâz oldı bir nahl-i bülendi gülşen-i cûduñ

Çıkub taht-ı hilâfet üzre yaʿni hüsrev-i ʿâlem
Görindi pertev-i âsârı mihr-i baht-ı mesʿûduñ

Şeh-i zî-şân-ı Cem-çâker hıdîvv-i âfitâb-efser
Hüdâvend-i kerem-ver aʿzamı şâhân-ı maʿdûduñ

Şehinşâh-ı cihân Sultân Mahmûd Han-ı ʿâlî-şân
Kef-i zer-pâşı rahşân âfitâbı ʿâlem-sûduñ

Yed-i tûlâ-yı ʿadli sâye-i lutf-ı İlâhîde
Resâ oldıgı yerler şâd olur ol zıll-ı memdûduñ

Düşürdi nefha-i hulk-ı kerîmi âteş-i reşke
Çıkar meclisde şimdi dûd-ı âhı ʿanber-i ʿûduñ

Cihâna neşr içün sît-i bülend-i şevket-i şâhı
Karâr kalmadı peyk-i nesîm pây-ı fersûduñ

Zalâm-ı zulmı mahv itmekde bir hûrşîd-i enverdir
O pertev kim cebîn-i şehre ey dil oldı meşhûduñ

Yapıldı devletinde köhne beyt hâtır-ı ʿâlem
Anı taʿmîr içün nefʿi yog iken bezl-i mechûduñ

Mutarrâ gülşene şevk oldı yümn-i makdem-i şehle
Derûnı şûre-zâr-ı hüzn iken her bir gam-alûduñ

Münevver kılsun ol şâhıñ fürûg-ı mihr-i iclâli
Misâl-i çarh-ı dâ'im cismini taht-ı zer-endûduñ

Bu resme yazdı levh-i çarha İhyâ bendesi târîh
Cülûsı güni handân eyledi Sultân Mahmûduñ
1223/1807 (Erzen, 2012)

39. İhyâ

Târîh-i Diger

Kıldı mihr-i şân u şevket burc-ı devletden tulûʿ
Zîb-evreng oldı yaʿni şehriyâr-ı yemm-i ʿatâ

Didi İhyâ ʿâleme tebşîr idüb târîhini
Şân ile oldı cihânıñ Şâhı Sultân Mustafa
1222/1806 (Erzen, 2012)

40. İhyâ

Def'a-i Târîh

Söyle ʿâleme tebşîr idüb târîhini
Oldı eyyâm-ı cülûs-ı Mustafa Han ʿîd-i nev
1222/1806 (Erzen, 2012)

41. İhyâ

Diger

Hıdîvv-i yemm-i himem Sultân Mahmûdü'şiyem hamdâ
Cülûs-ı meymenet-me'nûsı kıldı dilleri tatyîb

Hezârân şevkle dâʿîsi İhyâ dîdi târîhin
Cülûsı Han Mahmûduñ cihânı eyledi pür zîb
1223/1807 (Erzen, 2012)

42. İstanbullu Nîmet

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn

Hirâsân olma ey dil böyledür takdîr-i Rabbânî
Bu çarh-ı bî-sebâtuñ devridür bîş ü keme bâ'is

Bulur şeh-râh-ı fırsat böyle keç-reftâr-ı zımnında
Olur menzil-res-i maksûd ile def'-i gama bâ'is

Nedür bu rûşenâyî-i ferah dirsen bu 'âlemde
Tulû'-ı mihr-i şevketdür bu vakt-i hurreme bâ'is

Ki ya'ni Hazret-i Sultân Mahmûd Han-ı zî-şânuñ
Cihâna oldı şevk-i makdemi 'ayş u deme bâ'is

Ola dâ'im şeref-bahşâ-yı evreng-i hilâfet kim
Kudûmın itdi Hak tahsîl-i kâm-ı Âdeme bâ'is

Hudâ itsün serîr-i saltanatda dâ'im ü sâbit
Ki zât-ı bî-nazîridür nizâm-ı 'âleme bâ'is

Nisâr-ı cevher-i şevk ile yazsam n'ola târîhin
Ki oldur Ni'metâ bu beyt-i pâk-ı mülheme bâ'is

Misâl-i rûh cism-i dehri feyzile idüp ihyâ
Cülûs-ı zân-ı Mahmûd oldı emn-i 'âleme bâ'is (H. 1143/M. 1731) (Alkan, 2011)

43. Kasımpaşalı Sâlik Efendi

Târîh-i Dîger Gûn Der Cülûs-ı Hümâyûn Pâdişâh-ı Reb'-i Sükûn 'Osmân Paşa

Ta'âla'llah zihî âsâr-ı sun-ı lutf-ı Mevlâ'dur
Nüvîd-i makdem-i iclâl-i şâh-ı 'âlem-ârâdur

Tülû’ itdi hilâfet ‘âftâbı dîdeler rûşen
Serâ kesb-i fürûg-ı şevk ile reşk-i Süreyyâdur

Cülûs-ı taht-ı iclâl eyledi bir dâver-i mes’ûd
Cihâna müjde hengâm-ı mükâfat-ı berâyâdur

Şehen-şâh-ı muzâffer pâdişâh-ı ma’delet-güster
Hidîv-i bahr u ber fermân-revâ-yı mülk-i dünyâdur

O yektâ şeb-çerâg-ı dûd-mân-ı şân u şevket kim
Firâz-ı efser-i ikbâlde bir dürr-i yektâdur

Zihî zıll-ı İlâhî zîb-i evreng-i hilâfet kim
Zemîne sâye-bân-ı himmet-i şeh-bâl-i ‘ankâdur

Henüz oldı nümâyan mecd ü şân-ı ‘âl-i ‘Osmânî
Ki zâtî lâ-cerem ol ism-i vâlâya müsemmâdur

Bu vakt-i hurrem-i ümmîd iderdüñ haylî müddetdür
Bi-hamdi’llâh zuhûr-ı müdde’â bir vakf-ı hulyâdur

Sehâ kim bir rast-ı tev’emdür şümâr-ı nâm-ı pâkiyle
Cihân devrinde lâbüd vâye-dâr-ı cûd-ı na’mâdur

Şeh’â târîh içün tertîb-i şehr-âyîn-i nazm itdüm
Velî tavr-ı diger nev-vâdî-i tarz-ı mu’âmmâdur

Hisâb itdüm şehen-şâh ile nâm-ı pâk-i ‘Osmânı
‘Adedde müttehid tev’em nümâ-yı lafz u ma’nâdur

N’ola târîh-i şâhen-şâh-ı vakt olsa ol Hâkân’uñ
Me’âl-i fâl-i hayr-ı safha-i dilden hüveydâdur

Olup sâl-i hümâyun-ı reşide heft ü pencâha
Hilâfet lafzıyıla tâm bir târîh-i garrâdur 1168/1754

Misâl-i Haydar-ı Kerrâr’dur taht-ı hilâfetde
Ki “kerrârü’l-hilâfe” dahî târîh olsa ra’nâdur 1168/1754

Ola dâ’im-i hatâlardan maşûn zât-ı hümâyûnı
Ki dehre mâye-i lutf-ı ‘amîm-i Hak Te’âlâ’dur

Zemîn olsun zamân-ı re’fetüñde gamdan âsûde
Zamîr-i kâr-sâz-ı hüsn-i terfîye berâyâdur (Kılıç, 1998)

44. Kasımpaşalı Sâlik Efendi

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn Hazret-i Mustafâ Han

İncilâ buldı sipihr-i kîne'cû şimden gerü
Müste'îd-i neyl-i kâm olsun zamâne bâ'd ezîn

Çıkdı bir âdem didi tebşir idüp târîhini
Mustafâ **ماجاء الارصمة للمالمبت** 1170/1757 (Kılıç, 1998)

45. Kasımpaşalı Sâlik Efendi

Cülûs-ı Hazret-i Şehen-şâh Devr-i Zamân-ı 'Abdül-hamîd Han

Habbezâ devr-i ferah-bahşâ zihî şevk-i cedîd
Barekâ'llah incilâ-yı kevkeb-i rûz-ı sa'îd

Mevsîm-i 'îde olup rehber bu eyyâm-ı sürûr
Lâ-cerem âfâka oldı 'îd-ber-bâlâ-yı îd

Hâb-ı gamdan nâ-gehân bî-dâr olup baht-ı sipihr
Tâli' oldı maşrık-ı ikbâlden necm-i ümîd

Oldı bir vâlâ-güher evreng-i zîb-i saltanat
Bast idüp bir rûz-ı fîrûz içre ikbâl-i mezîd

İştikâk-ı nâm-ı pâkı mevrid-i hamd ü senâ
Gevher-i zât-ı medâr-ı sâye-i Rabb-i mecîd

Şeş cihâta bang-i iclâli tanîn-i endâz
Oldı şît-i sane'hu'llâh târım-ı çerhe reşîd

Ba'd-ezîn şâm-ı gamı eyler te'âkub rûz-ı şevk
K'oldı zâhir infilâk-ı gurre-i subh-ı sefîd

Hamdüli'llâh devr-i iclâliyle olduk şâd-mân
Çeşm-rûz-ı intizâr-ı şevk idüp vakt-i medîd

Vakt-i mâ-fâta mükâfât eylerüz şimden gerü
Telh iken şîrîn-mezâk itdi cihânı bu nüvîd

Tâ ola harf-âşnâ-yı vasf-ı erbâb-ı rakam
Nüsha-i cûdından oldukca zamâne müstefîd

Berr ü bahra mâye-i emn ola zıll-i şevketi
Sırr-ı râh-i ehl-i bidâd ola ol re'y-i sedîd

Sâlikâ tebşir kıldum ‘âleme târîhini
Zîb-i evreng oldı şâhen-şâh-ı câh-ı ‘Abdülhamîd
1187/1773(Kılıç, 1998)

46. Lâzikîzâde Feyzullâh Nâfîz

Nûr-bahşâ oldu mevlûd-ı habîb-i kibriyâ
Döndü mir’âta o nûr-ı tâb ile arz ü sema

Pertev-ârây-ı sa’âdet oldu ol rûz-ı şerîf
Çeşm-i şemsiñ ‘aynıdır cümle kulûb-ı asfiyâ

Câmî’-i Sultân Ahmed oldu zînet-bahş-ı nûr
Kıldılar ta’zîm içün da’vet kibârı ser-be-pâ

Cümleden evvel gelip oldu şeref-bahş-ı mekân
Hazret-i dârü’s-sa’âde pîşvâ-yı ezkiyâ

Verdi câmîde makarr-ı pâdişâha zîb ü fer
Şems-i evc-i rif’ate kıldı felekde sanki câ

Muntazır oldu şehenşâh-ı cihâna ez-derûn
Eyledi gül-gonçe-i ihlâsını zînet-güşâ

Kâzî-’askerler mevâlî vü müderrisler ricâl
Her biri bir zînet ile oldular çehre-nümâ

Geldi defterdâr ile defter emîni vü re’îs
Defter-i ‘isyânı mahva kıldılar ez-dil recâ

Kapudan paşa celîs oldu yemîn-i âsafa
Gonçe-veş gösterdi gûyâ verd-i bâg-ı âşinâ

Meclis-i pâke gelince şeyhü’l-islam-ı zamân
Etdiler cümle kıyâm ile hezârân ilticâ

Sadr-ı a’zam dahı teşrîf edicek iclâl ile
Hâzırûn ta’zîm içün turdu ayaga ser-be-pâ

Sadr-ı a’zam şeyhü’l-islam zînet-i mihrâb olup
Kıldılar zât-ı hümâyûna ma’an hayr-ı du’â

Dâverâ Dârâ-nişân Sultân Mahmûd-ı cihân
Saltanat-ârây-ı devrân melce’-i bay ü gedâ

Pâdişâh-ı magrib ü maşrık hıdîv-i bahr ü ber
Hâdim-i Bathâ vü Yesrib ‘âdil-i kişver-güşâ

Gâzî-i ‘âlem mücâhid fâtih-i mülk-i ‘adû
Kâmı’-ı ‘isyân ü tugyân kâtı’-ı ceyş-i vegâ

Ebr-i evc-i merhamet enhâr-ı ‘ayn-ı saltanat
Mevc-i bahr-i ma’delet sâhib-’atâ zıll-ı Hudâ

Sâhibü’t-takvâ velî bir şâh-ı kâmil şübhesiz
Nîk-hasletle misâlin görmemiş çeşm-i semâ

Hak Te’âlâ eylesin zâtın hatâlardan emîn
Zevk ü şevk ile bula evreng-i ikbâli bekâ

‘Azm-i mevlûd-ı Nebî-i muhterem kıldı o şâh
Oldu âlây-ı hümâyûnu müretteb ser-be-pâ

Rahş-ı iclâle süvâr oldu şerefle şehriyâr
Maşrıkından gûyiyâ kıldı tulû’ şems-i duhâ

Pîşgâhında yedekler ol mücevher ser-be-ser
Mihr [ü] mâh-âsâ verir etrâf-ı esvâka ziyâ

Döndü hurşîdiñ ziyâsına solaklar kevkebi
Mâni’-i nezzâre-i şems-i cihândır gûyiyâ

Zîb ü ferle pîşgâhına düşüp hep bendeler
Oldu encüm âfitâba gûyiyâ revnak-nümâ

Çûkadârân-ı rikâbı pâyına zîver-resân
Agayân ile silehdârı olup zînet-fezâ

Kıldı rif’at-hâneden şâh-ı cihân ‘azm-i hırâm
Yümn ile zîb-i yemîn oldu aga-yı zî-vefâ

Şevket-i şân ile teşrîf etdi sultân-ı cihân
Kıldı bu yüzden şehenşâh-ı zamân ‘arz-ı likâ

Yeñiçeri agası ser-mûzesin bûs eyleyip
Nahl-i gül gibi bagalde hidmetin etdi edâ

Etdiler ta’zîm-i istikbâli micmerle tamâm
Nefha-bahşây-ı dimâg-ı ‘âlem oldu ser-be-pâ

Geldi şevket-hâneye verdi kafes içre selâm
Cümlesi kıldı kıyâm ile du’âya iktidâ

Rûy-ı ihlâs ile sultân-ı cihânbâna hemân
Sadr-ı a’zam eyledi bûs-ı zemîn ile du’â

Kâm-bahşây-ı dimâg olmakda dûd-ı ‘anberîn
Sû-be-sû buldu suyun âb-ı gül-âb-ı pür-safâ

Baltacılar zülfünü âvîze-i ruhsâr edip
Kıldılar reng-i nebât-ı müşk ile kalbe cilâ

Tabla tabla geldi bâdâm ü ‘akîdeyle nebât
Oldu agız misk ile şîrîn-dehen sükker-edâ

‘Andelîbân-ı safâya şerbet-i gül verdiler
Teşnegâna kıldılar rîbâs ile tâze devâ

Oldu sîr-âb-ı ni’am ‘atşân-ı cûy-ı cûd olan
Buldu nehr-i şevk ile hâhişgerân ‘ayn-ı şifâ

Va’z edip bir bir meşâyih oldu semmûr-pûş-ı cûd
Kıldılar cümle devâm-ı devlete hayr-ı du’â

Nagme-senc oldu kırâ’at ile mevlûd-i Nebî
Hâlet-efzây-ı derûnumdur bu ezkâr-ı nevâ

Kıldılar anlar dahı evc-veş (?) salât ile selâm
Câmî’ü’n-nûr oldu evsâf-ı resûl-i zî-livâ

Ba’de-zîn sultân-ı gerdûna du’âlar kıldılar
Surre vü hil’atla mükrem oldular ser-tâ-be-pâ

Vakt-i mevlûd-ı habîb-i ekremi zikr etdiler
Nûra gark oldu sa’âdetle o dem arz ü semâ

Dogdu ol şems-i sa’âdet nûr-ı çeşm-i kâ’inât
Cümle ta’zîmen kıyâm edip dediler merhabâ

Mustafâ mâ-câ’e illâ rahmeten li’l-’âlemîn
Mihr-i eflâk-ı nübüvvet tâc-ı fark-ı asfiyâ

هذه جنات عدن فاد خاوها خالدن
İktibâs olsa eger ol meclis-i nûra sezâ

Pertev-ârây-ı sa’âdet kıldı bezmi ser-be-ser
Zikr-i sultân-ı risâlet pîşvâ-yı etkıyâ

‘Âşıkân zikr eyleyip kıldı salât ile selâm
Âyet-i rahmetle etdi sâdıkân savt-ı edâ

Müjdecibaşı o sâ’at geldi sadr-ı a’zama
İzn alıp vardı huzûr-ı hazret-i şehden yana

Pâdişâh-ı ‘âlemi buldu ayag üzre hemân
Nâmesin verdi şerîfiñ eyledi hayr-ı du’â

Şehriyâra verdi hüccâcıñ selâmet müjdesin
Hâtır-ı sultânı kıldı gül gibi revnak-güşâ

Ebr-i rahmet gibi yagmâ sükkerî şerbet olup
Buldu bârân-ı tevâb ile derûn neşv ü nemâ

Sadr-ı a’zam sâhibü’l-fetvâ ricâl-i devleti
Reh-güzârında kudûme oldular dîde-güşâ

Ol şehenşâh-ı cihân tahtına ‘avdet eyledi
Kevkeb-i şevketle evreng-i şeref buldu ziyâ

Sâye-endâz-ı serây oldu kudûm-ı şehriyâr
Verdi devlet-hâneye zât-ı hümâyûnu safâ

Hazret-i dârü’s-sa’âde agası ol zî-himem
Pâdişâh-ı ‘âleme oldu bagaldâr-ı du’â

Eyledi tebrîk mevlûd-ı nebiyy-i ekremi
Ol şeh-i kişver-güşâya kıldı ihlâs-ı edâ

Mazhar-ı eltâf-ı hâkânî olup semmûr ile
İltifât-ı pâdişâh-ı ‘âleme oldu sezâ

Şevk-i ihsân-ı şehenşâhî verip kalbe ferah
Eyledi cûş ü hurûşun gevher-i bahr-i ‘atâ

Kıldı hep sîm ü zeri keff-i kerem-bahşı nisâr
Gonçe-i bâdâmı saçdı gûyiyâ dest-i sabâ

Bendegân yagmur gibi yagmâya hamle kıldılar
‘Ayn-ı devlet oldu mevc-i cûşiş-i ebr-i sahâ

Öyle aga-yı keremkâr ü mekârim-pîşedir
Aña mahsûs ü sezâdır hâtem-i dest-i ‘atâ

Nâzır-ı vakf-ı harem emvâc-ı deryâ-yı kerem
Dîde-i kalb-i himem ‘ayn-ı vefâ cûy-ı safâ

Hâfız ‘Osmânî-hatı Keşşâf-ı keşf-i müşkilât
Nûr-ı çeşm-i ma’rifet kilki medâr-ı ilticâ

Bahr-i ‘irfân nüsha-i ihsân kitâb-ı Gülsitân
Her sözü bürhân hakîm-i nükte-dân kân-ı zekâ

Hayr-hâh-ı dîn [ü] devlet bende-i şâh-ı cihân
Sâdıkü'l-kavl [ü] penâh-ı bî-kesân sâhib-vefâ

'Âkıl ü kâmil edîb-i zî-fünûn ehl-i salâh
Hâsılı bir kâmil-i yek-tâ masârif-âşinâ

Hüsn-i tedbîr ile Risto fikr-i sâkıb ile Kutb
Fahr-i Râzî-menkabet hikmetle sâhib-i Şifâ

Merd-i ser-bâz ü hıred-endâz ü şâhbâz-ı hüner
Rüstem-i yeke-süvâr ü Sâm-ı meydân-ı vegâ

Nâvek-i çeşmi deler düşmenleriñ bagrın tamâm
Nîrem [ü] Rüstem 'itâbı çeşmi bir tîg-i kazâ

Hilmi deryâ-yı mürüvvet lutfu mevc-i merhamet
Hulkudur 'ayn-ı 'inâyet destidi[r] ceyb-i sahâ

Cümle evrâk-ı çemen gül-gonçe-veş bûyâ olur
Bûy-ı hulkuyla vezân olsa gülistâna sabâ

Gülşen-i ihsânı devlet-hâne-i murg-ı derûn
Dâmen-i lutfu hıyem ceybi tınâb-ı zer-nümâ

Cevher-i lutfu ma'âdin-i 'urûk-ı cism-i cûd
Hep gubâr-ı pâyıdır 'ayn-ı şemisde kîmyâ

Hayra mâ'il fikri dest[i] bânî-i beyt-i derûn
Hâme-i ihsânı te'lîf-i kulûba mübtelâ

لن تنالو االبرحتى تنفقوا esrârını
Fî-sebîli'llâh eder büyüklere dâ'im edâ

Dâverâ Dârâ kerem-bahşâ hıdîvâ serverâ
Ey midâd-ı cûdun eden dillere 'ayn-ı vefâ

Kâgız-ı lutfuñ ede tavsiyye etrâfa bizi
Bir satır mektûb-ı ihsânıñ kıla himmet bana

Sâyebân-ı devletim olsun şefâ'at-nâmeler
Dâmen-i lutfuñla ben de fahr edem her bir yana

Olmasın kat' nazardan bu dil-i üftâdemiz
Düşmesin düşkünler ile yollara misl-i gedâ

Eyleseñ hüsn-i nazar 'ayn-ı keremle bendeñe
İşimiz altun olur râhıñ gubârı kîmyâ

Bî-kese ey zî-kerem hâmeñ ‘inâyet eylesin
Ez-derûn lutf-ı kelâmıñla dile gelsin gınâ

….. kıldıñ mutavvel nüsha-i medhi yeter
Muhtasar et bûy-ı gül-veş vermesin tasdî’ aña

Her ziyâretgâhda eyle du’â ihlâs ile
Rikkat-i kalbi zuhûr etdikce her subh ü mesâ

Görmesin gül-gonçe-i ikbâli eyyâm-ı hazân
Dâ’imâ bulsun tarâvetle safâ neşv ü nemâ

Hak Te’âlâ şâh-ı ‘âlemle vücûduñ hıfz ede
Hürmet-i Bathâ vü Yesrib hürmet-i Merve Safâ

Hürmet-i fahr-i cihân [ü] hürmet-i Beyt-i Şerîf
Vere dil-hâh üzre cümle maksadıñ Bâr-ı Hudâ

47. Lâzikîzâde Feyzullâh Nâfîz

Rû-güşâ oldu sa’âdetle dem-i ‘îd-ı safâ
Çehre-fersây-ı rüsûm etdi ruhun bay ü gedâ

‘Âlemiñ gül gibi âyîne-i bahtı açılıp
Cümleniñ oldu ‘arûs-ı emeli çehre-nümâ

Herkes itmâm-ı kavânîne olup âmâde
Bezl-i cehd eyledi cümle vükelâ ser-tâ-pâ

Sadr-ı a’zam bu kadar debdebe-i revnak ile
Şeyhü’l-islama gelip eyledi resmi icrâ

Etdiler kâ’ide-i vefki ile **تقالی?!**
Mâh-ı sellem (?) olup ârâyiş-i kânûn-ı senâ

Şeyhü’l-islam olup burc-ı şerefde nâzır
Mâh ile oldu mukârin şeref-i şems-i duhâ

Müftî-i dehr dahı vardı vezîr-i ‘asra
‘Ulemâ kâ’idesi oldu huzûrunda edâ

Kâzî-’askerler o gün buldu huzûrunda şeref
Oldu takbîl yed-i rif’at-i şân-ı fuzalâ

Her biri ‘örf ü izâf ile gelip tebrîke
Bûs-ı dâmânı mevâlîye olur cây-ı safâ

Dest-i pâkini eder cümle meşâyih takbîl
Şeref-i sohbete müştâk ‘umûmen fuzalâ

Silsile-bahş-ı rüsûm oldu makâm-ı dîvân
Bûs-ı dâmânı müderrisleri kıldı ignâ

Şeref-i zeyli verip cümle ricâle revnak
Buldular yüz sürerek dâmenine neşv ü nemâ

Rûde-i ‘izzetine geldi ocaklı bir bir
Han-ı lutfuyla olur sîr-i ni’am ehl-i câ

Kapucıbaşılar olmuşdu ser-â-pâ bir dür
Çehre-fersây-ı kudûmu hâcegân [ü] zu’amâ

Çavuşân ü ketebe cümle kibâr-ı a’yân
Buldular yüz sürerek zeyl-i kerem-bahş[a] safâ

Teşnegân-ı fukarâ âb-ı keremle sîr-âb
Şerbet-i lutf ile şîrîn-dehenândır zu’afâ

Zülf-i hûbân gibi oldukda şeb-i ‘îd bedîd
Kıldı sevdâ-zede-i dilleri mânend-i sabâ

Vardılar cümle der-i pâdişeh-i zî-şâna
Giydiler her biri âyîn-libâs-ı ümerâ

Bagal-ı lutf-ı ricâl ü ‘ulemâya sarılıp
Şart-ı ta’zîmi keremle kapucı kıldı edâ

Kevkeb-i şân ile fahhâr olan erbâb-ı düvel
Bâb-ı şâhîde piyâde görünür misl-i gedâ

Gûş-ı ikbâl ile diñle bu sadâ-yı şânı
Nevbet-i şâh-ı cihân gulgule-i kûs-ı safâ

Sîm sakkâları şerbet kapucılar sükker
Verip oldu hemen şîrîn-dehenândır ‘ulemâ

‘Ûd-ı pür-dûd-ı safâ cûd ile mev’ûd olarak
Geldi kâm-ı dil-i pür-sûda o şeb bûy-ı vefa

Ba’zılar cilve-i külhânda yerin gülşen eder
Dûdunu sünbül eder nârını verd-i ra’nâ

Bu da bir gûne keremdir vükelâya ruhsat
Kimi tecdîd-i vuzûda kimi etmekde senâ

Geldi tahrîr ederek rütbe-i teşrîfâtı
Herkesiñ oldu merâtible rüsûmu icrâ

Ba’de-zîn nazra-i müftîye varıp bu yüzden
Yek-be-yek etdi vücûh-ı ‘ulemâyı inhâ

Çekilip rûy-ı subuh gibi beyâza cümle
Sadr-ı a’zam yedine oldu rüsûmâ[t] ilkâ

Hâlet-efzây-ı derûn oldu ezân-ı ‘Arabî
Etdiler sünneti farz ile ‘umûm üzre edâ

Şems-i subh-ı şeref-i ‘îd nümâyân oldu
Kevkeb-i tâli’-i devlet görünür nûr-efzâ

Oldu evreng-i selâtîn-i zamân zîb-i rüsûm
Etdi kânûnî-i ‘Osmânî yine ‘arz-ı likâ

O şehenşâh-ı cihân Hazret-i Sultân Mahmûd
Taht-ı iclâle sa’âdetle olup revnak-zâ

Şâh-ı Cem-câh velî-haslet [ü] Hâtem-ihsân
Hayr-hâh-ı fukarâ menba’-ı enhâr-ı ‘atâ

Hüsrev [ü] Behmen ü Dârâb ser-i derbânı
Belki ednâ kuludur Şâpûr Sikender Dârâ

Öyle bir pâdişeh-i saltanat-ârâdır kim
Nîk-hasletle senâsın edemez hâme edâ

Hak Te’âlâ ede sultân-ı cihânı dâ’im
Revnak-ı saltanatı gün-be-gün olsun a’lâ

Oldu dîvân-ı hümâyûnu müretteb ol gün
Şevket-i şân ile bir gülşene döndü dünyâ

Zıll-ı Hak pâdişeh-i ‘asr ku’ûd üzre olup
Cümlesi kıldı kıyâm ile rüsûmu icra

Yüz sürüp dâmen-i sultâna nakîbü’l-eşrâf
Oldu âyîn-i şehenşâhî bu vech ile edâ

Han-ı Cengîziñ olup pûrları hil’at-pûş
Etdiler dâmen-i pâk-i şehe çehre-fersâ

Getirip ‘izzet ü ikrâm ile sâhib-mührü
Sîm çûbunu çavuşbaşı eder velvele-zâ

Sadr-ı a’zam yer öpüp bir niçe yerde geldi
Oldu serv-i semen-âsâ salınıp pâ-ber-câ

Çehre-sâ oldu hulûs ile kudûm-ı şâha
‘İzz ile durdu yemîninde olup revnak-zâ

Pâdişeh kıldı kıyâm ile vezîre ikrâm
Savt-ı kânûn ile etdi çavuşân ‘arz-ı nevâ

Oldu ârâyiş-i evreng silehdâr ile
Eyledi cânib-i ceybinde kıyâmını aga

Serây agası musâhibler ile turdu tamâm
Taht-ı pür-rif’ata oldu agayân zîb-i kafâ

Pîşgâh-ı şeh-i zî-şâna hıyâbân oldu
Peykân ü kapucuyân ü çavuşân ü zu’amâ

Lâne-i devlete sadreyn-i cenâheyn olmuş
Per-zenân oldular icrâ-yı rüsûma gûyâ

Şeyhü’l-islam alıp ‘izzet ile vü rif’at ile
Nazar-ı pâdişehe vardı edip ‘arz-ı senâ

Turdu sultân-ı cihân çünki kıyâma ol ân
Pîşgâh-ı şeh-i gerdûna gelip kıldı du’â

Gûş eden cümleten ihlâs ile âmîn dediler
Etdiler hayr-du’â pâdişehe bay ü gedâ

Resm-i âyîn-i mülûk üzre vezîr-i a’zam
Oldu kânûn-ı Süleymânîye zîver-pîrâ

Yed-i pâkine alıp defteri takrîr etdi
Herkesiñ mertebesin eyledi ta’rîf [ü] edâ

Âb-ı rûy-ı vüzerâ hazret-i sadr-ı ‘âlî
Mustafâ-ism şerâfetle vekîl-i ‘uzmâ

Hâme-i şerh-i makâsid sözü ‘Abbâdîdir
Nutku bir şems-i ma’ârif yedi Keşşâf-ı ‘atâ

Hâfız-ı ‘ilmin[e] olmuş idi Sûdî ihsân
Gülsitân-ı dili bir bâg-ı Sürûrî gûyâ

Dest-i dür-pâşıdır emvâc-ı ma’ânî-i dürer
Yedi bir bahr-i muhît-i kerem ü ‘ayn-ı vefa

‘Ulemâya eser-i kilk Bahâristândır
Gülsitân-ı keremi kâm ümîdi bûyâ

Bâg-ı ‘irfâna kelâm-ı keremi nutk-ı hezâr
Gül-i ihsânı olup zîb sezâ bay ü gedâ

Re’y-i tedbîrine Risto vü Felâtûn varamaz
Edemez hikmetinin dikkatin İbni Sînâ

‘İllet-i kafiyedir kilki devâ-yı mûcez
Maraz-ı cehle kelâmıdır işârât-ı Şifâ

Cûşiş-i merhameti mevc-i muhît-i şefkat
Âb-ı cûy-ı keremi teşneyi eyler irvâ

Bi’t-tabi’ ‘adl ü kerem kılmaga mâ’il zâtı
Rûy-ı gadr âyine-i kalbine girmez aslâ

Şer’ ü kânûn ile te’lîf-i kulûba mâ’il
Kilk-i zî-merhameti bânî-i beyt-i fukarâ

Desti vîrân-şode-i hâtır[ı] ma’mûr eyler
Yed-i ihsânı eder hâne-i kalbi ihyâ

Sarsar-ı hışmı edip mülk-i ‘adûyu ber-bâd
Hane-i kalbini düşmenleriñ eyler ifnâ

Olmaz ‘uşşâk zamânında enîs-i nâle
Ki meger ede sarîr ile kalem savt-ı nevâ

Dûde-i ‘anber-i ihsânı midâd-ı ‘irfân
Âb-ı ‘ayn-ı keremi nehr-i kemâlât-ı vefa

Bülbül-i hâme senâsıyla tegazzül eyler
Yine tek durmadı kesmedi lisânın kat’â

Geçdi kat kat güle biñ reng hezâr-ı şeydâ
Açmadın gonçe-i sad-berg-i sabâ bâd-ı hevâ

Tutdu şefkat yüzünü gerçi o meh-rû bu gece
Çîn-i zülfü tagıdıp ‘aklı hatâ kıldı hatâ

Ol perî da’vet-i tenhâya işâret eyler
Gösterir dâ’ire-i bezmi nihân çeşmi baña

Gârete gamze-i Tâtârı akar cûlar-veş
Tîr-i bârân ile mülk-i dilim oldu yagmâ

Kılıp ‘uşşâka düzen zülfü nevâdan ….
Mûy-ı hâmeyle çalar tîr ü kemân-ı ma’nâ

Dâverâ dâd-verâ zî-keremâ merhametâ
Ey eden sâye-i lutfunu dile ebr-i sahâ

Hidmet-i hayr-du'âñızda kusûrum yokdur
Dil-i pür-cürm [ü] günehde ne kadar çoksa hatâ

Cürmümüz kesret-i ebyât gibi nutk edicek
Keremiñ âyet-i 'afv ile cevâb etdi aña

Hep mahâk-ı meh-i re'yimde kusûrum yokdur
Şems-i lutfuñ yine 'afv ile verir aña ziyâ

Dönmeye gonçe-i tasvîre hukûk-ı sâbık
Nakş-ı lutfuñda görünmez umarım resm-i fedâ

Lutfuñ ol mertebe vâsi' ki kıyâs eylersek
Felek-i a'zam olur nisbet ile kutb-ı semâ

Teşneye cûy-ı kerem-bahşıñ olur 'ayn-ı murâd
Nîl-i maksûda midâdıñdır olan ebr-i 'atâ

Nüshamız oldu mutavvel yetişir muhtasar et
….. eyle o zî-şâna hulûs üzre du'â

İsteriz fahr-i cihân hürmetine Mevlâdan
Vere dil-hâhı ile cümle murâdını aña

Görmeye rûy-ı keder âyine-i ikbâli
Göre kerrât ile zevk-i ruh-ı bayrâm-ı safâ

48. Lebîb

Yazdı târîh-i cülûsun kilk-i tebrîkim Lebîb
Geçdi saʿd ile serîr-i mülke Sultân Mustafâ
Sene 1173 (Kurtoğlu, 2004)

49. Lebîb

"Çekdi bir" peyk-i sabâ târîhini tebşîr-künân
Müjde yümn ile cülûs eyledi Sultân ʿOsmân
Sene 1168 (Kurtoğlu, 2004)

50. Mehmed Şerîf Efendi

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn Berây-ı Şehenşâh-ı Cihân Sultan 'Abdülhamîd Han

Şükr-i Hudâ ki tâli' olup mah-ı 'îd-ı baht
Tebrîke oldu saltanat ü tâc ü taht ehak

Te’sîr-i lutf-ı Hakkıla nahs oldu ber-taraf
Âsar-ı sa’d-ı hayrile ahkâmdır nesak

Butlân-ı ihtilâlde kalmadı ihtilâf
Hükm-i nizâm-ı ‘âlem olup emr-i müttefak

Olmışdı gerçi memleket âşûbile mesûb
Belki harâbe kalmış iken söyle bir ramak

Tahvîl idüp ‘imâra karâr itdi pây-i mülk
Cûyına geldi âb yine oldu şeb-i falak

Şimden girü telâfî-i mâfât vaktidir
Menkûsdur çü râyet-i â’dâ-yı dîn kalak

Bu ibtidâ-yı ‘ahd-i sa’âdet nişândır
Ey çarh gayri gırre-i sâl-i sürûra bak

İtdi cülûs hazret-i ‘Abdülhamid Han
Hayrü’l-mülûka ola sülûkında mâ-sadak

Şâh Hamîd halk-ı mekârim sirişt kim
Vasfı içün felek olamaz bir tabak varak

Halk-ı cihâna itmege inşâd-ı midhatin
Hûrşîd-i çarh her gören ider levha-sebak

Bârî bahâr-ı kâm ide eyyâm-i devletin
Her subh ola şükufte gül-i bahtı çün şafak

Â’dâ-yı dîne ânı Hudâ gâlib eyleye
Ola derinde bendesi şâhân her ferâk

‘Ömrin tavîl ü neslini Hak eyleye medîd
Nazm-ı umûrda ide hem zihnini adak

Takbîlde sürûr ile dâmân-ı devletin
Târîhi tâli’ oldu dile keyf-mâ ittifak

Bu mısra’ı Şerîf didim tehniyetle ben
Abdülhamîd Han’a ide sa’d mülki Hak
Tarih: 1187 (Yağcı, 2006)

51. Mekkî

Târîh-i cülûs-ı Sultân ‘Abdülhamîd Han-ı ‘Aleyhir’r-rahmete Ve’l-gufrân

Hamdül’illâh kevn olup lutf-ı Hudâ’dan müstefîd
Nûr-ı feyzin kıldı sârî ‘âleme Rabb-i mecîd

Âfitâb-ı saltanat nûr-ı hilâfetdir gelen
Âyet-i kübrâ-yı rahmet oldu bâlâdan bedîd

Pâdişâh-ı bahr ü ber şâh-en-şeh-i dârâ-hadem
Ya’nî hâkân-ı selâtîn-i cihân Sultân Hamîd

Cümle şâhân-ı cihânıñ server-i ser-defteri
Cebhe-i pâkinde envâr-ı zafer lâmi’ bedîd

Makdemi ‘ayn-i sa’âdet manzarı nûr-ı hıred
Hak bu kim oldu ‘ibâdıñ her günü ‘îd-i sa’îd

Hâmî-i sadrü’ş-şerî’a hâfız-ı mülk ü ‘ibâd
Sâye-i râhat-penâhı zıll-ı Mevlâ’dır medîd

Buldu iksîr-i gubâr-ı âsitân-ı devletin
Mugber-i vâz’-ı felek sürmeyle oldu müstefîd

Pençe-i bâzı eder murg âşiyân etmez hazer
Emr-i hıfz u ‘adli şöyle ‘âleme olmuş medîd

Mekkiyâ tasdî’i ko hamd ü du’â hengâmıdır
Hazret-i Hak’dan erişdi bir mededgâh-ı medîd

Ola zîb-i saltanat dâ’im o sultân-ı güzîn
Nasr u te’yîd-i İlâhî gün-be-gün olsun mezîd

Çıkdı târîh-i cülûsu mısra’-i tebşîr ile
Kutb-ı ‘âlem pâdişâh u nasr-ı hak ‘Abdülhamîd (Arslan, 1998)

52. Mîrzazâde Ahmet Neylî

Târîh-i Cülûs-ı Cennet-mekân Merhûm Sultân Mustafâ Han ‘Aleyhi’l-rahmetü Ve’l-gufrân

İtdi ol şâh-ı cihan teşrîf-i cây-ı saltanat
Eyledi tekrîm ile ser-cümle erkan pây-bûs

Reşk-i mihr olsa ‘aceb mi necm-i baht-ı kâ’inât
Tâli’ oldı matla’-ı devletden ol şemsü’ş-şümûs

İrdi nevbet ol şehenşâh-ı mu’allâ-rütbeye
Tâk-ı gerdûna n’ola olsa resîde bang-i kûs

Bâz-ı ikbâli şu dem ki saldı dehre perr ü bâl
Dîde-i hasm oldı hûn-âlûd mânend-i horûs

Hâtif-i kudsî didi bu mısra’ı târîh içün
‘Adlile dâdıla Sultan Mustafâ itdi cülûs Sene 1106 (Kılıç, 1994)

53. Mustafâ Fennî

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mahmûd Han

Kudûm-ı Han Mahmûd’ı Hudâ mes’ûd ide dâ’im
Ki zîrâ devr-i ahdinde cihân emn ü emân buldı

Emîn olsun felek şimden-girü âlâm-ı mihnetden
Ki öyle bir ‘adâlet sâhibi şâh-ı cihân buldı

Hemân nûr-ı mücessemdür anuñ zât-ı hümâyûnı
Bu demde taht-ı Osmânî gibi ra’nâ mekân buldı

Gice gündüz felek bekletmege bâb-ı mu’allâsın
Kamer biri biri hûrşîd iki pâs-bân buldı

‘Aceb mi el acup hamd ü senâya eylese âgâz
Görüñ tugra-i garrâ nâm-ı Mahmûd-ıla şân buldı

Yine sûdâ-ger-i ehl-i musâlih her vilâyetden
Metâ’ın satmaga bâzâr-ı ‘adl içre dükân buldı

Nemâ bulmak mukarrer müjde ezhâr-ı re’âyaya
Murâdınca felek gül-zâr-ı ‘adle bâg-bân buldı

Nice demdür gezerdi her yeri vâdî-i hayretde
Bu takrîb-ile şimdi sâhibin hep bî-keşân buldı

Bu ahvâli ne denlü cüst-ü-cû itdiyse ‘âlemde
Dil-i âvâremüz mecmû’-ı nâsı şâkirân buldı

Gören reftâr-ı ‘adlin vasfın itsün diyü ‘âlemde
Gül-istân-ı letâfet yine bir serv-i revân buldı

Bu da tevfîk-i Rabbânîyedür hîç iştibâh itme
Zamânında bütün ehl-i niyâzı şâdumân buldı

Gezerken serserî şimdi anuñ gül-zâr-ı vasfında
Hezâr-ı hâme-i mu’ciz-beyânum âşiyân buldı

Anuñ vasfında hâmem haşre dek gevher nisâr itse
Dükenmez haddi yok zîrâ ki bir genc-i nihân buldı

Serîr-i saltanat şimden-girü âgûş-ı ikbâlin
Güşâd itsün ki bir misli bulınmaz nev-cevân buldı

Hayâlüm peyki o şâha sezâ vâdî-i nazm içre
Yüki cümle du'â ile tolı bir kâr-bân buldı

Du'âsı hizmetinde kimse var mı dir iken hâmem
Bu kâra cümleyi cân-ıla dâmen-der-miyân buldı

Budur ancak ricâmuz kimseye o şâh-ı zî-şânuñ
Didürme gülşen-i ikbâlini yâ Rab hazân buldı

Cülûs itdükde şevketle serîr-i saltanat üzre
Birer târîh-i ra'nâ çünki cümle şâ'irân buldı

Didüm ben dahı handân olarak târîhini Fennî
Cülûs-ı Han Mahmûd ile dünyâ cümle cân buldı 1143 (Demirkazık, 2009)

54. Muvakkitzâde Pertev

Târîh Berây-ı Post-nişînî-i Eş-şeyh Şerîf Efendi Der-kâdirî-hâne-i Top-hâne

Kutb-ı a'zam nâmdaş-ı cedd-i sultân-ı Rüsûl
Ya'nî 'İsmâ'îl-i Rûmî ol velîler ekmeli

Reh-nümâ-yı sâlik-i pâk-i tarîk-i Kâdirî
Gösteren süllâke kurb-ı Hakk'a râh-ı esheli

Devr idüp âfâkı çün mihr-i cihân-tâb-ı semâ
Kırk sekiz dergâh uyandurdı bu 'âlemde belî

Oldı ihyâ himmetiyle Ka'be veş bu Hanikâh
Ol velîdür bu makâmuñ post-nişîn-i evveli

Mihr-i tâbân gibi zâhir feyz-i rûhâniyyeti
Gerd-i hâki jeng-i mir'ât-ı derûnuñ miskali

İsrine sâlik olan cânlar olup rûşen-zamîr
Himmet-i vâlâsı çekdi râh-ı 'aşka meş'ali

Çâre-sâz-ı derdmendândur türâb-ı merkadi
Hâk-i dergâhı sudâ'-ı ehl-i derdüñ sandali

Türbetinden kesb-i hâl iden ‘arîf-i nükte-dân
Bir dahi almaz lisâna mâzî vü müstakbeli

Câ-nişîni oldılar soñra yedi şeyh-i güzîn
Sırr-ı Hak’da her biri tafsîl kıldı mücmeli

İtdi anlar seb’a-i seyyâre veş bir bir üfûl
Şimdi bir zât-ı şerîf ‘arz itdi vech-i ecmeli

Reh-nümâ-yı Hak Şerîf Ahmed Efendi-nâm zât
Bir nazar ile ider Hak-bîn-i çeşm-i ahveli

Mesned-i irşâda câlis olması zannum budur
Eyledi hoşnûd ervâh-ı Nebî vü Mürseli

İstese bir mübtedî nâ-dânı sâhib-hâl ider
Añladup bir remz ile cümle kitâb-ı münzeli

Böyle zât-ı ber-güzînüñ sâliki bir ânda
İtse sebkat çok mı râh-ı Hak’da çendîn merhali

Dikkat it Pertev hele bu nükteye târîhde
Kavl u fi’li hep keremdür hep kerâmetdür velî

Post-i irşâda cülûs itdükde ol zât-ı şerîf
Tâm târîh oldı vâki’ lafz-ı zât-ı kümmeli
(1201 H.=1786-7 M.) (Bektaş, 2007)

55. Münîf Antakî

Tebrîk-nâme-i Cülûs-ı Hümâyûn

Ey şâh-ı mülk ü millet ni’mel mukarr mübârek
Ya’rinî ki taht u devlet hem tâc-ı zer mübârek

Âsâr-ı baht-ı mes’ûd âgâz-kâr-ı Mahmûd
Zıll-i bekâ-yi memdûd yümn-eser mübârek

Evreng-i pâd-şâh-i bahşâyiş-i İlâhî
Eltâf-ı bî-tenâhî nâ-muntazır mübârek

Oldı ser-â-ser erkân pâ-bûs içün şitâbân
Bâm-ı felekde Keyvân der-bân-ı der-mübârek

Tebrîk içün ser-â-pâ Behrâm dahi Cevzâ
Dirler felekde hâlâ tîg ü kemer mübârek

Âlâya oldılar hep saf saf melekler mürettep
Zer pâleheng-i eşheb kurs-i kamer mübârek

Ber-muktezây-ı tevfîk zâtuñda buldı tahkîk
Sıdk u safâ-yı Sıddîk ‘adl-i ‘Ömer mübârek

Ser-tâ-be-pâ-yı kişver fermân-ber ü musahhar
Hükm-i zemîn-i hâver tâ bâhter mübârek

‘Âlem çü mevsim-i ‘îd buldı neşât-ı câvid
Nahl-i riyâz-ı ümmîd pür-berg ü ber mübârek

Bir dilde kalmadı gam ser-tâ-ser oldı hurrem
Lütfıñla halk-ı ‘âlem hep behre-ver mübârek

Devrüñde buldı dünyâ âsâyiş-i dü bâlâ
Her gûşe bâg-ı Me’vâ her müstakar mübârek

Ey mah-ı mülk-efrûz olmışdı dil şeb ü rûz
Teşrîfüñe nigeh-dûz şâm ü seher mübârek

Kıl bir ze’âmet ihsân hem hâcegî-i divân
Olsun Münîf-i nâlan ferhunde-fer mübârek

Tâ ki disün bu nevbet baña ricâl-i devlet
Bu mansîb ü ze’âmet bu kerr ü fer mübârek

İde Hudâ-yı bî-çûn ikbâl ü ‘ömrüñ efzûn
Baht-ı kudûm-ı maymûn bâ-yek diger mübârek (Kılıç, 1995)

56. Nâşid

Ey pâdişâh-ı Cem-hadem şâhen-şeh-i Dârâ-haşem
Feth ü zaferle dem-be-dem etsin Hudâ ‘ömrüñ mezîd

Hem tahtuñı meymûn ede hem şevketüñ efzûn ede
Hem feyzine makrûn ede hem baht-ı bî-dâruñ sa’îd

Teşrîfüñ ile ser-te-ser dilden keder gitdi gider
Der-pey olur feth ü zafer sak’dan budur ancak ümîd

Bu şevket ü bu şân ile görseydi bu ‘unvân ile
Bendeñ olurdu cân ile bî-şübhe Hârûnü’r-Reşîd

Ey pâdişâh-ı nîk-nâm İskender-i hüsrev-gulâm
Mihr-i cemâlüñden tamâm nûr-ı ‘adâlet müstefîd

Habl-ı metîn-i devletüñ zer-târ-ı ‘ömr-i şevketüñ
Mevlâ şınâb-ı rif’atüñ tâ haşre dek etsin medîd

Râhat edip eyyâmuñı görsün cihân ikrâmuñı
Kadr eyleyip her şâmuñı her rûzuñı ‘îd üzre ‘îd

A’dâlaruñ tefrîk edip cem’iyyetüñ temzîk edip
Takdîrine taşbîk edip sak râyuñı kılsun sedîd

Haddim degildir bî-merâ evsâf-ı zâtuñ dâverâ
Biñde birin müşkil edâ etmede sad cehd-i cehîd

Ey nuhbe-i ‘Osmâniyân ey zübde-i hâkâniyân
Buldu kudûmüñle cihân ser-tâ-be-pâ şevk-ı cedîd

Nâşid görüp bu cünbişi ehl-i hünerde verzişi
Yapdı bu tarh-ı dil-keşi hem muhtasardır hem müfîd

Dedi kalem teşvîk ile menkûtını tefrîk ile
İkbâl-i bâ-tevfîk ile etdi cülûs Sultan Hamîd [1187/1773] (Zülfe, 1998)

57. Nâşid

Ey pâdişâh-ı Cem-haseb sultân-ı dîn ‘âlî-neseb
Maksûdumuz bu idi hep ihsân edip Rabb-i Rahîm

Sa’d ile olduñ pâdişeh mesrûr olup mîr ü sipeh
Şâyestedir kim kurs-ı meh olsuñ semendüñe kecîm

Olduñ cihân hâkânı sen ‘âlemlerüñ sultânı sen
Bulduñ şerefle şânı sen ikbâlüñ olsuñ müstedîm

Tahtuñda mesrûr ede sak sa’yüñi meşkûr ede Hak
‘Adl ile mahbûr ede sak hem mazhar-ı hulk-ı ‘azîm

Gâzî olup hep leşkerüñ nasr-ı Hak olsun yâverüñ
Hızr’ı hemîşe rehberüñ kılsuñ hudâvend-i Kerîm

Ey nûr-ı ‘ayn-ı saltanat vey şâh-ı gerdûn-menzilet
Oldu vücûduñ her cihet ‘âlemlere lutf-ı ‘amîm

Teşrîfüñ ile Dâverâ memnûn olup bây ü gedâ
Gitdi göñüllerden şehâ envâ’-ı renc ü havf u bîm

Sad baht u sad ikbâl ile dîdâr-ı ferruh-fâl ile
Tevkîr ile iclâl ile tahtuñda oldukça mukîm

İhlâs-ı kalb ile du’â etmekdedir dâ’im saña
Ez-cân ü dil eyler senâ bu ‘abd-ı mevrûs-ı kadîm

Nâşid kadîmî bendedir bir bende-i efkendedir
Gayrı ‘inâyet sendedir ey zıll-ı Rahmân ü Rahîm

İnşâd edip bir pek güzel târîh-i garrâ bî-bedel
Teşbih olunsa fi'l-mesel mânende-i dürr-i Nazîm

Hem feyzini sârî ede hem emrini cârî ede
Tevfîkı sak yârî ede etdi cülûs Sultân Selîm [1203/1788-89] (Zülfe, 1998)

58. Nâşid

Şehr-i yâr-ı şark u garb şâh-ı selîmü'l-menkabet
Kim cihândan gitdi hep yümn-i kudûmüyle yü'ûs

Pâdişâh-ı ma'dilet-âyîn kim olsa sezâ
Meclisinde encüm-i eflâk mânend-i kü'ûs

Çarh-ı atlas ferş-i hâk-i râhın olmak isteyip
Âsumânda şevkıla çalındı gûyâ tabl u kûs

Şehriyâr-ı müşterî-tal'at ki lâyıkdır eger
Cilve-gâh-ı pây-ı esbi olsa taht-ı âb-nûs

Pâdişâhâ hep tefe''ül böyledir hakkuñda kim
Devletüñde kahr olur bâ-'avn-ı sak küffâr-ı Rûs

Yek-nigâh-ı kahruña tâkat getirmez olsa ger
Leşker-i düşmen ser-â-pâ Rüstem-i destân-ı Tûs

Hamdüli'llâh nûr-ı pâk-i tal'atuñla ser-te-ser
Ref' olup gitdi cihândan cümle âsâr-ı nuhûs

Dâverâ tebrîküñe târîh inşâd eyledim
Kim şu'â-i nükte-i mazmûnu mânend-i şümûs

Ref' edip Nâşid dü destim sıdk-ıla kıldım du'â
Müjdeler dünyâya ki Sultân Selîm etdi cülûs [1203/1788-89] (Zülfe, 1998)

59. Nebzî

Nâm-ı Hudâ dilde ol'ezkâr
Lâyık o her dem ola tekrâr

Hamd ü senâ minnet-i vâfir
Şükr-i firâvân aña her-bâr

Dahı salât ola Resûle
Hem dahı teslîm ola bisyâr

Âline ashâbına her dem
Eyleye Hak lutfını îsâr

Söylegil ey Nebzî-i şeydâ
Bî-dil ü bî-tâkat ü bîmâr

Sen saña gel eyle şikâyet
N'itdi saña gerdiş-i gaddâr

Atdı beni deşt-i firâka
Olmadı gör vuslat-ı dildâr

Gezdi bu dehr içre besî dil
Bulmadı bir mûnis ü gam-hâr

Gördi hezâr dâr-ı şifâda
Kılmadı ben hastaya tîmâr

Sanma dilâ kim seni ancak
Eyledi bu derde giriftâr

N'oldı kanı ol şeh-i Ahmed
Görmedi mislin anuñ ebsâr

Gelmedi 'âlemde nazîri
Devr ideli kubbe-i devvâr

Mefhar-ı şâhân iken ol Han
Kıydı aña çarh-ı sitemkâr

İrdi aña bâd-ı fenâ çün
Virdi yile berg-i hazânvâr

Şimdi mekânında anuñ şâh
Ol şeh-i Mahmûddur ey yâr

Geçdi serîr üzre bugün ol
Şimdi odur taht ile muhtâr

Ancılayın şâh-ı civân-baht
Görmedi bu devrde deyyâr

Bulmaz idi mesned-i 'âlî
Olmasa lâyık u sezâvâr

Şânınadır âyet-i büşrâ
İrmez aña gâyet-i efkâr

Dili anuñ menba’-ı hikmet
Kalbi velî mahzen-i esrâr

Medh ü senâ ile o sultân
Çıksa göge dahı yeri dar

Kes sözi uzatma ya Nebzî
Eyleyivir târîhin iş’âr

Muhtasar it eyleme tatvîl
Eyle hemîn mâ-hazar ihzâr

Hâle münâsib aña târîh
Geldi dile eyledim izhâr
1143/1730 **فاعتبروا يا اولى الابصار** (Okumuş, 2007)

60. Nebzî

Geçdi taht-ı âl-i ‘Osmâna bu şâh
Kim adı Mahmûd durur zıll-ı İlâh

Lutf-ı Hakla ol vücûd-ı pür-kerem
Oldı hem bahreyne hem berreyne şâh

Devleti zâ’id ola dâ’im anuñ
Nitekim devr ide gökde mihr ü mâh

Ola şer’-i Ahmed üzre müstakîm
Tañrı ihsân ide aña togrı râh

İbtidâ cengi anuñ oldı ‘Acem
Cenge ikdâm eyledi ol pâdişâh

Dileriz Bâr-ı Hudâdan dâ’imâ
Cündi mansûr düşmeni ola tebâh

Himmet-i gayb-ı ricâl ile hemân
Ola makhûr ol ‘adû-yı rû-siyâh

Lutfuñ-ile düşmenin idüp hakîr
Kıl muzaffer ‘askerini yâ İlâh

Nebziyâ kıl târîhin anuñ beyân
Çün müsellem oldı aña taht u câh

Nusret ile gâlib ola ‘âleme
Emrine münkâd olalar cümle şâh
1143/1730 **امرنه منقاد اولالر جمله شاه**(Okumuş, 2007)

61. Nebzî

Şehen-şâh-ı âfâk u rûy-ı zemîn
O Sultân Mahmûd Han-ı Gâzî

Viripdir zemîn ü zamâna amân
Olupdur mekîn ü mekâna emîn

Müyesser olup taht-ı ‘Osmâniyân
Oturdı serîre o sâhib-nigîn

Selâtîn-i ‘âlem kul olsun aña
İrişsün hem âfâka hükmi hemîn

Cülûs eyledikde o şeh Nebziyâ
Didim târîhin efzalu’l-’âlemîn
1143/1730 **افضل العالمين** (Okumuş, 2007)

62. Râmiz Mehmed Efendi

Târîh Berây-ı Cülûs-ı Hazret-i Sultân ‘Osmân Bin Mustafâ Han Der-devlet-i ‘Âl-i ‘osmân

Semiyy-i İbn-i ‘Affan pâdişâh-ı ma’delet-im’ân
Sikender-şân ü ‘unvân vaye-bahş-ı zıll-ı Yezdânî

Ferîdûn-ı zaman hâkân-ı devrân Hüsrev-i zî-şân
Vücûd-ı rûh-bahşı itdi ihyâ cism-i devrânı

Cülûs itdikde yümn-i şevket ü mecd-i sa’âdetle
Şeref-yâb oldı ol mahz-ı şerefle taht-ı ‘Osmanî

Olup telsîm-i zeyl-i bey’atı fahr-âver-i efvâh
Mutayyeb eyledi nezzâr-ı ‘ayn-ı lutfı a’yânı

Usûl-i ma’delet devrinde kânûn üzredür cümle
Ser-âgâz-ı nizâmı buldı kânûn-ı Süleymânî

Sımâh-ı ‘âlemi leb-rîz-i şâdî itdi bu tebşîr
Virüp nüh-minber-i âfâka şöhret hutbe-i şânı

Yazılsun sikke-i zerrîye bezl-i nakd-i himmetle
‘Adâlet-bahş-ı ‘âlem dûd-mân-ı mülk-i ‘Osmânî

Zamân-ı devletinde nâ’il-i matlab olur elbet
Bilür erbâb-ı ‘irfân kadrini dehrüñ cihân-bânı

Bu ‘abd-i müstmendüñ dahi matlûb ü münâyâsı
Olur mefhûm satr-ı ‘arz-ı hâlinden hemân ânî

Hemân şimdengerü da'vât-ı hayra bed' idüp Râmiz
Budur encâm-ı resm-i de'b-i dîrîn-i suhan-dânî

Hudâ te'yîd-i tevfîk eyleye her emr ü kârında
Ola mefhum-ı mazmûn-ı 'adâlet emr ü fermânı

Zamân-ı devleti âsâyiş-i fevz ü emân olsun
Nizâm-i mülkini dâ'im ide te'yîd-i Rabbâni

Safâdan bir dakîka zâtını dûr itmesün Mevlâ
Sürûr-ı zevk ile devr eyleye her sâ'at ü ânı

Dırahşân ola her gün mihr-i ikbâl-ı hümâyûnı
'Uyûn-ı düşmenâna hîre virsün tîğ-ı bürrâni

Vezîr-i bi-nazîrini de aña bağışlasun Vehhâb
K'odur 'asruñ dühât-ı hayr-hâhı Âsaf-akrânı

Dahi bi'l-cümle erkân-ı ricâl-i devletüñ Bâri
Rızâ-yı emri ile eyleye memnûn-ı ihsânı

Bu vakt-i ibtihâcı sebt içün mecmû'a-i dehre
Elimde hâme-i endişe eylerken meded-rânı

Sünûh itdi hemân bu mısra'-ı ra'nâ ile târîh
Cihânı eyledi memnûn-ı vâfi nâm-ı 'Osmâni (Polat, 2003)

63. Râmiz Mehmed Efendi

Târîh Berây-ı Cülûs-ı Hazret-i Sultân Mustafâ Han

Geldi bir zâhid didi yümn ile târîh-i cülûs
Lâyık-ı evreng-i şâhî oldı Sultân Mustafâ (Polat, 2003)

64. Râşid

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mahmûd Han

Bihamdi'llâh yine 'âlem hayât-ı câvidân buldı
Cihân bir kâleb-i fersûde idi tâze cân buldı

O demler geçdi kim kesb-i tüvânâyî-i şûrîde
Ser-â-pâ peşşeler germiyyet-i şîr-i jiyân buldı

O günler geçdi kim dânişverân-ı mesned-i tedbîr
Umûr-ı kevni vakf-ı ihtilâl în-i ân buldı

Ne idi çend-rûze kevne müstevlî olan ‘âşûb
Ki herkes kendüyi âvâre-gerd-i hânümân buldı

Kalup erbâb-ı namûs ü edeb künc-i hamûl üzre
Esîrân-ı heves meydân-ı istîlâda şân buldı

Libâs-ı sıdkı iksûn-ı nifâka itmegin tebdîl
Bu eyyâm içre yahşi sandugım âdem yaman buldı

Mecâlisde hemân bu kavle maksûd idi sohbet kim
Falân samân-ı istignâsın itdi güm fülân buldı

Bulup emr-i te’âmülde halel âyîn-i istihkâk
Kimisi hânümân aldurdı kimi hânümân buldı

Bir iki gün görüp germ olduğın bâzâr-ı istidrâc
Metâ’-ı ârzûsın bî-nevâyân râygân buldı

Makâdîr-i hudûd-ı şer’ ü kânûnı tecâvüzle
Zafer-yâbân-ı tugyân kendüyi sâhib-zamân buldı

Hukûk-ı ni’mete küfrân livâsın neşr iden evbâş
Sebük-magzân-ı ‘akl ü hûşdan çok hem-’inân buldı

Nigâh-ı gayretinden olmayanlar ‘âkıbet-bînî
Firîb-i câh-ı imrûz ile tab’an şâdmân buldı

Megesler evc-i da’vâda idüp ‘ankâ gibi pervâz
Zebûnlar bî-mecâl-i ‘acz iken tâb ü tüvân buldı

Tehî-destân-ı fakrın dest-i târâc ü ta’addîsi
Dü-rûze fursat ile iktidâr-ı bahr ü kân buldı

Olan ammâ ki cezm ü ihtiyâd esrârına vâkıf
Dil-i vahşet-medârın belki âhâdan remân buldı

Hele leb-rîz-i şerr ü şûr iken ser-tâbe-ser âfâk
Cülûs-ı pâd-şâhî birle temkîn ü emân buldı

Ne şeh sultân-ı bahr ü berr hıdîv-i ma’delet-güster
Ki ‘adliyle cemâl-i mülk ü millet hüsn ü ân buldı

Şehen-şâh-ı zamân Sultân Mahmûd Han-ı saltanat-rân kim
Cihân zâtın medâr-ı râhat-ı kevn ü mekân buldı

O dânâ-yı mu’allim-hâne-i hikmet ki serhengân
Rikâb-ı devletinde rütbe-i Meşşâ’iyân buldı

Şüyû'-ı iltifâtından berü erbâb-ı isti'dâd
Sipihr-i müstahakk-âzârı gâyet mihr-bân buldı

Husûl-i ma'nî-i leyte'ş-şebâbı gördi lutfıyla
Güninde ehl-i 'irfân pîr-i ikbâlin cüvân buldı

Tenezzül mi ider Hâtem'le bahse dest-i in'âmı
'Atâda bahr ü kânı şermsâr-ı imtihân buldı

Hünermendân-ı fen zâ'irçe-i cefr ü fütüvvetde
Mübârek nâmını düşmen-küş ü gîtîsitân buldı

Sikender gibi şark ü garbda râyâtını mansûr
Süleymân gibi ahkâmın mutâ'-ı ins ü cân buldı

'Aceb mi düşmen olsa tîgına ser-dâde-i teslîm
Ki şimdi sell-i seyf-i kahra kâdir Kahramân buldı

Hazer kılsun 'adû kim sandalî-i taht-ı 'Osmânî
Şecâ'at dâdın icrâ idecek sâhib-kırân buldı

Ne evreng-i hilâfet öyle bir sultân-ı dîn gördi
Ne taht-ı saltanat böyle hıdîv-i kâm-rân buldı

İdüp tedbîr birden bunca ehl-i bagy ü tugyânı
'Umûm üzre cezâ-yı mâ-yelîkın ser-keşân buldı

Bu gûne cümlesin bir hamlede katl itmek esrârı
Virüp hayret enâm-ı halk emîn-i nâgehân buldı

Bu gûne kahramânlık itmemişdür hakk bu kim Rüstem
Hele Şeh-nâme-hânân nakle lâyık dâstân buldı

Hudâ hıfz eylesün zât-ı hümâyûnın hatâlardan
Ki 'adlin halk rahât-bahş-ı etrâf-ı cihân buldı

Yazıldı Râşidâ bu resme tâk-ı 'arşa târîhi
Bu ekvân Han Mahmûd'uñ cülûsıyla emân buldı 1143 (Günay, 2001)

65. Sabîh

İbtidâ-yi Tevârîh-i Cülûs-ı Sultân Mustafâ Han Rahmetü'llahi-'aleyh

Şâhenşeh-i fermân-revâ şevketlü Sultan Mustafâ
Bâb-ı hümâyûnuñ sezâ şehler pey-â-pey itse bûs

Ol pâdişehdür zıll-ı Hakk fermân-ber-i Rabbü'l-falak
Feyz iktibası müttefîk zerrât-ı pâyında şümûs

Zîbende-i tâk-ı semâ encüm degüldür câ-be-câ
Düşmiş sipihre gûyiyâ gül-mîh-i bâbında 'ukûs

Zâl-ı zamân şâdî-künân şevk-i cülûsiyle hemân
Mânende-i dûşîze-gân oldı müzeyyen nev-'arûs

Hükmi revân bahr u berre tâ-be-ahterden hâvere
Çarh âsitân-ı dâvere döndükçe eyler câblûs

Nâhîd ü nüh-tûy-ı felek dergâh-ı şehde haşre-dek
Olsun hemîşe yek-be-yek nevbet-i zamân tabl u kûs

Nutk-ı Sabîh-i bî-revâ târîhi tam eyler edâ
Şehzade Sultân Mustafâ kıldı safâ ile cülûs
Sene: 1171 (Özdingiş,1998)

66. Sabîh

Târîh-i Cülûs-ı Sultân 'Abdülhamîd Han Rahîm-allâh

Hazret-i şevket- me'âb u şâh-ı dîn Abdülhamîd
Pâdişehler der-gehin şâyestedür eylerse bûs

Zıll-ı Hakk gerdûn haşem bir pâdişehdür kim anuñ
Kasrına bâm âsumândur şemse-i zerrîn şümûs

Tahta ikbâl-i hümâyûnla gelünce 'âlemi
Kıldı tezyîn-i safâ mânende-i beytü'l-'arûs

İtdigi güçtür güstâh-ânesinden 'afv içün
Çarh ider bâb-ı hümâyûnında şimdi câblûs

Encüm-i tâbân degül âyine-i gerdûnda
Rû-nümâdur cevher-i zerrîn- tâcından 'ukûs

Feth-i nusretlerle bâb-ı şevketinde ol şehüñ
Zühre-i zehrâ ola nevbet-i zamân tabl u kûs

Geldi bâ-tevfîk-i târih-i hümâyûnı Sabîh
Hamdüli'llah kim şeh-i 'Abdülhamîd itdi cülûs
Sene : 1187 (Özdingiş,1998)

67. Selâmî

Târîh-i Berâ-yı Cülûs-ı Merhûm Sultân Mustafâ Han ‘Aleyhi Rahmatü’r-rahim

Şâh sultân Mustafa bin hazret-i ‘Abdülhamîd
Haydarâsâ oldı taht-ı âl-i ‘Osmâna nişîn

Hâver-i evc-i celâdet mazhar-ı zıll-ı ilâh
Toldı nûr-ı makdem ile zulmet-âbâd-ı zemîn

Zulm ile tolmışdı ‘âlem gayretu’llâh irişüp
Hamdüli’llâh zeyn olındı zîver-i ‘adl ile dîn

Göz yok isti’dâdına bu tahte istikâkına
Ebr-i cûd-ı feyzine eyler melekler âferin

Yüriye ‘adli çerâgâhında gurg u gusfend
Şîre âhû-yâr olup devrinde ola kâm-bîn

Elde var iken şeri’at hâteme hâcib degül
Gayriye sen bahş idersin mihri ey şâh-ı güzîn

Sensin ol sultân-ı ‘âlem tâcdâr u tâcdâd
Sana nisbet bendegânuñdur mülûk-ı şâ’irîn

Şâh-ı İran ile Tûrânı vü efgânı heme
Gördüm ‘ayn ile müşâbih mîr-i mirâna hemîn

Kanda ol şâh-ı vezâret kanda ol dârât haşem
Kanda ol âsâf-şiyem destûr-ı İskender karîn

İftihâr eyler mülûk-ı hind senüñ arzuñ ile
Ya’ni kendin çün ‘arûs eyler cevâhir ile zeyn

Halka-i mengûş gûş-ı bendene lâyık hilâl
Âftâb olur yed-i cûdunda bir fass-ı nigîn

Mesned-i şevketde dâ’im ‘izz ü nasr u yümn ile
Tâli’i mes’uduñı hak ide âfetden emîn

Vire hak şehzade-gân-ı nîk-baht ile sürûr
Düşmenüñ rişk ü hasedle ola gam-gîn ü hazîn

Tercemân-ı ‘âlem-i gaybdür zebânum şübhesiz
Hil’atuñ “nasru’n-mina’llâh” efserüñ “feth-i mübîn”

Bir du’âdur maksadum ancak degül ‘arz-ı hüner
Dâ’iyânuñdan Selâmî ‘âciz ü kemter-kemîn

Bâ hurûf-ı cevheri yazsun kalem târihini
Mustafâ Han oldı şâh-ı ‘âlem ü iklîm-i dîn
(1222) (Kaya, 1999)

68. Selâmî

Târih-i Diger

‘Âlem-i gaybden sünûh itdi diger târih-i tâm
Şâh-ı iklîm oldı sultân Mustafâ yı çârumîn
(1222) (Kaya, 1999)

69. Selâmî

Târih-i Âhir

Cevher ile yaza levh üzre kalem târihini
Pâdşâh-ı heft-kişver oldı Sultân Mustafâ
(1222) (Kaya, 1999)

70. Selâmî

Berâ-yı Cülûs-ı Hümâyûn Hazret-i Sultân Mahmud Han Halleda’llâhu Hilâfetehu ve Ebede Saltanatehu

Şehinşâh-ı cihân Mahmûd bin ‘Abdülhamîd Han kim
‘İbâdu’llâha mahz-ı lutfdur hallâk u ma’bûddan

Zalâm-ı zulm ile ‘âlem şeb-i deycûra dönmüşdi
Tulû’ itdi misâl-i mihr-i enver burc-i mes’ûddan

Şu rütbe seyl-i bid’at râh-i şer’i idi kim mesdûd
Tamamen ye’s gelmişdi sedâd-ı râh-ı pedrûddan

Zaman-ı hazret-i Fârûkdan bu âna dek hâlâ
‘Adâlet misl-i cevdet ‘ad olurdı şey-i maksûddan

Bi ‘ilm ü faz1 u takvâ saltanat kim anda cem’ oldı
Eger mehdi disem şâhid gerekmez şey-i mevcûddan

Cihân çün kelle-i güm-kerde-i râ’î idi gûyâ
Bi-hamdu’llâh u Mehdi-i zemân bûd oldı nâ-bûddan

Nice itmez salâtin-i cihân dergâhına rû-mâl
Olurken mâye-i kesb-i teşerrüf cebhe fersûddan

O Yûsuf-tal'at İskender-meniş hem-hulk-ı Mahmûdı
Çü İbrâhim der-i pâş-ı keremdür kulzüm-i cûddan

Cem ü Cemşîd-i bed-kâra nice teşbih idem hâşâ
Aña mevrûs iken mülk-i hilâfet ibn-i Dâvuddan

Halilu'llâhveş eyler muzaffer hazret-i Allah
İder elbette ahz-i intikâm a'da-yı Nemrûddan

Su'ud itdikçe sayt-i 'adl ü dâdı sû-yı eflâke
Çıka esvât-ı vâveylâ fem-i bâgi-i merdûddan

Mü'eyyeddür min'inda'llah mu'indür hep ricâlu'llâh
Sülûk-ı hakda zâhirdür bu cidd ü sa'y-i mechûddan

Ola râh-ı necîdüñ cism-i pâki dem-be-dem fâ'iz
'Adû-yı dîni bedter ola kavm-i hazret-i hûddan

Be 'ömr-i sermed ol zıll u hakuñ mümted ola vakti
K'derler istifâde halk-ı râhat zıll-ı Memdûddan

Olup zıll-ı Hümâ-yı şevketinde biz dahı mesrûr
Sürûr-ı şâdi-i şeh-zâdegânla sûr-ı mevlûddan

Du'â-yı devletinde nakd-i 'ömrüm sarfa va'd itdüm
Rücû' mümkin degül ehl-i vefaya 'ahd-i mev'ûddan

Vazife olalı da'vâtı çün ta'yin-i evkâtum
Gönül levhimi kıldum sâf gayri nakş-i maksûddan

Didüm gencine-i dilden Selâmî cevher-i târih
Cihân oldı ziyâver mihr-i 'adl-i Şah Mahmûddan (1223) (Kaya, 1999)

71. Servet

Şeh-i 'adn-âşiyân Sultân Ahmed Han-ı zî-şânıñ
Muvaffak olduguñ bu nükte eyler halka îmâyı

Aña târîh-i mîlâd oldu lafz-ı Ahmed-i sâlis
Gör imdi ittifâk u ittihâd-ı lafz u ma'nâyı

Cülûs-ı yümn-i me'nûsuna târîh Ahmedü's-sâlis
'Aceb mi müntic olsa bu hikem esrâr-ı Mevlâyı

Dahi târîh-i sâl-i rıhleti el-Ahmedü's-sâlis
Netîce böyle gördüm mülhemü'l-gaybîden îmâyı

Hudâ kabr-i şerîfin mehbit-ı nûr-ı cemâl etsin
Makâm ede aña hakk taht-gâh-ı 'adn-i a'lâyı
(1084 / 1673)

(1115 / 1703)
(1146 / 1734) (Özdemir, 2015)

72. Seyyid Mehmed Efendi

Târîh-i Berây-ı Cülûs-ı Sultan ‘Osman Han Han-ı Sultân Mustafâ Han

Hamdüli’l-lâh ki meserretle ferah-yâb oldı
Toldı âvâze-i ikbâl ü sürûr ile cihân

Şems-i ikbâl-i cihân eyledi burcunde şeref
Geldi ser-mesned-i iclâline sultân-ı zamân

Ya’ni ol pâdişeh-i şark u magrib ki anuñ
Olsa der-bânı sezâ Hüsrev-i ma’n u Keyhân

Şah-ı gerdûn-’azamet sâhib-i ‘izz ü şevket
Aña mevhûb-ı Hudâ lâzıme-i haşmet ü şân

Bûy-ı gül olsa dahı harfi sühan-sencânuñ
Vasf-ı ahlâkına yol kudret-i ta’bîr ü beyân

Olsa vassâf-ı mekârim-şiyem-i a’tâfı
Hakk ta’bîrini îfa idemezdi Şehbân

Kuvvet-i baht-ı hümâyûnına olmaz mı delîl
Oldıgı lafz-ı şehen-şâha mutâbık-ı ‘Osmân

Yazıla âyet-i nusret ‘âlem-i ‘azminde
Râyet-i ma’deleti ola güşâde her ân

‘Ahd-i ‘adlinde ola mülket-i hestî ma’mûr
Eyleye re’fet ile mülk-i vücûda fermân

Ser-i fagfûrı sifâl ide hadîm-i keremi
Zîr-i hükminde ola kişver-i âl-i hâkan

Şâh-bâz-ı himemi dâ’im aça iki cenâh
Biri tevfîk u ‘inâyet birisi emn ü emân

Emr-i ‘arz ola hem enfüs ü hem âfâka
Hükmine her dem itâ’at ide çarh-ı devrân

Gûi idüp baht-ı hümâyûna cülûs eyledigin
Oldı âfâk-ı memâlikde berâyâ şâdân

Geldi bir hâtif-i gaybî didi Hâkim târîh
Yümn ile müjde-cülûs eyledi Sultân ‘Osmân

H.1168/M.1754 (Poyraz, 2008)

73. Şâkir

Der-Sitâyiş-i Mahmûd Han Be-hengâm-ı Zuhûr-ı Fesâd Olan Cülûs-ı Meymenet-i Me'nûsları

I
Bareka'llâh ey cihânuñ dâver-i 'adi-âveri
'Âlemüñ sahib-kırânı hüsrev-i din-perveri
Ey künâm-ı gayratuñ şîr-i şerâ'ât-güsteri
Ve'y zafer-i dâdınuñ sâhib-i zuhûr saf-deri
Düldül-i iclâlüñe urduñ bisât-ı Haydarı
Zülfekâr-ı satvetüñ añdırdı feth-i Hayberi
Hamdüli'llâh hâke saldı fırka-ı sûr u şerri
Tu'me-i şemşîr-i tedbîr eyledüñ bâgîleri
Hutbe-i evsâfuñla toldu 'izzetinüñ minberi
Nâm-ı pâküñ âsmân-ı fethüñ oldu zîveri
'Arşa âş şimden gerü tîg-ı Süreyyâ cevheri
Bir gaza etdüñ ki hoşnûd eyledüñ peygamberi

II
Ey meh-i tâbân-ı eflâk-ı vakâr izz ü câh
Ve'y şeh-i zî-şânı 'âlî-kevkeb-i encüm sipâh
Mülk-i mürüvvetüñ olan faht-ı 'adâlet destgâh
Hakka minnet buldu zâtuñ gibi gâzî pâdişâh
Zıll-ı Hakkın bâ-zuhûr-ı gayrat-ı Rabb-i ilâh
Kim saña egri bakarsa kör olur bî-iştibâh
Sed çekip İskender-âsâ ey şeh-i nusret-penâh
Devletüñde oldu Ye'cûc-i fiten güm-kerde-râh
Eyledi şemşîr-i kahruñ hâl-i eşrârî tebâh
Bahr-i sürha döndü hûn-ı hasm ile hâk-i siyâh
'Arşa âş şimden gerü tîg-ı Süreyyâ cevheri
Bir gaza etdüñ ki hoşnûd eyledüñ peygamberi

III
Ru'yet-i sultân-ı taht-ı ıstıfâya istinâd
Etdi icâb-ı zafer bâ-kudret-i rabbü'l-'ibâd
Kılduñ izhâr-ı kerâmet ey şeh-i pâk-i'tikâd
Kutb-ı aktâb olduğuñ buldu sübût-ı i'timâd
Sarsar-ı kahruñla berbâd oldu erbâb-ı 'inâd
Hamleñe tâb-âver olmaz olsa düşmen kavm-i 'âd
Şark tâ garb eyleyip fermânuña halk inkıyâd
Nâm-ı pâküñ tâ be-haşr olur fütûhât ile yâd
Bu gazâñı görse 'Osmân Han olup mesrûr u şâd
Der idi Nef'î bu beytinden seni etmiş murâd
'Arşa âş şimden gerü tîg-ı Süreyyâ cevheri
Bir gaza etdüñ ki hoşnûd eyledüñ peygamberi

IV
Seyr edip bu Rüstemâne dest-bürd-i heybetüñ
Oldu efvâh-ı cihân Şehnâme-hân-ı midhatüñ
Mazhar-ı tevfîkisin hem-vâre Rabb-i ‘izzetüñ
Kim ‘adem meydânını câ etdi hasm-ı devletüñ
Tutdu heft evrenge çarh u şeş cihâtı şöhretüñ
Rub’-ı meskûnu pür etdi bu sadâ-yı nusretüñ
Sâhâ-ı dünyâya pâk etdi zülâl-i re’fetüñ
Komadı gerd-i fiten ‘âlemde bâd-ı şevketüñ
Etdi eslâf-ı selâtine tefevvuk rif’âtüñ
Gün-be-gün olsun füzûn nîrû-yı dest-i kudretüñ
‘Arşa âş şimden gerü tîg-ı Süreyyâ cevheri
Bir gaza etdüñ ki hoşnûd eyledüñ peygamber

V
Ey hıdîv-i bahr u berr ve’y büsrev-i gîtî-sitân
Böyledir saña du’âsı Şâkirüñ her vakt u ân
Tâ ki mahdûd ola ıtnâb-ı hıyâm-ı âsmân
Ola zıll-ı ref’etüñ fark-ı cihâna sâyebân
Her ne semte eylesek ikbâlle ‘atf-ı ‘inân
Feth ü nusret pîş-i rahşuñda ola peyk-i devân
Ser-fürû edip ser-â-ser tîgına gerden-keşân
Saña bed-hâh olanı kahr ede Rabbü’l-Müste’ân
Seyfüñe âvîzegâh olursa bi-reyb ü gümân
Az gelir gül-mîh-ı bâm çarh u fark-ı farkdan
‘Arşa âş şimden gerü tîg-ı Süreyyâ cevheri
Bir gaza etdüñ ki hoşnûd eyledüñ peygamberi (Yılmaz, 2002)

74. Şâkir

Târîh Be-her Cûlüs-ı Hazret-i Sultân Mahmûd Han-ı Hümâyûn Makdem

Buldu bir şâh-ı kerîm ‘âkıbet-i Mahmûd ile
Taht-ı ‘âlî-baht-ı ‘Osmânî yine hüsn-i nizâm

Muktedâ-yı dîn olup bâ-şer’-i pâk-i Mustafâ
Hakka minnet oldu mihrâb-ı hılâfetde imâm

Böyle bir şâh-i kerimü’t-tab’ü Mahmûdü’l-hısâl
Hamdüli’llâh oldu zîb-i taht u tâc u ihtirâm

Öyle bir hâkân-ı a’zam kim hümâyûn makdemi
Eyledi dünyâyı reşk-i ravza-ı dârü’l-İslam

Habbezâ yemm-i kudûm-i pâdişâh-ı dehr kim
Oldu zıll-ı re’feti cây-ı penâh-ı hâs u ‘âm

‘Âleme verdi ziyâ-tâb-ı fürûg-ı tal’atı
Neyyir-i bahtıyla yek reng oldu evc-i subh u şâm

İrs ü istihkak u kadr u şân ile şâyestedir
Zâtına ıtlak-ı nâm-ı zıll-ı hayy-i lâ-yenâm

Mazhar-ı tevfîk ü te’yîd eyleyip hem-vâre Hakk
Eyleye evc-i serîr-i saltanatda müstedam

Hayme-i ikbâlinüñ ola tınâb-ı rif’atı
Tâ kıyâm-ı haşre dek merbût-ı evtâd-ı devâm

Şükr edip yaz sâl-i târîh-i cülûsın Şâkirâ
Oldu hakka saltanat Sultân Mahmûda makâm (1143) (Yılmaz, 2002)

75. Şâkir

Târîh-i Diger

Hükmünü gör ki olur şâhire-i ‘âlemde
Sâyesi sâhîbinüñ müttebi’-i reftâri

Yümn ile tahta cülûs eyleyecek Han Mahmûd
Oldu târîh-i hilafet aña zıll-ı Bârî (1143) (Yılmaz, 2002)

76. Şehdî

Bu Kaside Sultan Mustafa Han ‘Aleyhi’r-rahme Hazretleriniñ Cülûsunda Amm-ı Büzükvâr-ı Celîlü’ş-şân Sultân Ahmed Han-ı Sânî ‘Aleyhi’r-rahmet Dâr-ı Bekâya Rıhlet İtdükde Vezîr-i A’zamı ‘Ali Paşa Mahtûf-ı Hilâf Kâide-i Saltanat Merhûmuñ Bir Şehzade-i Mâ’sûmun Yerine İclâsın İdecegi Hissolundukda Rızâ-dâde-i ‘Umûm Olmagla Bu Şeh-zâde-i Civân-baht-ı Revnakda Hilâfet Oldukda Merkûmı Bîlâ-mân Katl-i Elmas Mehmed Paşayı Vezîr-i A’zam İtmişdir

Sabâ-yı feyz-i Hak geşt eyleyüp bag-ı dil ü cânı
Bir iki müjde-i ferhunde âsâr itdi rûhânî

Ne müjde müjde-i âsâyiş-i halk-ı cihândır bu
Ne müjde mâye-i emn ü emân-ı mülk-i ‘Osmânî

Ne müjde matlab-ı a’lâ-yı ‘âlem dâd-ı Hak’dır bu
Kemîn-gâh-ı hafâdan cilve-sâz olmuşdur ihsânı

Ne müjde eyledi Ya’kûb dehrin dîdesin rûşen
Getirdi Yûsuf-ı güm-geştesinden bûy-ı Ken’ânı

Nihân olmuşdı gözden nice demler ol perî-peyker
Anıñ çün mâder-i dünyâ iderdi âh-ı pinhânî

Hemîşe hayret-i nezzâresiyle ol şeh-i hüsnüñ
Zelîhâ-yı zamâne çâk çâk eylerdi dâmânı

Felek çeşm-i hezâr ile nigehdâr idi ol mâha
Ki itmişdi ihâta hâle-veş bîgâneler anı

O zâtı kim ‘azîz eyler Hudâ kim eylese tahkîr
Degil tâ’bîr mümkün hikmet-i takdîr-i Rabbânî

Gubâr-engîz olur mu çarha gerd tûde-i tedbîr
Kil endûd eylemek kâbil midir mihr-i dırahşânı

Hilâl-i nev ziyâ-pâş ola mı bu ‘âlem ü kevne
Mükedder ide mi hiç ebr-i tîre mâh-ı tâbânı

İder mi beççe-i şâhin-i bî-yer evce pervâz
Hümâ-veş sâye-endâz olmaga var mıdır imkânı

Tahayyül eyler iken nâ-gehân bu nakş-ı ber-âbı
Zuhûr itdi heman ol vâris-i mülk-i Süleymânı

Çalındı kûs-ı şâhî oldu peydâ bir sürûr-i nev
Ki tebşîr itdiler halka cülûs-ı Mustafa Hanı

Bi-hamdili’llâh serîr-i ‘adle Sultân Mustafâ geçdi
Didi târîhini erbâb-ı nazmıñ bir suhandânı

Geçüp taht-ı şehenşâhîye virdi revnak-ı tâze
‘İbâdu’llâha râhat-bahş olan ol zıll-ı Yezdânî

Gelüp hâk-i der-i iclâline hep cephe-sâ oldu
Zemîn-bûs eylediler cümle-i eşrâf u a’yânı

N’ola göñlü gözi açıla çarhıñ nev-bahâr oldu
Yine hükm eyledi kevne gelüp nevrûz-ı sultânî

Açıldı gonca-ı ümmîd-i ‘âlem bâg-ı dehr içre
Meşâmm-ı cânı ta’tîr eyledi bu verd-i sad anı

Yüzi güldi cihânıñ halk bir bir şâd-kâm oldu
Belî endûh u gamla olmış idi çîn-i pîşânî

Velî ta’kîp ide her ‘usrı bir yüsr-i neşât-âver
Zuhûrât-ı kaderde böyledir ahkâm-ı fermânî

O şâh-ı nev-zuhûruñ ola yümn-i kudûminden
Göründü şâhid-i nusret-i cihâna müjde-bânı

Sakız kim halkın agzında virirdi çâşnî-i gam
İderdi telh-kâm endişe-i evhâm-ı hüsrânî

Hudâ ol Nâhudâ-yı keşti-i ümmîd-i küffârı
Garîk-i lücce-i kahr eyleyüp lutf eyledi anı

Hoşâ fâl-ı mübârek tali'-i ferhunde-peyker kim
Cülûs-ı şâhî te'yîd eyleye tebrîk-i sübhânî

Tebâşîr-i sabâhü'l-hayr eyyâm-ı zaferdir bu
Nuhustîn mevc-i deryâ-yı fütûhât-ı cihân-bânî

Neler ide dahi a'dâ-yı dîne satvet-i kahrı
Hele alsın ele tîg u kalem seyr eylesün anı

Görenler tîgını 'âyîne-i 'âlem-nümâ dirler
Yedi ikîmi 'arz eyler aña şemşîr-i bürrânî

Gören hod hüsn-i hatt-ı hâme-i mu'ciz-beyânın kim
Sevâd-ı 'âlem icrâ ider bu âb-ı hayvânî

Umûr-ı kâinâtı Hak aña tevfîz idüp vermiş
Kemâl-i 'akl u 'adl u dâniş ü idrâk u iz'ânı

Şecâ'atde necâbetde 'adîli gelmemiş dehre
Meger yâd ideler Sultân Murad ile Selîm Hanı

O şehenşâh-ı mansûru'l-livâ 'avn-ı Hudâ birle
Ümîd oldur ki teshîr eyleye hep kâfiristânı

O zât-ı pâki vasf itmek nice mümkündür ey Şehdî
Du'â it kim suhan encâma irdi buldu pâyânı

O şâh-ı dil-nevâz u çâre-sâzı Hazret-i Mevlâ
Hemîşe gâlib-i mutlak idüp a'dâsına anı

Cünûd-ı ehl-i İslamı zafer-yâb ide her yerde
Gürûh-ı düşmen-i dîne vire her bâr hızlânı

Hatâsız eyleyüp ide mu'ammer tahtgâhında
Zamân-ı devletinde eyleye âsûde devrânı (Bayındır, 2008)

77. Tokatlı Kânî

Târîh Berây-ı Cülûs-ı Meymenet-me'nûs Hazret-i Sultân Selîm Han-ı Sâlis Sellemehu'llahu Te'âlâ

Yine eyyâma virdi Hakk Te'âlâ revnak-ı diger
İrişdi mevsim-i 'ıyş u safânuñ nev-bahârânı

Zamâne eyledi ikbâl-i gül-geşt-i vefâdârı
O eski şîveden döndürdi pîr-i çarh-ı gerdânı

Kosun devrâna ta'nı zâhid-i kullâb kim şimdi
Sipihrüñ vefk-i me'mûl üzredür âyin-i devrânı

Cihânı eyledi müstagrak-ı envâr bir meh-rû
Çerâg itsün yeter gayr-ı felek hûrşîd-i rahşânı

Neşât-âbâda döndi şehr-i İstanbuluñ esvâkı
Birer nüzhetgeh oldı her gürûhuñ pîş-i dükkânı

Nihâlistân-ı Câmîden nümûne oldı revzenler
Çıkardı halk dilden hâhiş-i seyr-i Gülistânı

Dönüp dârü's-sa'âde heşt-bâg-ı Cennetü'l-hulde
Göründi bir musavver muntazam Sa'di Gülistânı

Güşâde rûlaruñ nûrun 'alâ nûr olmış evsâfı
'Abûsu'l-vech olanlar baglamış sîmâ-yı nûrânî

Cihân bir sûrete girmiş zamân bir hüsn ü ân bulmış
Ki 'akl-ı küll ider izhâr-ı 'acz idrâkden anı

Nigâh-ı bî-hodâne vaz' bî-hûşân mı gördüm
Ki geçmiş hâlet-i hayret-fezâ-yı beng-hârânı

Kıyâs-ı 'akl ile buldım kazıyye neydigin ammâ
Muvâfık düşmedi matlûbıma tertîb-i burhânı

Berîd-i hoş-nüvîd-i 'âlem-i ilhâmdan sordum
Nedür bu vaz'-ı nâ-ma'huduñ âyâ sırr-ı pinhânı

Didi bu sa'at-i ferruh-dem ü ferhunde-ahterde
Müşerref kıldı sadr-ı tahtgâh-ı 'adl u ihsânı

Şeh-i âgâh-ı dil sultân-ı 'âdildâver-i mukbil
Hıdiv-i bî-mu'âdil hânedân pîrâ-yı 'Osmânî

Girânter hâsıl-ı kân-ı asâlet-mâye-i devlet
Yegâne gevher-i nâ-yâb-ı sulb-i Mustafa Hanı

Şehinşâh-ı güzîn Sultân Selîm-i bâhirü't-temkîn
Ki fark-ı bahtıdur şâyân-ı dihîm-i cihân-bânî

Cülûs-ı meymenet-me'nûsı itdi 'âlemi mesrûr
Kudûm-ı kasr-ı Yûsuf kıldı künc-i beyt-i ahzânı

Zemîn-gîr oldı gül-bang-ı mübârek bâd-ı eflâkuñ
Degül 'aks-i sadâ-yı kerre nây u kûs-ı hâkânî

Sikender ol şeh-i dâra gulâmuñ görse dâratın
Kalur âyîne-âsâ püşt-ber-dîvâr-ı hayrânî

Yedek çekmezdi Pervîz eylese Şebdîzini ihdâ
Degül şâhân-ı milk-i fürs-i pîşinde at oglanı

Kef-i ihsânına teşbihi tab'uñ zınnetindendür
Ne mümkin öyle gevher-pâş olmak ebr-i nîsânı

Kırân-ı sikkesiyle oldı beyne'n-nâs zer-i mahbûb
Beyân-ı hutbesiyle buldı minber rif'at-i şânı

Cihânda mislini vardur diyen var ise ahvâldür
Bakılsa çeşm-i insâf ile zîrâ yokdur akrânı

Miyân-ı hassagân-ı enderunda eylesün seyrin
Var ise görmemiş haversitânı mülk-i mahânî

O sâlisdür ki mihr-i 'âlem-ârâdur aña râbi'
O müfreddür ki nâ-mesmu'dur ol sîgaya sânî

O hâkân-ı hüner-perver ki gül-kand-ı 'inâyâtı
Birer tûtî-i gûyâ itdi tab'-ı nükte-sencânı

Husûsâ çend sâle ibtilâ-yı 'illet-i abdan
Hayâtından idüp me'yûs bu ber-geşte sâmânı

Tabî'at sahtî-i müşt-i dürüşt-i gussadan mecrûh
Şetâret leng-i ta'rîzâtdan âzürde pîşânı

Şu'ûr efsürde hiss pejmürde ruh efşürde ten mürde
Kuvâ muhtel iken el-cümle cismânî vü rûhânî

İşitdük de o şâhuñ müjde-i teşrîf-i nâ-gâhın
Hulûl itdi hemân-dem kâlıb-ı fersûdeye cânı

Egerçi peççe-i bülbül gibi elfâzı işkeste
Dahı bir hoşça veznin bulmamışdur tarz-ı elhânı

Velî şâyeste-i sem’-ı kabûl-i pâdişâh olsa
Olur ebkem yanında bâg-ı nazmuñ ‘andelibânı

Degülsin vaz’a kâdir sende yok cem’ıyyet-i hâtır
Bilürsin bi’z-zarûre nazma mâni’dür perîşânı

Kef-i ihlâs ile Kânî du’â gevherlerin nesr it
Bulınmaz lücce-i bahr-ı senânuñ hadd ü pâyânı

Olup her maslahatda müsteşâr-ı mülhim-i gaybı
Tarafdâr-ı ola her kârda tevfîk-i Rabbânî

Kırâna düşmen-i rûbah-tıynet bulmaga fursat
Ola çeşm-i hiz bir gâbe-i nusret nigehbânı

Mutî’-i emr ü fermânı olup ma’mûre-i ‘âlem
Mübârek eyleye Allah taht u tâc u dîvânı

Niçe şehzâdegân-ı sa’d-ahter mâh-peykerle
Karîben eyleye mesrûr o sultân-ı zî-şânı

Bu târîh-i mücevherle olundukca cihân tebşîr
Selîm-i sâlis oldı kâ’id-i cây-ı Süleymânî (1203) (Eliaçık, 1992)

78. Vâsık İlâhizâde Mehmed Emin

Târîh

Ekber-i pâdişehân a’zam-ı Al-i Osmân
Hüsrev-i mülk-i cihân Cem-haşem ü Dârâ-câh

Hanedân-ı ‘azamet Hazret-i Sultân Mahmûd
Ki odur taht-ı esâs-ı haşeme şâhenşâh

Âsmân-mertebe ol şâh-ı felek-kevkebeniñ
Cebhe-fersâ-yı der-i devletidir mihr ile mâh

‘Ahd-i ‘adlinde cihân oldu ser-â-ser ma’mûr
Devr-i lutfunda refâhatde cemî’-i efvâh

Muhterik olmak ile işbu aga kapusı
Nâr-ı ihrâk ile ânîde be-takdîr-i ilâh

Yeñiden oldu binâ olmaga fermân şâdır
Eski vâdîsini sebk eyledi mâşâa’llâh

‘Abkarî nakşına tercih olunur resm-i nevi
Katı pâkîze binâ oldu hele eyle nigâh

Eyleye Hazret-i Hak pâdişeh-i devrânıñ
Sâye-i ma'delet ü lûtfunu dünyâya penâh

Tura turdukça cihân saltanat u şevket ile
Taht-ı 'âlîde nigehbân ola dâ'im Allah

Vâsıkâ dedi nişân ile cemâ'at târîh
Bâb-ı erkân u edeb oldu bu eşref-dergâh
[Sene 1164] (Atik Gürbüz, 2011)

19. YÜZYIL CÜLÛSİYELERİ

1. Abdî-i Karahisârî

Bulamazım n'eyleyim sarfa sezâ bu serveti
Bir mahall-i dil-pesend ü ber-kerîm-i nîk-nâm

Geldi hâtîf dedi ey gaflet-nümâ-yı rûzigâr
Masraf-ı mazmûn Han 'Abdülhamîd Cem gulâm

Öyle şâh-ı 'âlemârâ kim verende merhamet
Her gelen bay u gedâya etmede sad-ihtirâm

Öyle şâhen-şâh-ı 'âdil kim zamân-ı devleti
Vâyedâr-ı emn ü âsâyiş olup buldu nizâm

Âtıfet sâkî-i sâgardâr-ı bezm-i şevketi
Bârgâhı devresinde bîş-i şefkat der-hıyâm

Hüsn-i tedbîri vekîl-i mutlak hikmet-şinâs
Emr ü fermânı vezîr-i halka-zîb-i intizâm

Bir elinde seyf-i sârım bir elinde hâmesi
Bu keser 'ırk-ı 'adûyu o eder bast-ı merâm

Bu olur dehşet-nümâ-yı ser-keşân-ı saltanat
O eder neşir o emir ile ıslâh-ı enâm

O eder efnâ-yı düşmen ile zabt-ı memleket
O da ihbâr-ı fütûhât ile olur şâd-kâm

Âl-i 'Osmân'a müyesserdir fütûhât u zafer
Sâyesinde ederiz düşmenden ahz-i intikâm

Behremend-i intikâmet olmayanlar ögmesin
Etdiler bu milleti medyûn-ı ahz-i intikâm

Şehriyâr-ı ‘ulemâ hünkâr-ı ‘âlî-şevket
Hak ede dâ’im seni memnûn-ı ahz-i intikâm

‘Ahde var medhiñ olmazsam eger tâbe-ebed
Gördügüm ihsânıñı Hak eylesin baña harâm

Asdıkâ-yı şâ‘irân merkezde ben de taşrada
İftihâr-ı neşr-i evsâfıñla etdik igtinâm

‘Add edenler gerçi çokdur nazm-ı şi‘ri bî-lüzûm
Şâ‘iriñ şi‘ri degil mi bâ‘is-i ibkâ-yı nâm

Eyledikce zîver-i medhiñle tezyîn-i lisân
Gösterir sad-hicre sahn-ı sîneme şevk u garâm

Çekse mervârîd-i vasfıñ silk-i ta‘dâd-ı kalem
Mümkün olur mu ki bulsun aña encâm u hıtâm

Saltanat ebâ vü ecdâdıñla buldu imtiyâz
Soñra etdi ‘asr-ı tâsi‘de hilâfet-i inzimâm

Hem emîrü’l-mü’minîn hem zü’l-cenâhîn oldular
Zât-ı ‘âlî-kadriñâsâ cümle eslâf-ı ‘ızâm

Böyle bir şâh ibn-i şâhâne sezâ medhe ‘aceb
Kimde kudret var ki olsun levha-zîb-i imtihân

Dedi bu târîhi gâyib oldu hâtif ‘Abdiyâ
Pâdişâh-ı sâlik olsun sa‘d u ‘ömrüñ ber-devâm (Sağlam, 2011)

2. Abdî-i Karahisârî

Hazret-i ‘Abdülazîz Han-ı ‘adâlet destgâh
Geçdi taht-ı devlete oldu cihâna pâdişâh

N’ola olsa sâye-i ‘adlinde ‘âlem pür-safâ
Rû-nümâ zâtında hükm-i ma‘ni-i zıllu’llâh

Gülşen-i âmâline akdı zülâl-i saltanat
Bâg-ı ‘âlem ba‘de-mâ olur mu muhtâc-ı miyâh

Reşha-rîz olsa sehâb-ı lutf u ihsânı eger
Seng-i hârâdan zuhûr eyler o dem nânda giyâh

Çok degil ibrîz-i hâlis belki la‘l-i nâb olur
İttihâd-ı ef’ide bu mebhase olur güvâh

Mebde’-i ‘İmrân-ı ‘âlemdir zamân-ı devleti
Bunda aslâ olmayız dûçâr-ı kayd-ı iştibâh

Tâ zamân-ı merge dek olsun ‘adû pejmürde-hâl
Yanına oldugu kalsın sâdece rûy-ı siyâh

Kilk-i ‘Abdî tâm-ı târîh-i cülûs söyledi
Kutb-ı ‘âlem oldu Han ‘Abdülazîz dîn-i penâh (Sağlam, 2011

3. Ahmed Bâdî

Târîh-i Cülûs-ı Pâdişâh-ı ‘Alem-penâh

Târîh-i tâmın Râcihâ yazdum meh-i zî-l-hiccede
‘Abdül’azîz olunca üzengi ‘adâletde mukîm (1277) (Okmak, 2008).

4. Ahmed Bâdî

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Murâd Han-ı Hâmis

Revnak efzâ-yı serîr ‘adl ü dâd Sultân Murâd
Ya’ni Zıllu’llâh-ı fi’l-’âlem şeh ibn-i şâhi gör (Okmak, 2008).

Tâbi’în vezîr destânı olurlar ba’d-ezîn
Sâyesinde ber-murâd ol şâh-ı ‘âlî-câhı gör

Dest açub ‘arşa devâm-ı devletçün tâbi’în
Heb du’â-yı hayr ile toldı icâbet-gâhı gör

İki mısra’la cülûsı meymenet me’nûsa tâm
İki târîh ‘arz ider Bâdî-i hayır-hâhı gör

Mülkünüñ Allah idüp i’mâr u tecdîdin murâd (1293)
Pâdişâh Sultân Murâdı kıldı lûtfullâhı gör (1293) (Okmak, 2008).

5. Ahmed Bâdî

Târîh-i Cülûs ‘Abdülhamîd Han-ı Sânî

Cülûs-ı meymenet-i me’nûsa târîh ‘arz ider Bâdî
İmâmü’l-mümînin ‘Abdülhamîd Han oldı bâ tâli’ (Okmak, 2008).

6. Ahmed Bâdî

Târîh-i Diger

Taht-ı ‘âlî-baht ‘Osmâniyâne
Eyleyince cülûs ‘Abdülhamîd Han

Bâdîyâ cem’ olup didi fuzelâ
Târîhin min- fazlü’l-melikü’l-mennân (1293) (Okmak, 2008)

7. Ahmed Bâdî

Târîh-i Diger

Bâdî göñülden geldi bir târîh-i tebşîr-i cülûs
Hamd aña Han-ı ‘Abdülhamîd oldı imâmü’l-müslimîn (1293) (Okmak, 2008).

8. Ahmed Bâdî

Târîh-i Diger

Düşürdi Bâdî bir târîh-i cülûs
Emîrü’l-mü’minûn ‘Abdülhamîd Han (1293) (Okmak, 2008).

9. Ahmed Bâdî

Târîh-i Diger

Cülûsa geldi bir müjdeyle târîh
Şeh-i ‘âlîcenâb ‘Abdülhamîd Han (1293) (Okmak, 2008).

10. Ahmed Bâdî

Târîh-i Diger

Virdi revnak taht-ı ‘Osmâniye Han ‘Abdülhamîd
Telgrâfdan çıkdı hattâ tâm târîh-i cülûs (Okmak, 2008).

11. Benderli Cesârî

Mîm-i sânîyle cülûs-ı taht idüp Mahmûd hisâl
Yümn [ü] ikbâl sa’âdet burc ‘arz itdi cemâl

Gün gibi ‘adl anuñ bu ‘âleme kıldı zuhûr
Sâl-i menhûsâtdan gitdi zevâl irdi kemâl

İbtizâl-i millet-i huyûla yog olmakdadur
Oldı ahkâm-ı nüfûs ile ‘adûlar pây-mâl

Şemse bak devr-i felekde başka hâlet bagladı
Yek-cihet hep yek-dil oldı ehl-i kâl ehl-i hâl

Mazhar-ı tevfîk-i Hakk oldugına yok iştibâh
Emre münkâd itâ’at gösterür heft kırâl

Öyle bir sâhib-kırândur ol şehen-şâh-ı cihân
Bende-i fermân beridür nice Rüstem ibn-i Zâl

Eylesün düşmâna mansûr muzaffer Hakk anı
İdelüm hayır-du'â aña dâ'im mâh u sâl

Gördügin terkib cefre bakmaga hâcet degül
Himmetin müstahsen eylermiş kamu sâhib-makâl

Ey Cesârî 'ârif-i bi'llâh olanla var yüri
Añlamak ister iseñ ger dilde maksûd mâ'il (Orhan, 2012)

12. Benderli Cesârî

Yine gösterdi füyûzât eserin ol ma'bûd
Yine bahş oldı dil-i ihsân kerîmâne [vü] cûd

Şa'şa'a virdi cihâna o sa'âdet nûrı
Pertevin eyledi îsâr o şerefdâr-ı nümûd

Açdı çün tâli'-i ferhunde seni işbu felek
Hâl-i 'âlem keder-i dehrden oldı âsûd

Neş'e-i tahsîl ile cümle cihân buldı sürûr
Tahtına eyleyicek şevket-i yeminle su'ûd

Cümle halk bende-i fermân olur ise sezâ
Kıldı ahkâm-ı nüfûsı ile isbât-ı vücûd

O şehenşâh-ı cihân emrine münkâd olub
İtdiler pâyına rû-mâl cebîn-i fersûd

Yazdılar vasfını Mahmûd hisâlin bir bir
Şu'arâ zümresi hep oldı kamu 'aşk-âlûd

Her biri nazm-ı hüner ma'rifet itdi icrâ
Oldı her ehl-i suhen şîrîn-edâdan ma'dûd

Hakkına hayr du'â itmede yok hiç kusûr
Çeşm-i düşmândan emîn itsün anı Hayy-i vedûd

Hoş nizâm buldı anuñ devlet ile saltanatı
Oldı 'âlem aña her vech ile şâhid meşhûd

Tahtın ol pâdişahüñ ide mübârek Mevlâ
Câygâhına sa'âdet ile itdükde vürûd

Ey Cesârî çıkub üçler okudı târîhiñ
'İzz ile itdi cülûs olsa Sultân Mahmûd
Sene 1223 (Orhan, 2012)

13. Diyarbakırlı Âlî Emirî

Kaside-i Sultân Murâd Hâmisi

Bugün oldı ‘ayân âsâr-ı lütfi hazret-i Mevlâ
Bugün oldı nümâyân çehrelerde nûr-i şevk-i efzâ

Bu şeb kandillerle bahr u ber öyle münevverdir
Sanır insân ‘urub itmiş degil şems-i cihân ârâ

Degil birbirine tercîh-i kâbil rûz ile leylî
Sâbah-ı a’lâdan leyâl-i rûzdan zîbâ

Degil encüm-i felekde eylemiş gûyâ şehr-i âyîn
Nücûm-ı âvîze-i ‘ibzâ zemîn âyîne-yi bâlâ

Ahalîde olan şevk ü safâ ta’rîfden ‘âlî
Gönüllerde olan zevk ü ferh tavsîfden vâlâ

Kimi şâdân kimi reksân kimi cûşân kimi pûyân
Nümâyân başka bir seyrân-ı müzeyyen kûh ile sahrâ

Sanûr Âdem ki yâ dünyâya çıkmış cennet-i firdevs
Yâhûd cennet kesilmiş ser-te-ser ma’mure-i dünyâ

Ahâlî birbirin tebrîk ider fahr u meserretle
Efâzil birbirin teşrîk ider tebrîke ser-tâ-pâ

Degildir seb’a-ı seyyâre gûyâ çerh-ı vâlâda
Yedi güzele bakar rû-yi zemîn çerh-i pâ-bercâ

Kızıl yaprak asılmış ol kadar çünkim sokaklarda
Sanur âdem ki âmed-i şehr-i gülşen eylemiş peydâ

Temâşâ sûretiyle kangi bir şehraha ‘azm itseñ
İder ta’tîr nefercan-ı bûy-i ‘anber sârâ

Sanur âdem felek ‘anber nisâr-i rûy-i arz olmus
Zemîn bir tabla-i hoş-bû zamân bir gülşen zîbâ

Budur ol ‘âlem âradım budur ol mevsim-i hürrem
Huzûr-ı gül-i ruhân lebrîz nezd-i râhdan tenhâ

Cihân başdanbaşa bir nev-bahâr-ı rû-hamiş oldı
Gider nâlân elem pinhân safâ zâhir ferh peydâ

Bugün oldı ‘atâ-yı hazret-i hallâk-ı a’zamla
Binâ-yı fitne-vîrân hânumân mefsedet yagmâ

Bugün reşk-âvar dehre oldı dâr-ül-mülk asitâna
Cülûs itdi bugün taht-ı cihân-pirâ bir Dârâ

Nasıl ‘îd itmesün dünyâ nasıl sûr itmesün ‘âlem
Çekildi nâmına bir şâh-ı zî-şânıñ bugün tafrâ

Şehin-şâh-ı cihân Sultân Murad hâmis-i zî-şân
Hılâfet tahtına oldı şehin-şâh-ı kerem-fermâ

Zülâl-i sohbet-i firdevsî isti’dâde bir kevser
Nihâl kâmet-i lâhût-i istimkâke bir tûbâ

Veliyy-i ‘ahd iken dünyâyı tutdı şöhret ü şânı
Ânuñ meftûn olan ‘irfânına ‘alâ ile ednâ

Ânuñ hakkında ‘âlî-i şi’ir iderdi şâ’irân inşâd
Ânuñ hakkında dürr-i nesr iderdi nâsirân imlâ

Odur bir âfitâb-ı gülistân-ı şevket-i devlet
Odur bir şeh-nihâl-ı âsmân-ı kudret-i uzmâ

Olur hakk-ı hümâyûnunda böyle medihân-ı medih
Olur vasf-ı kemâlâtında böyle şâ’irân-ı gûyâ

Cihânın şâh ü mâhı ‘âlemiñ sultân-ı âgâhı
Zamânıñ pâdişâh-ı a’zam-ı hakan-ı Cem-sîmâ

O şehin-şah ki havf-ı kahrı hısmından olur zâhir
Cünûn-i fitne-i ‘âlem sükûn-şûreş dünyâ

Hilâfet tahtgâhında mürüvvet sîma bir sultân
‘Adâlet kûh-i kâfında mehâbet pîşe bir ‘ankâ

Ganîdir tab’-i pâk-i cîfe-i ednâsı ‘âlemden
Der-i şâhânesinde bendedir iclâl ü istignâ

Huzûr-u dilistân-ı mültecâ-yı ma’ser-i ikbâl
Fezâ-yı âsitân-ı bûse-gâh-ı hasm bî-pervâ

Medâr-ı feyz-i ehliyet bekâ-yı feyz-i cem’iyet
Server-i sîne-i millet sirâc-ı ümmet-i beyzâ

Vahîd-i sâha-i himmet ferîd-i ‘âlem-i necdet
Kıvâm-ı meknet devlet-i ümîd hidmet-i ‘ulyâ

Hudâvendi kerem-fermâ şahin-şâh-ı kerem-güster
Mizâc-ı hussa-i dehre mesîhâ-yı şifâ-bahşâ

Kerîmâ şehriyârâ hüsrevâ şâhâ-felek kadrâ
Ey ol sultân ki ben itmem tasavvur zâtıña hemtâ

Zamânında cülûs-i bî-nezîriñ vâki' olmuşdur
Kudûmuñ tâzeden cân verdi mülk-ü millete zîrâ

Bu bir emr-i müsellemdir kusur yok pâdişâhlarda
Fakat i'fâl iderler bir takım eclâf-ı müstesnâ

Eger dünyâda herkes râzî olsa hakkına şâhım
Kalır mı kâzî-i şehre lüzûm rü'yet-i da'vâ

Ne alçak kimseler âh kim bir maksad ugrunda
İderler hîleler zâhir kılarlar fitneler peydâ

Bu hâl-i şevreşe bakdıkça öyle zan ider gönlüm
Cihân hayrân zamân velhân felek sâmit beşer şeydâ

Halâs itsün Cenâb-ı Kibriyâ bu mülk-i ma'sûmi
Bu ednâ kimselerden tâ ki fırsat bulmaya a'dâ

Vekayık-rîşe bir sultân-ı zî-şân-ı kerem versiñ
İdersiñ inşâ'llah tazeden bu kişveri ihyâ

Zuhûr ittikçe icrâât ü ıslâhât ü tevfîkât
Bu 'abd-ı müstemendiñ de ider tebrîkler icrâ

Yigirmi olmamış sinni henüz bu 'abd-ı memlûküñ
Fakat tanzîm-i eş'âr itmede yokdur baña hemtâ

Tamamen 'ömrümü sarf eyledim 'ilm ü kemâlâta
Hadîsi'l sin iken oldım anunçün böyle bî- hemtâ

Vilâyet halkı bil-cümle ider takrîr-i 'irfânım
Benim baş ile sultân-ı dârü'l-mülk-i istignâ

Evet sultân nazmım şehr-i âmed tahtgâhımdır
Mefuzândır baña şimdi rikâb-ı 'âlem-i mensa

Beni ser-mest-i 'irfân eylemişdir sagır tevfîk
Egerçi müddet-i 'ömrümde ben nûş itmedim sehbâ

Kelâmımdan olurlar zîyf-ı eyvân suhan meşbû'
Ziyâfetgâh-ı himmetde sözümdür beyzâ-i tura

Gelir biñlerle mazmûnlar olur fermânber hâkimim
İdersem cânib-i cem'iyet ma'nâya bir îmâ

Harîminde olur ihrâm bende inkiyâd-ı elfâz
Dilimdir ümmet-i mazmûn nazm-i ka'be-i ma'nâ

Kelâmım âyet-i Kübrâ-yı lâhût belâgatdır
Hayâlimdir fesâhat 'arşına Cibrîl-i bî-pervâ

Emîrî elverir artık du'ânıñ geldi hengâmı
Kaside vâsıl oldı intihâya elvirir etrâ

Hüdâ âmâline îsâl ide sultân-ı zî-şânı
Ola maksûd-ı makbûl huzûr-i hazret-i mevlâ

Du'â güherlerin 'arz eyledikce 'arş-i a'lâya
İcâbetle bula 'ind-i Hudâda kıymet-i 'ulyâ (Serin, 2007)

14. Diyarbakırlı Âlî Emirî

Der Sitâyiş Sultân 'Abdulhamîd Han

Cihân kesb eylemişdi bir zamândır hâl-i gam-fersâ
'Ayândı kişveriñ her cânibinde şuruş u gavga

Nukûş cevher âyîne-i âfâka bakdıkca
Olurdı dîdeye yek-pâre zâhir sûret-i şekvâ

Bütün mazmûn-ı derd u gamdı ra'd u bâdıñ âvâzı
Bütün ma'nâ-yı şevreşd-i hutût-i mevce-i deryâ

Sukûn o Cemşîd-i arz u âsumândan sanki ölmüşdi
Kamer peymâne-i mihnet zemîn kehvâre-i zehya

Sanurdım sâha-i dünyâyı bir mirât-ı mahşerdir
Bütün halk-ı cihân olmuşdu yekser vâle ü şeydâ

Tarîk-i rüşvete sapmışdı me'mûrân-i âsâyiş
İşrâ eylemezdi kimseden endîşe-i verdâ

Kemâl havf u dehşetinden nazargâhında mazlûmuñ
Leyâliñ her demi olmuşdı sanki bir şeb-i yeldâ

Sîmân âşinâ-yı zâbitân şehr-i âsâyiş
Sefîhân âmirân bî-hayâya mahrem ü hempa

Bakan yok diñleyen yok añlayan yok havf iden yokdı
Ne vehm-i mahşer-i ferdâ ne havf-ı hazret-i Mevlâ

Zebûn-ı renceş-i mihnet re'âya-yı 'adâlet-hâh
Mehâ-yı tecâvüz her taraf a'da-yı bî-pervâ

Bakardım hâl-i dünyâya olurdım ye’se müstagrik
Nedir dirdim İlâhî bundaki hikmet nasıl yağma

Zamâne âhir oldı çıkmalı yâ hazret-i Mehdî
Cihân pek fâcir oldı gelmeli yâ hazret-i ‘İsâ

Seniñdir kudret u kuvvet seniñdir safvet ü heybet
Âcı bu millet ü mülke amân yâ hazret-i Mevlâ

Bi-hamdüli’llah Cenâb-ı Kibriyâ lütf u ‘inâyetle
‘İnâyet eyledi bir pâdişâh-ı ma’delet pîrâ

Nasıl bir pâdişeh-i şâhin-şeh-i iklîm-i ehliyet
Nasıl bir pâdişeh-i şâhin-şeh-i orenk isti’lâ

‘Adâlet rehberi şeh-râh-ı isti’dâd ‘irfânı
Mürüvvet cevher vicdân sultânısın ser-ta-pa

O şâhıñ hüsn-i icrâât ü tedbîr salikinden
‘Adâlet oldı nûr efzâ şekâvet oldı nâ-peydâ

İlahî dâ’im ol sultâna kıl ihsân-ı tevfîkat
İlahî eyle bundan böyle de ahkâmını icrâ

Şahin-şâh-ı mü’eyyed hazret-i ‘Abdülhamîd Hanı
İde cümle umûrunda muvaffak hazret-i Mevlâ

O şahin-şeh ki olmus halka-i bâb-ı hümâyûni
Kerde-dâd hahân-ı cihâna ‘urve-i vuska

O şahin-şâh-ı a’zam ol cihânbân-ı mu’azzam kim
‘Uluvvi fıtrat-ı pâkında olmuş ihtimâ’ ârâ

Vakâr u heybet ‘azm u sebât ü himmet ü temkîn
Kemâl u ‘ifvet ‘adl u salâh u tâ’at u takvâ

Bugün eylesün hûrşîd-i ‘âlemtâb ta’zîme
Debir asmân-ı saltanat ilkâsını imlâ

Meh-i burc-i ‘adâlet âfitâb-ı ‘âlem himmet
Furûg-ı çeşm-i şevket Şem’-i cem’-i bezm-i gumfersâ

Yegâne gevher-i ‘âlemhâ-yı ma’den-i kudret
Güzîde-i şeb-çerâgı iftihâr-ı millet-i beyzâ

Gedâ-perver vefâ-yâver kerem-küster bülend-ehtar
Mülk haslet felek rif’at kavî himmet kamer-sîmâ

Kerem-sâlâr-ı ümmet kehf-i millet memba’-i hikmet
Sitem-fersâ-yı ‘âlem bedr-i a’zam mefhar-ı âbâd

Olur ‘azm u sebâtından haddâd segâh-ı ‘âlemde
Kıyâm-ı ems ü âsâyiş ku’ûd-i fitne-i ber-pâ

‘Uluv himmeti ol rütbe kim mazlûmu şâd eyler
Henüz irmezdün evvel güsüne âvâze-i şekvâ

Bulur müsted’ayân ceyb-i is’âfında âmâde
Zuhûr itmezden evvel semt-i müsted’idin istid’â

Harîm-i ravza-i ‘irfân-ı cennetdir tasavvurda
Mu’alla fikridir gûyâ ki ânda ravza-i tûbâ

Olur ol ma’nevi kâmet-i çecerden dâ’imâ hâsıl
‘Adâlet merhamet şefkat misâli meyve-i ragnâ

Nümâyândır furûg-ı dâniş efrûz cebininde
Ziyâ-yı feyz-i i’ma pertev-i ehliyet fezâ

‘Ayândır gülnihâl hilye-i zât-ı ‘afîfinde
Gül-i hoş nükhet gülzâr-ı takvâ-yı Ebu’l Derdâ

Cemâl-i pâkı bir âyîne-i feyz-i ilâhîdir
Kim ânda cilve-i pîrâdır ser-â-ser haslet ‘ülyâ

‘Atâ mudgam rızâ muzmar zekâ tâbân nehâ pinhân
Vefâ zâhir safâ bâhir ziyâ rûşen sehâ peydâ

Hayâl-i sûret esrâr-ı gaybu’l-gaybe âyîne
Zamîr-i berk nûr’il nûr nahl-ı vâdi-i ma’nâ

Kerem-bahş kerem-kâr kerem-sâz u kerem-perver
Kerem-hayr u kerem-rîz ü kerem-bîr ü kerem-fermâ

Şehin-şâh-ı felek kadrâ cihândâr semâ câhâ
Ey ol sultân ki misliñ görmemişdir dîde-i dünyâ

Sen ol ‘âl-i himem hâkân-ı a’zamsın ki sayeñde
İder bir ‘abd nâçiziñ tokuz eflâka istingâ

Beşersiñ lîk ‘âlîdir beşerden fi’l-i memdûhuñ
Bulunmaz sende zulm u nehvet u a’râz nâ-bercâ

Furûg-i zühdüñ olsa hâdi-i şehrâh-ı tâ’âti
Reh-i ‘isyâna ‘azm itmezdi Bel’âm ibn Ba’urâ

Sebât-ı ‘ismet-i tab’ıñ ile olsaydı hem fıtrat
Zülâle münkalib olmazdı âhar reh bir sa’â

Necm-i enîse terkib-i beşerde ‘adl ile hikmet
Yine mümkin degildir saña bir mânend ola peydâ

Sadâkat pîs-i iclâliñde bir ‘abd-i kemer beste
Sehâvet dest-i ikbâl-i humâyunuñda bir elmâ

Makâm-ı himmetiñ ‘âlîdir âfâk-ı tasavvurdan
Temâşâya yetişmez medd-i nûr dide-i hilyâ

Çemenzâr –ı latîf ‘adl u dâdın in’ikâsından
Zümrüd rengini kesb eylemişdir kubbe-i mînâ

Ahâli râhatıçün terk-i râhatdır saña râhat
Sen ol ‘adl-ı mücessemsin ki yokdur zâtıña hemtâ

Vücûd-i mürde-veş hâli idi rûh-i ‘adâletden
Mesîhâ sen ki itdiñ tâzeden kişverleri ihyâ

Kerem bahşâyiş-i dest-i zer efsânıñ ile vâle
Hırad nazâre-i ahkâm-ı tedbîriñ ile şeydâ

Sirâyet eylese bir sâye-i nâçîze tedbîriñ
Olurdı sırr-ı râh-ı âfitâb-ı âsımâ peymâ

Kelâmım sâye-i lütfuñda eslâfa müreccehdir
Nisâr-ı vasfıñ itdim dürr-i pâk ma’na-yı uhrâ

‘Aceb mi tab’ım itse feres zîr-i pây-ı evzâfıñ
Çıkardım kârkâh-ı dilde böyle mu’teber kala

Bugün tabımıñ cûş u hurûşı himmetiñdendir
Ki te’sîr-i kamerden bahre cezr u med olur peydâ

Nola tebrîk idersem bahtiyâr tab’ıma dâim
Ki oldı vasf-ı iclâliñde bugüne sühan-perâ

Ne haddimdir ki hâm eylesün hak üzre evsâfıñ
Ne mümkün eylemek deryâyı bir mîzândan icrâ

Nasıl olmaz du’â-yı şevketiñ ârâyiş-i nutkum
Nasıl itmem senâ-yı hazretiñ biñ şevk ile îfâ

Mu’âdiliñ Selim-i evvela Sultân Süleymân
Nasıl şâd olmayım yâ ey veliy-i ni’met-i ‘uzmâ

Bi-hakk-ı Ahmed-i Mürsel Emîrî ‘abd-ı memlûküñ
Feminden infikâk itmez du’â-yı lâ-mekân peymâ

Hulûs-i kalb ile da’vât-ı ikbâl-ı hümâyûnuñ
Bu mevki’de sezâdır eylesem tekrâr ile îfâ

Ola her işde yâver zâtına tevfîk-i rabbâni
İtâ’at eyle fermânıña dünyâ u mâ-fî-hâ

O bir düşman ki emriñden sermu inhirâf eyler
Serin-i galizînde hâk eylesün şemşîr-i hûn pâlâ

Ziyâ-yı ‘adl u dâdıñ tâs-ı çerh-i pür-tınîn itsün
Olub şân u şekûh şevketle günden güne i’lâ

Ruh-i ferhunde fâlañ iki dünyâda sa’îd olsun
Sefî’iñ hazret-i Peygamber olsun rûz-i vâveylâ

Kabul eyle du’amı yâ mucibe’s-sâ’ilîn âmîn
Bihakk-ı levh-ı a’zam arş u kürsi-yi Hazret-i Taha (Serin, 2007)

15. Diyarbakırlı Âlî Emirî

Şehriyâr-ı Zamân Sultân Muhammed Vahîdeddîn Han (……..) Cülûsi Hakkında

Tazeden bir girdiş oldı yeryüzünde rû-nüma
İnkılâbât-ı cihânıñ hâli itdi iktizâ

Eyledi ‘azm-i bekâ Sultân Reşâd Muhterem
Mesken itsün cennet-i a’lâ-yı lütf-i Kibriyâ

Hazret-i Sultân Vahîdeddîn Muhammed Han ile
Oldı taht-ı saltanat revnak avn-ı ittilâ

Hak Te’âli eylesün hemi mübârek dem-be-dem
Rabbi a’lâ eylesün mes’ûd vera mecîd dâ’imâ

Hak muvaffak eylesün lakin zamân pek tenkdir
Nakd-i beyt’ül-mâl mefkûd ortada katk u gılâ

Bir tarafdan ihtilâf mesveret emr-i ‘azîm
Bir taraf taht-ı ricâl memleket müşkül belâ

Bir tarafdan Rumili ma’rûzdur fetretlere
Bir tarafdan Âsyâ olmuş makarr-ı ibtilâ

Bir tarafdan ba’zı bed-hahân râhat turmayub
Nesr iderler Avrupaya dürlü dürlü iftirâ

Bir tarafdan an-be-an peydâ olan müdhiş harîk
Böyle bir şehr-i şehîdi eyledi mahv u hebâ

Ehl-i İstanbuluñ eñ müşkil zamânıdır bugün
Millet ü mülke mu'în olsun cenâb-ı Kibriyâ

Mülk-i İslamıñ giriftâr oldıgı âfetleriñ
Biñde bir mümkin degil ta'dârını itmek edâ

Yalñız ehl-i Sitanbul mu esîr-i müşkilât
'Âlem-i İslamı yekser itmiş istîlâ belâ

Derdler çok ortada nâbûddür hâzik-i hakîm
Hastalar çok ortada mef'ûddur amma devâ

Nerdedir fikr-i cihetmend ile bir müstakîm
Nerdedir tedbîr-i 'âcil nerde âsâr-ı şifâ

Himmet istid'â iderdim bulmuş olsam bir veli
Vird iderdim rûz u şeb bilsem mü'essîr bir du'â

İşte böyle bir zamân-ı bî-emânda hâsılı
Eyledi tahta cülûsi ol şehriyâr-ı müctebâ

Olmamış dört oglı hiçbir pâdişâhıñ şehriyâr
Hazret-i Sultân Mecîde oldı lütf-i Kibriyâ

Ola Sultân Murad Han saniyen Sultân Hamîd
Sâlisen Sultân Reşâd Han tevâ'zu ihtivâ

Râbi'an Sultân Vahîdeddîn Muhammed Han pâk
Virdi taht-ı şevket-i 'Osmânıyâna incilâ

İşte dördünci birâderdir bugün Sultân melik
Bir tarafdan da devâm eyler idi ammâ gazâ

Çâresiz gavga-yı buhrân pervere virdi hitâm
Çâre-i sulh u salâh-ı mülke itdi ibtidâ

Şehriyâr-ı muhterem şâhin-şeh-i ferâh-ı 'ilm
Pâdişâh-ı muhteşem Sultânı re'fet ihtivâ

Bu mukarrerdir ki agâz-ı hayâtından beri
Bir büyük vicdâna mâlikdir şeh-i müşkül-küşâ

Böyle eyler vasfını ol şehriyâr-ı eşheriñ
Hutbe-i pirâ-yı belâgat şâ'irân hoş edâ

Şu’le-i mihrâb-ı himmet hâdim-i din-i mubîn
Cevher-i tâc-ı ‘adâlet gevher-i kenz-i zekâ

Fahr-i millet bedr-i ümmet âfitâb-ı saltanat
Rûh-i devlet cism-i şevket pîşevâ-yı ezkiyâ

‘Âlem-i ulviniñ Cemşîd-i hûrşîd-i efseri
Sâha-i ehline hakan haydar-ı ittikâ

Hâk-i pay-i rüşenâ bahs-ı ‘uyûn-i iftihâr
İttikâsı rüşenâ bahs-ı kulûb-ı etkiyâ

Kasrınıñ pîrâyesi enva’-i âyât-ı celîl
Sâye-i şâhânesi himmetres-i bay u gedâ

Nutk-ı ‘ulûv-i cevheri mazmûn-ı âyât u hadîs
Fikr-i ferah-ı ehteri âyîne-i ‘âlem-nüma

Şehriyârâ pâdişâhâ kâmkârâ hüsrevâ
Ey zamîr-i enveri mestûr-i lütf-i Kibriyâ

Gerçi oldıñ pek muhim bir demde Sultân-ı enâm
Cümleniñ ma’lumu ta’rîfe ne hâcet mâcerâ

Her ise sabr u metânetdir medâr-ı inkişâf
Sa’y idüb sabr itmeli imdâd ider ‘avn-i Hudâ

Sa’y u himmetle olur dünyâda mahv-ı müşkilât
Sa’y u himmetdür viren mirât-ı ye’se incilâ

İnşâ’llah ref’ olur ehakk-ı siyâsetden sehâb
İnşâ’llah zâhir u tâbân olur bedr-i dücâ

İnşâ’llah terk ider tugyânı bahr-ı ihtilâl
İnşâ’llah mevc-i dehşetnâk-i mahv eyler Hudâ

Sendedir takvâ vü gayret sendedir hüsn-i hulûs
Sende var nûr-i hamiyet sende var havf u recâ

Hem veli’ahd iken hem pâdisâh-ı ‘asr iken
Oldı müsta’id huzûruñla bu ‘abd-i bî- riyâ

İtmedi bir pâdişeh bu ‘abde böyle iltifât
Hak zâhir olsun saña ey şâh-ı iklîm-i vefâ

Âh şunlar ki bütün âmâli cerr-i menfa’at
Âh şunlar ki bütün âlûde-i riyb u riyâ

Âh şunlar ki hezârân yüz taşırlar her biri
Hem tutarlar her yüze biñ güne mir'ât sekâ

Her biri zâhirde hoş sohbet müeddeb pür-vakâr
Her biri ammâ hakîkat 'âleminde bî-hayâ

Fikr u zikri hâcetinden fazla terfiye 'ayâl
Zikr ü fikr-i nâbecâ taltîf-i sahr u akrabâ

Akrabâsı olmayan biñ ehl-i istihkafdan
Mültezemdir akrabâsından bir echel mutlaka

Sözlerin itmişdir sahâbet her zerresi
Gözlerin pûsîde kılmış perde-i cehl-i du'â

Bilmiyor insân bu hâliñ gayesi nereye varır
Bilmemek kâbil mi bilmem hep bilür bay u gedâ

Şekle baksañ muntazam insân dimek lâzım gelir
Meslege baksañ cihânda yok daha bundan fenâ

Lafa baksañ muhterem ehl-i hamiyet zû-fünûn
Hâle baksañ kahraman-ı haşyet-i rûz-i cezâ

Zâhire baksañ fakîh ü sâlik-i savm u salât
Düşmen-i serr ü fesâhat mahmar zenb u zinâ

Böyle olsaydı hakîkatde eger meslekleri
Cennet olmuşdı cihân şimdi beşerdi evliyâ

Fi'il nerde hâl nerde nerde meslek âh âh
Âh ey esnâf-ı cellâdân-ı huyrîz-i kazâ

İşte bundandır ki pek müşkildâr-ı salâh-ı cihân
İşte bundardır ki fark olmaz sefîh u etkiyâ

İşte bundandır kalır hayretde erbâb-ı 'ukûl
İşte bundandır şaşar bilmez ne yapsun muktedâ

Hâl böyleyken yine ey şehriyâr-ı muhterem
Sende var hüsn-i fazîlet sende var fi'l-i zekâ

Birbirinden süphesiz tefrîk idersiñ bunları
Çünki yok ta'rîfe hâcet ey şeh-i müşkil-küşâ

Böyle bir şâh-ı ferâset ihtivâ 'asrındayız
İnşâllah hayrolur ahvâl-i millet câ-be-câ

Elvirür artık Emîrî böyle etnâb u sadâ'
Hazret-i Mevlâya yalvar geldi hengâm-ı du'â

Nicekim bâkî turur bu çârgâh-ı nîlgûn
Birbirini ta'kîb ider tâ nice kim subh u mesâ

Taht-ı iclâlinde olsun paydâr ol pâdişâh
Görmesün vicdân-ı pâki zerrece renc ü 'inâ

Mülkünü ihyâya hak itsün muvaffak zâtını
Kalmasun derd ü elem asâyiş olsun rû-nüma (Serin, 2007)

16. Diyârbekrî Hâmî Ahmed

Kasîde vü Târih Berây-ı Cülûs-ı Hümâyûn der Medh-i Sultan Mahmûd-ı Evvel

Nâsıb-ı râyât-ı dîn hâkân-ı mülk-i hâfıkeyn
Beyza-ı İslâmı hâfıkeyn-i pâdşâh-bâz

Pâdşâh-ı bahr u ber fermân-revâ-yı huşk u ter
Hüsrev-i Dârâ kemîn derbânına eyler niyâz

Şâh-ı Mahmûdü'l-fi'âl hâkân-ı memdûhu'l-hısâl
Gaznevî hem-nâmı olmagla ider hûrâne nâz

Cenb-i iclâlinde eşher çün şeh-i şatrancdur
Buña şeh dimek hakîkat gayra isnâd-ı mecâz

Pâsdâr-ı dâr-ı hicret hâdim-i beytü'l-'atîk
Berk-i lutfından nevâ-sâz olmada ehl-i hicâz

Olmasa der-pey du'â-yı imtidâd-ı devleti
Der-i hod pîrâye-i hüsni kabûl olmaz namâz

Taht-ı 'âlî baht-ı 'Osmânî olınca mesnedi
Bîm-i tîgından ten-i a'dâya düşdi ihtizâz

'Âtıfet-gâha olınca vâhibü'l-âmâlden
Dûşuña dır'-ı hilâfet hil'at-ı behcet tırâz

Kalb-i pür-nûruñ mı mülhemdür veyâhud dûşuña
'Âlem-i feyyâzdan ilkâ olınmışdı bu râz

Sebze-i bîgâneden pâk ile bâg-ı devleti
Evvelâ ehl-i fesâduñ pencini tîguñla kaz

Sâniyâ vir mührü bir destûr-ı rûşen re'ye kim
Eyleye mir'at-ı zihn-i nîki bedden imtiyâz

Hak nümâyân oldı çün mihr-i dil-ârâ sen dahı
‘Azmine re’y-i hümâyununda gösterdüñ cevâz

Hışmla erbâb-ı bâgunuñ cevfi mâl-â-mâl iken
Şîşe-i mey gibi çalduñ taşa itdüñ sık bogaz

Soñra virdüñ mihride bir âsaf-ı zîşân kim
Ceng u sulh u ‘adl u tedbîr ü keremde yeke-tâz

Bu ‘aliyyü’l-vakt İbrâhîm Pâşâ-yı dilîr
Hüsn-i tedbîr eylese kebke olur hem lâne-bâz

Pîr-i rûşen-dil kerîmü’n-nefs sâhib-tecrübe
‘Arsa-i ‘âlemde görmiş çok nişîb ü çok firâz

Lu’b u lehvüñ kadri yok devrinde râ’icdür salâh
Rahleye oldı mübeddel Zühre zânûsında nâz

Nâ-bürîde safhaveş etrâfı nâ-hemvâr idi
Oldı haşv-ı devlete çün harf-i lâ-tedbîr-i kâz

Hem tamâ’dan pâk hem bir lutfı çok devletlidür
İki haysiyyetle olmışdı ‘adû-yı lafz az

Geldi ber-âgâh-ı sadra renk geçmez devlete
Lâlesin kat kat girihlerde nihân itsün piyâz

Olsa mazhar lutfına dey mâh-ı perverdin olur
Mevsim-i teşrîn ider ger hışmına ugrasa yaz

Ebr-i ‘âlem gibidür hem berki hem bârânı var
Lutf ile mazlum-perver kahr ile düşmen-güdâz

Olsa çevgân âsumân-âsâ döner kûy-ı zemîn
Eylese tedbîr olur tîr-i kemân berceste-bâz

Devr-i ‘adlinde hayâl-i zi’be gelmez gûsfend
Belki eyler sadme-i agnâmdan gürg ihtirâz

Re’y ile tedbîr ile tîg-ı ‘adû tedmîr olur
Memleket-perdâzdur zâlim-şiken ‘âciz-nevâz

Tîg ile kesdi ayagın meclis-i İslâmdan
Bosna’ya pây-ı gurûrı Nemçe itmişken dırâz

Dûr-bâş-ı kahr ile takdı dişin bogâzına
Diş bilerken kişver-i İslâm’a Çâsâr-ı güdâz

Seyl-i lutfı gevher-i eşküm gibi her dem sebîl
Bâb-ı cûdı çeşm-i hayrânum gibi hem-vâre bâz

Âsafâ târih-i mihrüñ oldı sâhib-hâtemâ
Başka bir mısra'la der târîhi itdüm şimdi yaz

Mihr-i şeh Mahmûd râ der-dest-i tu herkes ki dîd
Güft-i Mahmûd râ ayâzeş râ felek-âverd-bâz

Fikr-i ihyâ-yı sünendür maksad-ı a'lâ-yı dîn
Devr-i 'adlinde livâ-i dîn-i devlet ser-firâz

Hem senüñ hem şehr-i yâr-ı 'âkıbet Mahmûd'unuñ
Fer ü iclâlin füzûn itsün Hudâ-yı kâr-sâz

Hâmiyâ leb-rîz-i şevk oldum didüm târihini
Oldı şâh Mahmûd'a sadr-ı 'âli İbrâhim Ayâz (Serin, 2007)

17. Fatîn

Dîger

Sâye-i lutfında 'âlem şâd ola
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola

Kayd-ı gamdan bendegân âzâd ola
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola

'Âleme virdi cülûsuñ tâze cân
Geldi cism-i devlete rûh-ı revân

İftihâr eyler seniñle bu cihân
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola

Makdemiñle devlete geldi şeref
Toldı sît-ı satvetiñle her taraf

Eylemiş Mevlâ seni hayrü'l-halef
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola

Taht-gâh-ı 'adlde bu âna dek
Mislini görmüş degil çeşm-i felek

Rûz u şeb eyler du'â ins ü melek
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola (Erdoğan, 2007)

18. Fatîn

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn-ı Cennet-mekân Gâzî Sultân ‘Abdülmecîd Han

Şâhen-şeh-i ‘âlî-himem ol menba’-ı cûd u kerem
Ol pâdişâh-ı muhterem şâh-ı cihân ‘Abdülmecîd

Lâyıkdı tâc u devlete taht u serîr-i şevkete
Hükm eylesün her millete Hakk ‘ömrini kılsun mezîd

Ey hâme-i mu’ciz-edâ evsâfına yok intihâ
Şimden girü eyle du’â a’dâsı olsun nâ-bedîd

Mevlâ mu’în olsun aña Nûh ‘ömrini kılsun ‘atâ
İtsün hemân zevk u safâ ya’nî ilâ yevmi’l-va’îd

Tûtî-i tab’ım rûz u şeb olmakda iken beste-leb
Tahta cülûsıyla ‘aceb geldi baña şevk-i cedîd

Ehl-i hüner fahr eyleye bu resme târîh söyleye
“Mevlâ cülûsın eyleye ‘Abdülmecîd Han’a sa’îd” (1255) (Erdoğan, 2007)

19. Ferdî Abdullâh Efendi

Târih-i Cülûs-ı Sultân ‘Abdülmecîd Han ber Taht

Bir rûz-ı ferruh subhgâh almıs ziyâ-yı mihr ü mâh
Eylerdim etrâfa nigâh nûr oldu her bir şâh-râh

Gördüm cihânı ser-te-ser müstagrak-ı feyz-i seher
Nâgâh erişdi bir haber gûş eyledim bî-istibâh

Şâh-ı cihân oldu cedîd Cem-câh Han ‘Abdülmecîd
Her vakti bir ‘îd-i sa’id oldu deri ‘âlem-penâh

Zıll-ı hümâ-yı şevketi pür râhat etdi mülketi
Pâ-yı serîr-i devleti şâhâna oldu kıblegâh

Pirâye-bahs-i ‘adl u dâd mir’ât-ı İskender-fu’âd
Re’yi kavî ‘azmi reşâd râyet-kesi ‘avn-i ilâh

Her peyki bir tevfîk ola serhengi pür tahkîk ola
Himmetleri tedkîk ola mihr müşîr encüm-sipâh

Ferdî-i be-ilhâmu’s-samed târih yaz tâmu’l-’aded
Babadan oldu ced-be-ced ‘Abdülmecîd Han pâdişâh

20. Hâlet Efendi

Cennet-mekân Sultân Mustafâ Han-ı Râbi'iñ Cülûsları Tarîhidür

Kıt'a-i Kebire

Togınca nâ-gehân burc-ı şerefden neyyir-i devlet
Safâdan zîr ü bâlâ toldı halkuñ hâ-yı hûsıyla

Serîr-i 'adle teşrîf eyleyince Hakk'a hamd olsun
Basıldı şûr u gavgâ pâdişâhuñ sît-ı kûsıyla

Gelüp insâfa gerdûn başladı kat kat telâkkiye
Ne kâdir cevre kimse âhirih vech-i 'abûsıyla

Du'â kıl kafiye teng oldı gayrî sıdk-ı niyyetle
Döne yâkûta tîg-i kahrı a'dânuñ rü'ûsıyla

Devâtum tâcın itdi şevk ile târîhüme Hâlet
Yüzi güldi cihânuñ Mustafâ Han'uñ cülûsıyla
(1222) (Derdiyok, 2005)

21. Harputlu Rahmî

Târîh-i Cülûs-ı 'Abdülazîz Han

Hamdüli'llah intizâm-ı mülk içün takdirde
İktizâ-yı hikmete vâbeste emr-i kün fekân

Gâh bir 'abd-i 'azîzin dehre eyler pâdişâh
Gâh ider bir kevkebin mihr-i münîr-i asmân

Pertev-i nûr-ı tecellîden olub sûret-nümâ
Zâhir oldu lutf-ı Hak sırr-ı kaderden nâ-gehân

Lem'a-pâş-ı 'âlem oldu aftâb-ı saltanat
Dîdeler rûşen cihân pür-şevk ü diller şadmân

Gam 'adem hem-dem keder nâ-bûd ü nâ-peydâ elem
Şimdi nûş-â-nûş-ı mînâ-yı sürûr-i câvidân

Ya'ni kim taht-ı hümâyun-bahtına itdi cülûs
Hazret-i 'Abdülazîz Han pâdişah-ı kâm-rân

Bârek'allah ey mübârek-taht ü baht ü 'izz ü câh
Sânek'allah ey hümâyun-kevkeb-i sa'd-iktirân

Ol imamü'l-Müslimîniñ hutbesin tezkîr ile
Minber-i a'lâda nâmın yâd ider kerrûbiyân

Zıll-i Mevlâ bir hümâ-pervâz-ı devletdir o kim
Sâye-i şeh-bâl-i ‘adlinde olur emn ü emân

Bîm-i kahrından emân ister zamanıñda ‘adû
Şevket ü şân ile şimdi dehre oldur Kahramân

Görmedi Dârâ bu dârât-ı Ferîdun-haşmeti
Allah Allah nesl-i Osmânîdedir bu ‘izz ü şân

İstikâmet gösterüb hem kem hayâli terk ider
Havf idüb tîr ü kemânından ‘adû -yı bed-gümân

Yüz sürüb dergâh-ı iclâline eyler iftihâr
Hâk-pây-i dîde-i şâhâna kuhl-ı Isfahân

İftihâr-ı nesl-i pâk-i Âl-i ‘Osmandır bu kim
Buldu emcâd-ı selef yâd-ı mükerrer ‘izz ü şân

Bir Süleymân-ı zamândır mülk teşhîrinde kim
Zîr-i kahrında Keyan mûr-ı za’if-i nâ-tüvân

İktidâ emrine vâcib nass-ı Kur’ân ile çün
Muktedâdır müslimîne ol şeh-i sâhib-kırân

‘Urvetü’l-vüskâ yedinde şer-i pâk-i Ahmedî
Siretinde ‘adl ü dâd ü merhamet şefkat hemân

Bîm yok telbîs-i mekrînden gürûh-i düşmeniñ
Rûz (ü) şeb bender-gel-i İslama oldur pâs-bân

Şimdi hengâm-ı du’â-yı pâdişâhîdir murâd
Dâimâ evrâd edinmiş yâd eder pîr ü cüvân

Şevket ü ikbâl ü baht u ‘ömr-i bî-pâyân ile
Taht-ı iclâlinde olsun kâm-bahşu kâm-rân

Âyet-i nasru’n min’allâhi okunsun şânına
Seyf ile a’dâ-yı dîne gâlib olsun her zâmân

Düşmen-i bed-hâhnı kılsun hemân hor ü zelîl
Şâh-ı İslâmı ‘aziz etsin Hudâ-yı müste’ân

Levhe târîh-i cülûsın Rahmiyâ yazdı kalem
Nâm ile ‘Abdülazîz Han oldı sultân-ı zemân 1278 (Kavaz, Onur; 1996)

22. İstanbullu Eşref

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mehmed Murâd Han

Bi-hamdi'llâh zamân-ı emn ü devr-i 'adl ü dâd oldı
Murâdâtıñ husûli cânib-i Hak'dan murâd oldı

Murâdı üzre nâsıñ devre ikbâl eyledi gerdûn
Göñüller şâd olup güller gibi diller küşâd oldı

Cülûs itdi serîr-i devlete ikbâl ü şevketle
Şehinşâh-ı mu'azzam Hazret-i Sultân Murâd oldı

Murâd itmiş ezelden 'izz ü iclâlin meger Mevlâ
Dem-i icrâda fevka'l-'âde yüsr ü intihâd oldı

Bu teshîlât-ı Rabbânî 'ukûl almazdı hiç anı
Ne bir gûne taraf-dârı ne bir zerre 'inâd oldı

Bu te'yîdât-ı Mevlâ'ya delîl olmuşdur îmâya
Şürû'-ı şer'-i garrâya binâ vü istinâd oldı

Bu ber-eyyâm-ı şâdânî ki devrânıñ Süleymân'ı
Murâd Han-ı cihân-bânî-i 'âlîter nejâd oldı

Ne şâhinşâh kim dem-beste devrânında Dârâlar
Ne sultân kim selâtîn âsitânında 'ibâd oldı

Şehinşâh-ı gazanfer-fer hudâvend-i zafer-reh-ber
Hidîv-i bahr ü ber kim i'tiyâdı lutf u dâd oldı

Cihâna farz-ı 'ayn ü 'ayn-ı farz icrâ-yı fermânı
Kemâl-i rif'at-i şânı vücûb-ı inkıyâd oldı

Mülûkuñ mültecâsı 'âlemiñ maksud-ı aksâsı
Cenâb-ı re'fete nâsı alup ref'-i fesâd oldı

'Umûmen geldi şâdânî hemân-li'llâh zamân üzre
Bütün memnûn-ı handânı bevâdî vü bilâd oldı

Ne görmüş dîde-i gerdûn misâliñ hâliyâ bir gün
Donanma-yı hümâyûn kara-ı 'ayn-ı sevâd oldı

Okurlar hutbe-i nâmın feleklerde melekler de
Du'â-yı devlet ü ikbâli minberlerde yâd oldı

Cihân turdukca tursun taht-ı 'âlî-baht u şân üzre
Devâm-ı devlet ü dîne medâr-ı i'timâd oldı

Bu târîhimle tebşîr ü tefe’’ül eylerim Eşref
Cihân irdi murâda pâdişâh Sultân Murâd oldı (1293/m.1876) (Elmacı, 2016)

23. İstanbullu Eşref

Târîh-i Cülûs-ı Sultân ‘Abdülhamîd Han

Zihî eyyâm kim şevk ü meserret toldı dünyâya
Hayât-ı tâze geldi cümleten a’lâ vü ednâya

Uyandı baht-ı ‘âlem tâli’i sa’dü’s-su’ûd oldı
Cülûs itdi yine bir ‘adl-fermâ taht-ı ‘ulyâya

Şehinşâh-ı Mu’azzam Hazret-i ‘Abdülhamîd Han kim
Kuşandı seyf-i fethi turmasun çeksün eşirrâya

Fütûhâta muvaffak yâver-i tevfîk ile el-hakk
Vücûd-ı pâki mutlak sâye-i Hak’dır berâyâya

Menâbirlerde Zıllu’llâh fenü’l-’âlemdir evsâfı
Kalem ‘Abdülhamîd Han-ı muzaffer çekdi tugraya

Felekde hâme-i zerrîn ile vasf-ı hümâyûnın
‘Utârid nakş ider ser-levha-i çarh-ı mu’allâya

Şehinşâh-ı melek-haslet felek-câh u Kamer-tal’at
Hümâyûn-baht ü kân-ı şefkat ü re’fet hümâ-sâye

Hudâvend-i ferîdun-fer hidîv-i ma’delet-güster
Ra’iyyet-perver emn-âver melek-peyker felek-pâye

Menâr-ı hânedânı kubbe-i gerdûndan ‘âlî
Gubâr-ı âsitânı sürmedir çeşm-i Süreyyâya

Gelüp ‘ahd-i hümâyûnı cihân hep oldı memnûnı
Cülûs-ı meymenet makrûnı virdi mülke pîrâye

Ne görmüş dîde-i dîrîn-i ‘âlem böyle şehr-âyîn
Kevâkib Mihr ü Pervîn göz kıparlar bu donanmaya

‘Umûmuñ hayr-ı maksûdı uzansun zıll-i memdûdı
Vücûd-ı pâk-i mes’ûdı emânet Hakk Te’âlâ’ya

Cihân turdukca tursun şevket ü iclâl [ü] şân üzre
Bi-hakkın Sûre-i Kevser muzaffer olsun a’dâya

Bu târîhimde Eşref bir çıkar meydân-ı ‘irfâna
İmâmü’l-müslimîn ‘Abdülhamîd Han oldı dünyâya

(1293/m.1876) (Elmacı, 2016)

24. Kayserili Süleymân Hayrî Bey

Der Tes'îd-i Rûz-ı Cülûs-ı Ma'delet-me'nûs-ı Hümâyûn-geh-i Âlem-derân Be-fevz ü Felâh-resîd

Sultân-ı sâhib-kudretiñ rûz-ı cülûsudır bu dem
Olsun meserretten yine arz u semâ reşk-i irem

Ey müjdeler kim ba'd ezîn olsun felekler pür-tanîn
Geldi yine rûz-ı bihîn gitti cihândan gerd-i gâm

Gönlümce döndü rûzigâr erdi yine rûz-ı mesâr
Âlem ser-â-pâ kâm-kâr ahd-i şehin-şâhîde hem

Böyle dönerse ger felek dönsün dokunma haşre dek
Madâm kim bu âna dek göstermedi bir gün elem

Cevr eylemekti âdeti gerdûnuñ eski hâleti
Bak kim zamân-ı şevketi hep geçmede ferhunde-dem

Minnet Hudâ-yı Ekrem'e erdirdi çünki bu deme
Der-gâh-ı şâh-ı âleme sürsün cebîn-i şükr ümem

Rûz-ı meserrettir bu gün şâd olsun âlemler bütün
İyd üstüne iyd eylesin Etrâk ü Urbân u Acem

Bu gün cülûs etti o şâh geldi cihâna iştibâh
Halk sandı indi arza mâh yâ çıktı arşa mihr o dem

Bu günde şâd oldu hemân halk-ı zemîn ü âsumân
Ser-tâ-be-pâ kevn ü mekân deşt ü cibâl ü bahr u yem

Bu gün değil bayramdır şâhen-şeh-i eyyâmdır
Yâ server-i a'vâmdır kim dehre neşr eyler kerem

Bak ol firişte-haslete yânî Süleymân-savlete
Bi'l-cümle milk ü millete bezl etmede lutf u kerem

Zât-ı hümâyûn pâyesi mihr ü mehiñ pîrâyesi
Evreng-i gerdûn pâyesi iki cihândan muhterem

Ol saf-der-i âlî-tebâr ol âb-ı rûy-ı rûzigâr
Eyler sürûşân iftihâr ger sidreye bassa kadem

Sanma görünen kehkeşân kordon kuşanmış âsumân
Takınmış Osmânî nişân gerdûn sevincinden bu dem

Ne necm ü ne mihr ü ne mâh aks-i serîr-i pâdişâh
Yoktur hilâfım bî-güvâh sipihr üzre desem

Hâkân-ı ulvî âsitân zatıyla geldi cisme cân
Bu yıl da verdi dehre şân bi'l-izz ü ikbâl ü haşem

Sultân Azîz-i kâm-bîn Fâruk u Hayder câ-nişîn
İskender-i hâver-mekîn Dârâ-gulâm u Cem-hadem

Şâhen-şeh-i gerdûn-cenâb hurşîd-süvâr u meh-rikâb
Emrine makhûm inkılâb fermân-zern-i levh ü kalem

Sultân-ı ferhunde-hisâl zıll-i zalîl-i Zü'l-celâl
Deryâ-dil ü Hâtem nevâl İsâ-dem ü Mûsâ-kadem

Mihr-i sipihr-i saltanat bedr-i semâ-yı ma'delet
Cem-kevkebe arş-menzilet sâhib-serîr-i zü'l-kerem

Târac-nümâ-yı harb u darb yektâ-fenâ-yı darb u harb
Ferman-revâ-yı şark u garb kişvr-güşâ-yı lâ-cerem

Eflâk ü unsur bahr ü ber gökte melek yerde beşer
Asrında olmuş ser-te-ser gar-kâbe-i nân u niam

Tutmuş cihânı savleti nâm-ı Azîz-i şevketi
Allah'ıñ avn ü nusreti olmış aña tûg u alem

Ey hüsrev-i devr-i zamân vîrân idi evvel cihân
Şimdi bütün şâhım hemân sâyeñde oldu çün irem

Güller küşâd olmuş güler bülbüller eyler nağmeler
Nâm-ı bülendiñ yâd eder her memlekette dem-be-dem

Ey meşreb-i âb-ı hayât senden umar Hızr iltifât
Görse alıp katre necât câmın şikest eylerdi Cem

Sen ser-ver-i devrânesin şâhen-şeh-i şâhânesin
Cism-i cihâna cânesin ey dâver-i Yûsuf-şiyem

Dünyâ saña efgendedir âlem deriñde bendedir
Hep mürdeler de zindedir devriñde ey Îsî-dem

Dilden gidermez yâdıñı Hayrî kuluñ evrâdıñı
Añdıkça adl ü dâdıñı pür-şevk olup şâhım o dem

Etmekteyim rûz u leyâl ed'iyeñ ile iştigâl
Tanzîm edip bir arz-ı hâl tebrîk içün arz eylerim

Allah'dan subh u mesâ budur niyâzım dâimâ
Göstermesin şâhım saña Dünyâda âsâr-ı sitem

Geldikçe bu rûz-ı sürûr oldukça âlem pür-hubûr
Döndükçe çerh durdukça dur zevk ile şâd ol dem-be-dem

Pür ola ömr-i devletiñ iyd ola her sâatiñ
Var ola zât-ı şevketiñ sen dur cihân durdukça hem (Güven, 2007)

25. Keçecizâde İzzet Molla

Târîh-i Cülûs-ı Meymenet-me'nûs-ı Hazret-i Pâdişâhî

Belinlerse n'ola a'dâ ki hengâm-ı cülûsunda
Çalındı gûşına bâng-i mahîb-i kûs-ı Han Mahmûd

Mehin noksânı var yoksa sezâ-yı meclisi olsa
Felek eylerdi her şeb şem'a-i fânûs-ı Han Mahmûd

Ferîdûn saltanat sürdüm deyip lâf ü güzâf etmiş
O bî-bahta müyesser oldu mu pâ-bûs-ı Han Mahmûd

Cinânâsâ cihânı eyledi âlâyı reng-â-reng
Kim anda peyk-i zerrîn-tâsdır tâvûs-ı Han Mahmûd

Hakîmâne eder her 'azl ü nasbın hikmete tatbîk
Felâtûn bahs ederse işte Câlînûs-ı Han Mahmûd

Ne cânibden 'adû baş kaldırırsa ser-nigûn olsun
Kırâl-ı Rûsu Mevlâ eylesin mehbûs-ı Han Mahmûd

Şeh-i devrâna buldum 'İzzetâ cevher gibi târîh
Hümâyûndur cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı Han Mahmûd
(1223) (Ceylan, Yılmaz; 2005)

26. Keçecizâde İzzet Molla

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn

Şehîden gitdi ibni 'ammı kıldı dâderi 'uzlet
Şeh-i âfâka bî'at eyledi erkân-ı mevcûde

Olup evreng-zîb-i ma'delet 'İzzet dedim târîh
Serîri verdi Mevlâ 'adl içün Sultân Mahmûd (1223) (Ceylan, Yılmaz; 2005)

27. Keçecizâde İzzet Molla

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn

Olup ser-tâc-ı şâhân bir şehen-şâh
Şu'â-ı efserin Hakk etdi memdûd

Cevâhirle müzeyyen oldu târîh
Takındı ser-gûcu Sultân Mahmûd (1223) (Ceylan, Yılmaz; 2005)

28. Keçecizâde İzzet Molla

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn

Sultân Mahmûdü'ş-şiyem oldu şeh-i 'âlî-himem
Evrenge basdıkda kadem etdi ekâbir dest-bûs

Tezyîn-i taht-ı âbnûs etdikde târîhin dedim
Mahmûd Han kıldı cülûs 'adliyle şâd oldu nüfus
(1223) (Ceylan, Yılmaz; 2005)

29. Keçecizâde İzzet Molla

Târîh Berây-ı Cülûs-ı Hazret-i Şehriyârî
Sultân-ı memdûhü'l-hısâl oldu şeh-i rûy-ı zemîn
Hemvâre Mevlâ zâtını etsin hatâlardan emîn

Saf-bestedir halk-ı cihân emrine bu târîhde
Mahmûd Hanı eyledi Allah imâmü'l-müslimîn (1223) (Ceylan, Yılmaz; 2005)

30. Keçecizâde İzzet Molla

Târîh-i Diğer

Döndü sipihri kîne-cû ber-vefk-i dil-hâh-ı enâm
Bir hüsrev-i çarh-âsitân oldu şeh-i encüm-sipâh
Evreng-zîb-i dâd olup 'İzzet dedi târîhini
Etsin hümâyûn devrini Sultân Mahmûdun İlâh (1223) (Ceylan, Yılmaz; 2005)

31. Keçecizâde İzzet Molla

Târîh-i Diğer

Etdi serîre dâder-i sa'd-ahteri cülûs
Han Mustafâya lutf ede sabr u şekîb Hâk

Târîhim oldu zînet-i dîvân ‘İzzetâ
Mahmûd Hanı eyledi evrenge zîb Hak (1223) (Ceylan, Yılmaz; 2005)

32. Keçecizâde İzzet Molla

Târîh-i Diğer

Bir tâcdâr-ı âgâh oldu halîfetu’llâh
Yüz sürdü mihr ile mâh dergâhına bilâ-şek

Târîh-i ‘İzzet a’lâ oldu cülûsa hâlâ
Mahmûd Hana Mevlâ mülkü ede mübârek (1223) (Ceylan, Yılmaz; 2005)

33. Keçecizâde İzzet Molla

Târîh-i Mu’çem-i Musanna’ Berây-ı Cülûs-ı Sultân Mustafâ Han Nazîre Be-Nâbî Efendi ve Her Mısrâ’eş Târîhest

Şehenşâh etdi Sultan Mustafâ-yı Râbi’i Allah
Şeh-i sâbık sarây-ı istirâhat ile mükremdir

Muvaffâk oldu bir mısra’da kilkim iki târîhe
Bir elif iki elifde Mustafâ Han şâh-ı ‘âlemdir

Bu bâlâ kıt’anın her mısra’ı târîh-i mu’cemdir
Mu’ammâ-gûnesinde kuvvet-i kudsiyye munzamdır

Egerçi Nâbî-i üstada taklîd eyledim ammâ
Benimki sebkat etmişdir anın ma’nâsı mübhemdir

Temeddüh eylemem ben ‘İzzetâ lâf u güzâf etmem
Sürûrî-i müverrih fark u temyizinde a’lemdir (1222) (Ceylan, Yılmaz; 2005)

34. Kemahlı İbrâhîm Hakkı

Cülûsiye

Ey şehinşâh-ı cihân ‘Abdülhamîd
Hüsrev ü pîrâ’iye dîn-i sedîd

Dem-be-dem dimekdedür halk-ı cihân
Tañrı ihsân eylesün ‘ömr-i mezîd

Bu cülûsı cilve-gâhı eylesün
Hayret-efzâ-yı ‘adâ Rabb-i Mecîd (Türkyılmaz, 2014)

35. Leylâ Hanım

Târîh-i Cülûs-ı ‘Abdülmecîd Han Dâme Mâ-Dâme’l-Melevân

Zîb-i evreng-i hilâfet oldı Han ‘Abdülmecîd
‘Ömr ü ikbâlin mü’ebbed ide Rabbü’l-’âlemîn

Pertev-i şemşîri olsun sâye-bahş-ı kâ’inât
Eylesün eyyâmını Allah ‘îdi’l-mü’minîn

Emrine fermânına tedbîrine ol dâveriñ
Rûh-ı eslâf-ı kirâmî itdi yek-ser âferîn

Bâg-ı dehri gülsitân-ı nusret itsün şevketi
Hâk-ber-ser eyleyüp a’dâyı ol sultân-ı dîn

Hak Ta’âlâ itsün ol hâkân-ı ‘âlî-himmete
Lutfını yâver hemîşe Hazret-i Hızr’ı karîn

Bende-gânın dâmen-i haşra kadar kılsun Hudâ
Sâye-i şâhânesinde kâm-yâb u kâm-bîn

Söyledi Leylâ kulı cevher gibi târîhini
“İtdi Hak ‘Abdülmecîd Han’ı imâmü’l-Müslimîn” (Arslan, 2018)

36. Leylâ Hanım

Dîger (Târîh-i Cülûs-ı ‘Abdülmecîd Han)

‘Abdülmecîd Han’ı İlâh itdi cihâna pâdişâh
Tahsîn itdi mihr ü mâh ikbâline bî-iştibâh

Zîb oldı taht-ı âbnûs ‘adliyle şâd oldı nüfûs
Sa’d ile itdikde cülûs ol hüsrev-i encüm-sipâh

Kılsun o şâh-ı kâm-kâr a’dâyı yek-ser târ-mâr
Feth u zafer leyl ü nehâr dergâhını itsün penâh

Hep sâyesinde şâd-kâm olsun ilâ yevmi’l-kıyâm
Peyveste cümle hâs u ‘âm her ‘abd-i hâs-ı hayr-hâh

Cevherle Leylâ bendesi zeyn eyledi târîhini
“İtsün hümâyûn devrini ‘Abdülmecîd Han’ıñ İlâh” (Arslan, 2018)

37. Mahmûd Celaleddîn Paşa

Târîh-i Cülûs

Şehenşâh-ı me'âlî-menkabet ʿAbdülʿazîz Hanıñ
Cülûsu ʿâleme bâdî-i şâdî vü refâh oldu

Eder tevfîk Rabb-i ʿizzeti elbette bu te'yîd
"Ricâlü'l-gayb" târîh-i cülûs-ı pâdişâh oldu
1277 (Koçver, 2008)

38. Mahmûd Celaleddîn Paşa

I
ʿİzz-i teşrîfiñle ey şâh-ı cihân
Taht-ı ʿâli bahta verdiñ zîb ü şân
Zıll-ı ʿadliñ mülke oldı sâyebân
Taht-ı ʿâli bahta verdiñ zîb ü şân

II
Gitdi gam geldi cülûsuñla safâ
Buldu mirʿat-ı havâtır incilâ
Şevketiñ etsin terakki dâ'imâ
Taht-ı ʿâli bahta verdiñ zîb ü şân

III
Zâtın ihsân eyledi Hak millete
Mübtenî bünyân-ı tabʿıñ şefkate
Gelmedi gelmez nazîrin devlete
Taht-ı ʿâli bahta verdiñ zîb ü şân

IV
Fevz ü nusretdir hemîşe rehberiñ
Başka kuvvet buldu şimdi ʿaskeriñ
Neşr edip fikr-i ʿadâlet-perverîñ
Taht-ı ʿâli bahta verdiñ zîb ü şân

V
Çâkeriñ Mahmûd eder böyle duʿâ
Pâdişâhım devletiñle çok yaşa
Saklasın âlâmdan zâtıñ Hüdâ
Taht-ı ʿâli bahta verdiñ zîb ü şân (Koçver, 2008)

39. Mahmûd Celaleddîn Paşa

Pâdişâhım rûz-ı mesʿûd cülûsuñdur seniñ
Mebde'-i fevz ü saʿâdet menşe'-i emn u emân

Böyle çok sâl ü zamân etsün cihânda iftihâr
Zât-ı şahâneñle taht-ı şevket-i Osmâniyân (Koçver, 2008)

40. Mehmed Fâzıl Efendi

Be-Hengâm Cülûs-ı Sultân ‘Abdülâziz Hân

Taâl’allah zihi eltâf-ı bî-pâyân-ı subhânî
Muvaffak oldı tahrîce kalem bu genc-i ‘irfânı

Zîhî ikbâl-i ‘asr-ı ma’delet hasr içre kim oldı
Beyâzâ almaga tesvididen tefsîr-i Kurâ’nı

Zuhûr itdi nice şâd u meserretler bu hengâmda
İrişdi tab’-ı ashâb-ı sülûka lutf-ı Yezdânı

Uyândırdım kulûb-ı ehl-i zikri hâb-ı gafletden
Nedir yazdım cenâb-ı Mevlevîniñ vird ü erkânı

Yazarken eyledim Hakka tazarru’ ‘acz-i hâlimle
O dem ilhâm ile imdada geldi Kutb-ı Rabbâni

Yine eltâf u ihsân-ı Hudânıñ mazharı oldum
Reside olmamışdır böyle vakte bilge hâkânı

Esub bâd-ı sabâ maksûdum üzre cânib-i hakdan
Gül-i matlub açıldı gördi çeşmim bu gülistânı

Tasavvur eyledim mûr-u Süleymân vak’asın derhâl
Yazub ‘arz eyledim medhiyye’-i sultan-ı devrânı

Şehinşâh-ı mu’azzâm hazret-i ‘Abdül’azîz Han kim
Odur şimdi hüdaverd-i mükerrem zıll-i Yezdânî

Cülûsı sâ’atinde köhne ‘âlem gülsitân oldı
Nevây-ı ‘adl u dâda başladı mürg-i hoş elhânı

Hayât-ı tâze buldı sâyesinde ser-te-ser ‘âlem
‘Adâlet ile icrâ itdi iksir âb-ı hayvânı

‘İnâyet merhamet lutfu ‘adâlet buldı fer anda
Tanin endâz-ı âfâk oldu sit ü şöhret ü şânı

Tefevvuk eyledi Nûşirevânı ‘adl ile birden
İhâta eyledi dünyâyı sît-i lutf u ihsânı

Semend-i tali’-i ikbâline kıldı tecelli Hak
Zihî ikbâl ü iclâl ‘arsasında itdi cevlânı

Ne semte ‘azmi derse şevket ü ikbâl ile oldım
Misâl-ı mihr-i enver eyler ol aklımı nûrânî

Cihânı şöyle teşhir eyledi insâf u ‘adlile
Kavulur bây u gedâ dâ’im yolunda cümle kurbânı

Kemâl-i ‘adl ile zabt itdi dünyâyı Süleymân-veş
Murâd itse alûr teshirine İrân u Turânı

Demâdem muntazırdır Hızr u İlyâs rehgüzârında
Cenâb-ı şevketidir vâr ise İskender-i sâni

Şu deñlü heybeti tûtdı cihât-ı rûb’i meskûnı
Tuyunca nâmını düşman tutâr râh-ı girizânı

Vücûduna zineti halk olunmuşdur ‘inâyetden
Şehinşâh-ı cihânıñ gelmedi dünyâya âkrânı

Hesâb u haddi yok ihsânlar etdi nev’-i insâna
Meserretle ferahla kıldı memlû mülk-i imkânı

Misâl-i mahrume itmiş tecelli zâtına Mevlâ
‘Ayândır şems-i-veş ihsânınıñ şem-i fürûzânı

Bir ednâ bendeye cevr itmeğe yok haddi bir ferdiñ
Nasıl medh itmesün ehl-i kalem ol şâh-ı zîşânı

Cihân mesrûr-ı hurrem sâye-i lutf u ‘atâsında
Beyâna var mı hâcet kimse inkâr eylernez ânı

Gedâ u agniyâya lutfu ihsânı firâvândır
Ne mümkün ‘arz ide biñde birini nutk-ı insânı

Kim itse ‘arz-ı hâlin serra’-ı ‘ulyâsına takdîm
İrer matlûbuna elbet olur mahcûb-ı ihsânı

Küşâd oldı der-i genciye’-i ‘irfân-ı ‘asrında
Pür itdi dürr-i derc-i mâ’rifet agûş-ı imkânı

Zamân-ı devletinde düşdi ‘ilm ü dânişe ‘âlem
Hilâfım yok hüner-mend ile lebriz oldı her yânı

Odır iklâl iden nâmûs-ı milk ü milleti el-hak
Anıñ ile yeniden buldı revnak taht-ı ‘Osmânı

Felâtûn zâtını görse olırdı dâlle vü hayrân
Selefde varsa görmüş söylesün böyle cihân bâni

Zihî feyz-i ilâhî aña mazhardır şah-ı ‘âlem
Murâd itse ider münkâd-ı emri seyr ü ceylânı

Bulunsaydı Ferîdûn u Sikender devr-i ‘adlinde
Olurlardı der-i icraliniñ her biri dermânı

Cihânda kâlmadı cevr azmayân Hakka hamd olsun
Hudâ şol rütbe virdi zatına ‘adl-i firâvâni

Cihân zîr-i cenâh-ı şevketinde râhatı buldı
Re’âyâ ve berâyâ görmede her dürlü sâmânı

İdüb izhar-ı ceht ecdâdınıñ ervâhını şâdân
Bunuñla iftihâr eyler mülûk-ı âl-i ‘Osmâni

Odır fahr-ı selâtin-i selef yok iştibâhım hiç
‘Adâletle unutdurdı geçen şâhân-ı devrânı

Nice âsâr-ı hayra Hak muvaffak eylesün zâtın
Fünûn-ı harbe teşvîk itdi halkı zât-ı zişânı

Ne resme koydı mülk ü milleti görse nizâmın heb
Mülûk-ı sâlife tahsîn iderlerdi bu âvânı

Mezâlim bâbını sedd itdi efrad-ı ra’iyyetden
Bütün â’lâ vü ednâya müsâvi oldı ihsânı

Zaman-ı devletiniñ her güni bir ‘îd bir nevrûz
Düşer emtâr-ı ihsânı misâl-i âb-ı nisânî

Cenâb-ı şevketidir müftedâ-yı ehl-i imân kim
Revândır maşrık ile mağribe tâ emr ü fermânı

İder sâhîb-i şeri’at mu’cizâtı hükmüni te’yid
Odır şâh-ı güzin ü hâmi’-i din-i müslümânı

Bütün ‘âlem revâdır iftihar eylerse zâtıyla
Fürûg-ı ‘adli tutdı ‘âlemi çün mihr-i rahşânı

Kemâl-i ‘acz ile ben cüre’t itdim vasfın imlâya
Ne kabil medh idem Hakk ile ol zât-ı hünerdânı

Geleydi sâhib-i Şehnâme Firdevsî bu ‘asr-içre
Çekerdi medh-i eslâf-ı mülûka hatt-ı butlânı

Cesâret geldi takdime şah-ı devrâne bu nazmı
Bilür her cevheriñ kadrin odır her gevheriñ kânı

Hüner da’vâsı itmem kendimi sâhib hüner bilmem
İderken nazmımı teslim benim ‘örfi vü hâkânî

Hünerden gerçi pek bi-behre bir ‘abd-i gedâyım ben
Dü’âlem mû’inimdir benim âyât-ı Kur’ânî

Baña lutf-ı Hudâ indi özendim hidmet-i pîre
Hemân imdâda geldi himmet-i sultân-ı dîvânı

İki elle yapışdım hâmeye tâ olmayım muhtî
Hatâmı ‘afvide ancak Hudânıñ lutf u ihsânı

Yeteydi kudretim manzume-i kibrî iderdim cem’
Cihânda medihet eltâfınıñ yok hadd ü pâyânı

Hitâme irdi bu nüshâ-i pâkize-i tebyîzi
Bu nazm-ı dil-güşâ oldı baña ilhâm-ı Rabbânî

Değil haddim bir ednâ çâkeriyim şâh-ı devrânıñ
Nasib oldı hitâm ser-hadde olmak senâ-hânı

Tamam eyle sözi Fâzıl yetişmez kudretiñ artık
Kusurın ‘itirâf it böyledir resm-i sühân-dânı

Dem-â-dem sıdk ile hayır du’âsın itmedir kârım
Şeb ü rûz ide teşvîk eylerim bu kâre ihvânı

Du’âsıdır hülâsa dâimâ evrâd u ezkârım
Mu’ammer eylesün Mevlâ o şâhenşâh-ı zîşânı

Vücûd-ı nâzenini sahn-ı sıhhatde olub mevcûd
Terakki eylesün günden güne iclâl ile şânı

Süleymân gibi taht-ı saltanatda ber-karâr olsun
Meh-i ikbâl ü bahtı bulmasun ‘âlemde noksânı

Olub her dem muzaffer ismine mazhar bu ‘âlemde
Ola fermânına münkâd anıñ â’dâ vü hasmanı

Nice şehzade kânıyla Hudâ mesrûr ide zâtın
Felek devr eyledikce yâd ola ‘Abdül’aziz hânı

Cülûs-ı hayr me’nusunda yazdım tam-ı târihin
Cisim buldı cihân ‘Abdül’aziz Han oldı sultânı 1277
(Karaboyun,2004)

41. Mehmed Nebîl

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mustafâ Han-ı Râbî'

Hamduli'llâh oldı revnâk-sâz-ı taht-ı saltanat
Mâye-i şevk ü meserret ola Sultân Mustafâ

Pîşesi lutf u semâhat 'adl olup endîşesi
Hâris-i mülk ü ra'iyyet ola Sultân Mustafâ

Gâlibiyyet üzre dâ'im düşmen-i bed-hâhına
Ru'b-endâz-ı mehâbet ola Sultân Mustafâ

Mihr ü mâhı rütbe-i kadr-i bülendi pest idüp
Saltanat-pîrâ-yı rif'at ola Sultân Mustafâ

Eyleyüp hükm-i şerî'atle münevver âlemi
Nâsih-i her zulm ü bid'at ola Sultân Mustafâ

Bahr u berrde kahr-ı â'dâ-yı melâl-engîz ile
Mazhar-ı envâ'-ı nusret ola Sultân Mustafâ

Yazdım iclâsın Nebîlâ gûş idüp târîhini
Zîb-i evreng-i 'adâlet ola Sultân Mustafâ
1222 (Aktaş, 2010)

42. Mehmed Nebîl

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn-ı Şehen-şâh-ı Cihân-dârâ Der-Bân-ı Hazret-i Sultân Mahmûd Han

Hamdüli'llâh buldı revnak taht-ı Osmânî yine
Kıldı Mahmûdü'ş-şiyem bir şâh-ı 'âlî-şân cülûs

Doğdı dehriñ dîdeler rûşen günü Ya'kûb-veş
İtdi gûyâ ümm-i dünyâya meh-i Ken'ân cülûs

Zamma tebrîke Utârid vasfını mecbûrdur
Saltanat elkâbına virdükde nev-'unvân cülûs

Çeşm-i Zerkâ-i Yemâme sakfını görmek muhâl
Eyledi bir öyle sultân-ı bülend-eyvân cülûs

'Aks-i hûn-ı hasmıdır dâmen-tırâz-ı şevketi
İtdi san evreng-i subha mühr-i nûr-efşân cülûs

Ola her tedbîri hem-zânû kadirle yâ ilâh
İstinâden lutfıña itdi şeh-i devrân cülûs

Dest-i kilki gevher-efşân itdi târîhim Nebîl
İtdi el-hak ‘adl ile Sultân Mahmûd Han cülûs
1223 (Aktaş, 2010)

43. Mehmed Nebîl

Diğer Târîh-i Cülûs-ı Meymenet-me’nûs

Hamdüli’llâh zîb-i evreng-i şehen-şâhî yine
Oldı Mahmûdü’ş-şiyem bir şâh-ı sâhib intibâh

Şübhesiz mânend-i gerdûn irtifâ’ u şân bulur
Eyleyenler hâk-ı der-gâhın görüp vaz’-ı cibâh

Bende şevkimden Nebîlâ söyledim târîh-i tâm
Şân ile Sultân Mahmûd oldı dehre pâdişâh
1223 (Aktaş, 2010)

44. Meşhûrî

Târîh-i Cülûs-ı Meymenet-me’nûs Gâzî Hazret-i Sultân Abdülhamîd Han İbn Sultân Gâzî Hazret-i Sultân Mahmûd Han-ı Adlî der-Zımn-ı Sitâyiş-i Û

Şükr ü sipâs-ı bî-kerân kim Hâlık-ı Hayy-ı Mecîd
Verdi cihâna başka şân ızhâr edip lutf-ı cedîd

Ma’dûm olup âsâr-ı gam ne gussa kaldı ne elem
Her ülkede oldu bu dem bir şâdî-i tâze bedîd

Revnak bulup çâr-cihât gülzâra döndü kâinât
Hiç kalmadı bî-vâye zât hep âlem oldu müstefîd

Geldi yeniden nev-bahâr arz eyledi ezhâr u bâr
Etdi donanma âşikâr bu şevk ile dehr-i saîd

Herkes bu dem olsa n’ola bülbül gibi nâme-serâ
Diller açıldı gûyiyâ mânend-i gonca-i verîd

Geldi safâlar fevc fevc oldu kederler herc ü merc
Dillerde şâdî ursa mevc şâyeste çün Bahr-ı Sefîd

Sanman görüp meh-pâreler yâ encüm ü seyyâreler
Almış ele çâr-pâreler raks etmede çarh-ı anîd

Kol kol gezer cânâneler hem âşık-ı dîvâneler
Na’ra urar mestâneler gamdan olup dûr u baîd

Buldu cihân ser-tâbe-pâ ârâyiş-i zevk ü safâ
Etse bu dem herkes sezâ her şeb kadr her gün bir îd

Olsa acep mi bahr u ber cennet gibi pür zîb ü fer
Âfâkı tutdu ser-te-ser âvâz-ı şâdî-i nevîd

Yâ olmasın mı şâdmân sükkân-ı arz u âsumân
Kim oldu şâh-ı kâmrân sultân Han-ı Abdülmecîd

Oldu imâmu'l-müslimîn zıll-ı Hudâ hâmî-i dîn
Etdi meserret mü'minîn kahr oldu küffâr-ı pelîd

Evrengi teşrîf eyledi her kalbi te'lîf eyledi
Dünyâyı taltîf eyledi ibrâz edip hulk-ı hamîd

Hem pâdişâh-ı nev-civân hem şehriyâr-ı Cem-nişân
Şâyeste şâhân-ı cihân dergâhına olsa abîd

Ser-pîşesi insâf u dâd endîşesi celb-i fuâd
Etmiş ne var hem i'tiyâd şâhâne evzâ'-ı güzîd

Gâlib atâda Hâtem'e fâik vegâda Rüstem'e
Gelmiş değildir âleme bir böyle şâh-ı bî-nedîd

Şân u şükûh-ı şevketi kahr u celâl ü satveti
Esbâb-ı fevz ü nusreti hakk eylemiş onda nezîd

Vermiş mi bir şâh-ı selef dehre aceb böyle şeref
Görmüş mü çeşm-i nüh-sadef zâtı gibi dürr-i ferîd

Devrinde İskender nedir hem Kisrâ vü Kayser nedir
Yanında Ristolar nedir kim eyleye re'y-i sedîd

Şâhân-ı devrin a'zamı Osmâniyânın ekremi
Meydân-ı rezmin Rüstem'i hakân-ı devrân-ı harîd

Misli cihâna gelmemiş kimse bu nâmı almamış
Âlemde meşhûd olmamış hem böyle sultân-ı reşîd

Şâhenşeh-i deryâ-zamîr hem dâver-i gerdûn serîr
Zâtı kabûl etmez nazîr Mevlâ onu kılmış vahîd

Ömrüm olursa haşre dek mümkün mü vasfın eylemek
Kim vasf-ı pâki yek-be-yek kâbil değil hergiz adîd

Meşhûriyâ çünkü kelâm vasfında buldu ihtitâm
Eyle duâ bâ-sıdk-ı tâm kim öyledir resm-i kasîd

Etsin hemân tahtın Hudâ ferhunde vü bâkî ona
Hûn-ı hasûdu dâimâ reşk ile olsun kadîd

Mülkün alıp a'lâsını kul eyleyip Dârâsını
Kahr eylesin a'dâsını nusret edip Rabbü'l-Vaîd

Câh u celâl ü şevketi dârât u fer ü haşmeti
İkbâl-i ömr ü devleti günden güne olsun mezîd

Feth-i cihâna ser-te-ser etdikce şevketle sefer
Destinde tevfîk ü zafer olsun inhitâr u kilîd

Âlem olup devrinde hep bî-jeng ü endûh u ta'b
Her rûz-ı şâdî vü tarab bir yıl gibi olsun medîd

Neşreyleyip ahkâmını dehre yürütsün nâmını
Dünyâdan alsın kâmını ber-vefk-i dilhâh u ümîd

Târîhi çün dürr-i semîn menkûtıla oldu güzîn
Fart-ı şerefle oldu dîn Sultânı Han Abdülmecîd
(Sene 1255/1839) (Aydemir, Çeltik; 2009)

45. Osmân Nevres

Berây-ı Tebrîk-i Rûz-ı Cülûs-ı Hümâyûn

İşte bu rûz-ı hümâyûndur ki şâhenşâhımız
Eyledi iclâl ile ikbâl ile tahta cülûs

Ol şehenşâh-ı mu'azzam kim cülûsundan berü
Giydi cism-i mülk ü millet kadr ü kudretden lübûs

Hazret-i 'Abdülazîz Han kim senâ vü mecdine
Münhasır olmuş 'umûmiyyetle enfâs ü nüfus

Sâye-i lutfunda herkes pür-neşât [ü] ibtihâc
Erdi fark-ı Ferkadân'a iftihâr ile rü'ûs

Devr-i ihsânında devrân oldu leb-rîz-i sürûr
Kıldı hurşîdin felek hem-gerdiş-i devr-i kü'ûs

Biz dahi lâyık bu kim tebşîr edip yek-dîğeri
Tâs-ı çarhı pür-tanîn etsin sadâ-yı tabl u kûs

'Ömrünü ikbâlini Allah müzdâd eylesin
Behre-mend-i lutfuyuz hep kalmamış kimse yü'ûs

Bence yeğrekdir diyâr-ı Çîn'e mâlik olmadan
Nevres olmak âsitân-ı devletinde hâk-bûs (Kaya, 2020)

46. Osmân Nevres

Târîh Musammat Gazel

Büşrâ lenâ kim mecd ile şâhenşeh-i ‘âlî-nejâd
Evreng-zîb-i ‘adl olup oldu cihân pür-’adl ü dâd

Memnûn cülûsuyla cihân hurrem su’ûduyla zamân
Etdi zuhûr emn ü emân oldu ‘ayân rüşd ü reşâd

Bu müjdeden mesrûr ümem ferruh-pey ü ferhunde-dem
Sâ’at-be-sâ’at dem-be-dem millet mübâhî mülk şâd

Hak ‘ömrünü müzdâd ede lutfuyla göñlün şâd ede
Fermânına münkâd ede hep ‘âlemi Rabbü’l-ibâd

Yazdı kulu Nevres dahi târîh-i tâm ü pâkini
Buldu su’ûduyla cülûs ‘Abdülazîz Han’ıñ sedâd (1277) (Kaya, 2020)

47. Osmân Nevres

Târîh Gazel

Beşâretle ki mes’ûd oldu devrân
Sa’âdetle cülûs etdi cihân-bân

Şehenşâh-ı hümâyûn-fer ki şânı
Selâtîn-i cihâna bahş eder şân

Gül-i gülşen-sarây-ı pâdişâhî
Çerâğ-ı dûdmân-ı Âl-i ‘Osmân

Budur me’mûlümüz kim mülk ü millet
Ola ‘adliyle âbâdân u şâdân

Dedim târîh-i mes’ûd-ı cülûsun
Hümâyûn pâdişâh ‘Abdülazîz Han (1277) (Kaya, 2020)

48. Osmân Nevres

Diger

Duyunca taht-ı ‘âlîye cülûsun bendesi Nevres
Dedi ‘Abdülazîz Han-ı mü’eyyed pâdişâh oldu (1277) (Kaya, 2020)

49. Osmân Nevres

Diger

Oldu evreng-i celîle zîb Han ‘Abdülazîz (1277) (Kaya, 2020)

50. Osmân Nevres

Diger

Cülûsuyla mübeyyen oldu hak ‘Abdülazîz Han’ıñ (1277) (Kaya, 2020)

51. Osmân Nevres

Diger

Cülûsu oldu Han ‘Abdülazîz’in münci-i ‘âlem (1277) (Kaya, 2020)

52. Racûlî

Tarih 3

Tâc-ı hüsn ile mükerrer pâdişâh ‘Abdülmecîd
Hem serîr-i saltanatla hükmü ânıñ te’kîd

Saltanatla bir selâmlık eyledi cum’a güni
Âsitân-ı ‘âlîden câmî’a ‘asker temdîd

Nûr-ı vechiñ gösterüp îmâ ile virdi selâm
Gül gibi güler yüzi kalbinde dâ’im tevhid

Birtakım mahbûb rikâbında berâber hademe
Hûrî Gılmân toldı ferişţehle ya’ni mescîd

Geçdi mihrâba imâm bir hûb sadâ ile okur
Eyleyüp icrâ hurufât-ı usûl-i tecvîd

Câmî’-i şerîfden ‘avdet eyleyince ol güni
Eyledim seyr u temâşâ hem bu resmi tesvîd

Havf idüp cânib-i Hak’dan oldı bi’l-cümle sükût
İtmedi tahrîk asla düşmân oldı kadîd

Mazlûmuñ zâlimden hakkıñ ahz idüp ‘asrında ol
Eyleyüp bi’l-cümle tahsîl kıldı defterden resîd

Birbiriyle imtizâc itmez idi köhne cihân
Eyledi nizâm u tanzimât şimdi tecdîd

Kıldı ‘adl ile cihânı mu’tedil ol pâdişâh
Var ise kalbinde havfdan sildi ef’âli hasîd

Bahr-i ‘adlile temevvüc eyledi ser’an hüküm
Fitne erbâbı cihân var ise oldu nâ-bedîd

Tâ ilâ yevmi’l- kıyâme nesli bulmasun zevâl
İdemez bir ecnebi bu saltanâtı taklîd

Çünki Zıllu’llâh fi’l ‘âlem-penâh u pâdişâh
Eylesün gün günden ‘ömrüñ Hak Te’âla tezyîd

Görmemiş misliñ felek tâ devr-i ‘Âdem’den beru
İtmemiş böyle hüküm Hüsrev (ü) Cemşîd u Ferîd

Bende-i Racûlî sultânıma bir gül târihi
Bezm-i ‘âlem câ’ müşeref sâye-i ‘Abdülmecîd
1255 (Karakaş, 2008)

53. Racûlî

Ey Racûlî yine tekrâr eyleyüp cihâd içün
Söyle bir sultân-ı târih Gâzi min ‘Abdulmecîd
1272 (Karakaş, 2008)

54. Racûlî

Kabza-i teshîrine dünyâ kemân ‘Abdülazîz
Tîr-i hükmüñ kıldı a’dâyı nişân ‘Abdülazîz

Çün secâ’at Hayderi esrâr-ı etvârıñ seniñ
Tiz ider a’dâyı dîni perîşân ‘Abdülazîz

‘Avn-ı Bârî ile gün günden cesâret gösterüp
Rüstem-i Zâl’i geçer bir kahramân ‘Abdülazîz

Sen ‘azîz ismiñ ‘azîz Mevlâ ‘azîz oldıgına
Eylemiş imâm-ı Müslimîn Han ‘Abdülazîz

Havf idüp Hak’dan felek ‘asrında ‘aksi dönemez
Togrıdan togrı gider bu devrân ‘Abdülazîz

Posta-i hurşîd şarkdan garba jurnâl getürüp
Hizmetiñ görmek diler bu âsümân ‘Abdülazîz

Kim saña sıdk ile hizmet eylemez ey pâdişâh
Sen vekîl-i fahr-i ‘âlemsin beyan ‘Abdülazîz

Şâh-ı ‘âdildir ‘azîz Rahmân sıfâtıyla muzâf
İsm-i hakdır zikr ider kevn (ü) mekân ‘Abdülazîz

Hâk pâyiñden sirâyet eyleyüp râh-ı Hüdâ
Hamdüli'llâh kim düzildi âsitân 'Abdülazîz

Gâz ile pür şu'leyâb oldı bütün heb hâs ü 'âm
Sâye-i şâhânede çok şâdumân 'Abdülazîz

Bunca biñ tekâ'üdin çerâg idüp ihsân-ı küll
Genc-i ihsân eyleyüp âb-ı revân 'Abdülazîz

Bâ-husûs bu bende-i ednâ dahi tekâ'üdem
Beş vakitde çok saña du'acıyan 'Abdülazîz

Çün ezel nizâm (u) tanzimât bilmezmiş selef
Hükm-i tecdîd-i Süleymân-ı zaman 'Abdülazîz

Hâk pâyiñde niyâz ehli Racûlî târihi
Kadr-i vâlâ şehinşâh-ı cihân 'Abdülazîz
1277 (Karakaş, 2008)

55. Sırrî Râhile Hanım

Du'âiyye der Hakk-ı Sultân 'Abdü'l-azîz Han der Evâ'il-i Cülûseş

I
İlâhî behre alsın bâb-ı lutfuñdan 'adâletle
Kemâl-i ebr vere kâdr-i hilâliñ şân u şöhretle
Temennâ eylerim vakt-i seherde 'âlî-himmetle
Kadîm ol saltanatda Hüsrevâ sen 'izz ü şevketle
Bed-endîşiñ dem-â-dem vakti geçsin bîm ü hasretle

II
Sehâvetle denilse Hâtem-i sânî sañâ lâyık
Sa'âdetle Hudâ dâ'im ede akrânıña fâ'ik
Nice medh eyleye zât-ı şerîfiñ mâder-i sâdık
Kadîm ol saltanatda Hüsrevâ sen 'izz ü şevketle
Bed-endîşiñ dem-â-dem vakti geçsin bîm ü hasretle

III
Hilâli kadriñi bedr eyleye günden güne Mevlâ
Vere dil-hâhıñ üzre Hazret-i Hakk maksad-ı a'lâ
Hudâ'dan isterim makhûruñ olsun zümre-i a'dâ
Kadîm ol saltanatda Hüsrevâ sen 'izz ü şevketle
Bed-endîşiñ dem-â-dem vakti geçsin bîm ü hasretle

IV
Cihân ser-tâ-kadem mâtemle memlû hâl düşvârdır
Nazar kıldım gülüñ etrâfına hep cümleten hârdır
Erenler yâveriñdir her nefes saña ne gam vardır
Kadîm ol saltanatda Hüsrevâ sen ‘izz ü şevketle
Bed-endîşiñ dem-â-dem vakti geçsin bîm ü hasretle

V
Ne lâyık vasfıñı etmek ‘âcize ey şâh-ı bî-hem-tâ
Bulunmaz her sadefde sen gibi nâdir dür-i yektâ
Dem-â-dem vird edip söyler bu beyti Sırrî-i şeydâ
Kadîm ol saltanatda Hüsrevâ sen ‘izz ü şevketle
Bed-endîşiñ dem-â-dem vakti geçsin bîm ü hasretle (Açıl, 2005)

56. Sünbülzâde Vehbî

Nazîre-i Bahâriyye-i Nef’î Der-zımn-ı Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn-ı Hazret-i Sultân Selîm Han

Şeh-i nevrûz çıkdı tahta sahn-ı gülsitân üzre
Kuruldu nahl-i gülden sâyebânlar bülbülân üzre

Degil ebr-i bahârıñ sâyesi sultân-ı nevrûzuñ
Felek kurdu bu mevsimde otagın bûstân üzre

O günde tûg-ı şâhı çekdirir dârâ-yı gülşende
Sefer etmiş cihân-âbâddan Gülpâyegân üzre

Geçirdi âb-ı berf-âsâ zemîne bozdu tâbûrun
Atıp kar topların bir bir sipâh-ı mihricân üzre

Sabâ tahrîk edince gonçeyi âheste âheste
Gören taht-ı Süleymân’dır sanar bâd-ı vezân üzre

Dem-i ürd-i behişt erdi çıkar mı bâgdan âdem
Bu revnakla cihân tercîh olunmaz mı cinân üzre

Hevâ-yı sünbülî gülşende açmış tâze sünbüller
Sanarsın zülf-i şebbûdur ‘izâr-ı dil-sitân üzre

Füzûnterdir gül-i terde letâfet sâde-rûlardan
Benefşe kec-külâhıyla müreccah nev-hatân üzre

Sehî-kadler çemende nâz ile geldikçe reftâra
Temâşaya çıkar kumrî ser-i serv-i çemân üzre

Nazar eyler nigâh-ı mest ile nergis deyü şâyed
Gül-i bâdâm nâzır oldu çeşm-i dilberân üzre

Hemân nâz u niyâz-ı ‘âşık u ma’şûkdur gûyâ
Gül-i handâna karşı bülbül-i şeydâ figân üzre

Gelip bir sâde yazlık istese ezhâr-ı gülşenden
Gül ü sünbül atar top top çiçekli bâgbân üzre

Kurulmuş encüm-âsâ encümenler bagda gerdûn
Kosun câm-ı hilâli sofra-i sahbâ-keşân üzre

Gül-i hurşîdî etsin zîver-i ser-şîşe-i rindân
Niçün zerrîn kadeh bîhûde tursun âsumân üzre

Şarâb-ı ergavânı nûş edip peymâne-i gülden
Konar bu keyf ile bülbül dıraht-ı ergavân üzre

Bu mevsimde sanardım rîziş-i bârânı nâ-ber-câ
Bisât-ı gül-zemîn-i sebz-i nev-nakş-ı zamân üzre

Meger zîbâ şu dîbâsı döşermiş ebr-i zîb-âver
Mübârek makdem-i şâh-ı kerîm ü kâmrân üzre

Hudavend-i civân-baht u şehenşâh-ı Sikender-taht
‘Adâletle tefevvuk eylemiş Nûşîrevân üzre

Süleymân-menkabet Âsaf-hadem Sultân Selîm Han kim
Cihânda emr ü fermân revândır ins ü cân üzre
Serîr-i ‘arş-ı a’lâdan melâ’ik indi tebrîke
Cülûs etdikde taht-ı şevket-i ‘Osmâniyân üzre

İmâm-ı müslimîn oldu mu’allâ hutbe-i nâmın
Okur sükkân-ı kürsî minber-i kevn ü mekân üzre

Sezâdır sikkesin darb etse ol şâh-ı felek-rif’ât
Zer-i hurşîd ü sîm-i mâh u nakd-i ahterân üzre

Vücûb-ı inkıyâd-ı emridir bâ-nass-ı Kur’ânî
Cihân mahkûmudur hükm-i Hudâ-yı müste’ân üzre

Bulurdu kendisin gâv-ı zemîniñ zîr-i pâyında
Konulsa kûh-ı temkîni sipihr-i ser-girân üzre

‘Aceb mi beyza-i fûlâddan olsa Hümâ peydâ
Cenâh-ı lutfudur sâye-figen şimdi cihân üzre

Görür mü böyle bir sâhib-kırânı dîde-i gerdûn
Hezârân sâl olursa cünd-i seyyâre kırân üzre

Çerâg-ı bahtına zer şem’dândır mihr-i ‘âlem-tâb
Felek fânûs-ı mînâdır o zerrîn şem’dân üzre

Olur tâbende-rû her bendesi mihr-i münîr-âsâ
Edip vaz’-ı cebîn vakt-i seher ol âsitân üzre

Kılarmış irtifâ’ın süllemî bürhân ile isbât
Bagal-gîrî olan tahta çıkarken nerdübân üzre

Eder zerrîn rikâbı berk-veş rahşende âfakı
Süvâr oldukça rahş-ı çâpük-i âteş-’inân üzre

Esed burca girip teb-lerze-i havfa düçâr olmuş
Görelden Rüstemâne hamlesin şîr-i jiyân üzre

Hevâya atsa farzâ tîrini hengâm-ı ‘avdında
Düşer sevk-ı kazâ ile kafâ-yı düşmenân üzre

Biterdi haşre dek her bir giyâhı lâle-veş hûnîn
Sinân-ı kahrını dikseydi hâk-i Kahramân üzre

Ser-i âteşde her bir katresinden gül biter ammâ
Düşerse şebnem-i lutfu kebâb-ı hûn-çekân üzre

‘Adû-yı dîn-i istîmân eder şemşîr ber-gerden
Rikâb-ı ehl-i îmân devr-i ‘adlinde emân üzre

Geçip hod-râylıkdan belki rây isterdi Rây-ı Hind
Akıtsa ceyş-i deryâ-cûşunu Hindûsitân üzre
Tarîkin bulmayıp semt-i necâtıñ dest-i kahrından
Nigehbân oldu reh-zenler yürürken kârbân üzre

Vebâl-i zîr-destânı alır mı boynuna kimse
Keşîde eylemişken tîgini gerden-keşân üzre

‘Utârid hâme-i Behrâm ile seyf âyetin yazsın
O tîg-i rûşen-i Cevzâ-nitâk-ı hûn-feşân üzre

Hezârân mîl yerden çekmek ister çeşmine hurşîd
Edip hâk-i derin tercîh kuhl-i Isfahân üzre

Hudâvendâ hümâyûn zâtıñ ol zıll-i İlâhîdir
Ki olmuş sâye-endâz-ı emân ehl-i zemân üzre

Fürûg-ı mihr-i ‘adliñ mâhtâba eylese te’sîr
Ziyâsı merhem-i kâfûr olur zahm-ı ketân üzre

Sarây-ı Yûsuf eyler yerlerin düşdükçe rü’yâda
Hayâl-i pertev-i ‘afvıñ ser-i zindâniyân üzre

Eder mevc-i serâbı târ-ı silk-i gevher-i sîr-âb
Düşerse ebr-i lutfuñ katresi rîg-i revân üzre

Dem-â-dem sîne-i a'dâya vurdukça olup rengîn
Gül ü lâle biter destiñde şemşîr ü sinân üzre

Bi-hamdi'llâh şehenşâh-ı kerîm-i ehl-perversin
'Atâ vü şefkatiñ mebzûldür dânişverân üzre

Zamân-ı vâlid-i merhûm u mağfûruñda hünkârım
Ma'ârifle tefevvuk eylemişdim hâcegân üzre

Çerâğ-ı hâs idim ammâ felek nâ-geh söyündürdü
Muhâlif rüzgâr esdi bu 'abd-ı nâ-tüvân üzre

Niçün cevrin füzûn eyler baña bu çarh-ı dûn bilmem
Kadîmî tavrıdır gerçi sitem dânişverân üzre

Ser-i bî-bahtı böyle hırka-i hırmâna çekmişken
Yine tîg-i cefâsın bende her dem imtihân üzre

Kalır hâlî mahal vâfir yeri ger eylesem hırmen
Bütün mahsûl-i lutfun çeşm-i mûr-ı nâ-tüvân üzre

Seni taht-ı cihânbânîde gördüm tâze cân buldum
Bu devletdir müreccah baña 'ömr-i câvidân üzre

Efendim çâker-i mevrûsunâm minnet mi var şimdi
Niyâz eyler baña gerdûn olurken imtinân üzre

Bahâristân-ı vasfiñda bu gûne nazm-ı rengînim
Olur fâ'ik kitâb-ı Gülsitân u Bôstân üzre

O üstâdem ki çekdim ser-kalemden hatt-ı butlânı
Sütûr-ı nazm u nesr-i şâ'irân u münşiyân üzre

Dilim gencîne-i ma'nâ kalem destimde ejderhâ
Nigehbânlık eder her dem o genc-i şâyegân üzre

Dizer nazm-ı Süreyyâ-kadrimi gevher gibi gerdûn
Gehî iklîl-i mihre gâh fark-ı Ferkadân üzre

İki berceste mısrâ' ile her peyveste mazmûnum
Misâl-i beyt-i ebrû câ-nişîndir çeşm-i cân üzre

Resen-bâz-ı hayâlim nükte-i bârîke dil-beste
Çekip tîg-i zebânım sanki oynar rîsmân üzre

Nihâl-i Sidre'dir gülzâr-ı tab'ımda kalem gûyâ
Ki salmış sâyesin Firdevsî-i huld-âşiyân üzre

Çeker bir şu'leden şemşîr her dem berk-ı endîşem
Ser-i serbest-i fahr-ı Nef'î-i âteş-zebân üzre

Yine şevk ile bir mevzûn u müstesnâ gazel yazdım
Çemende dünki gün seyr etdigim serv-i revân üzre

Dökülmüş turralar hâl-i ruh-ı pertev-feşân üzre
Görüp ben necm-i gîsûdâr sandım âsumân üzre

Olurken hûn-ı 'uşşâk-ı siyeh-baht ile jeng-âlûd
Ne hâcet vesmeler çekmek o tîg-i ebruvân üzre

Dil-i âvâre kim rim-kerde-i tarf-i nigâhıñdır
Basar her hatvesinde çeşm-i şûh-ı âhuvân üzre

Şikâyet eylemezdim sine-çâk olsam da cevriñden
Misâl-i şâne konsaydım o müşgîn gîsuvân üzre

Hazer kıl tel kırarsın belki ibrâm istemez Vehbî
Sarılma böyle pek düşme amân ol mû-miyân üzre

Degildir vakt-i da'vâ-yı hüner cây-ı edebdir bu
Du'âya başla şimden soñra de'b-i şâ'irân üzre

O sultân-ı Selîmü'l-kalbi 'avn u nusret-i Bârî
Muzaffer eylesin ceyş-i 'adû-yı bed-gümân üzre

Hemîşe dâ'im olsun 'ömr ü ikbâl ü selâmetle
Serîr-i saltanatda şevket ü iclâl ü şân üzre

Sezâ taklîd-i seyfinde mücevher olsa târîhim
İki mısra'da kim her mısra'ı hüsn-i beyân üzre

Şeh-i Cem-şevket-i fermân-revâ sultân Selîm oldu
Kuşandı seyf-i fethi turmasın çeksin cihân üzre (Yenikale, 2011)

57. Sünbülzâde Vehbî

Der-zikr-i Ba'zı Tevârîh Ez-târîhhâ ki Ekser-i Û Be-emr ü Taleb Berây-ı E'âzım-ı Hazerât-ı Mülûk ve Sâ'ir Efâhim-i Pesendîde-sülûk Nüvişte Bûd Ez-ân Cümle Târîh-i Cülûs-ı Hazret-i Sultân Mustafâ Han-ı Cennet-mekân

Hamdüli'llâh kim zuhûr-ı feyz-i eltâf-ı Hudâ
Eyledi dünyâyı böyle hürrem ü behcet-fezâ

Kalmayıp jeng-i küdûret sîne-i ekvânda
Oldu diller cümle mir'ât-ı musaffâ-yı safâ

Dîdeler rûşen yine bir âfitâb-ı saltanat
Eyledi ref'-i zalâm-ı zulm içün neşr-i ziyâ

Ya'nî sultân-ı mu'azzam Mustafâ Han-ı kerîm
Taht-ı 'âlî-baht-ı 'Osmânîye kıldı i'tilâ

Minber-i 'arş üzre şimdi hutbesin Cibrîl okur
Ol imâmü'l-müslimîne eyleyip bast-ı sena

Muktedâ-yı 'âlemîn etdi anı Rabb-i Mu'în
Emrine bâ-nass-ı Kur'ân oldu vâcib iktidâ

Zıll-i Yezdân'dır ki olmuş sâye-endâz-ı emân
'Âleme şehbâl-i 'adl ü dâdı mânend-i Hümâ

'Akl-ı evvel sânî-i idrâk-i tab'-ı pâkidir
Zihn-i derrâkinde vardır ol kadar fart-ı zekâ

Reşk-i İskender degil mi sûret-i dârâtı kim
Safvetiyle tab'ıdır âyîne-i 'âlem-nümâ

Lutf u ihsânın göreydi Hâtem-i Tâ'î eger
Şerm ile eylerdi tayy-ı şöhret-i cûd u sehâ

Kıldı mânend-i Süleymân 'âlemi zîr-i nigîn
Pây-ı tahtıdır şehân-ı rûzgâra mültecâ

Ol şehenşâh-ı cihânbânıñ Hudâ-yı müste'ân
Eylesin eyyâm-ı 'ömr ü devletiñ bî-intihâ

Yazdı târîh-i cülûsun Vehbiyâ kilk-i beyân
Şâh-ı mülk-ârâm-ı İslam oldu Sultân Mustafâ (Yenikale, 2011)

58. Sünbülzâde Vehbî

Târîh-i Dîger

Şükr-i Yezdân kim verâ-yı perde-i takdîrden
Şâhid-i maksûd-ı 'âlem oldu şimdi rû-nümâ

Ya'nî Sultân Mustafâ Han eyledi tahta cülûs
Dehri dilşâd eyledi ol müjde-i 'âlem-bahâ

Oldu târî cûybâr-ı 'adl ü dâdı 'âleme
Gülşen-i mülke tarâvet verdi bu neşv ü nemâ

Şevket ü iclâl ü ‘ömrü dâ’im olsun tâ ebed
Tursun ol şâh-ı cihân turdukça bu arz u semâ

Efser-i Cemşîd’e yazdım Vehbiyâ târîhini
Pâdişâh-ı ‘adl-fermâ oldu Sultân Mustafâ (Yenikale, 2011)

59. Sünbülzâde Vehbî

Târîh-i Cülûs-ı Sultân ‘Abdülhamîd Han

Hazret-i Hâkân-ı a’zam sâye-i Rabb-i Mecîd
Pâdişâh-ı heft-kişver ya’nî Han ‘Abdülhamîd

Taht-ı ‘âlî-baht-ı ‘Osmânî’ye revnak-bahş olup
Dergehinde cümle şâhân-ı cihân oldu ‘abîd

Zâtı memdûhü’s-sıfâtında bedîd ü müncelî
Kuvvet-i Sultân Murâd u zühd-i Sultân Bâyezîd

Cân atar bu demde kurbân olmaga Cedy-i felek
Oldu hengâm-ı cülûsu ‘îd-ber-bâlâ-yı ‘îd

‘Urve-i vüskâ-yı şer’u’llâha etmiş i’tisâm
Kıldı ecsâd-ı ‘ibâda şefkatiñ habl-i verid

Katre-i ihsanıdır İskender’e ‘ayn-ı hayât
‘Adlidir Ye’cûc-ı zulmüñ men’ine sedd-i sedîd

Müste’âr olmazdı âsâr-ı ziyâsı tâ ebed
Mihr-i cûdundan hilâl-i çarh olaydı müstefîd

Sît-i kahr u şavleti a’dâ-yı dîniñ gûşuna
Eyledi ilkâ-yı peygam-ı ülî be’sin şedîd

Ser-fürû eyler o şâhıñ tîg-i hûn-efşânına
Çâr u nâçâr işte bu demlerde küffâr-ı ‘anîd

Dergeh-i Hakk’a teveccüh eyleyip ehl-i kulûb
Cümle eyler bu du’â-yı hayr ile güft ü şinîd

Eylesin Mevlâ serîr-i şevket ü iclâlde
Vakt-i mes’ûdun medîd ü ‘ömr ü ikbâlin mezîd

Vehbiyâ yazdı ser-i âfâka târîhin kalem
Mecd ü iclâl ile sultârn oldu Han ‘Abdülhamîd (Yenikale, 2011)

60. Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî

İbtidâ-yı Tevârîh Tevârîh-i Münâsib ü Sâl-i Cedîd Berây-ı Cülûs-ı Hümâyûn-ı ‘Abdülmecîd Han

Hazret-i ‘Abdülmecîd Han eyledi tahta cülûs
Şevket ü celâl ile yâ Rabb ola ‘ömrü mezîd

Şevkiyâ kıldı münâdîler bu târîhle nidâ
Oldu sultân ‘âleme mecd ile Han ‘Abdülmecîd
1255: 1839/40 (Taşdelen, 2014)

61. Şevkî Hasan Tahsin İstanbulî

Diger

Eyledi ‘Abdülmecîd Han taht-ı ‘âlîye cülûs
Tab’-ı pâkin şâd ede hem-vâre Rabbü’l-âlemîn

Zeyn ola mihrâb-ı şevket cevherî târîh ile
Etdi Hak ‘Abdülmecîd Han’ı imâmü’l-Müslimîn 1255:1839/40 (Taşdelen, 2014)

62. Trabzonlu Emîn Hilmî

Pâdişâh-ı Dârâ-gulâm u Şehenşâh-ı İskender-ihtişâm Velîyü’n-ni’met-i Cihân Veliyyü’n-ni’met-i .....miz Pâdişâhımız Es-sultân İbn Es-sultân ‘Abdülazîz Han Halledullâhu Te’âlâ Hilâfetühu İlâ-âher El-mülevvân Efendimiz Hazretleriniñ Taht-ı ‘Âlî-baht-ı Saltanat-ı Seniyye-i ‘Osmâniyeye Şeref-bahş-ı Vukû’ Olan Cülûs-ı ‘İzz-i Me’nûs-i Hümâyûnları İçin Teşekküren Tanzîm Olunan Târîhdir.

Çeşm-i a’dâ giryenâk olsa ‘aceb mi ba’d-ez-în
Oldu rûy-ı devlet-i ‘Osmânî işte hande-rîz

Eyledi çünki şeref-bahş-ı serîr-i saltanat
Hazret-i ‘Abdülazîz Han-ı hudâvend-i ‘azîz

Câlis-i taht-ı hilâfet oldu olur şübhesiz
Nâ’il-i nîl-i ‘inâyâtı olan Mısr’a ‘azîz

Verdi dünyâya cülûs-ı şevketi emn ü emân
Haddi yokdur gayrı pây-ı gadr ede bir yerde iz

Zevk-i cennetdir şi’âr-ı lutfu sıdk erbâbına
Sîne-i a’dâda kahrıdır ‘ukâb-ı rüste-hîz

Ol şehenşâh-ı şecâ'atkâr u Haydar-kudretiñ
Ola yâ Rab Zü'l-fikâr-ı kuvve-i ikbâli tîz

Şevk birle söyledi Hilmî kulu târîhini
Oldu sultan-ı havâkîn-i zemîn 'Abdülazîz (1276) (Duman, 2010)

63. Trabzonlu Emîn Hilmî

Sâniha

Şimdi kuvvet bulacak saltanat-ı Ertugrul
Er ile bir geliyor ismine bak sultânıñ

Harf-i râda olucak lafz-ı eriñ ma'kûsu
Râ gibi kâmetini bükse gerek a'dânıñ (Duman, 2010)

64. Yenişehirli Avnî

Kaside-i Mevkîbiyye Der-sitâyiş-i Sultân Murâd-ı Hâmis
(Cüz'i bir kısmı basılmış olan dîvânında bu kaside Sultân Hamîd Sânîye izâfe edilmiş ve bu şekilde tahrîf edilmişdir. O zamân ki Meclis-i Ma'ârîfün bu hokkbazlıgı şâyân-ı hayretdir. İlâve edilen ebyât hatt-ı destiyle yedümde mevcûd mecmû'adan nakl edilmişdir. Hafîdi 'Avnî Aktunç)

Tebâşîr-i şahâbü'l-hayr-i tevfîkât-ı sübhânî
Sehergeh kim fezâ-yı şeş cihâtı kıldı nûrânî

Cihân öyle münevver oldı kim fart-ı tecellâdan
Göründi Cebraîl'in sînesinde râz-ı pinhânî

Cihân-ı kühne gûyâ tâzeden hilkat-pezîr oldı
'Aceb lebsü'l-cedîd-i 'ömre irdi çarh-i gerdânî

Sipihr-i kîne-cû devr eyledi vefk-i murâd üzre
Zihî tevfîk-i Rabbâni 'aceb te'yîd-i Yezdânî

Bugün tertîb olındı sad cihân yümn-i sa'adetle
Mutantan mavkib-i taklîd-i şemşîr-i cihân-bânî

Hurûşa geldi tûfânlar gibi nev'-i beşer yer yer
Ne şeyh-i mu'tekif kaldı ne sahbâ-h'âr-i rindânî

Zükûrundan ünâsından kibârından sıgârından
Sitânbulun bir insân kalmadı beytinde pinhânî

Bulınmaz zerre-i üftâdeye ârâm içün yer yer
O rütbe müzdehem efrâd-ı rûhânî vü cismânî

Bîsât-ı hâk-dân âyîne-i şad mahşer-i şâdî
Melâ'ik bâm-ı gerdûnda nigâh-endâz-ı hayrânî

Zihâm-ı kudsiyân ol rütbe kim gerdûnda bulsaydı
Kazâ bir kûşeye terhîn iderdi bâg-ı Rıdvânı

Ne çeşminde sıgâr-i nâ-be-kâmın eşk-i nâ-şâdı
Ne vechinde kibâr-i kâmrânun çîn-i pîşânı

Ser-â-pâ mâ-halak yek-renk ü yek-hâsiyyet ü yek-dil
Ümîdi herkesün birdür hilâfun yokdur imkânı

Gözi yollarda ammâ ins ü cânın iştiyâk üzre
Tulû' itsün diyü subh-ı ümîdün mihr-i rahşânı

Kemâl-i şevket ü iclâl ile fevc-i melâ'il-veş
Göründi pâdşâhun mevkib-i vâlâ-yı zî-şânı

Merâtib üzre yek yek geçdiler 'izzetle devletle
Vezîrân ü ricâl-i devleti erkân-ı dîvânı

Kafâ-yı mevkib-i vâlâda hûrşîd-i münîr-âsâ
Tecellî kıldı dîdâr-i cihân-efrûz-ı sultânî

Yemîninden şitâbân cünd-i ervâh-ı İlâhiyyûn
Yesârından hırâmân ceyş-i te'yîdât-ı Rabbânî

Süvâr-i Düldül olmış Haydar-i Kerrârdur sandı
Gören esb-i dil-ârâm üzre ol Fârûk-i devrânı

Du'â-yı izdiyâd-ı 'ömr-i hâkânî ile der-hâl
Sadâ-yı bâreka'llâh gulgul-engîz itdi ekvânı

O hâkân-ı melek-manzar ki evsâf-ı hümâyûnun
Bu gûnâ yâd iderler 'arş-ı a'lânun sürûşânı

Teceddüd-bahş-ı devlet tâze-sâz-ı 'ömr-i milliyyet
Nigehbân-ı şeri'at mahz-ı ma'nâ-yı Müselmânî

Veliyyu'llâh a'zâm kutb-ı 'âlem dâver-i efhâm
Zahîr-i 'iddet-i âdem vekil-i feyz-i Rahmânî

Süleymân-ı zamân Sultân Murâd-ı 'âlem-ârâ kim
Unutdurdı cülûs-ı şevket-i Sultân Süleymânı

O şeh kim nisbet-i zât-ı hümâyûnıyla fahr eyler
Serîr çarha tâc-ı mihre taht u tâc-ı Osmânî

O Haydar-dil ki tahsîn itdiler niyâtını yek-ser
Degül tenhâ mühibbân belki hasm-ı nâ-be-sâmânı

O şeh kim sad nefer cünd ile olmaz cenge tâb-âver
Diyâr-i hasmınun yek-ser Nerîmân olsa sükkânı

Serîr-ârâ-yı kutbiyyet ki tedbîr-i metîninden
Zamân-ı Ahmed-i muhtârı tekrâr etdi devrânı

Mesîh-i himmeti ihyâ-kün-i maktûle-i şûrâ
Berâhim kemâli Ka'be-i hürriyete bânî

Fi'âl-i hak-pesendi muhyi-i ahkâm-ı şer'u'llâh
Kemâli nâsih-i kânûn-ı istibdâd-ı nefsânî

Fezâ-yı 'izzinün aksâ-yı imkân hatt-ı vustâsı
Sarây-ı kadrinün bu'd-ı mücerred ferş-i eyvân

Vücûdı müstahakk-ı sad hezârân taht-ı İskender
Ser-i ehliyyeti şevk-âver-i sad tâc-ı Hâkânî

Mürîd-i müsteşîr-i kalbi rûh-ı pîr-i Bistâmî
Mu'îd-i pîr-i fikri 'akl-ı Eflâtûn-ı Yunânî

Şemîm-i şâhid-i halkı eger degseydi hâk üzre
Olurdı reşk-i gül-şen-zâr-i bâkî 'âlem-i fânî

Olaydı terbiyyet-perdâz-ı 'âlem mürşid-i lutfı
Olurdı kâbil-i teşrîf-i kudsî tab'-ı Şeytânî

Basar emvâc-ı tûfân fevk-i heftüm çarh-i mînâyı
Hubûb-ı sarsar-i kahrı hurûşân itse 'ummânı

Olaydı mazharun zerre-i rüşdi 'unsur-i 'âlem
Kemâl-âmûz-ı 'akl-ı küll olurdı hiss-i hayvânî

Hayâl-i seyfi 'aks-endâz olursa bezm-i ervâha
Tutar teb-lerze rûh-ı nerre-şîr-i Zâbul-istânı

Ne mümkindür ta'alluk vüs'at-i eflâk-i ikbâlin
Buna kâfi degül mikyâs-ı akl-ı vehm-i insânî

Felek bir cûybâr-i lâcüverdîdür ki üstünde
Çekilmiş cisre benzer şekl-i 'aks-i tîg-i bürrânı

Mü’essir ol kadar redd ü kabûli halk-i ekvâna
Ki emr ü nehye dâ’ir bir sudûr eylerse fermânı

Bu reh-peymâ ider Kâf-ı bülend-i pây-ı bercâyı
O yoldan döndürür seyyâre-i ‘ömr-i şitâbânı

Müfîz ol rütbe bârân-ı sehâb-ı re’y ü tedbîri
Ki ger perverde kılsa hâk-i hâmûn-ı beyâbânı

Bulur kadr-i dür ü yâkût u mercân rîg-i nâ-çîzi
Olur reşk per-niyân ü perîşân hâr-mugaylânı

Hudâvendâ rü’yet-i perverâ şâhâ cihân-dârâ
Eyâ dehrün mukaddes rûh-ı cismi nûr-i çeşmânî

Harâb-âbâd-ı dehri sen binâ itdün yeni başdan
Sezâ ıtlâk olınsa zât-ı pâkün bânî-i sânî

Cülûsun olmasaydı hâkim-i faysalda gavgâ
Keş-â-keşden halâs olmazdı dünyânun girîbânı

Kudûmün halka tebşîr eyledi âsâyiş-i dehri
‘Umûma ‘âlemün lebrîz-i te’min oldı vicdânı

Ger imdâd itmeseydi himmetün Nûh-ı nebî-âsâ
Bu fülk-i devleti gark-âb iderdi fitne tûfânı

Halâs-ı keşti-i devletde şekk der-kâr idi gerçi
Eger Nûh olsa da mellâh-ı tûfân-gâh-ı hizlânı

Bi-hamdi’llâh o dehşetler ba’îd oldı havâtırdan
Göründi zirve-i Cûdî-i cûd u fazl-ı Sübhâni

Zamân-ı şevk ü şâdı mevsim-i zevk ü meserretdür
Dem-i emn ü emândur geçdi ye’s ü hayret âvânı

Bahâr-i fazl u ‘irfândur be-kavi Bâkî-i merhum
Zer-efşân eylesün nergisler evrâk-i gül-istânı

Süleymân Han zamânın andurur ‘ahd-i hümâyûnun
Ki var benden gibi Bâkîden a’lâ bir sühân-dânı

Benem ol şâ’ir-i pür-zür kim ednâ hücûmumdan
Hazîz-i ‘acze sergerdân olur magrûr şirvânı

Beyâz-ı nâme-i tab’umdan olsaydı eger âgâh
Sevâd-ı hâmesinden ‘âr iderdi Fahr-i Cürcânî

Harîm-i kurb-ı ma’nâda dil-i mu’ciz-i beyândur
Mesîhün tercemân-ı rûhı Cibrîlün zebân-dânı

Bana hâs oldı hallâk-i ma’ânî rütbesi zîrâ
Berâyâ-yı beyânun kabza-i hükmümdedür cânı

Benem şimdi imâmü’l-muktedâ-yı ‘âlem-i ma’nî
Ne lâzum tab’umı ta’rîfde akvâl-i tûlânî

Bu fevkâl’âde ehliyyetle ammâ ‘acizem ‘aciz
Edâ itmekte hakk-i vasfını ey nûr-i hakânî

Bulınmaz efser evsâfuna şâyeste bir cevher
Eger gırbâl ile tedkîk idersem kân-ı imkânı

Seni vasf eylemek mümkin degül ammâ sükût itsem
Kemâl-i tab’umun îcâb ider tasdîk-i butlânı

Revâ mıdur ki evsâf-ı celîlünde hamûş olsun
Bu ahdün Enverîsi ‘Örfî-i meşhûrı Selmânı

Du’â hengâmıdur tâ çend-ıtnâb-ı sühân Avnî
Ki yok vasf-ı cenâb-ı şehryârun hadd ü pâyânı

Nisâr itdükçe her gün tabla tabla pertev-i ekvân
Şeh-i hâver-zemînün mevkib-i seyyâre-efşânı

Hudâ ol Hüsrev-i sâhib-kırânı kâmrân kılsun
Zamân-ı devletinde hurrem itsün ehl-i îmânı

Cünûdı zabt-ı teshîr eylesün ma’mûre-i dehri
Kemiyyet bahtı tutsun şeş cihâtı heft meydânı

Nasîri Hak zahîri fahr-i ‘âlem yâveri Haydar
Mu’îni kutb-ı Rûmî pâsbânı gavs-i Geylânî (Turan, 1998)

65. Yenişehirli Avnî

Kaside-i Cülûsiyye-i Sultân Murâd-ı Hâmis

Bu gün ol rûzdur kim reşk-i rûz-ı ‘îd-i ekberdür
Bu gün ol rûzdur kim subh-ı cennetden münevverdür

Bu gün ol rûzdur kim her reg-i mevc-i fürûgında
Herâzân kulzüm-i nûr-i tecellâ mevc-güsterdür

Bu gün ol rûzdur kim kesret-i nûr-i beşâretden
Nümûd-ı her beyâzı bir sabâh-ı rûz-ı dîgerdür

Bu gün ol rûz-ı fîrûz-ı sa’âdetdür ki her anı
Hezârân âftâb-ı mahşer-i ikbâle hâverdür

Bu gün tecdîd olınmışdur esâs-ı hilkât-i ‘âlem
Bu gün ebnâ-yı Âdem mazhar-i ‘ömr-i mükerrerdür

Cihân vâreste oldı intizâr-i dâd-ı Mehdîden
Bu gün Deccâl-i ahvel dîde-i ‘udvân müdemmerdür

Bu gün irdi Murâda tâc ü taht-ı âl-i ‘Osmânî
Bu gün ‘îd-i sa’îd-i sâkinân-ı heft kişverdür

Bu gündür mebde’-i târîh-i âbâdânî-i dünyâ
Bu gün rûz-ı cülûs-ı Hüsrev-i hurşîd-peykerdür

Bu gün bey’at olındı bir cihân-ârâ şehenşâha
Ki taht-ı ‘izz ü câhı tâc-ı fark-i çarh-i ahzardur

Ne şâhenşeh serîr-ârâ-yı ikbâl-i cihân-bânı
Ki teşrîf-i kudûmünden cihân yek-ser mübeşşerdür

Murâd-ı dîn ü devlet maksad-ı aksâ-yı her millet
Mu’âllâ Hazret-i Sultân Murâd-ı dâd-perverdür

Murâd-ı hâmis-i devlet Murâd-ı evvel-i millet
Ki zâtı cevher-i evvel gibi her feyze mazhardur

O sultân-ı celîlü’ş-şân-ı Zıllu’llâh-’unvân kim
Zemîn-i devleti heftüm felekle pes ber-â-berdür

O sultân kim sanâ’at-gâh-ı ahkâm-ı tabî’atda
Nüfûz-ı satvetinden ‘akl-ı küll fa’âl-i muztardur

O şeh kim muktezâ-yı şîve-i redd ü kabulünden
Müyesserler mü’assirdür mü’assirler müyesserdür

Vatan-perver ra’iyyet-dôst hürriyet-dih-i ‘âlem
Muhibb-i dîn ü devlet hâmî-i şer’-i peyemberdür

İmâmü’l-müslimîndür Hüsrev-i Dârâb-derbândur
Şehenşâh-ı kavî-dildür Hudâvend-i dil-âverdür

Kemâl-i ‘akl ile Bû Bekrdür ‘iffetde ‘Osmândur
‘Adâletde ‘Ömerdür kudret ü kuvvetde Haydardur

Bu ‘adl u dâd u niyyât-ı bülend-âyât ile bî-şek
Mübeşşerdür muvaffakdur mü’eyyeddür muzafferdür

Misâlin görmedi Allah bilür ol şâh-ı nev-câhun
Kühen-pîr-i felek kim nice yıllardur mu'ammerdür

'Azîm ol rütbe Kâf-ı kibriyâ etrâf-ı ikbâli
Ki nisbetle ana ecrâm-ı küllî cüz' ü asgardur

Celâl-i şevket-i ber-âsmândur kim tasavvurda
Şeb-i kadrinde hurşîd-i felek nâ-çîz-i âhterdür

Muhît-i himmetinde hâk-dân ber-teng-nâ-yı dîk
Basît-i devletinde âsmân bir kühne çâdırdur

Hıyâm iderdi iclâline kerrûbiyân-ı leşker
Cenâb-ı akdes-i ikbâline Cibrîl yâverdür

Salâh-ı dînine nisbetle hüsn-i Yûsuf-ı Mısrî
Huzûr-i mihr-i 'âlem-gîrde bir sebze-i terdür

Degüldür kehkeşân gerdûnda ancak bâb-ı 'adlinde
Felek gerden-dih-i zencîr-i gerden-gîr-i keyferdür

Cihân bir sûret-i güldür k'anın ma'nâsıdur zâtı
Hilâfet bir a'razdur kim vücûdı anda cevherdür

Şehenşâha 'adâlet-dest-gâhâ kutb-ı âgâha
Cülûsun rûzgâra mübtedâ-yı 'ömr-i âherdür

Bi-hamdi'llâh tecellî kıldı dîvâr-i hümâyûnun
Murâdın gördi 'âlem Allah Allah bu ne manzardur

Müselmân Yehûd u Gebr ü Tersâ şâdmân oldı
'Adû-yı rû-siyâh kühne-cû ammâ mükedderdür

Okındu âyet-i himmet gibi hatt-ı hümâyûnun
Ki tesnîm-i beyânından cihân sîr-âb-ı Kevserdür

Zihî hatt-ı hümâyûn habbezâ yarlıg-ı akdes kim
Dil-i insânı almakda misâl-i hatt-ı dil-berdür

Sezâ ta'rîz-i bâzû-yı sipihrî ber-karâr olsa
Mukaddes hırz-ı cân-ı nüsha-i kübrâ-yı dîgerdür

Zihî hatt kim beyâz-ı hâtır-i rûhü'l-emîr üzre
Sevâd-ı merdüm -i çeşm-i melâ'ikle muhammerdür

Bu bir hattdur kim her ma'nâsı bir kânûn-ı hikmetdür
Bu bir hattdur ki her harfinde sad tebşîr muzmerdür

Halâs itdün rikâb-ı halkı zencîr-i esâretden
Sana min-ba'd dünyâlar esîr olmak mukarrerdür

Dü-destün kim tesellüm-gerde-i dünyâ vü devletde
Biri 'adl-i mücessemdür biri cûd-ı musavverdür

'İbâdu'llâha sen medd-i cenâh-ı şefat itdükçe
Sana bî-çâregânun intisâbı gayr-ı münkerdür

Şu'â-ı mihr-i irhâsât-veş âsâr-i niyyâtun
Tebâşîr-i sabâhü'l-hayr-i tevfîk müyesserdür

O sultânsun ki vakt-i vasf-ı zât-ı bî-misâlünde
Felek gulgul-i kün-i âvâze-i Allahu Ekberdür

O şâhenşâhsın kim hutbe-i nâm-ı hümâyûnun
Zebân-zîb-i hatîb secde-gâh-ı heft minberdür

Kazâ ta'cil ider infâz içün hükm-i hümâyûnun
Degüldür kâbil-i tagyîr-i fermânun mukadderdür

Fu'âdun pâkdur mir'ât-i kalb-i kudsiyân-âsâ
Nijâdun hândan-ı mahz-ı 'âlem-veş muhattardur

Emîri'l-müslimînsün zıll-ı Haksun kutb-ı 'âlemsin
Sana 'arş-ı itâ'at itmeyen bi'llâh kâfirdür

Hudâvendâ sana bir mülk ihsân eyledi Allah
Kibârı rûh-perver âbı Kevser hâki gevherdür

Zihî mülk-i mukaddes kim her ednâ zerre-i hâkî
Hükümdârân-ı dehrün başı üzre zîb-efserdür

Bu hâke sahra-i sammâ ekilse rûh olur peydâ
'Aceb iksîr-i kudsîdür zihî pâkîze cevherdür

Husûsen cümleten evlâdı bu mülk-i dil-ârânun
Ki yek-mişvar yek-dil elli beş milyon birâderdür

Hisâbun Hak bilür Ekrâd ile Etrâk ü A'râbun
Sezâdur elli beş milyon didimse belki ekserdür

Mutî' ol rütbe kim fermângeh-i bu ma'şer-i 'âlî
Fidâ-yı rûh kılmak yanlarında kâr-i kemterdür

Safâ-yı bezmine âheng itseler saff-ı melâ'ikler
Vegâ-yı hasma per-tâb itseler bi'l-cümle ejderdür

Daha kundakda eyler cümle ejderhâ-yı Mûsâya
Bu kavmün zümre-i etfâli kim yek-ser gazanferdür

Bu milletle yüri feth eyle çâr erkân-ı dünyâyı
Mu'înün Hak Te'âlâ reh-berün rûh-ı peyemberdür

Be-hakk-i 'izzet-i mülk-âferîn her dü-'âlem kim
Hudâvend-i zemîn ü âsmân ü efser ü serdür

Ne mülkün gibi bir kişver müyesser oldı bir şâha
Ne zâtun gibi bir dâver nasîb-i mülk-i âherdür

Seni hak üzre tavsîf eylemek mümkin degül zîrâ
Vücûd-ı bî-nazîrün başka 'unsurla muhammerdür

Eger ruhsat virürsen tab'umı vasf eyleyem bârî
Ki ma'nâda tefâhur resm-i rindân-ı sühan-verdür

Benem ol şâ'ir-i kudsi-zamîr 'akl-ı küll-meşreb
Ki bikr-i fikrüme Rûhü'l-emîn müştâk-i mücberdür

Neşât-engîz-i dildür ruh-nümâ-yı şâhid-i cândur
Sözüm gerçi ne Câm-ı Cem ne Mir'ât-ı Sikenderdür

Hayâlümdür o Mısr-i ma'rifet kim anda her gerçi
Hezârân Yûsuf-ı ma'nâya bir dîvân-ı mahşerdür

Gelür ervâh-ı ma'nâ vecde sahbâ-yı beyânumdan
Mukaddes meşrebüm 'işretgeh-i tevhide sâgardur

Bu 'ahdün Nef'î-i mu'ciz-makâlâtı benem şimdi
Benem Sultân Murâdumsun da'vâ-yı gayr-ı münkerdür

Şehîd olmışdı gerçi Nef'î-i mazlûm ammâ kim
Hayât-ı tâze virdün bedene lutfun mükerrerdür

Bu istiklâl-i ma'nâ ile ammâ çarh-ı dûn-perver
Beni hâmûş-ı vakt-i hayret itmişdi zamân irdür

Felek seyr eylesün mi bu'd-ı tab'-ı mu'ciz-âsârum
Ne sehhâr-i sühan subh u ne câdû-yı mü'essirdür

Sühan tâ çend 'Avnî vakt-i îfâ-yı du'â geldi
Du'â-yı şâh-ı devrân tâ'ir-i maksûda şeh-perdür

Cülûs itdükçe her gün taht-ı nîlî-fâm-ı gerdûna
Şeh-i zerrîn-libâs-ı mihr-i kim yek-pâre zîverdür

İlâhî taht-ı ‘Osmânîde tâ mahşer mukîm eyle
Ki zîrâ zât-ı pâki devlet ü dünyâya mefhardur (Turan, 1998)

66. Zîver Paşa

Zât-ı Şevket-simât-i Hazret-i Şâhâneniñ Cülûs-i Hümâyûnları Vukû’ında Mezkûr Sâhil-serây-ı Hümâyûn İçün Başkaca Söylenilmiş Olan Târîhdir

Eyâ şâhen-şeh-i devrân şem’-i bezm-i şevketsin
Sabâh-ı haşre dek envâr-ı iclâliñ fürûzândır

Bu zîbende sarâyıñ fâl-i hayr oldu fütûhâta
Ki âsârıl zâfer ‘andiñde elbette nümâyândır

Mücevher gibi rûşen didi târîhin kuluñ Zîver
“Bu nev sâhil-serâ nûr-ı kudûmüñle Çerâgân’dır” (1255) (Arslan, 2009)

67. Zîver Paşa

Târîh-i Dîger

Mâh-ı münîr-i saltanat ‘Abdülmecîd Han’ıñ müdâm
İtmiş fürûg-ı şevketi dünyayı rûşen-sâz-ı nûr

Yapdı sarây-ı pür-safâ ol şâh-ı İskender-himem
Âyîne-veş bünyânına hayrân olur ehl-i şu’ûr

Ol tâc-dâr-ı ‘âleme işbu sarây-ı bî-bedel
Olsun İlâhî haşre dek ikbâl ile dârü’s-sürûr

Târîh-i itmâmın anıñ Zîver mücevher söyledi
“Hâkân-ı devrân itdi bu sâhil-serâyı cây-ı sûr” (1255) (Arslan, 2009)

68. Zîver Paşa

Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn

Te’yîd-i Sübhânî ile ‘Abdülmecîd Han’dır bu dem
Taht-ı şehen-şâhâneye câlîs şeh-i sâhib-kırân

Râhat-resândır ‘âleme yümn-i kudûmi ol şehiñ
Ehl-i cihâna sâye-i ihsânıdır nev sâye-bân

İtdikçe ol şâh-ı cihân şevketle hükm-i ‘adl ü dâd
Dünyâ bulur ‘ahd-i hümâyûnında bak emn ü emân

İkbâl-i ‘ömr ü şevket-i nasrın be-hakk-ı Çâr-yâr
Te’yîd idüp virsün hilâfetle Hudâ ol şâha şân

Zîver kulı tebrîk içün nazm itdi bir târîh-i tâm
‘İkbâl ile ‘Abdülmecîd Han oldı sultân-ı cihân” (1255) (Arslan, 2009)

69. Zîver Paşa

Târîh-i Dîger

Hak şehen-şâh-ı cihân hâkân-ı devrânıñ ide
Şevket ü iclâl ile ‘ömr-i hümâyûnın mezîd

Zât-ı pâki âfitâb-ı maşrık-ârâ-yı hüner
‘Akl-ı derrâki meh-i bedr-i şeb-i rüşd-i sedîd

Makdemi taht-ı hümâyûnın münevver idicek
Nûr-ı iclâli cihâna oldı gün gibi bedîd

Sâye-i lutfında mesrûr olur elbet müslimîn
Dehri âsâyişle tezyîn eyler ol şâh-ı reşîd

Makdemi yümn-i şeref-bahş-ı cihândır şübhesiz
‘Ahdiniñ eyyâmıdır reşk-âver-i ‘îd-i sa’îd

Ol şehen-şâhıñ görüp ‘âlî binâ-yı şevketin
Sâhai vasfında inşâ ellerim beytü’l-kasîd

Dîdeler rûşen o şehdir mehçe-pîrâ-yı zafer
Göricek a’dâ livâ-yı nasrın olsun nâ-bedîd

Söyledi Zîver kulı târîh-i cevher-dârını
“Dâd-ı Hak’dır oldı şeh âfâka Han ‘Abdülmecîd” (1255) (Arslan, 2009)

70. Zîver Paşa

Târîh-i Dîger

Şâhen-şeh-i dâd-âveriñ ‘ömrin füzûn itsün Hudâ
Elbette bulur sâye-i lutfında âsâyiş nüfûs

Zîver olur müjde-resân âfâka bu târîh-i tam
“Abdülmecîd Han eyledi ikbâl ü yümn ile cülûs” (1255) (Arslan, 2009)

71. Zîver Paşa

Târîh-i Dîger

Şehen-şah-ı cihân-bân Hazret-i ‘Abdülazîz Han’ıñ
Füyûz-ı makdemiyle kalb-i ‘âlem şevk ile toldı

Kudûmın idicek takbîl Zîver söyledim târîb
“Cihânıñ yümn il sultânı Han ‘Abdülazîz” (1277) (Arslan, 2009)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KOCA, Zeynep
Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	TOBB ETÜ	2014
Lise	Göl Anadolu Öğretmen Lisesi	2009

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018	Final Temel Lisesi	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni
2019	Açı Eğitim Kurumları	Türkçe Öğretmeni
2021	Final Akademi Anadolu Lisesi	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Yabancı Dil

İngilizce

ankara HBM